



Janji beluke

Alune New Testament



Contents

Matiuse	1
Markuse	63
Lukase	98
Yohanese	163
Maka Ulakaru	206
Roma	260
1 Korintuse	288
2 Korintuse	315
Galatia	333
Epsuse	342
Pilipi	351
Kolose	358
1 Tesalonika	364
2 Tesalonika	370
1 Timotiuse	374
2 Timotiuse	382
Tituse	388
Pilemone	392
Ibrani	394
Yakobuse	415
1 Petruse	422
2 Petruse	430
1 Yohanese	435
2 Yohanese	442
3 Yohanese	444
Yudase	446
Tatike pine Uonore	449



Janji beluke

New Testament in Alune

Language: Alune

Provided by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

304de983-36b5-5f31-a6c9-c56986cf3bd1

ISBN: 978-1-5313-0025-8

Sou Misete kena Yesuse rebe Matiuse ilekiule

Lepate Menai

Meije buku Sou Misete bei Alla kena Yesuse rebe Matiuse ilekiule.

Matiuse eni buku meije ebeteke Sou Misete kena Yesuse be Yesuse mere Maka Hlamate rebe akmena Alla ItalukeIne. Kena Alla Eni lepata rebe nabiaru esi lekire, ebeteke saisa rebe Alla Italuke ete Eni tamataru, Ionoe baue Yesuse mere peneka. Masike Yesuse, rueleI bei tamata Yahudi kai Irue mei nusare saka tamata Yahudi, po Sou Misete mere batuke ete tamata Yahudi mo po ete pusue tamata mei nusa meije.

Matiuse eni buku meije lekie atutu mimise; menai bei ruele Yesuse, eleki baptiseNi kai Isupu teheke bei ro tiaru esi elake, eleki Eni makerike me Galileare. Ete mere Ihotba, Iatetuke kai Iono tamata makerakaru esi mise. Meru pela, eleki buku meije ealenake Yesuse Eni lalane bei ndi Galilea lopai Yerusaleme, kai saisa rebe eonokenal kena miku ului rebe Imata nere, eti Imata kai Ikwana suike.

Kena buku meije Matiuse ileki be, Yesuse mere Kuru elake, rebe Iatetuke be Alla Ipletæ tamata. Yesuse lekwe Eni kbasena kena Ibeteke Alla Eni hukume esi natire. Yesuse Iatetuke, leki lulupukelu lulu saisa rebe Iatetukele.

Isi

1. Ruele Yesuse kai Ikerike memenaije (pasale 1-4)

2. Yesuse Iatetuke tamata bokala ndete ulate (pasale 5-7)

3. Tanda herana rebe Yesuse Ionolu leke aseluke Eni kbasare (8:1-9:34)

4. Yesuse Iatetuke Eni maka luluaru kena Iulakesi keu lepae Sou Misete mosare (9:35-11:1)

5. Yelu rebe eono me otoi Galileare rebe etiluke be Yesuse mere Ile Rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamatare (11:2-12:50)

6. Perumpamana rebe ubeteke Alla Ipletæ tamatare (13:1-52)

7. Yesuse Eni makerike me kota rebe tehaike kai me otoi Galileare kai Eni makerike pamulire (13:53-17:27)

8. Yesuse Iahnau Eni maka luluaru loko tamata rebe esi lululje esi atataru (pasale 18)

9. Yesuse Ikeu lolete Yerusaleme kai Irare kai tamata Yahudiaru esi elakaru (pasale 19-23)

10. Yesuse Ilepala loko yelu rebe tatike pine uonore (pasale 24-25)

11. Tamata esi bunu Yesuse kai Ikwana suike (pasale 26-28)

Daptare kena Yesuse, Maka Hlamate Irulu bei ntuaana menaru

1:1-17

(Luk. 3:23-38)

1 Yesuse, Maka Hlamate Irulu bei kamale Dauta kai Irulu bei Abrahame le,

² Abrahame eni nanae kena Isake,

Isake eni nanae kena Yakupe,

Yakupe eni nanae kena Yehuda kai kwalinisi,

³ Yehuda eni nanae kena Perese kai Sera, bei eni bina Tamare.

Eleki Perese eni nanae kena Hesrone,

Hesrone eni nanae kena Rame,

⁴ Rame eni nanae kena Aminadape,

Aminadape eni nanae kena Nahasone,

Nahasone eni nanae kena Salmone,

⁵ Salmone eni nanae kena Boase bei eni bina Rahape,

Boase eni nanae kena Obeta bei eni bina Ruta,

Obeta eni nanae kena Isai,

⁶ eleki Isai eni nanae kena kamale Dauta.

Kamale Dauta eni nanae kena Salomo
bei Uria matale eni bina,

⁷ Salomo eni nanae kena Rehabeame,
Rehabeame eni nanae kena Abia,
Abia eni nanae kena Asa,

⁸ Asa eni nanae kena Yosapate,
Yosapate eni nanae kena Yorame,
Yorame eni nanae kena Usia,

⁹ Usia eni nanae kena Yotame,
Yotame eni nanae kena Ahase,
Ahase eni nanae kena Hiskia,

¹⁰ Hiskia eni nanae kena Manase,
Manase eni nanae kena Amone,
Amone eni nanae kena Yosia,

¹¹ Yosia eni nanae kena Yekonia kai
kwalinisi, kena mere tamata Babelaru
esi kerike mahake pusue tamata Yahu-
diaru, eleki esi kerisi me kota Babele.

¹² Kena esi supu keru me kota Babele
pela,

eleki Yekonia eni nanae kena Sealtiele,
Sealtiele eni nanae kena Serubabele,

¹³ Serubabele eni nanae kena Abihute,
Abihute eni nanae kena Elyakime,
Elyakime eni nanae kena Asore,

¹⁴ Asore eni nanae kena Sadoke,
Sadoke eni nanae kena Akime,
Akime eni nanae kena Eliute,

¹⁵ Eliute eni nanae kena Eleasare,
Eleasare eni nanae kena Matane,
Matane eni nanae kena Yakupe,

¹⁶ Yakupe eni nanae kena Yusupe, Maria
eni mokwai,

rebe eni nanae kena Yesuse rebe kotiNe
Maka Hlamate.

¹⁷ Hoko bei Abrahame eti roma ka-
male Dautare rulu rebai butu esa lesini
ata, kai bei kamale Dauta eti roma
tamata Yahudiaru esi supu keru me kota
Babele rulu rebai butu esa lesini ata
lekwe, kai bei esi supu keru me kota Ba-
bele eti roma Kamale Hlamate, rulu re-
bai butu esa lesini atare neka.

Ruele Yesuse Kristuse

1:18-25

(Luk. 2:1-7)

¹⁸ Ruele Yesuse, Maka Hlamate elere:
Kena inaI Maria kai Yusupe luasi lalesi
esa kena kai lomai, kena luasi rue kai
lomai lupe bina mokwai mosa, Maria
ikeu blublulu peneka bei Ro Misete Eni
kbasare. ¹⁹ Hoko Yusupe, lalei kena ih-
leke Maria ndendene le Yusupe iono
lulu tamata Yahudiaru esi atataru titi-
nai kai isuka kena iono asomie eni
bina ete tamata bokala mo. ²⁰ Po kena
inoake mere, ikmani kena Tuhane Eni
malekate ibeteke lokoi be, “Yusupe, ka-
male Dauta eni anubu, rilamu kena rana
Maria kena amu bina yake, le kwetele
rebe ikeu blublulu leI mere bei Ro Misete
Eni kbasare. ²¹ Namake pine iruele kwete
mokwai, hoko aono Eni nane Yesuse, le
Ile mere pine Iono hlamate Eni tamata
Yahudiaru bei esi dosaru.” ²² Ele mere
leke sakesa kai lepata bei Alla rebe ak-
mena nabi Yesaya ibetekele be, ²³ “Bina
sae rebe intulu kai mokwai mosa, na-
make ikeu blublulu kai iruele kwete
mokwai, kai esi ono Eni nane Imanuele.”
Imanuele esi natire Alla Imei kai ite.
²⁴ Eleki kena Yusupe ibeture, saisa rebe
Tuhane Eni malekate ibeteke eteije iono
lulue. Eleki ikai kai Maria ne, ²⁵ po in-
tulu kaini mo eti iruele Kwete mok-
wai mere. Kai kena ruele Kwetele mere,
Yusupe iono Eni nane Yesuse.

Tamata majusaru* esi tatu loko Yesuse

2:1-12

2 Ruele Yesuse me kota Betleheme,
otoi Yudea kena kamale Herodese
ipletare. Kena mere tamata majusaru esi
luake me Yerusalemene bei otoi sapleuke

*2:0 Tamata majusa meru tamata maka rekwa bei kmale ndete lanite.

lemataije sa ²kai esi tneu susuike be, “Kamale Yahudi rebe eku rueleIje Ietia? Ami selu Eni kmalere bei otoi sapleuke lematai sare hoko ami lomei kena tatu lokoI.”

³Kena Herodese ilene mere hkutukeni. Kai tamata bokala me kota Yerusaleme lekwe hkutukesi lekwe.

⁴Eleki ilupuke pusue imama elakaru kai Yahudiaru esi kuru Torataru, leke itneusi be ruele Maka Hlamate eteria.

⁵Eleki esi beteke lokoi be, “Ndi kota Betleheme, mei tape Yudea. Le lulu nabi sae ileki be:

⁶Kai ale Betleheme, me tape Yehuda, ale mere kota pentine sae bei kota rebe upentine me tape Yehudare.

Le namake pine tamata sae bei amu tamataru iono elake

kena Ipletae pusue Auku tamata Israe-laru.”[†]

⁷Eleki kena Herodese ilene lepate mere, ikoti akbunike tamata majusa meru eleki itneusi be esi selu kmale mere petuma ila. ⁸Eleki iulake esi keu me kota Betleheme kai ibeteke lokosi be, “Imi keu nikwa loko Kwetele mere mimise. Kai kena imi tetueNi peneka, imi lomei beteke eteku be rueleI etia leke au keu tatu lokoI lekwe.”

⁹⁻¹⁰Esi lene lepata meru pela eleki esi keu. Kena esi selu suike kmale rebe esi selue me sapleuke lemataije sare, hoko lalesi ndina titinai. Esi keu lulu kmale mere eti erue panuhuke luma rebe Kwetele mere Ime kenare. ¹¹Eleki esi kusu lopai luma mere, esi selu Kwetele mere kai inaI Maria, hoko esi nobo lope kai esi tatu lokoI. Eleki esi rana mase, leite kemenyane rebe esi boini ntelete kai leite mure kena ono tanei pulue more eleki esi rilukele ete Yesuse. ¹²Eleki esi

kmani kena Alla Ibeteke lokosi be esi leu suike loko Herodese yanoma. Hoko esi leue lalane makete.

Yusupe kai Maria esi naya le Yesuse lopai nusa Mesire

2:13-15

¹³Kena tamata majusa meru esi leu peneka, Yusupe ikmani kena Tuhane Eni malekate beteke lokoi be, “Herodese inikwa Kwetele mere kena bunuI. Hoko betu, naya le Kwetele mere kai inaI lopai nusa Mesire. Imi rue ete mpaije eti Au beteke etemu suike.”

¹⁴Eleki Yusupe ibetu, kai kena kpetu mere neka, inaya le Kwetele mere kai inaI lopai nusa Mesire. ¹⁵Eleki esi rue mpai Mesire eti Herodese imata.

Ele mere hoko Tuhane Eni lepate rebe akmena nabi Hosea ilekire be: “Au koti Auku Anare Ilevu bei me nusa Mesire,”[‡] eonore mere peneka.

Herodese iulake bunu kwete tona me kota Betleheme

2:16-18

¹⁶Eleki kena Herodese irekwa be tamata majusa meru esi lemakeni, hoko inasu titinai. Eleki iulake bunu kwete mokwai me kota Betleheme kai hena me keholire rebe esi musuna lua lopere. Le lulu tamata majusaru esi beteke be esi selu kmalere rame musuna lua peneka. ¹⁷Ele mere hoko sakesa kai Tuhane eni lepate rebe akmena nabi Yermia ibetekele be:

¹⁸“Lene tanite ndi kota Rama malere kuate.

Rahela iranienanaru kai isuka sae iumaukeni mo le eni nanaru esi mata peneka.”[¶]

[†]2:6 Mi. 5:1

[‡]2:15 Hos. 11:1

[¶]2:18 Yer. 31:15

**Yusupe ikeri Maria kai Yesuse esi
leu bei mpai nusa Mesire**

2:19-23

¹⁹ Eleki kena Herodese imata peneka, Yusupe ikmani kena Tuhane Eni malekate iaselukeni lokoi mpe Mesire. ²⁰ Kai ibeteke be, “Betu rana Kwetele mere kai inal, imi leu lori Israele le sie rebe esi nikwa kena bunu Kwetele mere esi mata peneka.” ²¹ Eleki Yusupe ibetu, irana Kwetele mere kai inal eleki ileu lesi lori tape Israele.

²² Po kena ilene be Arkelaus iono kamale me otoi Yudea seli amai Herodese, hoko rilai kena lori otoi Yudea. Eleki ikmani kena hnaune bei Tuhane hoko esi keu lori otoi Galilea. ²³ Kena esi luake ndete otoi Galilea, esi rue kena hena sae me esi nane Nasarete. Ele mere hoko Tuhane Eni lepate rebe akmena nabiaru esi lekire be, “Esi kotie Kwetele mere: Tamata Nasarete,” eonore mere peneka.

**Yohanese ibaptise tamata bokala leke
esi supu tanda hleke bei ono dosa**

3:1-12

(Mrk. 1:1-8, Luk. 3:1-18; Yoh. 1:19-28)

3 ¹⁻³ Kena akmenare nabi Yesaya ileki me eni bukure elere:

Tamata sae me ibeteke loko tamata bokala ndete otoi nsekile be,

“Imi aknekae lalemi ete Alla,
imi aknekae lalemi leke hlaleke loko Alla.”[§]

Eleki takwali lakwai esa ile sae eni nane Yohanese maka baptise ime peneka. Ile mere pine nabi Yesaya ilekire. Hoko ikeu lolete otoi nsekile ndete Yudea kai ibeteke be,
“Imi aknekae lalemi ete Alla,
imi aknekae lalemi leke hlaleke loko Alla.

Hoko imi naku kai hleke bei ono dosa noma

le takwali mo Alla Ipletai ite tamata reneka!”

⁴ Eni lapune bitaele bei unta bului, eni maka bali akware bei binatane usai kai eni manane kwaue kai maka kinu tuae kwelini. ⁵ Eleki tamata bokala bei kota Yerusaleme kai bei pusue hehena me otoi Yudea kai bei otoi me kwele Yordane keholi esi luake loko Yohanese. ⁶ Eleki esi naku esi neunaru ete Yohanese leke Alla Ilenelu eleki Yohanese ibaptisesi me kwele Yordane kena tanda esi hleke bei ono dosa.

⁷ Tamata Parisi kai Sadukia bokala esi luake loko Yohanese leke ibaptisesi. Po kena iselu esi luake, ibeteke lokosi be, “Imire tamata nloena lupe nanate! Imi noake be imi supu hlamate bei hukumane rebe namake pine Alla Ionore yake! ⁸ Aseluke kena imi atate pela petu be imi naku kai hleke bei ono dosa peneka. ⁹ Imi noake be imi supu hukumane moneka le imi rulu bei Abraham o? Mo. Lene! Au beteke ete imi be Alla Iono anubua ete Abraham bei batua meju yele. ¹⁰ Hoko takwali mo Alla Ihukume imi rebe naku kai hleke bei ono dosa more kai rebe ono misete more saka tamata ibitike soa kena lasa ai rebe ebua more. ¹¹ Tatike pine ile sae me Ibusa hoko Eni kbasare lesi beiku. Au baptise imi kena kwele kena tanda imi hleke bei ono dosa, po Ile mere Eni kbasare ela lesi beiku hoko au supu rue sakesa kaiNi mo. Iono Ro Misete Ikbasae imi kena tanda hleke bei ono dosa kai imi rebe hleke bei ono dosa more ihukume imi kena auwe. Eni kbasare lesi bei au hoko au rue sakesa kaiNi mo. ¹² Eleki namake pine Iteu pakala ete tamata, hoko Itebi tamata misetaru bei neunaru, molupe maka andinure ipake

[§]3:1-3 Yes. 40:3

maksirue kena itebi gandume bei esi kwesaije. Tamata misetaru Iranasi leke rue kaiNi yo neunaru ipoiesi kena auwe klitini rebe emata monde.”

**Yohanese Ibaptise Yesuse,
Alla Eni Nanare**

3:13-17

*(Mrk. 1:9-11; Luk.
3:21-22; Yoh. 1:32-34)*

¹³Takwali mo eleki Yesuse Iluake bei me otoi Galilea lope kwele Yordane loko Yohanese leke Yohanese ibaptiseNi.

¹⁴Po Yohanese ilakeNi be, “Suke Abaptise au, yo mo meije Aluake lokoku kena au baptiseMu.”

¹⁵Eleki Yesuse Iombe, “Sebeie abaptise Au kena meije leke ite ono lulu pusue Alla Eni sukare.” Eleki Yohanese ibaptise Yesuse ne.

¹⁶Kena Yesuse Isupu baptise pela peneka Isiri bei kwelere, Iselu lanite baeke kai Alla Eni Rore Irulu lokoI seluI saka manu abune. ¹⁷Eleki Alla Ilepa bei ndete surga be, “Mere Auku Anae, Au okiNi. Iono laleKu ndina titinai.”

**Alla Isuka ro tiaru esi
elake eteheke Yesuse**

1:1-11

(Mrk. 1:12-13, Luk. 4:1-13)

4 Eleki Alla Eni Rore Iono Yesuse Ikeu me tapele otoi nsekile leke ro tiaru esi elake tehekeNi leke Yesuse Ilene lokoe. ²Yesuse Itahane tia senete petua butu ata. Eleki kena petua butu ata mere elia peneka, Yesuse tiaI sene titinai. ³Eleki ro tiaru esi elake eluake loko Yesuse kai ebeteke be, “Sepo Ale Alla Eni Nanae titinai, hoko Aulake batua meju uono lelie roti.”

⁴Po Yesuse Iralake be, “Me Alla Eni lepata rebe lekire, lepate matai me ebeteke be tamata ihidupe batuke bei roti mo, po bei pusue Alla Eni lepataru lekwe.”

⁵Eleki ekeri Yesuse lolete kota Yerusaleme, kota misete eleki etolae Yesuse ndete Tuhane Eni Lumare esi bulene. ⁶Eleki ebeteke loko Yesuse be, “Sepo Ale Alla Eni Nanae titinai hoko Abua lope, le me Alla Eni lepata rebe lekire, lepate matai me ebeteke be: ‘Alla Iulake Eni malekataru rakamu, hoko esi saploeke Ale leke Amu lelale kena batu yake.’”**

⁷Yesuse Iombe, “Po me Alla Eni lepata rebe lekire, lepate matai me ebeteke lekwe be, ‘Ateheke amu Alla yake.’”

⁸Eleki ekeri Yesuse kena ulate nanuke titinai kai easeluke pusue nusa meije kai esi taneia bokalaru ete Yesuse. ⁹Ebeteke loko Yesuse be, “Pusue meije au rilukele ete Ale, sepo Atatu lokoku.”

¹⁰Yesuse Iombe, “Ro tiaru esi elake. Akeu! Me Alla Eni lepata rebe lekire, lepate matai me ebeteke be: Tatu loko Tuhane, Amu Alla, kai batuke layaniNi.”

¹¹Eleki ro tiaru esi elake ekeu bei Yesuse ne. Eleki malekataru esi luake kai esi layani Yesuse.

**Yesuse Ilepa Sou Misete
memenai me otoi Galilea**

4:12-17

(Mrk. 1:14-15, Luk. 4:14-15)

¹²Kena Yesuse Ilene be Yohanese isupu kerike peneka eleki Ileu lora otoi Galilea. ¹³Ikeu bei hena Nasarete eleki Irue me kota Kapernaume, me tlaka Galilea leini me otoi Sebulone kai otoi Naftali, ¹⁴leke Alla Eni lepate rebe akmena nabi Yesaya ilekire eono. Alla Eni lepate mere elere:

**4:6 Isi. 91:11-12

¹⁵ “Imi tamata rebe rue me tamata Sebulone kai tamata Naftali esi tapele, lalane lorau tlaka, otoi tehaike tlaka Galilea kai rebe me kwele Yordane tebai, tapele rebe imi tamata Yahudi more imi ruekele.”^{††}

¹⁶ imi rebe rue kena otoi melene kai imi hlaleke loko Alla mosa. Imi selu hitate elake titinai kai hitate elake mere hita leke imi supu hlamate bei Alla.”

¹⁷ Yesuse Ilepaie Sou Misete bei Alla menai bei mere be, “Imi naku kai hleke bei ono dosa noma le takwali moneka Alla Ipletae nusa meije neka.”

**Yesuse Ikoti sie ataya leke
esi ono Eni maka lulu**

4:18-22

(Mrk. 1:16-20, Luk. 5:1-11)

¹⁸ Kena petu sae me Yesuse Ilia me tlaka Galilea leini, Iselu sie luaya kwalitoi, Simone (Yesuse Ikotine Petruse) kai Andrease luasi poie uete le luaise tamata maka nikwa iane. ¹⁹ Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Mai, luami luluKu. Luami nikwa iane takwali peneka, hoko petu meije Au ono luami kena nikwa tamata, leke esi hlaleke lokoKu.” ²⁰ Luasi keu bei esi uete mere sosoli eleki luasi lulu Yesuse.

²¹ Kena Yesuse Ikeu siba lopai toto, Iselu Yakobuse kai Yohanese, luaise kwalitoi kai amaisi Sebedeuse, esi ono mise esi uete mpe soa buini laleije. Eleki Yesuse Ikoti luasi leneka. ²² Luasi sebeie esi soa buine kai amaisi eleki luasi lulu Yesuse.

**Yesuse Iatetuke kai Iono tamata
bokala esi mise bei makerake**

4:23-25

(Luk. 6:17-19)

²³ Yesuse Ikeu papelake hena me otoi Galilea kai Iatetuke me Yahudiaru esi luma ibadaru. Ibeteke Sou Misete be tatike pine Alla Ipletae tamata. Kai Iono tamata makerake kai tamata rebe nanakwalaisu ktili more esi mise. ²⁴ Me otoi Siriare esi lene tamata esi alenake Yesuse Iono tamata makerake esi misere hoko tamata bokala esi luake lokoI. Kai esi keri tamata makerake sasaisa neka kai tamata makerake rebe kerakesi ktili titinai. Tamata rebe ro tiare kbasaesi, rebe kerake mati-mati ayame kai tamata sisate. Yesuse Iono pususi mise ²⁵ Ele mere hoko tamata bokala esi lulu Yesuse. Leini esi luake bei otoi Galilea, leini esi bei otoi Dekapolise (Kota Butu esa), bei kota Yerusaleme, bei otoi Yudea kai leini esi bei hena rebe ume kwele Yordane tebaije.

**Yesuse Iatetuke loko Alla Iono
tamata laleije ndinare elia**

5:1-12

(Luk. 6:20-23)

5 Kena Yesuse Iselu tamata bokala meru esi luake, Ilea lolete ulate bubui sae me. Eleki Irue, Eni maka lulu-aru esi luake lokoI kai esi rue keholiNi. ² Yesuse Iatetukesi menai be, ³ “Tamata rebe esi rekwa be esi hidupe batuke bei esi ktiline mo po batuke esi hlaleke loko Alla kena sasaisa neka, Alla Iono laleisu ndina titinai le siere Alla Eni tamata kena Ipletae tamatare.

^{††}4:15 Yes. 9:1-2

⁴Tamata rebe kaplalesi, Alla Iono lalesi ndina

le namake pine Alla Iono lalesi ktili.^{‡‡}

⁵Tamata rebe kwakwaesi more, Alla Iono laleisu ndina

le namake pine Alla Iriluke saisa rebe Italukele eteise.^{¶¶}

⁶Tamata rebe esi suka ono nkenale lulu Alla Eni sukare, Alla Iono laleisu ndina

le namake pine Alla Iriluke sasaisa rebe laleisu lokore.^{§§}

⁷Tamata rebe esi li loko tamata makete, Alla Iono laleisu ndina

le namake pine Alla Ili lokoise neka.

⁸Tamata rebe laleisu ntolire, Alla Iono laleisu ndina

le namake pine esi rue sakesa kai Alla.*

⁹Tamata rebe esi ono tamata esi laleisu mise kai lomaije, Alla Iono laleisu ndina

le esi kotiNe Alla Eni nanae.

¹⁰Tamata rebe esi supu susate bei tamata makete

le esi ono Alla Eni sukare, Alla Iono laleisu ndina le esi supu rue kai Alla kena Ipletae tamatare.

¹¹Kena imi supu lepate tiaē, supu susate kai lepae imi tiaē po mere tinai mo

le imi hlaleke loko Aure, kena mere Alla Iono lalemi ndina.

¹²Hoko suke lalemi ndina titinai

le namake ndete surgare Alla Iriluke hadia misete titinai ete imi. Nabia rebe esi akmena bei imire lekwe esi supu susate bei tamata makete neka.[†]

Yesuse Iumpamae Eni maka luluaru kena tasie kai hitate

5:13-16

(Mrk. 9:50; Luk. 14:34-35)

¹³Eleki Yesuse Ibetেকে lokosi lekwe be, “Imire Auku kwetela, saka tasire eguna ete tamatare neka. Tasire eono manane nkale, po sepo esi nkale sae moneka hoko eono manane nkale mon-eka moyo? Hoko pake moneka kai poiele eleki tamata esi titakele. Sakesa neka, suke imi ono misete ete tamata makete. Po sepo imi ono misete mo hoko imi supu pake kena lepae Sou Misete bei Alla mo. ¹⁴Imire, saka hitate eguna ete tamata mei nusa meije neka. Imire saka kota ndete ulate, tamata bokala esi selue. Ekbuni mo.[‡] ¹⁵Tamata sae isosu lampure itolaele mpe hlau buini esi lebuije mo, po itolae ndete kena otoi maka tolae lampure leke ehita ete pusue tamata rebe esi me luma laleije. ¹⁶Sakesa neka, imi ono misete ete tamata bokala leke esi selu imi ono misete mere, esi isike Alla ndete surga rebe imi kotiNe Amare.”

Yesuse Ilepalo loko hukuma rebe Musa ilekiule

5:17-20

¹⁷“Au beteke titinai ete imi be, ‘Imi noake be Au luake lomei kena hleke Musa eni hnaunaru kai nabiaru esi hnaunaru yake le Au luake leke Au antolie pusue hnauna meru baue saisa rebe Au onoule. ¹⁸Saisa rebe au betekele meije tinai. Kena lanite kai tapele meije atia

^{‡‡}5:4 Yes. 61:2

^{¶¶}5:5 Isi. 37:11

^{§§}5:6 Yes. 55:1-2

^{*}5:8 Isi. 24:3-4

[†]5:12 2 Yi. 36:16

[‡]5:14 Imi tiluke be imire tamata maka ono tamata esi hlaleke loko Tuhane.

mosare, pusue Alla Eni lepataru esi hurupe esa pise titike esa tone hleke bei hukume rebe Musa ilekire mo, eti roma petu rebe Alla Italuke pusulu ono.¹⁹ Bei mere hoko tamata rebe ilulu hukume mere mo, masike otoi tone titinai kai iatetuke tamata makete kena lulu mon-eka, hoko kena Alla Ipletae tamatare ile mere impe lebu laleke bei tamata maketa rebe esi hlaleke loko Allare. Eleyo tamata rebe iono lulu hukume mere kai iatetuke tamata makete kena lulu lekwe, hoko kena Alla Ipletae tamatare, ile mere iono tamata elake rebe ihlaleke loko Alla.’²⁰ Hoko Au beteke titinai ete imi be, ‘Sepo imi ono lulu Alla Eni sukare lesi bei kuru Torataru kai tamata Parisiaru esi lulu Alla Eni sukare mo hoko kena Alla Ipletae tamatare imi supu rue kaiNi mo.’”

Yesuse Iahnau be nasuke lomai yake

5:21-26

(Luk. 12:57-59)

²¹ “Imi rekwa peneka be Alla Ibeteke loko iteki ntuana menaru be: ‘Bunu yake. Sire ibunu suke hukumeni.’”²² Po meije Au beteke ete imi be, ‘Sire inasuke eni ebe rebe esi hlaleke sakesare suke hukumeni. Sire ilepa tia ete loko eni ebe rebe esi hlaleke sakesare, isupu keri me elaka maka teu pakala oasi leke esi teu pakala etei. Kai sire ibeteke loko eni ebe rebe esi hlaleke sakesare be boroke hoko isupu poie me otoi susate titinai.’²³ Ele mere hoko sepo sire ikeri eni tanei ete Alla me Tuhane Eni Lumare, eleki inete be tamata sae lalei tiakeni,²⁴ hoko itolae eni tanei rebe iriluke ete Allare kena otoi maka tolai tanei rebe riluke ete Allare, eleki ikeu loko tamata mere kena ono

mise kaini mina, pine ileu suike kena riluke tanei mere ete Alla sa.’

²⁵ Sepo tamata sae iono kena inanu imi ete elaka maka teu pakala hoko roma inanu imi mosare, imi ono mise kaini peneka. Po mo hoko tamata mere ikeri imi loko maka teu pakalare leke iriluke imi ete polisiaru, eleki esi kusue imi kena bui.²⁶ Au beteke titinai ete imi be, ‘Imi supu siri bei bui mere mosa roma imi seli pusu dendaru.’”

Yesuse Ilepala loko hukume rebe lake sabliare

5:27-30

²⁷ “Alla Eni lepate be: ‘Sablia yake.’[§] Lepate mere imi lene peneka.²⁸ Po meije Au beteke titinai ete imi be, ‘Sepo tamata rebe iselu bina sae eleki lalei lokoi kena ntulu kaini, hoko mere isablia kai bina mere me lalei peneka.’²⁹ Ele mere hoko sepo mata inami leini makwanale eono imi ono dosa, hoko boie eleki poiele. Mise lesi nanakwalami esi otoi sae atiae po imi rue kai Alla. Imi sebeie matami lua yake, namake Alla Ipoie imi me otoi susate titinaije.”³⁰ “Kai sepo balami makwanale eono imi ono dosa, hoko tetele eleki poiele. Mise lesi imi balami esa po imi rue kai Alla. Imi sebeie balami lua yake, namake Alla Ipoie imi me otoi susate titinaije.”

Yesuse Iatetuke be hleke lomai yake

5:31-32

(Mrk. 10:11-12; Luk. 16:18)

³¹ “Kai Alla Eni lepate eatetuke peneka be: ‘Sire pine ihleke eni bina hoko suke iono sulate hleke etei.’^{**}”³² Po meije Au beteke titinai ete imi be, ‘Sire pine ihleke eni bina yo bina mere isablia mo, hoko

[§]5:21 Sir. 20:13, Huk. 5:17

[§]5:27 Sir. 20:14, Huk. 5:18

^{**}5:31 Huk. 24:1-4

iono bina mere isablia, sepo ikai suike. Kai mokwai sire pine ikai kai bina rebe hlekei mere hoko isablia lekwe.”

Yesuse Iatetuke be la lelemake yake

5:33-37

³³“Imi rekwa Alla Eni lepate ete iteki ntuana menaru peneka rebe eatetuke be: ‘La lelemake yake. Saisa rebe imi beteke kai la lele me Tuhane oal pende, suke imi onoe.’^{††} ³⁴Po meije Au beteke ete imi be, ‘Imi la yanoma. Imi la loko lanite yake le lanite Alla Eni maka rue lakwai,^{‡‡} ³⁵pise loko tapele yake le tapele mere Eni maka titake lakwai, pise loko kota Yerusaleme yake le kota Yerusaleme mere Kamale Elake Eni kota.’^{¶¶} ³⁶Kai imi la loko ulu buami yake le imi kbasana kena ono bua kwalai esare eputi pise emete mo.’ ³⁷Sepo yele hoko beteke be, ‘Yele.’ Po sepo mo hoko beteke be, ‘Mo.’ Le lepate makete bei mere ebei ro tiare.”

Yesuse Iatetuke be lelie tamata rebe esi ono susate yake

5:38-42

(Luk. 6:29-30)

³⁸“Imi rekwa Alla Eni lepate matai meije peneka be, ‘Tamata esi ono sala ete imi hoko imi leliesi ele mere leneka, pise esi teta imi hoko imi leliesi ele mere leneka.’ ³⁹Po meije Au beteke ete imi be, ‘Tamata makete iono neune ete imi, imi lelie suike yake. Po sepo tamata sae ipapake asuleimi makwanale hoko sebeie ipapake asuleimi mapale lekwe. ⁴⁰Kai sepo tamata esi keri imi me tamata maka teu pakalaru kai esi rana imi lapu rokone, hoko riluke imi lapu nanuke lekwe. ⁴¹Sepo sae iulake imi liku eni taneiaru salaue kilo esa hoko imi

likue salaue kiloa lua. ⁴²Sepo tamata sae ikotie sasaisa bei imi hoko moki yake. Kai tamata sae isuka pinjame sasaisa bei imi hoko riluke etei.”

Yesuse Iatetuke be oki musuaru

5:43-48

(Luk. 6:27-28, 32-36)

⁴³“Imi rekwa Alla Eni lepate matai sae me be, ‘Suke imi oki imi ebearu kai lalemi tiake imi musuaru.’ ⁴⁴Po meije Au beteke ete imi be, ‘Suke imi oki imi musuaru kai kotie loko Alla ete tamata rebe esi ono susate ete imire, ⁴⁵leke tamata esi kotie imire Ama ndete surgare Eni nanae. Le Alla Iono lemataiye ete tamata misetaru kai ete tamata neunaru lekwe, kai Iono ulane ete tamata rebe esi ono nkenale kai ete tamata rebe esi ono nsalalaru lekwe. ⁴⁶Le sepo imi oki batuke tamata rebe esi oki imire neka, hoko Alla Iono misete ete imi mo. Tamata maka kotie pajake iono ele mere neka. ⁴⁷Kai sepo batuke imi mau ete imi ebearu, hoko imi ono misete lesi bei tamata makete mo. Tamata rebe esi hlaleke loko Alla more esi ono ele mere neka. ⁴⁸Imi Ama ndete surgare Ioki pusue tamata titinai. Hoko imi lekwe suke oki pusue tamata titinaiye neka.”

Yesuse Iahnau kena tapa tamata rebe eni tanei sasaisa more elia

6:1-4

6“Imi nete, imi ono lulu imi agamare esi atate me tamata bokala oasi leke esi selue kai isike imi yake. Le sepo imi ono ele mere hoko imi Ama ndete surgare Iriluke hadia misete lakwai esa ete imi mo. ²Sepo imi riluke tanei ete tamata susate, imi ale-

^{††}5:33 Im. 19:12, Ntu. 30:2, Huk. 23:21

^{‡‡}5:34 Yes. 66:1

^{¶¶}5:35 Yes. 66:1, Isi. 48:3

nake mere molupe tamata rebe esi ono misete lelemake yake. Esi suka ono mere me luma maka kotie loko Allare, me lalanaru leke tamata makete esi isikesi. Au beteke ete imi be Alla Iriluke hadia makete etesi lesi bei esi supu isike mere mo. ³Hoko sepo imi riluke tanei ete tamata susate, imi riluke ndendene leke tamata makete irekwa yake. ⁴Imi riluke taneije suke akbunike leke imi Ama ndete surgare Iselu imi ono mere akbunike, hoko Iriluke hadia ete imi.”

Yesuse Iahnau kena kotie loko Alla

6:5-15

(Luk. 11:2-4)

⁵“Sepo imi kotie loko Alla, imi kotie saka tamata rebe esi ono misete lelemake yake. Esi suka kele kotie me luma kena kotie loko Allare kai me lalana mataiju leke tamata esi selusi. Au beteke ete imi be sie meru esi supu hadiare, esi supu isike bei tamata peneka. ⁶Sepo imi kotie loko Alla hoko imi kusu me sokati eleki kobue meture kai kotie loko imi Ama rebe sae iselul more. Hoko imi Ama Iselu imi kotie lokoI akbunike, Iriluke hadia ete imi.

⁷Kena imi kotie loko Allare, saisa rebe imi betekele, lepaele susuike yake eti takwali yake. Imi kotie saka tamata rebe esi noake Tuhane more yake. Esi rekware be esi supu saisa rebe esi kotie lele le esi kotie takwalire pe. ⁸Imi ono sakasi yake. Le kena imi kotie loko imi Ama mosare yo saisa rebe imi sukare Irekwa peneka. ⁹Hoko suke imi kotie ele meije, ‘Amiki Amate ndete surga, Amu nane mise titinai le dosa sae mo. Ami kotie pusue tamata esi holmate Ale,

¹⁰Ale Kamale mei nusa, ami kotie Akbasa pusue tamata mei nusa meije. Ami kotie laleMu noa ami leke ami lulu Ale lupe sie ndete surgare esi lulu Allare. ¹¹Riluke manane ete ami panuhu kena petu meije,

¹²kai ampune amiki salaru, saka ami ampune tamata rebe iono sala ete amire neka.

¹³Kai kena ro tiaru esi elake eteheke amire, Asebeie ami hlaleke ktili loko Ale mo yake, po tie ami bei ro tiaru esi elake esi kbasare leke ami ono dosa yake.

[Le Ale Kamale rebe Akbasa kai hita titinai eti pela. Amine.]^{§§}

¹⁴Sepo imi ampune tamata rebe iono sala ete imire, hoko imi Ama ndete surgare lekwe Iampune imi salare. ¹⁵Po sepo imi ampune tamata makete eni nsalale mo, hoko imi Ama ndete surgare lekwe Iampune imi nsalale mo.”

Yesuse Iahnau kena tahane tia senete leke kotie loko Allare

6:16-18

¹⁶“Sepo imi tahane tia senete leke kotie bei Alla hoko imi ono oalalemi mahkweu saka tamata rebe esi ono misete lelemake yake. Esi ono ele mere leke tamata esi rekwa be esi tahane tia senete leke esi kotie bei Alla. Au beteke ete imi be, ‘Esi supu hadiare, esi supu isike bei tamata peneka.’ ¹⁷Po sepo imi tahane tia senete leke kotie loko Alla hoko koa oalalemi kai sisire buare, ¹⁸leke tamata esi rekwa mo be me imi tahane tia senete kena kotie bei Alla. Batuke imi Ama rebe sae iselul more pine Irekwa imi. Iselu imi ono mere akbunike hoko Ileliele kena misete.”

^{§§}**6:13** Lepate matai “Le Ale Kamale rebe Akbasa kai hita titinai eti pela. Amine.” kena Alkitape sou Yunania akmenaru sae mo.

**Yesuse Iahnau kena
lupuke tanei ndete surgare**

6:19-23

(Luk. 12:33-36)

¹⁹“Imi lupuke taneaia mei nusa yake le namake takalare kai silane kanelu kai tamata ndeane indeaelu. ²⁰Po lupuke imi taneaia ndete surgare le namake takalare kai silane kanelu mo kai tamata ndeane, indeaelu mo. ²¹Imi lupuke taneaia ndete surgare mina le otoi rebe imi taneiaru me kenare, lalemi ete mere lekwe.

²²Imi mataimu saka hitate ete nanakwala. Sepo mataimu ndina hoko pusu imi hidupe lekwe ehita. ²³Po sepo mataimu uselu yelu rebe neunaru hoko lalemi rekwa loko ono misete mo kai hlaleke loko Alla mo. Hoko imi lale misete sae kwale moneka.”

**Yesuse Iahnau kaplale loko tanei
rebe pake pela peture yake**

6:24-34

(Luk. 12:22-31)

²⁴“Tamata sae ikerike ete elaka luare saisa mo, le namake laleije mise ete ile sae yo ile saere mo. Pise ikerike titinai ete ile sae yo ile saere mo. Ete imi lekwe sakesa neka, imi kerike ete Alla kai kena mere lekwe lalemi loko tanei bokare saisa mo.

²⁵Bei mere hoko Au beteke ete imi leke kaplalemi le imi hidupe yake; kaplalemi le saisa kena kanele kai kinure yake. Kai kaplalemi le nanakwalamie yake; kaplalemi le saisa kena pakele yake. Le yelu pentine ete hidupe mere batuke manane kai pakiane mo. ²⁶Selu manuaru, uatnane mo, uulu mo kai uh-nouke tnelaru esi hasile kena luma tetu mo, po Amami ndete surgare Iriluke manane etelu. Tinai, eleyo ete

Amami ndete surgare, imi pentine lesi bei manuaru. ²⁷Bei imia meiju masike sae kaplalei eono eni musune tapa toto mo.

²⁸Kaplalemi le pakiane yake! Imi selu buna rebe ukusu me neure, ukerike mo kai ubitae pakiane mo; ²⁹Po Au beteke ete imi be, ‘Akmenare masike kamale Salomo rebe eni taneaia boka titinaije, po ipake pakiane sae nteki saka buna meru mo. ³⁰Tapuane rebe ukusu me neure masike ukusu petu meije eleki bobanure tutuelu kena auwe peneka, eleyo Alla Iandulikelu nteki titinai. Hoko imi lekwe Alla Iandulike imi lesi titinai bei buna meru. Po imi hlaleke ktili mo.’ ³¹Hoko kaplalemi yake kai beteke be, ‘Namake ite kane pise kinu saisa? Pise namake ite pake saisa?’ yake. ³²Yelu meru pusue tamata mei nusa rebe esi hlaleke loko Alla more esi nikwalu. Kaplalemi yake, Amami ndete surgare Irekwa be imi nikwa yelu meru lekwe. ³³Hoko imi koti Alla Ipletai imi hidupe kai imi lulu hnauna nkenale bei Allare. Hoko yelu maketaru lekwe Alla Iriluke pusulu ete imi. ³⁴Bei mere hoko kaplalemi le sa-saisa rebe bobanure imi supure yake, le petu bobanure erisi susate ruae. Petu meije esi susate panuhu peneka, hoko tapa susate rebe bobanure kena petu meije yanoma.”

**Yesuse Iahnau kena teu pakala ete
tamata makete yake**

7:1-6

(Luk. 6:37-38, 41-42)

7 Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi leuke sala ete tamata makete yake, leke imi lekwe Alla Ileuke sala ete imi yake. ²Le namake Alla Ileuke sala ete imire, sakesa kai imi Ileuke sala ete tamata makete neka. Kai saisa rebe imi onoe kena leuke sala ete tamata makete, Alla Ionoe ete imi leneka. ³Le mula pine

tamata makete eni nsalale tone imi rek-wae, yo imi ruami nsalale elake imi puli kai more? ⁴Imi blake elia, sepo imi beteke loko tamata makete be, ‘Au lepa ete ale leke aono sala yake.’ Eleyo ale ruamu amu nsalale elake me? ⁵Tamata ono misete lelemake, ahleke bei ono nsalale elake mere mina, pine asupu rekwa mise kena alepa ete tamata mere leke ihleke bei ono nsalale tone mere.”

⁶Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi lepa Sou Misete bei Alla ete tamata rebe esi suka more yake, le namake esi nasuke suike imi lele. Kai esi lepa tiae kena Sou Misete mere.”

**Tuhane Alla Ilene loko
Ite kotie lokoIje**

7:7-12

(Luk. 11:9-13)

⁷Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi kotie hoko imi supu riluke, imi nikwa hoko imi supu, imi lakae metu hoko me-ture baekele ete imi. ⁸Le sire pine ikotie hoko isupu riluke, sire pine inikwa hoko isupu, sire pine ilakae metu hoko me-ture baekele etei. ⁹Bei imia meru sae eni nanare ikotie roti beini iriluke batu mo. ¹⁰Pise eni nanare ikotie iane eleki iriluke niakwe mo. ¹¹Masike imi neu po imi rekwa riluke misete ete imi na-naru. Hoko Amami ndete surgare lekwe Iriluke lesi ete tamata rebe kotie beiNe leneka.

¹²Sepo imi suka tamata makete esi ono misete ete imi hoko suke imi ono misete etesi mina. Musa kai nabiaru esi hnaunaru esi uweije kena peraturana meru.”

**Yesuse Iahnau be susa titinai
kena tamata esi lulu Alla**

7:13-14

(Luk. 13:24)

¹³Eleki Yesuse Ibeteke umpama be, “Kena imi hidupe lia metu hketene kena kusu lalane tone leke supu rue sakesa kai Alla eti pela. Po lia metu elake kena kusu lalane elake yake le lalane mere keu loko otoī susa titinai eti pela. Keta beie le tamata bokala esi keu lalane mere. ¹⁴Po lia metu hketene kena kusu lalane tone leke supu rue sakesa kai Alla eti pela. Kai lalane mere tamata boka esi keue mo.”

**Yesuse Ibeteke be keta
bei nabia tinai more**

7:15-23

(Luk. 6:43-44)

¹⁵Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi keta bei nabia tinai more. Esi luake loko imire esi ono saka domba, eleyo esi sakesa kai serigala ktolone neka. ¹⁶Po imi supu rekwasī bei saisa rebe esi onore, saka ai aini supu rekwaē bei esi buaije. Imi bere ara buai bei ai luli mo kai anggure buai bei tapuane nluline mo. ¹⁷Hoko ai misete esi buaije lekwe mise eleyo ai rebe tiae esi buaije lekwe tiae. ¹⁸Ai misete esi buaije tiae mo, pise ai rebe tiae esi buaije misete mo. ¹⁹Hoko ai rebe esi buaije tiare esi lasae kai esi tutue kena auwe. ²⁰Sakesa kai tamata meru neka, imi rekwasī bei saisa rebe esi onore. ²¹Tamata bokala esi koti lokoKu be, ‘Tuhane, Tuhane.’ Po rebe supu rue mise kai Aure boka mo. Batuke sie rebe esi ono lulu AmaKu ndete surgare Eni pletare pine esi supu rue mise kai Alla kena Ipletae tamatare. ²²Namake kena nusare kohore tamata bokala esi beteke lokoKu be, ‘Tuhane, Tuhane, ami lepaē Alla Eni pletare kena Amu nane peneka,

ami sui ro tiare kai ono tanda herana bokala kena Amu nane peneka.’ ²³Po Au beteke ntoli etesi be, ‘Imia meru Au rena imi mo. Keu bei meije! Imia meru pusumi tamata maka ono neune.”

Tamata rebe lulu Yesuse Eni lepataru kai rebe lulu Yesuse Eni lepataru mo

7:24-27

(Luk. 6:47-49)

²⁴Eleki Yesuse Ibeteke lokosi kena umpama be, “Sire pine ilene Auku lepata meiju eleki iono lulue, hoko isakesa kai tamata maka rekwa rebe ieleke eni lumare kena batu babai kurule. ²⁵Kena ulane talei, kwele belene kai sanute elake ekena luma mere po ekoli mo le elekele kena batu babai kurule pe.

²⁶Kai sire pine ilene Auku lepata meiju eleki iono lulu mo, hoko isakesa kai tamata boro ke rebe ieleke eni lumare kena ume babai. ²⁷Kena ulane talei, kwele belene kai sanute elake ekena luma mere hoko ekoli kai atiae.”

Yesuse Eni kbasare tibikele bei kuru Torataru

7:28-29

²⁸Eleki kena Yesuse Iatetuke pelare tamata bokala meru esi herane Yesuse Eni lepataru. ²⁹Le Iatetuke, Eni kbasare tibike titinai bei esi kuru Torataru.

Yesuse Iono tamata makerake rebe usai kai tinaiju puluele imise

8:1-4

(Mrk. 1:40-45; Luk. 5:12-16)

8 Kena Yesuse Irulu bei ndete ulate, tamata bokala esi keu lulu. ²Tamata makerake sae me rebe usai kai tinaiju puluele iluake loko Yesuse, itatu lope tapele eleki ikotie be, “Yesuse, Amu kbasare ono au mise noma!”

³Eleki Yesuse Ikerikeni kai Ibeteke be, “Au suka hoko Au ono amise!” Eleki tamata mere imise sosoli bei eni makera ke kena mere neka. ⁴Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Alene mimise, alenake Au ono meije ete tamata makete yake, po akeu aselukemu ete imame kai ariluke binatangena kena palae ete Alla lulu Musa eni hnaunaru, leke tamata esi rekwa be amise peneka.”

Yesuse Iono solalu elake me kota Kapernaume eni tamata makerike imise

8:5-13

(Luk. 7:1-10)

⁵Eleki kena Yesuse Ikusu kota Kapernaume, solalu Romawi utune esi elake sae iluake loko Yesuse kai ikotie beiNi be, ⁶“Ntuane, auku tamata makerike intulu me luma le kerakeni, ikeu tekwa moneka.”

⁷Eleki Yesuse Iombe, “Namake Au keu ono imise.”

⁸Po solalu elake mere iombe, “Ntuane, Akeu moneka le tamata molupe aure Akusu kena auku lumare saisa mo. Hoko Alepa ete meije neka leke auku tamata makerike imise. ⁹Le au ruaku lekwe suke lene loko auku elake ipletare. Kai solalua rebe esi mpe lebu bei aure suke esi lene loko au pletare neka. Sepo au ulake solalu sae be, ‘Akeu,’ hoko ikeu. Sepo au beteke loko sae makete lekwe be, ‘Alomei,’ hoko ilomei. Kai sepo au ulake auku tamata makerike be, ‘Kerike meije,’ hoko ikerikele.”

¹⁰Kena Yesuse Ilene solalu Romawi utune esi elake mere eni lepataru hoko Iherane titinai. Eleki Ibeteke loko tamata rebe esi keu luluJe be, “Ile meije yele! Bei pusue imi tamata Israelaru, Au tetue sae rebe ihlaleke loko Alla ktili saka ile meije mosa. ¹¹Au beteke ete imi be namake kena Alla Iteu pakala

ete imire, tamata bokala esi luake bei me sapleuke lemataije sa kai bei me sapleuke lemataije suni kai esi rue sakesa kai iteki ntuaana mena Abrahame, Isake kai Yakupe. ¹²Masike bei akmenare Alla Iono tamata Yahudi esi rue mise kaiNi po esi lene lokoI mo hoko kena petu mere esi supu poie lau beiNi. Ete mere esi rani kai esi supu susate elake rame eti pela.” ¹³Eleki Yesuse Ibeteke loko solalu Romawi utune esi elake mere be, “Aleu no! Le rebe ahlalekele namake eono.”

Hoko kena olase mere neka tamata makerike mere imise sosoli.

**Yesuse Iono tamata
makeraka bokala esi mise**

8:14-17

(Mrk. 1:29-34; Luk. 4:38-41)

¹⁴Eleki Yesuse Ikeu me Petruse eni luma. Kena Iluake, Iselu Petruse inai tamoli intulu le kerakeni, imusu. ¹⁵Yesuse Ikerike matabinane mere balaije eleki sirike eni musute. Eleki ibetu kai ilayani Yesuse.

¹⁶Kena kmaure, esi liku tamata rebe ro tiaru ukbasaise loko Yesuse. Eleki Isui ro tiaf meru batuke kena Eni lepate matai esa, kai Iono tamata makerakaru esi mise. ¹⁷Yelu meru uono ele mere leke lulu lepate rebe akmena nabi Yesaya ilekire be,

“Ile mere Alla rebe Iono iteki susate mise kai Iono iteki makerake mise.”*

Lulu Yesuse susa titinai

8:18-22

(Luk. 9:57-62)

¹⁸Kena petu sae me Yesuse Iselu tamata bokala esi me keholiNi hoko Iulake Eni maka luluaru leke esi sa soa buini lopai tlaka tebai. ¹⁹Kena esi keu

mosare, kuru Torate sae iluake lokoI kai ibeteke be, “Ntuane Kuru, au suka keu lulu Ale loko etika-etika neka!”

²⁰Eleki Yesuse Iombe, “Binatane serigalare esi benai me, manure esi alai me, po Au, Tamata Eni Nanae Eni otoi kena Intulure sae mo. Alulu Aure yele po ale lekwe asupu otoi kena rue mo.”

²¹Eleki Eni maka lulu sae me ikotie bei Yesuse be, “Tuhane, au kotie beiMu leke au leu raka amaku eti au hnoukeni pine au lulu Ale sa.”

²²Po Yesuse Ibeteke lokoi be, “Alulu Au neka, sebeie tamata rebe esi hlaleke loko Alla more esi hnouke esi tamata matale.”

Sanute kai meite ulene loko Yesuse

8:23-27

(Mrk. 4:35-41; Luk. 8:22-25)

²³Eleki Yesuse Isa kena soa buini eleki Eni maka luluaru esi sa lokoI. ²⁴Esi roma tlaka tlai, sanute elake eluake hoko kohua elaka upapa soa buine hoko mahake esi molo. Po kena mere Yesuse Intulu. ²⁵Hoko Eni maka luluaru esi keu betukeNi be, “Tuhane betu. Tapa leke ite molo yake!”

²⁶Ibetu, Iombe, “Imi rilami le mula! Imi hlaleke loko Au ktilli mo!” Yesuse Ikele, Ibeteke be, “Sanute, tlaka ndene.” Eleki kohu elake kai sanute ndene sosoli.

²⁷Kena Eni maka luluaru esi selu meru esi herane. Esi beteke loko lomai be, “Ntuane mere sire! Selu, sanute kai tlakare lekwe ulene lokoI.”

Yesuse Isirie ro tiare bei sie luaya

8:28-34

(Mrk. 5:1-20; Luk. 8:26-39)

²⁸Kena Yesuse Iluake mpai tlaka tebai, me otoi tehaike kota Gadara. Ete mere

*8:17 Yes.53:4

ro tiare ekbasae sie luaya me hoko luasi rue me liana benai rebe hnouke tamata matale kenare. Ro tiaru uono luasi ktolo titinai. Pusue tamata ete meru rilasi le luasi hoko esi keue otoi mere mo. Kena mere luasi siri bei liane benaije eleki luasi luake loko Yesuse. ²⁹ Ro tiaru uono luasi kलो loko Yesuse be, “Alla Eni Nanae. Aono saisa kena ami nere? Masike petu kena Ahukume ami mosa po meije Aluake lomei kena Ahukume ami neko?”

³⁰ Ete mere apala otota bokala unikwa manane tehaikesi. ³¹ Eleki ro tiaru ukotie bei Yesuse be, “Sepo Asirie ami bei luasi hoko ulake ami kusu kena apala meru.”

³² Yesuse Iombe, “Imi keu!” Eleki ro tiare meru kbasae luasi moneka eleki ukbasae apalaru. Eleki uono apalaru naya pusulu lope, ukusu kena tlakare eleki umata.

³³ Eleki tamata maka raka apalaru esi naya lolete kota eleki esi alenake pusue rebe uono meru, kai Yesuse Isirie ro tiare bei sie luaya meru lekwe. ³⁴ Hoko tamata bokala esi luake loko Yesuse. Esi beteke lokoI be, “Akeu bei otoi meije.”

Yesuse Iono tamata sisate imise kai Iampune eni dosare

9:1-8

(Mrk. 2:1-12; Luk. 5:17-26)

9 Eleki Yesuse Isa kena soa buine kai Isabu leu lori Erini kota Kapernaume ne. ² Ete mere sie ilaru esi keru tamata sisate intulu kena otoi maka ntulure. Eleki kena Yesuse Iselu esi ono ele mere, Irekwa be esi hlaleke lokoI, hoko Ibeteke loko tamata sisate mere be, “Kuanae, akbere lalemu, rilamu yake! Au ampune amu dosaru peneka. Lalemue ndina mina.”

³ Eleki kuru Torata sie ilaru esi lene mere esi noake me lalesi be, “Tamata

meije Ilepaie tiae loko Alla le batuke Alla pine Iampune tamata eni dosa.”

⁴ Po Yesuse Irekwa lalesi peneka eleki Ibeteke lokosi be, “Le mula pine imi noake tiae me laleme?” ⁵ Sepo Au beteke loko tamata meije be, Au ampune eni dosare, hoko imi rekwa mo be Au ampune dosare tinai pibe mo. Po sepo Au beteke be, ibetu kai ikeu, hoko imi selue. ⁶ Hoko Au ono tamata meije imise leke imi rekwa be mei nusa meije Tamata Eni Nanae Ikbasa kena Iampune dosa.” Eleki Yesuse Ibeteke loko tamata sisate mere be, “Abetu, luluke amu paille eleki aleu.”

⁷ Tamata mere ikeleke irana eni paille eleki ileu ne. ⁸ Kena pusue tamata esi selu mere esi herane eleki esi isike Alla le Iriluke kbasa elake titinai ete tamatare.

Yesuse Ikoti Matiuse leke IluluI

9:9-13

(Mrk. 2:13-17; Luk. 5:27-32)

⁹ Kena Yesuse Ikeu siba rame bei otoi mere, Iselu Matiuse irue me kantore pajake. Yesuse Ibeteke lokoi be, “Mai, lulu Au.” Eleki Matiuse keu lulul.

¹⁰ Eleki Matiuse ikoti Yesuse kai Eni maka luluaru leke kane me eni luma. Kena Yesuse Ikane, tamata maka kotie pajaka bokala kai tamata rebe kotise tamata dosare esi kane sakesa kaiNi kai Eni maka luluaru. ¹¹ Kena tamata Parisiaru esi selu Yesuse Ikane sakesa kai tamata meru, esi beteke loko Yesuse Eni maka luluaru be, “Imi kurure Ikane kai tamata maka kotie pajake kai tamata rebe tamata makete esi noakeise tamata dosare yake.”

¹² Yesuse Ilene mere eleki Ibeteke lokosi be, “Tamata makerake inikwa loktele, tamata makerake more inikwa loktele mo. ¹³ Hoko imi keu baise Alla Eni lepate be, ‘Au sukare oki lomai lesi bei tamata esi riluke korbane ete aure, le tamata rebe ibeteke be eni dosa sae mo,

Au luake lokoi mo. Au luake lomeije loko tamata rebe ibeteke ruaije inkenare mo, po loko tamata rebe ibeteke be ruaije tamata dosare leke iluluKu.”

Yesuse Ime kai Eni maka luluaru sa, esi tahane tia senete mo

9:14-15

(Mrk. 2:18-22; Luk. 5:33-39)

¹⁴ Eleki Yohanese maka baptise eni kwetelaru esi luake loko Yesuse kai esi tneuI be, “Le mula pine ami kai tamata Parisi ami tahane tia senete yo Amu kwetelaru more?”

¹⁵ Yesuse Iralakesi kena umpama be, “Au meije saka tamata rebe ikaije. Tamata rebe esi luake loko totlibare lalesi ndina le mokwai rebe ikaije ime kaisi sa hoko esi tahane tia senete mo. Po namake petu rebe tamata neune esi ranai beisi peneka, pine tamua meru esi tahane tia senete le kaplalesi.”

Yesuse Ibeteke be toha Yahudiaru esi hnauna takwalinaru kai Eni hnauna belukaru yake

9:16-17

¹⁶ Yesuse Iahnau suikesi kena umpama be, “Kena tamata ikapu lapune takwaline rebe kahi peneka, ipake obite kihati beluke mo. Le sepo ipake obite kihati beluke, hoko etihike lapune takwaline mere kahie ela lesi.

¹⁷ Sakesa neka, tamata iaike anggure kwelini beluke kena kantone usai takwaline mo. Le sepo iono ele mere hoko anggure kweline beluke ehleru hoko etihike kantone takwaline mere eleki kantone mere kahie. Hoko anggure kweline beluke kai kantone takwaline lualu mise moneka. Anggure kwelini beluke suke aike kena kantone beluke lekwe leke lualu eru mise.”

Tamata Elake me luma ibada eni nanae binare, Yesuse Iono kwana suike kai Iono bina sae rebe kerakeine imise

9:18-26

(Mrk. 5:21-43; Luk. 8:40-56)

¹⁸ Kena Yesuse Ilepa kai Yohanese eni kwetelaru, luma ibadare esi elake sae me, iluake loko Yesuse eleki itatu lope tapele kai ibeteke loko Yesuse be, “Auku nanae binare uke imatare resa, hoko au kotie Akeu lokoi kai Atola balaMu kenai leke ikwana suike.”

¹⁹ Eleki Yesuse, Ikeu kai Eni maka luluaru lulu tamata mere.

²⁰ Kena esi me lalane tlaije, bina sae me makerake bulane kenai musuna butu esa lesini lua peneka hoko lalakwe keu rame. Itutumulie Yesuse eleki ikerike Yesuse Eni lapu nanuke esi nuruije. ²¹ Le inoake me lalei be, “Mabe au kerike Yesuse Eni lapu nanuke esi nuruije hoko au mise neka.”

²² Eleki Yesuse Ihali lokoi kai Ibeteke be, “Auku nanae, rila yake. Ahlaleleke ktili loko Au peneka hoko amise.” Eleki kena mere neka bina mere imise sosoli.

²³ Kena Yesuse Iluake me elake mere eni lumare, Iselu tamata esi hbue su-line kai tamata bokala esi ranie kwetele mere. ²⁴ Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi keu le kwetele meije imata mo. Intulu.”

Po esi malie Yesuse. ²⁵ Kena tamata meru esi siri peneka, Yesuse Ikusu Ik-erike kwetele mere eni balaije eleki kwete bina mere ikwana sosoli kena mere neka. ²⁶ Kena tamata esi selu mere esi alenake me pusue otoi mere keholi.

**Yesuse Iono tamata mata
polala lua esi supu selu**

9:27-31

²⁷ Eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi keu rame, kai kena Ime lalane tlai, tamata mata polala lua esi keu lulul kai esi koti lokoI be, “Ntuane, Dauta eni anubu, laleuMe noa ami noma!”

²⁸ Eleki kena Yesuse Ikusu me luma, tamata matapolala lua meru esi kusu lulul. Eleki Yesuse Itneu luasi be, “Luami hlaleke be Auku kbasare eono luami selu o?” Eleki luasi ralake be, “Yele ntuanee, ami hlaleke!”

²⁹ Eleki Yesuse ikerike mataisu kai Iombe, “Au ono luami selu le luami hlaleke lokoKu ktli.” ³⁰ Luasi supu selu sosoli. Yesuse Iahnausi ktli be, “Luami alenake rebe eono etemi meije ete sie makete yake!”

³¹ Po luasi keu kai esi alenake Yesuse Iono luasi misere me pusue otoi mere.

Yesuse Iono tamata mounne ilepa

9:32-34

³² Kena sie luaya rebe Yesuse Ionosi mise bei matapolale esi keu peneka, tamata esi keru tamata mounne sae rebe ro tiare ekbasaeni loko Yesuse leke Ionoi mise. ³³ Yesuse Isui ro tiaee mere, eleki kena mere neka tamata mere ilepa sosoli. Hoko tamata bokala esi herane kai esi betekee be, “Mei Israale, ami selu ele meije rebai sae mosa.”

³⁴ Po tamata Parisia sie ilaru esi betekee loko lomai be, “Ro tiaru esi elake eriluke kbase eteI kena Isui ro tiare bei tamata mere.”

**Yesuse Iombe, “Ndinure esi hasile
boka po tamata ulure boka mo.”**

9:35-38

³⁵ Eleki Yesuse ikeu papelake kota kai hena me otoi mere. Iatetuke me Yahudi-

aru esi luma ibadaru kai Ilepaee Sou Misete kena Alla Ipletae ite tamatare etesi. Kai tamata makerakaru Ionosi mise kai tamata rebe esi ktli more Ionosi ktli.

³⁶ Kena Yesuse Iselu tamata bokala meru esi luake lokoI, hoko lalaleje noasi le Iselu be esi nati mise mo kai esi ktli mo le sae iatetukeesi mo, saka binatane domba rebe uktili mo le esi maka raka sae more.

³⁷ Eleki Yesuse Ibetekee loko Eni maka luluaru be, “Ndinure esi hasila bokala po tamata kena ulure boka mo. Mere saka tamata boka esi suka kena lene Alla Eni lepataaru po tamata kena betekee etesi esi boka mo. ³⁸ Hoko imi kotie bei ndinu upuije leke inatue tamata maka ulua sesi kena esi ulu ndinure esi hasilaru. Mere saka imi koti loko Alla leke Iulake tamata boka kena betekee Alla Eni lepatee etesi.”

**Yesuse Ikoti Eni maka ulaka
butu esa lesini luaru**

10:1-4

(Mrk. 3:13-19; Luk. 6:12-16)

10 Kena petu sae me Yesuse Ikoti Eni maka lulua sie butu esa lesini luaru kai Iriluke kbase etesi kena esi sirie ro tiaee bei tamata kai ono tamata makerake esi mise kai ono tamata rebe esi ktli more esi ktli. ² Tuhane Eni maka ulaka butu esa lesini lua meru:

menaije Simone rebe Yesuse Ikotinee Petruse

kai kwalini Andrease,

eleki Yakobuse

kai kwalini Yohanese, luaise Sebedeuse eni nanae,

³ Pilipuse

kai Bartolomeuse,

Tomase

kai Matiuse maka kotie pajake,

Alfeuse eni nanae Yakobuse

kai Tadeuse,

⁴Simone bei golongane Selote[†] kai Yudase Iskariote rebe tatike pine iabelie Yesuse ete tamata rebe esi suka bunulje.

Yesuse Iulake Eni maka ulakaru leke esi keu lepae Sou Misete bei Alla

10:5-15

(Mrk. 6:7-13; Luk. 9:1-6)

⁵Yesuse Iulake Eni maka ulaka sie butu esa lesini lua meru kai Iahnausi be, “Imi keu loko hena makete rebe tamata Yahudi more yake, pise loko tamata Samariaru esi kotaru yake. ⁶Po keu loko iteki tamata Israela rebe esi lene Sou Misete bei Alla mosare, ⁷kai beteke etesi be, ‘Takwali mo Alla Ipletae ite tamata mei nusa meije neka.’ ⁸Ono tamata mak-erake imise, ono tamata matale ikwana suike, ono tamata usai kai tinaiju puluele imise kai sirie ro tiare bei tamata. Au riluke pusue meru ete imire, imi seli sasaisa ete au mo, hoko suke imi riluke ete siere, esi seli sasaisa ete imi mo lekwe. ⁹Imi kerike kepe mase pise perake pise tembaga pise kepene sasaisa neka kena imi maka bali akware yake. ¹⁰Imi liku masate yake, lapune usai lua yake, sandale pise toane buai yake. Le tamata makerike suke isupu saisa rebe iperlure bei tamata rebe ilayanise.

¹¹Kena imi kusu kota pise henare, imi nikwa tamata rebe isuka imire, eleki imi rue kaini eti imi keleke neka. ¹²Kena imi kusu eni lumare imi beteke be, ‘Tuhane Iono misete ete imi.’ ¹³Sepo tamata me luma mere esi suka imi hoko Tuhane Iono misete etesi. Po sepo esi suka imi mo hoko kotie bei Tuhane leke Iono misete leu suike ete imi. ¹⁴Kai sepo tamata me luma pise kota mere sae kuesa isuka

imi mo kai lene Sou Misete bei Alla mo hoko imi siri bei luma pise kota mere kai tabubuke lopone bei lelele. Mere tanda be Alla Isukasi mo. ¹⁵Imi lene mimise! Kena Alla Iteu pakala ete imi tamatare, tamata kota mere esi supu susate ela titinai lesi bei akmena tamata kota Sodome kai kota Gomorare esi neune pine Alla latiaise.”

Aknekae lalemi kena supu susate saka dombare kusu kena binatang serigala ktolone esi otoije

10:16-25

(Mrk. 13:9-13; Luk. 12:2-9)

¹⁶Eleki Yesuse Ibeteki loko Eni maka luluaru be, “Imi lene meije: Au ulake imi keu lepae Sou Misete bei Alla. Mere saka dombare kusu kena serigala binatang ktolone esi otoije. Hoko suke imi raka mimise molupe niakwe kai lalemi mise molupe manu abune.[‡]

¹⁷Imi keta le namake tamata esi kerike imi kai esi kerike imi loko tamata elaka maka teu pakala me Yahudiaru esi luma ibadaru eleki esi teta imi. ¹⁸Esi kerike imi loko tamata maka kbasame otoi mere kai ete kamalaru le imire Auku maka lulure pe. Hoko kena mere imi alenake Au etesi kai ete tamata rebe esi rekwa Alla more. ¹⁹Sepo esi kerike imi leke teu pakala kena imi, hoko rilami le saisa rebe suke imi lepaele yake, pise imi noake yake be namake imi lepa elia. Le kena mere neka, imi supu beteke saisa rebe suke imi lepaele. ²⁰Le kena mere imi lepa bei lalemi mo, po Ro Misete Iono imi lepa.

²¹Namake tamata esi riluke kwalini pise betai kena bunui. Kai ete kwetelu kai amai lekwe sakesa neka. Kwetelaru esi lelie inai kai amaisi kai esi rilukesi

[†]**10:4** Golongane Selote mere tamata toini rebe esi suka tamata makete esi kbasasi mo.

[‡]**10:16** Tamata Yahudiaru esi noake dombare binatang maune, serigalare ktolone, niakwe eraka mise kai abune esi laleije mise

kena bunusi. ²² Pusue tamata lalesi tiake imi le imire Auku maka lulu. Po sire pine ilulu Au rame eti roma esi teu pakala kai esi teta imi mere pela hoko isupu hlamate. ²³ Sepo imi supu teta kena kota sae hoko naya kena kota makete. Au beteke ete imi be, 'Imi sili kota sae siba kena kota sae eti pusue kota mei Israele mosare yo Tamata Eni Nanae Iluake peneka.'

²⁴ Kwete hkola ilei bei eni kurure mo, kai tamata makerike ilei bei tamata rebe ikerike eteije mo. ²⁵ Sepo kwete hkola isakesa kai eni kurure peneka pise tamata makerike isakesa kai tamata rebe ikerike eteije peneka hoko mere mise pene. Sepo esi kotie Au, elake me lumatakare, 'Belsebule, Ro tiaru esi elake,' hoko imi, Auku luma toini lekwe imi supu kotie tia le bei mere leneka."

Rila le Alla po rila le tamata yake

10:26-31

(Luk. 12:2-7)

²⁶ "Ele mere hoko rilami yake, le saisa rebe tamata esi bunikele tatike pine tamata makete esi sibakele, kai saisa rebe tamata esi tasouke lutikele tatike pine tamata makete esi baekele. ²⁷ Saisa rebe Au beteke ete imi akbunike, suke imi sibakele papelake otoi. Kai saisa rebe au sasae me tlinaimu, suke imi lepaele ete pusue tamata. ²⁸ Rilami le tamata yake le batuke esi bunu nanakwalami po esi supu kbasa kena bunu lalemi mo. Po rilami le Alla rebe Ikbasa kena Ibunu nanakwalami kai lalemi me otoi susate titinai eti pelare. ²⁹ Manu klingklane inai luare esi beline batuke kepene matai tone esa, po inai esa etetu lope tapele mo sepo imi Ama Isuka etetu mo. ³⁰ Imi bua me ulumi lekwe Irekwa esi

bokalaru peneka. ³¹ Bei mere hoko rilami yake le Alla laleije noa imi lesi bei manu klingkklanaru."

Asomi kena naku Yesuse yake

10:32-33

(Luk. 12:8-9)

³² "Sire pine ibeteki me tamata bokala be ile Auku maka lulu, hoko Au beteke ete AmaKu ndete surgare be ile mere Auku maka lulu lekwe. ³³ Po sepo sire pine inaku me tamata bokala oasi be ile Auku maka lulu mo, hoko Au lekwe naku ete Amaku ndete surgare be ile mere Au maka lulu mo."

Lulu Yesuse mire mo

10:34-39

(Luk. 12:51-53, 14:26-27)

³⁴ Eleki Yesuse Ibeteki suike loko Eni maka luluaru be, "Imi noake be Au luake lomei nusare kena ono tamata esi rue mise kai lomai yake. Au luake kena ono tamata esi nasuke lomai. ³⁵ Le Au luake kena ono kwete mokwai rare kai amai, kwete bina irare kai inai kai binbelu irare kai inai tamoli. ³⁶ Hoko tamata me luma laleije ruasi, esi musu kai lomai.

³⁷ Sepo sire pine laleije noa inai pise amai lesi beiKu hoko ile mere ilulu Aure saisa mo. Kai sire pine laleije noa eni nanae bina pise mokwai lesi beiKu, ile mere lekwe ilulu aure saisa mo. ³⁸ Sire pine isuka lulu au kena supu teta pise supu bunu kena ai tutini mo kena lulu Au, hoko ilulu Aure saisa mo. ³⁹ Sire pine isuka lulu Alla mo leke mata yake, hoko ilulu Aure saisa mo. Po sepo sire pine imata le ilulu Alla kai lepa Sou Misete bei Alla ete tamata makete, hoko namake irue kai Alla."

**Alla Iriluke misete ete tamata rebe
itapa tamata maka hlaleke lokoIje**

10:40-11:1

(Mrk. 9:41)

⁴⁰“Sepo sire pine isuka imi rue kaini hoko mere isuka Au rue kaini neka, kai sire pine isuka Au rue kaini hoko mere isuka Alla rebe Iulake Au lomei nusa meije Irue kaine neka. ⁴¹Tamata rebe isuka nabi irue me eni lumare le ile nabi rebe ilepae Alla Eni lepataru, hoko namake Alla Iriluke misete etei saka Iriluke ete nabiaru neka. Kai sire pine isuka tamata rebe lulu Alla Eni sukare hoko Alla Iriluke misete etei saka Alla Iriluke misete ete tamata rebe lulu Alla Eni sukare. ⁴²Kai sire pine iriluke masike kwele ndinane oba toini ete sae kuesa bei tamata meiju le sie meiju Auku maka lulu, hoko Au beteke ete imi be, ‘Namake isupu misete bei Alla sa.’”

11 Yesuse Iahnau Eni maka lulua butu esa lesini luaru pela, eleki esi keu. Yo Yesuse Ikeu me hena teanaru kena Iatetuke tamata Yahudiaru kai Ilepae Sou Misete bei Alla.

**Yesuse Iisike Yohanese maka
baptise eni makerike**

11:2-15

(Luk. 7:18-35)

²Kena Yohanese maka baptise ime bui laleije tamata esi alenake Maka Hlamate Iono tanda heranaru, ³hoko iulake eni kwetela sie ilaru esi keu tneu Yesuse be, “Ale mere Maka hlamate rebe kena akmenare Alla Italuke be tatike pine Iluake, pibe ami namake tamata makete salo?”

⁴Yesuse Iombe, “Imi leu beteke saisa rebe imi lene au atetukele kai imi selu

tanda herana rebe au onore etei be: ⁵tamata rebe esi luake loko Aure, esi selu more Au onosi selu, tamata sisate Au onosi keu, tamata rebe usai kai tinaiju puluele Au onosi mise, tamata popole Au onosi lene, tamata matale Au onosi kwana suike, kai Au lepaie Sou Misete ete tamata susataru. ⁶Kai beteke etei be sire ihlaleke loko Au rame, Alla Iono laleije ndina.”

⁷Kena Yohanese eni maka luluaru esi keu peneka, Yesuse Ilepae Yohanese ete tamata bokala meru be, “Imi keu loko Yohanese ndete otoi nsekile kena saisa? Kena imi selu balate elisuke melate lori lopaije o? ⁸Imi keu kena selu saisa? Imi keu kena selu tamata rebe ialike pakiane misete? Tamata rebe ialike pakiane misete irue me Kamale eni luma. ⁹Imi keure kena selu nabi. Tinai Au beteke ete imi be Yohanese ilesi bei nabi. ¹⁰Bei akmena sa Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke Yohanese eni makerike elere: ‘Lene, ile meije rebe Au ulakeni.

Au ulakeni akmena bei Ale, leke iaknekae lalane eteMu.’”

¹¹Eleki Yesuse Ibeteke be, “Yohanese iaknekae lalane meru kai Au beteke ete imi be, ‘Bei pusue tamata mei nusa meije sae iela lesi bei Yohanese maka baptise mo, po kena Alla Ipletae ite tamata masike tamata tone po iela lesi Yohanese.’ ¹²Bei kena Yohanese maka baptise ilepa loko Alla Ipletae tamatare eti roma meije, tamata neunaru esi atula leke tamata esi lulu loko Alla Eni pletaru yake. ¹³Le kena Yohanese iluake mosare, yelu rebe uono kena petu meije lekilu akmena kena Alla Eni lepata rebe nabi Musa ilekilu kai pusue nabiaru esi hnaunaru peneka. ¹⁴Kai sepo imi lene loko saisa rebe Musa kai nabiaru esi lek-iule, hoko imi rekwa be Yohanese mere nabi Elia rebe bei akmena sa, nabiaru

esi beteke peneka be tatike pine iluake.
¹⁵Imi lene mimise leke imi nati Auku lepata meiju!”

**Tamata Yahudiaru esi lene hnauna
 kena Alla Ipletae tamatare mo**

11:16-19

¹⁶Eleki Yesuse Ibeteke be, “Tamata neune rebai meije Au umpamaesi saka saisa? Esi saka kwete tone rebe esi rue me pasare. Esi koti loko esi ebearu be, ¹⁷‘Ami menanie lagu lale ndinate ete imi po imi mala mo, ami menanie lagu malerene ete imi po imi rani mo.’

¹⁸Sakesa neka, Yohanese iluake iatetuke imi, rebai sesi itahane tia senete kai kinu anggure mo po imi lene loko iatetuke mo. Imi beteke be, ‘Ro tiare ekbasaeni.’

¹⁹Eleki Au Tamata Eni Nanare Au luake atetuke imi, Au kane kai Au kinu lupe tamata esi kane kai kinure neka po imi suka Au mo, kai imi beteke be, ‘Ile mere tamata ndasine, nselite, kai Iono ebe kai tamata maka kotie pajakaru kai tamata dosaru.’

Po Alla Eni misete rebe Au kai Yohanese luama atetukele ete imire, selu esi hasile kena tamata rebe esi ono lulure esi atate.”

**Alla Ileuke sala ete tamata rebe esi
 hleke bei esi dosaru more**

11:20-24

(Luk. 10:13-15)

²⁰Eleki Yesuse Ilepa ktili loko tamata me kota rebe Iono tanda herana bokala eteise po esi hleke bei esi dosaru more.

²¹Ibeteke be, “Tatike pine Alla Ihukume tamata kota Korasime kai kota Betsaida le esi hleke bei esi dosaru more. Le sepo tanda herana bokala rebe Au onolu eteise, Au onoe ete tamata Yahudi mo ndi kota Tiruse kai kota Sidone hoko tamata ete meru esi naku kai hleke bei ono dosa takwali peneka kai esi alike

pakiane tia rebe aseluke be kaplalesi titinaije. ²²Po imi lene mimise, Au beteke ete imi be, kena Alla Iteu pakala ete ite tamatare, esi supu hukumane ela lesi bei tamata Tiruse kai Sidone. Le esi selu tanda herane po esi hleke bei esi dosaru mo. ²³Kai tamata kota Kaper-naume Alla Ionosi rue tehaikeni kena Ipletae tamatare mo po esi supu poie kena otoi susate titinai, le esi suka hleke bei esi dosaru mo. Sepo tanda herana rebe Au onoe eteise pine kena akmenare onoe ete tamata neuna me kota Sodome peneka hoko kota mere erue eti roma meije sa le esi hleke bei esi dosaru titinai. ²⁴Po imi nete! Kena Alla Iteu pakala ete tamatare, esi hukumane ela lesi bei akmena tamata neuna me kota Sodome le esi selu tanda herana po esi hleke bei esi dosaru mo.”

**Yesuse Itapa ite kena
 rue mise kai Alla**

11:25-30

(Luk. 10:21-22)

²⁵Kena mere Yesuse Ikotie loko Alla be, “Ama, Maka Kbasare lanite kai tapele. Au kotie trima kasi eteMu, le Aono tamata rebe esi noake be esi rekware esi nati Apletae tamatare mo po Aono tamata rebe esi noake be esi pakuna mo esi natie. ²⁶Mere, Amu sukare. Hoko AmaKu, Au isikeMu.”

²⁷Eleki Yesuse Ibeteke be, “AmaKu Ir-iluke Eni kbasare ete Au kai Iono Au rekwa mise. Tamata sae irekwa Au, Alla Eni nanae mo batuke AmaKu ruaI. Kai tamata sae irekwa AmaKu mo batuke Au ruaKu kai sie rebe Au beteke AmaKu eteise.

²⁸Imi rebe blake nanami blulu le Yahudiaru esi agamare esi blulute boka hoko luake lokoKu kai Au ono lalemi mise. ²⁹Lene loko Auku pletare kai atetuke Alla Eni sukare bei Au. Le Au ono

imi susa mo kai kwakwae Au mo, hoko lalemi ndene. ³⁰Auku pleta ete imire eono imi supu misete kai saisa rebe Au ono imi kerire emiri.”

**Yesuse Ikbasas kena beteke be
ono saisa neka kena
Yahudiaru esi petu pleije**

12:1-8

(Mrk. 2:23-28; Luk. 6:1-5)

12 Kena petu sae me tamata Yahudiaru esi petu plei, Yesuse kai Eni maka luluaru esi keue lalane me ndinu gandume laleije. Eleki Eni maka luluaru esi ulu gandume unui kena esi kanele le tiasi sene peneka. ²Kena tamata Parisiaru esi selu mere hoko esi beteke loko Yesuse be, “Aselu mimise! Amu maka luluaru esi ono sala kena iteki agamare esi atate peneka. Le atate ebeteke be, ‘Kena iteki petu pleije, imi kerike sasaisa yake.’ Po esi ulu gandume peneka.”

³Yesuse Iombe, “Imi baise Alla Eni lepate rebe lekire pene moyo? Ebeteke be, ‘Kena akmenare kamale Dauta kai eni tamata maka luluaru tiasi senere esi ono saisare?’ ⁴Dauta ikusu me Alla Eni Lumare irana roti rebe lake be kane mo le roti mere rilukele ete Allare, pine esi kanele. Le lulu atete, piasare rebe kane roti mere batuke imamaru.’ ⁵Kai imi baise Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekire pene moyo? Ebeteke be, ‘Masike pela petu pleije imamaru esi ono yelu kena Alla Eni lepata meru me Tuhane Eni Lumare, po tamata esi noake mere sala mo.’ ⁶Au beteke ete imi be, ‘Ete meije Ile sae me Eni kbasare ela lesi bei Tuhane Eni Lumare.’ ⁷Alla Ibeteke be, ‘Au sukare imi oki lomai, mere mise lesi bei imi riluke korbane ete Allare.’ Sepo imi nati Eni lepataru mimise hoko tamata rebe iono sala more imi hukumeni mo. ⁸Le Au, Tamata Eni Nanae, Au

kbasas kena Au beteke be imi ono saisa kena petu pleije lekwe.”

**Yesuse Iono ile sae
eni bala lei matale emise**

12:09-15a

(Mrk. 3:1-6; Luk. 6:6-11)

⁹Eleki Yesuse Ikeu bei mere kai Ikusu me Yahudiaru esi luma ibada sae me. ¹⁰Ete mere ile sae me eni bala leini emata. Eleki sie ilaru esi tneu Yesuse be, “Ono tamata imise kena tamata Yahudiaru esi petu pleije ye le pibe mo?” Esi tneu ele mere leke esi nikwa Eni nsalale. ¹¹Po Yesuse Iralakesi be, “Sepo sae bei imia meru eni domba inai sae etetu kena likele kena tamata Yahudiaru esi petu plei hoko iono kena ikerikele kai isiriele bei likele pibe mo?”

¹²Le tamatare ipentine lesi bei dombare. Ele mere hoko ono tamata imise kena tamata Yahudiaru esi petu pleije mula mo.” ¹³Eleki Yesuse Ibeteke loko tamata bala lei matale mere be, “Antolie balamu lomei.” Eleki iantolie balaije, hoko balaije mise saka balai leini saere sosoli. ¹⁴Po kena tamata Parisiaru esi siri bei luma ibadare, esi lepa lupu kena bunu Yesuse. ¹⁵Po Yesuse Irekwa laleisu eleki Ikeu bei otoi mere.

Alla Ibitike Yesuse kena Eni Makerike

12:15b-21

Eleki tamata bokala esi keu lulu, kai Iono tamata makerakaru esi mise pususi. ¹⁶Ilakesi leke esi alenake saisa rebe Ionolu meru ete tamata maketa yake. ¹⁷Ilakesi mere leke Alla Eni lepate rebe akmena nabi Yesaya ilekiule uonore mere peneka. Nabi Yesaya ileki elere:

¹⁸“Ile meije Auku Tamata Makerike rebe Au bitikeNi.

Rebe Au okiNi titinai kai Iono laleKu ndina titinai. Auku Rore IkbasaeNi

leke Ibeteke hukume ete pusue tamata mei nusare.

¹⁹ Irare kai tamata makete mo, Ibiuwe mo,

Ilepa me lalanaru mo leke tamata esi isikeNi.[§]

²⁰ Tamata rebe esi ktili mo kai tamata rebe esi hlaleke ktili more Iono lokosi mamau,

leke lalesi kena hlaleke mere sirike beisi yake.

Iatula titinai leke tamata esi hlaleke hlamate rebe Au ono eteise roma petu rebe Alla Iteu pakala ete pusue tamata mei nusare.

²¹ Kai pusue tamata mei nusare hlaleke lokoI.”

Yesuse Ibei Alla hoko Iktili lesi bei Belsebule, ro tiaru esi elake

12:22-32

(Mrk. 3:20-30; Luk. 11:14-23)

²² Eleki kena petu mere tamata ilaru esi keru tamata sae me ro tiare ekbasaeni loko Yesuse. Ro tiare eono tamata mere iselu mo kai imou. Eleki Yesuse Iono mise hoko isupu selu kai ilepa. ²³ Kena tamata bokala esi selu mere hkutukesi kai esi beteke be, “Ile meije kamale Dauta Eni Anubu pise o?”

²⁴ Po kena Tamata Parisiaru esi lene tamata esi beteke ele mere, esi beteke be, “Belsebule, ro tiaru esi elake mere ekbasae Yesuse leke Iktili kena Isirie ro tiare bei tamata mere.”

²⁵ Po Yesuse Irekwa lalesi hoko Ibeteke lokosi be, “Negara elara lua hoko negara mere atia neka. Kai kota esa pise luma toini rare kai lomai hoko kota pise luma toini mere atia neka. ²⁶ Sakesa neka, ro tiaru esi elake ekbasae Au mo kena Au sirie ro tiare. Le sepo ro tiaru esi elake eriluke kbasae

ete ro tiae sae kena sirie ro tiae makete hoko esi kbasare ktili moneka. ²⁷ Hoko sepo imi beteka be Belsebule ekbasae Au sirie ro tiare hoko imi maka luluaru esi sirie ro tiare kena kbasae mere lekwe. Ele mere hoko ruasi pine esi tiluke be imi beteke mere tinai mo. ²⁸ Po Alla Eni Rore Ibasae Au sirie ro tiare, hoko imi rekwa be mere tanda kena Alla Ipletae imi tamatare, menai peneka.

²⁹ Pise umpama, tamata sae ikusu ndea me tamata ktiline eni luma hoko suke loi mina pine ndea yelu bei luma mere sa.

³⁰ Sire pine iono lulu Au mo hoko ilelie Au. Kai sire pine itapa Au mo hoko ia-tia Auku makerike. ³¹ Bei mere hoko Au beteke ete imi be: sepo sire iono dosa kai ilepae tiae loko Alla, isupu ampune bei Alla sa, po sepo ilepa tiae loko Ro Mis-ete hoko isupu ampune bei Alla moneka. ³² Sire pine ilepa lelie Au, Tamata Eni Nanae hoko isupu ampune bei Alla sa, po sepo ilepa tiae loko Ro Misete hoko kena meije kai kena rebai makete lekwe isupu ampune bei Alla moneka.”

Ite rekwa aije emisere bei esi buaije

12:33-37

(Luk. 6:43-45)

³³ “Sepo ai aini sae pine imi beteke be emise hoko esi buaije emise lekwe po sepo ai aini sae pine imi beteke be emise mo hoko esi buaije lekwe emise mo. Le aije mise pise mise more, rekwaie bei esi buaije. ³⁴ Imi tamata neuna meru saka nanate, imi supu lepae lepate misete mo. Le saisa rebe imi lepaele mere esiri bei lalemi. ³⁵ Tamata misete ilepae yelu mis-eta bei eni lale misete. Eleyo tamata tiae ilepae yelu tiae bei eni lale tiare.

³⁶ Hoko lene mimise! Kena Alla Iteu pakala ete tamatare, papelake tamata

[§]12:19 Yes. 42:1-4

rebe eni lepate eono tamata makete laleije kera pende suke ibetekele ete Alla sa be le mula pine ilepa ele mere. ³⁷ Le bei amu lepate pine rekwa be ankena kai rekwa be asupu hukume.”

**Tamata Parisiaru esi kotie
Yesuse Iono tanda herane**

12:38-42

(Mrk. 8:11-12; Luk. 11:29-32)

³⁸ Eleki Kuru Torataru kai tamata Parisia sie ilaru esi beteke loko Yesuse be, “Ntuane kuru, ami suka selu Aono tanda herane.”

³⁹ Eleki Yesuse Ibeteke be, “Imi tamata rebai meije imi neu titinai kai hlaieke loko Alla mo. Imi kotie Au ono tanda herano? Au ono sae kena meije mo. Po tatike pine imi selu tanda herane saka akmena Alla Iono tanda herane kena nabi Yunuse neka. ⁴⁰ Nabi Yunuse irue petua telu, pita kai kpetu kena iane elake esi tibuini laleije.” ^{**} Sakesa kai Tamata Eni Nanare neka, Irue mpe liane be-naije petua telu, pita kai kpetu. ⁴¹ Na-make kena petu rebe Alla Iteu pakala ete tamatare, tamata Niniwe rebe akmena esi mata pende esi kwana suike sakesa kai imi tamata rebai meije kai esi tutuke imi le imi nsalalaru. Le kena akmena esi supu ahnau bei nabi Yunuse esi naku kai hleke bei ono dosa peneka. Au beteke ete imi be masike Auku kbasare lesi bei nabi Yunuse po au lepae Alla Eni lepataru ete imire, imi naku kai hleke bei imi dosaru mo. ⁴² Kena petu Alla Iteu pakala ete imi tamatare, kamale bina bei negara Seba ikwana suike, itutuke imi tamata rebai meije le imi nsalalaru, le kamale bina meije akmenare iluake bei nusa lauke titinai kena ilene kamale Salomo iate-tuke irekwa titinaije. Au beteke ete imi

be, imi lene mimise, ete meije Ile sae me Eni kbasare lesi bei kamale Salomo, po imi pusumi lene lokoI mo.”

**Ro tiare esiri bei tamata sae me kai
ekusu suike kenai leneka**

12:43-45

(Luk. 11:24-26)

⁴³ Yesuse Ilepa rame be, “Sepo kena ro tiare esiri bei tamata sae, hoko ro tiaie mere ekeu lilali me otoi nsekile kena nikwa otoi kena erue, po esupu sae mo. ⁴⁴ Hoko ebeteke be au leu suike loko auku luma rebe au keu bei pende. Kena eleu me luma mere, selue malene, hlaie ndita kai andulikele mise. ⁴⁵ Eleki ekeu kai ekeri ro tiaie itua rebe uneu lesi beije, ukbasae tamata mere eleki urue ete mere. Hoko tamata mere isupu tiaie lesi bei akmenare leneka. Mere eono ete imi tamata neuna rebai meije lekwe sepo imi naku kai hleke bei ono dosare mo.”

Yesuse Eni luma toini

12:46-50

(Mrk. 3:31-35; Luk. 8:19-21)

⁴⁶ Kena Yesuse Ilepa kai tamata bokala me lumare sa, inaI kai kwaliNi muliaru esi luake esi kele mpai muli kai esi atula kena tetueNi. ⁴⁷ Eleki ile sae me ibeteke lokoI be, “InaMu kai kwaliMu muliaru esi mpai muli esi suka tetueMu.”

⁴⁸ Po Yesuse Ibeteke loko ile mere be, “Arekwa be inaKu kena sire? Kai kwaliKu kena siasi? Tamata makete lekwe inaKu kai kwaliKue neka.” ⁴⁹ Eleki Itiluke Eni maka luluaru kai Ibeteke be, “Meije inaKu kai kwaliKusi! ⁵⁰ Le sire pine iono lulu AmaKu ndete surgare Eni pletare, hoko ile mere pine kwaliKu pise betaKu pise inaKu.”

^{**} 12:40 Yun. 1:17

**Umpama kena tamata
maka mulae bibite**

13:1-9

(Mrk. 4:1-9; Luk. 8:4-8)

13 Kena petu mere neka Yesuse Ikeu bei luma mere lorau tlakare eleki Irue me tlaka leine. ² Eleki tamata boka titinai esi luake kai esi keholi Yesuse, hoko Irue kena soa buini ndau tlakare yo tamata meru esi kele nda laiuluije. ³ Eleki Yesuse Iatetuke yelu bokala etesi kena umpama be:

“Kena petu sae me maka andinu imulae bibite. ⁴ Kena imulae bibitaru, bibita leini utetu kena lalane. Eleki manua ndete teture uluake, ukane pusue bibita me lalane. ⁵ Bibita leini utetu kena otoi rebe batu bokala hoko tapele ela mo. Eleki bibita meru kusu nunu le tapele ete mere ela more pe. ⁶ Po kena lemataiije sare, bibita kwawi meru unseki kai umata le esi lamuite ekusu nanu mo. ⁷ Bibita leini utetu kena ai lulia uwei. Eleki ai luluia meru ukaplete bibita kwawi meru eti umata. ⁸ Po bibita leini utetu kena tapele nkopane. Hoko esi hasile bokala; rebai utune pise rebai butu ne pise rebai butu telu bei bibita rebe mulaule.”

⁹ Yesuse Ialenake mere pela eleki Ibeteke lokosi be, “Imi lene mimise leke imi nati Auku lepata meiju!”

**Yesuse Iahnau kena
umpama le mula?**

13:10-17

(Mrk. 4:10-12; Luk. 8:9-10)

¹⁰ Eleki Eni maka luluaru esi tehaikeNi kai esi tneul be, “Le mula pine Aalena etesi kena umpamare?”

¹¹ Yesuse Iralakesi be, “Le Alla Iriluke misete ete imi peneka leke imi rekwa be Ipletae imi tamatare eleka, po sie makete Iriluke misete etesi mo. ¹² Sire pine inati lepate bei Alla toto, tatike pine inati boka lesi. Po sire pine isuka nati lepate bei Alla mo, hoko tatike pine inete loko lepate sasaisa moneka. ¹³ Bei mere hoko Au alena kena umpama etesi, le masike esi selulu po esi ono saka esi selulu mo, masike esi lenelu po esi ono saka esi lenelu mo kai esi natilu mo. ¹⁴ Ele mere Alla Eni lepata rebe akmenare nabi Yesaya ilekire eono tinai. Alla Ilepale elere:

“Tamata esi lene rame po esi nati mo, esi selu rame po esi rekwa saisa rebe esi selure mo.”^{††}

¹⁵ Le tamata meru lalesi rekwa moneka, tlinaisu popola peneka, kai mataisu matapola peneka.

Eono ele mere leke mataisu selu mo, tlinaisu lene mo kai laleisu nati mo kai esi hlaleke loko Au suike mo, leke Au onosi hlamate yake.”

¹⁶ Eleki Yesuse Ilepale rame loko Eni maka luluaru be, “Po Imi supu misete bei Alla le imi selu kai imi lene. ¹⁷ Imi nete mimise! Nabia bokala kai tamata bokala rebe esi lulu Allare esi suka selu saisa rebe imi selulu meiju po esi supu selulu mo. Kai esi suka lene saisa rebe imi lenelu meiju po esi leneu mo.”

**Yesuse Ibeteke Eni hnaune
kena umpamare esi natire**

13:18-23

(Mrk. 4:13-20; Luk. 8:11-15)

¹⁸ Eleki Yesuse Ibeteke lokosi leneka be, “Imi lene umpama kena tamata maka mulae bibite esi natire. ¹⁹ Bibita rebe utetu kena lalane, meru saka tamata esi lene Alla Eni lepate po esi nati mo hoko

^{††}13:14 Yes. 6:9-10

takwali mo lepata rebe lepaelu eteise ro tiare eono esi nete lokolu moneka. ²⁰Bibita rebe utetu kena otoi rebe batu bokala hoko tapele ela more, mere saka tamata esi lene Alla Eni lepate kai esi hnouke me laleisu sosoli kena lale ndinate. ²¹Bibite kwawi meru esi lamuite kusu nanu lope mo, hoko unseki nunu, mere saka tamata esi lene Alla Eni lepate po dasare sae mo hoko erue kena laleisu takwali mo. Hoko kena esi supu susate le esi hlaleke loko Aure hoko esi hleke Alla Eni lepate, kai esi naya. ²²Bibita rebe utetu kena ai lulia uweije, natire tamata rebe esi lene Alla Eni lepataru po esi nete loko taneia mei nusa meije. Esi hidupe ele mere epele Alla Eni lepataru hoko esi hasile sae mo. ²³Bibita rebe utetu kena tapele nkopane, mere saka tamata esi lene kai esi lulu Alla Eni lepata meru kena misete. Hoko tamata meru saka bibitaru ukusu pine uela mise hoko esi hasila bokala; rebai utune pise rebai butu ne pise rebai butu telu bei bibita rebe mulaule.”

Umpama kena palate kai gandume

13:24-30

²⁴Yesuse Ialena kena umpama sae me lekwe ete tamata bokala meru be, “Alla Ipletae tamatare saka umpama meije: Tamata maka andinu imulae gandume, bibite misete me eni ndinure.” ²⁵Po kpetu sae me kena pusue tamataru esi ntulu peneka, tamata rebe isukai more iluake imulae palata labui selake gandume mere eleki ikeu. ²⁶Eleki kena gandumaru ukusu kai uono kena esi tukuna nere, kena mere pine palataru renae. ²⁷Maka andinu mere eni tamata mak-erikaru esi selu palataru ukusu sakesa kai gandumaru hoko esi luake lokoi kai

esi beteke be, ‘Ntuane, aulake ami mulae bibita rebe miseta kena ndinure yo palataru ukusu me ndinure bei etia?’ ²⁸Ntuane mere iombe, ‘Mere tamata rebe laleije tiake aure imulaelu.’ Eleki esi beteke lokoi be, ‘Ntuane, asuka kena ami keu bori palataru o?’ ²⁹Po iombe, ‘Yake, le kena imi bori palataru, imi bori kai gandumaru. ³⁰Sebeie lualu kusu sakesa eti roma petu kena ulule. Kena petu mere tatike pine au beteke ete tamata maka uluaru be: Lupuke palataru akmena kai lo totoini eleki tutuelu. Eleki lupuke gandumaru kai hnoukelu kena auku luma tuture.”

Tamata rebe esi hlaleke loko Allare esi tapa boka kai ktili saka sasawi inaije ekusu ela kai ragire esake tarigure

13:31-35

(Mrk. 4:30-34; Luk. 13:18-21)

³¹Yesuse Ialena umpama makete etesi lekwe be, “Alla Ipletae imi tamatare esi keadane saka sasawi inaije. Tamata maka andinu irana sasawi inai eleki imulaele me eni ndinure. ³²Bibite mere tone lakwai esa bei bibita maketaru, po kena ekusu kai eelare, eela lesi bei utane loini maketaru. Eono aini lolete, hoko manuaru lomei uono alai kena esi sanaiju.”

³³Kai Ialenate umpama sae meije etesi lekwe be, “Alla Ipletae imi tamatare esi keadane saka ragi. Bina sae irana ragi teputi eleki itoha kai tarigu kiloa butu lua eti eono tarigure sa.

³⁴Pusue meru Yesuse Iatetuke ete tamata bokala meru kena umpama. ³⁵Leke pusue eono lulu Alla Eni lepate rebe akmena Eni nabire ibeteki be: “Kena Au lepa kaise Au pake umpama.

‡‡**13:24** Ndinure nusa meije. Bibita rebe misetaru, mere tamata rebe esi lulu Alla Eni pletare kai palataru, mere tamata rebe esi lulu ro tiare esi elake eni pletare.

Au beteke yelu rebe bei kena nusare etola menai eti meije sae irekwa more.”[¶]

Yesuse Ibeteke umpama gandume kai palate esi natire

13:36-43

³⁶ Eleki Yesuse Ikeu bei tamata bokala meru ileu lora Eni luma. Eleki Eni maka luluaru esi luake lokoI kai esi beteke lokoI be, “Ama, Abeteke umpama palate kai gandume esi natire ete ami mina.”

³⁷ Eleki Iralakesi be, “Tamata rebe imulae bibita miseta meru Au, Tamata Eni Nanae; ³⁸ ndinure nusa meije. Bibita miseta meru tamata rebe esi lulu Alla Eni pletare kai palata meru tamata rebe esi lulu ro tiaru esi elake esi pletare. ³⁹ Tamata rebe laleiye tiake tamata maka andinu mere, eleki imulae palataru selake gandumaru, mere ro tiaru esi elake. Petu kena ulure mere petu kena Alla Iteu pakala ete tamatare, kai tamata maka uluaru mere malekataru.

⁴⁰ Kai palata meru lupukelu kai tutuelu kena auwere sakesa kai Alla Iteu pakala ete tamatare neka. ⁴¹ Kena mere Au Tamata Eni Nanare Au ulake Auku malekataru loko Auku otoi maka pletare leke esi lupuke pusue tamata rebe esi ono tamata makete esi ono dosare kai pusue tamata rebe esi ono neune. ⁴² Eleki Auku malekataru esi poiesi kena auwe elake titinai, ete mere esi rani kai esi supu susate ela titinai. ⁴³ Kena mere tamata rebe esi lulu Alla Eni pletaru selusi hita saka lematai, kena esi rue me Alla Eni otoi maka pletare. Imi lene loko Auku lapataru mimisel!”

Umpama kena tanei belini ela titinai

13:44-46

⁴⁴ Eleki Yesuse ialenake umpama makete lekwe be, “Alla Ipletae imi tamatare esi keadane saka tanei rebe esi beline ela titinai, rebe tamata ibunikele mpe tapale lebui me ndinu. Eleki tamata sae itetuele, eleki ikaliele nanu lesi leneka. Eleki laleiye ndina titinai hoko ikeu abelie pusue eni taneiaru eleki isabe ndinu mere.

⁴⁵ Kai Alla Ipletae imi tamatare umpamae saka tamata maka abeli rebe inikwa mutiara misete lakwai esa. ⁴⁶ Eleki kena itetue mutiara rebe misete lakwai esa mere, ikeu abelie pusue eni taneiaru eleki isabe mutaiara mere.”

Umpama kena uete

13:47-50

⁴⁷ Eleki Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru lekwe be, “Alla Ipletae imi tamatare esi keadane lupe keadane kena poie uete ndau meite neka, eleki ek-erike iane ooani bokala. ⁴⁸ Eleki kena uete mere penu peneka, tamata esi neha uete mere lora laiului, eleki esi rue esi lupuke iane rebe misete kai esi kute kena sokate yo iane tiare esi poiele. ⁴⁹ Sakesa neka kena Alla iteu pakala ete tamatare, malekataru esi keu pusue nusa meije eleki esi tebi tamata neunaru bei tamata rebe esi lulu rebe Alla Isukare. ⁵⁰ Eleki esi poie tamata neunaru kena auwe rebe ela titinai, ete mere esi rani kai esi supu susate ela titinai.”

Kuru rebe ilene loko Alla Eni pletare irekwa kena atetuke hnauna takwaline kai beluke

13:51-52

⁵¹ Eleki Yesue Itneu Eni maka luluaru be, “Imi nati pusue umpama rebe Au

betekelu ete imire pibe mo?” Eleki esi ombe, “Yele Ntuane, ami nati.”

⁵² Yesuse Ibetেকে lokosi be, “Papela kuru Torate rebe ilene loko Alla Eni pletare, irekwa kai iktili kena atetuke hnauna rebe takwaline kai beluke. Mere lupe luma upuije isirie eni tanei lakwaline kai beluke bei otoi kena hnoukelu leke ipakelu.”

**Tamata me Yesuse Eni hena esi
suka lene lokoI mo**

13:53-58

(Mrk. 6:1-6; Luk. 4:16-30)

⁵³ Kena Yesuse Ialénake umpama meru pela peneka, eleki Ikeu bei otoi mere. ⁵⁴ Eleki kena Iluake me Eni hena Nasarete, Iatetuke tamata ete meru me esi luma ibadare. Kena esi lene Yesuse Iatetuke hoko esi herane titinai kai esi beteके loko lomai be, “Tamata meije Isupu Eni maka rekwa meije bei etia? Kai Isupu kbasá kena ono tanda herane bei etia? ⁵⁵ Ile Meije tukane makerike aije eni nanare pi moyo? Meije Maria eni nanare pi moyo? Kai kwaliNisi kena Yakobuse, Yusupe, Simone kai Yudase pi moyo? ⁵⁶ Kai betálsi rue etere meije pi moyo? Hoko Irekwa pusue hnauna meiju bei etia?”

⁵⁷ Hoko esi suka lene lokoI moneka. Eleki Ibetেকে lokosi be, “Piasare nabi isupu holmate bei tamata etika-etika neka po me eni hena kai eni luma toine isupu holmate mo.” ⁵⁸ Tamata me Eni henare esi suka hlaleke loko Yesuse mo hoko Iono tanda herana boka ete mere mo.

**Herodese iulake tete Yohanese
maka baptise ulu buaije**

14:1-12

(Mrk. 6:14-29; Luk. 9:7-9)

14¹⁻¹² Kena akmena kamale Herodese ikai saui Herodiase, kwalini Pelipuse eni bina. Hoko Yohanese maka baptise ibetেকে loko Herodese be, “Amise mo le Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekire ebetেকে be akai saumu yake le kwalimu imata mosa.” Eleki Herodese isuka bunu Yohanese po rilai le tamata makete, le esi beteके be Yohanese nabi. Eleki Herodese iulake tamata leke esi kerike Yohanese, loi kai kusueni kena bui.

Eleki kena Herodese eni pesta kena petu rueleije hoko Herodiase eni nanae binare imala me tamata oasi kai iono Herodese laleije ndina titinai. Herodese ila kai ibetেকে loko kwete bina mere be, “Kuanae, akotie saisa neka au rilukele etemu.”

Inai ibetেকে kenai leke ikotie Yohanese ulu buaije. Eleki kwete bina mere ibetেকে be, “Au kotie Yohanese maka baptise ulu buaije kena bake inai kena meije neka.”

Herodese laleije kera titinai po ila me eni tamuaru oasi peneka, hoko iono lulu kwete binare ikotire. Iulake tamata esi keu me bui leke tete Yohanese ulu buaije. Eleki esi kerike Yohanese ulu buaije kena bake inai, esi rilukele ete kwete binare eleki irilukele ete inai. Kena Yohanese eni maka luluaru esi lene be imata peneka, esi luake kena rana nanakwalaije leke esi hnoukeni. Eleki esi keu beteके ete Yesuse. Eleki takwali mina pine kamale Herodese ilene esi aleneke Yesuse hoko ibetেকে be, “Ile Yohanese rebe au ulake tamata kena tete ulu buaije, ikwana suike bei matale

peneka hoko isupu kbaso kena ono tanda herane.”

**Yesuse Iala tamata usata lima lesi
kena roti buai lima kai iana inai lua**

14:13-21

*(Mrk. 6:30-44; Luk.
9:10-17; Yoh. 6:1-14)*

¹³Kena Yesuse Ilene be Yohanese Imata peneka, eleki Isuka keu bei otoi mere. Isa soa buini loko otoi rebe tamata esi rue kena more leke ruaI ete mere. Po tamata bokala esi rekwa hoko esi keu lokoI bei esi kotaru loko nda kmalane.

¹⁴Kena Yesuse Itati kena soa buine Iselu tamata bokala ete mere. Eleki laleIje noasi hoko Iono tamata makeraka bei sie meru esi mise.

¹⁵Eleki kena kmau peneka Eni maka luluaru esi lomei tehaikeni kai esi beteke lokoI be, “Yesuse, meije ite kena otoi malene kai mei kmau peneka, hoko Aulake tamata meru esi keu me hena teanaru leke esi sabe manane.”

¹⁶Po Yesuse Ibeteke lokosi be, “Ulake esi keu yake. Imi riluke manane etesi.”

¹⁷Esi ralakeni be, “Batuke amiki roti buai lima kai iana inai lua.”

¹⁸Yesuse Iombe, “Keri lomei lokoKu.”

¹⁹Eleki Iulake tamata bokala meru esi rue kena melate. Eleki Irana roti buai lima meru kai iane inai lua meru, eleki Ilimese lolete lanite kai Ikotie trima kasi ete Alla, pine Ibire rotiaru. Eleki Irilukelu ete Eni maka luluaru leke esi larakelu ete tamata bokala meru.

²⁰Pususi kane eti esi pila. Eleki Eni maka luluaru esi lupuke roti lesinaru kena sokata butu esa lesini lua penu.

²¹Tamata rebe esi kanere mokwai usata lima, some bina kai kwetela mo.

Yesuse Ikeu ndete kwele babai

14:22-33

(Mrk. 6:45-52; Yoh. 6:16-21)

²²Eleki Yesuse Iulake Eni maka luluaru esi sa kena soa buini leke esi sabu tlakare akmena beiNi, kai Iulake tamata bokala meru esi leu. ²³Kena tamata meru esi leu peneka, eleki Ikeu lolete ulate bubui kena kotie loko Alla. Kena kmau peneka ruai me ulate bubuije sa. ²⁴Kena mere Eni maka luluaru esi sai kena soa buini roma tlaka tlai peneka po esi ktili moneka le sanute ktili bei me oasi.

²⁵Eleki kpeture kasuke olaso telu pise ata, Yesuse Iluake lokosi. Ikeu ndete kwele babai. ²⁶Eleki kena Eni maka luluaru esi seluI keu ndete kwele babai, hkutukesi kai esi beteke be, “Mere nitu matale!”

²⁷Po Ibeteke lokosi sosoli be, “Ndene! Meije Au, rilami yake!”

²⁸Eleki Petruse ibeteke lokoI be, “Tuhane, sepo mere Ale hoko ulake au keu ndete kwele babai lome lokoMu.”

²⁹Yesuse Iombe, “Lomei.” Eleki Petruse irulu bei soa buine eleki ikeu ndete kwele babai loko Yesuse. ³⁰Po kena Petruse iblake sanute ktili kuate eleki rilai, hoko imolo eleki ibiuwe be, “Tuhane, tapa au mina!”

³¹Eleki Yesuse Ikerike balaije sosoli kai beteke be, “Petruse, ahlaleke loko Au ktili mo. Le mula pine ahlaleke loko Au ktili more?”

³²Luasi sa lolete soa buine eleki sanute ndene ne. ³³Eleki Eni maka luluaru esi tatu lokoI kai esi beteke be, “Tinai, Ale Alla Eni Nanae.”

**Yesuse Iono tamata makeraka
me otoi Genesarete esi mise**

14:34-36

(Mrk. 6:53-56)

³⁴ Eleki kena esi luake me tlaka tebaije, esi tati me otoi Genesarete. ³⁵ Kena tamata ete meru esi rekwa be tamata rebe Iluake mere Yesuse, hoko esi alenakeNi ete pusue tamata me otoi mere. Eleki esi keru tamata makerakaru loko Yesuse. ³⁶ Eleki esi kotie bei Yesuse leke esi kerike Eni lapu nanuke esi nuruije. Hoko pusue tamata rebe esi kerike Eni lapu nanuke esi nuruije esi mise bei esi makerake.

**Lulu Alla Eni lepataru mise lesi
bei tamata esi atate**

15:1-9

(Mrk. 7:1-13)

15 Eleki tamata Parisia kai kuru Torata sie telua pise ataya esi luake bei mpai kota Yerusaleme loko Yesuse. Eleki esi tneul be, ² “Le mula pine Amu maka luluaru esi lulu iteki atate more? Le esi kane esi koa bala lulu iteki atate moneka.”

³ Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Kai imi lekwe, imi lulu Alla Eni lepata rebe Musa ilekire mise mo le batuke bei imi suka lulu imi ntuaana menaru esi atate. ⁴ Le Alla Ibeteke be, ‘Holmate amamu kai inamu.’ Kai ‘Sepu sire pine ilepa tiae loko amai pise inai hoko isupu hukume matale.’ ⁵ Po imi atetuke be: Sepu sire pine ibeteke loko amai kai inai be, ‘Taneia rebe suke au riluke ete imire au riluke ete Alla kena kurbane^{§§} peneka hoko saisa ete imi moneka.’ ⁶ Mere imi atetuke tamata leke esi lulu Alla Eni

lepata rebe Musa ilekire yake, hoko esi holmate amasi kai inasi moneka. Ele mere hoko imi ntuaana menaru esi atate eono imi sobue Alla Eni lepataru. ⁷ Imire tamata maka ono misete lelemake! Saisa rebe akmena nabi Yesaya ibetekele rebe ekena imire tinai. Ibeteke be:

⁸ “Tamata meiju esi holmate Au batuke kena esi lepataru
yo laleisu lau bei Au.”*

⁹ Esi lupuke lomai kena isike kai lene loko Aure bei lalesi titinai mo; le esi atetuke lulu tamata eni atate neka.”

**Yesuse latetuke saisa rebe eono
tamata indopo me Alla oal**

15:10-20

(Mrk. 7:14-23)

¹⁰ Eleki Yesuse Ikoti tamata bokala kai Ibeteke lokosi be, ¹¹ “Imi lene meije mimise leke imi nati! Manane rebe ekusu tamata biruije eono tamata mere indopo mo. Po lepata tiae rebe usiri bei tamata biruije uatia tamata mere me Alla oal le mere bei mpe lalei.”

¹² Eleki Eni maka luluaru esi lomei tehaikeNi kai esi tneul be, “Yesuse, Amu lepata minaru uono tamata Parisiaru laleisu tiare Arekwa, o?”

¹³ Eleki Yesuse Iralakesi kena umpama be, “Tnanele sasaisa neka rebe AmaKu ndete surgare Iatnane more namake borie. ¹⁴ Puli kai tamata Parisia meru yake. Sie meru saka tamata elaka mata polala. Hoko sepu tamata matapolale ilalu tamata matapolale hoko luasi tetu kena likele.”

¹⁵ Eleki Petruse ibeteke loko Yesuse be, “Ntuane, beteke umpama minare esi natire ete ami mina.”

^{§§}15:5 Kurbane mere yelu rebe rilukele ete Allare.

*15:8 Yes. 29:13

¹⁶ Yesuse Iralakesi be, “Imi nati Auku alena umpama minare moyo? ¹⁷ Suke imi nati mimise be sasaisa neka rebe ekusu tamata biruije erulu lope tibuine, eleki tatike pine esiri bei nanakwalaije. ¹⁸ Po lepata tiafe rebe usiri bei tamata biruije, ubei mpe lalei hoko uatiai. ¹⁹ Le tamata laleiye noake yelu tiaru hoko ibunu, isablia, iono ntasite, indea, ibeteke rebe tinai mo kena teu pakalare kai ilepae tiafe ete tamata makete. ²⁰ Pusue meru pine uatia tamata. Po koa bala lulu atate more eatia tamata mo.”

**Bina sae me tamata Yahudi mo,
ihlaleke ktili loko Yesuse**

15:21-28

(Mrk. 7:24-30)

²¹ Eleki Yesuse Ikeu bei mere lori otoi rebe tehaike kota Tiruse kai Sidone. ²² Eleki bina Kanane sae tamata Yahudi mo, bei otoi mere iluake kai ikloloe loko Yesuse be, “Tuhane, Dauta eni nanae, laleMu noa au noma! Kuanae binare ro tiare ekbasaeni, hoko iblake kera titinai.”

²³ Po Yesuse Iralakeni mo. Eleki Eni maka luluaru esi lomei tehaikeNi kai esi kotie beini be, “Ntuane, ulake ikeu noma le ibiuwe mei ite mulimaru kuate.”

²⁴ Yesuse Ibeteke loko bina mere be, “Alla Iulake Au lomei batuke loko tamata Israelaru (Yahudi) le esi saka domba rebe sirikele bei esi upuije. Tamata Yahudi more, Alla Iulake Au lokosi mo.”

²⁵ Po bina mere ilomei tehaike Yesuse kai itatu lope tapele eleki ibeteke be, “Tuhane, tapa au mina.”

²⁶ Eleki Yesuse Ilepala lokoi kena umpama be, “Sepa rana kwetelaru esi manane eleki rabakele ete asure, mere mise mo.”

²⁷ Eleki bina mere ibeteke loko Yesuse kena umpama leneka be, “Tinai Tuhane,

po asure lekwe ekane esi upuije eni manana oai rebe utetu bei mejare lope tapele neka.”

²⁸ Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Matabinane, ahlaleke loko Au ktili titinai! Hoko saisa rebe asukare Au onoe etemu.” Hoko eni nanae binare imise sosoli kena mere neka.

Yesuse Iono tamata bokala esi mise

15:29-31

²⁹ Eleki Yesuse Ikeu bei otoi mere, Ikeue tlaka Galilea leini eleki isa lolete ulate bubui sae me kai irue ete mere. ³⁰ Eleki tamata bokala esi luake esi keru tamata harekutaru, tamata matapolalaru, tamata sisataru, tamata mounaru, kai tamata makerake maketa bokala lekwe. Esi tolae tamata makeraka meru me Yesuse oalje eleki Iono esi mise pususi bei esi makerakaru. ³¹ Kena tamata bokala ete meru esi selu tamata mounaru esi lepa, tamata harekutaru esi mise, tamata sisataru esi tnipa, tamata mata polalaru esi selu, hoko esi herane titinai kai esi isike Alla rebe tamata Israelaru (Yahudiaru) esi hlakele lokoIje.

Yesuse Iala tamata usata ata lesi

15:32-39

(Mrk. 8:1-9)

³² Eleki Yesuse Ikoti Eni maka luluaru kai Ibeteke lokosi be, “Tamata bokala meiju, malerekesi le esi luluku petua telu kena esi lene Sou Misete peneka, hoko esi manane pusu peneka. Meije Au suka ono esi leu tia seneke mo, le namake me lalane esi ktili mo.”

³³ Eleki Eni maka luluaru esi ralakeNi be, “Tuhane, meije ite kena otoi malene hoko manane sae kena tamata bokala meiju pususi kane mo.”

³⁴ Eleki Yesuse Itneusi be, “Imi supu roti buai ila ete mere?” Eni maka lulua-

aru esi ralakeNi be, “Buai itu. Kai iana tona inai ilaru lekwe.”

³⁵ Eleki Yesuse ipletae tamata meru esi rue mpe tapele. ³⁶ Eleki Irana roti buai itu meru kai ianaru, Ikotie trima kasi bei Alla lelu. Eleki Ibirelu, Irilukelu ete Eni maka luluaru kai esi larakelu ete tamata meru. ³⁷ Tamata meru esi kane eti esi pila pususi. Eleki Eni maka luluaru esi lupuke roti lesinu kena sokata penuta itu. ³⁸ Tamata rebe esi kane meru mokwai usata ata, some bina kai kwetela mo.

³⁹ Eleki Yesuse Iulake tamata meru esi leu ne. Eleki Yesuse lekwe isa soa buini lopai otoi Magadane.

Tamata Parisia kai Sadukiaru esi kotie Yesuse Iono tanda herane

16:1-4

(Mrk. 8:11-13; Luk. 12:54-56)

16 Eleki tamata Parisia kai Sadukia sie ilaru esi luake loko Yesuse kena esi tehekeNi leke esi nikwa Iono sala. Esi kotie Iono tanda herane leke esi rekwa be Alla IulakeNi loko ite pibe mo. ² Po Yesuse Ibeteke lokosi be, “Kena lemataije suni nere imi beteke be, ‘Bobanure lea le lanite lala.’ ³ Kai kena beleti imi beteke be ‘Petu meije ulane elake le lanite lala kai mohine.’ Imi selu lanite, lea pise ulane imi rekwa, eleyo saisa rebe uono kena nusa rebai meije imi rekwa mo. ⁴ Imi tamata rebai meije imi neu kai hlaleke ktili loko Alla mo! Imi kotie Au aseluke tanda herane po Au aseluke tanda bei Alla ete imi mo, batuke tanda rebe ekena nabi Yunuse.”

Eleki Yesuse ikeu beisi ne.

Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru leke esi keta bei tamata Parisi kai Sadukiaru esi hnaunaru

16:5-12

(Mrk. 8:14-21)

⁵ Kena Yesuse Eni maka luluaru esi sabu tlaka Galilea kena soa buine esi nete keri roti mo. ⁶ Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi keta bei tamata Parisia kai Sadukiaru esi ragire.”

⁷ Eleki esi noake kai esi lepa loko lomai be, Ilepa ele mere le ite keri roti more pe.

⁸ Yesuse Irekwa saisa rebe esi lepaele. Hoko ibeteke lokosi be, “Le mula pine imi lepa loko imi keri roti more? Imi hlaleke ktili loko Au mo! ⁹ Imi nati mosa. Au ala tamata usata limaru batuke kena roti buai lima. Esi kane pela, imi lupuke esi lesine kena sokata butu esa lesini luare, imi nete loko moneka. ¹⁰ Pise Au ala tamata usata ataru batuke kena roti buai iture, eleki imi lupuke esi lesine kena sokata iture, imi nete loko more neka. ¹¹ Imi nati mo. Au lepa kai imire loko roti mo. Imi nete mimise! Keta bei tamata Parisi kai tamata Sadukiaru esi ragire.”

¹² Eleki bei mere mina pine esi nati be Yesuse Ilepa loko ragi kena ono roti mo, po Ilepa loko tamata Parisiaru kai Sadukiaru esi hnaunaru.

Petruse iralake Yesuse be, “Ale Alla IulakeMu kena Aono hlamate tamata bei dosa.”

16:13-20

(Mrk. 8:27-30; Luk. 9:18-21)

¹³ Yesuse kai Eni maka luluaru esi keu siba lora otoi sae tehaike kota Kaisare Pilipi. Kena esi luake, Itneu Eni maka luluaru be, “Tamata esi ombe Tamata Eni Nanae mere sire?”

¹⁴Esi ralakeNi be, “Leini esi beteke be Yohanese maka baptise, leini lekwe esi beteke be Elia, kai leini me lekwe esi beteke be Yermia pise ile sae bei nabiaru.”

¹⁵Eleki Yesuse Itneusi be, “Po Imi beteke Aure sire?”

¹⁶Simone Petruse iralakeNi be, “Ale Maka Hlamate rebe Alla IulakeMu kena Aono hlamate tamata bei dosa, Ale Alla Eni Nanae rebe Irue eti pela.”

¹⁷Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Simone, Yunuse eni nanae, asupu misete bei Alla. Le aralake mere tamata ibeteke ete ale mo po mere AmaKu ndete surgare Ibeteke etemu. ¹⁸Ele mere hoko Au beteke ete ale be amu nane Petruse, esi natire batu kurule! Namake pine Au bitikemu kena aono elake ete tamata rebe esi hlaleke loko Aure, saka batu kurule kena lumare esi pandasire, kai Atapa tamata rame kena esi hlaleke lokoKu. Tamata sae iktili kena iatiasi moneka kai ro tiaru esi elake supu ati-asi moneka. ¹⁹Kai kena Alla Ipletae imi tamatare Au riluke kbasa etemu kena ature tamata. Saisa rebe alake tamata leke esi ono mo pise saisa rebe asuka tamata esi onoe mei nusare, Alla ndete surgare lekwe Isukae.”

²⁰Eleki Yesuse Ilake Eni maka lulu-aru be, “Alenake Au, Maka Hlamate rebe Alla Iulake Au kena ono hlamate tamata bei dosare ete tamata makete yamina.”

Yesuse Ibeteke be, “Takwali mo Au mata neka!”

16:21-28

(Mrk. 8:31-9:1; Luk. 9:22-27)

²¹Menai bei mere Yesuse Ibeteke ntoli ete Eni maka luluaru be, “Suke Au keu lolete Yerusaleme eleki Au supu susate elake bei tamata elaka me Tuhane Eni Lumare kai imama elakaru kai kuru Torataru. Esi sukaKu mo hoko esi

bunuKu, po ele petu luare Au kwana suike.”

²²Eleki Petruse ikeriNi lau toto beisi pine ilakeNi be, “Tuhane, Alla Ihetie susate mere beiMu! Susate mere kena Tuhane Ale yake.”

²³Po Yesuse Ihali lokoi kai Ibeteke be, “Heti beiKu! Ale mere saka ro tiaru esi elake le anete loko Alla mo po anete loko yelu bei tamatare.”

²⁴Eleki Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Imi suka luluKu hoko suke nete loko saisa rebe imi sukare mon-eka. Masike imi suka mo pomine Au suka hoko lalemi kera po imi luluKu neka. Masike esi bunumi saka esi paku imi ahlake ai batai po mula mo leke erimi luluKu rame. ²⁵Le sepo imi suka luluKu mo le imi suka mata mo hoko imi rue kai Alla eti pela moneka. Hoko sepo imi mata le imi luluKu hoko imi supu rue kai Alla eti pela. ²⁶Le masike tamata isupu pusue tanei miseta bei nusa meije po tatike pine kena imatare, isupu hukumane me otoi lau-ke bei Alla hoko tanei miseta meru sae etei mon-eka. Hoko tamata mere iono tekwa sa-saisa kena irue tehaike Alla moneka!

²⁷Le takwali moneka Tamata Eni Nanae Iluake sakesa kai Eni malekataru kena kbasa bei AmaI. Kena mere Ihukume tamata lulu saisa rebe ionore. ²⁸Imi lene lokoKu mimise! Bei imia meru leini me esi mata mosa eti roma esi selu Au Tamata Eni Nanae Iluake kena Iono Kamale.”

Yesuse Ilelie nanaIje kai Eni lapune ndete ulate

17:1-13

(Mrk. 9:2-13; Luk. 9:28-36)

17 Eleki petua ne suike, Yesuse Ik-eri Petruse, Yakobuse kai kwalini Yohanese, esi sa lolete ulate nanuke. Ete mere batuke ata ruasi. ²Eleki Yesuse

Ilelie nanaIje me telu oaisu, Yesuse oalaleIje hita saka lematai kai Eni lapune puti titinai kai selue kliti. ³ Eleki telusi selu Musa kai Elia rebe nabi akmenaru, luasi alena kai Yesuse.

⁴ Eleki Petruse ibeteke loko Yesuse be, “Tuhane, ami lalema ndina titinai le teluma ete meije kai Imi. Sepo Asuka hoko au ono tala telu ete meije: sae eteMu, sae ete Musa, kai sae ete Elia.”

⁵ Kena eri lepa sa moputire erulu sou lutike Yesuse, Musa kai Elia telusi. Moputire ehita. Eleki Alla Ilepai bei moputire be, “Meije Auku Anae hoko Au okiNi rame. Iono laleKue ndina. Imi lene lokoI!”

⁶ Kena Yesuse Eni maka lulua telu meru esi lene lepate mere rilasi titinai hoko esi tatu eti oalalesi roma tapele.

⁷ Po Yesuse Iluake lokosi eleki Ikerikesi kai Ibeteke lokosi be, “Kele, rila yake!”

⁸ Eleki kena esi bitike ulusi esi selu Musa kai Elia moneka, batuke Yesuse ruaI.

⁹ Kena Yesuse kai Eni maka lulua telu meru esi rulu bei ulate mere, Yesuse Ibeteke lokosi be, “Saisa rebe imi selue ndete ulate imi alenake yamina. Namake kena Au Tamata Eni Nanae, Au kwana suike bei matale pine imi alenake sa.”

¹⁰ Eleki Eni maka luluaru esi tneul be, “Le mula pine kuru Torataru esi beteke be namake Elia iluake mina, pine Kamale Elake rebe Alla ItalukeNi kena Iono hlamate ite tamatare Iluake?”

¹¹ Eleki Iralakesi be, “Yele, kuru Torataru esi betekele tinai. Elia iluake lomei akmena kena iaknekae pusulu mise. ¹² Meije Au beteke ete imi be: Nabi Elia iluake peneka, po tamata esi rekwai mo kai esi ono susate etei. Kai Tamata Eni Nanae Isupu susata elake le tamata elakaru esi sukaI more neka.”

¹³ Eleki Eni maka luluaru esi nati be Yesuse Ialenake loko Yohanese maka baptese.

Yesuse Iono kwete mokwai sae rebe ro tiare kbasaeni, imise

17:14-21

(Mrk. 9:14-29; Luk. 9:37-43)

¹⁴ Kena Yesuse kai Eni maka lulua teluaru esi leu loko tamata bokala meru, ile sae me iluake loko Yesuse kai itatu lokoI, ¹⁵ eleki ibeteke be, “Tuhane, laleMu noa auku anare noma. Le mak-erake mati-mati ayame kenai hoko iktili moneka. Rebai sesi ikoli kena auwe kai kena kwele. ¹⁶ Au kerini loko Amu maka luluaru peneka leke esi ono imise, po esi ono tekwa mo.”

¹⁷ Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi hlaleke lokoKu kwale moneka. Imi hlaleke ktili mo kai saisa rebe tinai pise tinai more imi rekwa mo. Au rue kai imire laleku kera titinai, kai Au tahane laleKu loko imi roma petu ila sa! Keri kwetele mere lokoKu lomei!” ¹⁸ Yesuse Itahola kwetele mere eleki ro tiare siri bei kwetele mere hoko imise sosoli neka.

¹⁹ Eleki Yesuse Eni maka luluaru esi luake lokoI kai kena ruasi kaiNi, esi tneul be, “Le mula pine ami sirie tekwa ro tiare more?”

²⁰ Eleki Iralakesi be, “Imi hlaleke ktili mo. Au beteke ete imi be, ‘Sire pine ihlaleke ktili, hoko sepo ibeteke loko ulate be heti hoko ulate lekwe eheta. Kai sasaisa neka imi onore yele.’ ²¹ [Po imi supu sirie ro tiae lupe meije batuke tahane tia senete kai kotie loko Alla.]”

Yesuse Ibeteke Eni matale suike kena rebai lua ete Eni maka luluaru

17:22-23

(Mrk. 9:30-32; Luk. 9:43-45)

²² Eleki kena Yesuse kai Eni maka luluaru esi lupuke lomai me otoi Galilea, Ibeteke lokosi be, “Namake pine tamata esa iriluke Au, Tamata Eni Nanae, ete

tamata maketa rebe esi suka bunu Aure.
²³Esi bunuKu, po ele petu luare Au kwana suike peneka.”

Hoko Eni maka luluaru kaplalesi titinai.

**Yesuse Iulake Petruse iseli
 Tuhane Eni Lumare esi pajake**

17:24-27

²⁴Kena Yesuse kai Eni maka lulu-
 aru esi luake me kota Kapernaume,
 tamata maka kotie Tuhane Eni Lumare
 esi pajake esi luake loko Petruse kai esi
 tneui be, “Amu kurure Iseli Tuhane Eni
 Lumare esi pajake pibe mo?”

²⁵Eleki Petruse iralake be, “Yele,
 Iseli.”

Eleki kena Petruse ileure, ikusu luma,
 Yesuse Itneui sosoli be, “Simone, anoake
 eleka, kamala mei nusa meije esi kotie
 pajake bei sire? Bei esi hena toinu
 pibe bei tamata maka luake bei hena
 makete?”

²⁶Petruse iralake be, “Bei tamata
 maka luake bei hena makete.”

Eleki Yesuse Ibetেকে be, “Ele mere
 hoko hena toini esi seli pajake mon-
 eka.” ²⁷Po leke ite ono lalesi kera yake,
 hoko akeu ndau tlaka leke anahanu,
 eleki iane inai rebe asupue akmenare
 aranae kai abara esi biruije, hoko asupu
 kepene panuhu kena seli luaiki pajake
 kena Tuhane Eni Lumare. Arana kepene
 mere eleki rilukele etesi.

**Yesuse Eni maka luluaru esi tneui
 loko sire pine iela titinaije**

18:1-9

(Mrk. 9:33-48; Luk. 9:46-48, 17:1-2)

18 Kena mere Yesuse Eni maka lulu-
 aru esi luake lokoI kai esi tneui
 be, “Kena Alla Ipletae ite tamatare, sire
 pine iela lesire?”

²Eleki Yesuse Ikoti kwete tone sae
 me, Iono ikele me Eni maka luluaru

tlaisu, ³eleki Iombe, “Sire pine ihleke
 bei maka noake be iono tamata elake mo
 kai iono saka kwete tone meije mo hoko
 kena Alla Ipletae ite tamatare isupu rue
 kai Alla mo. ⁴Sire pine iblake be iela
 mo, saka kwete tone meije hoko ile
 mere pine iela lesi kena Alla Ipletae
 ite tamatare. ⁵Kai sire pine isuka kwete
 tone meije, le kwetele meije ilulu Au,
 hoko isuka Au lekwe.

⁶Po sepo tamata rebe ihaleke loko Au
 lupe kwete tone meije pine sae iono
 isupu dosa, hoko mise lesire imi lo batu
 elake kena eni mokane kai poieni lope
 meite lebui bei isupu Alla Eni hukumane
 rebe ela titinaije.

⁷Mei nusa meije, namake pine tamata
 esi supu susate elake bei yelu rebe uono
 tamata esi ono dosare. Tinai, yelu meru
 uono rame, po sire pine ionore, namake
 isupu susate elake.

⁸Sepo balamu pise amu lelale eono
 asupu dosa hoko tetele kai poiele. Le
 mise lesire balamu pise lelale esa po arue
 kai Alla eti pela, bei balamu lua pise
 lelale lua po asupu poie me otoi susate
 titinai eti pelare. ⁹Kai sepo matamu
 eono asupu dosa hoko boie kai poiele.
 Le mise lesire amu matamu esa po arue
 kai Alla eti pela, bei amu matamu lua
 po asupu poie me otoi susate titinai eti
 pelare.”

**Alena umpama kena
 domba rebe sirikele**

18:10-14

(Luk. 15:3-7)

¹⁰“Imi nete mimise! Imi sobue sae bei
 sie rebe uke esi hlaleke loko Au lupe
 kwete tone meije yake. Le Au beteke ete
 imi be esi malekataru erisi ndete AmaKu
 ndete surgare oalje.

¹¹[Le Tamata Eni Nanare Iluake lomei
 kena Iono hlamate tamata rebe eni
 hidupe lau bei Allare.”]

¹² Yesuse Ibeteke be, “Imi noake elia, sepo ile sae eni domba inai utune, eleki inai esa bei domba meru sirikele, hoko ile mere iono saisare? Ikeu bei domba inai butu sikwa lesini sikwaru ndete ulate kai inikwa loko inai rebe sirikele. ¹³ Au beteke ete mi be, sepo isupu domba inai rebe sirikele mere hoko laleije ndina titinai le domba inai mere lesi bei laleije ndina le domba inai butu sikwa lesini sikwa rebe sirike more. ¹⁴ Sakesa neka, Amamu ndete surgare lekwe Isuka mo be sae kuesa bei tamata rebe uke ihlaleke loko Au lupe kwete tone meije eni hidupe lau beiNi.”

**Sepo tamata rebe ihlaleke loko
Yesuse iono dosa ete imi,
hoko imi ono lokoi elia?**

18:15-20

¹⁵ Eleki Yesuse Ibeteke be, “Sepo sae kuesa bei imi rebe hlaleke sakesa loko Aure iono sala etemu, hoko keu lokoi kai lepa etei ndendene, tamata makete sae ilene luami yake. Sepo ilene lokomu hoko luami koti lomaije kwali suiye. ¹⁶ Po sepo ilene loko ale mo, akeri tamata esa pise lua lekwe leke esi sasike be amu hnauna meru tinai. Le Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be, ‘Leke rekwa be tamata rebe teu pakala eteije iono sala titinai hoko suke tamata lua pise telu esi beteke be esi rekwa tamata mere iono salare tinai.’ ¹⁷ Sepo ilene loko imi mo, hoko beteke eni nsalale ete jemate toini. Kai sepo ilene loko jemate toini esi hnaunaru mo lekwe, hoko imi selui saka tamata rebe irekwa Alla mo kai saka tamata maka kotie pajake†.

¹⁸ Imi lene mimise! ‘Saisa neka rebe imi lake tamata leke esi onoe mei nusa yake, Alla ndete surgare lekwe Ilakele. Kai saisa neka rebe imi suka tamata

esi onoe mei nusare, Alla ndete surgare lekwe Isuka onoe.’

¹⁹ Kai Au beteke meije ete imi lekwe be, ‘Sepo sie luaya bei imi mei nusa meije lalesi esa kena kotie sasaisa bei Alla hoko AmaKu ndete surgare Irilukele. ²⁰ Le sepo sie luaya pise telua esi lupuke lomai kena kotie beiKu le esi hlaleke lokoKu, hoko Au me kaisi ete mere.’”

**Alena umpama kena tamata
makerike rebe isuka ampune
tamata makete mo**

18:21-35

²¹ Eleki Petruse iluake loko Yesuse kai itneuI be, “Tuhane, sepo sae iono dosa eteku rame, hoko au ampuneni rebai ilare? Rebai itu, o?”

²² Eleki Yesuse Iralakeni be, “Mo. Rebai itu mo po rebai butu itu kali rebai itu.

²³ Le kena Alla Ipletae ite tamatare umpamae lupe kamale sae ineheke loko eni tamata makerikaru esi utane kepene beine. ²⁴ Kena ineheke esi utane beine, esi keri ile sae rebe iutane kepena lihune kena lihune. ²⁵ Po tamata mere iseli rua eni utana meru moneka hoko kamale mere ipleta kena abelie ile mere, eni bina kai eni nanaru kai pusue eni taneiaru leke seli eni utanaru.

²⁶ Po tamata mere itatu loko kamale mere kai ikotie bei kamale be, ‘Ntuane kamale, au kotie beimu leke hmerekemu bei au petu kuila mina, pine au seli pusue auku utanaru sa moyo?’ ²⁷ Hoko kamale laleije noai eleki itiei kai iono iseli eni utanaru moneka.

²⁸ Po kena tamata makerike mere isiri bei kamale eni lumare, itetue eni ebe makerike sae me rebe iutane kepene beini batuke usata ilaru. Ikerike tamata

†18:17 Tamata Yahudiaru esi noake tamata maka kotie pajake tamata dosa.

mere kai itloseke eni mokane kai ibeteke lokoi be, 'Seli amu utanaru nunu!'

²⁹ Eleki eni ebe mere itatu lokoi kai ibeteke be, 'Kwali, au kotie beimu leke hmerekemu bei au petu kuila mina, pine au seli pusue auku utanaru sa moyo?'

³⁰ Po tamata makerike mere isuka mo hoko iulake kusue eni ebe mere me bui eti iseli pusue eni utanaru. ³¹ Hoko kena tamata makerika maketaru esi selu mere, kaplalesi titinai eleki esi keu nanu ete kamale.

³² Eleki kamale iulake koti tamata makerike neune mere kai ibeteke lokoi be, 'Tamata makerike neune! Batuke bei atatu loko aure, au ono aseli amu utanaru moneka. ³³ Ale lekwe suke lalemu noa amu ebe molupe laleku noa ale neka.' ³⁴ Kamale mere inasu titinai. Hoko ikusue tamata makerike neune mere kena buije eti iseli pusue eni utanaru."

³⁵ Kena Yesuse ilepa pelare, Iahnausi be, "Sakesa kai Amaku ndete lenite neka, Iono imi ele mere lekwe, sepo imi ampune tamata makete titinai mo."

Yesuse Iahnau kena mokwai kai bina rebe kai lomaije teu lomai yake

19:1-12

(Mrk. 10:1-12)

19 Eleki kena Yesuse Iatetuke pela peneka, Ibei me otoi Galilea, Ilorau otoi Yudea me kwele Yordane tebai mpai teba. ² Ete mere tamata bokala esi keu luluI hoko tamata rebe kerakeise Yesuse Iono esi mise.

³ Eleki tamata Parisia sie ilaru esi luke lokoI kena tehekeNi leke tamata esi luluI moneka. Esi tneuI be, "Kuru, lulu Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekiule, tamata mokwai iteu lomai kai eni bina le bei sasaisa neka yeke pibe mo?"

⁴ Eleki Yesuse Iralakesi be, "Imi baise Alla Eni lepate peneka be bei kena

Alla Itolae nusare memenaije, Itolae tamatare, mokwai kai bina. ⁵ Kai Alla Ibeteke lekwe be, 'Mokwai ikeu bei amai kai inai, irue kai eni bina hoko lua laleisu esa.' ⁶ Hoko luaise lua moneka po esa neka. Ele mere hoko mokwai kai bina rebe Alla Iono luasi kena esa pende, imi tamata imi teu lomai yake."

⁷ Hoko esi tneuI be, "Po le mula pine Musa ibeteke be, 'Arluke sulate teu lomai ete amu bina hoko aono ikeure yeke?'"

⁸ Eleki Yesuse Iralakesi be, "Musa isuka kena imi ono ele mere le ulu buami uela kuate. Po esi tinaije bei akmenare ele mere mo. ⁹ Po meije imi lene lokoku mimise! Mokwai sire pine iteu lomai kai eni bina yo eni bina isablia mo eleki mokwai mere ikai bina makete hoko mere isablia peneka."

¹⁰ Eleki Eni maka luluaru esi beteke lokoI be, "Sepa mokwai ikai pine ihleke eni bina, mokwai mere isablia hoko mise lesi ikai yake."

¹¹ Po Yesuse Iombe, "Pusue tamata esi lulu Auku lepate meije mo batuke sie rebe Alla Iono esi lulure pine esi lulue. ¹² Tamata leini me esi kai mo le rueleise ele mere peneka, kai leini me esi kai mo le tamata makete esi onosi ele mere, kai leini me lekwe lalesi kena esi kai mo leke esi layani Alla. Sire pine ilulu lepate meije yeke, sebeie ilulue."

Yesuse Iriluke misete ete kwete tona

19:13-15

(Mrk. 10:13-16; Luk. 18:15-17)

¹³ Eleki tamata esi liku kwete tona loko Yesuse, eleki esi kotie Yesuse Itolae balaI kena uluisu kai Ikotie loko Alla leke Alla Iriluke misete ete kwete tona meru. Po Eni maka luluaru esi lakesi leke liku kwetela meru lokoI yake. ¹⁴ Po Yesuse Iombe, "Esi keru kwete tona meru

lokoKue, lakesi yake le kwete tona meru pine tamata rebe Alla Ipletaesi pende.”

¹⁵ Eleki Itolae balaI kena uluisu kai Iriluke misete etesi eleki Ikeu bei mere ne.

**Mokwai beluke rebe eni taneia
bokala iluake loko Yesuse**

19:16-30

(Mrk. 10:17-31; Luk. 18:18-30)

¹⁶ Kena rebai sae me mokwai beluke sae iluake loko Yesuse kai itneu Yesuse be, “Kuru, suke au ono saisa rebe misete leke au supu rue kai Alla eti pelare?”

¹⁷ Po Yesuse Itneu suikeni be, “Le mula pine atneu Au loko saisa rebe misete? Misete batuke esa, mere Alla ruaI. Sepo asuka rue kai Alla eti pela hoko ono lulu Eni pletaru.”

¹⁸ Mokwai beluke mere itneuI be, “Alla Eni pleta saisare?”

Eleki Yesuse Iombe, “Bunu yake, sablia yake, ndea yake, lepa kena teu pakalere lemake yake, ¹⁹ holmate amamu kai inamu kai oki tamata makete lupe aoki ruamu.”

²⁰ Mokwai beluke mere iralake Yesuse be, “Bei tone sa, pusue pleta meru au ono lulu peneka. Pleta saisa lekwe pine suke au ono lulu lere?”

²¹ Eleki Yesuse IralakeNi be, “Sepo asuka ono lulu Alla Eni pletaru titinai, hoko akeu abeli pusue amu taneiaru kai riluke esi kepene ete tamata rebe eni sasaisa more, hoko Alla Iriluke misete etemu ndete surga. Mere pela pine alomei lulu Au sa!”

²² Kena mokwai beluke ilene mere, kaplalei hoko ikeu neka le eni taneiaru boka titinai.

²³ Eleki Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Lene mimise! Tamata rebe eni taneia bokala, susa titinai kena iono tamata rebe Alla Ipletaeni. ²⁴ Au beteke ete imi suike be binatane elake rebe kotiele untare ekusu lalune benaije

susa titinai po tamata rebe eni taneia bokalaru ilulu Alla leke Alla Ipletaine, mere susa lesi leneka.”

²⁵ Kena Eni maka luluaru esi lene mere esi herane titinai hoko esi beteke be, “Sepo ele mere hoko sire isupu hlamate bei eni dosare?”

²⁶ Yesuse Ilimesesi kai Ibeteke lokosi be, “Tamata ihlamate ruaije saisa mo, po Alla Iono tamata ihlamate yele. Sasaisa neka, Alla Ionore yele.”

²⁷ Eleki Petrusse ibeteke loko Yesuse be, “Ntuane, ami keu bei amiki taneiaru pusulu peneka leke ami lulu Ale. Hoko namake ami supu saisa bei Allare?”

²⁸ Yesuse Iralakesi be, “Imi lene lokoKu mimise! Kena petu rebe Alla Ipletae ite tamatare, Tamata Eni Nanae Irue kena Eni Otoi misete rebe ehita titinai. Kena mere imi rebe imi lulu Aure, imi rue kena otoi miseta butu esa lesini lua lekwe kena teu pakala ete tamata Yahudia rebe esi rulu bei ntuane Israele eni nanae butu esa lesini luaru.

²⁹ Kai sire neka pine isebeie eni luma, pise kwalini pise betai, pise amai pise inai, pise eni nanae pise eni ndinu ete tamata makete le iluluKu, hoko tamata bokala esi ono saka amai, inai, kwalini, betai, eni nanae kai esi riluke ndinu kai luma etei rebai boka titinai. Kai isupu rue kai Alla eti pela. ³⁰ Po tamata rebe kena meije esi ono tamata elake, namake esi ono tamata elake moneka. Eleyo tamata rebe kena meije esi ono tamata elake more, namake esi ono tamata elake.”

**Alena umpama kena tamata
makerika me ndinu anggure**

20:1-16

20 Yesuse Ialename umpama makete lekwe be, “Alla Ipletae tamatare molupe alena umpama kena ndinu anggure esi upuije, rebe Au alenake meije: Bebeleti sa, ndinu upuije ikeu

nikwa tamata makerike kena isebasi leke esi kerike me eni ndinu anggure. ²Kena isupu tamata makerika peneka, eleki ilepa kaisi loko iselisi petu esare kepe perake matai esa. Eleki iulake esi keu kerike me eni ndinu anggure ne. ³Kasuke olase sikwa beleite ndinu upui mere ikeu suike leneka eleki iselu sie ilaru me pasare esi kerike sasaisa mo. ⁴Ibeteke lokosi be, 'Imi keu kerike me auku ndinu anggure namake au seli imi lulu imi makerike.' ⁵Eleki esi keu ne.

Kasuke olase butu esa lesini lua hk-watare ikeu nikwa tamata leneka kena esi kerike me eni ndinu anggure, kai kena olasa telu kmaure ikeu nikwa tamata makerike saka minare neka. ⁶Kena olasa lima kmaure ikeu me pasare leneka kai itetue tamata maketa lekwe esi kerike sasaisa mo. Itneusi be, 'Le mula pine eti melene meije imi kerike sasaisa more?' ⁷Esi ombe, 'Le tamata kena iono ami kerike sae mo.' Hoko ndinu upuije ibeteke lokosi be, 'Ele mere hoko imi keu kerike me auku ndinu anggure.'

⁸Kena kpeture ndinu upui mere ibeteke loko eni tamata makerikaru esi elake be, 'Keu koti loko tamata makerikaru leke seli esi kepenaru, menai bei rebe esi luake pamuli sosolike eti roma rebe esi luake akmenare.' ⁹Eleki sie rebe esi kerike bei olasa lima kmaure esi luake kai selisi kena kepe perake matai esa papelakesi. ¹⁰Hoko sie rebe esi kerike akmena sosolike esi luake, esi ombe tinake esi supu seli boka lesi eleyo mo, esi supu seli kena kepe perake matai esare neka. ¹¹Kena esi rana kepene mere esi muruke ndinu upuije. Esi ombe, ¹²'Sie rebe esi kerike pamuli sosolike batuke esi kerike olase ului esa yo aseli esi kepene sakesa kai amia rebe ami kerike eti melene boka

lesi kena kabala musute.' ¹³Po ndinu upuije iralake ile sae bei sie meru be, 'Kuebe, lene mimise! Au lemaka ale mo. Le luaiki lepate esa peneka be akерike eti melene, seli ale kena kepe perake matai esare pe. ¹⁴Arana amu kepene kai akeu. Tinai, laleku kena riluke kepene ete sie rebe esi kerike pamulire sakesa kai au riluke ete ale neka. ¹⁵Auku kepene hoko sebeie au pakele lulu laleku. Laleume tiake au le auku lale misete ete tamata meiju yake!'"

¹⁶Kena Yesuse Ialenance umpama mere pela nere, Ibeteke be, "Tamata rebe esi kerike menai bei kmaure esi supu seli akmena bei maketaru, kai esi supu selire esi elake sakesa kai sie akmenaru neka. Mere lupe tamata rebe kena meije esi ono tamata elake, namake esi ono tamata elake moneka. Eleyo tamata rebe kena meije esi ono tamata elake more, namake esi ono tamata elake."

**Yesuse Ibeteke Eni matale suike
kena rebai telu ete Eni maka luluaru
20:17-19**

(Mrk. 10:32-34; Luk. 18:31-34)

¹⁷Kena Yesuse kai sie rebe esi lululje esi keu lolete kota Yerusaleme, me lalane Ikoti Eni maka lulua butu esa lesini luaru esi lupuke lomai kai ibeteke lokosi be, ¹⁸"Imi lene mimise. Kena meije ite keu lolete Yerusaleme. Ete ndetere tamata esi riluke Au Tamata Eni Nanare ete imama elakaru kai kuru Torataru. Esi teu pakala kena suke Au mata. ¹⁹Esi riluke Au ete tamata Yahudi more, leke esi aboroeKu, esi tetaKu rebai boka kena mekute buai kai esi paku Au ahlake ai batai leke Au mata. Po ele petu luare Au kwana suike peneka."

**Yakobuse kai Yohanese lua inasi
ikotie yele esa bei Yesuse**

20:20-28

(Mrk. 10:35-45)

²⁰ Eleki Sebedeuse eni bina iluake kai eni nanae Yakobuse kai Yohanese luasi loko Yesuse eleki itatu kai iholmateI kai kotie yele esa bei Yesuse.

²¹ Yesuse Itneui be, “Matabinane, akotie saisa bei Aure?”

Eleki matabinane mere ibeteke be, “Ntuane. Tatike kena Apletae tamatare, Atolae kuanæ luaru esi rue kena Amu makwanale kai mapale leke luasi pleta sakesa kaiMu.”

²² Eleki Yesuse Ibeteke be, “Imi nati saisa rebe imi kotiele mo. Imi suka supu susate sakesa kai Au kai mata sakesa kai Au, o?”

Esi ralakeNi be, “Yele, ami suka supu susate saka Asupure.”

²³ Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi supu susate sakesa kai Au kai mata sakesa kai Au piseo. Po sire rebe irue me Auku makwanale kai mapale kena pleta sakesa kai Aure, Auku kbasæ kena teu mo. Amaku pine Iteu sire rebe ipleta sakesa kai Aure.”

²⁴ Kena Yesuse Eni maka lulua butu esa maketaru esi lene luasi kotie mere bei Yesuse hoko esi nasuke luasi. ²⁵ Hoko Yesuse Ilupuke pususi eleki Ibeteke lokosi be, “Tamata Yahudi more esi umauke tamata, kai tamata elakaru esi paksa tamata makete leke lulusi lekwe. ²⁶ Imi ono saka esi onore yake! Po bei imire, sire pine isuka ono tamata elake hoko ilayani tamata mina. ²⁷ Kai sire pine isuka ono tamata elake titinai hoko suke iono tamata makerike ete pusue tamata. ²⁸ Le Au, Tamata Eni Nanae lekwe, luake lomei kena layani tamata, po kena tamata esi layani Au mo. Kai

Au suka kena Au mata leke seli pusue tamata esi dosaru.”

**Yesuse Iono tamata matapolale sie
luaya esi supu selu**

20:29-34

(Mrk. 10:46-52; Luk. 18:35-43)

²⁹ Eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi keue kota Yeriho, tamata bokala esi uru lomei lokoI. ³⁰ Tamata mata polala lua esi rue me lalane leini. Kena esi lene be Yesuse Ilia hoko luasi kloloe be, “Tuhane, kamale Dauta eni anubu, lalaMu noa ami noma!”

³¹ Po tamata bokala ete mere esi lake luasi be, “Luami kloloe lokoI ele mere yake.” Po luasi kloloe ktili lesi be, “Tuhane, kamale Dauta eni anubu, lalaMu noa ami noma!”

³² Yesuse Ikele kai Ikoti luasi eleki Itneusi be, “Luami suka Au ono saisa ete luaime?”

³³ Luasi ralake be, “Tuhane, ami kotie Aono ami selu noma.”

³⁴ Yesuse lalaje noa luasi hoko Ikerike lua mataisu. Kena mere neka luasi selu sosoli, eleki luasi keu lulul ne.

**Kena Yesuse Ikusu kota Yerusaleme
tamata bokala esi isikeNi**

21:1-11

(Mrk. 11:1-11; Luk.

19:28-40; Yoh. 12:12-19)

21 Yesuse kai Eni maka luluaru esi lau bei kota Yerusaleme mon-eka, esi tehaike hena Betpage me ulate Saitune aini bokala. Yesuse Iulake Eni maka lulua lua esi keu eike me hena Betpage. ² Ibeteke loko luasi be, “Luami kusu hena teane mere, ete mere luami selu binatang keledai inai esi loe kai esi anaije etehaikele. Luami lutae eleki neha lualu lomei lokoKu. ³ Sepo tamata esi tneu imi be, ‘Le mula pine luami

rana meru?’ Hoko luami ombe, ‘Tuhane Ipakelu sasa mina.’ Hoko esi sebeie imi ranalu neka.”

⁴ Ele mere leke sakesa kai lepata bei Alla rebe akmena nabi sae me ibetekele be,

⁵ “Beteke ete tamata me kota Yerusaleme be,

‘Imi Kamale Iluake lokomi.

Lalelje mau kai Iluake Isa keledai tlai.”[‡]

⁶ Eni maka lulua lua meru esi keu kai esi ono lulu Yesuse Ibeteki. ⁷ Esi supu keledai inai mere kai esi anaije eleki esi keru lualu loko Yesuse. Esi tolai esi lapunaru ndete keledaije esi muline eleki Yesuse Iruke kenae. ⁸ Kena mere, tamata bokala esi holmateI, esi lesu esi lapunaru kai esi naikelu kena lalane kai sie leini esi rana ai sanai eleki esi naikelu kena lalane neka.[¶] ⁹ Eleki tamata bokala rebe esi akmena kai rebe esi pamuli bei Yesuse pususi kloloe be,

“Yesuse! Kamale Dauta eni Anubu, ami isikeMu.

Alla, Ariluke misete ete Ile rebe Iluake, Eni nane Tuhane.

Alla rebe Aela titinai, ami isikeMu.”[§]

¹⁰ Kena Yesuse Iksu kota Yerusaleme, tamata bokala me kotare hkutukesi kai esi beteke be, “Tamata meije sire?”

¹¹ Eleki tamata bokala rebe esi keu sakesa kaiNi esi beteke be, “Meije Nabi Yesuse bei hena Nasarete, otoi Galilea.”

Yesuse Isui tamata maka abeli kai tamata maka tukare kepene bei me Tuhane Eni Lumare

21:12-17

(Mrk. 11:15-19; Luk. 19:45-48; Yoh. 2:13-22)

¹² Eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi kusu me Tuhane Eni Lumare. Yesuse Isui tamata maka abeliaru kai maka tukare kepene me Tuhane Eni Luma uwei keholire. Iolie pusue tamata maka tukare kepene** esi mejaru kai maka abelie manu abunaru esi bangkuaru. ¹³ Ibeteki lokosi be, “Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be,

‘Auku lumare, luma kena tamata esi kotie.’

Po meije imi pakele kena otoi maka lemaki tamata le esi kepenaru peneka.”

¹⁴ Kena Yesuse Eri me Tuhane Eni Luma uweije sa, tamata mata polala kai tamata harekuta esi luake lokoI eleki Ionosi mise. ¹⁵ Po kena imama elakaru kai kuru Torataru esi selu Yesuse Iaseluke tanda herane rebe misete kai kwetelaru esi kloloe mpai Tuhane Eni Luma laleije be, “Isike Yesuse, Dauta eni anubu!” hoko lalesi tiaki Yesuse titinai.

¹⁶ Esi beteke lokoI be, “Alene kwetelaru esi isike Ale pibe mo? Lakesi!”

Po Yesuse Iralakesi be, “Ye. Au lena. Suke imi nete suike Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be,

‘Kwete tone kai kwetele rebe esi susu sa, Alla Aatetukesi kena esi Isike Ale mise titinai peneka.”

[‡]21:5 Sa. 9:9

[¶]21:8 Piasare esi holmate tamu elake, esi lilae esi lapunaru pise ai sanai kena lalane.

[§]21:9 Isi. 118:26

**21:12 Tamata maka tukare kepene isupu untune ela titinai bei tamata rebe esi luake esi tukare esi kepene, le esi luake bei nusa makete kena kusu Tuhane Eni Luma hoko esi kepene esi mataije makete.

¹⁷ Eleki Yesuse Ikeu beisi me kota Yerusaleme lopai hena Betania eleki In-tulu ete mere.

Hlaleke loko Alla tiktili leke kotie lokoI

21:18-22

(Mrk. 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Ele bobanu susupare Yesuse Ileu suike lori kota Yerusaleme. Me lalane Iblake tiaI sene, ¹⁹ Iselu ara aini sae me lalane leini, eleki Ikeu selue po esi buai sae mo batuke esi loinu neka. Eleki Ilepa loko ara aini mere be, “Eti pelare abua moneka!” Eleki kena mere neka, ara aini mere emutu sosoli.

²⁰ Kena Yesuse Eni maka luluaru esi selu ara aini mere emuture, esi herane kai esi beteke be, “Le mula pine ara aini mere emutu sosoli pende?”

²¹ Yesuse Iralakesi be, “Imi lene mimise. Sepo imi hlaleke loko Alla tiktili hoko imi kotie bei Alla kena imi ono ara aine emutu lupe Au onore, Alla llenelu. Sepo imi kotie bei Alla be ulate meije eheti kusu lope meite, hoko Alla lono ulate meije kusu lope meite neka. ²² Sepo imi hlaleke loko Alla tiktili kena imi kotie bei Allare hoko saisa rebe imi kotie bei Allare imi supue.”

Yesuse Eni kbasu

21:23-27

(Mrk. 11:27-33; Luk. 20:1-8)

²³ Yesuse Ikusu suike me Tuhane Eni Lumare esi uweije eleki Iatetuke ete mere. Kena Eri atetuke sa, imama elakaru, kai tamata Yahudiaru esi elakaru esi luake lokoI kai esi beteke be, “Aatetuke mere kena kbasu bei sire? Aono pusue meru sire iriluke kbasu ete Ale?”

²⁴⁻²⁵ Yesuse Iralakesi be, “Hoko yele, po Au ono yelu meru kena kbasu bei sire,

Au beteke mosare, Au tneu imi mina. Yohanese ibaptise tamatare, isupu kbasu bei sire? Bei Alla pibe bei tamata?”

Eleki esi lepa loko lomai be, “Sepo ite ombe, ‘Isupu kbasu bei Alla,’ hoko tatike pine Ibeteke piseo be, ‘Le mula pine imi hlaleke loko Yohanese more?’” ²⁶ Po sepo ite beteke be, ‘Bei tamata,’ hoko ite ril-ama le tamata bokala, le mahake pusue tamata esi rekwa be Yohanese nabi bei Alla.” ²⁷ Hoko esi ralake Yesuse be, “Ami rekwa mo.”

Eleki Yesuse Iombe, “Hoko yele, Au lekwe, Au ono yelu meru kena kbasu bei sire mere, Au beteke mo.”

Alenake umpama kena kwetela lua

21:28-32

²⁸ Eleki Yesuse Ilepa suike etesi kena umpama be, “Imi lene alena umpama meije mina! Ntuane sae eni nanae sie luaya. Ikeu loko eni nanae menare kai ibeteke be, ‘Kuanae, petu meije akeu kerike me ndinu anggure mina.’

²⁹ Kwetele mere ibeteke be, ‘Ama, au keu mo.’ Po inoake be mere mise mo, hoko ikeu me ndinu anggure ne.

³⁰ Eleki amai keu loko eni nanae mulire kai ibeteke lokoi ele mere neka. Kwetele mere iombe, ‘Yele amaku, pine au keu.’ Eleyo ikeu mo. ³¹ Hoko imi noake be kwetela lua meru, sire pine iono lulu amai eni pletare?”

Imama elaka kai tamata Yahudiaru esi elaka meru esi ralake be, “Kwete menare.”

Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi lene mimise! Tamata neunaru, tamata maka kotie pajaka kai bina lalanaru, namake esi supu rue kai Alla akmena bei imi. ³² Le Yohanese maka baptise iluake kena iatetuke imi, leke imi ono lulu Tuhane Isukare, po imi hlaleke loko iatetuke mo. Po tamata maka kotie pajake kai bina lalanaru esi hlaleke kai esi lulu Yohanese iatetuke. Kai imi selu esi

hlalekele peneka po lalemi lulu saisa rebe Yohanese iatetuke ete imire mo.”

**Tamata Yahudiaru esi elakaru lupe
maka seba ndinu anggure
rebe esi neu titinai**

21:33-46

(Mrk. 12:1-12; Luk. 20:9-19)

³³ Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be imi lene alena umpama sae meije lekwe, “Ile sae me iulake eni tamata makerikaru esi atnane anggura bokala, iulake esi ono ale keholi ndinure, iulake esi ono otoi maka keleke anggure leke ono anggure kwelini kai iulake esi ono tale maka raka. Eleki iono tamata makete esi seba ndinu anggure mere, eleki ikeu me otoi lauke. ³⁴ Kena anggure esi taleije, ndinu upui mere iulake eni tamata makerika maketa esi keu loko tamata maka seba mere leke isupu lara bei esi hasile.

³⁵ Po kena esi luake lokosi me ndinure, tamata maka sebaru esi kerikesi. Sae isupu teta, sae isupu bunu kai sae isupu raba kena batu. ³⁶ Eleki ndinu upuije iulake eni tamata makerika maketa suike, esi boka lesi bei akmenare. Po kena esi luake, tamata maka sebaru esi kerikesi lekwe, esi tetasi, esi rabasi kena batu kai esi bunusi neka. ³⁷ Eleki pamuli so-like ndinu upuije iulake eni nanare ruai, inoake be tinake tamata maka sebaru esi ono lokoi mise piseo.

³⁸ Po kena tamata maka seba ndinure esi selu eni nanare iluake hoko esi beteke loko lomai be, ‘Meije ndinu upuije eni nanare hoko mai ite bunui leke ndinu anggure meije leue ite.’ ³⁹ Hoko esi kerikeni kai esi poi eni lopai ale muline eleki esi bunui.”

⁴⁰ Eleki Yesuse Itneu Imama elaka kai tamata Yahudiaru esi elakaru be, “Hoko kena ndinu anggure mere esi upuije ilu-

ake, iono saisa ete tamata maka seba meru?”

⁴¹ Esi ralake Yesuse be, “Ibunu tamata neuna meru eleki iriluke ndinu mere ete tamata maka seba makete, rebe tatike kena esi taleije ilara anggure esi hasile kaine.”

⁴² Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Alla Eni lepate rebe lekire, rebe beteke bature mere Au. Mere imi baise peneka be, ‘Tamata esi kerike luma esi poie batu sae le esi suka mo, po batu mere eono batu kurule kena lili elake esi uweije, rebe epentine titinai kena lumare.

Alla Iono ele mere, kai mere emise titinai ete ite.’^{††}

⁴³ Hoko lene loko Au mimise! Le imi suka Au Kamale rebe hlamate tamata bei dosaru mo, hoko imi supu rue kai Alla eti pela mo kena Iono Kamele. Po tamata rebe esi suka ono saisa rebe Alla Isukare, esi supu rue kaiNi. ⁴⁴ [Tamata rebe esi suka Au more esi supu hukumane elake. Mere saka tamata rebe itetu kena bature, letui totokai. Kai tamata rebe bature sepeije, pubui mutale.”]

⁴⁵ Kena imama elakaru kai tamata Parisiaru esi lene Yesuse Eni alena umpama meru, esi nati be mere Yesuse Ialenakesi. ⁴⁶ Hoko esi nasuke Yesuse titinai kai esi nikwa lalane kena kerikeNi po rilasi, le tamata bokala esi noake be Yesuse nabi tinai.

**Alla Ikoti tamata bokala kena
Ipletaesi po bokala esi suka mo**

22:1-14

(Luk. 14:15-24)

22 Yesuse Ialename umpama makete ete imamaru kai tamata Parisiaru be, ² “Alla Ipletae ite tamatare esi keadane lupe kamale sae iono totliba

^{††}21:42 Isi. 118:22-23

kena eni nanare ikaije. ³Iulake eni tamata makerikaru esi keu koti tamata rebe ibeteke kenasi pende leke esi luake loko totliba mere, po esi suka luake mo. Makerikaru esi leu beteke ete kamale.

⁴Hoko iulake eni tamata makerika maketa lekwe kai inaukesi be, 'Imi keu beteke ete tamata rebe au beteke kenasi pende be au aknekae mananaru peneka. Auku sape tulena kai binatana piala maketaru au bunulu peneka kai au aknekae pusulu peneka. Hoko imi luake loko auku totliba meije noma.'

⁵Po tamata rebe kamale mere ibeteke kenasi pende esi tuli kaini mo, leini esi keu me ndinu, leini esi keu kerike loko esi makerikaru, ⁶kai leini esi kerike eni tamata makerika meru eleki esi tetasi kai esi bunusi. ⁷Kena kamale ilene mere inasu titinai. Hoko iulake eni solaluaru leke esi keu bunu tamata maka bunu eni makerikaru kai busa esi kotare.

⁸Eleki ikoti eni tamata makerika maketaru kai ibeteke lokosi be, 'Manana kena totliba meije aknekae peneka, po tamata rebe au beteke kenasi pende esi luake loko totlibare saisa mo. ⁹Hoko imi keu me lalana elaka rebe tamata esi lupuke lomai kenae me kotare, imi koti tamata boboka lomei totliba meije.'

¹⁰Tamata makerikaru esi keu kai esi lupuke pusue tamata rebe esi tetuesi me lalanaru. Tamata rebe esi hidupe neu sa kai tamata rebe esi hidupe misete esi lupuke pususi. Hoko otoi kena totlibare pusue penu kena tamata.

¹¹Kena kamale mere ikusu kena itetue tamata rebe kotisi meru, iselu ile sae me ialike pakiane kena totliba mo. ¹²Hoko ibeteke loko ile mere be, 'Alomeije aalike pakiane kena totliba more, mise mo.' Po tamata mere indene neka.

¹³Eleki kamale mere iulake eni tamata

makerikaru be, 'Lo tamata meije eni lelalaru kai balaiju kai poini bei otoi totliba meije lori muli, kena otoi rebe kpeture. Ete mere tamata mere isupu hukume hoko irani kai itahane supu susate.'"

¹⁴Yesuse Ibeteke be, 'Ele mere hoko Alla Ikoti tamata bokala kena Ipletaesi po tamata rebe Ibitikesi boka mo.'

Seli pajake ete Kaisare^{‡‡}

22:15-22

(Mrk. 12:13-17; Luk. 20:20-26)

¹⁵Tamata Parisiaru esi keu lepa lupu kena nikwa lalane kena Yesuse Ilepa sala. ¹⁶Esi ulake esi maka luluaru kai tamata rebe esi lene loko kamale Herodese esi keu loko Yesuse. Eleki esi tneu be, "Kuru, ami rekwa be Abeteke batuke rebe tinai neka. Aatetuke sasaisare rebe Alla Isuka atetukele ete amire. Kena Aatetuke amire, tamata esi noake eliare atuli kaisi mo le ahberake tamata elake pise elake mo, moyo? ¹⁷Hoko Kuru, Abeteke ete ami be, 'Lulu Kaisare eni pletare suke ite seli pajake. Po lulu iteki agamare, seli pajake ete Kaisare tinai pibe mo?'"

¹⁸Po Yesuse Irekwa be tamata meru esi ono misete lelemake. Hoko Ibeteke lokosi be, "Imi tamata nloena! Imi teheke kena Au lepa sala yake! ¹⁹Imi riluke kepe perake rebe seli pajake kenare ete Au mina leke Au selue."

Eleki esi riluke kepene Denare matai eteI. ²⁰Itneusi be, "Sire oalalei mei kepe perake matai meije? Sire eni nane?"

²¹Esi omba, "Kaisare eni oalalei kai eni nane."

Hoko Yesuse Iombe, "Saisa rebe Kaisare iulake seli eteije, seli etei kai saisa rebe Alla Iniere, suke riluke eteI."

^{‡‡}22:14 Kaisare mere ipletae nusa Yahudi kai nusa maketa bokala lekwe.

²² Kena esi lene Yesuse Iralake mere esi herane le Yesuse Iralakesi mise kuate eleki esi keu beiNi.

**Yesuse Ilepa loko tamata
esi matare, esi kwana suike**

22:23-33

(Mrk. 12:18-27; Luk. 20:27-40)

²³ Kena petu mere tamata golongane Saduki esi luake loko Yesuse. Esi tneu loko tamata matale esi kwana suike elia? Mere le esi hlaleke be tamata matale, kwana suike moneka. ²⁴ Hoko esi beteke be “Kuru, Alla Eni lepata rebe nabi Musa ilekire ebeteke be, ‘Kwalimu imata pine eni nanae sae mo hoko akai bina balu mere neka leke iruele kwetele kena iseli kwalimu.’” ²⁵ Ete meije sie itua kwalitoi. Kwali menare ikai eleki imata po eni nanae sae mo hoko kwalini nomore luare ikai bina balu mere. ²⁶ Eleki kwalini mere imata lekwe po eni nanae sae mo. Sakesa neka ete kwalini nomore telu eti kwalini nomore iture. ²⁷ Pusue kwalia sie itua meru esi kai bina balu esa mere eleki esi mata pususi kai bina balu mere imata lekwe. ²⁸ Kena tamata esi kwana suike, Abeteke be bei kwalia sie itua meru sire pine iono mokwai ete bina balu mere, le pususi esi kai bina esa mere?”

²⁹ Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi nati sala titinai! Imi noake ele mere le imi rekwa lepata bei Alla mo pise Alla Eni kbasare mo. ³⁰ Le kena tamata esi kwana suike esi kai suike moneka hoko

tamata meru saka malekata ndete sur-gare peneka. ³¹ Ele mere hoko Au atetuke imi loko tamata esi kwana suike bei matale. Imi baise Alla Eni lepate ete ntuna menaru kai imire pene moyo? Ete mere Alla Ibeteke be,

³² ‘Aure Alla rebe Abrahame, Isake kai Yakupe, esi hlaleke lokoKu.’

Ile Alla ete tamata matale mo. Po Alla ete tamata kwanale kai tamata rebe kwana suike.”^{¶¶}

³³ Kena tamata bokala esi lene Yesuse Iatetuke kai Irekwa titinai hoko esi herane.

Pleta rebe pentine titinai

22:34-40

(Mrk. 12:28-34; Luk. 10:25-28)

³⁴⁻³⁵ Kena tamata Parisiaru esi lene be tamata Sadukiaru esi ndene le Yesuse Iralake mise, esi lupuke lomai. Eleki kuru Torate sae beisi iluake loko Yesuse leke itehekeNi kai itneuI be, ³⁶ “Kuru, pleta rebe pentine titinai me hukume rebe Musa ilekire saisa?”

³⁷ Yesuse Ibeteke lokoi be, “Suke aoki amu Tuhane Alla kena pusue amu kti-line, pusue amu maka noake kai pusue laleume.”^{§§} ³⁸ Mere pleta rebe memenai kai pentine titinai. ³⁹ Luare sakesa neka. Aoki tamata makete saka oki ruamu.* ⁴⁰ Pusue pleta rebe nabi Musa ilekire kai pusue bukua rebe nabiaru esi lekire[†] pusulu mei kena pleta lua meiju peneka.”

^{¶¶}22:32 Yesuse Ibeteke be Allare, Alla ete tamata matale mo po ete tamata kwanale kai rebe kwana suike. Le Ile Alla ete Abrahame, Isake kai Yakupe kena erisi kwana sa, kai kena esi kwana suike lekwe.

^{§§}22:37 Huk.6:5

*22:39 Im.19:18

[†]22:40 Pleta rebe nabi Musa ilekire natire bukua lima rebe Musa ilekiule. Musa ileki bukua lima: Alla Itolae Nusa, Siri Bei Mesire, Imama, Ntuana Menaru kai Hukumaru nete Suikele. Nabia natire bukua bokala rebe nabiaru esi lekiule.

**Kamale rebe Alla IulakeNi kena
hlamate tamatare Irulu bei Dauta kai
Dauta Eni Tuhane lekwe**

22:41-46

(Mrk. 12:35-37; Luk. 20:41-44)

⁴¹ Kena tamata Parisiaru esi lupuke lomai sa Yesuse Itneusi be, ⁴² “Imi noake saisa kena Kamale rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamatare? Irulu bei sire?”

Esi ralake be, “Kamale Dauta eni anubu.”

⁴³ Yesuse Iombe, “Le mula pine Ro Misete Iono Dauta ikotiNe ‘Tuhane?’ Le Dauta ibeteke be,

⁴⁴ ‘Tuhane Ibeteke loko auku Tuhane be: Arue kena leiKu kai pleta sakesa kaiKu, roma Au ono Amu musuaru esi kbsa sae kwalele moneka.”[‡]

⁴⁵ Meije Dauta ruai ikotiNe Tuhane hoko Kamale rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamatare batuke Dauta eni anubu mo! Ile mere Dauta eni Tuhane lekwe.”

⁴⁶ Tamata sae iralake Yesuse moneka. Kai bei petu mere esi nehe kena tneu saisa loko Yesuse moneka.

**Yesuse Ibeteke keta bei kuru
Torataru kai tamata Parisiaru**

23:1-36

*(Mrk. 12:38-40; Luk.
11:37-54, 20:45-47)*

23 Yesuse Ilepala loko Eni maka lulu-aru kai tamata bokala be, ² “Kuru Torata kai tamata Parisiaru esi supu kbsa peneka kena atetuke Torata lupe Musa iatetukele. ³ Hoko imi lene kai ono lulu saisa rebe esi atetukele ete imire, po imi ono lulu saisa rebe esi onore yake, le rebe esi atetukele esi ono lulu mo. ⁴ Esi ono atata ktalina kai pletae imi kena lulu

atata meru, eleyo esi tapa imi toto kena ono lulu moneka.

⁵ Saisa rebe esi onore batuke kena tamata esi isikesi neka. Esi suka pake kotake kena kute Alla Eni lepata rebe lekire eleki esi loe me oalaleisu kai me balaisu, esi kotakaru ela lesi. Kai esi suka ono esi lapu nanukaru esi rendaru nanu lesi leke tamata esi seluise, esi isikesi. ⁶ Sae lekwe, esi suka rue kena otoi misete rebe holmatele kena esi keu me pestaru pise esi kusu me Yahudiaru esi luma ibadaru. ⁷ Esi keure esi suka tamata makete esi lepae hlamate etesi me pasararu leke tamata bokala esi selusi kai esi suka tamata esi kotise kuru.

⁸ Po ete imire, imi suka kotie imire kuru yake le imi Kurure batuke esa kai imi pusumi akwali lomai. Hoko sae ilesi bei sae mo. ⁹ Kai imi kotie sae mei nusa meije amate yake le imi Amate batuke esa, Ile mere Amate rebe Indete surga. ¹⁰ Kai imi suka kotie imire elake yake le imi Elake batuke esa, Kamale rebe Alla ItalukeNi ete imi peneka. Mere Au ru-aKu, Aure Kamale rebe Alla IulakeKu kena ono Maka Hlamate ete tamata. ¹¹ Bei imire sire iono elake titinai hoko suke ilayani imi. ¹² Kai sire rebe iono ru-aije tamata elake, namake isupu kbsa sasaisa moneka. Kai sire rebe iblake eni kbsa sasaisa more, namake isupu bitike kena tamata elake.

¹³ Eleki Yesuse Ibeteke loko kuru Torata kai tamata Parisiaru be, “Imi kuru Torata kai tamata Parisia, imire tamata maka ono misete lelemake. Namake Alla Ihukume imire ktili. Imi ru-ami suka Au pletae tamata mo kena Au ono Kamale. Kai imi pele tamata makete rebe esi suka Au pletaise lekwe.

¹⁴ [Imi kuru Torata kai tamata Parisia, imire tamata maka ono misete lelemake! Namake Alla Ihukume imire ktili. Imi

[‡]22:44 Isi. 110:1

lemake matabina baluaru leke imi rana esi lumaru kai imi kotie loko Alla takwali leke tamata esi noake imire tamata misete. Bei mere hoko namake imi supu hukumane elake!]

¹⁵ Imi kuru Torata kai tamata Parisia, imire tamata maka ono misete lelemake! Namake Alla Ihukume imire ktili. Imi sabu meite kai keu papelake ootoi kena ono batuke tamata esa ikusu imi agamare. Kai kena ile mere ikusu imi agamare peneka, imi ono ineu lesi bei imi leke namake ikusu otoi susate titinai.

¹⁶ Imi tamata elaka mata polala! Namake Alla Ihukume imire ktili. Imi beteke be la loko Tuhane Eni Lumare ono loko more mula mo, po la loko mase me Tuhane Eni Lumare pine ono lokole.

¹⁷ Imi rekwa sasaisa mo, saka tamata matapolale. Tuhane Eni Lumare pentine lesi bei mase le eono mase mise titinai. ¹⁸ Kai imi beteke be la loko otoi maka riluke tanei ete Allare ono loko more mula mo, po la loko tanei rebe tolae kenare hoko suke ono lokole. ¹⁹ Imire tamata matapolale. Andia pine epentine lesire? Taneije pibe otoi maka tolae tanei kena palae ete Allare? Otoi maka tolae, le otoi mere pine eono taneije mise titinai ete Alla. ²⁰ Hoko sire pine ila loko otoi maka tola tenei rebe riluke ete Allare, mere ila loko otoi mere kai ila loko taneia rebe tolaelu kenare. ²¹ Kai sire pine ila loko Tuhane Eni Lumare, hoko mere ila loko Tuhane Eni Lumare kai ila loko Alla rebe Irue kenare. ²² Kai sire pine ila loko surgare, hoko mere ila loko Alla Eni otoi maka rue lakwai kai loko Alla ruaI ndete surgare neka.

²³ Imi kuru Torata kai tamata Parisia, imire tamata maka ono misete lelemake! Namake Alla Ihukume imire ktili. Masi ke solasi, adase nkotone kai jintane, imi riluke perpuluhane ete Tuhane bei esi hasile, eleyo yelu rebe pentine lesi kena hukume rebe Musa ilekire,

imi ono lulu mo. Lupe ono saisare suke nkena, oki lomai kai lulu pleta. Yelu meru suke imi ono pusulu, batuke ono loko leini yake kai nete loko riluke perpuluhane ete Tuhane lekwe. ²⁴ Imire tamata elaka rebe saka tamata matapolale. Yelu tona kena hukume rebe upentine more imi ono lulue, yo rebe upentine kena hukume mere imi puli kai mo.

²⁵ Imi kuru Torata kai tamata Parisia, imire tamata maka ono misete lelemake! Namake Alla Ihukume imire ktili. Imi ono tamata esi selu imire kuru miseta, lupe imi koa imi obaru kai pikanaru esi muline eputi yo imi lalemi neu titinai le lalemi loko tamata maketaru esi taneiaru kai batuke lalemi nete imi ruami neka. ²⁶ Tamata Parisi, imire saka tamata mata polala! Suke imi koa imi obaru kai pikanaru esi laleiju mina, leke esi mulinaru uputi lekwe.

²⁷ Kuru Torata kai tamata Parisia imi, imi tamata maka ono misete lelemake! Namake Alla Ihukume imire ktili. Imire lupe nitu latai rebe cete kena putile. Me mulire selue nteki po mpe lalere penu kena lulinaru kai mpulute. ²⁸ Imi lekwe ele mere neka. Masi ke selu imi ono misete ete tamata maketaru, po lalemi penu kena nloene kai neune.

²⁹ Imi kuru Torataru kai tamata Parisiaru, imi tamata maka ono misete lelemake! Namake Alla Ihukume imire ktili. Imi kerike nabiaru esi lataisu mise, kai imi andolike tamata lale misetaru esi lataisu nteki, ³⁰ kai imi beteke be, 'Sepo kena amiki ntua na menaru esi ruere pine ami me sakesa kaisi peneka, hoko ami ono lulusi kena bunu nabiaru mo.' ³¹ Hoko imi ruami naku peneka be imi rulu bei tamata rebe esi bunu nabiaru.

³² Ele mere hoko dosa rebe imi ntua na menaru esi onolu menai pende, imi ono lokolu rame. ³³ Imi neu kai imi rulu bei tamata neune. Namake Alla Ihukume

imi kena otoi naraka, kai imi hlaleke be imi supu tie bei mere yake. ³⁴Au beteke ete imi be, ‘Namake Au ulake nabia, tamata maka rekwa kai kuruaru loko imi. Bei sie meru imi bunu leini kai imi paku leini kena ai batai. Leini lekwe imi tetasi me luma ibadaru kai imi suisi bei kota kena kota. ³⁵Bei mere hoko Alla Ihukume imi le imi ntuaana menaru esi bunu pusue tamata rebe esi nsalale sae more. Esi bunu tamata bokala menai bei Habela rebe eni nsalale sae more isupu bunu eti roma Sakaria (Berekia eni nanare), rebe isupu bunu me Tuhane Eni Lumare kai me otoi maka riluke tanei kena pala ete Allare. ³⁶Imi lene mimise. Imi tamata rebai meije imi supu hukume bei Alla le pusue dosa rebe imi kai imi ntuaana menaru esi onoule.’”

Yesuse lalēje noa Yerusalemē

23:37-39

(Luk. 13:34-35)

³⁷Yesuse Ibeteka be, “Tamata rue me kota Yerusalemē! Imi ntuaana menaru esi bunu nabiaru, kai tamata rebe Alla Iulakesi loko imire, imi rabasi kena batu eti esi mata. LaleKu kena lupuke imi susuike peneka, molupe manure eloke esi anaiju, po imi suka lomei lokoKu mo! ³⁸Bei mere hoko imi kotare supu atiae le Alla Iraka imi moneka. ³⁹Nete! Au beteke ete imi be bei meije imi selu suike Au mo roma petu kena imi beteke be: ‘Alla Iriluke misete ete Ile rebe Iluake kena Eni Nane rebe esi kbasare ela titinaije!’”^f

Yesuse Ibeteka be Tuhane Eni Lumare namake tamata esi likwaiele

24:1-2

(Mrk. 13:1-2; Luk. 21:5-6)

24 Kena Yesuse Isiri bei Tuhane Eni Lumare, Eni maka luluaru esi lomei tehaikēNi kai esi tiluke luma rebe ume Tuhane Eni Lumare esi leinu kai esi beteke lokoI be, “Tuhane, Aselu Tuhane Eni Lumare kai luma me esi leinu uela kai umise titinai.” ²Eleki Yesuse Ibeteka lokosi be, “Yele, Tuhane Eni Lumare kai luma mei esi leinu uela kai umise titinai Po tatike pine tamata bei otoi makete esi luake lomei hoko esi likwaielu eti unesa.”

Yesuse Ibeteka be namake tamata rebe esi hlaleke loko

Yesuse esi supu susate

24:3-14

(Mrk. 13:3-13; Luk. 21:7-19)

³Takwali mo Yesuse kai Eni maka luluaru esi keu bei otoi me Tuhane Eni Lumare lopai ulate saitune aini bokala. Eleki kena Yesuse Irue ruaI me ulate mere, Eni maka luluaru esi lomei tehaikēNi kena esi lepa kai ruaI. Hoko esi tneul be, “Kuru, petu ila pine yelu rebe minae Abetেকে uonore? Kena Alomei suike kai kena nusare atia nere, esi tandaru saisa?”

⁴Eleki Yesuse Iralakesi be, “Imi pusumi lene mimise leke tamata esi lemaka imi be takwali mo nusa meije atia nere, imi persayesi yake. ⁵Le namake tamata bokala me esi luake pake Auku nane esi lemaka be siere maka hlamate, hoko tamata bokala esi supu lemaka kai esi hlaleke lokosi. ⁶Imi lene bola tulei kai lene sou be lisa etia

^f23:39 Isi. 118:26

neka. Hkutuke imi yake. Le piasare lisa kai lomai neka, po nusa meiju atia mosa. ⁷Le nusa esi lisa kai nusa makete kai hena esi lisa kai hena makete lekwe. Mananaru roma tamata moneka hoko bokala esi mata kai isu bokala uono kena otoi bokala. ⁸Pusue susata meru menai pine susate tapa rame saka bina tukune iblake tibuini kera menai, ela mosa hoko irekwa be takwali mo iruele eni nanare po roma ruelei mosa.

⁹Kena mere tamata esi kerike imi kai esi riluke imi ete tamata neunaru leke esi teta imi kai esi bunu imi le imi lulu Aure pe. Kai namake pusue tamata mei nusare lalesi tiake imi le imi lulu Aure. ¹⁰Kai tamata bokala esi hleke bei maka hlaleke loko Alla kai esi riluke esi tamataru ete tamata maketa rebe lalesi tiakesi kai lalesi tiake lomai. ¹¹Nabi tinai more bokala esi luake kena lemake be siere nabi, esi lemake tamata bokala kena hlaleke loko esi hnaunaru. ¹²Kai tamata neunaru esi tapa boka lesi kai esi ono neu rame ete tamata maketa hoko tamata bokala esi oki lomai mise remoneka. ¹³Po sire pine ihlaleke loko Alla rame eti imata kai leu lokoI hoko irue kai Alla eti pela. ¹⁴Kai Sou Misete be Alla Ipletæ ite tamatare atetukele ete pusue tamata mei nusaru peneka, eleki nusare atia ne.”

**Petu susate elake ete pusue
tamata mei nusa meije**

24:15-28

(Mrk. 13:14-23; Luk. 21:20-24)

¹⁵“Namake kena petu mere imi selu ‘Yele rebe ektolo kai esuka Alla more elepa tiaf rame ekele me otoi misete titinai me Tuhane Eni Lumare esi laleije.’ Lulu Alla Eni lepata rebe ak-

mena nabi Daniele ibeteke be namake petu mere eono. Au Matiuse, au ahnau imi leke imi baise nabi Daniele eni lepate mimise leke saisa rebe tinai more, imi rekwa. ¹⁶Hoko imi rebe me otoi Yudea, imi naya beini lolete ulate babai mina leke ibunu imi yake. ¹⁷Tamata rebe esi rue ndete luma mulini rulu leke naya po kusu rana taneia bei luma lalei yanoma. ¹⁸Tamata me ndinu leu kena rana lapune bei me luma yanoma. ¹⁹Kena petua meru ete bina rebe esi keu blublulu kai bina rebe susu kwete tone esi blake kera titinaije neka. ²⁰Hoko imi kotie loko Alla be, ‘Ama, Asebei petu susata meru uono kena ulane talei yake kai kena petu plei^s yake le suke ite bala kena petu mere.’ ²¹Le susate kena petua meru esusa titinai, lesi bei susata kena petua maketaru bei kena Alla Itolæ nusa meije menai, kai eono suike moneka. ²²Alla Iono petua meru takwali ete Eni tamataru mo, le sepo Iono petua meru takwali hoko pusue tamata esi mata le sae itahane moneka.

²³Kena petua meru imi lene tamata esi lemake be, ‘Aselu mina le Kamale rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamatare Iete meije!’, pise, ‘Iete mere!’, po imi lene lokosi yake. ²⁴Le kena petua meru tamata esi lemake imi be siere kamale rebe Alla Iulakeni kena ihlamate tamata kai nabia. Esi ono tanda herana kai esi aseluke kbasa kena esi lemake, tinake sepo yele hoko imia rebe Alla Ibitike imire imi hlaleke lokosi. ²⁵Imi lene mimise! Kena susata meru uono mosare, Au beteke pusulu ete imi peneka.

²⁶Hoko sepo tamata esi lemake imi be, ‘Aselu mina le Kamale rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamatare Indete otoi nsekile!’, imi keu loko otoi mere yake, pise esi lemake be, ‘Iete mei sokati meije!’, imi

§24:20 Tamata Yahudiaru esi be kena petu pleije tamata keu lau lesi bei mahake kilo esa yake. Esi atate mere ktli titinai.

lene lokosi yake. ²⁷ Le Tamata Eni Nanae Iluake suike loko imire, pusue tamata esi rekwa'e sosoli saka silane baeke ehita bei lanite uwei roma lanite uweije.

²⁸ Kena tamata esi selu tanda meru, esi rekwa be petu sae me, Au luake suike mei nusa meije. Meije saka kena pusue tamata esi selu manu maka kane matale uuru kena otoi mere, esi rekwa be ete mere matale me."

Yesuse Iluake suike mei nusare

24:29-31

(Mrk. 13:24-27; Luk. 21:25-28)

²⁹ "Petu susata meru pela peneka pine yelu uono sosoli ele meije:

Lematai, bulane, kmalea selu tebikelu bei petu maketaru.

Hoko lemataije emele lakwai esa, bulane hita moneka kai kmalearu tetu.

Kai pusue rebe kbas'a ndete lanite hoha titinai.

³⁰ Kena yelu meru pelare, tamata esi selu Au, Tamata Eni Nanae Indete lanite. Kena mere pusue tamata mei nusare esi rani kai esi selu Au, Tamata Eni Nanare. Au luake suike lomei lokomi kena moputi kai Auku kbasare ela titinai kai hita titinai. ³¹ Eleki malekate ih-bue trompete elake kai Au ulake Auku malekataru bei ndete surga rulu lomei nusaru leke esi lupuke pusue tamata rebe Au bitikesi bei me pusue nusa, bei lanite uwei roma lanite uwei, leke esi rue kai Alla."

**Hnauna kena takwali mo
Yesuse Ilomei suike rekwa
bei umpama kena ara aini**

24:32-35

(Mrk. 13:28-31; Luk. 21:29-33)

³² "Meije imi atetuke bei umpama kena ara aini: imi selu esi sanaiju um-mata kai krobe kai esi tubuiju uono

kena ukusu, hoko imi rekwa be tak-wali mo leare reneka. ³³ Hoko sakesa neka, sepo imi selu susata meru uono peneka hoko imi rekwa be Au, Tamata Eni Nanae, takwali mo Au luake suike reneka. ³⁴ Imi lene loko Au mimise! Kena imi tamata rebai meije pusumi mata mosare yo susata meru pusulu uono peneka. ³⁵ Tatike pine pusu nusa kai lanite meije atiae, po Auku lepataru sirikelu mo, saisa rebe au betekelu tinai eti pela."

**Yesuse Iluake suike lomei nusa
meije, tamata esi rekwa mo**

24:36-44

(Mrk. 13:32-37; Luk. 17:26-30, 34-36)

³⁶ "Hoko Au luake suike lomei nusare tamata sae irekwa esi peture kai olase mo, malekata ndete surgare esi rekwa mo, Au Alla Eni Nanare lekwe Au rekwa mosa, po batuke AmaKu rual pine Irekwa'e!"

³⁷ Eleki Yesuse Iahnau be, "Sepo Au, Tamata Eni Nanare Au luake suike loko imire, sakesa kai kena nusa akmena Nure neka. ³⁸ Le kena kwele lolo nusa mosare esi kane, kinu kai esi kai lomai eti roma petu rebe Nu ikusu kena kapale elake bei aije. ³⁹ Kena mere tamata esi rekwa sasaisa mo eti kwele lolo pusue nusa kai esi mata pususi, hoko sakesa kai kena Au, Tamata Eni Nanare Au luake suike loko imire ele mere neka. ⁴⁰ Kena petu susata meru luake, sepo tamata lua esi me ndinu hoko sae isupu bitike lolete yo saere sebeie eri rue. ⁴¹ Sepo tamata bina sie luaya esi tutu gandume sakesa, sae isupu bitike lolete yo saere sebeie eri rue. ⁴² Hoko imi lene mimise kai na-make Au rame! Le imi rekwa petu kena imi Tuhane Iluake suike loko imire mo. ⁴³ Imi lene meije mimise! Sepo luma up-uije irekwa olase kena tamata ndeane ikusu kena kpetu me eni lumare, hoko iraka rame leke tamata ndeane ikusu eni

lumare yake. ⁴⁴Bei mere hoko imi lekwe suke imi namake Au rame! Le namake Au, Tamata Eni Nanare, Au luake suike loko imire kena olase rebe imi rekwa mo.”

**Hnaune kena hidupe nkwakwa kena
lulu Yesuse eti Ilomei suike lupe
umpama tamata makerike**

24:45-51

(Luk. 12:41-48)

⁴⁵Eleki Yesuse iahnau rame be, “Tamata makerike rebe inkwakwa kai ikerike mise, mere tamata makerike rebe eliare? Tamata rebe inkwakwa kai ikerike mise, isupu bitike bei ntuane rebe ikerike eteije kena iono elake ete tamata makerike maketaru, leke ionosi kane, panuhuke olase maka kane. ⁴⁶Tamata makerike mere laleije ndina titinai, sepo kena ntuane rebe ikerike eteije iluake lomeije, panuhuke ikerike eni makerike. ⁴⁷Tamata makerike mere isupu kbasae bei tamata rebe ikerike eteije kena ikbasae eni taneiaru. ⁴⁸Po sepo tamata makerike mere ineu hoko inoake me lalei be, ⁴⁹Takwali sa pine eni ntuane iluake hoko iteta tamata makerika maketaru kai ikane kinu kai tamata nselitaru. ⁵⁰Tamata rebe kerike eteije iluake kena olase kai petu rebe tamata makerike mere irekwa mo. ⁵¹Tamata makerike mere isupu teta boka titinai bei tamata rebe ikerike eteije kai isupu poie me tamata ono misete lelemake esi otoije. Hoko esi rani rame kai esi supu susate.”

**Yesuse Iluake suike, ite namakeNi
rame saka bina beluka lima
rebe esi rekwa kai raka rame**

25:1-13

25 “Tatike petu rebe Au luake suike, Alla Eni sifate ete imi kena Iple-

tae tamatare saka umpama bina beluka butu esa meije: sie limaya esi aknekae mise yo sie limaya maketaru mo. Bina beluka sie butu esa esi rana esi pelitaru eleki esi keu sapa mokwai rebe iono kena ikaije. ²Sie limaya beisi esi boro kai sie limaya maketaru esi rekwa kai esi aknekae mise. ³Bina beluka rebe borokaru esi keru esi pelitaru po esi keru kai leite kena aknekae mo. ⁴Yo bina beluka rebe esi rekware esi keru esi pelitaru kai esi keru kai leite kena aknekae. ⁵Po mokwai rebe iono kena kaije iluake nunu mo, hoko esi hkwa eleki esi ntulu.

⁶Kena kpetu tlaije tamata esi kloloe be, ‘Mokwai rebe iono kena kaije iluake peneka! Siri sapai!’ ⁷Eleki bina beluka butu esa meru esi betu kai esi ono aknekae esi pelitaru leke ehita. ⁸Bina beluka rebe borokaru esi beteke loko bina beluka rebe esi rekware be, ‘Imi riluke bei imi leite ete ami mina le amiki pelitaru umata renaka.’ ⁹Po bina beluka rebe esi rekware esi ralake be, ‘Ami riluke mo le tatike epanuhu ite mo. Mise lesi, imi keu sabe bei maka abelie leite.’ ¹⁰Hoko esi keu sabe leite. Po kena esi keu sabe leite, mokwai rebe iono kena ikaije iluake, eleki sie rebe esi aknekae kena namakeni pende esi keu kusu sakesa kaini me otoi kena kaije eleki tamata makerikaru esi kobue meture.

¹¹Bina maketa borokaru esi luake takwali kai esi kloloe be, ‘Ntuane, ntuane, buka meture ete ami mina!’ ¹²Po mokwai mere iralakesi be, ‘Au rena imi mo!’”

¹³Eleki Yesuse Ialenake umpama mere pela nere Ibeteke be, “Bei mere hoko imi namake Au rame le petu kai olase kena Au luake suike imi rekwa mo.”

**Umpama kena tamata makerike
misete kai misete mo**

25:14-30

(Luk. 19:12-27)

¹⁴“Kena Alla Ipletæ tamatare umpamae lupe alena kena ntuanæ sæ me iono kena ikeu me otoi lauke. Kena ikeu nere, ikoti eni tamata makerikaru kena iono esi usaha kena eni kepenaru. ¹⁵Eleki iriluke kepenæ etesi lulu esi ktilinearu. Hoko iriluke kepe mase usata lima ete ile sæ, iriluke kepe mase usata lua ete ile sæ kai iriluke kepe mase usata esa ete ile sæ. Eleki ikeu ne. ¹⁶Eleki tamata makerike rebe isupu kepe mase usata limare iusaha sæbe kai iabeli kena kepenæ mere eti isupu kepe mase usata lima tapa lekwe. ¹⁷Tamata mekerike rebe isupu kepe mase usata luare iusaha ele mere neka hoko isupu kepe mase usata lua tapa lekwe. ¹⁸Po tamata makerike rebe isupu kepe mase usate esare ikeu kali likele eleki ihnouke ntuanæ mere eni kepenæ kena likele mere.

¹⁹Takwali mina pine ntuanæ mere ileu eleki ikotisi leke neheke eni kepenaru. ²⁰Eleki tamata makerike rebe isupu kepe mase usata limare iluake, iriluke kepenæ etapa kepe mase usata lima kai ibeteke loko ntuanæ mere be, ‘Ntuanæ, kepe mase usata lima rebe arilukele ete aure au usaha sæbe kai abeli kenæ hoko etapa kepe mase usata limare meije.’ ²¹Eleki ntuanæ mere iombe, ‘Akerike mise kuatæ. Ale auku tamata makerike misete kai alene lokoku. Alene lokoku kena kerike loko makerike tone hoko au riluke makerike elake etemu. Alomei, kusu pesta kai au.’

²²Eleki tamata makerike rebe isupu kepe mase usata luaru iluake kai ibeteke be, ‘Ntuanæ, kepe mase usata lua rebe arilukele ete aure, au usaha sæbe kai abeli kenæ hoko au supu kepe mase usata

lua tapa lekwe.’ ²³Ntuanæ mere iombe, ‘Akerike mise kuatæ. Ale auku tamata makerike misete kai alene lokoku. Alene lokoku kena kerike loko makerike tone hoko au riluke makerike elake ete ale. Alomei, kusu pesta kai au.’ ²⁴Eleki tamata makerike rebe isupu kepe mase usate esare iluake kai ibeteke be, ‘Ntuanæ, au rekwa be ntuanæ alere tamata maka ono tamata esi kerike ktili titinai: asuka ulu gandume rebe aatnane more, asuka lupuke hasile bei bibite rebe alibuke more. ²⁵Kai rilaku le tinake arana kepenæ rebe au abeli kenare pine au supure. Hoko au keu bunike ntuanæ amu kepenæ mere mpe tapele lebui. Rana amu kepenæ lome!’ ²⁶Ntuanæ mere iombe, ‘Ale tamata makerike neune kai nosone. Arekwa peneka be au suka ulu gandume rebe au atnane more, kai au suka lupuke hasile bei bibite rebe au libuke more. Au rana kepenæ rebe tamata makete esi abeli kenæ pine esi supure o?’ ²⁷Ele mere hoko suke akusue auku kepenæ mere me banke leke kena au leure au rana auku kepenæ mere kai esi bunare.’ ²⁸Kai iombe, ‘Rana kepenæ mere beini kai rilukele ete tamata makerike rebe isupu kepe mase usata butu esare.’ ²⁹Le sire pine ikerike mise ete Au, tatike pine isupu boka titinai kai iono tamata rebe eni taneia boka. Po sire pine ikerike mise ete Au mo, tatike pine saisa rebe Au riluke etei pende Au rana beini suike. ³⁰Hoko tamata makerike rebe ipakuna more isupu poie me muli me otoi rebe kpetu kurule kai susate titinai. Irani kai isupu susate elake ete mere.”

**Kena Yesuse Iluake suike
Iteu pakala ete pusu tamata**

25:31-46

³¹“Namake kena petu sæ me, Au, Tamata Eni Nanae, luake suike sakesa kai Auku malekataru, Au rue kena Auku

otoi rebe mise titinaije kai Auku kbasare ela titinai. ³² Kai pusue tamata mei nusa meije esi lupuke me oaKu. Eleki Au tebisi bei lomai kena toini lua, saka tamata maka pialae binatane itebi dombare bei pipire. ³³ Tamata rebe esi ono lulu Alla Eni sukare Au lupukesi sapleuke Auku makwanale, yo maketaru esi sapleuke Auku mapale. ³⁴ Eleki Au, Kamale, Au beteke loko tamata rebe esi me sapleuke Auku makwanale be, 'Imia rebe AmaKu Iono misete ete imire, imi lomei! Lomei kusu mei otoi rebe Alla Iaknekae ete imi peneka bei kena nusa meije etola menaije sa eti roma meije. ³⁵ Le kena tiaKu senere, imi riluke manane eteKu kai kena kmalake Aure, imi riluke kwele eteKu. Kena Aure tamata beluke me imi henare, imi keriku me imi luma. ³⁶ Kena Auku pakiane sae more, imi riluke pakiane eteku. Kena kerake Aure, imi li lokoKu. Kena esi kusue Au me buije, imi tapaKu.'

³⁷ Eleki namake tamata miseta meru esi beteke be, 'Tuhane, kena rebai andia pine ami selu Tuhane tiaMu sene eleki ami riluke manane ete Tuhane Ale? Pise Tuhane kmalakeMu eleki ami riluke kwele ete Ale? ³⁸ Kena rebai andia pine ami selu Tuhane Ale, tamata beluke me amiki henare eleki ami kerimu me amiki lumare? Pise kena rebai andia pine Tuhane Amu pekeane sae mo eleki ami riluke pakiane ete Ale? ³⁹ Kena rebai andi pine ami selu Tuhane kerakeMu pise esi kusueMu me bui eleki ami tapa Ale?' ⁴⁰ Eleki Au ralakesi be, 'Leke imi rekwa be: kena imi ono meru ete sae bei Auku tamata rebe esi hlaleke lokoKu, rebe imi noakeise tamata susate hoko mere sakesa kai imi onoe ete Aure neka.'

⁴¹ Yo Au beteke loko tamata rebe esi me sapleuke Auku mapale leneka be, 'Imi, Tamata rebe Alla Itosiemi! Imi supu hukume rebe ktili titinai! Keu beiKu kai

kusu me otoi susate titinai eti pelare rebe Alla Iaknekae ete ro tiaru esi elake kai eni kwetelaru leke esi kusu kenae kai rue eti pela ete mere neka. ⁴² Le kena tiaKu senere imi riluke menane ete Au mo, kena kmalake Aure imi riluke kwele eteKu mo. ⁴³ Kena Aure tamata beluke me imi henare, imi keriku me imi lumare mo. Kena Auku pakiane sae more, imi riluke pakiane ete Au mo. Kena kerake Au kai esi kusue Au me buije, imi li lokoKu mo.' ⁴⁴ Eleki namake esi beteke loko Au be, 'Tuhane, kena rebai andia pine ami selu Tuhane tiaMu sene, pise kmalakeMu, pise Alere tamata beluke me amiki henare, pise Amu pakiane sae mo, pise kerakeMu, pise supu kusue kena bui eleki ami li loko Tuhane Ale more?' ⁴⁵ Eleki Au ralakesi be, 'Leke imi rekwa be: tamata rebe esi hlaleke loko Au, rebe imi noakeise tamata susate, imi suka tapa sae kuesa beisi mo, hoko mere sakesa kai imi suka tapa Au more neka.' ⁴⁶ Hoko tamata meru esi supu hukumane bei Allare esi supu susate eti pela, eleyo tamata rebe esi ono lulu Alla Isukare, esi supu rue mise kai Alla eti pela."

Tamata Yahudi esi elakaru esi lepa lupu kena bunu Yesuse

26:1-5

(Mrk. 14:1-2; Luk.

22:1-2; Yoh. 11:45-53)

26 Kena Yesuse Iatetuke pusue meru pela peneka, Ibetেকে loko Eni maka luluaru be, ² "Imi rekwa be lesike petua lua pine tamata Yahudiaru esi pesta nete suike Alla Isirie esi ntuana menaru bei Mesire. Mere esi kane roti rebe pake ragi mo. Eleki esi riluke Au, Tamata Eni Nanae, kena paku Au ahlake ai batai."

³ Kena mere imama elakaru kai tamata Yahudiaru esi elaka mpai lale esi lupu

me imame elake lakwai esa eni nane Kayapase, eni lumare. ⁴Esi nikwa lalane ndendene kena kerike Yesuse kai bunuI. ⁵Eleki esi beteke be, “Kena pesta elake mere kerike Yesuse yake le tamata me esi sukaI hoko esi nasuke ite kai esi hohae petu mere.”

**Bina sae isoba leite boini
ntelele titinai kena Yesuse**

26:6-13

(Mrk. 14:3-9; Yoh. 12:1-8)

⁶Eleki kena Yesuse Ime hena Beta-niare, Ime Simone eni luma. Simone mere Yesuse Iono eni makerake rebe usaiju kai tinaiju puluele mise. ⁷Eleki kena Yesuse Ikane, bina sae iluake lokoI, Ikeri leite boini ntelele titinai rebe esi belini elake kena hlau buini bei batu mutale. Eleki bina mere isoba Yesuse ulu bualje kena leite mere. ⁸Eleki Yesuse Eni maka luluaru esi selu mere hoko esi ono kai esi beteke be, “Bina meije imise mo le iatia leite belini elake. ⁹Sepo leite boini ntelele titinai mere abeliele hoko supu kepena bokala. Eleki riluke esi kepene ete tamata susate.”

¹⁰Po Yesuse Irekwa lalesi hoko Ibeteke lokosi be, “Imi ono susate ete bina meije yake, le iono misete eteKu. ¹¹Tamata susate, erimi rue kaisi rame hoko imi tapasi sa, po Au rue kai imi takwali moneka. ¹²Bina meije isoba leite kena ulu buaKu le takwali mo Au mata neka hoko iaknekae meije kena imi tolae Au kena liane benaije. ¹³Imi lene lokoku mimise! Kena lepae Sou Misete me nusa otoi etia neka, saisa rebe bina meije ionore, esi lepae lekwe leke tamata esi nete suike lokoi.”

**Yudase lalei kena iriluke
Yesuse ete tamata rebe esi suka
bunuIje leke isupu kepene**

26:14-16

(Mrk. 14:10-11; Luk. 22:3-6)

¹⁴Eleki Yudase Iskariote isiri bei luma mere kai ikeu loko imama elakaru. Yudase Iskariote mere Yesuse Eni maka lulu sae bei Eni maka lulua butu esa lesini luaru lekwe. ¹⁵Ibeteke lokosi be, “Sepo au riluke Yesuse ete imi, hoko imi riluke saisa ete aure?” Esi neheke kepene, batuke kepe perake matai butu telu neka, eleki esi riluke etei. ¹⁶Eleki bei mere Yudase inikwa lalane kena kerike Yesuse leke irilukeNi ete tamata Yahudiaru esi elakaru.

**Yesuse kai Eni maka luluaru esi kane
sakesa kena nete suike esi ntuaana
menaru esi siri bei Mesire**

26:17-25

*(Mrk. 14:12-21; Luk. 22:7-14,
21-23; Yoh. 13:21-30)*

¹⁷Eleki kena petu esa bei pesta tamata Yahudi esi kane roti rebe ragi more peneka, Yesuse Eni maka luluaru esi luake lokoI kai esi tneu be, “Kuru, ite nikwa otoi etia kena moa manane kena ite kane sakesa leke nete suike loko petua rebe akmenare Alla Isirie iteki ntuaana menaru bei nusa Mesire.”

¹⁸Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi keu loko tamata sae ndete kotare eleki imi beteke kenai be, ‘Amiki Kuru Ibeteke be takwali mo Imata neka hoko Ikane sakesa kai Eni maka luluaru mei amu luma leke nete suike loko ntuaana menaru esi siri bei Mesire.”

^{**}**26:15** Akmenare, kepene mere batuke kena seba tamata makerike esa neka.

¹⁹ Eleki Eni maka luluaru esi ono lulu Ibetekele hoko esi keu kai aknekae manane me luma mere.

²⁰ Eleki kena kpetu peneka Yesuse Ikane sakesa kai Eni maka lulua butu esa lesini luaru ete mere. ²¹ Kena esi kane sa, Yesuse Ibeteke lokosi be, “Lene mimise! Bei imi toini meije tamata esa me iriluke Au loko tamataru leke esi bunu Au.”

²² Kena esi lene mere, lalesi kera titinai hoko esi beteke loko Yesuse rame be, “Kuru, mere au mo moyo?”

²³ Eleki Yesuse Iralakesi be, “Ile sae bei imi butu esa lesini lua meiju rebe ilutu roti kena oba sakesa kai Aure, Auku ebe misete, ile mere rebe iriluke Au ete tamata rebe esi suka bunu Aure.

²⁴ Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be, ‘Tamata Eni Nanae Isupu susate hoko Imata sa.’ Po tamata rebe Iriluke Au, Tamata Eni Nanae loko tamata rebe esi bunu Aure, isupu susate ela titinai. Hoko mise lesi tamata mere inai ruelei yanoma.”

²⁵ Eleki Yudase rebe tatike pine iriluke Yesuse itneuI be, “Kuru, mere au mo moyo?” Eleki Yesuse Iralakeni be, “Yele, ale ruamu betekele mere peneka.”

Yesuse Ikane roti kai kinu anggure kwelini sakesa kai Eni maka luluaru

26:26-30

(Mrk. 14:22-26; Luk.

22:14-20; 1Kor. 11:23-25)

²⁶ Kena esi kane sa, Yesuse Irana roti, Ikotie terima kasi bei Alla kai Ibire roti mere, eleki Irilukele ete Eni maka luluaru kai Ibeteke lokosi be, “Imi ranae kai kanele le meije nanakwalaKue!”

²⁷ Eleki Yesuse Irana oba esa rebe penu kena anggure kwelini, Ikotie terima kasi bei Alla kai Irilukele etesi kai Ibeteke be, “Imi pusumi kinu bei oba meije. ²⁸ Le meije Auku lalakwe rebe ankenae Alla Italuke ete imire kai Auku

lalakwe ponikele kena ampune tamata bokala esi dosaru. ²⁹ Lene mimise! Au kinu anggure kwelini moneka, eti roma petu rebe ite kinu anggure kwelini rebe beluke sakesa me AmaKu Eni nusa beluke.”

³⁰ Eleki esi menani isike Alla pela, pine esi keu lolete ulate Saitune.

Yesuse Ibeteke be tatike pine Petruse ibeteke be irena Yesuse mo

26:31-35

(Mrk. 14:27-31; Luk.

22:31-34; Yoh. 13:36-38)

³¹ Eleki Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Kpetu meije neka, imi pusumi naya bei Au le tamata neunaru esi ono tiaa ete Aure. Le Alla Eni lepate rebe nabire ilekire ebeteke be, ‘Au bunu maka raka dombare hoko eni dombaru unaya bei lomai.’

³² Po kena Au kwana suike peneka, Au keu eike bei imi lolete otoi Galilea.”

³³ Eleki Petruse ibeteke loko Yesuse be, “Masike sie maketaru esi naya bei Ale, po au lulu Ale kai naya bei Ale mo.”

³⁴ Yesuse Ibeteke lokoi be, “Alene lokoKu mimise! Kena kpetu meije neka, manure totlae mosare, ale ruamu beteke rebai telu be arena Au mo.”

³⁵ Po Petruse iombe, “Masike au supu bunu sakesa kai Ale mula mo. Au beteke mo be au rena Tuhane Ale mo!”

Eleki Eni maka luluaru pususi beteke ele mere leneka.

Yesuse Ikotie loko Alla me otoi Getsemani

26:36-46

(Mrk. 14:32-42; Luk. 22:39-46)

³⁶ Eleki Yesuse Ikeu kai Eni maka luluaru me otoi sae me esi nane Getsemani. Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Kwetela imi, rue ete meije mina, yo Au kotie loko

Alla ete morare.” ³⁷ Eleki Ilui Petruse kai Sebedeuse eni nanae luaru, Yakobuse kai Yohanese esi keu kaiNi lora toto. Kena mere lalelJe kera titinai. ³⁸ Ibeteke loko telusi be, “LaleKue kera titinai, Au blake saka Au matare reneka! Telumi rue raraka ete meije kai Au mina.”

³⁹ Yesuse ruaI lora toto eleki Itola tibubui lope tapele kai Ikotie loko Alla be, “AmaKu, sepo Asuka hoko Atapa Au leke susate rebe suke Au supure Au supu yake. Po lulu Auku sukare yake po lulu AmaKu Amu sukare neka.”

⁴⁰ Ikotie pela, eleki Ileu loko Eni maka lulu teluaru kai Iselu telusi ntulu. Eleki Ibeteke loko Petruse be, “Batukey olase ului esa yo telumi raraka kai Au mo le mula? ⁴¹ Betu kai kotie loko Alla leke imi tetu bei ro tiaru esi elake esi kbasare yake. Le Au rekwa be imi suka ntulu mo kai imi suka kotie loko Alla rame po nanakwalami ktili moneka.”

⁴² Eleki Yesuse Ikeu suike kena rebai lua kai Ikotie loko Alla be, “AmaKu, sepo susate meije suke Au supu neka, kai Ahetie bei Au moneka, hoko sebeie lulu AmaKu Amu sukare neka.” ⁴³ Pela eleki Ileu loko telusi kai iselu telusi ntulu le esi hkwa kuate.

⁴⁴ Eleki Yesuse Ikeu suike leneka kena rebai telu kai Ikotie loko Alla sakesa kai miminare neka. ⁴⁵ Pela eleki Ileu loko telusi kai Ibeteke lokosi be, “Erimi ntulu salo? Totonai meije tamata esi luake lomei kena esi riluke Au, Tamata Eni Nanae meije, ete tamata dosaru neka. ⁴⁶ Betu no, mai ite keu. Imi selu! Tamata rebe iriluke Aure iluake pene!”

Tamata Yahudi esi elakaru esi ulake tamata esi kerike Yesuse

26:47-56

(Mrk. 14:43-50; Luk.
22:47-53; Yoh. 18:3-12)

⁴⁷ Kena Yesuse eri lepa sa, Yudase, ile sae bei Yesuse Eni maka lulu butu esa lesini luaru, iluake kai tamata bokala, esi keri sari kai ai buai. Sie meru esi supu ulake bei imama elaka kai Yahudia esi elakaru. ⁴⁸ Tamata rebe iriluke Yesuse ibeteke kenasi peneka be, “Ile rebe au ataIJe, mere Yesuse. KerikeNi!”

⁴⁹ Hoko kena esi me kai Yesuse peneka, Yudase ilomei tehaike Yesuse sosoli kai ibeteke lokoI be, “Kuru!” Eleki iata Yesuse.

⁵⁰ Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Kuebe, aluake lomei kena ono saisare?” Eleki Tamata bokala meru esi lomei loko Yesuse kai esi kerikeNi.

⁵¹ Eleki tamata esa bei Eni maka luluaru rebe iete mere isira eni sarire eleki ilasa imame elake eni makerike eni tina loine teue. ⁵² Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Kusue sari mere kena esi lumare, le sire pine iklemake sari hoko imata kena sari leneka. ⁵³ Arekwa mo piseo betinake Au koti tapa bei AmaKu tekwa mo leke Iulake malekata toini butu esa lesini lua lesi kena esi hlamate Au? ⁵⁴ Po sepo Au ono ele mere hoko Alla Eni lepate rebe ebeteke Au matare sae lulu moneka.”

⁵⁵ Eleki Ihali beteke loko tamata bokala meru be, “Aure tamata maka atia pemerinta mo, hoko imi kerike Aure, imi keri sari kai Ai buai nanuke yake! Pela petu Au atetuke me Tuhane Eni Luma uwei keholi, Au atetuke imi ete mere takwali peneka. Po imi kerike Au ete mere mo. ⁵⁶ Po tinai. Meije imi kerike Au ele meije leke lulu Alla Eni lepata rebe

nabiaru esi betekele.” Eleki Eni maka lu-luaru esi naya beiNi.

Yesuse Ime tamata Yahudiaru esi elaka maka teu pakalaru oasi

26:57-68

(Mrk. 14:53-65; Luk. 22:54-55, 63-71; Yoh. 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Eleki esi keri Yesuse loko imame elake titinaije me eni luma, eni nane Kayapase. Kuru Torataru, imama elakaru kai Yahudiaru esi elaka bei me lale esi lupuke lomai ete mere.

⁵⁸ Eleki Petruse ilulu Yesuse bei lauke me imame elake eni otoi kena malama me eni luma leini. Eleki Petruse irue sakesa kai tamata maka raka lumare. Le isuka rekwa be esi ono saisa kena Yesuse. ⁵⁹ Eleki imame elaka kai tamata elaka maka teu pakala pususi nikwa tamata rebe lepa tiaie ete Yesuse leke esi hukume Imata. ⁶⁰ Eleki tamata bokala esi alenake Yesuse be Ineu, po lepata meru sae nkena mo. Eleki sie luaya esi keleke kai esi alenake be, ⁶¹ “Ami lene Yesuse Ibeteke be Ilikwaie Tuhane Eni Lumare po leleke suike petua lua.”

⁶² Eleki imame elake lakwai esare ikele me tamata oasi eleki itneu Yesuse be, “Tamata meiju esi alenake Aneure tinai pibe mo? Le mula pine Aleliesi more?” ⁶³ Po Yesuse Indene. Iralakeni mo. Eleki Imame elake mere ibeteke lokoI be, “La loko Alla, Abeteke ete ami be Ale mere Kamale rebe Alla ulakeNi kena hlamate ite tamatare, o? Ale Alla Eni Nanae, o?”

⁶⁴ Eleki Yesuse Iralakeni be, “Yele, tinai, mere Au. Eleki tatike pine imi selu Au, Tamata Eni Nanae Irue kena Maka Kbsa lakwai esare Eni sapleuke makwanale kai luake suike lomeije Indete kena moputi ndete lanite.”

⁶⁵ Eleki imame elake Kayapase mere ikahi eni lapune le inasuke Yesuse kai

ibeteke be, “Ami nikwa tamata rebe lepa tiaie ete Yesuse moneka le rual beteke be Isakesa kai Alla.”

⁶⁶ Eleki itneusi be, “Hoko imi mula Yesuse?”

Tamata esi biuwe kai lepa loko lomai be, “Iono dosa elake ete Alla. Meije suke Isupu hukumane matale. Bunu!”

⁶⁷ Eleki esi toe oalaleIje. Kai esi obi oalaleIje eleki esi blukuI, kai tamata leini esi tetaI. ⁶⁸ Esi beteke lokoI be, “Kamale rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamata, Abeteke no. Sire pine itetaMue?”

Petruse ibeteke rebai telu be irena Yesuse mo

26:69-75

(Mrk. 14:66-72; Luk. 22:56-62; Yoh. 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Kena mere Petruse irue me imame elake eni luma leini sakesa kai tamata bokala. Eleki bina makerike ete imame elake iluake lomei eleki ibeteke loko Petruse be, “Ale mere sakesa kai Yesuse bei otoi Galilea, moyo?”

⁷⁰ Po Petruse ibeteke me tamata bokala meru be, “Abeteke mere au nati mo.” ⁷¹ Eleki Petruse ikeu me pakale esi meture, makerike bina makete iselu Petruse eleki ibeteke loko sie ete meru be, “Tamata meije isakesa kai Yesuse bei hena Nasarete.”

⁷² Eleki Petruse ila loko Alla kai ibeteke loko sie meru be, “Au rena tamata mere mo.”

⁷³ Eleki takwali mo, tamata ete meru esi lomei loko Petruse kai esi beteke be, “Tinai, ale mere sakesa kai Yesuse le au rekwa bei amu lepate.”

⁷⁴ Eleki Petruse ila suike loko Alla be, “Alla, Aono susate ete au neka sepo au beteke tinai mo.” Eleki ibeteke loko tamata meru be, “Au rena tamata mere mo.”

Eleki kena mere manure totlae.
⁷⁵Eleki Petrusine inete suike loko Yesuse
 Ibeteke be, “Manure etotlae mosare
 abeteke rebai telu be, ‘Au rena Yesuse
 mo.’” Eleki isiri kai irani le kaplalei
 titinai.

**Yesuse Isupu keru me
 gubernure Pilatus oai**

27:1-2

(Mrk. 15:1; Luk. 23:1-2; Yoh. 18:28-32)

27 Bebeleti lakwai esa sa, imama
 elaka kai tamata Yahudiaru esi
 elakaru esi lupu kai lepa kai lomai kena
 bunu Yesuse. ²Esi ulake tamata kena
 lo Yesuse eleki esi keruNi loko Pilatus,
 tamata Roma, gubernure me otoi Yudea.

Yudase ibunu ruai

27:3-10

(Ula. 1:18-19)

³Eleki kena Yudase rebe iriluke
 Yesuse ete tamata rebe esi suka bunuIje
 iselu be Yesuse Isupu hukumane
 matale, hoko kaplalei. Eleki Ikeu leuke
 kepe peraka matai butu telure ete
 imama elakaru kai tamata Yahudiaru
 esi elakaru. ⁴Kai ibeteke be, “Au supu
 dosa elake le au riluke tamata rebe eni
 sala sasaisa mo ete tamata rebe esi suka
 bunuI ete Isupu hukumane matale.”

Po esi ralakeni be, “Mere ami rekwa
 kai ale mo, sebeie ruamu.”

⁵Hoko Yudase ipoie kepe peraka meru
 lopai Tuhane Eni Luma laleije, eleki ikeu
 kai ikwelie ruai ne.

⁶Eleki imama elakaru esi rana kepene
 mere kai esi beteke be, “Kepene meije
 kepe lalakwe nsolite hoko lulu Alla Eni
 lepata rebe nabi Musa ilekire, tolale me
 Tuhane Eni Lumare sakesa kai tanei rebe
 rilukele ete Allare mise mo.” ⁷Eleki pusu
 lalesi esa kena esi pake kepene mere
 kena sabe tapele otoi bei tamata maka

ono taneia bei tapele. Tapele otoi mere
 esi ono kena otoi maka hnouke tamata
 Yahudi mo rebe esi mata ete mere. ⁸Bei
 mere hoko eti roma meije tapele mere
 esi kotie esi nane Tape Lalakwe Nsolite.

⁹Hoko Alla Eni lepate rebe akmena
 nabi Yermia ibetekele be,

“Esi rana kepe peraka matai butu telu,
 rebe tamata Israelaru esi teu lepate
 esa peneka kena seli tamata sae be-
 line kenae.

¹⁰Kai esi pake kepene meru kena sabe
 tapele bei tamata maka ono taneia
 bei tapele, lulu Tuhane Eni pleta ete
 aure.”

Lepate mere eonore mere peneka.

**Gubernure Pilatus
 iteu pakala ete Yesuse**

27:11-14

(Mrk. 15:2-5; Luk.

23:3-5; Yoh. 18:33-38)

¹¹Eleki kena Yesuse Ime Pilatus
 oaije, gubernure mere itneu Yesuse be,
 “Ale mere kamale bei tamata Yahudi o?”
 Eleki Yesuse Iralake be, “Yele, Amu lep-
 ate mere tinai!”

¹²Eleki imama elakaru kai Yahudi-
 aru esi elakaru esi beteke loko Pilatus
 be, “Tamata meije Iono neuna bokala
 peneka.” Po Yesuse Ileliesi moneka.

¹³Eleki Pilatus itneu Yesuse be, “Esi
 alenakeMu be Aneu titinai yo Aleliesi
 mo le mula?”

¹⁴Po Yesuse Iralake moneka hoko gu-
 bernure mere iherane.

**Yesuse Isupu hukume kena
 pakuI ahlake ai batai**

27:15-26

(Mrk. 15:6-15; Luk. 23:13-25;

Yoh. 18:39-19:16)

¹⁵Kena petu tamata Yahudiaru esi
 kane roti rebe pake raji more, piasare

gubernure isebeisi sirie tamata esa bei buije leke hukumeni moneka. ¹⁶Kena mere tamata sae me bui rebe ineu titinai eni nane Yesuse Barabase. ¹⁷Eleki kena tamata bokala esi lupuke lomai peneka, Pilatuse itneusi be, “Sire pine imi suka au sirieni ebe imire? Yesuse rebe kotine Barabase pibe Yesuse rebe kotiNe Kamale rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamatare?” ¹⁸Pilatuse itneu ele mere le irekwa be imama elakaru lalesi tiake Yesuse hoko esi kerini lokoi. Po Pilatuse inoake be tamata bokala esi suka sirie Yesuse.

¹⁹Eleki kena Pilatuse irue me otoi maka teu pakalare, eni bina inauke lokoi be, “Aono sasaisa ete tamata mere yake le Eni sala sae mo. Le beiNi pine mempetuke au kmani tiafe rebe eono petu meije rouweku.” ²⁰Po imama elakaru kai tamata Yahudiaru esi elakaru esi umaufe tamata bokala leke beteke ete gubernure Pilatuse be sirie Barabase yo bunu Yesuse. ²¹Eleki gubernure Pilatuse itneu suike loko tamata bokala meru be, “Bei sie luaya meiju, sire pine imi suka au sirieni ete imire?” Eleki esi ralake be, “Barabase.”

²²Eleki gubernure Pilatuse ibeteke lokosi be, “Hoko au ono saisa kena Yesuse rebe kotiNe Maka Hlamate?” Pususi ralakeni be, “PakuI ahlake ai batai leke Imata!”

²³Gubernure Pilatuse itneu suikesi be, “Po Eni sala saisa?” Esi kholoe tiktili lesi be, “PakuI ahlake ai batai leke Imata!”

²⁴Pilatuse isuka hlamate Yesuse, po moneka le tinake tamata meru esi nasu kai ono hoha. Hoko iulake rana kwele kai ikoa balai me tamata bokala meru oasi leke aseluke be iono sala sae mo. Iombe, “Auku sala sasaisa mo kena tamata meije Imata! Mere ruami onoe!”

²⁵Pusue tamata bokala meru esi kholoe be, “Yele, mula mo, ami kai amiki anubuaru supu esi hukumane neka.”

²⁶Eleki Pilatuse iulake eni tamataru esi sirie Barabase bei buije le isuka tamata meru lalesi ndina. Yo iulake tamata esi teta Yesuse kena mekute buai kai irilukeNi ete solaluaru kena pakul ahlake ai batai leke Imata.

Yesuse Isupu teta kai Isupu toae

27:27-31

(Mrk. 15:16-20; Yoh. 19:2-3)

²⁷Eleki Pilatuse eni solaluaru esi kerini Yesuse me Pilatuse eni otoi maka ruere, kai esi koti pusue solalua maketaru, eleki esi keholi Yesuse. ²⁸Esi lesu Yesuse Eni pakiane kai esi ono Ialike lapu mahmelane leke seluI saka kamale. ²⁹Eleki esi liu ai luli sanai kai esi tolaf kena Yesuse uluIje. Esi rana toane buai kai esi tolaf kena balaI makwanale. Eleki esi tatu lokoI kai esi toaeNi be, “Hlamate, tamata Yahudiaru esi Kamale!” ³⁰Esi toeNi kai esi rana toane buai mere eleki esi teta ulu bualje kenae. ³¹Eleki kena esi toaeNi kai esi ono neune eteil pelare, esi lesu lapu mahmelane mere beiNi kai esi ono Ialike ruaI Eni lapune. Esi sirieNi bei Pilatuse eni lumare leke pakul ahlake ai batai leke Imata.

Yesuse Isupu paku ahlake ai batai

27:32-44

(Mrk. 15:21-32; Luk. 23:26, 33-43)

³²Esi siri lolete bei kotare esi tetue tamata bei kota Kirene sae me lalane tlai, eni nane Simone. Esi ulake Simone iliku Yesuse Eni ai batai rebe tatike pine esi pakul kenare. ³³Eleki esi luake ndete otoi rebe esi nane Golguta [esi natire be, “Otoi ulu alati.”] ³⁴Ete mere esi toha anggure kai solu eleki esi riluke ete Yesuse leke Ikinue. Po kena Inenake anggure mere, Isuka kinu mo.

³⁵Esi lesu Yesuse Eni pakiane eleki pakul ahlake ai bataije eleki esi elekele.

Eleki esi poie undi loko Eni pakiane mere be sire pine isupure. ³⁶ Eleki esi rue rakaI. ³⁷ Eleki esi paku lepate matai ndete baba bei Yesuse ululje leke tamata esi rekwa be Yesuse Isupu hukumane bei saisa. Lepate matai mere be, “Meije Yesuse, Yahudiaru esi Kamale.” ³⁸ Kena mere lekwe esi paku tamata neuna lua ahlake ai batai sakesa kai Yesuse neka. Sae sapleuke makwanale kai sae sapleuke mapale.

³⁹ Tamata rebe esi keue mere, esi lepae tiaie lokoI kai esi kwasuke ulusi leke toaeNi, ⁴⁰ Esi lepa tiaie lokoI be, “Ale mere pine abeteke be alikwaie Tuhane Eni Lumare kai Aelege suike kena petua lua moyo? Sepo Ale Alla Eni Nanae hoko rulu lomei bei ai tutine kai Ahlamate ru-aMu no!”

⁴¹ Kai imama elakaru kai kuru Torataru kai tamata Yahudi esi elakaru lekwe esi sobueNi be, ⁴² “Tamata makete Ihlamatesi po Ihlamate ruaIje saisa mo. Sepo Ile Yahudi esi Kamale hoko ite selu namake Irulu bei ai tutine leke ite hlaleke lokoI. ⁴³ Ihlaleke loko Alla, kai Ibeteke be Ile Alla Eni Nanae. Hoko ite selu be Alla IhlamateNi pibe mo?”

⁴⁴ Kai tamata neuna lua meru lekwe esi lepae tiaie lokoI ele mere lekwe.

Teu Yesuse Eni nasite

27:45-56

(Mrk. 15:33-41; Luk.

23:44-49; Yoh. 19:28-30)

⁴⁵ Kena olasa butu esa lesini lua hk-watare, otoi mere mele pusue eti roma olasa telu kmau. ⁴⁶ Kena olasa telu

kmaure Yesuse Ikloloe loko Alla be, “Eli, Eli, lama sabaktani?^{††}” esi natire, “Alla, Alla, le mula pine Asebeie Aure?”

⁴⁷ Eleki sie ilaru esi kele ete mere, esi lene Yesuse Iklolore hoko esi beteke loko lomai be, “Imi lene, Ikoti loko Elia!” ⁴⁸ Eleki ile sae bei sie meru ibala irana karane mutale eleki ilutu kena anggure maklinute eleki irilukele kena ai buai ete Yesuse leke Ihmosoe.

⁴⁹ Po tamata makete esi beteke be, “Namake mina. Ite selu be Elia iluake kena ihlamateNi pise o?”

⁵⁰ Eleki Yesuse Ibiuwe ela suike eleki teu Eni nasite ne.

⁵¹ Kena mere ndau kota Yerusaleme, obite nurui elake me Tuhane Eni Lumare esi laleije rebe ereba sokati mise titinaije ekahie bei ndete roma mpe. Kai isu elake kai ula batuaru robilu. ⁵² Batua rebe uobi lutike tamata matalaru esi liana benaiju esi meture ukloli kai tamata matala bokala rebe esi hlaleke loko Allare esi kwana suike. ⁵³ Esi siri bei liana benaiju kai namake kena Yesuse Ikwana suike esi keu kusu me kota Yerusaleme hoko tamata bokala esi selusi ete mere.

⁵⁴ Eleki solalu Romawi utune esi elake kai solalua rebe esi raka Yesuse rilasi le isu elake kai yelu rebe uono meru. Hoko esi beteke be, “Tinai, tamata meije Alla Eni Nanae!”

⁵⁵ Ete mere bina bokala esi selu Yesuse bei lauke. Bina meru pine esi lulul kai layaniNi bei kena Ime otoi Galilea sa. ⁵⁶ Bei bina meru, Maria Makdalena (natire Maria bei Makdala), Maria Yakobuse kai Yusupe inaisi kai Sebedeuse eni nanaru inaisi me.

^{††}27:46 Ete meije Yesuse ruaI lepa kena Eni Soure: Eli, Eli, mere sou Ibrani yo lama sabaktani, mere sou Alamaike rebe kena mere esi pakele pela petu me otoi Yudeare.

**Yusupe bei Arimatea ihnouke
Yesuse kena liane benai**

27:57-61

*(Mrk. 15:42-47; Luk.
23:50-56; Yoh. 19:38-42)*

⁵⁷Kena kmau peneka ile sae me eni taneia bokala bei kota Arimatea eni nane Yusupe ihlaleke loko Yesuse peneka. ⁵⁸Ikeu loko Pilatuse kena ikotie Yesuse leke ihnoukeNi kena liane benai. Eleki Pilatuse iulake eni solaluaru esi riluke Yesuse ete Yusupe. ⁵⁹Eleki Yusupe Irana Yesuse eleki ikopaI kena obite nurui mis-ete. ⁶⁰Eleki itolaeNi kena eni liane benai beluke kena ulate batu rebe iulake eni makerikaru esi kalire. Eleki ilolike batu elake lutike liane esi benaije pine ileu. ⁶¹Po Maria Makdalena kai Maria makete lekwe esi rue limese liane rebe Yesuse Ime kenare.

**Solaluaru esi raka liane benai
rebe tolai Yesuse kenare**

27:62-66

⁶²Ele bobanure Yahudiaru esi petu plei, imama elakaru kai tamata Parisiaru esi keu loko Pilatuse, ⁶³kai esi beteke be, “Ntuane, ami nete Yesuse, tamata nloene mere, Ibeteke kena Imata mosare be, ‘Petua luare Ikwana suike bei matale.’ ⁶⁴Bei mere hoko ulake tamata esi keu raka Eni liane benaije mimise petua lua, po mo hoko namake Eni maka luluaru esi ndaeNi kai esi beteke ete tamata makete be Ikwana suike bei matale peneka. Sepo eono ele mere hoko nloene rebe epamuli mere tia lesi bei akmenare leneka.”

⁶⁵Eleki Pilatuse ibeteke lokosi be, “Imi keu kai solalu maka raka Tuhane Eni

Lumare leke imi raka Eni liane benaije mimise.”

⁶⁶Hoko esi keu raka Eni liane benaije. Esi tolai tanda kena batu rebe pele lutike liane benaije leke sae ibaekela yake, kai esi raka ete mere.

Yesuse Ikwana suike bei matale

28:1-10

*(Mrk. 16:1-10; Luk.
24:1-12; Yoh. 20:1-10)*

28 Kena tamata Yahudi esi petu pleije[†] elia peneka kai mere miku bebeleti. Maria Makdalena kai Maria makete lekwe esi keu selu liane benai rebe esi hnouke Yesuse kenare. ²Kena mere isu elake eono sosoli: mere le Tuhane Eni malekate irulu bei ndete surga eleki ilololike batu elake rebe me liane benaije esi nanaije. Eleki malekate mere irue kena batu mere. ³Malekate mere oalaleije ekliti saka silane kai eni pakiane puti titinai. ⁴Solalua rebe esi raka liane benaije esi rilasi eti rarelesi kai klolikesi, hoko esi rekwa sasaisa moneka lupe tamata matale.

⁵Malekate mere ibeteke loko bina meru be, “Rilami yake! Au rekwa be imi nikwa loko Yesuse rebe pakuI kena ai bataiye. ⁶Iete meije moneka le Ikwana suike bei matale peneka, lulu Ibeteke. Mai imi selu otoi rebe tolaiNi kenare. ⁷Imi keu sosoli beteke ete Eni maka luluaru be, Ikwana suike bei tamata matalaru peneka. Ikeu eike lolete Galilea, leke imi seluI ete ndetere. Au beteke ete imi meije tinai.”

⁸Hoko rilasi po lalesi ndina kuate hoko esi bala nununu bei liane benai mere sosoli leke esi beteke ete Yesuse Eni maka luluaru.

[†]**28:1** Tamata Yahudi esi petu pleije menai bei Jumate kmauine roma Sabtu kmauine.

⁹ Eleki Kena luasi bala sa Yesuse Iaselukeni ete luasi kai Ibeteke be, “Hlammate kenami.” Eleki luasi tehaikeni kai luasi kerike Eni lelale kai esi tatu lokoI. ¹⁰ Eleki Yesuse Ibeteke loko luasi be, “Rila yake! Keu kai beteke ete kwaliKusi kai betaKusi leke esi keu lolete otoi Galilea, ete ndetere esi selu Au.

**Yahudiaru esi elakaru esi seli
kepena ete solalua rebe esi
raka liane kai onosi lemaka**

28:11-15

¹¹ Kena bina meru esi leure esi me lalane tlai sa, sie ila bei solalua rebe esi raka liane benaije esi leu me kota kai esi beteke yelu rebe uono kena liane benaije ete imama elakaru. ¹² Eleki imama elakaru esi lepa lupu kai Yahudiaru esi tamata elakaru eleki esi riluke kepena bokala ete solalua rebe esi rakare. ¹³ Kai esi beteke lokosi be, “Suke imi beteke be Yesuse Eni maka luluaru esi luake kena kpetu eleki esi ndeaeNi kena imi ntulure. ¹⁴ Kai sepo gubernure Pilatuse ilene mere hoko mula mo le namake ami umaukeni leke imi supu susate sasaisa yake.”

¹⁵ Eleki solalua rebe esi raka liane benai mere esi rana kepena mere beisi, eleki esi ono lulu saisa rebe esi betekele eteise. Hoko lepate mere tamata Yahudia bokala esi alenakele eti meije neka.

**Yesuse Iaselukeni ete
Eni maka luluaru**

28:16-20

(Mrk. 16:14-18; Luk. 24:36-49; Yoh. 20:19-23; Ula. 1:6-8)

¹⁶ Eleki Yesuse Eni maka lulua butu esa lesini esaru esi keu lolete ulate me otoi Galilea rebe akmenare Iulakesi loko pende. ¹⁷ Kena esi selu Yesuse, esi tatu lokoI po leini esi noake be mere Yesuse tinai pibe mo. ¹⁸ Eleki Yesuse Itehaikesi kai Ibeteke be, “Au supu kbasa kena pleta ndete surgare kai mei nusa peneka. ¹⁹ Hoko imi keu loko tamata me pusue nusa, onosi hlaleke lokoKu kai luluKu. Kai imi baptiseise, imi lepae Alla Amate, Alla Eni Nanae kai Ro Misete. ²⁰ Kai atetukesi leke esi lulu pusue rebe Au atetekelu ete imi pende. Kai imi lene: Au me kai imi eti pela.”

Sou Misete kena Yesuse rebe Markuse ilekiule

Lepate Menai

Tamata Kristena akmenaru esi beteke be buku meije, mokwai sae me ilekie, eni nane Markuse. Markuse mere, rebe ikeu sakesa kai Petruse kena lepae Sou Missete. Saisa rebe ilene bei Petruse, ilekie kena buku meije.

Sepo ite baise buku meije, ite baise saisa rebe Yesuse Ionoule kai saisa rebe latetukelu ete Eni maka luluaru. Yesuse Ibeteke Sou Missete rebe ebeteke be Alla Ipleta memenai saka Kamale mei nusare (1:14-15). Yesuse Eni kbasas kena ono tamata makerake esi mise kai Isui ro tia rebe ekbasae tamatare. Tamata Yahudiaru esi elakaru laleisu tiakeni kai laleisu kena bunu (3:6). Po Yesuse Inaya beisi mo. Ibeteke peneka be tatike pine Isupu bunu (8:31; 9:31; 10:33-34), kai ikeu lope Yerusaleme le lalel kena Iriluke nanakwalaje kena seli ite tamataruki dosaru (10:45). Bunu, eleki Ikwana suike.

Markuse lalei kena ileki buku meije leke ibeteke be Yesuse mere Maka Hlamate kai Alla Eni Nanae (1:1, 11, 24; 3:11; 5:7; 8:29; 9:7; 14:61-62; 15:39). Kai lalei kena beteke ete ite leke masike susate saisa ekena ite po lulu Yesuse rame (8:34-38; 10:29-31).

Isi

1. Yesuse Ikerike memenaije (1:1-13)

2. Yesuse latetuke kai Iaseluke Eni kbasare me otoi Galilea, eti tamata Yahudiaru esi elakaru lalesi kena bunu (1:14-3:6)

3. Yesuse Ikerike sibae Eni makerike me otoi Galileare (3:7-6:13)

4. Yesuse latetuke kai Iaseluke Eni kbasare eti Eni maka luluaru esi persaye be Ile Maka Hlamate (6:14-8:30)

5. Yelu rebe Yesuse Ionolu kena Ikeu lolete Yerusaleme leke esi bunu ete mere (8:31-10:52)

6. Yelu rebe Yesuse Ionoe kai latetuke ndete kota Yerusaleme (pasale 11-13)

7. Yesuse Isupu kerike kai bunu (pasale 14-15)

8. Yesuse Ikwana suike (pasale 16)

Yohanese maka baptise, ibaptise tamata bokala

1:1-8

(Mat. 3:1-12; Luk. 3:1-18; Yoh. 1:19-28)

1 Meije Sou Missete kena Yesuse Kristuse, Alla Eni Nanare. ²⁻³ Kena akmenare Nabi Yesaya ileki me eni bukure elere:

“Alla Ibeteke loko Eni Nanare be,

‘Au ulake tamata sae kena Akeu mosare leke iaknekae lalane eteMu.”[¶]

Eleki tamata mere ibeteke loko tamata bokala me otoi nsekile be,

‘Imi aknekae lalemi leke hlaleke loko Alla.”^{§§}

⁴⁻⁶ Eleki takwali titinai mina pine Yohanese maka baptise iluake. Ikeu lolete otoi nsekile eleki irue ete mere. Eni lapune bitae bei unta bului kai ikane kwauwe kai ikinu maka kinu tuae inaije esi kweline, le piasare tamata rebe ikeu lepae Tuhane Eni nane, ikane manane ele mere. Eleki Yohanese ikeu lorau kwele Yordane ibeteke loko tamataru be, “Imi naku imi dosaru kai hleke bei ono dosa.” Hoko tamata bokala bei kota Yerusaleme kai bei otoi Yudea esi keu loko Yohanese. Tamata meru esi naku esi dosaru ete Yohanese leke Alla Ilenelu. Eleki Yohanese ibaptisesi me

[¶]1:2-3 Mal. 3:1

^{§§}1:2-3 Yes. 40:3

kwele Yordane kena tanda be esi hleke bei ono dosare peneka. ⁷ Eleki Yohanese ilepa loko tamata meru rame be, “Na-make Ile sae me Iluake hoko Eni kbasare lesi beiku. Au rue sakesa kaiNe saisa mo le Eni kbasare ktili titinai. ⁸ Au baptise imi kena kwele, po Iono Ro Misete Ikbasae lalemi leke Ipletae imi.”

**Yesuse Isupu baptise bei Yohanese
eleki Ikeu ndete otoi nsekile**

1:9-13

(Mat. 3:13-4:11; Luk. 3:21-22, 4:1-13)

⁹ Kena Yohanese ibaptise tamataru, Yesuse Iluake bei nda hena Nasarete, me otoi Galilea lorau kwele Yordane loko Yohanese. Eleki Yohanese ibaptiseNi me kwele Yordane. ¹⁰ Kena Yesuse Ikeleke bei kwelere, Iselu lanite baeke kai Ro Misete Irulu lokoI selu saka manu abune. ¹¹ Eleki Alla Ilepa loko Yesuse bei ndete surga be, “Ale Auku Anae, Au nete lokoMu, laleKu ndina le Ale.” ¹² Eleki Eni Ro Misete Iulake Yesuse Ikeu ndete otoi nsekile. ¹³ Kena Yesuse Irue ndete otoi nsekile petua butu ata, ro tiaru esi elake etehekeNi leke Ilene lokoe. Ete mere binatanaru ukeholi Yesuse po malekataru rakal.

**Yesuse Ikoti kwete beluka sie
ataya leke esi lulul**

1:14-20

(Mat. 4:12-22; Luk. 4:14-15, 5:1-11)

¹⁴ Kena Yohanese isupu kerike pende, Yesuse Ikeu me otoi Galilea kena lepae Sou Misete ete mere. ¹⁵ Ibeteke be, “Alla Iulake Au leke tamata esi rekwa Aure, Yesuse Maka Hlamate. Takwali moneka Alla Ikbasae imi saka imi Kamale hoko imi hleke bei ono dosa leke hlaleke loko Sou Misete bei Alla.”

¹⁶ Eleki kena Yesuse Ilia me tlaka Galilea leini, Iselu Simone kai kwalini

Andrease luasi nikwa iane kena uete, le luaise tamata maka nikwa iane. ¹⁷ Yesuse Ibeteke lokosi be, “Mai, luami lulu Au. Luami nikwa iane takwali peneka, hoko petu meije Au ono luami kena ono tamata esi lulu Alla.” ¹⁸ Eleki luasi keu bei esi uete mere eleki esi lulu Yesuse.

¹⁹ Kena Yesuse Ikeu siba lopai toto, Iselu Yakobuse kai kwalini Yohanese, (luaise Sebedeuse eni nanae), esi amiseke esi uete mpe soa buini laleije. ²⁰ Eleki Yesuse Ibeteke lokosi sosoli be, “Mai, luami lulu Au.” Hoko luasi keu bei amasi kai eni tamata makerikaru eleki luasi lulu Yesuse.

Yesuse Isirie ro tiare bei ile sae me

1:21-28

(Luk. 4:31-37)

²¹ Yesuse kai Eni maka luluaru esi keu lopai kota Kapernaume, eleki kena tamata Yahudiaru esi petu pleije, Yesuse Ikeu me Yahudiaru esi luma ibadare eleki Iatetuke ete mere. ²² Tamata ete meru esi herane Iatetuke le Iatetuke kena kbaso hoko Iatetuke lupe kuru Torate esi atetuke mo.

²³ Kena petu mere ile sae me Yahudi esi luma ibadare, ro tiare kbaso lalaleije. Eleki ikoloe be, ²⁴ “Yesuse tamata Nasarete, Akwale ami yake. Alomei kena atia ami moyo? Au rekwere Ale bei Alla kai Amu dosa sae mo.”

²⁵ Yesuse Itahola ro tiaie mere be, “Ndene! Asiri bei tamata meije!” ²⁶ Eleki elisukeni ktili kai esiri beini kai ebiuwe. ²⁷ Tamata me Yahudiaru esi luma ibadare esi lepa loko lomai kai esi beteke be, “Tinai, Yesuse Iatetuke hnaune beluke peneka! Bei akmenare ami lene ele mere rebai sae mosa! Tamata mere Iatetuke kena kbaso le Ipletae ro tiare, elene lokoI.”

²⁸ Lomei takwali mo, lepate bei Yesuse elei ete tamata bokala me hena rebe ume Galilea keholire.

**Yesuse Iono tamata
makeraka bokala esi mise**

1:29-34

(Mat. 8:14-17; Luk. 4:38-41)

²⁹ Eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi siri bei luma ibada mere kai esi keu me Simone kai Andrease esi luma. Yakobuse kai Yohanese luasi keu kaisi lekwe. ³⁰ Me luma mere, Simone eni inai tamoli intulu le kerakeni ela kai imusu titinai hoko tamata esi beteke loko Yesuse be, “Simone inai tamoli intulu le kerakeni ela.” ³¹ Hoko Yesuse Ikeu loko matabinane mere kai Ikerike balaije eleki Ibetukeni. Eleki musute erulu beini kai imise sosoli. Eleki Iono kena ilayanisi.

³² Eleki kena kmaw, lemataiye suni peneka, tamata ete meru esi liku tamata makeraka kai tamata rebe ro tiare kbasaise. ³³ Hoko tamata bokala bei kotare esi luake me luma mere. ³⁴ Eleki Yesuse Iono tamata makerake bokala esi mise. Kai Isirie ro tiare esi kbasare bei tamata bokala, po Ionolu lepa mo le urekwa be Yesuse Ibei Alla.

Yesuse Ikeu lepae Sou Misete

1:35-39

(Luk. 4:42-44)

³⁵ Kena bebeleti sa, Yesuse Ibetu kai Ikeu bei lumare lolete otoi ndenete kena Ikotie loko Alla ete mere. ³⁶ Kena Simone kai eni ebearu esi beture, esi selu yo Yesuse Ikeu peneka eleki esi keu nikwa lokoI. ³⁷ Eleki kena esi tetue Yesuse, esi

beteke lokoI be, “Pusue tamata esi nikwa lokoMu.”

³⁸ Yesuse Iralakesi be, “Yele, po mai ite keu me hena teanaru leke Au lepae Sou Misete etesi lekwe. Le Au luake lomeije kena lepae Sou Misete etesi.”

³⁹ Kena mere, Yesuse kai Eni maka luluaru esi keu papelake otoi me Galilea, kai Ilepae Sou Misete me Yahudiaru esi luma ibadaru eleki Isirie ro tiare bei tamata.

**Yesuse Iono tamata makerake rebe
usai kai tinaiju pulule imise**

1:40-45

(Mat. 8:2-4; Luk. 5:12-14)

⁴⁰ Tamata makerake sae rebe usai kai tinaiju pulule iluake loko Yesuse kai itolae tibubui lope tapele eleki ikotie beiNi be, “Yesuse, sepo Asuka hoko Aono au mise noma.”

⁴¹ Yesuse laleIje noai eleki Ikerikeni kai Ibeteke be, “Yele, amise kena meije neka.” ⁴² Hoko tamata mere eni makerake mere sirikele eleki imise sosoli ne. ⁴³⁻⁴⁴ Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Aleu noma, po alenake Au ete tamata makete yake. Po akeu ruamu loko imame leke aseluke nanakwalaume, kai beteke lokoi be amise peneka. Eleki ariluke manu abuna inai lua lokoi leke ipalalu me Alla oaije leke tamata maketaru esi rekwa be amise bei makerake peneka.”*

⁴⁵ Po ilene lokoI mo hoko ikeu alenakele ete tamata bokala eleki esi alenake rame pela hena teanaru. Hoko Yesuse Isupu kusu me kota mo le tamata bokala esi lomei keholiNi. Eleki Yesuse Irue me kota mulini. Po tamata bei etia neka esi luake lokoI rame.

***1:43-44** Aseluke ete imame mere leke imame irekwa be imise peneka pibe mosa. Sepo imise peneka, iriluke manu abuna inai lua leke palalu ete Alla, eleki ileu bei tamata kustaru esi otoi maka ruere ne.

**Yesuse Iono tamata
sisate sae me imise**

2:1-12

(Mat. 9:2-8; Luk. 5:18-26)

2 Eleki petua lua pise telu pine Yesuse Ikusu kota Kapernaume, tamata esi lene be luake suike kena luma mere. ²Eleki tamata bokala esi luake lokoI, po lumare penu kena tamata peneka eti otoi kena ruere sae moneka. Eleki Yesuse Iatetuke Sou Misete bei Alla eteisi. Tamata rebe esi luake pamulire esi lene Iatetuke bei mpai muli. ³Eleki sie ataya me esi liku esi ebe sisate sae loko Yesuse. ⁴Po esi supu kusuini mo le tamata me lumare boka kuate. Hoko esi rika benai bei ndete muli eleki esi rulukeni kena eni maka ntulu lakwajje lope loko Yesuse. ⁵Kena Yesuse Iselu esi ono ele mere, Irekwa be esi hlaleke lokoI. Eleki Ibeteke loko tamata sisate mere be, “Kuebe, Au ampune amu dosaru peneka.”

⁶Kena mere kuru Torataru esi me lekwe, esi noake me lalesi be, ⁷“Le mula pine Tamata meije Ilepale mere? Isobue Alla le Iono saka Alla. Batuke Alla ruaI pine Iampune iteki dosaru, po tamata mo.”

⁸Yesuse Irekwa laleisu kena mere neka, hoko Ibeteke lokosi be, “Laleimu ele mere yake. ⁹Sepo Au beteke loko tamata mere be Au ampune eni dosare hoko imi rekwa be Au ampune dosare tinai pise mo pise! Po sepo Au beteke be, ibetu kai luluke eni paile eleki ikeu, hoko imi rekwa be Au kbasale kena ono misete.” ¹⁰⁻¹¹Yele, Au beteke be, ibetu, luluke eni paile eleki ileu, hoko kena ibetu kai ileure, imi rekwa Au, Tamata Eni Nanae meije, Alla Iriluke kbasale eteku kena ono ele mere.” Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Kuebe, abetu kai luluke amu paile eleki akeu no!” ¹²Eleki tamata mere ibetu, iluluke eni paile eleki

isiri baue metu mukare. Eleki pusue tamata lalesi ndina le Yesuse Iono mise kuate, hoko esi beteke be, “Tinai, eti meije ite selu maka ono misete ele meije sae mosa.”

Yesuse Ikoti Lewi leke iluluI

2:13-17

(Mat. 9:9-13; Luk. 5:27-32)

¹³Eleki Yesuse Ikeu lopai tlaka Galilealeini suike, tamata bokala esi luake lokoleleki Iatetukesi kena Alla Eni lepataru. ¹⁴Kena Yesuse Ikeu siba toto bei mere, Iselu Lewi (Alfeuse eni nanae) irue me kantore pajake. Eleki Ibeteke lokoi be, “Kuebe mai, luluKu!” Eleki Lewi iluluI ne.

¹⁵Eleki Yesuse Isupu koti bei Lewi kena kane kpetu, hoko Ikane sakesa kai Eni maka luluaru me luma mere. Tamata pajake kai sie rebe tamata esi kotise tamata dosare esi ete mere lekwe.

¹⁶Tamata Parisia rebe esi ono kuru Torate, esi selu Yesuse Ikane sakesa kai tamata rebe kotise tamata dosaru, hoko esi beteke loko Eni maka luluaru be, “Yesuse Imise mo le Ikane sakesa kai tamata pajake kai tamata dosaru.”

¹⁷Eleki Yesuse Ilene mere hoko Ibeteke lokosi kena umpama be, “Tamata rebe kerakeni more loktele ili lokoi mo, po ili loko tamata rebe kerakine. Sakesa neka, Au lekwe, luake kena koti tamata rebe esi rekwa be ruaise tamata dosare, po tamata rebe inoake eni dosa sae more, Au kotini mo.”

**Kena Yesuse Ime kai Eni maka
luluaru sare esi tahane tia senete mo**

2:18-22

(Mat. 9:14-17; Luk. 5:33-39)

¹⁸Kena rebai sae me Yohanese maka baptise eni maka luluaru kai tamata

Parisi toini sae me esi tahane tia senete leke esi kotie loko Alla. Eleki tamata lua pise telu esi luake loko Yesuse kai esi beteke lokoI be, “Kuru, Amise mo le Yohanese eni maka luluaru kai tamata Parisiaru esi tahane tia senete leke esi kotie loko Alla, po Amu maka luluaru esi tahane tia senete mo le mula?”

¹⁹ Yesuse Iralake kena umpama telu be, “Yele, po sepo mokwai rebe ikaije eri mei sa, hoko eni tamuaru esi tahane tia senete yelo?” ²⁰ Namake mokwai rebe ikaije esi ranai peneka pine esi tahane tia senete sa. Sepo mokwaije eri mei sa yo tamuaru esi tahane tia senete hoko mere mise mo.

²¹ Kena tamata ikapu lapune takwaline rebe kahi pende, ipake obite kihati beluke mo. Sepo ipake obite kihati beluke, hoko etihike lapune takwaline mere eleki kahie ela lesi leneka. Hoko emise moneka.

²² Kai tamata iaike anggure kwelini beluke kena kantone usai takwaline mo. Le sepo iono ele mere, anggure kwelini beluke mere etihike kantone takwaline mere eleki kantone mere hkakatele, eleki anggure kwelini beluke kai kantone takwaline pusu lualu atiae. Hoko suke tamata iaike anggure kwelini beluke kena kantone beluke.”

Yesuse Iombe Ile Tuhane kena iteki petu plei

2:23-28

(Mat. 12:1-8; Luk. 6:1-5)

²³ Kena Yahudiaru esi petu pleije, Yesuse kai Eni maka luluaru esi keue lalane me ndinu gandume laleije. Eleki Eni maka luluaru esi ulu gandume. ²⁴ Tamata Parisiaru esi selu mere, esi beteke loko Yesuse be, “Aselu, le mula pine Amu maka luluaru esi ono sala kena hukum rebe Musa ilekire? Le Musa

eni hukume ebeteke be, ‘Kena iteki petu pleije, ite kerike sasaisa yake.’”

²⁵ Eleki Yesuse Iralakesi be, “Kena Dauta kai eni tamata maka luluaru tiasi sene pende, Dauta iono saisare? Imi baisele mosalo?” ²⁶ Kena Abyatare iono imame elake lakwai esare, Dauta ikusu me Alla Eni Lumare eleki ikane roti rebe riluke ete Allare. Eleki irilukele ete eni ebea maketaru eleki esi kanele lekwe. Po piyasare lulu Torate, imamaru esi kane roti mere yele po tamata makete esi kanele saisa mo.”

²⁷ Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Alla Iono petu pleije ete tamata, hoko tamatare ipentine lesi bei petu pleije. ²⁸ Hoko Au, Tamata Eni Nanae meije, Au kbasa kena beteke saisa rebe ite ono kena petu pleije enkena pise sala.”

Yesuse Iono tamata rebe balaije ntoli more imise

3:1-6

(Mat. 12:9-14; Luk. 6:6-11)

3 Kena petu sae me, Yesuse Ikusu me luma ibada, kena mere tamata sae rebe balaije matare iete mere. ² Eleki sie luaya pise telua esi keu tehaike Yesuse leke esi seseluI, eleki esi lepa loko lomai be, “Petu meije petu plei ete ite tamata Yahudi. Sepo Yesuse Iono tamata bala matale mere imise, hoko mere Iono sala kena hukume rebe Musa ilekire peneka.” ³ Yesuse Ibeteke loko tamata bala matale mere be, “Akeleke lomei.” ⁴ Eleki Yesuse Itneu tamata rebe esi ete mere be, “Lulu Musa eni hnaunaru ite ono saisa kena petu pleije? Ite ono tiaie pibe ono misete? Ite hlamate tamata pibe ite bunu tamata o?”

Po esi ralakeNi mo le laleisu mise mo.

⁵ Yesuse Ilimese keholi kai Inasukesi, po kaplaleI titinai lekwe le ulu buaisu ela kuate, eleki Ibeteke loko tamata mere be, “Batake balamu lomei!” Ibatake bal-

aije eleki balaije mise ne. ⁶ Eleki tamata Parisiaru esi siri bei Yahudiaru esi luma ibadare kai esi lepa menai kai tamata rebe esi lulu kamale Herodese kena bunu Yesuse elia.

Tamata bokala esi lulu Yesuse

3:7-12

⁷ Eleki Yesuse Iheti me tlaka Galilea kai Eni maka luluaru. Eleki tamata bokala bei Galilea esi lulu Yesuse. ⁸ Kena tamata Yudea, Yerusaleme, Idumea kai hena rebe ume kwele Yordane kai rebe ume Tiruse keholi kai Sidone esi lene pusue rebe Yesuse Ionoule, hoko sie bokala esi luake lokoI. ⁹ Eleki Yesuse Iulake Eni maka luluaru esi rana soa buini sae leke irue kenae, le tamata esi luake keholine boka kuate. ¹⁰ Iono tamata bokala esi mise peneka, hoko meije tamata makerake maketa bokala esi luake lokoI, kai esi lese kena kerike Yesuse leke esi mise. ¹¹ Tamata rebe ro tiare kbasaise, pela esi selu Yesuse, esi tatu kena tibubuisu lope tapele kai esi biuwe lokoI be, “Ale Alla Eni Nanae!” ¹² Po Yesuse Ilakesi kai Ibeteke lokosi be, “Imi beteke be Aure Alla Eni Nanae ete tamata makete yake.”

Yesuse Ibitike maka ulaka sie butu esa lesini lua

3:13-19

(Mat. 10:1-4; Luk. 6:12-16)

¹³ Eleki Yesuse Ikeu lolete ulate bubui kai Ikoti Eni maka lulua rebe Isukaise. Eleki esi luake lokoI. ¹⁴ Eleki Ibitike sie butu esa lesini lua kena Eni maka ulake, leke esi keu sakesa kaiNi. Eleki Iulakesi kena lepae Sou Misete bei Alla, ¹⁵ kai Iriluke kbasai bei Alla etesi kena esi sirie ro tia.

¹⁶ Eni maka ulaka sie butu esa lesini lua meru:
Simone rebe Yesuse Ikotine Petruse,

¹⁷ Sebedeuse eni nanae Yakobuse, kai Yakobuse kwalini Yohanese. Yesuse Ikotie luaise Boanergese, rebe esi natire “esi lupe klare”,

¹⁸ Andrease,

Pilipuse,

Bartolomeuse,

Matiusse,

Tomase,

Alfeuse eni nanae Yakobuse,

Tadeuse,

Simone tamata golongane Selote; golongane mere esi suka tamata makete kbasaisi mo,

¹⁹ kai Yudase Iskariote rebe tatike pine iabelie Yesuse ete tamata rebe esi suka bunulje.

Yesuse Ibei Alla hoko Iktili lesi bei Beelsebule

3:20-30

(Mat. 12:22-32; Luk. 11:14-23, 12:10)

²⁰ Eleki Yesuse Ileu me luma me Kapernaume. Eleki tamata bokala esi kusu rame me lumare lekwe. Hoko Yesuse kai Eni maka luluaru esi supu kane moneka le kapaikesi titinai. ²¹ Kena Yesuse inai kai kwaliNisi lene be Irue me Kapernaume, hoko esi keu lokoI kena ranaI le tamata esi beteke be Imake peneka.

²² Eleki kuru Torataru esi luake bei Yerusaleme kai esi beteke be Beelsebule, ro tiaru esi elake eriluke kbasai ete Yesuse hoko Isirie ro tiare bei tamata meru kena esi kbasare.

²³ Hoko Yesuse Ikoti kuru Torata meru kai Ialena kena umpama lua pise telu etesi be, “Ro tiare esi elake esirie ro tia mo. ²⁴ Le sepo ro tiare esi kerajane elara lua hoko kerajane mere emise moneka. ²⁵ Sakesa neka, sepo luma toini esi nasuke lomai hoko luma toini mere esi tebi lomai. ²⁶ Sakesa neka, sepo me ro tiare

esi kerajane esi nasuke lomai kai esi tebi lomai hoko ektili moneka; emata neka.

²⁷Tamata sae isupu kusu tamata ktiline eni lumare kena rana eni taneiaru mo. Sepo tamata ktiline mere loi peneka pine ikusu luma mere kena rana taneiaru.[†] ²⁸Imi lene mimise! Imi dosa kai lepata tiae loko Allare, lampunelu, ²⁹po sepo imi lepa tiae loko Ro Misete hoko Alla lampune imi dosaru moneka, le dosa mere eti pelare supu ampune moneka.” ³⁰Yesuse Ibeteke ele mere le tamata esi ombe ro tiare kbasaeNi.

Yesuse InaI kai kwaliNisi

3:31-35

(Mat. 12:46-50; Luk. 8:19-21)

³¹Eleki Yesuse inaI kai kwaliNisi luake lokoI. Esi kele mpai muli, eleki esi ulake tamata kena kotu Yesuse me lale.

³²Me lumare tamata bokala esi rue keholi Yesuse, esi beteke lokoI be, “InaMu kai kwaliMu esi mpai muli, esi suka tetueMu.”

³³Eleki Ibeteke lokosi be, “InaKu kai kwaliKu kena sire?” ³⁴Eleki Ilimese tamata rebe esi rue keholiNe kai Ibeteke lokosi be, “InaKu kai kwaliKusi meije! ³⁵Le sire pine iono saisa rebe Alla Isukare, ile mere pine inaKu, kwaliKu kai betaku.”

Alena Umpama kena tamata maka mulae bibite

4:1-20

(Mat. 13:1-23; Luk. 8:4-15)

4 Kena petu sae Yesuse Iatetuke suike me tlaka leini. Eleki tamata bokala esi luake kele keholiNi, hoko Yesuse Isa

kena soa buini sae ndau kwele babaije, eleyo tamata meru esi rue nda laiuluije.

²Eleki Yesuse Iatetuke yelu bokala etesi kena umpama kai Ibeteke be, ³“Imi lene mimise! Petu sae me makerike ndinure ikeu me ndinure kena imulae bibite.

⁴Kena imulae bibite, leinu tetu kena lalane leini, eleki manuaru luake lomei ukane pusue bibita meru. ⁵Bibita leini utetu kena otoi rebe batua bokala rebe esi tapele ela more, eleki bibita meru ukusu nunu le tapele ela more pe. ⁶Po kena lemataije sare, bibita rebe ukusu meru undulu kai umutu le esi lamuite ukusu lope tapele nanu mo. ⁷Bibita leini utetu kena tapua lulia butui. Eleki tapua lulia meru utasou lutikelu eti umata, hoko esi hasile sae moneka. ⁸Bibita leini utetu kena tapele misete. Eleki ukusu, uela mise hoko esi hasile bokala; rebai butu telu pise rebai butu ne pise rebai utune esa bei bibita rebe mulaule.”

⁹Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi lene mimise leke imi nati Auku lepate!”

¹⁰Eleki kena Yesuse ruaI, Eni maka lulua butu esa lesini luaru kai Eni maka lulua maketa esi luake lokoI kai tneuI loko umpama minare esi natire.

¹¹Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Akmenare Alla Ibeteke ete imi mo be Ipletae imi tamatare elika, po pamuli meije Au beteke sasaisa ete imi neka. Po ete tamata rebe esi hlaleke loko Au more Au beteke etesi kena umpama. ¹²Leke imi nete suike be lepata rebe enkena bei Alla akmenare elere:

masike esi selu po esi rena mo,

masike esi lene po esi nati mo.

Eono ele meije leke esi hleke bei ono dosare yake kai Tuhane Iampunesi yake.”*

[†]3:27 Yesuse Ialena kena umpama mere leke tamata esi nati be Yesuse Iktili lesi bei tamata ktiline mere: mere ro tiaru esi elake.

*4:12 Yes. 6:9-10

¹³ Eleki Yesuse Ibeteke lokosi suike be, “Imi nati umpama meije moyo? Sepo imi nati mo hoko imi nati umpama make-taru elia lekwe? ¹⁴ Makerike ndinure im-ulae bibite, mere saka tamata rebe ilepae Alla Eni lepataru. ¹⁵ Tamata ilene lepate bei Allare saka bibita rebe utetu kena lalane leine: ilene lepate misete bei Alla po isuka hnouke me lalei mo hoko tak-wali mo, ro tiare eonoi nete loko lepata rebe ilenelu mere moneka. ¹⁶ Tamata rebe ilene lepata bei Alla meru saka bibita rebe utetu kena otoi rebe batu bokala rebe esi tapele ela more: esi lene Alla Eni lepate kai esi hnouke nunu kena lale ndinate, ¹⁷ po saka bibita rebe ukusu mere esi lamuitu kusu lope nanu mo, hoko unseki nunu, ele mere lekwe, esi lene lepata bei Allare nunu kai lalesi ndina po esi dasare sae mo hoko erue kena lalesi takwali mo. Hoko kena esi supu susate pise tamata rebe esi hlaleke loko Alla more esi ono susate etesi, hoko esi hleke lepata meru. ¹⁸ Tamata rebe esi lene lepate bei Alla saka bibita rebe utetu kena tapua lulia butuiju: esi lenelu, ¹⁹ po esi nete loko yelu kena kane pise taneia boka kuate hoko esi sakesa kai bibitaru esi hasile moneka le tapua luli-aru tasouke lutikelu. ²⁰ Tamata rebe esi lene lepate bei Alla mise titinai saka bibite utetu kena tapele misete: esi lene kai esi hnouke lepate meru kena misete. Hoko bibitaru ukusu eleki bibita uela mise hoko esi buai bokala; rebai butu telu pise rebai butu ne pise utune esa bei bibite rebe mulaule.”

Tolae lampure ndete meja babai

4:21-25

(Luk 8:16-18)

²¹ Eleki Yesuse Ialenate umpama makete etesi lekwe be, “Tamata isosu lampure itolae mpe sokate esi lebui mo pise itolae mpe eni maka ntulure

esi lebui mo. Po itolae kena otoi maka tolae lampure. ²² Le saisa rebe tamata esi bunikele, tatike pine tamata makete esi sirie bei esi otoije. Kai saisa rebe tamata esi tasouke lutikele, tatike pine tamata makete esi baekele. ²³ Sepo tamata sae isuka lene Alla Eni lepate, hoko imi ono ilenelu mimise.”

²⁴ Eleki Yesuse Ilepa rame be, “Imi lene mimise, le meije imi ukure tamata makete po tatike pine tamata makete esi ukure imi lekwe. ²⁵ Sire inati Alla Eni lepataru toto, tatike pine inatilu boka lesi. Po sire pine isuka nati Alla Eni lepataru mo, tatike pine inete lepate matai sae kwale moneka.”

Alena umpama kena bibite rebe ekusu kai ela nunu

4:26-29

²⁶ Eleki Yesuse Ibeteke lekwe be, “Meije Au alenake umpama be Alla Ipleta pusue imi tamata kena ruaI Eni kbasu, po kena tapa tamata moneka. Ele mere hoko saka tamata sae imulae bibite. ²⁷ Kena kpetu kai kena pita bibita meru ukusu kai uela rame. Kena ono bibite kusu kai ela nunure, tamata mere iono sasaisa moneka. ²⁸ Tapele ere ono bibite ela kai ebua, esi unuije ela, eleki esi tinai me esi unuije uela. ²⁹ Sepo esi unuije plisi peneka, esi ulue le esi petu kena ulure mere peneka.”

Alena umpama kena bibite rebe selu molupe sasawi inai

4:30-34

(Mat. 13:31-32,34; Luk. 13:18-19)

³⁰ Eleki rebai sae lekwe, Yesuse Ialena kena umpama be, “Au beteke Alla Ipletae imire elere: ³¹ Alla Ipletae imire saka bibite rebe selue molupe sasawi inai, le bibite mere tone titinai, ³² po tamata esi mulae eleki ukusu kai uela nanu rame enanu lesi bei utane loini makete. Eleki

esi sanaije elake eti manure eono alai kena etelu kenae.”

³³ Eleki Yesuse Ipake umpama bokala saka mere lekwe ete tamata maketa leke esi nati mise. ³⁴ Yesuse Ilepa ete tamata makete Ipake umpama po kena Yesuse Ime kai Eni maka luluaru ruasi, Ibeteke esi natire etesi.

Sanute kai meite ulene loko Yesuse hoko undene

4:35-41

(Mat. 8:23-27; Luk. 8:22-25)

³⁵ Petu mere esi kmauine, Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Mai ite keu sai kena soa buini lopai tlaka tebai.” ³⁶ Yesuse Iulake tamata meru esi leu bei otoi mere. Eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi sai kena soa buini le Yesuse Irue kena soa buine peneka. Eleki tamata maketaru esi kena soa buini maketa lua pise telu, esi keu sakesa. ³⁷ Eleki takwali mo sanute elake luake hoko kohu elake ekena soa buini mere eleki kwele penu kena soa buini laleiye hoko mahake soare emolo. ³⁸ Kena mere Yesuse Intulu me soa buine sa. Eleki Eni maka luluaru esi betukeNi kai esi beteke lokoI be, “Kuru, Atapa mo hoko silaka ite neka.”

³⁹ Eleki Yesuse Ibetu kai Inasuke sanute mere hoko Ibeteke loko meite be, “Ndene! Eleki sanute ndene kai meite ndene lakwai esa!” ⁴⁰ Eleki Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Le mula pine rilami le kohu ele mere? Imi hlaleke Au ktili moneko?”

⁴¹ Eleki Eni maka luluaru rilasi leI kai esi herane eleki esi beteke loko lomai be, “Ile meije sia pine sanute kai meite ulene lokoIje!”

Yesuse Isirie ro tiaie bei tamata sae me rebe irue kena nitu lataiju

5:1-20

(Mat. 8:28-34; Luk. 8:26-39)

5 Eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi sabu tlakare lopai otoi Gerasa. ²⁻⁸ Ete mere tamata sae me irue kena nitu lataiju. Tamata ete meru esi supu loi moneka. Masike loi kena rante lekwe po saisa moneka. Esi lo balaije kena rante kai esi lotta eni lelale kena pesi, po iteu rantere bei balai kai iletu pesire bei eni lelale. Pita kpetu tamata mere irani bibi-uwe me nitu lataiju kai ndete ulate bubui eleki iribi nanakwalaije kena batu. Kena Yesuse Irulu bei soa buine kai Eni maka luluaru, tamata mere iselu Yesuse bei lauke. Eleki iluake loko Yesuse, hoko Yesuse Ibeteke loko ro tiaie rebe kbasae ile mere be, “Siri bei tamata mere!” Eleki ilomei loko Yesuse, inopa Yesuse Eni lelale kai ikotie bei Yesuse hoko ikoloe loko Yesuse be, “Yesuse, Ale Alla Eni Nanae. Aono saisa ete aure? Au kotie bei Ale meije, Alla Iselu. Aatia au yake.”

⁹ Eleki Yesuse Itneu ro tiare be, “Amu nane sia?”

Eleki ebeteke lokoI be, “Legione le au ruaku mo, ami bokala.” ¹⁰ Eleki ekotie susuike beiNi be, “Sui ami bei otoi meije yanoma!”

¹¹ Me ulate bubui sae tehaike otoi mere, esi ota apala bokala, me unikwa manane. ¹² Eleki ro tiaru ukoti bei Yesuse be, “Sebeie ami keu lolete leke ami kusu kena apalaru noma!” ¹³ Eleki Yesuse Isuka esi keu, eleki ro tiaru usiri bei tamata mere kai ukeu lolete ulate bubuije eleki ukusu kena apala bokala meru. Apala meru, kasuke inai usata lua lesi, unaiya ruluke salene lope, ukusu tlakare eleki pusulu molo.

¹⁴ Eleki tamata maka raka apalaru esi naya kai esi alenakele ete tamata me

kota kai hena rebe utahaike be, “Yesuse Ilomei kai Isirie ro tiaru bei tamata mere peneka.” Hoko tamata bokala esi luake lomei kena selu Yesuse Iono misete mere.¹⁵ Hoko ro tiaru kbasae tamata mere moneka. Eleki ipake lapune kai irue lupe tamata rebe lale misete pende, eleki tamata esi hkutukesi lei.¹⁶ Eleki tamata maka raka apala rebe esi selu yele mere esi beteke loko tamata bei henaru be, “Yesuse Isuka ro tiaru usiri bei tamata mere kai ukusu kena apalaru.”

¹⁷ Eleki tamata bokala meru esi kotie bei Yesuse be, “Akeu bei otoi meije noma.”

¹⁸ Eleki kena Yesuse Isa kena soa buine, tamata rebe imise pende ikotie beiNi be, “Yesuse, bei petu meije au suka keu kaiMu neka.”

¹⁹ Po Yesuse Isuka mo hoko Ibeteke lokoI be, “Yake, aleu me amu luma kai beteke ete amu luma toine be Alla Iono misete titinai etemu peneka.”²⁰ Eleki tamata mere ikeu kai alenake Yesuse Iono misere ete tamata me kotaya butu esa me otoi Dekapolise. Tamata rebe esi lene mere pususi herane.

**Yesuse Iono kwete bina rebe
imatere ikwana suike kai
bina rebe kerakine imise**

5:21-43

(Mat. 9:18-26; Luk. 8:40-56)

²¹ Eleki kena rebai sae me, Yesuse Isabu tlaka mere kena soa buine suike, tamata bokala esi luake keholiNi. Kena mere Eri me tlaka leini sa,²² Tamata sae me eni nane Yairuse, ile mere Yahudiaru esi luma ibadare esi elake iluake kena iselu Yesuse. Eleki itatu kena tibubui lope tapele me Yesuse oalje,²³ eleki ikotie beiNi titinai be, “Auku anae bina rebe eni musuna butu esa lesini luare kerakeni ktili titinai imatare

reneka, hoko Alomei kai Akerikeni leke imise kai imata yake.”

²⁴ Eleki Yesuse Ikeu kai ile mere. Tamata bokala esi lulul kai esi akmete bei lomai keholiNi leke tehaikeni.²⁵ Ete mere bina sae rebe eni makerake bulane emise beini moneka, musuna butu esa lesini lua peneka.²⁶ Ikeu loko loktela bokala peneka kena esi ono imise, eti eni kepene pusue, yo eni makerake mise mo po ektili lesi leneka.²⁷ Bina mere ilene kena Yesuse peneka, hoko iluake kai tamata bokala meru. Eleki iatula kena itehaika Yesuse bei me muliNi, me tamata bokala meru tlaisu eleki ikierike Eni lapu nanuke.²⁸ Inoake be mahabe ikerike Yesuse Eni lapune, hoko imise neka.

²⁹ Kena mere neka, eni makerake bulane emise sosoli hoko irekwa be Yesuse Iono imise peneka.³⁰ Kena mere neka, Yesuse Irekwa be Eni kbasare siri beiNi. Ihali lori lopai eleki Ibeteke loko tamata bokalaru be, “Sire ikerike Auku lapune?”

³¹ Eleki Eni maka luluaru esi beteke loko Yesuse be, “Aselu tamata bokala esi keholiMu ele mere yo, Atneu be sire ikerike Amu lapune, hoko elia?”

³² Po Yesuse Ilimese keholi tamata meru leke Irekwa tamata rebe ikerikiNe.

³³ Eleki bina mere irekwa be imise bei Yesuse le eni makerake bulane sae mon-eka, hoko itatu lope tapele le iasomi bei tamata bokala kai rilai le Yesuse. Eleki ibeteke lokoI be, “Minare au luake loko Ale bei me muliuMe kai au kerike Amu lapune eleki auku makerake sirike sosoli.”³⁴ Eleki Yesuse Ibeteke loko bina mere be, “Au ono amise le ahlaleke lokoKu. Akeu kena hlamate, le Amu makerake mise peneka.”

³⁵ Eleki kena Yesuse Eri lepa sa, sie luaya pise telua esi siri bei Yairuse eni lumare, eleki esi beteke loko Yairuse be, “Amu anae binare imata peneka. Hoko beteke kena Yesuse Ikeu selui yanoma.”

³⁶ Po Yesuse Ituli kai esi lepata meru mo. Eleki Ibeteke loko Yairuse be, “Kaplalemu yake, mahabe ahlaleke lokoKu.” ³⁷ Eleki Yesuse Isuka tamata maketa esi keu kaini mo batuke Petruse, Yakobuse kai kwalini Yohanese esi keu kaiNi. ³⁸ Kena esi kusu me lumare, Yesuse Iselu tamata esi rani titinai le laleisu noai. ³⁹ Eleki Yesuse Ikusu kai Ibeteke lokosi be, “Le mula pine pusumi ranire? Kwetele mere imata mo po batuke intulu.” ⁴⁰ Po tamata ete meru esi malie Yesuse.

Eleki Yesuse Isirie tamata meru bei sokati mere eleki Ibeteke loko amai kai inai kai Eni maka lulua teluaru, esi kusu me sokati mere. ⁴¹ Yesuse Ikerike kwetele mere kai Ibeteke lokoi kena Eni lepate be, “Talita kume.” Esi natire, Kua-nae, Au beteke lokomu be Akeleke.

⁴² Eleki kwete bina mere ikwana suike, ikeleke kai ikeu keholi. Kwetele mere eni musuna butu esa lesini lua. Pusue tamata rebe esi selu mere esi herane. ⁴³ Yesuse Ibeteke be, “Au ono kwetele meije ikwana suike bei matale imi ale-nake yake.” Eleki Iulake riluke manane etei.

Nabi isupu holmate bei eni tamata me eni henare mo

6:1-6a

(Mat. 13:53-58; Luk. 4:16-30)

6 Yesuse kai Eni maka luluaru esi keleke bei mere kai esi keu me Eni hena. ² Kena mere Yahudiaru esi petu plei. Eleki Yesuse Ikusu Yahudiaru esi luma ibadare kai Iatetuke tamata ete mere. Kena tamata meru esi lene Yesuse Iatetuke hoko esi herane titinai kai lalesi ndina titinai. Eleki esi beteke loko lomai be, “Kwete beluke meije Isupu atetuka meiju bei etia? ³ Meije tukane makerike aije pi moyo? Meije Maria eni nanae kai

Yakobuse, Yosese, Yudase kai Simone esi kwalire pi moyo? Betai mei ete meije pi moyo?” Eleki tamata meru esi suka lene Yesuse Iatetuke moneka.

⁴ Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Pi-asare nabi isupu holmate bei tamata me eni henare kai ruai eni tamataru mo.”

⁵ Hoko Yesuse Iaseluke kbasa me Eni henare mo, batuke Itola balaI kena tamata makerake ilaru eleki esi mise.

⁶ Hoko Yesuse Ibeteke be, “Yele, tamata ete meije esi suka lene saisa rebe Au atetukele mo!”

Yesuse Iulake Eni maka luluaru leke esi atetuke Sou Misete bei Alla

6:6b-13

(Mat. 10:5-15; Luk. 9:1-6)

Eleki Yesuse Ikeu kai Iatetuke Sou Misete bei Alla bei hena kena hena. ⁷ Eleki Yesuse Ikoti Eni maka lulua butu esa lesini luaru, eleki Iulake tamata lulua kai Iriluke kbasa etesi leke esi sirie ro tiaru bei tamata. ⁸ Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Kena imi keure imi keru toane buai esa po makete liku yanoma, liku manane kai tase elake kai kepene yanoma. ⁹ Batuke pake sandale, po liku lapuna lua yanoma. ¹⁰ Kai kena imi kusu luma sae me hena, imi ntulu me luma mere eti keleke bei henare. ¹¹ Kai sepo tamata me otoi mere esi ono mise ete imi mo pise esi lene Sou Misete bei Allare mo, hoko imi keleke bei otoi mere kai kena imi siri bei henare imi tabubuke lopone bei sandale leke aseluke tanda be Alla laleIje ndina mo le esi lene Eni Sou Misete more.”

¹² Eleki Eni maka lulua meru esi keu kai esi beteke loko tamata bokala be, “Imi hleke bei ono dosa leke hlaleke loko Alla!” ¹³ Esi sirie ro tiaru bei tamata bokala, esi mhulake leite kena tamata bokala leke esi mise bei esi makerakaru kena kbasa bei Alla.

Herodese iulake kena tete Yohanese ulu buaije

6:14-29

(Mat. 14:1-12; Luk. 9:7-9)

¹⁴⁻²⁹ Eleki kamale Herodese ikai kwalini Pilipuse ibi bina Herodiase. Eleki Yohanese ibeteke loko Herodese be, “Amise mo le hukume rebe Musa ilekire ebeteke be akai saumu yake le kwalimu imata mosa.” Eleki Herodiase inasuke Yohanese hoko isuka bunu Yohanese, po isupu bunui mosa. Eleki Herodese irekwa be Yohanese tamata misete kai eni dosa sae mo. Herodese rilai le Yohanese hoko isuka rakai, leke ilene Yohanese iatetuke. Eleki Herodese iulake tamata leke esi kerike Yohanese kai kusui kena bui leke Herodiase ibunui yake.

Eleki Herodiase isupu lalane kena ibunu Yohanese elere: Petu kena nete suike loko ruele Herodese, hoko iono pesta elake eleki tamata elaka bokala esi luake lokoi bei kantora bokala me otoi Galilea. Eleki Herodiase eni nanae binare imala me tamuaru oaisu, hoko Herodese kai pusue tamuaru lalesi ndina titinai. Eleki Herodese ibeteke loko kwete binare me tamuaru oaisu be, “Akotie sasaisa neka rebe asukare, hoko au rilukele etemu! Masike otoisa bei aukukerajane lekwe po au rilukele!”

Eleki kwete bina mere ikeu tneu inai be, “Au koti saisa beine?” Eleki inai ibeteke lokoi be, “Akotie Yohanese ulu buaije!” Eleki takwali mo kwete binare iluake loko Herodese kai ibeteke be, “Au koti Yohanese maka baptise ulu buaije kerie kena bake inai lomei.” Herodese laleije kera titinai, po saisa rebe kwete bina mere isukare, ilulu neka le ibeteke me tamuaru oaisu peneka.

Takwali mo kamale iulake tamata loko Yohanese kena tete Yohanese ulu buaije.

Eleki tamata sae ikeu, itete Yohanese ulu buaije me bui laleije, kai iliku kena bake inai. Eleki irilukele loko kwete binare eleki binare irilukele ete inai. Kena Yohanese eni maka luluaru esi lene be imata peneka, hoko esi luake kai esi rana Yohanese nanaikwalaije kai esi hnoukeni.

Eleki takwali mina pine kamale Herodese ilene be Yesuse Eni maka luluaru esi ono tamata makerakaru esi mise kena Yesuse Eni kbasa. Tamata esi esi beteke be, “Yohanese ikwana suike bei matale peneka hoko isakesa kai Yesuse peneka le eni kbasare ktili.” Tamata makete esi beteke be, “Ile nabi Elia.” Leini lekwe esi beteke be, “Ile nabi lupe nabi akmenaru.” Eleki kena Herodese ilene be tamata esi alenake Yesuse, hoko ibeteke be, “Ile Yohanese rebe au ulake tamata kena tete ulu buaije, hoko Yohanese ikwana suike bei matale hoko isakesa kai Yesuse peneka.”

Yesuse Iala tamata usata lima lesi

6:30-45

(Mat. 14:13-21; Luk.

9:10-17; Yoh. 6:1-14)

³⁰ Eleki Yesuse Eni maka ulakaru esi leu loko Yesuse, kai esi alenake pusue yelu rebe esi onoule kai esi atetuke tamatare. ³¹ Eleki tamata bokala esi luake kai keu rame eti Eni maka luluaru esi supu kane moneka. Eleki Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Mai ite keu lora otoi rebe tamata esi rue kena more kai namake ete ndare mina.” ³² Eleki esi sai kena soa buini lora otoi rebe tamata esi rue kena more.

³³ Po tamata bokala esi selu Yesuse kai Eni maka luluaru esi keure, hoko esi rekwa otoi rebe esi keu lokore peneka. Eleki tamata bei pusue kota ete meru esi keue kmalane hoko esi luake akmena bei

Yesuse. ³⁴Kena Yesuse kai Eni maka luluaru esi rulu bei soa buine, Yesuse Iselu tamata bokala ete mere, eleki Ibeteke be, “Malerekesi! Le tamata rebe esi lomei meru esi supu kuru misete kena iatetuke Sou Misete bei Allare sae mo.” Hoko Yesuse Iatetuke Sou Miseta bokala etesi. ³⁵Kena kmau peneka, Eni maka luluaru esi lomei loko Yesuse kai esi beteke lokoI be, “Ete meije lau bei henaru kai mei kmau peneka. ³⁶Hoko Aulake tamata meiju esi keu me hena teanaru leke esi supu manane etesi.”

³⁷Po Yesuse Ibeteke be, “Suke imi pine imi riluke manane etesi.”

Eleki esi ombe, “Hoko suke ami sabe manane rebe esi beline elake, saelae dinara utuna lua eteiso?”

³⁸Po Yesuse Itneusi be, “Ete mere roti buai ila mere?”

Esi selue eleki esi ombe, “Roti buai lima kai iane inai lua mei.”

³⁹Eleki Yesuse Ipletæ Eni maka luluaru leke esi ono tamata meru esi rue totoni kena tapuane. ⁴⁰Eleki tamata meru esi rue totoni. Toini sesi utune esa, toini sesi butu lima. ⁴¹Yesuse Irana roti buai lima meru kai iana inai lua meru, Ilimese lolete kai Ibeteke trima kasi loko Alla. Eleki Ibire rotiaru, Irilukele ete Eni maka luluaru leke esi larakelu ete tamata meru; kai iana inai luaru larakelu ete pususi ele mere lekwe. ⁴²Tamata meru esi kane eti esi pila pususi. ⁴³Eleki Eni maka luluaru esi lupuke manana lesinaru kena sokata butu esa lesini lua penuta. ⁴⁴Tamata mokwaia rebe esi kane rotire sie usata lima.

Yesuse Ikeu lelale ndete kwele babai

6:46-56

(Mat. 14:22-36; Yoh. 6:15-21)

⁴⁵Pela bei mere eleki Yesuse Iulake Eni maka luluaru esi keu eike kena soa

buini lori tlaka tebai ndi Betsaida. Kai kena mere Iulake tamata bokala meru esi leu. ⁴⁶Kena Yesuse Iulake tamata meru esi leu peneka, eleki Ikeu lolete ulate bubui kena Ikotie loko Alla. ⁴⁷Kena kpetu peneka, soa buini rebe Yesuse Eni maka luluaru esi me kenare endau tlaka tlaije peneka, eleyo Yesuse ruaI Eri nda kmalane sa. ⁴⁸Kena Iselu Eni maka luluaru esi sai kena soa buine esi tahaini moneka le balate ktily bei me oasi. Bei mere hoko kasuke olase telu kpeture, Yesuse Ikeu lelale ndete kwele babai lokosi. Kai Ikeu rame saka Iliaise reneka. ⁴⁹Po kena esi selu Yesuse Ikeu lelale ndete kwele babai, esi biuwe le esi betinake nitu matale! ⁵⁰Le pususi seluI kai hkutukesi titinai.

Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Rila yake! Meije Au! Imi rilami yake!” ⁵¹Eleki Isa lolete soa buine lokosi, kai balate ndene sosoli. Eni maka luluaru esi herane titinai, ⁵²le Yesuse Iala tamata bokalaru batuke kena roti buai limaru esi nati mosa. Hnauna bei Yesuse esi natie nunu mo.

⁵³Kena esi ndi teba peneka, eleki esi tati me otoi Genesarete. ⁵⁴Kena esi rulu bei soa buine tamata ete meru esi selu be rebe luake mere Yesuse. ⁵⁵Hoko esi bala akmete lori lopai papelake otoi mere, eleki kena esi rekwa be Yesuse Ietika mere, esi keri tamata makerakaru kena esi nianaru lokoI. ⁵⁶Kena Yesuse Ikeu loko etika neka, me henaru, pise kotaru, esi liku tamata makerakaru lokoI me otoi rebe piyasare tamata bokala esi lupuke lomai kenare, kai esi kotie leke tamata makeraka meru esi supu kerike mahabe Eni lapu nanuke esi nuruije neka. Hoko pusue tamata rebe esi kerike Eni lapune nanuke esi nuruije, esi mise bei esi makerake.

**Lulu Alla Eni lepataru emise lesi
bei tamata esi atate**

7:1-23

(Mat. 15:1-20)

7 Kena rebai sae me tamata Parisi toini sae me kai kuru Torata ilaru esi luake bei ndete Yerusaleme loko Yesuse. ²Esi selu Eni maka lulua leini esi kanere esi koa bala lulu tamata Parisi kai Yahudiaru esi atate mo. ³Le piasare tamata Parisiaru kai tamata Yahudiaru esi kane mosare suke esi koa bala lulu esi ntuana menaru esi atate mina pine esi kane. Le esi ono lulu esi ntuana menaru esi atate titinai. ⁴Kai kena esi leu bei me pasare, esi koa balasi lulu esi atate mina pine kane sa. Kai peraturana maketa bei esi ntuana menaru lekwe rebe esi ono lulu titinai, molupe peraturane kena koa glase, oba, kai taneia rebe onolu bei tembagare. ⁵Bei mere hoko tamata Parisiaru kai kuru Torataru esi tneu Yesuse be, “Le mula pine Amu maka luluaru esi ono lulu iteki ntuana menaru esi atate more? Esi kane esi koa bala mo.”

⁶Eleki Yesuse Iralakesi be, “Nabi Yesaya eni lepate loko imire tinai le imi lalemi lua. Nabi Yesaya ibeteke be Alla Eni lepate rebe lekire eombe, “Tamata meiju esi holmate Au kena biruisu, eleyo laleisu lau bei Au.”[¶]

⁷Esi kotie loko Aure esi guna sasaisa mo; esi atetuke tamata eni aturane esi ono saka mere Auku Aturane.”

⁸Alla Eni pletare imi lulue mo le imi lulu tamata esi atate.”

⁹Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi lulu Alla Eni pletaru moneka leke imi lulu tamata eni atate neka.” ¹⁰Musa ibeteke be, “Holmate amamu kai inamu

kai sire pine ilepae tiaie loko amai kai inai hoko suke isupu hukume matale.”

¹¹Po imi beteke be, “Sapo sae ibeteke loko eni elake inaiju be saisa rebe suke au rilukele ete amaku kai inakue, au rilukele ete Alla peneka. ¹²Hoko imi se-beie tamata mere itapa amai kai inai moneka. ¹³Ele mere sakesa kai imi lene loko Alla Eni lepate moneka. Kai imi ono yelu bokala lupe meiju.”

¹⁴Eleki Yesuse Ikoti tamata meru kai Ibeteke lokosi be, “Imi pusumi lene mimise leke nati! ¹⁵Saisa rebe ekusu kena tamata laleije eono tamata mere indopo mo. Po lepata tiaie rebe esiri bei tamata biruije eatia tamata mere me Alla oai le mere bei me lalei.” ¹⁶[Sire pine tlinai me hoko suke ilenele.][§]

¹⁷Eleki Yesuse Ikeu bei tamata bokala meru kai Ikusu kena luma sae me eleki Eni maka luluaru esi tneu be, “Kuru, umpama minare esi natire saisa?”

¹⁸Eleki Yesuse Iralakesi be, “Le mula pine imi nati Auku umpama minare more? Suke imi rekwa be saisa neka rebe bei me muli, ekusu tamata laleije, eono tamata mere indopo mo. ¹⁹Le ekusu kena lalei mo po ekusu kena tibuine, eleki namake esiri bei nanakwalaije.” Mere Yesuse latetuke be pusue manane kanele yele.

²⁰Eleki Yesuse Ibeteke lekwe be, “Saisa rebe siri bei tamatare, mere pine eono ruai kai tamata makete lekwe esi ndopo. ²¹Le bei me lale, rebe bei tamata lalei, inoake yelu tiaie molupe ntasite, ndeane, maka bunu, ²²maka sablia, lemaka tamata makete, alenake tamata makete eni tiaie, ono saisa neka rebe neune, lale loko tamata makete eni yelu, holmate tamata makete mo, muruke tamata makete le eni tanei, kwakwale, kai boro. ²³Pusue neuna meiju

[¶]7:6 Yes. 29:13

[§]7:16 Ayate meije kena Alkitape sou Yunani akmenaru sae mo.

usiri bei tamata lalei, eleki uono tamata makete indopo.”

**Bina sae bei Siro-Fenisia
ihlaleke ktili loko Yesuse**

7:24-30

(Mat. 15:21-28)

²⁴ Eleki Yesuse Ikeleke bei mere kai Ikeu lope otoi Tiruse. Eleki Ikusu kena luma sae kai Isuka be tamata sae irekwaI mo, po Ikbunire saisa moneka. ²⁵ Bina sae me, ro tiare ekbasae eni nanare ilene kena Yesuse, eleki iluake lokoI kai itatu lope tapele me oalje, ²⁶ kai ikotie leke Yesuse Isirie ro tiare bei eni nanae binare. Bina mere tamata Yunani, ru-elei me otoi Siro-Fenisia. ²⁷ Eleki Yesuse Ibeteke loko bina mere kena umpama be, “Sebeie Auku kwetelaru esi kane mina, po sepo Au rana kwetelaru esi manane eleki rabakele ete asuaru, mere mise mo.”

²⁸ Eleki binare ibeteke loko Yesuse be, “Ye, Tuhane, po asure lekwe ekane manane rebe etetu bei mejare lope tapele neka.”

²⁹ Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Ar-alake Au mise kuate hoko meije aleu le ro tiare esiri bei amu anare peneka.”

³⁰ Bina mere ileu me luma, iselu eni nanae binare eri ntulu me otoi maka ntulure sa po ro tiare esiri beini peneka.

**Yesuse Iono tamata
popole rebe mounne imise**

7:31-37

³¹ Eleki Yesuse Ikeu bei otoi Tiruse Ikeue Sidone, Isiba lopai tlaka Galilea me otoi Dekapolise. ³² Ete mere tamata esi liku tamata sae loko Yesuse. Ile mere popole kai mounne. Esi kotie bei Yesuse leke Itolae balaI kena tamata mere. ³³ Eleki Yesuse Ikeu lei bei tamata bokalaru leke ruasi, kai Ikusue bala ubulje kena tamata mere tlinaje, eleki

Itoe kena balaije eleki Ikerike tamata mere meine. ³⁴ Eleki Ilimese lolete lan-ite, Ineha Eni nasite eleki Iombe, “Efata!” Esi natire be: “Buka!”

³⁵ Eleki tamata mere ilene sosoli kai meine loli kena ilepa, hoko ilepare mise peneka. ³⁶ Yesuse Ibeteke loko tamata rebe esi ete mere be, “Imi alenake rebe minae imi selu Au onore yake!” Masike Ilakesi po esi alenakele ete tamata bokala be Yesuse Iono tamata popole rebe mounne imise peneka. ³⁷ Tamata esi herane titinai kai esi beteke be, “Iono saisare mise titinai neka. Tamata popole, Iono ilene kai tamata mounne, Iono ilepa.”

Yesuse Iala tamata usata ata lesi

8:1-10

(Mat. 15:32-39)

8 Lomei takwali mo, tamata bokala esi luake loko Yesuse leneka. Eleki kena esi manane sae moneka, Yesuse Ikoti Eni maka luluaru kai Ibeteke lokosi be, ² “Tamata meiju, malerekesi le esi lulu Au petua telu kena esi lene Sou Missete peneka, po esi manane sae moneka. ³ Sepo Au ulake esi leu kena meije, namake klolikesi me lalane tlai, le sie meru leini esi luake bei lauke.”

⁴ Eleki Eni maka luluaru esi ralakeNi be, “Tuhane, meije ite kena otoi malene hoko manane kena pusue tamata meiju esi kanere sae mo.”

⁵ Po Yesuse Itneusi be, “Imi roti buai ila ete mere?”

Eleki Eni maka luluaru esi ralakeNi be, “Buai itu mei.”

⁶ Yesuse Iulake tamata meru esi rue mpe tapele. Eleki Irana rotiaru, Ikotie trima kasi bei Alla, Ibire rotiaru kai Ir-ilukelu ete Eni maka luluaru leke esi larakelu ete tamata meru, hoko Eni maka luluaru esi larakete. ⁷ Esi iana tona inai ilaru lekwe. Yesuse Ikotie Alla

Iriluke misete kenalu eleki Iulake Eni maka luluaru esi larakelu ete tamata meru.⁸ Tamata meru esi kane eti esi pila. Eleki Eni maka luluaru esi lupuke roti lesinu kena sokata itu penuta.⁹ Tamata meru kasuke sie usata ata. Eleki Yesuse Iulake esi leu.¹⁰ Eleki Isa kena soa buini kai Eni maka luluaru eleki esi sai lopai otoi Dalmanuta.

**Tamata Parisiaru esi kotie
Yesuse Iono tanda bei Alla**

8:11-13

(Mat. 16:1-4)

¹¹ Eleki tamata Parisiaru esi luake loko Yesuse kai esi tneu yelu bokala lokoI leke esi nikwa Eni salale. Esi beteke lokoI be, “Kuru, Aaseluke kbasa bei Alla ete ami mina leke ami rekwa be Aluake bei Alla.” ¹² Eleki Yesuse Inasi takwali toto kai Ibeteke lokosi be, “KaplaleKu le imi titinai le imi kotie Au aseluke kbasa bei Alla ete imi. Imi lene mimise! Au aseluke tanda bei Alla ete imi tamata rebai meije mo.”

¹³ Eleki Yesuse Ikeu beisi, Isa suike kena soa buine, eleki esi sai lopai teba.

**Yesuse Iahnau leke keta bei tamata
Parisi kai Herodese esi hnaunaru**

8:14-21

(Mat. 16:5-12)

¹⁴ Eleki takwali mo Eni maka luluaru esi beteke be, “Ami nete liku roti mo! Meije batuke roti buai esa mei.”

¹⁵ Eleki Yesuse Ianetesi be, “Imi raka mimise kai keta bei tamata Parisiaru kai Herodese esi ragire^{**}. ¹⁶ Eleki Eni maka luluaru esi beteke loko lomai be, “Yesuse Ibeteke ele mere le ite nete liku roti more

piseo?” ¹⁷ Po Yesuse Irekwa saisa rebe esi lepaele peneka, eleki Ibeteke lokosi be, “Le mula pine imi lepa loko lomai be imi nete liku roti more? Imi nati Au atetuke mise mosa piseo? Imi hlaleke nunu mo be Auku kbasare bei Alla. ¹⁸ Matainami me po imi selu mo, tlinami me po imi lene mo. Imi nete sa pibe mon-eka? ¹⁹ Kena Au ala tamata usata lima kena roti buai limaru, imi lupuke esi le-sine kena sokata ila upenure?” Esi ralake be, “Butu esa lesini lua.” ²⁰ Kai Ibeteke lekwe be, “Kena Au ala tamata usata ata kena roti buai iture, imi lupuke esi le-sine kena sokata ila?” Eni maka luluaru esi ralakeNi be, “Sokata itu.” ²¹ Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi nati Auku kbasare mosa moyo?”

**Yesuse Iono tamata matapolale
sae me Betsaida imise**

8:22-26

²² Eleki Yesuse esi luake me Betsaida. Eleki tamata esi liku tamata matapolale sae loko Yesuse kai esi kotie bei Yesuse leke Ikerikeni mina. ²³ Yesuse Ik-erike tamata matapolale mere balaije kai Ikerini me hena mulini. Eleki Itoe tamata mere mataiye kai Itolae balaije kena mataiye, kai Itneui be, “Asupu selu sasaisa peneko?”

²⁴ Tamata mere ilimese sapa oai kai ibeteke lokoI be, “Au selu tamata esi keu lori lopai po selusi saka ai aini.”

²⁵ Eleki Yesuse Itolae balaije suike kena matainaiju, hoko tamata mere isupu selu titinai kai mataiye mise pene. Hoko isupu selu pusue yelu mise peneka. ²⁶ Mere pela eleki Yesuse Iulake tamata mere ileu me luma po Ibeteke lokoi be, “Aleure keue hena lalei yake, leke ale-nake saisa rebe eono ete ale meije yake.”

^{**} **8:15** Kena Mat. 16:5-12 ebeteke Yesuse Ipake ragi ete meije le ragi mere saka tamata Parisi kai Herodese esi lepata ete tamata Yahudi leke lulu esi atate po lulu Tuhane Eni lepataru yake.

Petruse inaku be Alla Iulake Yesuse**8:27-30***(Mat. 16:13-20; Luk. 9:18-21)*

²⁷ Yesuse kai Eni maka luluaru esi siba lolete hena rebe ume kota Kaesarea Pilipi keholire. Kena esi me lalane tlaije, Yesuse Itneusi be, “Tamata esi beteke be Aure sire?”

²⁸ Eleki esi ralakeNi be, “Tamata leini me esi beteke be Alere Yohanese maka baptise; tamata maketa lekwe esi beteke be Ale Elia; kai tamata maketa lekwe esi beteke be Ale tamata sae bei nabiaru.”

²⁹ Eleki Yesuse Itneusi be, “Po imi beteke be Aure sire?”

Petruse iralakeNi be, “Ale Alla IulakeMu kena ono misete ete tamata!”

³⁰ Po Yesuse Ilakesi titinai be, “Ale-nake Au ete tamata makete yake.”

Yesuse Ibeteke be lau mo Imata neka**8:31-9:1***(Mat. 16:21-28; Luk. 9:22-27)*

³¹ Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Au, Tamata Eni Nanae, Au supu susate elake eleki Yahudiaru esi elakaru, imama elakaru kai kuru Torataru esi suka Au mo. Eleki Au supu bunu po ele petu luare Au kwana suike.” ³² Yesuse Ibeteke ntoli ete Eni maka luluaru, hoko Petruse ikeu leI toto kai ilakeNi. ³³ Po Yesuse Ihali suike loko Eni maka luluaru kai Inasuke Petruse be, “Hetu beiKu! Ale saka ro tiaru esi elake, le anoake loko saisa rebe Alla Inoakele mo po loko saisa rebe tamata inoakele neka.”

³⁴ Eleki Yesuse Ikoti tamata bokala rebe esi me sakesa kai Eni maka luluaru ete mere eleki Ibeteke be, “Imi lulu Au kai lalemi ndina. Masike imi suka mo, po Alla Isuka hoko lalemi kera po imi lulu Au neka. Masike esi bunu imi saka esi paku imi kena aitutine po mula

mo, lulu Au rame neka. ³⁵ Le sepo imi suka lulu Au mo leke mata yake, hoko imi rue kai Alla eti pela mo. Po sepo imi suka kena mata le imi lulu Au kai lepae Sou Misete bei Alla ete tamata maketa, imi rue kai Alla eti pela. ³⁶ Le masike tamata isupu pusue yelu mei nusa meije po kena imatare, isupu rue kai Alla mo, hoko yelu meru esi guna sae etei mon-eka. ³⁷ Hoko rue kai Alla eti pelare sae isupu selie kena sasaisa mo. ³⁸ Le sepo sire pine iasomi le ilulu Au kai Auku lepataru me tamata rebe esi lene loko Alla more kai tamata dosa rebai meije, hoko Au, Tamata Eni Nanare lekwe asomi le tamata mere, kena Au luake suike le AmaKu Eni kbasa elake sakesa kai malekata rebe esi dosa sae more.”

9 Yesuse Ibeteke be, “Imi lene lokoKu mimise! Bei imia meiju leini esi mata mosa roma esi selu Alla Ipleta imi tamatare.”

Yesuse Ilelie nanaIje kai Eni lapune ndete ulate**9:2-10***(Mat. 17:1-18; Luk. 9:28-36)*

² Eleki petua ne bei mere. Yesuse Ik-eri Petruse, Yakobuse kai Yohanese esi lolete ulate nanuke sae me. Ete ndetere batuke ruasi, eleki Yesuse Ilelie nanaije me telu oaisu, ³ Eni lapune eputi titinai kai selue kliti. Tamata maka tetake mei nusa meije sae itetake lapune puti lupe mere mo. ⁴ Eleki telusi selu Elia kai Musa, nabi akmenaru esi luake kai esi alena kai Yesuse. ⁵ Eleki Petruse ibeteke loko Yesuse be, “Kuru, ami ete meije lalema ndina titinai. Ami suka ono tenda telu: sae ete Ale, sae ete Musa kai sae ete Elia.” ⁶ Petruse ilepa ele mere le irekwa moneka be suke ilepa saisa, le rilasi titinai. ⁷ Eleki moputire luake, ekohu lutike telusi, eleki Alla Ilepa bei moputire be, “Meije Auku Anae, Au okiNi. Imi lene

lokoI!” ⁸Kena mere neka, telusi limese keholi yo esi selu Elia kai Musa moneka, esi selu batuke Yesuse rual peneka.

⁹Eleki kena esi rulu bei ulate mere, Yesuse Ibeteke loko telusi leke esi alenake saisa rebe esi selure ete sae kuesa yake. Namake Tamata Eni Nanare Ikwana suike bei matale mina pine esi alenake sa.

¹⁰Esi alenake saisa rebe esi selure mo, po Yesuse Eni lepate be, “Kwana suike bei matale,” telusi tneu lomai lokole be esi natire saisa?

Nabi saka Elia iluake lomei peneka

9:11-13

(Mat. 17:9-13)

¹¹Eleki Eni maka luluaru esi tneu Yesuse be, “Le mula pine kuru Torataru esi ombe nabi Elia iluake suike mina pine Maka Hlamate Iluake?”

¹²Eleki Ibeteke be, “Tinai, Elia iluake akmena leke iono pusue yelu mise. Po ete Tamata Eni Nanare eono eliare? Le mula pine me Alla Eni Lepata rebe lekire ebeteke be namake Isupu susate elake kai tamata esi lepae tiae lokolje?” ¹³Po Au beteke loko imi be, “Nabi Elia iluake peneka, kai tamata esi ono neune sasaisa etei neka lulu lepate rebe ebeteken me Alla Eni lepate rebe lekire.”

Kwete mokwai rebe ro tiare kbasani

9:14-32

(Mat. 17:14-23; Luk. 9:37-43a, 46-48)

¹⁴Kena Yesuse, Petrus, Yakobuse kai Yohanese atasi leu loko Eni maka lulua maketaru, atasi selu tamata bokala esi me kaisi, kai kuru torata sie ilaru, esi rare kai Eni maka lulua meru. ¹⁵Kena tamata bokala meru esi selu Yesuse, huku-tukesi kai esi bala sapaI. ¹⁶Eleki Yesuse Itneu Eni maka lulua meru be, “Imi rare kai kuru Torata meru lo saisa?”

¹⁷Eleki ile sae bei tamata bokala meru iombe, “Kuru, au keru auku anae meije lokoMu le ro tiare ekbasani eti ilepa tekwa moneka. ¹⁸Pela ro tiare kbasane, iblauke nanakwalaije lope tapele, buselu salini, niseiju kabloki, kai nanakwalaiju kbere pusulu. Au kotie Amu maka luluaru kena esi sirie ro tiare beini peneka po esi siri tekwa mo.”

¹⁹Hoko Yesuse Ibeteke lokosi be, “Tinai, imire tamata rebe hlaleke loko Tuhane mo! Suke Au rue kai imi roma petu ila sa? Au tahane laleku loko imi roma petu ila pine imi hlaleke loko Au sare? Keru kwetele mere lomei lokoKu.” ²⁰Eleki esi keru kwetele mere loko Yesuse.

Eleki kena ro tiare selu Yesuse, elisuke kwetele mere eti ikoli lope tapele kai ikololi lori lopai, eleki buselu salini.

²¹Yesuse Itneu kwetele mere amaije be, “Ro tiare ekbasane kwetele mere takwali peneko?”

Amalake be, “Bei eri tone sa. ²²Ro tiare rupakeni kena auwe po mo hoko kwele kena ebunui. Ele mere hoko, sepo Aono imisere yele, Asirie ro tiare beini noma!”

²³Eleki Yesuse Iombe, “Mula? Aombe Au ono imisere yele? Tuhane Ikbasane kena ono sasaisa neka, mahabe hlaleke lokoI.”

²⁴Eleki amai ibeteke loko Yesuse be, “Au hlaleke lokoMu po au hlaleke ktili mosa. Hoko tapa au leke au hlaleke lokoMu ktili!”

²⁵Eleki Yesuse Iselu tamata bokala esi luake lomei tapa rame, hoko Ibeteke loko ro tiare be, “Ale ro tiae maka ono tamata imou kai ilene mo! Au pletaemu, asiri bei kwetele meije kai akusu suike kenai moneka!”

²⁶Eleki ro tiae mere ebiuwe kai elisukeni ktili titinai kai esiri bei kwetele mere. Kwetele mere selui saka tamata matale peneka, eti tamata bokala esi

ombe, “Imata peneka.” ²⁷ Po Yesuse Ik-erike balaije kai Ibetukeni, eleki ruai kele.

²⁸ Eleki Yesuse Ikusu me luma kai Eni maka luluaru ruasi kaiNi eleki esi beteke lokoI be, “Le mula pine ami supu sirie ro tiare bei kwetele mere more?”

²⁹ Yesuse Iombe, “Ro tiaie saka meije, sirie kena lalane makete saisa mo, po batuke sirie kena kotie loko Alla neka.”

³⁰ Eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi keleke bei otoi mere kai esi keue otoi Galilea.

Po Yesuse Isuka tamata esi rekwa be Ietia mo, ³¹ le kena mere Iatetuke Eni maka luluaru. Eleki Ibeteke lokosi be, “Takwali moneka ile sae iriluke Au, Tamata Eni Nanae meije, ete tamata makete kai esi bunu Au. Po ele petu lware Au kwana suike peneka.”

³² Esi nati Yesuse Eni lepate mo, po esi nehe kena tneul mo be lepate mere esi natire saisa.

Sire iela lesire?

9:33-50

(Mat. 18:1-9; Luk. 9:46-50, 17:1-2)

³³ Eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi luake me kota Kapernaume. Kena esi me luma peneka, Itneu Eni maka luluaru be, “Minae lulu lalane imi leuke lomai le saisa?”

³⁴ Po kwetelaru esi ndene neka, le minare esi leuke lomai be beise sire pine iela lesire. ³⁵ Eleki Yesuse Irue kai Ikoti Eni maka lulua butu esa lesini lua meru kai Ibeteke lokosi be, “Sepo imi suka ono tamata elake, hoko imi mpe lebu bei tamata makete mina kai imi layani pusue tamata neka.” ³⁶ Eleki Yesuse Irana kwete tone kai Iono kwete tone mere ikele me tlalaisu. Eleki Ihlikueni kai Ibeteke lokosi be, ³⁷ “Sire pine laleije noa tamata makete sakesa

kai Au suka kwete tone meije hoko isuka Au lekwe, eleki sire pine isuka Au, tamata mere isuka Alla rebe Iulake Aure lekwe.”

³⁸ Eleki Yohanese ibeteke loko Yesuse be, “Kuru, ami selu tamata sae isirie ro tiare bei tamata makete kena Amu nane. Hoko ami lakeni le isakesa kai ite mo.”

³⁹ Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi lakeni yake le sire pine iono tanda herane kena Auku nane, mere ilepae tiaie loko Au mo. ⁴⁰ Le tamata sire pine ilelie ite mo hoko tamata mere ite toine neka.

⁴¹ Imi lene meije mimise! Sire pine iriluke kwele moko toini sae etemi le imire Kristuse Eni maka lulua; hoko tamata mere isupu hadia bei Alla.

⁴² Po sepo sire pine iono tamata rebe esi pakuna mo po esi hlaleke loko Aure esi ono dosa, hoko mise lesire tamata mere lo batu elake kena eni mokane eleki poiemi lope meite. ⁴³ Kai sepo balami leini sae eono eti imi ono dosa, hoko tetele. Le mise lesire balami esa po imi rue kai Alla eti pela, bei balamu lua po asupu poie me otoi naraka, otoi mere aure mata moneka. [⁴⁴ Me otoi mere ulearu mata moneka kai aure lekwe mata moneka.] ⁴⁵ Kai sepo imi lelale leini sae eono eti imi ono dosa, hoko tete lelale mere neka. Le mise lesire imi lelale esa po imi supu rue kai Alla eti pela, bei lelala lua po supu poie me otoi naraka. [⁴⁶ Me otoi mere ulearu mata moneka kai auwere lekwe mata moneka.] ⁴⁷ Kai sepo matainami leini sae eono eti imi ono dosa, hoko boie. Le mise lesire matainami esa po imi supu rue kai Alla eti pela, bei matainami lua po supu poie me otoi naraka. ⁴⁸ Me otoi mere ulearu mata moneka kai aure lekwe mata moneka.

⁴⁹ Tamata rebe ilulu hnauna meiju, Alla Ionoi mise kai dosa sae mo, saka aure koture.

⁵⁰ Tasire misete, po sepo esi nkalene sae moneka, hoko onoe nkale suike saisa moneka.

Hoko suke imi ono saka tasire leke imi leuke lomai yake, kai imi rue kai tamata makete suke mise kai lomai.”

**Tamata rebe kai pende esi
teu lomaije yele pibe mo?**

10:1-12

(Mat. 19:1-12; Luk. 16:18)

10 Yesuse kai Eni maka luluaru esi keleke bei otoi mere lopai otoi Yudea kai kwele Yordane esi tebai. Tamata bokala esi luake loko Yesuse lekwe. Hoko Yesuse Iatetuke Sou Misete bei Alla etesi saka piasare, Ionore.

² Eleki tamata Parisia sie telua pise ata esi luake loko Yesuse kena tehekeNi. Esi beteke lokoI be, “Kuru, lulu hukume rebe Musa ilekire, mokwai ihleke eni binare yelo?”

³ Yesuse Ibeteke lokosi be, “Musa Eni pleta ete imire saisa?”

⁴ Esi ombe, “Musa ibeteke be, ono sulate teu lomai kai amu bina pine hleke lomai.”

⁵ Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Musa ileki hukume mere le imi suka lulu Alla mo. ⁶ Akmenare kena Alla Itolae nusare, Itolae mokwai kai bina. ⁷ Hoko mokwai ikeu bei amai kai inai pine ikai eni bina, ⁸ leke luasi ono esa. Hoko sie luya moneka, po esa neka. ⁹ Hoko mokwai kai bina rebe Alla Ionosi esa pende, ite tamatare ono teu lomai yake.”

¹⁰ Eleki kena Yesuse kai Eni maka luluaru esi me luma peneka, esi beteke lokoI be, “Kuru, Aatetuke minare esi natire saisa?” ¹¹ Yesuse Iombe, “Sire ihleke eni bina eleki tatike pine ikai bina makete hoko isabliake eni bina menare peneka. ¹² Sepo bina sae ihleke eni mokwai eleki tatike pine ikai mokwai makete, hoko isablia lekwe.”

Yesuse lalélje noa kwete tona

10:13-15

(Mat. 19:13-15; Luk. 18:15-17)

¹³ Eleki tamata esi liku esi kwete tona loko Yesuse. Eleki esi kotie Yesuse Ik-erikesi kai riluke misete ete kwetela meru. Po Eni maka luluaru esi nasuke tamata meru be, “Imi liku kwete tonaru lokoI yanoma!” ¹⁴ Yesuse Iselu mere hoko Inasuke Eni maka luluaru be, “Imi sebeie tamata meru esi keru esi kwetelaru loko Au le tamata saka kwete tona meiju esi rue tehaike Alla kena Ipleta imi tamatare. ¹⁵ Hoko imi lene mimise lokoKu! Tamata rebe ihlaleke loko Alla saka kwete tona meiju esi hlaleke mo hoko esi rue tehaike Alla kena Ipleta pusue imi tamatare mo!” ¹⁶ Eleki Yesuse Inopa kwete tona meru, Itola balaI kenasi eleki Iriluke misete etesi.

**Mokwai beluke rebe
eni taneia bokala**

10:17-31

(Mat. 19:16-30; Luk. 18:18-30)

¹⁷ Kena Yesuse Ikeu siba mosare, mokwai belukwe sae ibala lokoI kai itatu lokoI, eleki ibeteke lokoI be, “Kuru, Ale tamata misete. Au ono saisa leke au supu rue kai Alla eti pelare?”

¹⁸ Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Le mula pine abeteke Aure tamata misete? Alla ruaI pine imise po makete mo. ¹⁹ Arekwa Alla Eni pletare peneka: bunu yake, sablia yake, ndea yake, ono saksi sala yake, ono tamata makete oai rulu yake, kai holmate amamu kai inamu.”

²⁰ Eleki mokwai beluke mere ibeteke lokoI be, “Kuru, pusue pleta meru au lulu peneka bei kena au tone sa.”

²¹ Eleki Yesuse Ilimese tamata mere, lalélje noai. Eleki Ibeteke lokoi be, “Pleta sae me, alulu mosa. Akeu abelie

pusue amu taneiaru eleki riluke esi kepena ete tamata rebe eni sasaisa more. Aono ele mere atola tanei ndete surga. Mere pela pine alomei lulu Au sa!” ²² Kena mokwai mere ilene mere, kaplalei titinai le eni taneiaru boka kuate, hoko ikeu ne.

²³ Yesuse Ilimese keholi loko Eni maka luluaru kai Ibeteke lokosi be, “Tamata rebe eni tanei bokalaru ihlaleke kai ilulu Allare, susa titinai.”

²⁴ Eni maka luluaru hkutukesi le Yesuse Eni lepate mere. Po Yesuse Ibeteke suike be, “Kwetela, tamata rebe hlaleke kai lulu Aure esi supu susate! ²⁵ Binatane elake rebe kotiele untare ekusu lalune benaije mire lesi bei tamata rebe eni tanei bokala ihlaleke kai ilulu Allare.”

²⁶ Eleki Eni maka luluaru hkutukesi titinai lesi bei minare hoko esi beteke loko lomai be, “Ele mere hoko sire isupu hlamate bei Allare?”

²⁷ Yesuse Ilimesesi kai Ibeteke be, “Alla Ihlamate imi tamata po tamata ihlamate ruaije saisa mo, le Alla Eni kbsa kena ono sasaisa neka.”

²⁸ Eleki Petruse ibeteke loko Yesuse be, “Ami keu bei amiki yelu pusulu peneka leke ami luluMu! Hoko ami matare, ami supu rue tehaike Alla more titinai neko?”

²⁹ Yesuse Iombe, “Imi lene loko Au mimise! Sire pine ikeu bei eni luma pise kwalini pise betai pise inai pise amai pise eni nanae pise ndinu ete tamata makete le inete lokoKu kai ilepa Sou Misete bei Alla, ³⁰ hoko tamata bokala esi seli amai, inai, kwalini, betai, nanae kai esi riluke ndinu, luma boka lesi. Eleki esi supu susate bei tamata maketa rebe esi hlaleke loko Alla more lekwe. Po tatike pine kena esi matare, esi rue tehaike Alla. ³¹ Po tamata bokala leini esi hlaleke loko Alla akmena po namake esi maka hlaleke ktili moneka. Eleki

tamata bokala leini lekwe esi hlaleke loko Alla pamuli po tatike pine esi maka hlaleke ktili lesi bei tamata maketa rebe hlaleke loko Alla akmenare.”

**Yesuse Ibeteke suike be,
“Lau mo Au matare reneka”**

10:32-34

(Mat. 20:17-19; Luk. 18:31-34)

³² Eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi keu siba lolete Yerusaleme. Yesuse Ilia yo Eni maka luluaru kai tamata makete esi tutumulieNi. Eni maka luluaru kaplalesi kai tamata rebe esi luluIje rilasi. Eleki Yesuse Ikoti Eni maka luluaru lau toto bei tamata maketaru eleki Ibeteke saisa rebe tatike pine tamata esi onoe eteije. ³³ Ibeteke lokosi be, “Meije ite keu lolete Yerusaleme, eleki imama elakaru kai kuru Torataru esi keru Au ete tamata maketa. Esi beteke be suke Au mata. Esi riluke Au ete tamata rebe rekwa Alla mosare. ³⁴ Eleki esi aboroe Au, esi toe Au, esi bluku Au rebai bokala eleki esi bunu Au. Po ele petu luare Au kwana suike.”

**Yakobuse kai Yohanese esi
kotie yele esa bei Yesuse**

10:35-45

(Mat. 20:20-28)

³⁵ Eleki Sebedeuse eni nanae Yakobuse kai Yohanese esi tehaike Yesuse kai luasi beteke lokoI be, “Kuru, ami luami kotie bei Ale leke Alene loko sasaisa rebe ami kotiele.”

³⁶ Yesuse Iombe, “Imi kotie Au ono saisa ete imire?”

³⁷ Luasi beteke be, “Tatike kena Aleu ndete surgare, Aono ami luama rue kena Amu makwanale kai mapale leke ami pleta sakesa kaiMu.”

³⁸ Eleki Yesuse Ibeteke be, “Imi lua nati saisa rebe luami kotiele bei Aure

mosa. Imi suka supu susate sakesa kaiKu kai supu mata sakesa kaiKu, o?"

³⁹ Luasi ombe, "Yele, ami suka."

Eleki Yesuse Iombe, "Imi luami supu susate sakesa kaiKu; supu mata sakesa kaiKu, ⁴⁰ po rue kena otoi me Auku makwanale kai mapale, Auku pleta mo. Alla pine Ipleta sire rebe ipleta sakesa kaiKu, kai Alla Irekwa meru peneka."

⁴¹ Kena Eni maka lulua butu esaru esi lene kena luasi kotie yele mere bei Yesuse, hoko esi ono luasi. ⁴² Yesuse Ikoti pususi eleki Ibeteke lokosi be, "Pusue tamata esi rekwa be tamata rebe esi hlaleke loko Alla more esi pletae tamatare ktili eleki elakaru esi ono tamata esi supu susate lekwe. ⁴³ Po imi ono sakasi yake! Sire pine isuka ono tamata elake hoko ilayani tamata makete mina, ⁴⁴ eleki sire pine isuka kbasae tamata bokala hoko ilayani pusue tamata makete lekwe. ⁴⁵ Le Au, Tamata Eni Nanare lekwe Au luake lomei kena layani tamatare neka, po kena tamata esi layani Au mo. Eleki Au riluke ruaKu kena seli tamata bokala esi dosaru."

Yesuse Iono tamata matapolale rebe eni nane Bartimeuse imise

10:46-52

(Mat. 20:29-34; Luk. 18:35-43)

⁴⁶ Eleki Yesuse Ilia kota Yeriko sakesa kai Eni maka lulua kai tamata bokala. Tamata matapolale sae eni nane Bartimeuse, Timeuse eni nanae, irue mei lalane leini kai ikotie kepene le iselu mo. ⁴⁷ Ilene be Yesuse bei Nasarete mei Ilia, hoko ikoloe be, "Yesuse, Dauta eni Nanae! LaleuMe noa au noma!"

⁴⁸ Tamata ete meru esi beteke lokoi be, "Akloloe lokoI ele mere yake." Po ikoloe rame be, "Dauta eni Nanae, laleuMe noaku noma!"

⁴⁹ Yesuse Ikele kai Ibeteke loko tamata meru be, "Beteke etei be lomei lokoKu."

Eleki esi beteke lokoi be, "Kuebe, akuru laleume! Akeleke! Yesuse Ikotimu!"

⁵⁰ Eleki ibuka eni lapune nanuke kai itolaele eleki ikeu loko Yesuse.

⁵¹ Yesuse Itneu be, "Kuebe, akotie Au ono saisa ete alere?"

Eleki tamata matapolale mere ibeteke lokoI be, "Kuru, au kotie, Aono au selu."

⁵² Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, "Aleu noma. Ahlaleke loko Au peneka hoko Au ono aselu!"

Kena mere neka isupu selu eleki ikeu lulu Yesuse.

Yesuse Ikusu kota Yerusaleme

11:1-11

(Mat. 21:1-11; Luk.

19:28-40; Yoh. 12:12-19)

11 Kena Yesuse kai Eni maka luluaru esi keu lolete kota Yerusaleme, kena esi tehaike Betpage kai Betania mpe ulate Saitune aini bokalaru, Yesuse Iulake Eni maka lulua sie luaya esi keu akmena. ² Ibeteke lokosi be, "Imi luami keu akmena lora henare, kena luami luake nda henare, luami selu keledai tlai sae loe ete mere. Keledai mere tamata sae isa kena mosa. Imi luami lutae eleki nehale lomei lokoKu. ³ Sepo sae itneu luami be, 'Le mula pine imi luta keledai tlai mere?', imi ralakesi be, 'Tuhane Ipakele, po totonai pine Ileukele ete imi.'"

⁴ Eleki Eni maka lulua lua meru esi keu lora henare eleki esi selu keledai tlai sae me loe me metu me mulire esi muline tehaike lalane. Eleki luasi lutae, ⁵ Tamata sie luaya pise sie telua esi kele ete mere eleki esi tneu luasi be, "Imi luta keledai mere le mula?"

⁶ Luasi ralake tamata meru be, "Tuhane Ipakele po tatike pine

Ileukele.” Eleki tamataru sebei luasi ranae. ⁷Luasi rana keledai mere eleki luasi leu loko Yesuse. Eleki Eni maka luluaru esi tola esi lapuna me muliru ndete keledaije, eleki Yesuse Irue kenae ndete baba. ⁸Eleki tamata bokala esi keu repa ai sanai bei me neu eleki esi tola kena lalane, yo tamata leini esi buka esi obitaru kena lalane babaije leke keledaije titake esi babaije. ⁹Eleki tamata rebe esi keu akmena kai rebe esi keu pamulire pususi kloloe be, “Isike Alla!

Alla Iaseluke misete lakwai esa ete ami le tamata meije Iluake lomei kena Alla Eni kbasa.^{††}

¹⁰Tamata meije Iono Kamale ete ami leke Ipletæ ami saka kamale Dauta, amiki ntuane menare.

Mai ite isike Alla ndete surga!”

¹¹Eleki Yesuse Ikusu kota Yerusaleme kai Ikeu me Tuhane Eni Lumare^{‡‡}. Eleki Ikeu keholi kena selu pusulu. Po kmau peneka hoko Yesuse Ileu lorau hena Betania sakesa kai Eni maka lulua sie butu esa lesini luaru.

Yesuse Isui maka abeli kai maka tukare kepene bei Tuhane Eni Lumare
11:12-19

(Mat. 21:12-19; Luk.
19:45-48; Yoh. 2:13-22)

¹²Ele bobanure kena esi keleke bei Betania, Yesuse tialje sene peneka. ¹³Iselu ara aini sae me bei lauکه esi loinia ukusu peneka, eleki Ikeu nikwa esi buaije. Po kena Iselu ara aini mere, esi buai sae mo le tale kena bua suike mosa. ¹⁴Eleki

Ibeteke loko ara aini mere be, “Abua moneka.”

Eleki Eni maka luluaru esi lene Ibeteke mere lekwe.

¹⁵Kena esi luake me Yerusaleme, Ikusu me Tuhane Eni Lumare kena Ikotie loko Alla. Maka abeli kai maka sabe ete mere Isuisi. Ihali maka tukare kepene^{¶¶} esi mejaru kai maka abeli abuna esi bankuru hoko koli pusulu. ¹⁶Kai tamata esi keritaneiya sasaisa neka Isuka esi keue Tuhane Eni Lumare esi ueje mo. ¹⁷Ibeteke lokosi be, “Alla Ibeteke me Eni lepate rebe lekire be,

“Tamata sirekwa Auku lumare kena pusue tamata bei nusa esi kotie loko Au.”

Po imi ono kena kotie loko Alla mo po ono kena nikwa kepene ete ruami.”

¹⁸Eleki imame elakaru kai kuru Torata meru esi lene Yesuse Iatetuke ele mere hoko esi nikwa lalane kena bunuI. Le lalesi tiakeni le tamata bokala esi lene lokoI kai hkutukesi le Iatetuke mise kuate.

¹⁹Eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi leu bei kotare le kmau peneka.

Hlaleke loko Alla tiktili
leke kotie lokoI.

11:20-26
(Mat. 21:20-22)

²⁰Eleki bebeleti kena Yesuse kai Eni maka luluaru esi liare, esi selu ara aini enseki bei esi bubuije roma esi lamutie peneka. ²¹Eleki Petruse inete loko Yesuse ikutuke ara aini mere hoko ibeteke loko Yesuse be, “Kuru, Aselu,

^{††}11:9 Isi. 118:26

^{‡‡}11:11 Tuhane Eni Lumare kena kotie loko Alla kai kena imamaru esi pala binatangane pise tepune terigu rebe toha kai leite leke kotie ampune ete tamata esi dosaru bei Alla.

^{¶¶}11:15 Tamata maka tukare kepene mere isupu untune ela lakwai esa bei tamata rebe esi tukare kepene le esi luake bei nusa makete kena kusu me Tuhane Eni Luma hoko esi kepena mataiju makete.

memane anasuke ara aine hoko emutu peneka.”

²²Yesuse Iombe, “Imi hlaleke loko Alla tiktili! ²³Imi lene mimise! Tamata rebe ihlaleke loko Alla ktili, kena ikoti sasaisa bei Allare, Alla ilenele. Ikoti bei Alla be ulate eheti lorau meite hoko eheti lorau meite. ²⁴Imi lene lokoKu mimise! Kena imi kotie loko Allare, hlaleke lokoI ktili be saisa rebe imi kotie bei Allare imi supu peneka. ²⁵Kena imi kotie loko Allare, imi nete loko tamata rebe ono sala ete imire, ampune esi salaru, leke Imi Ama ndete surgare Iampune imi salaru lekwe. [²⁶Sepo imi ampune eni salaru mo, hoko Imi Ama ndete surgare lekwe Iampune imi salaru mo.”]§§

Yesuse Eni kbasa

11:27-33

(Mat. 21:23-27; Luk. 20:1-8)

²⁷Kena rebai sae me Yesuse kai Eni maka luluaru esi luake me Yerusaleme suike. Eleki Yesuse Ikusu me Tuhane Eni Lumare kena kotie loko Alla. Kena Ikeu me Tuhane Eni Lumare esi uei keholire, imame elakaru, kuru Torataru kai tamata Yahudiaru esi elakaru esi luake loko Yesuse. ²⁸Esi beteke be, “Aono yelu meru kena sire eni kbasare? Kai sire Iriluke kbasa ete Ale kena Aono yelu meru?”

²⁹Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Hoko yele po Au tneu imi mina. Imi ralake Au mina pine Au beteke ete imi be bei sire eni kbasare pine Au ono yelu meru. ³⁰Yohanese ibaptise tamatare, isupu kbasa bei sire? Bei Alla pibe bei tamata o?”

³¹Eleki esi lepa loko lomai be, “Sepo ite beteke be bei ndete surga, hoko tatike pine Yesuse Ibeteke be, ‘Le mula pine imi

hlaleke loko Yohanese more?’ ³²Po sepo ite beteke be bei tamata, hoko tatike pine ite supu teta bei tamata maketa.” Esi beteke ele mere le rilasi bei tamata bokala le pususi hlaleke be Yohanese nabi bei Alla. ³³Eleki esi beteke loko Yesuse be, “Ami rekwa mo.”

Eleki Yesuse lombe, “Ho yele, Au ono yelu meru kena kbasa bei sire, Au betekele mo.”

Alena Umpama kena Tamata Maka raka Ndinu Anggure

12:1-12

(Mat. 21:33-46; Luk. 20:9-19)

12 Eleki Yesuse Ialena umpama ete imama elakaru, kuru Torataru kai tamata Yahudiaru esi elakaru be, “Tamata sae me iatnane anggure kwawia bokala hoko iono ale keholie, iono tale maka raka ndinu kai ono otoi kena keleke anggure kena ono anggure kwelini. Eleki ndinu anggure mere iono tamata makete esi sebae, eleki ikeu kena oto lauke. ²Kena musime rana hasile, iulake tamata sae loko tamata maka seba meru leke supu bei esi hasile. ³Po tamata maka sebaru esi kerike tamata mere kai esi tetai eleki esi ulake ileu kai ileuke sasaisa mo. ⁴Eleki tamata rebe eni ndinu mere iulake tamata loko tamata maka sebaru. Po esi teta ulu buaije kai esi ono iasomi titinai. ⁵Tamata rebe eni ndinu mere iulake tamata makete suike leneka. Po esi bunui. Eleki iulake tamata maketa bokala lokosi. Esi teta tamata makerika kai esi bunu sie leini lekwe. ⁶Tamata makerike sae moneka hoko ruai inoake be, ‘Au ulake auku anare loko tamata maka sebare tinake esi ono lokoi mise piseo?’ Hoko iulake eni anare ruai rebe iokini titinaije. ⁷Eleki kwetele mere

§§11:26 Ayate meije kena Alkitape sou Yunania akmenaru sae mo.

iluake loko tamata maka seba ndinure. Kena esi seluije, esi beteke loko lomai be, 'Mere tamata rebe eni ndinure eni nanare hoko mai ite bunui leke ndinu anggure meije leue ite.' ⁸Esi kerikeni kai esi bunui, eleki poini me alere esi muline."

⁹Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, "Ndinu upuije iono saisa ete tamata maka seba ndinu mere? Ilevu eleki ibunu tamata neuna meru pususi eleki iono tamata makete esi seba ndinu mere leneka. ¹⁰⁻¹¹Alla Eni lepate be:

'Tamata esi kerike lumare esi poie batu sae me

po tatike pine batu mere kena lukue lili elake esi uweije.'*

Imi baise Alla Eni lepate mere pene pibe mosa?"

¹²Eleki esi nikwa lalane kena kerike Yesuse le esi rekwa kai esi nati be Yesuse Ialena umpama mere, Ialenessi. Po rilasi le tamata bokala meru hoko esi sebei Yesuse, eleki esi leu.

Seli pajake ete Kaisare

12:13-17

(Mat. 22:15-22; Luk. 20:20-26)

¹³Eleki takwali mo elakaru esi ulake tamata Parisi kai tamata rebe lulu Herodese sie telua pise ataya loko Yesuse le esi suka ono Yesuse Ilepata tiae loko kamale elake Kaisare. ¹⁴Esi luake kai esi beteke lokoI be, "Kuru, ami rekwa be Abeteke saissare tinai. ArilaMu le tamata elake mo moyo? Eleyo saisa rebe Alla Isukare Aatetuke ete ami. Hoko meije ite seli pajake ete Kaisare tinai pibe mo? Ite tamata Yahudire seli pajake mere tinai pibe seli moneko?"

¹⁵Po tamata meru lalesi luare, Yesuse Irekwa peneka. Yesuse Ibeteke be, "Le mula pine imi teheke Au leke Au lepa

tiae ele mere? Imi riluke kepene dinare matai sae leke Au selue mina."

¹⁶Eleki esi liku kepene matai mere kai esi riluke eteI. Eleki Ibeteke lokosi be, "Sire oalalei kai eni nane kena kepene matai meije?"

Esi ombe, "Kaisare enie."

¹⁷Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, "Kaisare eniere rilukele ete Kaisare kai Alla Eniere rilukele ete Alla."

Esi lene Yesuse Ibeteke mere esi herane.

Kena ite kwana suike ite kai suike moneka

12:18-27

(Mat. 22:23-33; Luk. 20:27-40)

¹⁸Tamata toini sae esi nane tamata Saduki. Esi hlaleke be tamata matale kwana suike moneka. Esi luake loko Yesuse kai esi lemake lokoI leke Ilepata tiae loko hukume rebe Musa ilekire. Esi beteke lokoI be, ¹⁹"Kuru, Musa ibeteke ete ami be, 'Kwalimu imata pine eni nanae sae mo hoko akai suike eni binare neka leke iruele nanae leke iseli kwalimu.' ²⁰Meije alena umpama kena kwalia sie itua. Kwalini menare imata po eni nanae sae mo. ²¹Hoko kwalini nomore luare ikai kwalini eni binare, eleki kwalini mere imata leneka po, nanae sae mosa. Eleki sakesa neka kena kwalini nomore telure. ²²Eleki kwalia sie ituaru pususi kai bina balu esa mere, eleki esi mata pususi po nanae sae mo. Kai bina balure imata lekwe. ²³Kena tamata matale esi kwana suike, sire pine iono mokwai ete bina balu mere, le pususi kai bina esa mere pe?"

²⁴Yesuse Ibeteke lokosi be, "Alla Eni lepate pise Eni kbasare, imi nati mo. Imi nati sala Musa eni lepataru peneka.

²⁵Kena tamata esi kwana suike, esi

*12:10-11 Isi. 118:22-23

kai suike moneka, esi saka malekata ndete surgare peneka.²⁶ Ele mere, hoko tamata esi kwana suike eono eliare, Au atetukele ete imi. Imi baise Alla Eni lepate ete Musa me tapuane butuije. Ibeteke be, ‘Aure Alla ete Abrahame, Isake kai Yakupe.’²⁷ Ile Alla ete tamata matalaru mo, po ete tamata kwanale kai tamata kwana suike. Hoko imi nati sala elake!”

Hukume elake lakwai esa

12:28-34

(Mat. 22:34-40; Luk. 10:25-28)

²⁸Kuru Torate sae iluake loko Yesuse eleki ilene tamata esi rare ktili kai Yesuse loko Torate. Eleki kuru mere ilene Yesuse Eni lepate tinai eleki ibeteke lokoI be, “Kuru, hukume elake lakwai esare saisa?”

²⁹Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Hukume elake lakwai esare elere: imi tamata Israele lene mimise! Iteki Tuhane Allare esa neka, Alla makete sae mo. ³⁰Imi oki Tuhane, imi Allare kena lalemi titinai kai imi ktiline. Nete lokoI rame eleki layaniNi kena lale misete. ³¹Eleki luare ele meije: Imi nete loko tamata makete saka ruami. Hukume rebe ela lesi bei meiju sae moneka.”

³²Eleki kuru mere ibeteke loko Yesuse be, “Tinai, kuru. Ankena le Abeteke be Allare esa, makete sae mo. ³³Aoki Alla kena lalemu titinai kai amu ktiline kai kena nati titinai. Eleki anete loko tamata makete, saka ruamu mere mise lesi bei tamata esi riluke binatangena kena palae kena korbane pise riluke yelu makete kena korbane.”

³⁴Eleki Yesuse Ilene be kuru mere iralake mise titinai, hoko Yesuse Ibeteke lokoi be, “Anoake mise titinai peneka. Hoko tatike pine Alla Ipleta amu atate.”

Tamata maka tneu Yesuse kena tehekeNi leke ono Isalare sae moneka.

Maka Hlamate Irulu bei Sire?

12:35-40

(Mat. 22:41-46, 22:1-36; Luk. 20:41-57)

³⁵Kena Yesuse Iatetuke Sou Misete bei Alla me Tuhane Eni Lumare esi uwei keholire, Ibeteke lokosi be, “Le mula pine kuru Torataru esi beteke be Maka Hlamate mere Irulu bei Dautare? ³⁶Le Ro Misete Iono Dauta ibeteke be:

‘Alla Ibeteke loko auku Tuhane:

Arue kena leiKue kai pleta sakesa kai Au, eleki tatike pine Au ono tamata rebe laleisu tiake Aure esi lene loko Ale neka.”[†]

³⁷Meije Dauta ruai ikotiNe Tuhane hoko Tuhane Irulu beini yelo?”

Tamata bokala esi lene loko Yesuse, hoko lalesi ndina titinai. ³⁸Yesuse Iatetuke be, “Imi keta bei kuru Torataru mimise le kwakwaisi kuate. Esi suka alike lapune nanuke kai keu hole, eleki esi suka tamata maketa esi lepa hlamate etesi me pasare. ³⁹Eleki esi supu otoi misete lakwai esa me iteki luma kena kotie bei Allare, eleki kena pestare esi supu otoi misete rebe holmatele. ⁴⁰Esi ono matabina baluaru esi layanisi kena matabina baluaru esi yelu. Eleki esi kotie loko Alla takwali titinai leke tamata bokala esi selusi. Tamata saka kuru Torata meiju esi supu hukumane bei Alla ktili lesi bei tamata makete.”

Matabina balu susate iriluke kepene bokala

12:41-44

(Luk. 21:1-4)

⁴¹Yesuse Irue balale otoi kena tola kepene me Tuhane Eni Lumare esi

[†]12:36 Isi. 110:1

laleije, Iselu tamata rebe kusu kepene kena otoi mere. Tamata rebe esi kepene bokare esi kusu kepena bokala kena otoi mere. ⁴²Matabina balu susate sae me iluake kai ikusu kepene tone matai lua. ⁴³Eleki Yesuse Ikoti Eni maka luluaru kai Ibeteke lokosi be, “Imi lene meije mimise! Matabina balu susate minare ikusu kepene kena esi otoiye boka lesi bei tamata makete. ⁴⁴Le tamata maketaru esi kusu kepene boka le esi taneia bokala. Po rebe matabina balu susasate mere ikusuele, eni kepene batuke mere neka po ikusu pusulu.”

Tanda kena petua rebe nusare atiare

13:1-37

(Mat. 24:1-44; Luk. 21:5-33)

13 Eleki kena Yesuse kai Eni maka luluaru esi leu bei Tuhane Eni Lumare, Eni maka lulu sae me ibeteke loko Yesuse be, “Kuru, selu Tuhane Eni Luma meije mise titinai kai batua elaka rebe pakelu kena elekele!”

²Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Tuhane Eni Luma meije elake kai nteki titinai. Po tatike pine tamata bei otoi makete esi luake lomei hoko esi likwaie Tuhane Eni Luma meije eti enesa.

³Takwali mo Yesuse kai Eni maka luluaru esi keu bei Tuhane Eni Luma mere lopai ulate saitune aini bokalaru, eleki Yesuse Irue rua! me ulate mere. Petruse, Yakobuse, Yohanese kai Andrease esi luake loko! kai esi beteke be, ⁴“Kuru, petu ila pine yelu minare uonore? Kai yelu meru uono mosare esi tandare elia?”

⁵Yesuse Iombe, “Imi raka mimise! Leke imi supu lemaka yake. ⁶Tamata bokala esi luake pake Auku nane esi beteke be, siere kamale hlamate. Hoko tamata bokala esi hlaleke loko tamata meru. ⁷Eleki imi lene be lisa kai lo-mai mei nusa hoko hkutukemi yake. Pi-asare mei nusare lisa kai lomaije neka.

Po nusare atia mosa. ⁸Bangsa esi lisa kai bangsa makete eleki kamale esi lisa kai kamale makete lekwe. Eleki isu etia-tia neka, tamata esi supu manane roma moneka hoko bokala esi mata. Pusue meru ite selulu po mere batuke nusare koho esi menaije mere sa. Meru saka bina tukune iblake tibuini kera kena ruele kwetele po ruelei mosa.

⁹Imi nete kai namake rame eti Au luake! Tamata esi keru imi eite elakaru eleki esi teta imi rebai boka me luma ibadare. Imi lulu Au hoko esi liku imi me elakaru pise kamalaru oasi, po mere leke imi supu lalane kena beteke Au etesi. ¹⁰Eleki Sou Misete bei Allare atetuke ete pusue tamata mei nusa. ¹¹Kena tamata esi kerike imi leke liku imi loko elakaru, imi rilami le saisa rebe suke imi betekele yake. Imi beteke sasaisa etesi neka, le imi betekele mere bei ruami mo, po Ro Misete Iono imi betekele etesi kena misete.

¹²Eleki kwalitoije, sae iriluke kwalini ete tamata makete kena bunui, eleki amate lekwe iriluke eni nanare kena bunui. Kwetelaru esi ktolo ete elake inai hoko esi bunu elake inai lekwe. ¹³Pusue tamata makete esi suka imi mo le imi hlaleke loko Au, po imi tahane hoko tatike pine imi supu misete bei Alla.

¹⁴Eleki tatike pine imi selu yelu rebe Alla suka more ume Eni Luma laleije, hoko imi selu yelu meiju uono hoko tamata Yudea naya lolete ulate mina leke esi bunu imi yake. Au Markuse, ah-nau imi leke imi baise mimise leke imi nati mimise. ¹⁵Tamata rebe esi rue ndete luma mulini rulu leke naiya po kusu rana yelu bei luma lalei yanoma. ¹⁶Tamata me ndinure leu kena rana lapune bei luma yanoma. ¹⁷Kena petua meru ete bina rebe ruele kwete totone kai susu kwete tone susa kuate. ¹⁸Hoko imi kotie loko Alla leke kena petu susate meru uono kena ulane talei yake, ¹⁹le susate

kena petua meru susa lesi bei susate petua maketaru, kai eono suike moneka. ²⁰Le Alla Iono petua meru takwali mo, le sepo etakwali hoko tamata sae itahane moneka hoko sae isupu hlamate moneka. Po ete tamata rebe Alla Ililakeise, iono petua meru takwali mo.

²¹Eleki kena petua meru, imi lene tamata esi beteke be, 'Aselu, Maka Hlamate Iete meije!', pise, 'Iete mere!', po imi lene lokosi yake. ²²Le kena petua meru kamale hlamate tinai mo kai nabia tinai more esi luake loko imi. Eleki sepo yele hoko esi ono tanda herane kai esi aseluke kbasale leke ono imi rebe Alla Eni tamatare hlaleke sala lokosi. ²³Eleki imi nete kai namake rame eti Au luake! Kena susate meru, pusulu uono mosare, Au beteke pusulu akmena ete imi peneka.

²⁴⁻²⁵Po petua susate meru pela mina pine yelu uono elere: lematai, bulane, kmalea selu tebike bei petu maketaru. Hoko lemataije kpetu lakwai esa, bulane ehita moneka kai kmalearu utetu.

²⁶Kena petua meru tamata esi selu Au, Tamata Eni Nanae, Iluake suike loko imi kena moputi kena kbasare ktili lakwai esa kai hita lakwai esa. ²⁷Eleki Au ulake Auku malekataru esi lupuke tamata rebe Ililakesi bei pusue nusa leke esi rue tehaike kai Alla.

²⁸Meije imi atetuke bei umpama ara aini: imi selu sepo esi sanaiju muta, kai esi lina usiri hoko imi rekwa be leare lau moneka. ²⁹Saka umpama ara aini mere, imi selu susate meru uono peneka hoko imi rekwa be Au, Tamata Eni Nanare, takwali mo Iluake reneka. ³⁰Au beteke ete imi be: tamata rebai meije esi mata pususi mosare, pusue yelu meiju uono peneka. ³¹Tatike pine nusa meije atiae, po Auku lepataru atiae mo.

³²Sae irekwa mo be petu ila pise olasa ila pine Au luake suike lokomi, malekata ndete surgare lekwe esi rekwa mosa,

Au lekwe rekwa mosa. Batuke AmaKu Irekwae! ³³Hoko imi nete kai namake rame eti Au luake! Le imi rekwa mo be petu ila pine Au luake suike loko imi pusumi! ³⁴Au alenake umpama Au lomei suike ele meije: tamata sae meikeu takwali. Inauke loko eni tamata makerikaru leke ruasi kerike loko esi makerikaru. Eleki itolae tamata sae kena raka meture. ³⁵Hoko imi lekwe saka tamata maka raka meture neka. Le petu ila pine imi Tuhane Iluake suike, imi rekwa mo. Kena kmau pise, kpetu tlai pise lau mo pita bebeleti pise imi rekwa. ³⁶Imi nete kai namake rame eti Au luake! Hoko kena Au luake suike lomeije imi hkutukemi le Au mo. ³⁷Saisa rebe Au betekelu ete imire, Au betekele ete pusue tamata lekwe. Hoko imi nete mimise!"

Maria isoba leite boini ntelete titinai kena Yesuse

14:1-11

(Mat. 26:1-16; Luk. 22:1-6;
Yoh. 11:45-53, 12:1-8)

14 Lesike petua lua pine tamata Yahudiaru esi pesta nete suike loko Alla Isirie esi ntuaana menaru bei Mesire kai pesta esi kane roti rebe pake ragi more. Eleki imame elakaru kai kuru Torataru esi nikwa lalane ndendene kena kerike kai bunu Yesuse. ²Po esi beteke be, "Kena pesta elake mere ite kerike Yesuse yake le tamata leini me esi suka! hoko esi nasuke ite kai esi hohae petu mere."

³Kena Yesuse Ime Betaniare, Irue kai kane me Simone eni luma. Simone mere tamata esi rekwa le Yesuse Iono mise bei makerake usai kai tinaiju puluele. Eleki bina sae me ireru leite boini ntelete titinai rebe esi beline elake kena hlau buini bei batu mutale loko Yesuse. Binare mere iletu hlaubuine esi mokane eleki isoba Yesuse ulu bualje kena leite

mere. ⁴ Eleki sie telua pise ata ete mere esi ono kai esi beteke loko lomai be, “Le mula pine bina meije iatia leite belini elake mere? ⁵ Abelie leite mere hoko supu kepene bokala titinai. Kai esi kepene rilukele ete tamata susate.” Eleki tamata esi nasuke bina mere.

⁶ Yesuse Ibeteke lokosi be, “Sebei ruai! Imi ono susate etei le mula? Iono misete ete Au. ⁷ Le tamata susataru erisi rue kai imi rame sa kai imi li lokosi sa, po Au rue sakesa kai imi rame mo. ⁸ Bina mere iono saisa rebe ionore ete Au. Isoba leite boini ntelete kena ulu buaKue le tatike pine Au mata hoko iaknekae kena imi tolae Au kena liane benaije. ⁹ Imi lene loko au mimise! Kena lepae Sou Misete me nusa otoi etia neka, saisa rebe bina meije ionore, esi lepaele lekwe leke tamata esi nete suike lokoi.”

¹⁰ Eleki Yudase Iskariote isiri bei luma mere kai ikeu loko imama elakaru leke iriluke Yesuse ete tamataru leke esi bunu. Yudase mere Yesuse Eni maka lulu sae bei sie butu esa lesini luaru. ¹¹ Kena esi lene mere bei Yudase, lalesi ndina kai esi beteke lokoi be, “Ye, ariluke Yesuse ete ami hoko ami riluke kepene etemu.” Eleki Yudase inikwa lalane leke tamataru esi supu kerike Yesuse.

Yesuse Ikane sakesa kai Eni maka luluaru leke esi nete loko esi ntuananaru esi siri bei Mesire

14:12-26

*(Mat. 26:17-30; Luk. 22:7-23;
Yoh. 13:21-30; IKor. 11:23-25)*

¹² Kena pesta rebe tamata Yahudi esi kane roti rebe pake ragi more esi petu menaije, piasare esi bunu domba anai leke nete suike loko petua rebe akmenare Alla Isirie esi ntuananaru bei Mesire. Eni maka luluaru esi tneu Yesuse be, “Kuru, ite nikwa otoi kena

moa manane etia? Leke ite kane sakesa kena nete suike loko petu rebe akmena Alla Isirie iteki ntuananaru bei ndete nusa Mesire.”

¹³ Yesuse ibeteke loko Eni maka lulu lua meru be, “Imi keu ndete kotare pine mokwai sae me iliku kwele kena hlau buini ihbora imi, hoko imi lului roma ikusu luma. ¹⁴ Imi beteke loko luma mere esi upuije be, “Amiki Kurure Itneu be, sokati etia kena Ikane manane sakesa kai Eni maka luluaru leke ami nete suike loko ntuananaru esi siri bei ndete nusa Mesire?” ¹⁵ Eleki ntuananaru mere itiluke sokati elake ndete tetu rebe pusue yelu ume. Eleki imi moa pusue manane ete mere.”

¹⁶ Maka lulua lua meru esi keu, ndete kotare esi selu yelu uono lulu saisa rebe Yesuse ibeteke eteise neka. Eleki esi menai kena moa mananaru.

¹⁷ Kena kmauine Yesuse Iluake me otoi mere sakesa kai Eni maka lulua butu esa lesini luaru. ¹⁸ Eleki kena esi kanere, Yesuse Ibeteke lokosi be, “Kwetela imi, Au beteke etemi be bei imi toini meije ile sae me iriluke Au ete tamataru leke esi bunu Au. Tamata mere ikane sakesa kai Au ete meije!”

¹⁹ Kaplalesi titini hoko sebei sae eri beteke loko Yesuse be, “Kuru, mere au mo.” ²⁰ Eleki Yesuse Iralakesi be, “Mere ile sae bei imi butu esa lesini lua meiju rebe ilutu roti kena oba esa kai Aure! ²¹ Tamata Eni Nanare Imata sa lulu Alla Eni lepate rebe lekire betekele. Po tamata rebe iriluke Au ete tamata rebe esi suka bunu Aure, isupu susa ela titinai bei pusue tamata maketa esi supure. Hoko mise lesi tamata mere inai iruelei ya noma!”

²² Kena esi kane sa, Yesuse Irana rotire, Ikotie trima kasi loko Alla kai Ibire roti mere. Eleki Irilukele ete Eni maka luluaru kai Ibeteke be, “Imi kanele le meije nanakwalaKue!”

²³ Eleki Yesuse irana oba esa eleki Ilti anggure kwelini kenae penu, Iktotie trima kasi bei Alla kai Irilukele etesi. Eleki pususi kinu leiele bei oba mere.

²⁴ Yesuse Ibeteke be, “Meije Auku lalakwe rebe akmenare Alla Italuke ete imire. Auku lalakwe ponikele kena ampune tamata bokala esi dosaru.”

²⁵ Eleki Yesuse Ibeteke be, “Imi lene meije mimise! Au kinu anggure kwelini moneka eti roma petu rebe Au kinu anggure kwelini rebe beluke sakesa imi me AmaKu Eni nusa beluke.”

²⁶ Eleki esi menani isike Alla, pine esi keu lolete ulate rebe Saitune aini bokalaru.

**Yesuse Ibeteke be namake
Petruse iombe irekwaI mo**

14:27-31

*(Mat. 26:31-35; Luk.
22:31-34; Yoh. 13:36-38)*

²⁷ Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Na-make pine imi pusumi hlaleke loko Au moneka, le kena Alla Eni lepate rebe lekire beteke be: ‘Au bunu maka raka domba meru hoko domba meru unaia bei lomai peneka.’ ²⁸ Po kena Au kwana suike peneka, Au keu eike lolete otoi Galilea.”

²⁹ Petruse ibeteke loko Yesuse be, “Masike tamata maketa esi hlaleke lokoMu mone piseu po au hlaleke lokoMu sa.”

³⁰ Yesue Ibeteke lokoi be, “Alene lokoKu mimise! Petu meije, kena kpetu meije neka, manu tulale etotlae rebai lua mosare, ruamu beteke rebai telu be, arekwa Au mo.”

³¹ Po Petruse ibeteke be, “Masike tamata makete esi bunu au po auru luluMu sa!”

Eleki maka lulu maketaru esi beteke lube Petruse neka.

**Yesuse kotie loko Alla tiktili
me otoi Getsemani**

14:32-42

*(Mat. 26:36-46; Luk.
22:39-46; Yoh. 18:1)*

³² Yesuse kai maka luluaru esi keu lopai Getsemani otoi rebe ai aini bokala. Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Kwetela, imi rue etere meije le Au kotie loko Alla ete ndare.”

³³ Eleki Yesuse Ikeri Petruse, Yakobuse kai Yohanese leke esi keu sakesa kaiNi. Eleki esi keu lora toto. Yesuse Iblake susa titinai. ³⁴ Ibeteke lokosi, “LaleKue susa titinai, eti Au blake saka matare reneka!” Eleki Ibeteke lokosi be, “Imi rue ete meije hai Au mina.”

³⁵ Eleki Yesuse ruaI lora toto kai Itola tibubuIje lope tapele eleki Iktotie bei Alla leke sepo Alla Isuka hoko Yesuse Isupu susate rebe Alla laleI kena Yesuse Isupure yake. ³⁶ Yesuse Ibeteke be, “AmaKu, sasaisare Aonore yele. Aono Au mata yake. Po lulu Auku sukare yake po lulu Amu sukare!”

³⁷ Eleki Yesuse Ileu loko Eni maka luluaru, Iselu esi ntulu. Ibeteke loko Petruse be, “Simone, akwau kuate. Ahai Au olase ului esa meije saisa moneko? ³⁸ Imi betu kai kotie loko Alla leke imi supu teheke bei ro tiaru esi elake imi tetu yake. Le Au rekwa be imi suka ntulu mo kai imi suka kotie bei Alla rame po nanakwalami ktilli mo.”

³⁹ Yesuse Ikeu kotie loko Alla sakesa kai minare rebai lekwe. ⁴⁰ Eleki takwali toto Yesuse Iluake lokosi suike, Iselu Eni maka luluaru esi ntulure neka le esi kwau kuate. Eleki esi beture, esi rekwa lepa saisa loko Yesuse mo le esi haiNi more pe.

⁴¹ Yesuse Ikeu eleki Ileu lokosi kena rebai telure, Iselu telusi erisi ntulu sa. Hoko Ibeteke lokosi be, “Kwetela, imi

ntulu takwali pene. Betu no! Totonai meije tamata esi luake lomei hoko esi riluke Au, Tamata Eni Nanae meije, ete tamata rebe esi suka bunu Aure. ⁴²Imi betu, maite ite keu. Tamata rebe iriluke Aure iluake pene.”

Tamata esi kerike Yesuse

14:43-52

(Mat. 26:47-56; Luk. 22:47-53; Yoh. 18:2-12)

⁴³Kena Yesuse Eri lepa sa, Yudase, ile sae bei Eni maka lulua sie butu esa lesini luaru, iluake kai tamata bokala, esi keri sari kai ai buai. Sie meru esi supu ulake bei imama elakaru, kuru Torataru kai Yahudiaru esi elakaru. ⁴⁴Kena esi keu mosare, Yudase ibeteke lokosi be, “Imi lene mimise. Imi selu pine au ata sae hoko Imere. Imi kerikeNi eleki keriNi lolete kotare po rakaI mimise.”

⁴⁵Eleki kena Yudase isupu Yesuse, ikeu loko Yesuse hoko ibeteke lokoI be, “Kuru!” eleki iataI. ⁴⁶Eleki tamata meru esi kerike Yesuse ne. ⁴⁷Tamata sae ikele tehaike Yesuse. Tamata mere isira eni sarire eleki ilasa tamata rebe kerike ete imame elake, tina loine. ⁴⁸Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Aure tamata maka lelie pemerinta mo. Imi keri sari kai ai buai kena kerike Au le mula? ⁴⁹Pela petu Au keu ndete Tuhane Eni Lumare kena atetuke ete mere po imi kerike Au etere mere mo. Po ele mere leke lulu saisa rebe me Alla Eni lepate rebe lekire.”

⁵⁰Eleki Eni maka luluaru pususi naya beiNi. ⁵¹Tamata belukwe sae me ipake lapune nanuke ilulu Yesuse. Tamata rebe esi keri sari kai ai buaije esi ono kena kerikeni, ⁵²Po itie eni lapune hoko inaya kalakue.

Yesuse Ime elaka maka teu pakalaru oaisi

14:53-65

(Mat. 26:57-68; Luk. 22:54-55, 63-71; Yoh. 18:13-14, 19-24)

⁵³Eleki esi keri Yesuse loko imame elake lakwai esare. Imame elakaru, tamata Yahudiaru esi elakaru kai kuru Torataru esi lupuke lomai ete mere. ⁵⁴Kena mere Petruse ilulu Yesuse bei lauke. Eleki Iroma imame elake eni otoi kena malama mpai luma leini. Eleki Petruse irue ipasa kai tamata maka raka lumare.

⁵⁵Eleki imama elakaru kai elaka maka teu pakalaru pususi nikwa tamata rebe lepa tiaie loko Yesuse leke esi bunuI, po esi supu lalane kena bunuI mo. ⁵⁶Tamata bokala esi alenake saisa neka rebe tinai mo kena Yesuse, po alena meru tebike bei lomai.

⁵⁷Eleki tamata sae me ialenake rebe tinai mo kena leuke sala ete Yesuse be, ⁵⁸“Au lene Yesuse Ibeteke be, Ilikwaie Tuhane Eni Luma rebe tamata esi elekere po petua luaru yo Ieleke Tuhane Eni Luma beluke peneka rebe tamata siono mo.” ⁵⁹Po esi alenakeNi mere lekwe tebike bei lomaije neka.

⁶⁰Eleki imame elake lakwai esare ikele me tamata bokala oasie, eleki itneu Yesuse be, “Tamata meiju esi alenakeMu be, Aneu. Yo le mula pine Aleliesi more?”

⁶¹Po Yesuse Indene kai Iralake sasaisa moneka. Eleki imame elake lakwai esare itneu suike be, “Ale, Ile rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamatare o? Ale, Maka ono Misete Titinaije Eni nanae, o?”

⁶²Yesuse Iralakeni be, “Yele, tinai, mere Au. Eleki tatike pine Aselu Au, Tamata Eni Nanae Irue kena Maka Kbsa

lakwai esare leiNe hoko Ileu suike lomei kena moputi ndete lanite.”

⁶³⁻⁶⁴ Eleki imame elake mere ikahi eni lapune ruai le inasuke Yesuse kai ibeteke be, “Ite nikwa tamata rebe lepa tiae loko Yesuse moneka le ruaI beteke be Isakesa kai Alla.”

Eleki itneusi be, “Hoko imi mula Yesuse?” Tamata esi biuwe kai lepa loko lomai be, “BunuI!”

⁶⁵ Tamata lua pise telu esi toeNi kai esi obi oalaleIje eleki esi blukuI kai esi beteke lokoI be, “Abeteke be sire ibluku oalaleuMe?” Eleki tamata rebe esi rakaIje esi papakeNi.

**Petruse ibeteke rebai telu
be irekwa Yesuse mo**

14:66-72

(Mat. 26:69-75; Luk. 22:56-62;
Yoh. 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Petruse irue pasa me imame elake eni luma leini sa, eleki bina makerike ete imame iluake. ⁶⁷ Bina mere iselu Petruse ipasa sakesa kai tamata makete ete mere hoko ilimesei kai ibeteke be, “Ale mere asakesa kai Yesuse bei Nasarete, moyo?”

⁶⁸ Po Petruse iombe, “Mo, au rekwa Yesuse mo. Abeteke mere au nati mo.” Eleki Petruse ikeu lorau pakale esi meture. [Kena mere manure totlae.]

⁶⁹ Eleki bina mere iselu Petruse hoko iluake lokoi, eleki ibeteke loko tamata rebe esi kele ete mere be, “Tamata meije, saka ime kai Yesuse.” ⁷⁰ Petruse ibeteke suike be, “Mo. Au rekwa Yesuse mo.”

Eleki takwali mo pine sie rebe esi kele ete mere esi beteke loko Petruse be, “Tinai, ale mere asakesa kai Yesuse le ale tamata Galilea.”

⁷¹ Eleki Petruse ila loko Alla be, “Alla, sepo au beteke meije tinai mo Aono susate ete au neka.” Eleki ibeteke lokosi be, “Au rekwa tamata rebe imi ale-nakeNi mo.”

⁷² Takwali mo, manu tulale etotlae rebai lua. Eleki Petruse inete suike loko Yesuse Ibetেকে be, “Manu tulale etotlae rebai lua mosare, abeteke rebai telu be, arekwa Au mo.” Eleki Petruse irani hnetekeni.

**Pilatuse iteu pakala kena
paku Yesuse ahlake ai batai**

15:1-15

(Mat. 27:1-2, 11-26; Luk. 23:1-5,
13-25; Yoh. 18:28-19:16)

15 Kena bebeleti lakwai esa pusue elaka maka teu pakala, imama elaka, Yahudiaru esi elakaru kai kuru Torataru lalesi esa kena lo Yesuse. Eleki esi ulake tamata kena lo Yesuse eleki esi kerini ete Pilatuse. ² Eleki Pilatuse itneu Yesuse be, “Ale, tamata Yahudiaru esi kamale, o?”

Yesuse Iralakeni be, “Yele, lepate mere titinai!”

³ Imama elakaru esi beteke loko Pilatuse be, “Tamata meije Iono neune bokala peneka.” ⁴ Eleki Pilatuse itneu Yesuse rebai lekwe be, “Esi alenake Aneu kuate yo le mula pine Alelisi more?”

⁵ Po Yesuse Iralake moneka hoko Pilatuse iherane.

⁶ Kena Yahudiaru esi pestare piasare esi kotie bei Pilatuse leke isirie tamata sae bei buije lulu esi sukare. ⁷ Tamata sae me eni nane Barabase ikusu bui le ibunu tamata makete sakesa kai eni tamata toinu le esi hohae pemerinta. ⁸ Eleki tamata bokala esi luake loko Pilatuse kai esi beteke lokoi be, “Musune meije lekwe ami kotie be asiri tamata esa bei buije mina.” ⁹ Eleki Pilatuse itneusi be, “Imi, tamata Yahudi, suka au sirie imi kamale, o?” ¹⁰ Le Pilatuse irekwa peneka be imama elakaru lalesi tiake Yesuse hoko esi kerini lokoi.

¹¹ Po imama elakaru esi abeteke loko tamataru leke esi kotie bei Pilatuse isirie Barabase bei buije ¹² Pilatuse ibeteke lokosi be, “Hoko au ono saisa ete imi kamale?”

¹³ Tamata esi biuwe kai esi beteke lokoi be, “PakuI ahlake ai batai leke Imata!”

¹⁴ Pilatuse ibeteke be, “Tono neune sa-saisa mo yo au ono ele mere leke mula?” Po esi kलोe ktili lesi be, “PakuI ahlake ai batai leke Imata!”

¹⁵ Eleki Pilatuse isirie Barabase bei buije le isuka tamataru lalesi ndina. Eleki Pilatuse iulake tamata esi teta Yesuse kai irilukeNi loko tamata makete kena pakuI ahlake ai bataije leke Imata.

**Tamata esi paku
Yesuse ahlake ai batai**

15:16-32

(Mat. 27:27-44; Luk.

23:26-43; Yoh. 19:2-3, 17-27)

¹⁶ Eleki solaluaru esi keru Yesuse lora Pilatuse eni luma ntekite rebe esi kotiele Praetriume hoko esi koti pusue esi ebe maketaru. ¹⁷ Esi alike Yesuse kena lapu mahmelane leke seluI saka kamale. Esi liu ai luli sanai, eleki esi tolae kena ulu bualje. ¹⁸ Eleki esi holmateI kai esi beteke be, “Hlamate, kamale Yahudi!” ¹⁹ Esi teta Yesuse ulu buaije kena ai buai rebai bokala lekwe eleki esi toeNi. Esi tatu lope tapele lupe esi aseluke be esi holmateI. ²⁰ Esi toaeNi pela eleki esi buka lapu nanuke mahmelane beiNi eleki esi ono lalike suike Eni lapune, eleki esi ulake pakuI ahlake ai bataije leke Imata.

²¹ Tamata Kirene sae me eni nane Simone ileu bei kota mulini. Simone mere, Aleksandere kai Rupuse amasi. Tamata meru esi paksa Simone iliku

Yesuse Eni ai batai rebe tatike pine pakuI kenare. ²² Eleki esi keru Yesuse lolete otoi Golguta, esi natire, “Otoi ulu alati.” ²³ Esi toha anggure maklinute kai mure eleki esi rilukele etel leke nanalje kera yake po Ikinu moneka. ²⁴ Eleki tamata meru esi pakuI ahlake ai bataije. Esi lesu Yesuse Eni lapune hoko esi poie undi leke esi rekwa sire supu lapuna meru.

²⁵ Esi pakuI ahlake ai bataije olasa sikwa beleti. ²⁶ Esi leki ndete baba bei Yesuse ulu buaije be, “Kamale Yahudi,” leke tamata esi rekwa be esi pakuI ahlake ai bataije bei saisa. ²⁷ Eleki ete mere esi paku tamata ndeana lua ahlake ai batai sakesa kai Yesuse: esa kena makwanale esa kena mapale. [²⁸ Ele mere hoko Alla Eni lepate rebe nabi beteke be “Esi lehekeNi tamata neune,” eonore mere peneka.] [‡]

²⁹ Tamata rebe lia ete mere esi toaeNi esi kwasuke ulusi kai esi beteke be, “Abeteke be, Alikwaie Tuhane Eni Lumare eleki Aelegele suike petua lua, ³⁰ hoko Arulu lomei bei ai tutine kai hlamate ruaMu!”

³¹ Eleki imama elakaru kai kuru Torataru esi lepa tiaf loko Yesuse sakesa kai tamata meru be, “Ihlamate tamata makete meru po Ihlamate rualje saisa mo. ³² Ale Alla iulakeMu kena hlamate tamata, Kamale Israele, Arulu bei ai tutine mere leke ami hlaleke lokoMu.”

Tamata ndeana lua meru lekwe esi lepa tiaf lokoIje neka.

Yesuse Imata ndete ai tutine

15:33-41

(Mat. 27:45-56; Luk.

23:44-49; Yoh. 19:28-30)

³³ Kena olasa butu esa lesini lua kwatare, pusue nusare kpetu roma olasa

[‡]15:28 Ayate meije kena Alkitapa akmenaru sae mo.

telu kmau. ³⁴ Eleki kena olase telure Yesuse Ikloloe loko Alla kena Eni lepate be, “Eloi, Eloi lama sabaktani?” Esi natire: “Auku Alla, Auku Alla, le mula pine Asebei Aure?”

³⁵ Tamata lua pise telu esi kele tehaike Yesuse hoko esi lene Yesuse Ibeteke loko Allare. Eleki esi beteke loko tamata maketaru be, “Imi lene mimise le Yesuse Ikoti loko Elia!” ³⁶ Eleki tamata sae ibala kai ilutu kapuse kena anggure makalinute eleki iriluke kena ai buai loko Yesuse leke Imosoe. Tamata mere ibeteke be, “SebeI ruaI, ite raka be Elia iluake leke ihlamateNi pibe mo.”

³⁷ Eleki Yesuse Ikloloe ela eleki Imata ne.

³⁸ Kena mere obite nurui elake blulute me Tuhane Eni Luma lalei rebe ereba sokati moli lakwai esare, ekahie kena lua bei ndete nuru roma mpe nuru. ³⁹ Solalu utune esa esi elake sae ikele balale Yesuse, hoko ilene Yesuse Ibiuwe kai iselu Yesuse Imatare. Eleki ibeteke be, “Titinai, tamata meije Alla Eni Nanae!”

⁴⁰ Matabinana sie ilaru esi selu Yesuse bei lauke totonai. Matabinana meru Maria bei Magdalene, Maria Yakobuse beluke kai Yose lua inasi kai Salome. ⁴¹ Sie meru esi lulu kena layani Yesuse kena Iri me Galilea sare, kai matabinana maketa lekwe rebe esi luake lope Yerusaleme, esi me lekwe.

Yusupe itola Yesuse kena liane benaije

15:42-47

*(Mat. 27:57-61; Luk.
23:50-56; Yoh. 19:38-42)*

⁴² Kena mere kpeture repeneka Tamata Yahudiaru esi petu kena moa manane pise kena aknekae saisa neka le bobanure esi petu plei. ⁴³ Hoko tamata sae bei Arimatea eni nane Yusupe, ile sae bei elaka maka teu pakalaru

kai tamata esi sukai. Inamake petu kena Alla Ipletare pusue tamatare. Ikeu kotie Yesuse bei Pilatuse leke ihnoukeNi. ⁴⁴ Pilatuse iherane hoko ibeteke be, “Yesuse Imata peneko?” Eleki ikoti solalu utune esare esi elake kai ibeteke lokoi be, “Yesuse Imata peneko?” ⁴⁵ Ibeteke lokoi be, “YeLe, Imata peneka.” Isuka kena riluke Yesuse ete Yusupe. ⁴⁶ Eleki irana Yesuse eleki kerie me liane benai laleije. Isabe obite nurui nanuke misete eleki ikopaI kena obite mere. Eleki ilolike batu elake kena epele lutike liane benaije. ⁴⁷ Kena mere Maria bei Magdalene kai Maria Yose inai luasi selu liane benai rebe tolae Yesuse kenare.

Yesuse Ikwana suike

16:1-8

(Mat. 28:1-8; Luk. 24:1-12; Yoh. 20:1-10)

16 Tamata Yahudiaru esi petu pleije elia peneka, Maria bei Magdalene, Maria Yakobuse inai kai Salome esi sabe leite boini ntelete leke esi tola kena Yesuse le esi atate ele mere. ² Eleki kena miku bebeleti bina telu meru esi keu lora liane benaije. ³ Esi beteke loko lomai be, “Sire itapa ite kena lolike batu elake bei liane benaije?” ⁴ Po kena esi luake nda liane benaije, esi selu batu elake sire ilolikele peneka. ⁵ Eleki esi kusu mpai liane benai laleije. Esi selu mokwai belukwe ipake lapune putile, irue ndete batu babaije sapleuke makwanale. Hoko bina telu meru hkutukesi.

⁶ Eleki mokwai belukwe mere ibeteke be, ‘Hkutuke imi yake! Imi nikwa Yesuse bei Nasarete rebe Imata kena ai tutine, pi moyo? Ikwana suike peneka! Iete meije moneka! Imi selu otoi rebe tolaeNi kenare. ⁷ Imi keu kai beteke ete Petruse kai maka lulua maketaru be, “Yesuse Ikeu eike lolete Galilea peneka. Imi seluI

ete ndetere saka akmena Ibeteke ete imire.”

⁸ Eleki bina telu meru hkutukesi hoko esi siri bei liane benaije kai esi leu akmeta. Hoko esi beteke sasaisa mo le rilasi.

**Yesuse Iaseluke ruaI
ete Eni maka luluaru**

16:9-20

(Mat. 28:9-12, 16-20; Luk. 24:13-53;
Yoh. 20:11-23; Ula. 1:6-11)

[⁹ Kena miku bebetetie Yesuse Ikwana suike. Eleki Yesuse Iaselukeni akmena ete Maria bei Magdalene. Akmenare, Yesuse Isiri ro tia itu beini. ¹⁰ Maria ikeu alenake Yesuse ete tamata rebe kena Yesuse Imata kena ai tutine mosare, esi keu sakesa kaiNi po meije esi rani le Yesuse Imata pende. ¹¹ Po tamata meru esi lene be Yesuse Ikwana suike bei matale peneka, kai esi lene Maria ibeteke lokosi be, “Yesuse Ikwana suike bei matale peneka le au seluI peneka.” Po esi lene lokoi mo.

¹² Eleki takwali toto Yesuse Iaselukeni ete Eni maka lulua lua rebe esi keu lorau esi hena po esi selu Yesuse saka tamata makete. ¹³ Luasi rena Yesuse pene pine luasi bala leu, eleki esi beteke ete tamata lesinu be, “Miminare ami luama selu Yesuse!” Po esi lene loko luasi more neka.

¹⁴ Eleki kena Yesuse Eni maka lulua butu esa lesini esa meru esi kanere Yesuse Iaselukeni etesi. Eleki Ionosi

be “Imi knene le imi hlaleke loko Au ktili mo kai imi lene loko tamata rebe esi selu Aure esi lepataru mo.” ¹⁵ Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi keu pusue nusa eleki imi atetuke Sou Misete bei Alla ete pusue tamata! ¹⁶ Eleki tamata rebe esi hlaleke Sou Misete, Alla Ihlamatesi, po tamata rebe esi hlaleke more Alla Ihukumesi. ¹⁷ Tamata rebe esi hlaleke esi selu tanda bei Alla elere: Esi sirie ro tiaru kena Auku nane; esi lepae lepata belukwa rebe esi atetukelu mosare; ¹⁸ esi kerike niakwe nanate po esi mata mo; kai esi kinu sasune po esi mata mo kai esi tolae balasi kena tamata makerake esi mise neka.”

¹⁹ Yesuse Ilepala loko Eni maka luluaru pela, eleki Ibiti lolete surga ne hoko Irue sapleuke Alla Eni makwanale leke Ipleta sakesa kaiNi. ²⁰ Eleki Eni maka luluaru esi keu lepae Sou Misete papelake otoi mei nusa. Eleki Tuhane Ionosi aselukeni tanda herane kena Eni kbasare leke aselukeni be Eni lepate tinai.]

**KENA BUKU TAKWALINE
MAKETARU, BUKU MEIJE
ESI MULINE ELERE:^b**

[(9) Bina meru esi keu loko Petruse kai eni ebearu, eleki saisa rebe mokwai beluke mere ibetekele esi alenake pusulu nunu etesi. (10) Eleki Yesuse Iulake Eni maka luluaru kena esi beteke sou rebe mise titinai kai rebe leli mo rebe eono supu hlamate eti pela mere ete pusue tamata mei nusa.]]

^b16:20 Kena buku takwalina akmenaru tapa ayata lua meije lekwe.

Sou Misete kena Yesuse rebe Lukase ilekiule

Lepate Menai

Lukase, loktele. Ikeu sakesa kai Pauluse kena lepae Sou Misete (Kol. 4:14; 2Tim. 4:11; Pil. 24). Alena kena Yesuse, Lukase irekwae. Lukase Irekwa pusue meru bei tamata rebe esi sasike pusue yelu meiju (1:1-2). Pusue alena kena Yesuse rebe ileneule ileki pusulu kena sulate.

Kena buku Sou Misete meije, ite rekwa be Yesuse Iluake mei nusa meije kena Ihlamate tamata. Ilere pine Alla ItalukeNi, rebe lekie me Janji Takwaline. Ite rekwa be Yesuse Iluake lomei nusa meije kena: Ihlamate tamata rebe esi hidupe lulu Tuhane Eni pletare more, kai Itiesi bei hukumane le esi dosaru (19:10). Yesuse Iluake lomei nusa meije kena Iriluke misete, mere Ihlamate pususe tamata. Batuke ete tamata Yehudi mo, mere ite baisele me 2:10, 30-32; 3:6 kai 24:47.

Kena buku Sou Misete meije ite baise Yesuse Iriluke misete ete tamata susataru, mere ite baisele kena 6:20; 7:22; 14:12-13 kai 21:1-4.

Iriluke misete ete tamata dosaru. Mere ite baisele kena 5:30; 7:37-50 kai 15:1-2.

Iriluke misete ete tamata bina rebe akmenare tamata esi noake binaru esi pakuna mo. Mere ite baisele kena 7:11-17; 8:2-3; 10:38-42; 13:10-13; 21:1-4 kai 23:27-31.

Iriluke misete ete kwetelaru. Mere ite baisele kena 8:41-42; 54-55; 9:38-42, 46-48, kai 18:15-17.

Isi

1. Menai (1:1-4)

2. Ruele Yohanese kai Yesuse, kai kena esi tone sare (1:5-2:52)

3. Yohanese maka baptise ilayanire (3:1-20)

4. Baptise Yesuse kai ro tiaru esi elake tehekeiNe (3:21-4:13)

5. Yelu rebe Yesuse Ionolu me otoi Galileare (4:14-9:50)

6. Yelu rebe Yesuse Ionolu kena Ikeu lolete kota Yerusaleme (9:51-19:27)

7. Mikua pamuli me kota Yerusaleme rebe lau mo Yesuse imatare nere roma esi bunulje (19:28-23:56)

8. Yesuse Ikwana suike, Iaseluke rual ete Eni maka luluaru kai Ibiti lolete sur-gare (pasale 24)

Lukase ialenake saisa rebe eono eti roma ileki sulate meije

1:1-4

1¹⁻² Hlamate ete ntuane Topiluse rebe au holmate ale! Tamata bokala esi atula peneka, leke esi leki sou kena saisa rebe Yesuse Ionolu ete amire. Esi leki lulu saisa rebe ami tamata maka hlaleke loko Yesuse ami lene bei tamata maka sasike, mere tamata rebe esi selu Yesuse Ionolu bei akmena sa kai esi alenake Eni lepataru.³ Ele mere hoko kena au atula kena lene loko esi alenake pusue meru mimise bei menai roma pela, eleki au noake be mise lesi au leki meru ete ntuane ale.⁴ Hoko au ono sulate meije leke kena meije ntuane arekwa saisa rebe asupu atetuke kena saisa rebe Yesuse Ionoule mere tinai.

Alena kena ruele Yohanese maka baptise

1:5-25

⁵ Kena Herodese iono kamale me otoi Yudeare imame sae eni nane Sakaria, bei Abia eni imame toini. Eni bina eni nane Elisabete, irulu bei Harune rebe imame memenaije lekwe.⁶ Sakaria kai Elisabete luasi ono Alla lalelje ndina, le Tuhane Eni pleta kai Eni hukumaru luasi ono lulu titinai.⁷ Luasi supu kwetele mo le Elisabete indote, kai esi ntua matabina peneka.

⁸Kena Abia eni imame toinu esi petu makerike, Sakaria ilayani sakesa kai imama maketaru me Alla oal. ⁹Kena mere imamaru esi ono undi saka piasa esi onore leke rekwa be sire pine isupu tiluke kena ikusu pala kemenyane boini ntelete me Tuhane Eni Lumare, eleki Sakaria isupue. ¹⁰Kena ipala kemenyane me Tuhane Eni Lumare, tamata bokala esi kotie loko Alla me muli.

¹¹Kena mere Tuhane Eni malekate sae iaselukeni loko Sakaria. Malekate mere ikele tehaike otoi maka pala tanei rebe riluke ete Allare esi sapleuke makwanale. ¹²Sakaria iselu malekate mere hoko hkutukeni kai rilai. ¹³Po malekate mere beteke lokoi be, “Sakaria, rilamu yake! Alla ilene akotie lokoIje peneka. Namake amu bina Elisabete iruele kwete mokwai. Eleki suke aono eni nane Yohanese. ¹⁴Kena rueleije laleume ndina titinai kai tamata bokala lalesi ndina lekwe. ¹⁵Namake lomei iono tamata elake kena layani Tuhane, kai ikinu anggure kwelini pise yelu nselitaru mo. Bei kena rueleije sa Alla Eni Rore kbasae laleije peneka. ¹⁶Eleki tamata Israela bokala esi lene lokoi leke esi lulu Tuhane rebe Iono Alla eteise. ¹⁷Tatike pine iono lulu nabi Elia eni hidupe, Elia mere nabi kena akmena sa. Le Tuhane Eni Rore Ikbasa Yohanese, Iono ktili saka Eni kbasare eono Elia iktilire. Hoko Yohanese iluake akmena kena buka lalane ete Tuhane leke tamata Israele esi aknekae esi hidupe kena Tuhane iluake lokosie. Iono elake inai rebe esi rare kai lomai kai esi kwetelaru, esi oki suike esi kwetelaru. Kai ete tamata rebe esi lene loko Tuhane more, Yohanese iatetukesi roma esi lene suike loko Tuhane, saka tamata rebe esi lulu Tuhane esi nkena pende.”

¹⁸Eleki Sakaria ibeteke be, “Au rekwa be mere eonore elia? Auku bina luama

ntua matabina peneka hoko saisa rebe abeteke mere eono moneka.”

¹⁹Eleki malekate beteke be, “Au meije Gabriele. Au layani Alla, kai lulake au lomei kena beteke sou misete meije ete ale. ²⁰Saisa rebe au betekele, roma esi peture eono tinai. Po bei alene lokoku mo hoko amou eti saisa rebe au beteke ete alere eono.”

²¹Kai kena mere tamata bokala esi namake Sakaria me muli sa. Esi noake be le mula pine Sakaria itakwali kuate me Tuhane Eni Lumare. ²²Eleki kena isirire, ilepa tekwa kaisi moneka, hoko esi rekwa be iselu saisa mpai lale peneka. Batuke ikode kena balai le imou peneka.

²³Kena ilayani me Tuhane Eni Lumare pela peneka eleki ileu me luma ne. ²⁴Takwali mo Elisabete ikeu blublulu, hoko bulana lima isiri mo. ²⁵Kai ibeteke be, “Tuhane Iono lalekue ndina le au keu blublulu peneka hoko me tamata oaisu au asomi moneka.”

Alena kena ruele Yesuse

1:26-38

²⁶Kena Elisabete ikeu blublulu bulana ne peneka me otoi Yudea, Alla lulake malekate Gabriele ikeu me hena Nasarete, me otoi Galilea, ²⁷loko bina sae me eni nane Maria, intulu kai mokwai mosa. Maria kai mokwai sae me eni nane Yusupe, irulu bei kamale Dauta, luasi naku ete Alla me tamata oasi peneka be namake luasi kai lomai po luasi ntulu kai lomai mosa. Maria kai Elisabete, luasi upu esa. ²⁸Eleki kena Gabriele iluake, ibeteke loko Maria be, “Hlamate kenamu, Tuhane Irluke misete etemu boka titinai! Kai Tuhane Ime kaimu!”

²⁹Eleki Maria hkutukeni kai kaplalei titinai le lepata meru. Hoko inoake me lalei be lepata meru esi natire elia. ³⁰Eleki Gabriele ibeteke lokoi be, “Maria, rilamu yake, le asupu misete

bei Alla, ³¹ hoko takwali moneka, akeu blublulu kai aruele kwete mokwai, eleki suke aono Eni nane Yesuse. ³² Kwetele mere namake Eni kbasare ela kai tamata esi kotiNe Alla Elake titinaije Eni Nanae. Kai Tuhane Alla Iono Ipleta kena Eni ntuanena mena kamale Dauta lakwaije, ³³ kai Iono kamale ete nusa Israele esi anubuaru eti pela. Ipleta rame eti pela.”

³⁴ Eleki Maria ibeteke loko Gabriele be, “Po meije au kai mosa kai au ntulu kai mokwai mosa, hoko abeteke au keu blublulure eono elia?”

³⁵ Gabriele iombe, “Namake Ro Misete Ikusu kenamu hoko Alla Eni kbasare be ktili titinaije eono akeu blublulu. Bei mere hoko Kwetele rebe namake arueleje kotiNe misete titinai le Eni dosa sae mo, Alla Elake titinaije Eni Nanae. ³⁶ Alene! Elisabete rebe luami bei luma toini esare, masike imatabina peneka kai tamata esi beteke be indote, po meije ikeu blublulu bulana ne peneka. ³⁷ Le Alla Eni kbasare kena ono sasaisa neka.”

³⁸ Maria iombe, “Au meije batuke Tuhane Eni tamata makerike neka. Sebei eono kenaku lulu amu lepataru neka.” Eleki Gabriele ikeu beini ne.

Maria ikeu loko Elisabete

1:39-45

³⁹ Bei mere eleki takwali mo Maria ikeu sosoli lolete kota sae ndete ulate babai, ndete otoi Yudea. ⁴⁰ Kena iluake, ikusu me Sakaria eni luma eleki ibeteke hlamate loko Elisabete, Sakaria eni bina. Elisabete kai Mariare luasi upu esa. ⁴¹ Eleki kena Elisabete ilene Maria ibeteke hlamate lokoije, kwetele rebe Elisabete ikeu blublulu leije ialeli, kai Elisabete isupu kbasare bei Ro Misete, ⁴² hoko laleije ndina titinai eleki ibeteke loko Maria kena na elake be, “Kwaliku Maria! Alla Iono misete etemu peneka, lesi bei pusue ami bina make-taru, kai Alla Iono misete ete Kwetele

rebe akeu blublulu leije. ⁴³ Au meije sia pine akeu Tuhane Eni ina! luake loko aure? ⁴⁴ Au rekware Kwetele rebe akeu blublulu le! mere akeu Tuhane. Le kena au lene abeteke hlamate loko aure, kwetele rebe au keu blublulu leije ialeli sosoli le laleije ndina. ⁴⁵ Tuhane Iriluke misete etemu le ahlaleke loko saisa rebe Tuhane Ibeteke ete ale kai pusue lepate meru namake uono tinaije neka!”

Maria iisike Tuhane

1:46-56

⁴⁶ Eleki Maria iisike Tuhane. Ibeteke be,

“Au isike Tuhane titinai,

⁴⁷ kai laleku ndina titinai le Ale akeu Alla,

akeu Maka Hlamate.

⁴⁸ Le masike au meije tamata makerike po Anete loko au,

kai bei meije eti pelare pusue tamata esi beteke be Alla Aono misete elake eteku.

⁴⁹ Le Ale Alla Maka Kbasare, Amu nane misete titinai le Amu dosa sae mo, Aono yelu misete elaka kenaku peneka.

⁵⁰ Bei anubu kena anubu, Tuhane laleMu noa pusue tamata rebe esi holmateMu.

⁵¹ Tuhane Apake balaMu esi kbasare elake kena etebi tamata kwakwalaru, leke saisa rebe esi suka onore eono moneka.

⁵² Tuhane Aruluke kamala esi kbasaru, yo Abitike tamata maktekwane lesi bei tamata maketaru.

⁵³ Tuhane Ariluke pusue yelu miseta ete tamata rebe esi sasaisa more, yo tamata rebe esi taneia bokalaru, Aulakesi keu kai esi keri sasaisa moneka.

⁵⁴⁻⁵⁵ Tuhane Anete saisa rebe Ataluke ete ami tamata Israelaru amiki ntuanena menaru, Abrahame, Isake, kai Yakupe.

Hoko Tuhane laleMu noa Abrahame kai ami tamata Yahudiaru, eni anubuaru.

Ami ono Tuhane Amu tamata makerike. Tuhane laleMu noa ami rame eti pela.”[¶]

⁵⁶ Maria irue kasuke bulana telu kai Elisabete, eleki ileu lope eni hena ne.

Ruele Yohanese maka baptise

1:57-66

⁵⁷ Eleki petu kena Elisabete iruele eni nanare peneka, hoko iruele eni nanae mokwai. ⁵⁸ Eleki kena tamata me eni luma leini keholi kai eni luma toini esi lene be Tuhane Iono misete ete Elisabete peneka, hoko lalesi ndina sakesa kaini.

⁵⁹ Eleki kena kwete mokwaije eni petua kwalure, tamata me eni luma leini keholi kai eni luma toini esi luake kena sunateni kai esi suka ono eni nane Sakaria lulu amai eni nane, ⁶⁰ po inai beteke be, “Mo! Eni nane suke Yohanese.”

⁶¹ Eleki esi beteke lokoi be, “Le mula pine ele mere? Bei amu luma toine sae eni nane ele mere mo.”

⁶² Eleki esi kode loko Sakaria be isuka ono eni nanare eni nane sire. ⁶³ Sakaria ikotie batu maka leki eleki ileki kena bature be, “Eni nane Yohanese.” Hoko pususi herane. ⁶⁴ Kena ileki Yohanese eni nane, kena mere Sakaria isupu lepa suike sosoli neka, eleki iisike Alla. ⁶⁵ Pusue tamata me luma leini keholi rilasi lakwai esa, kai esi alenake kwete mokwai tone mere elei pusue ulate Yudea. ⁶⁶ Hoko pusue tamata rebe esi lene mere esi noake me lalesi be, “Tuhane Ime kaini, hoko namake kena kwetele mere ielare iono elia?” Le esi selu Tuhane Iraka kwetele mere mise!

Sakaria imenani isike Alla

1:67-80

⁶⁷ Eleki Ro Misete Ikbasae Sakaria, Yohanese amai, hoko ibeteke sou bei Alla. Iombe,

⁶⁸ “Mai ite isike Tuhane, beteke Eni kbasare hita titinai, Alla Israele, le Iluake kena Itapa Eni tamataru, kai Itiesi.

⁶⁹ Iriluke Maka Hlamate ktiline ete ite, Irulu bei kamale Dauta. Dauta mere maka layani Alla.

⁷⁰ Lulu Eni lepata bei akmena sa rebe Eni nabiaru esi betekeule,

⁷¹ kena Ihlamate ite bei iteki musuaru, kai bei tamata rebe lalesi tiake ite esi kbasaru.

⁷² LaleIje nete iteki ntuanan menaru hoko saisa rebe Italuke pende Iono lulue.

⁷³ Italuke mere be Ila ete Abrahame be Iraka ite,

⁷⁴ kai Italuke be Iono ite hlamate bei iteki musuaru,

leke kena ite ono lulu Eni lepataru ite rilama kena supu susate mo,

⁷⁵ leke ite ono Eni tamata nkenale rame kai ite mise titinai

le dosa sae mo kena iteki hidupe roma ite mata.

⁷⁶ Po aukau anae Yohanese ale, tamata esi kotie ale nabi bei Alla elake titinai, le akeu akmena bei Tuhane kena aknekae lalane etel,

⁷⁷ kena beteke ete ite, Eni tamataru be ite supu hlamate

sepo Alla Iampune iteki dosaru.[§]

⁷⁸ Iteki Alla Imise titinai kai Ioki ite.

Kena Ihlamate ite, Iluake lupe lemataije katabola kena beleite esui kpeture.

[¶]1:54-55 Atn. 17:7

[§]1:77 Mal. 3:1

⁷⁹ Tuhane Iluake kena Ihita tamata rebe esi rue me otoi melene, rebe rilasi le matale. Ikeri ite loko lalane rebe tiluke ite kena rue mise kai Alla.”**

⁸⁰ Yohanese, Sakaria eni nanare, itapa ela kai ihlaleke ktili loko Alla. Kai irue me otoi nsekile eti roma petu kena ilayani Tuhane ete pusue tamata Israele.

Ruele Yesuse

2:1-7

(Mat. 1:18-25)

2 Takwali mo bei ruele Yohanese, ka-male elake kaisare Agustuse, iono Kaisare kena pusue Roma esi nusaru. Ipleta leke pusue tamata me Roma esi nusaru kusue nane leke rekwa tamata esi bokalaru.

² Pleta kena kusue nane rebai mere, menai kena Kireniuse iono gubernure me otoi Siria. Otoi Siria mere, Romaru esi kbasaele. ³ Hoko pusue tamata suke leu me eni hena kena kusue nane.

⁴ Eleki Yusupe ikeu bei ndi hena Nasarete, me otoi Galilea, lopai ka-male Dauta eni kota Betleheme, me otoi Yudea, le irulu bei kamale Dauta.

⁵ Yusupe ikeri kai Maria leke luasi kusue nane. Le luasi naku ete Tuhane me tamata oasi kena kai lomai peneka. Kena mere Maria ikeu blublulu peneka. ⁶ Eleki kena esi luake, Maria eni petu kena ru-ele eni nanare peneka. ⁷ Eleki iruele eni nanae mokwai, eni nanae menai, eleki ikopal kena obite kai iatelei kena binatanaru esi manane lakwaije, le sokati kena sebae takwali leke esi rue kenare sae mo.

Tuhane Eni malekate ibeteke ruele Maka Hlamate ete maka raka dombaru

2:8-20

⁸ Kena petu mere esi kpeture, lau bei kota Betleheme mo tamata maka raka domba sie ilaru esi raka dombaru me melate, otoi kena alalu. ⁹ Eleki Tuhane Eni malekate iaselukeni lokosi. Eleki hitate elake bei Tuhane ehitasi me otoi mere hoko rilasi titinai. ¹⁰ Po malekate mere ibeteke lokosi be, “Rilami yake! Le au luake lokomi kena beteke sou misete rebe eono imi kai pusue tamata lalemi ndina titinai. ¹¹ Petu meije, ru-ele Kwete mokwai nda Betleheme, ka-male Dauta eni henare peneka. Kwetele mere imi Maka Hlamate. Ile rebe Alla IulakeNi kena Iono hlamate ete tamata, iteki Tuhane. ¹² Kai imi keu pine imi selu Kwete tone, kopai kena obite kai atelei kena binatanaru esi manane lakwaije, hoko Kwetele mere pine rebe au betekeNi ete imire.”

¹³ Kena mere neka, malekata bokala bei ndete surga esi sakesa kai malekate mere, esi menani isike Tuhane be,

¹⁴ “Ami isike Tuhane Elake ndete surga! Tamata rebe iono Tuhane lalaje ndinare, isupu rue mise kai Tuhane.”

¹⁵ Eleki kena malekata meru esi leu beisi lolete surga peneka, eleki maka raka dombaru esi lepa loko lomai be, “Mai, ite keu lora Betleheme leke selu saisa rebe eono ete ndare, rebe Tuhane Ibeteke ete itere.”

¹⁶ Eleki esi keu sosoli neka, eleki kena esi tetue Maria kai Yusupe, Kwetele mere Intulu kena binatanaru esi manane lakwaije.

¹⁷ Kena esi selu Kwetele mere peneka, esi keu alenake ete tamata maketaru loko saisa rebe eono kenasi kai malekate

** 1:79 Yes. 9:1

ibeteke Kwetele mere eteise. ¹⁸ Eleki pusue tamata rebe esi lene tamata maka raka dombaru esi alenare hoko esi herane. ¹⁹ Eleyo Maria ilene mere, inete loko pusue meru rame kai inoake lokolu me lalei. ²⁰ Eleki maka raka domba meru esi leu kai esi isike Tuhane kai esi beteke Tuhane Eni kbasare hita titinai le saisa rebe esi selure lulu saisa rebe malekate ibeteke eteise neka.

Esi ono Kwete tone Eni nane Yesuse

2:21-38

²¹ Eleki kena Kwetele mere Eni petua kwalure, agamare esi elakaru esi sunateNi. Kai Eni elake inaiju esi ono Eni nane Yesuse, lulu nane rebe malekate ibeteke ete Maria kena ikeu blublulu leI mosare. ²² Eleki petu kena Yusupe kai Maria luasi ono lulu Musa eni aturane, kai esi suka ono luasi ndita lulu aturane mere me Tuhane Eni Lumare hoko esi liku Kwetele mere me kota Yerusaleme leke rilukeNi ete Tuhane. ²³ Le Tuhane eni lepata rebe Musa ilekire beteke be, “Sepo kwetele menaije kwete mokwai hoko suke rilukeNi ete Tuhane le kwetele mere Enie.”^{††} ²⁴ Eleki kena mere lekwe Yusupe kai Maria, esi pala tanei ete Tuhane me Tuhane Eni Lumare, le Tuhane Ibeteke me Eni lepate rebe Musa ilekire be pala manu tekukure inai lua pise manu abune anai lua ete Tuhane.

²⁵ Kena petu mere ile sae me kota Yerusaleme eni nane Simeone, ile tamata nkenale kai ilulu Tuhane Eni pleta. Inamake petu kena tamata Israelaru esi supu hlamate bei Tuhane. Ro Misete Ikbasani rame. ²⁶ Kai Ro Misete Ibeteke kenai peneka be iselu

Maka Hlamate rebe akmena Tuhane Italuke ete tamata Israelaru pine imata sa. ²⁷ Kena mere, Ro Misete Iono Simeone laleije leke ikusu me Tuhane Eni Lumare, eleki itetue Maria kai Yusupe, luasi keru esi Nanae Yesuse le esi suka lulu Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekire. ²⁸ Eleki Simeone irana Kwetele mere bei luasi sosoli kai ihlikueNi eleki iisike Tuhane be,

²⁹ “Tuhane, rebe Ataluke misete ete aure Aonore meije peneka,

hoko sebeie au, Amu tamata makerike meije, au mata kena lale ndenete neka lulu Amu lepate,

³⁰ le au selu Maka Hlamate bei Ale peneka. AulakeNi leke Ihlamate pusue tamata mei pusue nusa!

³¹ Maka hlamate mere, Tuhane AaknekaeNi leke Iluake loko pusue tamata mei nusaru leke esi selu mimise.

³² Ile meije pine saka lampu hitai ete tamata Yahudi more leke esi hlaleke lokoI.

Kai bei saisa rebe Ionore, ami, Amu tamata Israela meiju ami supu holmate.”^{‡‡}

³³ Yusupe kai Maria esi herane Simeone eni lepata kena Yesuse. ³⁴⁻³⁵ Eleki Simeone ikotie loko Tuhane kena riluke misete etesi eleki ibeteke loko Maria be, “Kwetele meije Tuhane IbitikeNi peneka kena Iatia tamata Israele rebe esi sukaIje, Ihlamatesi. Kwetele meije rebe namake tamata bokala esi lepa tiae lokoI, ele mere leke supu rekwa laleisu. Hoko Maria ale, tatike pine laleume susa titinai saka sari ntinala ribi laleume.”

³⁶ Eleki kena mere nabi bina sae, eni nane Hana, ime Tuhane Eni Luma lekwe.

^{††} 2:23 Kwetele menaije mokwai: mere Tuhane Ibeteke ete Musa kai jemate toini Israele be Enie hoko suke eni elake inaiju esi keu rilukeni etel.

^{‡‡} 2:32 Yes. 42:6, 49:6, 52:10

Ile mere Panuele eni nanae, eni ntuanane mena kena Asere, imatabina titinai peneka. Ikai kai irue kai eni mokwai musuna itu eleki eni mokwai imata. ³⁷Hoko Hana ibalu peneka kai eni musuna butu kwalu lesini ata peneka. Pita kai kpetu ikeu me Tuhane Eni Luma rame kai ikotie loko Tuhane; itahane tia senete kai ikotie loko Tuhane rame. ³⁸Hoko kena Simeone ilepa loko Maria pelare, Hana iluake lokosi eleki iisike Tuhane le Maka Hlamate Iluake peneka eleki ialenake Kwetele mere ete pusue tamata Israele rebe esi namake esi suputie bei tamata esi kbasare.

**Yusupe, Maria kai Yesuse
esi leu lori Nazarete**

2:39-40

³⁹Kai kena Yusupe kai Maria luasi ono lulu Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekire pela peneka, eleki esi leu lori esi hena Nasarete, me otoi Galilea. ⁴⁰Eleki Kwetele mere Itapa Iela, Iktili, Irekwa titinai kai Tuhane Iriluke misete etelrame.

**Yesuse Ime Tuhane
Eni Luma kai Itneu kuru
agamaru kai iralake esi tneulje**

2:41-52

⁴¹Pela musune Yesuse Eni elake inaiju esi keu me Yerusaleme kena petu pesta tamata Yahudiaru esi kane roti rebe pake ragi more. Mere esi nete suike esi ntuanane menaru esi siri bei Mesire. ⁴²Kena Yesuse Eni musuna butu esa lesini luare esi keu me Yerusaleme rebe piasa esi keu loko petu pesta mere. ⁴³Pesta meru esi petuaru lia, kena esi leure Yesuse Irue me Yerusaleme po Eni elake inai esi rekwa mo. ⁴⁴Le esi ombe tinake Isakesa kai tamata toini makete. Esi keu eti melene mina pine esi nikwa lokoI me esi kwalia kai tamata rebe esi renaise. ⁴⁵Po esi tetueNi mo,

hoko esi leu suike me Yerusaleme kena nikwa lokoI. ⁴⁶Esi nikwa roma petua telu mina pine esi tetueNi me Tuhane Eni Lumare. Irue kai Ilene kuru agamaru esi tneure kai ralakesi. ⁴⁷Pusue tamata rebe esi lenelje esi heraneNi, le Iralake nkenai kai Irekwa titinai. ⁴⁸Kai kena Eni elake inaiju esi selulje, esi heraneNi eleki inai ibeteke lokoI be, “Kuanane, Aono ele mere ete ami le mula? AmaMu luama susa kai nikwa lokoMu.”

⁴⁹Yesuse Iralakesi be, “Le mula pine imi nikwa loko Aure? Imi rekwa peneka be, suke Au mei AmaKu Eni lumare esi lalejje.” ⁵⁰Po esi nati saisa rebe Ilepaete eteise mo.

⁵¹Eleki Ileu sakesa kaisi me Nasarete, kai Ilene loko luasi rame. Kai inaiju ete pusue meru me lalejje rame. ⁵²Kai Yesuse Iela tapa rame kai Eni maka rekware etapa rame kai Iono Tuhane lalelndina kai tamata lalesi ndinakeNi rame.

**Yohanese maka baptise ibeteke
Tuhane Eni lepataru ete tamata leke
esi akneka kena Yesuse Iluake lokoise**

3:1-20

(Mat. 3:1-12; Mrk. 1:1-8; Yoh. 1:19-28)

3 Kena musuna butu esa lesini lima bei Kaisare Tiberiuse ipletare, kena mere Pontius Pilatus iono gubernure me otoi Yudea, Herodese iono kamale me otoi Galilea, kwalini Pilipuse iono kamale me otoi Iturea kai otoi Trakoni-tise eleyo Lisaniase iono kamale me otoi Abilene. ²Kai kena musune mere Hanase kai Kayapase esi ono imame elake. Kena mere Tuhane Ibeteke Eni lepate ete Yohanese, Sakaria eni nanare ndete otoi nsekile. ³Hoko Yohanese ikeu me pusue ootoi me kwele Yordane keholi kena ibeteke Tuhane Eni lepate. Yohanese ibeteke be, “Imi naku kai hleke bei ono dosa noma kai suke baptise imi leke Tuhane Iampune imi.” ⁴Yohanese

iono ele mere sakesa kai akmenare nabi
Yesaya ilekie me eni bukure elere:

“Tamata sae me ibeteke loko tamata
bokala ndete otoi nsekile be,

‘Imi aknekae lalane ete Tuhane,
ono Eni lalane ntoli.”[¶]

⁵ Ono pusue tamata esi aknekae lalesi
leke hleke bei ono dosa

kai leke esi hleke esi hidupe tiare.

⁶ Leke pusue tamata esi selu

be Tuhane Ihlamate tamata mei nusa
meije elia.”

⁷ Eleki tamata bokala rebe esi luake
leke Yohanese ibaptisesi meru, ibeteke
lokosi be, “Imire tamata rebe lepa mise
po imi hidupe mise mo. Imi luake lomei
leke mula? Imi betinake supu baptise bei
au pine imi supu hlamate bei hukumane
o? Mo, imi supu hlamate bei Tuhane mo.

⁸ Po imi aseluke kena imi hidupe ono
misete pela petu leke tamata esi rekwa
be imi naku imi neunaru peneka. Imi
betinake imi rulu bei Abrahame hoko
imi supu hukumane mo yake. Lene!
Tuhane Eni kbasare ktili kena ono Abra-
hame eni anubua bei batua meiju.

⁹ Imi nete mimise! Tuhane lakneka
kena Iono hukumane ete imia rebe naku
imi dosaru mosare. Sakesa kai Tuhane
lakneka kena Ilasa aije roma mpe esi
lamuitu pusulu. Sepo aije esi buai mis-
ete sae mo hoko Ilasae kai Ipoiele kena
auwe.” ¹⁰ Eleki tamata bokala meru esi
tneul be, “Hoko suke ami ono saisare?”

¹¹ Eleki ibeteke lokosi be, “Sepo imi la-
puna usai lua hoko riluke usai esa ete
tamata rebe enie sae more. Kai sire pine

eni manane lesi iriluke ete tamata rebe
esi manane sae more.”

¹² Eleki ete mere tamata maka kotie
bea esi luake leke Yohanese ibaptisesi
lekwe. Hoko esi tneui be, “Kuru, suke
ami ono saisare?”

¹³ Eleki Yohanese iombe, “Imi kotie
lesi bei saisa rebe suke esi selire yake.”

¹⁴ Kai solaluaru esi tneui lekwe be,
“Amire elia, suke ami ono saisare?”
Yohanese iombe, “Imi rana tamata
makete esi yelu palani yake, tutuke
nsalale kai teta tamata makete kena rana
eni kepene yake po imi hidupe kena imi
gajire neka.”

¹⁵ Eleki kena mere tamata bokala esi
noake me lalesi be Yohanese mere
Maka Hlamate rebe esi tatikeNi pibe
mo. ¹⁶ Eleki Yohanese ilepa loko tamata
meru rame be, “Tatike pine Ile sae me
Iluake, Eni kbasare lesi beiku. Au rue
sakesa kaiNe saisa mo le Eni kbasare ek-
tili titinai. Au baptise imi kena kwele,
po Iono Ro Misete Ikbasae laleimu.”^{§§}

¹⁷ Eleki sire pine ihlaleke lokoI hoko
isupu misete po sire pine ihlaleke
lokoI mo hoko isupu hukumane elake
eti pela.”* ¹⁸ Yohanese ilepae hnauna
maketa lekwe ete tamata bokala kena
ilepae Sou Misete bei Tuhane leke esi
hleke bei ono dosa.

¹⁹ Po bei Yohanese ibeteke loko ka-
male Herodese be imise mo le ikai saui
yo kwalini mata mosa kai eni neune
makete lekwe ²⁰ hoko kamale mere iono
neune rame kena ikusue Yohanese kena
bui.

¶3:4 Yes. 40:3-5

§§3:16 Tamata leini esi noake be ayate meije esi natire Yesuse Iono Ro Misete Ik-
basaesi. Tamata leini esi noake be ayate meije esi natire be tatike pine Yesuse Iono
Ro Misete Ikbasae tamata rebe esi hlaleke lokoIje sae iono dosa mo, po tamata rebe
esi hlaleke lokoI more esi supu hukumane kena auwe elake.

*3:17 Lulu sou Yunanire ebeteke be Ikerike maksirue rebe tamata esi pake kena sirue
gadume. Namake pine gandume lupukele kena gudane, po esi kwesaije namake pine
poie pusue kena auwe rebe emata moneka.

**Yesuse Isupu baptise bei
Yohanese me kwele Yordane**

3:21-22

(Mat. 3:13-17; Mrk. 1:9-11)

²¹ Kena Yohanese ikusu bui mosare tamata bokala esi supu baptise bei Yohanese peneka, eleki Yohanese ibaptise Yesuse. Eleki kena Yesuse Ikotie loko Tuhane, lanite baeke, ²² kai Ro Misete Irulu lokoI selu saka manu abune. Eleki Tuhane Ilepa loko Yesuse bei ndete lanite be, “Ale Auku Anae, Au nete lokoMu, laleKu ndina le Ale.”

**Daptare kena Yesuse
Eni ntuna menaru**

3:23-38

(Mat. 1:1-17)

²³ Kena Yesuse Ikerike menai loko Eni makerike, Eni musuna butu telu. Tamata esi noake be Eni amai kena Yusupe, Yusupe amai kena Eli, ²⁴ Eli amai kena Matate, Matate amai kena Lewi, Lewi amai kena Malki, Malki amai kena Yanai, Yanai amai kena Yusupe, ²⁵ Yusupe amai kena Matika, Matika amai kena Amose, Amose amai kena Nahume, Nahume amai kena Hesli, Hesli amai kena Nagai, ²⁶ Nagai amai kena Maate, Maate amai kena Matika, Matika amai kena Sime, Sime amai kena Yoseka, Yoseka amai kena Yoda, ²⁷ Yoda amai kena Yohanane, Yohanane amai kena Resa, Resa amai kena Serubabele, Serubabele amai kena Sealtiele, Sealtiele amai kena Neri, ²⁸ Neri amai kena Malki,

Malki amai kena Adi, Adi amai kena Kosame, Kosame amai kena Elmadame, Elmadame amai kena Ere, ²⁹ Ere amai kena Yesua, Yesua amai kena Eliesere, Eliesere amai kena Yorime, Yorime amai kena Matata, Matata amai kena Lewi, ³⁰ Lewi amai kena Simeone, Simeone amai kena Yehuda, Yehuda amai kena Yusupe, Yusupe amai kena Yoname, Yoname amai kena Elyakime, ³¹ Elyakime amai kena Melea, Melea amai kena Mina, Mina amai kena Matata, Matata amai kena Natane, Natane amai kena Dauta, ³² Dauta amai kena Isai, Isai amai kena Obeta, Obeta amai kena Boase, Boase amai kena Salmone, Salmone amai kena Nahasone, ³³ Nahasone amai kena Aminadape, Aminadape amai kena Atmine, Atmine amai kena Arni, Arni amai kena Hesrone, Hesrone amai kena Perese, Perese amai kena Yehuda, ³⁴ Yehuda amai kena Yakupe, Yakupe amai kena Isake, Isake amai kena Abrahame, Abrahame amai kena Tera, Tera amai kena Nahore, ³⁵ Nahor amai kena Seruke, Seruke amai kena Rehu, Rehu amai kena Peleke, Peleke amai kena Ebere, Ebere amai kena Salmone, ³⁶ Salmone amai kena Kenane, Kenane amai kena Arpaksate, Arpaksate amai kena Seme, Seme amai kena Nu, Nu amai kena Lameke, ³⁷ Lameke amai kena Metusala,

Metusala amai kena Henoke,
 Henoke amai kena Yarete,
 Yarete amai kena Mahalalele,
 Mahalalele amai kena Kenane
³⁸ Kenane amai kena Enose,
 Enose amai kena Seta,
 Seta amai kena Adame,
 Adame rebe Tuhane Itolaine.

**Ro tiaru esi elake eteheke
 Yesuse ndete otoi nsekile**

4:1-13

(Mat. 4:1-11; Mrk. 1:12-13)

4 Kena Yesuse Ileu bei kwele Yordane, Ro Misete Ikbasaeni ktili titinai rame. Eleki Ro Misete IkeriNi lolete otoi nsekile. ² Yesuse Irue ete mere petua butu ata kai ro tiaru esi elake etehekeNi po Ilene loko mo. Kena petua meru Yesuse Ikane sasaisa mo hoko petua butu ata meru liare Iblake tiaI sene.

³ Eleki ro tiaru esi elake ebeteke lokoI be, “Ale Alla Eni Nanae, hoko Aulake batu meije eono lelie roti.”

⁴ Yesuse Iombe, “Me Tuhane Eni lepate rebe lekire ebeteke be tamata ihidupe batuke bei manane mo.”

⁵ Eleki ro tiaru esi elake ekeri Yesuse kena otoi nanuke titinai. Ete mere roma mata krebe mosa yo iaseluke pusue nusa rebe kamale ipletae mei nusa meije ete Yesuse. ⁶ Eleki iombe, “Pusue nusa rebe au ono kamale kena au pletaele kai esi taneiaru, au riluke eteMu kena Akbasaele, le pusue meiju rilukele ete au peneka, hoko au rilukele ete sae neka rebe au suka rilukele etei. ⁷ Sepo Atatu lokoku, hoko pusue meiju au riluke eteMu.”

⁸ Po Yesuse Iombe, “Me Tuhane Eni lepate rebe lekire ebeteke be pusue tamata suke tatu loko Tuhane, iteki Alla, kai batuke lulu saisa rebe Ibetেকে!”

⁹ Eleki ro tiaru esi elake ekeri Yesuse lope kota Yerusalem eleki itolae Yesuse

ndete Tuhane Eni Lumare esi bulene. Iombe, “Ale Tuhane Eni Nanae. Hoko AnabuMu lope, ¹⁰ le me Tuhane Eni lepate rebe lekire ebeteke be, Tatike pine Tuhane Iulake Eni malekataru esi rakaMu, ¹¹ hoko esi saploeke Ale leke Amu lelale kena batu yake.”

¹² Yesuse Iombe, “Kena Tuhane Eni lepate rebe lekire ebeteke lekwe be imi tamatare teheke Alla yake!”

¹³ Eleki kena iteheke Yesuse susuike rebai bokala mere pela peneka eleki isele beiNi kai inamake petu makete kena itehekeNi suike.

**Yesuse Ilepae Sou Misete bei Tuhane
 memenai me otoi Galilea**

4:14-15

(Mat. 4:12-17; Mrk. 1:14-15)

¹⁴ Eleki Yesuse Ileu lope otoi Galilea, kai Ro Misete Ikbasaeni peneka. Kai tamata bokala me otoi mere esi ale-nakeNi. ¹⁵ Le Iatetuke me Yahudiaru esi luma ibadaru kai tamata bokala esi isikeNi.

**Yesuse isupu holmate
 me Nasarete mo**

4:16-30

(Mat. 13:53-58; Mrk. 6:1-6)

¹⁶ Yesuse Iluake me hena Nasarete. Bei kena Eri tone eti Ielare Iete mere. Piasare kena Yahudiaru esi petu pleije Ikusu me esi luma ibadare. Eleki Ikele kena Ibaise Tuhane Eni Lepate rebe lekire.

¹⁷ Esi riluke Tuhane Eni Lepate rebe nabi Yesaya ilekire eteI. Buku rebe lulukele mere Ibaekele eleki Itetue lepate matai ebeteke be,

¹⁸ “Tuhane Eni Rore Imei kaiKu le Ibitike Au kena lepae Sou Misete ete tamata susate;

kai Iulake Au beteke ete tamata rebe esi
supu kerike,
be esi supu tie peneka,
kai Au ono tamata matapolalaru esi supu
selu,
tamata rebe esi supu uma kai supu susate
bei tamata makete
au ono esi supu susate moneka,[†]

¹⁹ kai Au lepae musune rebe Tuhane
laseluke Eni misete ete Eni
tamataru.”

²⁰ Eleki Yesuse Iluluke suike Tuhane
Eni Lepata rebe lekie mere, Ileukele ete
luma ibadare esi elake sae eleki Irue
kena Iatetukesi. Pusue tamata me luma
ibadare esi limesel.

²¹ Eleki Iatetukesi menai be, “Tuhane
Eni Lepata meiju uono kena petu meije,
kena imi leneule.”

²² Lepata rebe Ilepaule mise titinai
hoko pususi herane kai esi akue Eni Lep-
ataru. Esi beteke be, “Ile mere Yusupe
eni nanare pi moyo?”

²³ Hoko Ibeteke lokosi be, “Lepate
matai eombe, ‘Sire inaku be ile loktele,
hoko suke iono ruai mise.’ Mere imi suka
beteke ete Au. Mere be imi kotie tanda
herane rebe Au onoe me Kapernaume Au
onoe mei Auku henare lekwe.”

²⁴ Yesuse Ibeteke lekwe be, “Imi lene!
Nabi sae isupu holmate me ruai eni
henare mosa.” ²⁵ Po imi lene mimise,
kena akmena nabi Elia eri rue sare lea
musuna telu bulana ne. Pusue otoi Is-
raele esi supu manane mo. Kena mere
bina balua boka. ²⁶ Po Tuhane Iulake
Elia ikeu loko sae bei bina balua me
Israele meru mo po Iulakeni keu loko
bina balu sae me Sarfate me otoi Sidone.
²⁷ Kai kena akmena nabi Elisa eri rue sa
tamata kusta bokala me otoi Israele po
sae kuesa beisi ionoi mise mo, batuke
Namane tamata bei nusa Siria pine iono
imise.”

²⁸ Tamata me luma ibadare pususi
nasu titinai kena esi lene Eni lepata
meru. ²⁹ Esi kele, esi neha Yesuse balaije
kai esi keriNi siri bei kotare roma lap-
ate ului me tehaike esi eleke kota mere.
Lalesi kena esi poieNi lope lapate mere.
³⁰ Po Yesuse Ilia rame beisi loko tlelaisu.

**Yesuse Ikbasa kena Isirie ro tiare bei
ile sae me kota Kapernaume**

4:31-37

(Mrk. 1:21-28)

³¹ Eleki Yesuse Ikeu lope kota Kaper-
naume me otoi Galilea, eleki kena
tamata Yahudi esi petu pleije, Yesuse
Ikeu me Yahudiaru esi luma ibadare
eleki Iatetuke ete mere. ³² Yesuse Iate-
tuke kena kbasa hoko tamata meru esi
herane.

³³ Me luma ibadare ile sae me ro
tiare kbasaeni hoko ikoloe be, ³⁴ Hei
Yesuse, tamata Nasarete. Akwale ami
yake. Alomei kena atia ami moyo? Au
rekware Alla Iulake Ale. Amise titinai le
Amu dosa sae mo.”

³⁵ Yesuse Iholai be, “Ndene! Asiri
beini!” Eleki ro tiaf mere eonoi koli me
tamata bokala meru eleki esiri beini. Po
eonoi blake sasaisa ekeru mo.

³⁶ Pusue tamata esi herane kai esi
lepa loko lomai be, “Yele, Yesuse Eni
kbasare eono Eni lepate ektili. Ipletai ro
tiare usirire, ulene lokoI.” ³⁷ Hoko pusue
tamata esi alenake Yesuse me papelake
otoi rebe tehaike otoi mere.

**Yesuse Iono tamata
makeraka bokala esi mise**

4:38-41

(Mat. 8:14-17; Mrk. 1:29-34)

³⁸ Yesuse Isiri bei tamata Yahudi esi
luma ibada mere eleki Ikeu me Simone
eni luma. Ete mere Simone inai tamoli

[†]4:18 Yes. 61:1-2

kerakeni, imusu titinai. Tamata me luma mere esi kotie bei Yesuse leke Iono mise. ³⁹Yesuse Ikele me matabinane mere eni maka ntulure esi leine. Eleki Yesuse Ilepae kena na elake kena Iono imise bei musute, eleki makerake mere sirike sosoli. Matabinane mere ibetu sosoli eleki ilayani Yesuse kai tamata meru.

⁴⁰Kena lemataije suni peneka, tamata bokala esi liku esi tamata makerakaru loko Yesuse. Esi makerake sasaisa neka. Eleki Yesuse Itola balai papelakesi eleki pususi mise. ⁴¹Kai ro tiaru siri bei tamata bokala lekwe. Kena usiri bei tamataru ubiuwe be, “Ale Tuhane Eni Nanae!” Po Yesuse Inasukelu kai Isuka ulepae mo le urekwa be Ilere Alla Iulak-eNi kena Iono hlamate ete tamata.

Yesuse Ikeu lepaie Sou Misete me luma ibadaya me otoi Yudea

4:42-44

(Mrk. 1:35-39)

⁴²Bebeleti kena lemataije ekatabola nere, Yesuse Ikeu bei kota mere lolete otoi ndenete leke rual ete mere. Po tamata bokala esi nikwa lokoI. Kena esi tetueNi, esi beteke lokoI be, “Ntuane, keu bei ami yake.” ⁴³Po Ibeteke lokosi be, “Sou Misete rebe Au atetuke loko Alla Ikbasae nusa meije saka kamale elake eliare, hoko Au keu me otoi make-taru le Tuhane Iulake Au lomei nusare kena lepaie Sou Misete batuke ete imi mo po ete tamata maketaru lekwe.”

⁴⁴Eleki Ilepae Sou Misete me tamata Yahudiaru esi luma ibadaru me otoi bokala me Yudea.

Yesuse Ibitike maka nikwa iana sie ilaru kena Eni maka lulu

5:1-11

(Mat. 4:18-22; Mrk. 1:16-20)

5 Kena rebai sae me Yesuse Ikele me tlaka Genesarete leini leke Iatetuke Alla Eni lepataru. Tamata bokala esi keholiNi kena esi lene Yesuse Ilepae Sou Misete. ²Iselu soa buini lua me tlaka leini mere. Esi tamata maka nikwa ianaru esi rulu beilu leke esi koa esi uete. ³Soa buini sae Simone enie. Yesuse Isa kena soa buini mere eleki Iulake Simone irupake lorau toto bei tlaka leine. Eleki Yesuse Iatetuke tamata bokala meru bei ndau soa buine.

⁴Eleki kena Iatetuke pela peneka, Ibeteke loko Simone be, “Sai lorau otoi nanuke leke poie uete ete ndaure.”

⁵Simone iralakeNi be, “Ntuane Ale, ami poie uete bei kmau menai eti pita po ami supu sasaisa mo. Po meije Aulake hoko au poie lekwe.” ⁶Kena esi poie uete suike ete mere, esi supu iane boka titinai eti esi uete mahake kahie. ⁷Esi kabeke loko esi ebe maketa kena soa buini saere leke esi luake kena tapasi. Esi luake esi kute ianaru kena soa buini lua meru penu eti mahake soa lua meru umolo.

⁸Kena Simone Petruse iselu pusu meru hoko itatu me Yesuse oalje kai ibeteke be, “Tuhane, Akeu beiku noma le au meije tamata dosa.” ⁹Le pususi herane le iana rebe esi supure uboka titinai. ¹⁰Simone eni ebe Yakobuse kai Yohanese (luaise Sebedea eni nanae) esi herane lekwe.

Yesuse Ibeteke loko Simone be, “Rilamu yake! Bei petu meije Au ono ale kena aono tamata esi lulu Alla.” ¹¹Eleki Simone kai eni ebearu esi lihi esi soa buine lora kmalane, esi keu beilu kai esi lulu Yesuse.

**Yesuse Iono tamata makerake rebe
usaiju kai tinaiju puluele, imise**

5:12-16

(Mat. 8:1-4; Mrk. 1:40-45)

¹²Kena rebai sae me Yesuse Ime kota sae. Ete mere tamata sae me isupu makerake usai kai tinaije puluele. Eleki kena iselu Yesuse, iluake loko Yesuse kai itatu loko Yesuse kai ikotie tapa bei Yesuse be, “Tuhane, sepo Asuka hoko Aono au mise noma.”

¹³Eleki Yesuse Ikerikeni kai Iombe, “Yele. Amise!” Eleki imise sosoli.

¹⁴Eleki Yesuse Ilake tamata mere titinai leke ialenake ete tamata makete yake. Iombe, “Aleu noma, po alenake Au ete tamata makete yake, po ruamu keu loko imamaru leke esi rekwa be amise peneka. Eleki ariluke tanei rebe riluke ete Allare lokosi leke esi palalu me Alla oalje lulu Alla Eni pleta ete nabi Musa ilekire leke tamata maketa esi rekwa be amise peneka kai amu makerake sirike peneka.”

¹⁵Masike Yesuse Ilakeni kena alenakele po sou kena Yesuse Ionoule elei bei tamata kena tamata peneka. Hoko esi luake loko Yesuse leke esi lene loko Eni hnaunaru kai leke Yesuse Iono esi mise bei esi makerakaru. ¹⁶Eleki Yesuse Ikeu kotie loko Alla me otoi ndenete saka piasare.

**Yesuse Iono tamata sisate imise kena
tamata Yahudi esi petu plei**

5:17-26

(Mat. 9:1-8; Mrk. 2:1-12)

¹⁷Kena petu sae me Yesuse Iatetuke me tamata sae eni luma. Tamata Parisi kai kuru Torata sie ilaru esi lene Yesuse Iatetuke. Tamata meru esi luake bei henaya me otoi Galilea kai otoi Yudea

kai bei me kota Yerusaleme. Tuhane Eni kbasare kena Yesuse, hoko Iono tamata makerakaru esi mise. ¹⁸Eleki sie telua pise ataya me esi liku tamata sisate intulu kena eni maka ntulu lakwaije. Hoko esi atula kena tolaeni me Yesuse oalje. ¹⁹Po esi supu kusueni mo le tamata boka kuate. Eleki esi sa lolete, esi rika benai bei ndete muli eleki esi rulukeni kena eni maka ntulu lakwaije lope Yesuse oalje.

²⁰Eleki Yesuse Iselu esi ono ele mere, hoko Irekwa be esi hlaleke lokoI ktili, eleki Ibeteke loko tamata sisate mere be, “Kuebe, Au ampune amu dosaru peneka.”

²¹Eleki kuru Torataru kai tamata Parisiaru esi lepa loko lomai be, “Le mula pine tamata meije ilepa ele mere? Ilepae tia loko Alla le Iono saka Alla. Batuke Alla ruaI pine Iampune iteki dosa neka.”

²²Po Yesuse Irekwa saisa rebe esi lepae mere peneka, hoko Ibeteke lokosi be, “Le mula pine imi noake tia me laleime?” ²³Sepo Au beteke loko tamata mere be Au ampune eni dosare, hoko imi rekwa mo be Au ampune dosare tinai pise mo pise. Po sepo Au beteke be ibetu kai ikeu, hoko imi rekwa be Au kbasare kena ono misete. ²⁴Ho yele, Au beteke be ibetu luluke eni paille eleki ileu. Hoko kena ibetu kai ileure, imi rekwa be Au Tamata Eni Nanae meije Au supu kbasare bei Tuhane leke Au ampune tamata esi dosa mei nusa meije.” Eleki Yesuse Ibeteke loko tamata sisate mere be, “Kuebe, abetu luluke amu paille eleki akeu.” ²⁵Eleki tamata mere ibetu sosoli, iluluke eni paille eleki ileu kai isike Alla. ²⁶Pusue tamata esi herane le Yesuse Iono mise titinai eleki esi isike Alla. Kai rilasi kai esi beteke be, “Yele, eti meije ite selu sae iono misete ele meije mosa.”

**Yesuse Ikoti Lewi kena
iono Eni maka lulua**

5:27-32

(Mat. 9:9-13; Mrk. 2:13-17)

²⁷ Kena Yesuse Ikeu siba toto, Iselu Lewi irue me otoi maka kotie pajake. Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Kuebe, mai aluluKu.” ²⁸ Eleki Lewi ikeleke kai ikeu bei pusue yelu eleki ilulu Yesuse.

²⁹ Eleki Lewi ikoti Yesuse kai Eni maka luluaru kena kane kpetu kaini me eni luma. Ete mere tamata maka kotie pajake kai tamata maketa bokala esi kane sakesa. ³⁰ Bei tamata Parisia toini kai kuru Torataru, sie ilaru esi selu Yesuse Ikane sakesa kai tamata meru rebe esi kotise tamata dosare hoko lalesi ndina mo. Esi beteke loko Yesuse Eni maka luluaru be, “Imi mise mo le imi kane sakesa kai tamata pajake kai tamata dosaru.”

³¹ Yesuse Ilene mere hoko Ibeteke lokosi kena umpama be, “Loktele iono obate ete tamata makerake leke imise, po tamata rebe kerakeni more, loktele iono obate etei mo. ³² Sakesa neka, Au luake lomei kena koti tamata rebe ruasi rekwa be siere tamata dosa leke esi hleke bei esi dosaru, po tamata rebe inoake be imise, Au kotini mo.”[‡]

**Yesuse Eni hnaune tebikele bei
Yahudiaru esi agamare esi hnaune**

5:33-39

(Mat. 9:14-17; Mrk. 2:18-22)

³³ Eleki tamata esi beteke loko Yesuse be, “Kuru, Yohanese maka baptise eni maka lulua kai tamata Parisia esi maka luluaru esi tahane tia senete rame leke

esi kotie loko Alla, po Amu maka luluaru mo le mula?”

³⁴ Yesuse Iralakesi kena umpama telu be, “Aure lupe mokwai rebe iono totlibare. Kena mokwai rebe ikaije imei sa, eni tamuaru esi kane rame po iulakesi tahane tia senete mo. ³⁵ Po namake petu rebe tamata neune esi ranai beisi peneka, pine tamua meru esi tahane tia senete le kaplalesi.”

³⁶ Eleki Iralake kena umpama makete etesi lekwe be, “Kena tamata ikapu lapune takwaline, ipake lapune kihati beluke mo. Sepo ipake lapune kihati beluke hoko iatia lapune kihati beluke kai lapune takwaline lekwe kai selue mise moneka, hoko mere iatia lualu.

³⁷ Sakesa neka, tamata iaike anggure kwelini beluke kena kantone usai takwaline mo. Le sepo iono ele mere hoko anggure kwelini beluke mere eono kantone takwaline mere kahie. Hoko anggure kwelini beluke kai kantone takwaline lualu mise moneka. ³⁸ Anggure kwelini beluke suke aikele kena kantone beluke lekwe. ³⁹ Po tamata rebe ikinu anggure kweline takwaline pende, ikinu suike anggure kweline beluke moneka. Le ibeteke be, ‘Anggure kweline takwaline entele lesi.”

Yesuse Ikbasae petu plei

6:1-5

(Mat. 12:1-8; Mrk. 2:23-28)

6 Kena tamata Yahudi esi petu plei re-bai sae me, Yesuse kai Eni maka luluaru esi keue ndinu gandume lalei sae me. Eleki Eni maka luluaru esi ulu gandume unui, esi kolae kena balaisu eleki esi kanele. ² Eleki Tamata Parisia sie ilaru esi selu mere hoko esi beteke be, “Imi ono mere yake le imi ulu gandume hoko

[‡]5:32 Ayate meije lulu lepate kena lepate aslire natire: au lomei kena koti tamata rebe dosa sae more mo.

mere imi ono sala kena Musa eni hnaunaru. Le Musa ibeteke be, “Kena iteki petu pleije, imi kerike sasaisa yake.”

³ Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi baise saisa rebe akmena kamale Dauta iono kena ruai kai eni tamata maka luluaru esi kanele kena tiasi senere moyo? ⁴ Dauta ikusu me Alla Eni Lumare kai ikane roti rebe riluke ete Allare eleki irilukele ete eni maka luluaru pususi lekwe. Mere Dauta iono dosa mo. Eleyo lulu Musa eni hnaunaru piasare batuke imamaru esi kane roti mere yele po tamata makete esi kane mo. ⁵ Au, Tamata Eni Nanae, Au kbasae pusue yelu. Sasaisa rebe tamata iono kena petu pleije Au beteke be tinai hoko mere tinai, po Au beteke be tinai mo hoko mere tinai mo.”^f

Yesuse Iono tamata rebe eni bala makwanale ematare emise kena Yahudiaru esi petu plei

6:6-11

(Mat. 12:9-14; Mrk. 3:1-6)

⁶ Eleki kena Yahudiaru esi petu plei rebai makete, Yesuse Ikusu me luma ibada leke latetuke. Ete mere tamata sae me eni bala makwanale emata. ⁷ Kuru Torata sie ilaru kai tamata Parisia sie ilaru esi nikwa Yesuse Iono sala kena esi nanu ete elaka maka teu pakalaru. Hoko esi selu Yesuse rame leke esi selu be Iono tamata esi mise kena petu pleije pibe mo. ⁸ Po Yesuse Irekwa lalesi peneka, hoko Ibeteke loko tamata rebe balaije emata mere be, “Mai, kele mpe tla!” Eleki ikele mpe tla.

⁹ Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Au suka tneu imi mina. Ite rekwa saisa rebe

Musa eni hnaunaru esuka ite lulue kena petu pleije? Suke ite ono misete, ono tiaie yake moyo? Ite ono tamata imise, ite bunui yake moyo?”

¹⁰ Eleki Ilimese keholi loko tamata meru pususi kai Ibeteke loko tamata rebe balaije matare be, “Antolie balamu lomei.” Eleki iantolie balaije loko Yesuse hoko balaije mise sosoli. ¹¹ Po kuru Torataru kai tamata Parisiaru esi nasu titinai kai esi lepa lupu kena ono saisa rebe neune ete Yesuse.

Yesuse Ibitike Eni maka ulaka sie butu esa lesina lua

6:12-16

(Mat. 10:1-4; Mrk. 3:13-19)

¹² Kena petu sae me Yesuse Isa lolete ulate bubui leke Ikotie loko Alla. Ete mere Ikotie loko Alla rame bei kmau menai eti pita. ¹³ Eleki kena pita peneka Ikoti pusu Eni maka luluaru eleki Ililake sie butu esa lesini lua beisi. Ikotie sie meru maka ulake. Sie meru:

¹⁴ Simone rebe Yesuse Ikotine Petruse, kwalini Andrease, Yakobuse, Yohanese, Pilipuse, Bartolomeuse, ¹⁵ Matiuse, Tomase, Alfeuse eni nane Yakobuse, Simone, tamata golongane Selote, ¹⁶ Yakobuse eni nanae Yudase kai Yudase Iskariote rebe tatike pine iriluke Yesuse ete tamata rebe esi suka bunuije.

^f6:5 Ayate meije lulu sou Yunani ebeteke be, “Ele mere Au Tatama Eni Nanae, Au kbasae petu plei.”

**Yesuse Iatetuke kai Iono tamata
makeraka bokala esi mise**

6:17-19

(Mat. 4:23-25)

¹⁷ Eleki Yesuse irulu sakesa kai Eni maka luluaru bei ulate bubuije lope eleki esi kele kena otoi latalae sae me. Ete mere Eni maka lulua bokala maketa kai tamata bokala maketa bei otoi Yudea, kota Yerusaleme kai bei hena meite leina me kota Tiruse kai kota Sidone keholire, ¹⁸ esi luake kena lene Yesuse Iatetuke Sou Misete bei Allare kai leke Yesuse Iono esi mise bei esi makerakaru. Kai sie rebe kerakesi le ro tiaru kbasaise, esi luake lekwe kai Yesuse Ionosi mise. ¹⁹ Kai pusu tamata esi atula kena kerike Yesuse le Eni kbasare eono esi mise bei makerake.

**Yesuse Ilepa loko misete bei Alla
rebe tatike pine tamata rebe esi
hlaleke lokoIje, esi supure**

6:20-26

(Mat. 5:1-12)

²⁰ Eleki Yesuse Ilimese Eni maka luluaru ibeteke lokosi be, “Kwetela imi! Kena meije imi susa le imi taneia sesi mo, po lalemi ndina neka, le namake kena Alla Ipletae tamatare imire Eni tamata. ²¹ Kwetela imi! Kena meije imi tiami sene, po lalemi ndina neka le namake Alla Iono imi kane pila. Kai imia rebe kena meije imi ranire, lalemi ndina neka le namake Alla Iono imi mali.

²² Kwetela imi! Lalemi ndina titinai neka kena tamata lalesi tiake imi, esi suka trima imi mo, kai esi suka imi mo kai esi sobue imi le imi lulu Au Tamata Eni Nanae meije.[§]

²³ Le akmenare iteki ntuaana menaru esi ono neune ete nabia bokala ele mere neka. Hoko neune ele mere, eroma petu meije neka kai imi supu tia le Aure neka. Ele mere hoko lalemi ndina neka, le namake pine imi supu tanei miseta rebe Alla Iaknekae ndete surgare.

²⁴ Po ete tamata rebe esi taneia bokalaru namake esi supu susate, le esi supu miseta boka kuate peneka.

²⁵ Tamata rebe kena meije imi pilare, namake imi supu susate tia senete. Tatama rebe kena meije imi malire, namake imi susa kai imi rani.

²⁶ Imi suka supu isike bei tamata bokala yake le namake imi supu susate, le akmenare nabia rebe tinai more esi suka supu isike bei imi ntuaana menaru ele mere lekwe.”

**Ono misete ete tamata
rebe laleije tiake imire**

6:27-36

(Mat. 5:38-48, 7:12)

²⁷ “Po Au beteke ete imia rebe imi lene loko Aure be ono misete ete tamata rebe laleisu tiake imire. ²⁸ Kotie misete bei Alla ete tamata rebe esi tosie imire. Kotie loko Alla leke Itapa tamata rebe esi ono neune ete imire. ²⁹ Sepo tamata esi teta asuleimi mapale, ono iteta lei makwanale lekwe.** Sepo tamata esi rana imi lapu nanuke, riluke kai lapu rokone lekwe. ³⁰ Saisa rebe imie me riluke ete tamata rebe esi kotie bei imire. Hoko sepo tamata esi rana imi taneiaru leuke suike beisi moneka. ³¹ Imi suka be

[§]6:22 2Yi. 36:16,

**6:29 Ete tamata Yahudire, teta tamata asuleine, mere ono asomieni.

tamata makete esi ono misete ete imi, hoko imi lekwe ono misete etesi.

³²Sepo batuke imi li loko tamata rebe esi li loko imire, imi ombe tinake Alla lisike imi o? Mo le tamata rebe esi dosaru lekwe, esi li loko tamata rebe esi li lokoise neka. ³³Sepo imi ono misete batuke ete tamata rebe esi ono misete ete imire, Alla lisike imi mo. Le tamata dosaru lekwe, esi li loko tamata rebe esi ono misete eteise neka. ³⁴Sepo imi riluke kepene ete tamata pine imi hlaleke be suke esi seli suike sa, hoko imi supu isike bei Alla mo. Le tamata rebe esi dosa bokalaru lekwe esi riluke kepene ete tamata makete kai esi hlaleke be esi supu seli suike. ³⁵Suke imi ono misete ete tamata rebe laleisu tiake imire. Imi sebeie esi pinjame sasaisa neka, masike esi leuke ete imi mo, po imi ono misete etesi rame neka. Sepo lalemi mise etesi rame ele mere, hoko imi supu tanei elake bei Alla, kai esi selu imire, Alla eni nanae. Alla mere Eni kbasare ela titinai. Le tamata rebe esi suka beteke trima kasi etel mo kai tamata neunaru lekwe Alla lalel noaise neka. ³⁶Hoko suke imi lalemi noa pusue tamata saka Alla Amate ndete surga lekwe lalelje noa pusue tamatare.”

Leuke sala ete tamata makete yake

6:37-42

(Mat. 7:1-5)

³⁷“Imi leuke sala ete tamata makete yake leke Alla Ileuke sala ete imi yake. Kai imi hukume tamata makete yake, leke Alla Ihukume imi yake. Po ampune tamata rebe iono sala ete imire leke Alla lekwe Iampune imi. ³⁸Imi riluke sasaisa ete tamata makete neka leke Alla lekwe Iiriluke ete imire lesi leneka. Imi supu riluke boka rebe cupae penu bubui kai erene titinai le cupa rebe imi pakele

ete tamata makete Alla Ipakele ete imi lekwe.”

³⁹Yesuse Ibetেকে umpama lokosi be, “Au alena kena umpama esa mei ete imi. Sepo tamata matapolale ikeri lalane ete tamatamatapolale makete hoko luasi tetu kena likele. ⁴⁰Kwete hkola irekwa lesi bei eni kurure mo, po sire pine ihkola eti pela hoko isakesa kai eni kurure neka. ⁴¹Le mula pine imi selu tamata makete eni nsalale eleyo me imi ruaima, imi nsalale elake me po imi selu mo. ⁴²Imi beteke ete kwalimi be, ‘Mai le au sirie ebu tone me matainaume’, eleyo ebu elake me matainimu imi selu mo! Imire tamata maka ono misete lelemake! Sirie ebu elake me matainimu leke imi selu mise mina, pine imi sirie ebu tone me kwalimu eni matainaije sa.”

Tnanele kai esi buaije

6:43-45

(Mat. 7:16-20, 12:33-35)

⁴³Yesuse Iatetuke rame be, “Tnanele rebe nkopane esi buaije lekwe misete. Kai sae lekwe tnanele rebe nkopa more esi buaije mise mo. ⁴⁴Ite rekwa tnanele bei esi buaije. Le bei ai aini nluline tamata esi rana ara buai kai anggure buai bei mo. ⁴⁵Tamata misete ilepae rebe misete, le inoake loko saisa rebe misete. Kai tamata neune ilepae rebe neune, le inoake loko saisa rebe neune. Le saisa rebe tamata ilepaele esiri bei rebe inoakele me laleije.”

Hidupe lulu Tuhane Eni lepataru

6:46-49

(Mat. 7:24-27)

⁴⁶“Imi kotie Aure Tuhane le mula? Kotie Aure Tuhane yanoma le imi lene loko Au mo. ⁴⁷Tamata rebe iluake loko Aure, ilene loko saisa rebe Au lepaele kai iono lulue, mere saka saisa rebe Au suka

alenake suike meije. ⁴⁸Ile mere molupe tamata rebe ieleke eni luma. Tamata mere ikali pandasire enanu lope kai iono lumare esi dasare kena batu rebe kurule esi babaije. Kena kwelere bele ekeue luma mere, po emanue luma mere mo le tamata mere ieleke eni lumare ekuru. ⁴⁹Po tamata rebe ilene saisa rebe Au lepaele po iono lulu mo, hoko ile mere lupe tamata rebe ieleke eni lumare me tapele babai. Ielekele kena dasare kurule esi babaije mo. Hoko roma kwele bele keue luma mere, luma mere ekoli kai kwele belene mere eono atiae laleke.”

**Yesuse Iono solalu elake
me Kapernaume eni tamata
makerike eni makerake emise**

7:1-10

(Mat. 8:5-13)

7 Eleki kena Yesuse Ilepae ete tamata bokala ete meru pela peneka eleki Ikusu kota Kapernaume. ²Ete mere solalu Roma utune esi elake sae me, eni tamata makerike rebe lalei noai titinaije kerakeni ktili titinai kai mahake imata. ³Eleki kena solalu elake mere ilene kena Yesuse, iulake elaka telu pise ata bei tamata Yahudiaru esi keu kotu Yesuse leke luake Iono eni tamata makerike mere imise. ⁴Kena esi luake loko Yesuse esi kotie lokoI kena holmate leke Yesuse Ikeu tapa solalu elake Roma mere. Esi ombe, “Ntuane, Atapa solalu elake mere le ile tamata misete, ⁵le laleije noa iteki tamata Yahudiaru kai ieleke luma ibada ete ite.”

⁶Eleki Yesuse Ikeu sakesa kaisi.

Eleki kena esi lau bei solalu elake mere eni lumare moneka, solalu elake iulake eni ebearu leke beteke ete Yesuse be, “Ntuane, susamu kena luake me auku luma yake le tamata ele mei aure, Aluake loko aure saisa mo. ⁷Hoko au nehe kena tetue Ale mo. Ntuane Arue ete

meije neka kai Abeteke lepate matai esa, hoko auku tamata makerike imise neka. ⁸Le au lekwe lene loko auku elakaru kai rebe eni nalane mpe lebu bei aure ilene loko au lekwe. Hoko sepo au ulakeni be, ‘Keu!’, hoko ikeu. Kai au kotini be, ‘Lomei!’, hoko ilomei. Pise ete auku tamata makerike be, ‘Kerike meije!’, hoko ikerikele.”

⁹Kena Yesuse Ilene ibeteke mere, huku-tukeNi le solalu elake mere ihlaleke ktili loko Alla. Kai Ihali loko tamata bokala rebe esi lululje kai Ibeteke be, “Au beteke ete imi be bei pusue tamata Israelaru, Au tetue tamata rebe ihlaleke loko Alla ktili saka solalu elake meije mosa.”

¹⁰Eleki kena esi leu me solalu elake eni lumare, esi selu eni tamata makerike mere imise peneka.

**Yesuse Iono kwete beluke sae me
ikwana suike me kota Naine**

7:11-17

¹¹Takwali bei mere mo Yesuse kai Eni maka luluaru esi keu me kota Naine sakesa kai tamata bokala. ¹²Kena Yesuse Itehaike kota mere esi meture, Itetue tamata bei kota mere. Esi tohi tamata matale sae siri bei kotare. Tamata rebe imatare kwete mokwai, bina balu eni nanae esane. Tamata bokala bei kota mere esi keu sakesa kai bina balu mere. ¹³Kena Tuhane Yesuse Iselu bina balu mere, laleije noai. Eleki Ibeteke lokoi be, “Matabinane, arani yake!”

¹⁴Eleki Yesuse Itehaike tamata matale eni petire, eleki ikerikele. Peti mere mbebane. Eleki tamata maka tohiaru esi kele. Yesuse Iombe, “Kwete beluke, betu!” ¹⁵Kwetele mere ikwana sosoli: ibetu, irue, kai ialena ne. Yesuse Iombe, “Matabinane, amu anare ikwana suike peneka hoko akerini leu mina!”

¹⁶Hoko pusue tamata ete meru rilasi kai esi isike Alla. Esi ombe, “Tamata

mere nabi elake rebe IaselukeNi ete ite. Alla Iluake, Ikbasu kai Ihlamate ite, Eni tamata Israela meiju peneka.” ¹⁷ Hoko esi keu alenake saisa rebe Yesuse Iono kena petu mere, me pusue otoi Yudea kai ootoi kehohiaru.

**Yohanese Maka baptise iulake eni
maka lulua sie luaya esi tneu Yesuse**

7:18-35

(Mat. 11:2-19)

¹⁸ Yohanese maka baptise eni maka luluaru esi luake alenake pusue rebe Yesuse Ionoule ete Yohanese. ¹⁹ Hoko Yohanese iulake eni tamata sie luaya esi keu tneu Tuhane Yesuse be Ile mere rebe Alla ItalukeNi pibe mo hoko suke namake tamata makete salo?”

²⁰ Eleki luasi luake loko Yesuse, esi beteke be, “Ntuanu, Yohanese maka baptise iulake ami kena luake tneu Ale be, ‘Ale Tuhane rebe Alla Italuke Aluake o? Pibe suke ami namake tamata makete salo?’”

²¹ Kena mere Yesuse Iono tamata bokala rebe kerakesi esi mise kai Iulake ro tiaru usiri bei tamata kai Iono tamata matapolale bokala esi selu.

²² Eleki Yesuse Ibeteke loko sie luaya rebe Yohanese iulakeise be, “Luami leu kai alenake saisa rebe imi selue kai lenele ete Yohanese. Tamata matapolale iselu peneka, tamata sisate ikeu peneka, tamata makerake usai kai tinaije puluele imise peneka, tamata popole ilene peneka, tamata matale ikwana suike peneka, kai tamata susate ilene Sou Misete peneka. ²³ Beteke ete Yohanese lekwe leke ihlaleke lokoKu. Hali bei Au mo po ihlaleke titinai loko Au hoko isupu misete elake.”

²⁴ Eleki kena Yohanese eni maka lulua lua meru esi leu peneka, Yesuse

Ialenake Yohanese ete tamata bokala meru be, “Kena akmena imi keu lolete otoi nsekile kena imi selu Yohanese, imi selu saisa? Imi keu nikwa tamata rebe laleije ndene mo saka tapuana rebe balate elisuke lori lopaije o? ²⁵ Pibe imi keu kena ono saisa? Keu kena selu tamata rebe ialike pakiane misete, pibe tamata rebe ialike lapune misete kai rebe eni taneiaru o? Mo moyo? Le tamata ele mere irue kena luma misete! ²⁶ Hoko imi keu nikwa saisa? Keu kena selu nabi? Tinai kena selu nabi! Imi lene mimise! Yohanese mere ilei bei nabiaru lekwe. ²⁷ Le Alla Eni lepata rebe lekire ebeteke Yohanese be,

‘Imi lene mimise! Ile rebe tatike pine Au ulakeine ikeu akmena beiMu leke iakneka lalane kena Akeu mise!’^{††}

²⁸ Imi lene mimise! Bei akmena roma meije mei nusa meije tamata rebe lesi bei Yohanese maka baptise sae mo. Po masike tamata mei nusa meije rebe esi pakuna mo rebe siere Alla Eni tamata kena Ipletai tamatare, sie meru pine esi supu misete bei Tuhane lesi bei Yohanese.

²⁹ Tamata bokala kai masike tamata maka kotie pajake lekwe, esi lene Yohanese eni lepata meru, pususi naku be Alla Inkena le esi supu baptise bei Yohanese peneka. ³⁰ Eleyo tamata Parisia kai kuru Torataru esi suka lene loko Alla Eni suka eteise mo hoko esi suka supu baptise bei Yohanese mo.

³¹ Imi lene au umpamae tamata rebe esi suka hlaleke loko Au mo mei nusa rebai meije. ³² Esi lupe kwete toini rebe esi rue me pasare esi koti loko esi ebearu be,

‘Ami hbuie lagu misete kena suline le ami lalemaru ndina, po imi laleimu ndina mo kai mala mo.

Ami menani lagu malerene po imi rani mo.’

^{††}7:27 Mal. 3:1

³³ Mere sakesa kai imi ono ete Yohanese maka baptise neka. Le kena Yohanese iluake itahane tia senete rame kai ikinu anggure kwelini mo, imi beteke be, 'Ro tiare kbasaeni!' ³⁴ Eleki Au, Tamata Eni Nanare Au luake, Au kane kai kinu anggure, imi beteke be, 'Selu! Ile tamata ndasine kai nselite. Tamata maka kotie pajake kai tamata dosa esi ebe.' ³⁵ Masike imi trima saisa rebe Au kai Yohanese luama onoule moneka, po Alla Eni maka rekwa rebe ami lulure imi rekwa be tamata makete rebe esi lulu amiki hnaunaru esi atate."

**Yesuse Isupu hmulake kena
leite boini ntelete bei bina
sae me rebe eni sala bokala**

7:36-50

³⁶ Tamata Parisi sae me eni nane Simone, ikoti Yesuse kena kane me eni luma. Eleki Yesuse iluake, Irue kane sakesa kaini. ³⁷ Ete me kota mere tamata bina dosa sae me irue ete mere. Kena bina mere ilene be Yesuse Ikane me Simone eni lumare, iluake ikeri leite boini ntelete rebe esi beline ela kena botole buini bei batu. ³⁸ Irani kai ikele me Yesuse muliNi tehaike Eni lelale, eleki iambosike Yesuse Eni lelale kena eni mata kweline. Kai ibasae kena eni buare eti emala. Eleki iata Yesuse Eni lelale kai ihmulakele kena leite boini ntelete mere.

³⁹ Kena Simone iselu ele mere inoake mpe lalei be, "Sepo Ile meije nabi hoko suke Irekwa be bina rebe ikerikeNi mere sire, le bina mere, bina dosa."

⁴⁰ Eleki Yesuse Ibeteke loko Simone be, "Simone, Au suka beteke yele mei ete ale."

Simone iombe, "Kuru, betekele noma."

⁴¹ Yesuse Iombe, "Tamata sie luaya esi pinjame kepene bei tamata sae me. Tamata sae ipinjame kepene matai

utuna lima, kai tamata sae ipinjame kepene matai butu lima. ⁴² Eleki kena luasi seli tekwa moneka, hoko tamata mere iono luasi seli moneka. Bei tamata lua meru sire pine ikotie trima kasi boka lesire?"

⁴³ Simone iombe, "Tamata rebe ipinjame kepene ela lesire." Yesuse Iombe, "Abeteke tinai."

⁴⁴ Eleki Yesuse Ihali loko bina mere kai Ibeteke loko Simone be, "Aselu bina meije. Kena Au kusu lomei amu lumare ariluke kwele ete Au kena Au koa Auku lelale mo, po bina meije ikoa Auku lelale kena mata kweline kai ibasae kena eni buare eti emala. ⁴⁵ Aata Au kena holmate Au mo po bei kena Au kusu menaije ihleke bei maka ata Auku lelale moneka. ⁴⁶ Ahmulake uluKue kena holmate mo po ihmulake Auku lelale kena leite boini ntelete. ⁴⁷ Ele mere hoko imi lene mimise. Saisa misete rebe iono ete Aure, mere tiluke be Au ampune eni dosa bokalaru peneka. Le sepo tamata eni dosare boka mo kai supu ampunele hoko ikotie trima kasi boka mo. Po sepo tamata eni dosare boka kai supu ampune pusulu hoko tamata mere ikotie trima kasi boka lesi."

⁴⁸ Eleki Yesuse Ibeteke loko bina mere be, "Amu dosare Au ampune peneka."

⁴⁹ Tamata rebe esi rue kane sakesare esi noake sosoli me lalesi be, "Ile meije sire pine Inehe kena ampune tamata esi dosaru?"

⁵⁰ Po Yesuse Ibeteke loko bina mere be, "Hlaleke lokoKu ktili! Asupu hlamate le ahlaleke lokoKu, hoko aleu kena lale ndinate kai laleume ndene noma!"

Bina rebe esi layani Yesuse

8:1-3

8 Takwali bei mere mo Yesuse Ikeu me kotaya kai henaya kena Ibeteke Sou Misete bei Alla. Iatetuke be Alla Iono Kamale ete tamata menai peneka. Eni maka

lulua butu esa lesini luaru esi keu sakesa kaiNi. ²Kai bina sie ilaru esi lulu Yesuse lekwe. Bina rebe kerakeise po Yesuse Ionosi mise, kai bina rebe ro tiaeru uk-basaesi po Yesuse Isuiule. Mariare, pi-asare tamata kotini Magdalena, Yesuse sirie ro tiaf itu beini. ³Bina sae lekwe eni nane Yohana, Kusa eni bina. Kusa mere kamale Herodese eni tamata mak-erike esi elake. Susana kai bina bokala maketa lekwe. Pusue bina meru esi pake esi kepenaru kena layani Yesuse kai Eni maka luluaru.

**Alena umpama kena tamata
maka mulae bibite**

8:4-8

(Mat. 13:1-9; Mrk. 4:1-9)

⁴Tamata boka titinai bei kota kena kota esi luake rame loko Yesuse. Eleki kena tamata meru esi lupu kai Yesuse, latetukesi kena umpama be, ⁵“Imi lene mimise! Maka andinu sae me ikeu me eni ndinure leke imulae bibite. Kena imulae bibitaru, leini utetu me lalane leini. Hoko tamata esi kelekeli kai manua ndete teturu ukane pusue bibita meru. ⁶Bibita leini utetu kena tape batu. Kena bibita meru ukusure, umutu sosoli le tapele enseki. ⁷Bibita leini utetu kena tapele rebe tapua luliaru kenare. Eleki tapua luliaru ukusu sakesa kai bibitaru kai utasouke bibita kwawi meru eti umata. ⁸Po bibita leinu utetu kena tapele nkopane. Eleki ukusu, eleki bibita kwawi meru uela mise hoko esi hasila bokala, rebai utune bei bibita rebe utetu kena tape nkopane mere.”

Yesuse Ialena umpama mere pela eleki Ibeteke lokosi be, “Sire rebe ilene mise, suke inati Auku lepate!”

**Yesuse Ialena kena umpama kena
tamata rebe esi suka hlaleke lokoI mo**

8:9-10

(Mat. 13:10-17; Mrk. 4:10-12)

⁹Yesuse Eni luluaru esi tneul be, “Kuru, alena umpama minare esi natire saisa?” ¹⁰Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Alla Ipletaf tamatare, akmenare ibetekele ete imi mo, po meije sasaisa neka rebe tamata esi rekwa mosare Au betekele ete imi. Po tamata rebe esi suka kena hlaleke loko Au more, Au alena kena umpama etesi leke:

esi lene batuke umpama po esi rekwa esi natire mo.

Mere lulu lekie kena Tuhane Eni lepate rebe lekire pende:

Masike esi selu saisa rebe Au onoule po esi natire esi rekwa mo.”

**Yesuse Ibeteke umpama kena tamata
maka mulae bibite esi natire**

8:11-15

(Mat. 13:18-23; Mrk. 4:13-20)

¹¹“Alena umpama minare esi natire elere: bibite mere Alla Eni lepataru.

¹²Lalane rebe bibita utetu kenae mere tiluke tamata rebe lene Alla Eni lepataru, po ro tiaru esi elake eluake ono tamata esi hleke noake kai eono esi nete Alla Eni lepataru moneka leke esi hlaleke loko Alla kai esi supu hlamate beiNi moneka.

¹³Otoi rebe batu bokala rebe bibitaru utetu kenae mere, etiluke tamata ilene Alla Eni lepataru kai ihlaleke lokoI kai lalei ndina po erueke laleije mo hoko ihlaleke ktili mo. Hoko kena ro tiaru esi elake eluake eteheke tamata mere hoko isuka hlaleke loko Alla Eni lepata meru moneka. ¹⁴Otoi rebe tapua lulia uwei rebe bibita utetu kenae mere etiluke tamata rebe esi lene Alla Eni lepataru kai esi hlaleke lokoI. Po lalesi

ndene mo le esi nete loko manane pise taneya mei nusa meije rame leke esi supu meru rame. Hoko esi hlaleke loko Eni lepataru ktili mo. ¹⁵ Po tapele misete rebe bibitaru utetu kenae mere etiluke be tamata rebe lalesi ntoli kai miseta. Esi lene loko Alla Eni lepataru kai esi hidupe mise neka, tahane lale kena susata kai lulul rame.”

Lene Alla Eni lepataru mimise leke tatike pine nati mise lesi!

8:16-18

(Mrk. 4:21-25)

¹⁶ “Kena tamata isosu lampure ita-soukele kena sokate mo pise itolae mpe lebaleije mo. Po itolae kena esi otoi kena tolaele moyo? ¹⁷ Alla Eni lepataru sakesa neka. Eni lepata rebe bunikele, tatike pine tamata makete esi sibakele kai sasaisa rebe tasoukele tatike pine tamata makete esi baekele neka leke pusu tamata esi rekwaie mise.

¹⁸ Ele mere hoko imi nete loko pusu Auku lepataru mimise mina le imia rebe nati misere, tatike pine imi tapa noake mise lesi kai ela lesi. Po sepo tamata rebe isuka nati Auku lepataru mo hoko tatike pine saisa rebe inoake be irekware Alla Iono Irekwa moneka.”

Yesuse inai kai kwaliNi muliaru

8:19-21

(Mat. 12:46-50; Mrk. 3:31-35)

¹⁹ Eleki Yesuse inai kai kwaliNisi luake lokoI po esi tehaikeni mo le tamata boka kuate. ²⁰ Eleki tamata sae me ibeteke loko Yesuse be, “Ntuane, Inamu kai kwaliMu esi me muli le esi suka tetueMu.”

²¹ Po Yesuse Ibeteke lokosi be, “Tamata rebe esi lene loko lepate bei Alla kai esi ono lulu Alla Eni lepataru

hoko sie meru inaKu pise kwaliKu pise betaKu.”

Sanute kai meite ulene loko Yesuse eleki undene

8:22-25

(Mat. 8:23-27; Mrk. 4:35-41)

²² Eleki kena petu sae me Yesuse kai Eni maka luluaru esi sa kena soa buini eleki Ibeteke lokosi be, “Mai ite sai lopai tlaka tebai.” Eleki esi sai. ²³ Eleki kena esi sai, Yesuse Intulu. Eleki takwali mo sanute elake luake kena tlakare hoko kohu elake esa kena soa buini mere. Eleki takwali mo kwele penu kena soa buini laleije hoko mahake soare molo.

²⁴ Eleki Eni maka luluaru esi betuke Yesuse be, “Kuru, Kuru, ite mata.” Yesuse Ibetu kai Inasuke sanute kai kohure hoko undene sosoli. ²⁵ Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Le mula pine imi rilami le kohu ele mere? Imi hlaleke lokoKu ktili moneko?” Eleki Eni maka luluaru esi herane kai rilasi kai esi beteke loko lomai be, “Yele, imi selu. Tamata meije sire? Sanute kai meite lekwe ulene loko Ntuane meije kai undene peneka.”

Yesuse Iono tamata sae me rebe ro tiare kbasaeni rebe irue kena liane benaije imise

8:26-39

(Mat. 8:28-34; Mrk. 5:1-20)

²⁶ Eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi rulu me tamata Gerasa esi otoi, me tlaka Galilea tebai. ²⁷⁻²⁹ Tamata esa bei me kota mere ro tiaru ukbasaeni, hoko takwali lakwai esa peneka ialike lapune moneka kai irue kena luma mo, po irue kena liane benai maka hnouke tamata matale me kota mulini. Le rebai boka ro tiaru ukbasaini hoko tamata esi rakai. Esi lo balai kena rante kai lo eni lelale

kena pesi leke ikeu yake po iteu rante bei balaije kai iletu pesire bei eni lelale eleki isupu kbasae bei ro tiaru hoko usuini kena otoi rebe tamata esi rue kena more. Eleki kena Yesuse irulu bei soa buine, tamata mere iselu Yesuse bei lauke hoko ibi-uwe kai ibelakeni me Yesuse oalje. Eleki Yesuse Ibeteke loko ro tiaru be, “Siri bei tamata mere.” Eleki tamata mere ikoloe be, “Yesuse, Alla rebe Iela lakwai esa Eni nanae. Aono saisa ete aure? Au kotie bei Ale leke Aatia au yake.”

³⁰ Yesuse Iombe, “Amu nane sia?” Eleki iombe, “Auku nane Legione.” Legione esi natire solalu boka le ro tiaru bokala ukbasae tamata mere. ³¹ Eleki ro tiaru ukotie susuike bei Yesuse be, “Natue ami kena otoi susate lakwai esa kena hukume ami eti pela yanoma.”

³² Tehaike Yesuse, apa otota bokala uni nikwa manane kena ulate bubui sae me. Eleki ro tiaru ukoti bei Yesuse be, “Sebeiye ami keu kbasae apalaru noma.” Yesuse Iombe, “Imi keu.” ³³ Kena mere neka, Ro tiaru ukbasaeni moneka eleki ukeu kbasae apalaru. Hoko apalaru pusulu naya lopo kusu tlaka eleki umolo umata pusulu.

³⁴ Tamata maka raka apalaru esi selu pusue meru, esi naya kai esi alenake ete tamata ndete kota kai hena teanaru be, “Yesuse Ime kai Iono tamata rebe ro tiaru kbasae kai irue kena liane benaije imise peneka. Kai Iono ro tiaru kusu kena apalaru hoko unaya kusu tlaka umata pusulu peneka.”

³⁵ Eleki tamata bokala esi luake loko Yesuse kena esi selu Yesuse Iono misete. Hoko tamata rebe ro tiaru ukbasaeni monde irue mpe Yesuse Eni lelale, ialike lapune kai ro tiaru kbasae mon-eka. Hoko tamata meru rilasi. ³⁶ Eleki tamata rebe esi selu Yesuse Iono ro tiaru

ukbasae tamata mere monde, esi alenake ete tamata bokala rebe esi luake meru. ³⁷ Tamata bokala bei me otoi Gerasa meru rilasi kuate hoko esi beteke loko Yesuse be, “Akeu bei otoi meije noma.” Eleki Yesuse Isa kena soa buini suike, leke esi sai.

³⁸ Po kena Yesuse Ikeu mosare, tamata rebe imise pende, ikotie bei Yesuse be, “Yesuse, au suka keu kaiMu bei petu meije neka.” Po Yesuse Ibeteke lokoi be, ³⁹ “Kuebe, yake. Aleu nda amu luma kai alenake ete amu luma toini be Alla Iono misete elake etemu.” Eleki tamata mere ikeu papelake otoi me kota kena iale-nake misete rebe Yesuse Ionoe eteije.

**Yesuse Iono Yairuse eni nanae
binare ikwana suike kai Iono
bina makerake bulane imise**

8:40-56

(Mat. 9:18-26; Mrk. 5:21-43)

⁴⁰ Kena Yesuse Ileure, tamata bokala esi sapal le esi tatikeNi. ⁴¹ Eleki tamata sae me eni nane Yairuse, tamata elake rebe kerike me luma ibada, iluake loko Yesuse eleki itatu me Yesuse oalje eleki ibeteke loko Yesuse be, “Yesuse, Akeu me auku luma mina, ⁴² le auku kwete bina esane rebe eni musuna butu esa lesini luare imata reneka.

Eleki Yesuse Ikeu kaini. Kai tamata bokala esi rupa lomai kena esi keu luluI.

⁴³ Eleki kena Yesuse Eri keu sa, bina sae eni makerake bulane hoko lalakwe keu rame musuna butu esa lesini lua peneka kai sae iono imise mo.” [Ir-iluke pusue eni kepene kena seli loktele po imise mo.]^{††} ⁴⁴ Eleki ikeu tutumilie Yesuse eleki ikerike Yesuse Eni lapu nanuke esi nuruije. Kena mere neka eni lalakwe eleta kai imise sosoli.

^{††}8:43 Lepate matai be, “Iseli loktele kena pusu eni kepene po imise mo” kena Alkitape sou Yunania akmenaru sae mo.

⁴⁵ Eleki Yesuse Ibeteke be, “Sire ikerike Aure?” Po tamata sae inaku mo be ikerike Yesuse.

Eleki Petruse ibeteke loko Yesuse be, “Ntuanane kuru, tamata bokala esi luake keholiMu hoko esi rupakeMu.”

⁴⁶ Po Yesuse Ibeteke be, “Tamata sae ikerike Auku lapu nanuke le Au blake be Auku kbasare siri beiKu.” ⁴⁷ Eleki bina mere rilai le Yesuse titinai. Le saisa rebe ionore, tamata esi rekwae lekwe. Hoko iluake loko kai itatu lope tapele le iasomi bei tamata bokala meru kai rilai le Yesuse. Eleki ialenake ete tamata bokala meru be ikerike Yesuse le isupu makerake bulane hoko imise sosoli. ⁴⁸ Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Matabinane, Au ono amise le ahlaleke lokoKu. Akeu kena lale ndinate.”

⁴⁹ Eleki kena Yesuse Ilepa sa, tamata esa bei me Yairuse eni lumare iluake hoko ibeteke loko Yairuse be, “Ntuanane, Amu anae binare imata peneka. Hoko akoti Kuru mere Iluake lorau luma yanoma.”

⁵⁰ Po kena Yesuse Ilene mere, Ibeteke loko Yairuse be, “Rilamu yake po mahabe ahlaleke lokoKu, hoko amu anare imise.”

⁵¹ Eleki kena esi luake me Yairuse eni luma, Yesuse isuka tamata maketa kusu kaiNi mo batuke Petruse, Yohanese kai Yakobuse kai kwetele mere inai kai amai. ⁵² Eleki tamata bokala esi ranie kwetele mere ktili le lalesi noai kuate po Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi rani yake le kwetele mere imata mo po intulu.”

⁵³ Eleki esi malie Yesuse le esi rekwa be kwetele mere imata peneka. ⁵⁴ Po Yesuse Ikerike kwetele mere balaije eleki Ibeteke lokoi be, “Auku anae, betu!” ⁵⁵ Kwete bina mere ikwana suike kai ibetu ne. Eleki Yesuse iulake riluke manane ete kwete bina mere leke ikane. ⁵⁶ Kwetele mere eni elake inaiju esi herane. Po Yesuse Ibeteke lokosi leke ale-

nake Iono kwetele mere imisere ete tamata makete yake.

Yesuse Iulake Eni maka lulua sie butu esa lesini luaru leke esi lepae Sou Misete bei Alla

9:1-6

(Mat. 10:5-15; Mrk. 6:7-13)

9 Eleki Yesuse Ikoti Eni maka lulua butu esa lesini luaru, eleki Iriluke Eni kbasare etesi kai Ionosi ktili kena esi sirie ro tiaru bei tamata kai esi ono tamata makerake esi mise. ² Eleki Iulake esi keu atetuke otoi rebe Alla Ipletai ite saka kamale elake kai esi keu ono tamata makerake esi mise. ³ Yesuse Iombe, “Kena keure imi keri sa-saisa yanoma: toane buai yanoma, tase yanoma, manane pise kepene yanoma kai pakiane usai lua kena seli yanoma. ⁴ Eleki kena imi kusu luma rebe esi trima imi me hena mere, imi rue me luma mere eti imi layani pela kai keleke bei hena mere. ⁵ Po sepo imi me hena sae pine esi tamataru esi trima imi mo hoko imi keleke bei hena mere neka, kai kena imi sirire imi tabubuke lopone bei imi lelale kai keu bei otoi mere leke mere easeluke tanda be Alla Itrimasi mo.”

⁶ Eleki Yesuse Eni maka luluaru esi keu me henaru kena lepae Sou Misete kai esi ono tamata makerakaru esi mise.

Herodese inoake loko Yesuse

9:7-9

(Mat. 14:1-12; Mrk. 6:14-29)

⁷ Eleki kamale Herodese, kamale otoi Galilea ilene saisa rebe Yesuse Ionoule. Hoko Herodese irekwa mo be Yesuse mere sire? Le sie ilaru esi beteke be, “Yesuse mere Yohanese maka baptise ikwana suike.” ⁸ Po tamata maketa lekwe esi beteke be, “Ile nabi Elia iluake suike.” Tamata maketa lekwe esi beteke

be, “Ile, sae bei nabia akmenaru ikwana suike.” ⁹ Eleki Herodese ibeteke be, “Po Yohanese mere, au ulake tamata esi tete uluije peneka. Hoko rebe au lenelu meije, maka ono tanda herana bokala meru sire?” Eleki Herodese inikwa lalane kena tetue Yesuse.

Yesuse lala tamata usata lima lesi

9:10-17

(Mat. 14:13-21; Mrk. 6:30-44; Yoh. 6:1-14)

¹⁰ Eleki Yesuse Eni maka ulakaru esi leu loko Yesuse, esi alenake pusue yelu rebe esi onoule kai esi atetuke tamataru. Eleki Yesuse Iluisi kena keu me otoi tehaike kota Betsaida leke ruasi kai Yesuse kena otoi ndenete. ¹¹ Po kena tamata esi rekwa be Yesuse Ikeu ete mere hoko tamata bokala esi keu lulul. Yesuse Isukasi hoko Alla Ipletae ite tamatare elire, Iatetukele etesi. Kai Iono tamata makerake esi mise lekwe.

¹² Eleki kena kmau peneka, Yesuse Eni maka luluaru esi luake beteke kena be, “Kuru, Otoi meije lauke kai kmau peneka hoko mise lesi Aulake tamata meru esi keu me hena teanaru leke esi nikwa manane kai luma kena esi ntulu.”

¹³ Po Yesuse Iombe, “Imi riluke manane etesi.” Esi ombe, “Mei amire batuke roti buai lima kai iana inai lua. Hoko suke ami keu sabe manane etesi o?”

¹⁴ Ete mere tamata mokwai usata lima, some bina kai kwetela mo.

Yesuse Iombe, “Ulake tamata meru esi rue totoini, toini esare kasuke sie butu lima.” ¹⁵ Eleki Eni maka luluaru esi ulake tamata meru esi rue totoini lulu Yesuse Ibetekele. ¹⁶ Eleki Irana roti buai lima kai iana inai lua meru eleki Ilimese lolete loko Alla kai Ikotie pine Ibire roti kai ianaru, eleki Irilukelu ete Eni maka luluaru leke esi larakelu ete tamata bokala meru. ¹⁷ Eleki pususi kane eti

pila. Eleki Eni maka luluaru esi lupuke rotia kai iana lesinaru kena sokata butu esa lesini lua upenu.

Petruse inaku be Yesuse mere Maka Hlamate rebe Alla Italukeni

9:18-21

(Mat. 16:13-20; Mrk. 8:27-30)

¹⁸ Kena petu sae me Yesuse rual kotie loko Alla, eleki Eni maka luluaru esi luake lokoI eleki Itneusi be, “Tamata esi ombe Aure sire?”

¹⁹ Eleki esi ralakeNi be, “Tamata me esi ombe Ale Yohanese maka baptise; tamata makete lekwe esi ombe Ale Elia; kai tamata maketa lekwe esi ombe Ale nabi sae bei nabia akmenaru ikwana suike bei matale.”

²⁰ Eleki Yesuse Itneusi be, “Po imi beteke Aure sire?”

Eleki Petruse iralakeNi be, “Ale, Alla IulakeMu kena Aono hlamate tamata nusa maije, rebe Alla Italukele.”

²¹ Yesuse Iombe, “Saisa rebe Petruse inaku ete Aure tinai, po imi alenake Au ete tamata makete yake.”

Yesuse Ibeteke be takwali mo Imata neka

9:22-27

(Mat. 16:21-28; Mrk. 8:31-9:1)

²² Eleki Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Au, Tamata Eni Nanae, Au supu susate elake, eleki Yahudiaru esi elaka kai imama elaka kai kuru Torataru esi suka Au mo hoko Alla Isebei Au leke esi bunuku. Eleki Au mata po ele petu luare Au kwana suike bei matale.”

²³ Eleki Yesuse Ibeteke loko tamata bokala ete mere kai Eni maka luluaru be, “Imia rebe suka ono Auku maka lulu hoko imi lulu erimi sukare yake! Suke imi lalemi ndina kena lulu Auku sukare masike imi supu susate pela petu le imire

Auku maka lulu, masike esi bunumi saka esi bunu imi kena ai tutini pise, po mula mo leke erimi tahane lalemi kena lulu Au rame. ²⁴ Le sie rebe esi tahane esi hidupe mei nusa meije namake esi rue kai Alla eti pela mo. Eleyo sie rebe esi tahane esi hidupe mei nusa meije mo leke esi luluKu hoko esi supu rue kai Alla eti pela. ²⁵ Le masike sire pine isupu pusue taneiya mei nusa meije po tatike pine imata kai eti pelare isupu rue kai Alla mo hoko isupu hukumane me otoi lauke bei Alla, hoko yelu meru sae etei mon-eka. ²⁶ Sepo sire pine iasomi kena trima Au, Tamata Eni Nanae meije kai iasomi kena lepa be ilulu Auku hnaunaru, hoko Au lekwe asomi kena trimai kena petu sae rebe Au luake suike kena Auku kbsa kai AmaKu Eni kbsa kai Eni malekata bokala rebe esi hita titinai. ²⁷ Imi lene lokoKu mimise! Ete meije sie telua pise ata me bei imi, esi mata mosa roma esi selu Alla Ipletæ tamatare.”

**Yesuse Eni kewetelaru esi selu
Ilelie nanaIje kai Alla Eni
kbasare ehita titinai**

9:28-36

(Mat. 17:1-8; Mrk. 9:2-8)

²⁸ Eleki kasuke miku ului bei Yesuse latetuke peneka, Yesuse Ikeri Petruse, Yohanese kai Yakobuse kena telusi keu kaiNi lolete ulate leke kotie loko Alla. ²⁹ Kena Yesuse Ikotie loko Allare, selu tebikeNi le Ihita kai Eni lapune eputi titinai. ³⁰⁻³¹ Eleki sie luaya esi kele kai Yesuse kena hitate elake titinai bei ndete surga. Sie luaya meru Elia kai Musa, nabia akmenaru. Esi alena kai Yesuse loko takwali moneka Yesuse Imata mpe Yerusaleme. Leke lulu Alla Eni rencana bei akmena sa. ³² Kena mere Petruse kai eni ebea luaru esi ntulu po hku-tuke telusi, hoko esi selu Yesuse Ihita kai tamata lua esi kele alena kaiNi. ³³ Eleki

kena sie lua meru esi ono kena esi keu bei Yesuse nere, Petruse ibeteke loko Yesuse be, “Kuru, ami lalema ndina titinai le ami ete meije kai imi. Ami ono tala telu ete meije: esa eteMu, esa ete Elia kai esa ete Musa.” Po Petruse ilepae meru inoake lokolu akmena moneka.

³⁴ Eleki kena Petruse eri lepa sa, moputire rulu kai esou lutikesi, hoko Petruse kai eni ebearu rilasi. ³⁵ Eleki Alla Ilepa bei me moputire be, “Meije Auku Anae rebe Au ulakeNi. Imi lene lokoI.” ³⁶ Kena Alla Ilepa pelare, esi selu yo Yesuse rual peneka. Bei mere saisa rebe esi selure esi sibake mo, kai esi alenakele ete tamata makete mo.

**Kwete mokwai rebe ro tiare kbsaeni
9:37-43a**

(Mat. 17:14-21; Mrk. 9:14-29)

³⁷ Eleki ele bobanure Yesuse kai Eni maka lulua teluaru esi rulu bei ndete ulate, eleki tamata bokala esi luake loko Yesuse. ³⁸ Eleki ile sae bei sie bokala meru ibiuwe loko Yesuse be, “Kuru, Aselu auku anare mina! Ile auku anae esane. ³⁹ Sepo ro tiare kbsaeni hoko ibiuwe eleki elisukeni eti buselu salini. Ro tiae mere tonekeni rame, esuka keu beini moneka. ⁴⁰ Au koti Amu maka luluaru kena esi sirie ro tiae mere peneka, po esi sirie tekwa mo.

⁴¹ Eleki Yesuse Ibeteke loko pususi be, “Hei, imi tamata maka ono dosa rame, petu ila pine imi hlaleke lokoKu sare? Suke Au rue kai imi roma petu ila sa kai Au tahane laleKu loko imi pine imi hlaleke loko Aure? Rana amu anare lomei lokoKu.”

⁴² Hoko esi keri kwete mokwai mere loko Yesuse. Kena kwetele mere ikeu ite-haike Yesuse, ro tiare ekbsaeni hoko eblelakeni lope tapele kai ikloli lori lopai. Eleki Yesuse Inasuke ro tiare be, “Asiri beini!” Eleki esiri bei kwetele

mere kai imise sosoli. Eleki Yesuse Ir-iluke kwetele mere loko amai. ⁴³ Hoko pusue tamata bokala meru esi herane lakwai esa le Alla Eni kbasa rebe esi selu Yesuse Ionore ela titinai.

**Yesuse Ibeteke suike
be takwali mo Imata neka**

9:43b-45

(Mat. 17:22-23; Mrk. 9:30-32)

Eleki kena tamata bokala meru erisi herane sa, Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru be, ⁴⁴ “Imi lene lokoKu kai nete loko mimise! Esi riluke Au, Tamata Eni Nanae meije ete tamata makete leke esi bunuKu.” ⁴⁵ Po Eni maka luluaru esi nati Yesuse Eni lepataru mo. Le esi natire sae isibake etesi mo, leke esi nati yake. Po rilasi le Yesuse hoko Inoake elikare esi nehe kena tneul loko mo.

**Lulu Tuhane, tamata
elake lakwai esare sire?**

9:46-48

(Mat. 18:1-5; Mrk. 9:33-37)

⁴⁶ Eleki Yesuse Eni maka luluaru esi rare kai lomai be beise sire pine iela lesire. ⁴⁷ Yesuse Irekwa lalesi peneka. Eleki Irana kwete tone sae me eleki Iono kwetele mere ikele me leiNe. ⁴⁸ Eleki Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Sire pine isuka kwete tone meije kena lale ndinate le ile auku tamata, hoko mere isuka Au kena lale ndinate lekwe. Kai sire pine isuka Au, hoko mere isuka Alla rebe lulake Aure lekwe.

Sire bei imi pine ilayani tamata makete kwakawaeni mo hoko ile mere tamata rebe Alla Inoakeine ipentine.”

**Sie rebe esi broka ite mo
hoko sie meru kai itere esa**

9:49-50

(Mrk. 9:38-40)

⁴⁹ Eleki Yohanese ibeteke loko Yesuse be, “Kuru, ami selu tamata sae isirie ro tiaf bei tamata makete kena Amu nane, hoko ami lakeni le ile bei ite toine mo.”

⁵⁰ Eleki Yesuse Ibeteke loko Yohanese kai maka lulua maketaru be, “Imi lakeni yake. Le tamata rebe esi broka ite more, esi tapa itere neka hoko ite toine neka.”

**Hena sae me otoi Samaria
esi suka trima Yesuse mo**

9:51-56

⁵¹ Kena takwali mo Yesuse Isupu susate kai Ibiti lolete surga nere, Iteu lepate be masike elia lekwe po Ikeu me Yerusaleme. ⁵² Eleki lulake sie ilaru leke esi keu akmena beiNi. Eleki sie meru esi kusu hena sae me otoi Samaria leke esi aknekae pusue yelu ete Yesuse ete mere. ⁵³ Po tamata hena mere esi suka trima Yesuse mo le esi rekwa be Yesuse Ikeu siba lopai Yerusaleme. ⁵⁴ Kena Eni maka lulua lua, Yohanese kai Yakobuse luasi rekwa mere hoko esi beteke loko Yesuse be, “Tuhane, sepo Asuka hoko ami kotie auwere erulu bei ndete surga leke kotusi.” ⁵⁵ Po Yesuse Ilimese lokosi kai Ionosi kai Ilakesi. ⁵⁶ Eleki esi keu siba kena hena makete.

**Hnauna ete Tamata rebe
esi suka lulu Yesuse**

9:57-62

(Mat. 8:19-22)

⁵⁷ Kena Yesuse kai Eni maka luluaru esi keu siba rame, ile sae iluake, ibeteke loko Yesuse be, “Ntuane, au suka lulu Ale loko etika neka.”

⁵⁸ Eleki Yesuse Iralake be, “Binatane serigalare esi benai me kena erue, kai manuaru esi alai me, po Au, Tamata Eni Nanae meije, Auku otoi kena ntulure sae mo. Hoko sepo aluluKu hoko ale lekwe supu luma kena antulure sae mo.”

⁵⁹ Eleki Yesuse Ibeteke loko ile sae makete be, “Mai, luluKu.”

Po iombe, “Ntuane, au kotie leu me auku luma mina eti au hnouke amaku pine au lulu Ale sa.”

⁶⁰ Yesuse Iombe, “Tamata rebe ih-laleke lokoKu more, mere sakesa kai tamata matala peneka hoko sebeie ruasi hnouke esi tamata matalaru neka. Eleyo ale, akeu lepa Sou Misete papelake otoi be Alla Ipletae ite tamata menaije meije peneka.”

⁶¹ Kai ile sae makete lekwe iombe, “Au suka lulu Ntuane Ale po au kotie leke au leu me luma kena rue kai auku luma toinu petu kuila mina pine au luluMu sa.”

⁶² Yesuse Iombe, “Sepo sire pine ibita tapele po ihali limese me muli rame, hoko eni makerike emise mo kai epakuna mo. Mere sakesa kai Alla Eni jemate toine neka. Esi nete loko esi luma toini pise esi taneiaru rame hoko kena Alla Ipletae tamatare, ilayani Alla mise mo kai pakuna mo.

Yesuse Iulake Eni maka lulua butu itu leke esi alenake Sou Misete bei Alla

10:1-12

10 Eleki Tuhane Yesuse Ibitike Eni maka lulua butu itu lekwe[¶] eleki Ilarakesi kena tamata lulua, leke esi keu akmena loko kotaya kai henaya rebe namake pine Yesuse Ikeu lokoule. ² Yesuse Ibeteke lokosi be, “Tamata bokala me rebe esi lene Sou Misete bei Alla mosa, le tamata rebe lepa Sou Misete bei Allare

esi boka mo. Hoko suke kotie bei Tuhane leke Inatue tamata boka kena lepa Sou Misete bei Alla. Mere lupe ndinu gandume: gandume bokala rebe plisi peneka hoko suke ulue, po tamata makerike boka mo. Hoko suke imi kotie bei ndinu upuije leke inatue tamata makerike boka kena ulu gandume. ³ Imi keu kena alenake Sou bei Alla, po imi nete mimise! Au ulake imi meije saka domba anaije kusu binatane serigala maka kane dombare esi otoiije. ⁴ Imi keu kena layanire keru dompete yake, keru tase yake, pise sandale kena seli rebe imi alikele yake. Kai imi kele takwali me lalane kena alena yake.

⁵ Sepo imi kusu sae eni luma, imi beteke be, ‘Imi supu rue mise kai Alla.’

⁶ Sepo esi suka trima imi mise hoko Alla lekwe Isuka trima tamata mere rue mise kaiNi neka, po mo hoko esi supu rue mise kai Alla moneka. ⁷ Sepo tamata sae rebe suka trima imi hoko rue kaini me eni lumare neka. Kane kinu saisa rebe esi rilukele, le tamata rebe kerike hoko yelu meru isupulu. Heti bei luma kena luma maketa yake.

⁸ Kai kena imi kusu kena kota sae pine esi suka trima imi hoko manane rebe esi rilukele imi kanele. ⁹ Kai tamata makerake rebe esi ete mere imi onosi mise kai beteke ete pusue tamata ete mere be, ‘Takwali mo Alla Ipletae ite tamatare reneka.’ ¹⁰ Po sepo imi kusu kena kota sae pine esi suka trima imi mo, hoko imi keu me mahpaite eleki imi beteke etesi be, ¹¹ ‘Selu, lopone bei kota meije lekwe rebe kena amiki lelale, ami tabubukele me oami. Mere tanda be Alla Itrima imi mo. Po imi nete mimise be takwali moneka Alla Ipletae tamatare reneka.’ ¹² Imi lene mimise! Tatike pine kena pusue nusa meije atiare, Alla Ihukume

[¶]10:1 Kena Alkitape makete ebeteke be Tuhane Yesuse Ibitike maka lulua sie butu itu lesini lua.

tamata me hena meru ela lesi bei Alla Ihukume tamata me kota Sodome. Akmenare tamata Sodome esi supu atia pususi peneka.”

**Kotaya rebe esi tamatare esi
hlaleke loko Alla mo**

10:13-16

(Mat. 11:20-24)

¹³ Eleki Yesuse Ibeteke be, “Tamata me kota Korasime kai tamata me kota Betsaida, imi supu susate elake le imi hleke bei ono dosare mo. Akmenare Au ono tanda herane ete tamata Tiruse kai tamata Sidone mo hoko esi hleke bei ono dosa mo. Po sepo Au ono tanda herane etesi lupe Au ono ete imire hoko esi hleke bei ono dosa neka. ¹⁴ Kena Tuhane Ihukume tamatare, Ihukume imi ela lesi bei Ihukume tamata Tiruse kai tamata Sidone. ¹⁵ Kai imi tamata Kapernaume, imi noake be imi supu bitike roma ndete surga yake le imi supu poie lope otoi neraka rebe aure kliti eti pela.”

¹⁶ Eleki Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Sire pine isuka imi hoko isuka Au lekwe. Kai sire pine isuka trima imi mo hoko isuka trima Au mo lekwe. Kai sire pine isuka trima Au mo hoko isuka trima Alla rebe Iulake Aure mo lekwe.”

**Yesuse Eni maka lulua butu itu esi
leu bei lepae Sou Misete bei Alla**

10:17-20

¹⁷ Eleki Yesuse Eni maka lulua butu itu meru esi leu kena lale ndinate kai esi beteke be, “Tuhane, ami sui ro tiaru kena Amu Nane, unaya.”

¹⁸ Eleki Yesuse Ibeteke be, “Yele, Au selu ro tiaru esi elake tetu bei ndete lanite, lupe silane baeke. ¹⁹ Imi lene mimise. Au riluke kbasae ete imi kena kekeke niakwaru kai kalajenkinaru kai leke musuru esi ono rua imi mo leke imi

supu susate bei sasaisa yake. ²⁰ Masike ro tiaru unaya bei imi po mise lesi lalemi ndina yake, po lalemi ndina le imi nane lekie ndete surga.”

Yesuse Ikotie trima kasi bei Alla

10:21-24

(Mat. 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Kena mere lekwe Yesuse lalelje ndina le Ro Misete IkbasaeNi eleki Ibeteke loko Tuhane Alla be, “Amate, Au isikeMu, Tuhane Maka Kbasae lanite kai tapele. Le pusue meru Abunikele bei tamata maka rekwaru po Abetekele ete tamata rebe esi hlaleke loko Ale lupe kwete tone ihlaleke elake inaije. Pusue meru lulu laleMu.”

²² Kena Yesuse Ikotie loko Alla pelare Ibeteke loko tamata ete mere be, “AmaKu Iono Au supu kbasae kai Au rekwa pusulu peneka. Kai batuke AmaKu pine Irekwa Au, kai batuke Au kai tamata rebe Au beteke eteise, pine esi rekwa AmaKu.”

²³ Eleki Yesuse Ihali loko Eni maka luluaru kai Ibeteke lokosi be, “Imi supu untune peneka, le imi selu pusue rebe Au onolu peneka. ²⁴ Imi lene mimise, ‘Nabia kai kamala bokala lalesi kena esi selu saisa rebe imi selure po esi supu selu moneka, kai lalesi kena esi lene saisa rebe imi lenele po esi supu lenelu moneka.’”

**Trima kai ono mise
ete tamata sae neka**

10:25-37

²⁵ Kena petu sae me kuru Torate sae iluake loko Yesuse kena itehekeNi. Hoko ikele kai ibeteke loko Yesuse be, “Kuru, au ono saisa leke au supu hlamate bei dosa leke rue kai Alla eti pelare?”

²⁶ Yesuse Iombe, “Anoake elia kena hukuma rebe akmena Musa ilekiule?”

²⁷ Kuru Torate mere iombe, “Nete loko Tuhane, iteki Alla kena lalema titinai kai tiktili. Nete loko Alla rame kai kerike etei kena lale misete. Kai nete loko tamata makete saka nete loko ruamu.”

²⁸ Yesuse Iombe, “Tinai, aono ele mere ete Alla kai ete tamata leke asupu hlamate bei dosa leke rue sakesa kai Alla eti pela.”

²⁹ Po kuru Torate mere isuka tamata ete meru esi noakeine tamata misete, hoko iombe, “Tatike pine laleku enete loko sire kai tapa sire?”

³⁰ Yesuse Iombe, “Tamata Yahudi sae me ikeu bei me Yerusaleme lope Yerihoh. Eleki kena ime lalane tlai, tamata ndeanaru esi rana pusue eni taneyaru kai lapune me nanakwalaije kai esi tetai eti kleaeni eleki esi keu beini. ³¹ Eleki imame Yahudi sae me ilia loko lalane mere. Kena iselu tamata mere, ikeu bahlili lau beini. ³² Eleki tamata Lewi sae ikerike me Tuhane Eni Lumare ilia leneka. Eleki kena iselu tamata mere ikeu bahlili lau beini lekwe. ³³ Eleki tamata Samaria sae me ikeu loko lalane mere leneka. Kena iselu tamata mere, laleije noai. ³⁴ Eleki tamata Samaria mere iluake lokoi, eleki isoba eni lakwaiju kena anggure kai leite eleki ikopa eni lakwaiju kena liba kahiti. Eleki isake tamata mere kena eni keledaije, ikerini roma luma rebe piasa tamata esi sebare kai iono lokoi mimise. ³⁵ Eleki ele bobanure, iriluke kepene perake matai lua ete tamata rebe eni luma rebe kena tamata esi rue kenae mere. Kepene mere esi elake tamata eni gaji makerike petua lua. Kai ibeteke be, ‘Aselu loko tamata meije mina, sepo asabe yelu etei lesi bei kepene rebe au rilukele meije, hoko namake au leu pine selie.’”

³⁶ Kena Yesuse Ialenance umpama mere pelare Iombe, “Bei sie telua meiju sire

pine iono misete ete tamata rebe isupu teta bei tamata ndeane?

³⁷ Kuru Torate mere iombe, “Tamata rebe laleije noa kai itapa tamata Yahudi mere.” Yesuse iombe, “Akeu kai aono misete ele mere ete tamata sia neka.”

Yesuse Isili loko Marta kai Maria

10:38-42

³⁸ Eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi keu rame eleki esi luake kena hena sae me. Ete mere bina sae eni nane Marta ikoti Yesuse kena keu me eni luma hoko Isili lokosi. ³⁹ Marta kwalini sae eni nane Maria. Maria irue tehaike Tuhane Yesuse Eni lelale kai ilene loko Tuhane Yesuse Iatetuke rame, ⁴⁰ yo Marta kapaikeni kena moa manane pise makerike makete. Eleki Marta ikeu loko Yesuse kai ibeteke lokoi be, “Tuhane, Asebeie Maria, iono ruaku kerike o? Ulake ik-erike tapa au mina.”

⁴¹ Po Tuhane Yesuse Iombe, “Marta, Marta, anoake kena ono yelu kuate yake. ⁴² Batuke esa neka rebe Alla Isuka ite noakele. Maria iono mere peneka. Hoko Au lakeni mo leke ilene Auku letaparu rame.”

Yesuse Iatetuke maka kotie ete Eni maka luluaru

11:1-13

(Mat. 6:9-13; 7:7-11)

11 Kena petu sae me Yesuse Ikotie loko Alla kena otoi sae me. Eleki kena Ikotie loko Alla pela, Eni maka lulu sae ibeteke loko Yesuse be, “Tuhane, atetuke ami kena maka kotie loko Alla, lupe Yohanese iatetuke eni maka luluaru.” ² Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Kena imi kotie loko Allare, imi beteke ele meije:

Amiki Amate ndete surga!^{§§}

Ami kotie, pusue tamata esi ombe Amise titinai le dosa sae mo.

Aluake pletae ami tamata noma.

³Riluke manane ete ami panuhu ami kane pela petu noma.

⁴Ampune amiki dosaru,

le ami lekwe ami ampune tamata rebe esi ono dosa ete amire.

Sebeie ami kena ro tiaru esi elake ete-heke ami yake leke ami ono dosa yake.”

⁵Eleki Yesuse Iatetukesi pake umpama be, “Sepo sae bei imi pine kena kpetu tlai peneka ikeu loko eni ebe me eni luma eleki ikotie be, ‘Kuebe, riluke roti buai telu eteku mina, ⁶le auku ebe sae ilia lalane bei lauke isili lokoku po auku sasaisa etei kena ikane moneka.’

⁷Po eni ebe mere ibeteke bei me lale be, ‘Kuebe, kwale au yake, auku meture kwara peneka, au kai auku anaru ami ntulu peneka hoko au betu kena riluke roti ete ale moneka.’

⁸Imi lene mimise! Masike amu ebe po isuka betu kena rilukele ete ale mo, po sepo aasomi mo hoko akotie beini rame, hoko ibetu kena irilukele ete ale lulu aperlure neka.

⁹Ele mere hoko imi lene mimise! Kotie loko Alla hoko imi supu, nikwa hoko imi tetue, lakae metu hoko meture baeke ete imi. ¹⁰Le sire pine ikotie, isupu. Sire pine inikwa, itetue. Sire pine ilakae metu, meture baeke etei.

¹¹Bei imi pusumi meiju, sepo imi nanae sae ikotie iane, hoko imi riluke niakwe etei mo moyo? ¹²Pise ikotie manue telui, imi riluke kalajengkine etei mo moyo? ¹³Masike imire neuna hoko piasa imi ono dosa, po imi rekwa bei riluke misete ete imi anaru peneka.

Hoko Amami ndete surga lekwe, Iriluke misete ete imire lesi le neka hoko Iriluke Ro Misete ete tamata rebe kotie bei Allare.”

Tamata esi beteke be Yesuse kai Beelsebule esi kerike sakesa!

11:14-23

(Mat. 12:22-30; Mrk. 3:20-27)

¹⁴Kena rebai sae me Yesuse Isirie ro tiaie bei tamata mounne. Kena ro tiare siri bei tamata mounne mere eleki ilepa sosoli. Hoko tamata bokala esi herane.

¹⁵Po leini esi beteke be, “Yesuse Isirie ro tiare kena kbasa bei Beelsebule, ro tiaru esi elake.” ¹⁶Kai tamata leini esi teheke Yesuse kena lale misete mo hoko esi kotie Yesuse Iono tanda herane leke esi rekwa be Yesuse Eni kbasare bei Tuhane ndete surga pibe mo.

¹⁷Po Yesuse Irekwa lalesi hoko Ibeteke lokosi kena umpama be, “Ro tiaru esi elake kai ro tiaru mere lupe nusa rebe kamale ipletaise neka. Nusare elara lua hoko nusa mere atia ruae, kai luma toini pine esi lene loko lomai mo hoko luma toini mere atia lekwe.

¹⁸Sakesa neka, ro tiaru esi elake esirie ro tiare mo. Le sepo esirie ro tiare hoko esi kerajane elara lua hoko kerajane mere ruae atiae. Hoko Au sirie ro tiare kena kbasa bei Beelsebule mo. ¹⁹Hoko saka imi beteke minare be Au sui ro tiare kena kbasa bei Beelsebule, hoko imi maka luluaru lekwe esi sui ro tiare kena kbasa bei ro tiaru esi elake lekwe. Po imi maka luluaru lekwe esi rekwa peneka be imi noake ele mere tinai mo. ²⁰Po sepo Au sui ro tiare kena kbasa bei Alla hoko mere tiluke ete imi be Alla Ipletai imi tamata kai imi selu Eni kbasare peneka.

^{§§}11:2 Lepate matai “ndete surga” mere, kena Alkitape akmenare esi ayataru sae mo.

²¹ Ro tiaru esi elake mere umpamae lupe tamata ktiline rebe iraka eni lumare kena alata kena lisa leke tamata makete esi atia luma mere esi yelu yake. ²² Po Aure lupe tamata rebe iktili lesi bei tamata ktiline minare. Au kusu eleki au teta tamata ktiline minare eti itetu hoko Au rana pusue alata kena lisare kai eni taneiaru bei eni lumare. Eleki Au larakelu ete Auku ebearu.

²³ Imi nete mimise! Sire pine ilulu Au mo hoko ile mere ilelike Aure neka, kai sire pine ilayani Au mo hoko ile mere iatia Auku makerike.*”

**Ro tiare eleu suike loko tamata rebe
ihlaleke loko Tuhane mo**

11:24-26

(Mat. 12:43-45)

²⁴ Eleki Yesuse Ibeteke be, “Sepo ro tiare esupu sui bei tamata laleije, hoko ekeu lilali me otoi nsekile kena erue ete mere. Po esupu otoi sae kena erue mo hoko ebeteke be, ‘Au leu suike loko tamata rebe minae au keu beine.’

²⁵ Eleki eleu suike, eselu luma mere hlaie hoko ndopone sae moneka kai emalene peneka. ²⁶ Eleki ro tiaf mere esiri kai ekoti ro tiaf itua maketa rebe ktolo lesi beie, eleki pususi kusu rue kena tamata mere. Hoko tamata mere itaia lesi bei akmenare.”

Sire rebe isupu untune elake?

11:27-28

²⁷ Eleki kena Yesuse Ilepfa sa, bina sae bei tamata bokala meru ikloloe loko Yesuse be, “Bina rebe ikeu blublulu le Ale kai isusu Ale, isupu untune elake.”

²⁸ Po Yesuse Ibeteke be, “Yele, po tamata rebe esi lene Alla Eni lepataru kai esi ono lululu, sie meru pine esi supu untune elake lesi.”

**Tamata rebai meije
esi supu hukumane le esi
hlaleke loko Yesuse mo**

11:29-32

(Mat. 12:38-42)

²⁹ Eleki kena tamata bokala esi luake uru keholi Yesuse, Ibeteke lokosi be, “Kena meije tamata mei nusa meije esi neu titinai. Le esi kotie be Au ono tanda herane bei Alla etesi. Po Au ono tanda herane bei Alla etesi mo, batuke tanda herane esa ete nabi Yunuse neka.

³⁰ Tanda herane rebe eono kena nabi Yunuse, eono tamata Niniwe esi rekwa be Alla Iulake nabi Yunuse. Sakesa kai saisa rebe eono kena Au, Tamata Eni Nanae meije, eono tanda be Alla Iulake Au ete imi tamata rebai meije.[†] ³¹ Akmenare kamale bina bei sapleuke selatane iluake bei lauke leke ilene Salomo maka rekware iatetuke. Po au lesi bei Salomo yo imi suka lene loko Auku lepataru mo. Hoko tatike pine kena nusa meije kohore, petu kena teu pakala ete pusue tamatare, kamale bina mere ibeteke imi tamata rebai meije imi nsalalaru le imi suka hleke bei ono dosa mo. ³² Akmenare nabi Yunuse ilepa ete tamata Niniweru, hoko esi hleke bei esi dosa. Po Au lesi bei Yunuse yo imi lene loko Auku lepataru mo. Hoko tatike pine kena nusa meije kohore, tamata Niniweru esi beteke imi nsalalaru.”

***11:23** Ayate meije kena sou Yunanire ebeteke: “Esi lupuke sasaisa mo hoko esi poiele eleki ubalila.”

[†]**11:30** Akmenare Yunuse ime iane esi tibuine po isiri suike, sakesa kai namake pine Yesuse Imatare po Ikwana suike lekwe.

**Tuhane Eni lepataru
molupe lampure ehita**

11:33-36

(Mat. 5:15, 6:22-23)

³³ Eleki Yesuse Ibeteke be, “Tamata isosu lampure ibunikele mpe sokate esi lebui mo pise mpe lebalei mo. Po itolaele ndete baba kena esi otoije leke pusue tamata rebe esi kusure pusue esi selu esi hitaije. ³⁴ Matainaimu saka lampu ete nanakwalaimu. Sepo matainaimu umise hoko imi selu saisa rebe nkenale. Po sepo matainaimu mise mo hoko imi selu nkenale mo. ³⁵ Ele mere hoko raka mimise leke saisa rebe mise more imi selure mise yake. ³⁶ Sepo Tuhane Iono imi rekwa nkenale peneka hoko imi ono saisare nkena saka lampure ehita imi kena esi hitaije.”

**Yesuse Inasuke tamata
Parisiaru kai kuru Torataru**

11:37-54

(Mat. 23:1-36; Mrk. 12:38-40)

³⁷ Eleki kena Yesuse Iatetuke pela peneka, tamata Parisi sae me ikoti Yesuse kena ikane me eni lumare. Eleki Yesuse Ikeu sakesa kai tamata mere roma me eni luma. Yesuse Ikusu eleki Irue kane kaisi. ³⁸ Kena tamata Parisi mere iselu Yesuse Ikane Ikoa balal mo hoko iherane, le suke kane mosare koa bala lulu tamata Yahudiaru esi atate mina.

³⁹ Po Tuhane Yesuse Inasukeni kai Iombe, “Tamata Parisia imi! Imire saka pikane rebe tamata ikoa batuke esi muline po esi laleije mo hoko endopo sa. Ele mere hoko imi ono lelemake kena tiluke imi atate be imire tamata miseta eleyo mo, imire tamata neuna rebe lalemi upenu kena lale loko taneia bokala. ⁴⁰ Tamata boroka imi! Ite nanakwalama

kai lalemaru Alla Ionolu, imi rekwa moyo? ⁴¹ Po sepo imi riluke imi tanei ete tamata susataru kena lale misete hoko pusue nanakwalami kai lalemi umise kai dosa sae mo.

⁴² Tamata Parisia imi! Tatike pine imi supu hukumane elake! Le imi ono misete ete tamata mo kai nete loko Tuhane mo. Tanei tone lalemi nete kena riluke beie ete Alla sabokae lara butu esa. Imi riluke mere tinai po suke imi li loko tamata makete kai nete loko Tuhane lekwe.

⁴³ Tamata Parisia imi! Tatike pine imi supu hukumane elake! Le imi suka rue kena otoi misete lakwai esa me luma ibada kai suka tamata esi beteke hlamate ete imi me pasare.

⁴⁴ Tatike pine imi supu hukumane elake! Le imi ono tamata esi noake be imire tamata misete eleyo mo imire tamata neuna. Hoko tamata rebe esi rekwa mosare esi supu lemaka kena tiaie bei imi. Hoko imi sakesa kai nitu latai rebe esi tandare sae mo hoko tamata esi keue esi babaije le esi rekwa mpuluta mpe le bure mo.”

⁴⁵ Eleki kuru Torate sae me iralake Yesuse be, “Kuru, Alepa lokosi ele mere hoko mere Asobue ami lekwe.”

⁴⁶ Po Yesuse Iombe, “Kuru Torata imi! Tatike pine imi supu hukumane elake lekwe! Le imi riluke pleta ktiline ete tamata saka tolai tabeule blulute ete tamata, po imi tapa tamata mere mo kena ilulu pleta mere.

⁴⁷ Tatike pine imi supu hukumane elake lekwe! Le imi aseluke be imi mise hoko imi ono nabiaru esi lataisu mise eleyo imi sakesa kai imi ntua menaru, rebe esi bunu nabiaru neka. ⁴⁸ Imi kerike nabiaru esi nitu latai mere etiluke be imi suka kena imi ntua menaru esi bunu nabiaru. ⁴⁹ Ele mere hoko Alla rebe Irekwa sasaisa nere Ibeteke be, ‘Au ulake Auku nabia kai Auku maka ulakaru loko imi, leini imi bunusi eleyo leini imi ono

susate etesi ela titinai. ⁵⁰Imi tamata re-bai meije imi supu hukumane elake le imi tanggune imi ntuna menaru esi bunu nabia rebe Alla Iulakesi kena esi lepae Eni lepataru. Mere menai bei kena Alla Itola nusa meije sa. ⁵¹Menai bei Habela eti roma Sakaria rebe esi supu bunu me otoi maka pala tanei ete Allare kai me Alla Eni Lumare esi tlelare. Imi nete! Tatike pine esi lalakwaru tutuke imi tamata rebai meije hoko imi supu hukumane elake titinai.

⁵²Kuru Torata imi! Imi supu hukumane elake! Le imi bunike lalane leke tamata esi rekwa Alla yake. Imi ruami rekwaI mo! Imi pele tamata bokala leke esi hlaleke loko Alla yake, tamata meru lalesi titinai kena nikwaI.”

⁵³Eleki kena Yesuse Ikeu bei otoi mere, kuru Torataru kai tamata Parisiaru esi keu luluI rame kena esi tneu yelu bokala beiNi. ⁵⁴Esi ono ele mere kena esi nikwa Yesuse Ilepala sala leke esi supu lalane kena esi kerikeNi.

Imi lulu tamata Parisi esi hidupe yake

12:1-3

(Mat. 10:26-27)

12 Kena mere tamata boka titinai esi keholi Yesuse, eti esi keleke lomai. Yesuse Iatetuke Eni maka lulu-aru akmena, hoko Ibeteke be, “Imi keta bei tamata Parisiaru. Lulu esi hidupe yake, le esi ono molupe esi hlaleke loko Alla ntoli yo esi hidupe ele mere mo. Hoko esi hidupe misete more eono imi hidupe emise mo lesi, saka ragire pake boka mo po eono tarigure esa ela titinai. ²Saisa rebe tamata esi onoe kai esi bunikele, tatike pine supu siriele. Kai saisa rebe tamata esi onoe esi tasouke lutikele, tatike pine supu baekela. ³Kai saisa rebe imi lepae akbunikele, tatike pine tamata makete esi rekwa. Saisa rebe tamata esi sasaele me luma laleije,

tatike pine tamata makete esi biuwe le lepate mere ete tamata bokala me ootoi etia neka.”

Suke imi rilami le Alla

12:4-7

(Mat. 10:28-31)

⁴“Auku ebea imi, imi nete! Rilami le tamata rebe ibunu imi nanakwalaimu yake. Le esi ktili kena bunu nanakwalaimu po esi pele rua imi rore kena keu lolete surga mo. ⁵Meije au beteke Ile rebe suke imi rilami lelje. Suke imi rilami le Alla, le Ile pine Ihukume imi. Ikbasa kena Ibunu tamata kai Ikbasa kena Ipoie imi me otoi susate titinai rebe aure kliti eti pela. Imi nete mimise! Ile mere pine suke rilami leI.

⁶Masike manu maka kane alare inai lima, abelie kena kepe tone matai luare, po Alla Inetele. ⁷Imi bua kwalai me uluimu lekwe esi bokalaru Irekware neka. Ele mere hoko rilami yake, le Alla Inete loko imi lesi bei manu maka kane alare.”

Imi hlaleke loko Tuhane rila kena nakue ete tamata makete yake!

12:8-12

(Mat. 10:19-20, 10:32-33, 12:32)

⁸“Imi lene mimise! Sire pine inaku Au me tamata maketa oasi be ilulu Au hoko Au lekwe nakui me Alla kai Eni malekataru oasi. ⁹Po sire pine isuka Au mo eleki ibeteke be ilulu Au mo me tamata maketa oasi, hoko namake pine Au lekwe sukai mo me Alla oalje kai Eni malekataru oaisu.

¹⁰Sire pine ilepae tia ete Au, Tamata Eni Nanae meije, hoko Alla Iampune tamata mere sa, po sire pine ilepae tia ete Ro Misete hoko eti pelare eni dosaru supu ampune moneka.

¹¹ Sepo tamata esi keru imi me Yahu-diaru esi luma ibada leke esi teu pakala ete imi, pise sepo esi keru imi ete tamata elaka maka kbasaru kena esi teu pakala ete imire, imi rilami lesi yake kai kaplalemi kena saisa rebe imi ralake eteise yake. ¹² Le mere bei imi lalemi mo po mere Ro Misete Iono imi beteke saisa rebe suke imi betekele eteise.”

**Tamata rebe eni taneaia
bokare inete Tuhane mo**

12:13-21

¹³ Eleki ile sae bei sie bokala meru ibeteke loko Yesuse be, “Kuru, Abeteke ete kwaliku leke ilara amiki taneiaru au supu lekwe.”

¹⁴ Po Yesuse Ibeteke lokoi be, “Kuebe, Au supu bitike kena lara imi taneiaru mo.” ¹⁵ Eleki Ibeteke suike be, “Nete mimise! Lalemi loko taneaia boka kuate yake le masike sae eni taneaia boka lekwe, po isupu hidupe misete batuke bei taneaia meru mo.”

¹⁶ Eleki Yesuse Ialena kena umpama esa etesi be, “Tamata rebe eni taneaia bokala sae me eni tapele otoi sae esi hasile boka titinai. ¹⁷ Tamata mere inoake me lalei be, ‘Au ono saisa leke au hnouke auku taneaia bokala meiju, le otoi kena hnouke taneiaru pela moneka.’

¹⁸ Eleki inoake be, ‘Au ono elere. Au likwaie otoi maka tolare taneiaru eleki au eleke suike ela lesi leke au hnouke auku gandume kai taneaia maketaru pusulu kenae. ¹⁹ Eleki au rue amaueku, kane, kinu, musune kena musune.’

²⁰ Po Alla Ibeteke lokoi be, ‘Hei, tamata boroake, petu meije amata neka. Hoko taneaia rebe ahnoukeule ete sia lekwe?’

²¹ Sakesa kai tamata rebe ihnouke taneaia boka mei nusare neka po taneaia rebe lulu Tuhane enkenare inikwa mo.”

Kaplalemi le imi hidupe yake

12:22-31

(Mat. 6:25-34)

²² Eleki Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Bei mere hoko Au beteke ete imi leke kaplalemi le imi hidupe yake, kaplalemi le saisa kena kanele kai kinure yake. Kai kaplalemi le nanakwalami yake, kaplalemi le saisa kena pakele yake. ²³ Le hidupe pentine lesi bei manane kai nanakwalare pentine lesi bei pakiane. ²⁴ Selu manuru, uaknane mo kai uulu mo kai esi maka hnouke manane sae mo po umata mo le Alla Iriluke manane etelu. Eleyo ete Allare imi pentine lesi bei manuaru. ²⁵ Kai kaplalemi leke mula. Imi betinake kaplaleime eono imi musune tapa totonai o? ²⁶ Sasaisa neka masike tone po imi ktili kena ono mo, yo mula pine imi kaplalemi le yelu maketaru?”

²⁷ Imi selu, kwapare masike ebitae pakiane tekwa lupe tamatare mo po Au beteke ete imi be kena kamale Salomo ipletare eni pakiane sae mise saka kwapa labuije mo. ²⁸ Bunare masike petu esa eleki endulu po Alla Iono esi labuiju mise titinai. Imi hlaleke loko Alla ktili moneko? Alla Iriluke saisa rebe ite perlure lesi bei Ionoe ete bunare. ²⁹ Kai kaplalemi le manane kena imi kane yake kai saisa kena kinu yake le Alla Iaknekae ete imi. ³⁰ Le pusue yelu meru, tamata mei nusa rebe esi hlaleke loko Alla more esi nikwalu rame. Po Amami ndete sur-gare Irekwa be yelu meru imi nikwa lekwe. ³¹ Imi hidupe, imi suka kena Alla Ipletale mina. Tatike pine saisa rebe imi nikwa pela peture Alla Iriluke etemi.”

**Yesuse Iahnau kena
lupuke tanei ndete surga**

12:32-34

(Mat. 6:19-21)

³²“Masike imire tamata bokala mo, po kaplalemi yake! Le kena Alla Ipleta tamatare, lalelje ndina kai imi pleta sakesa kaiNi. ³³Abelie pusue imi taneiaru eleki riluke esi beline ete tamata susataru. Imi ono ele mere, imi lupuke tanei miseta ndete surga. Taneia meru urue kena otoi maka tola tanei rebe kahie pise tisele mo. Kai tanei rebe imi lupuke meru sirikelu moneka. Eleki tamata ndeanaru esi ndeaelu mo kai takalare kanelu mo. ³⁴Le imi lupuke taneia ndete surga, hoko lalemi kena meru rame.”

Layani Tuhane suke mise

12:35-40

³⁵“Imi layani Tuhane suke aknekae mise kai ono mise! Imi alike pakiane kai lampure sosu aknekae neka leke layani Tuhane. ³⁶Lupe tamata makerike, esi akneka kena esi raka esi elake ileu bei esi kane totlibare. Sepo esi elake iluake kai ilakae meture, esi baeke meture etei nunu. ³⁷Tamata makerike esi raka esi elake eni lumare kai kena elake mere iluake sepo iselusi raka rame, esi ntulu mo, hoko esi supu untune elake. Imi lene mimise! Esi elake iakneka kai iulake eni tamata makerika meru esi rue eleki ilayanisi. ³⁸Tamata makerika meru esi supu untune elake sepo esi elake iluake erisi raka rame, masike iluake kena kpetu tlai pise lesi bei mere. ³⁹Imi nete mimise mere bei umpama makete lekwe. Sepo luma upuije irekwa olase kena tamata ndeane ikusu, hoko iraka leke tamata ndeane ikusu lumare yake. ⁴⁰Hoko tatike pine eono ete imi ele mere lekwe. Imi raka kai imi akneka rame le

suke imi lene loko Tuhane, le Au Tamata Eni Nanae tatike pine Au luake suike saka tamata ndeane iluake kena kpeture, rebe imi rekwa esi olase mo.”

**Tamata rebe ilayani Tuhane mise,
kai rebe ilayani mise mo**

12:41-48

(Mat. 24:45-51)

⁴¹Eleki Petruse ibeteke loko Yesuse be, “Tuhane, hnaune kena umpama meru ete ami ruama pibe ete tamata makete lekwo?” ⁴²Eleki Tuhane Iralake be, “Mere ete Auku maka lulua imi lekwe. Tamata makerike misete kai nkwakwate eti eni elake ibitikeni kena iono elake ete tamata makerika maketaru leke lara manane etesi pela peture, ⁴³tamata makerike mere isupu misete elake sepo kena eni elake ikeu eti ileure tamata mere iono loko eni makerike mere rame. ⁴⁴Imi lene lokoKu mimise! ‘Tamata makerike mere eni elake ibitikeni kena iraka pusue eni taneiyaru. ⁴⁵Po sepo eni tamata makerike mere laleije mise mo eleki inoake me lalei be, ‘Auku elake ikeu mere takwali sa pine ileu.’ Eleki iteta pusue tamata makerika maketaru kai ikane kinu eti inseli. ⁴⁶Eleki eni elake iluake kena petu kai olase rebe irekwa mo, eleki eni elake mere ihukumeni kai iono tamata makerike mere isupu susate elake, mere lupe tamata rebe ilene loko Alla more tatike pine isupu susate elake neka.

⁴⁷Tamata makerike rebe irekwa saisa rebe eni elake isukare, po iakneka kai iono loko saisa rebe eni elake isukae mere mo, hoko isupu teta kera lesi. ⁴⁸Po sepo tamata makerike irekwa saisa rebe eni elake isukare mise mo eleki iono sala eti isupu teta, hoko tamata makerike mere isupu teta ela mo. Po sepo Alla Iriluke kbasia elake ete Eni tamata

makerike leke ipletae tamata maketaru, yo ilulu Alla Eni lepataru mo, hoko Alla Itutuke eni nsalale kai Ihukumeni ela lesi bei tamata maketaru neka.”

**Yesuse Iluake leke Iono
tamata esi tebi lomai**

12:49-53

(Mat. 10:34-36)

⁴⁹“Au luake mei nusa meije kena Au tebi tamata rebe esi mise bei tamata rebe esi ono neune. Mere saka Au liku auwe kena pusue tamata mei nusa meije leke eono tamata esi tebi lomai. Au hlaleke be auwe mere ekliti peneka. ⁵⁰Takwali moneka Au supu susate elake sa. Susate mere uono kena Au mosare, kaplaleKu titinai. ⁵¹Imi betinake Au luake lomei kena keri misete ete nusa meije leke nusare ndene o? Mo, imi lene mimise! Au lomei leke pusue imi tamatare tebi lomai neka. ⁵²Bei meije luma toini rebe sie limaya esi nasuke lomai, hoko sie luya pise sie telua esi hlaleke lokoKu po lesine esi hlaleke loko Au mo hoko luma toini mere esi tebi lomai neka. ⁵³Amaisi nasuke kwete mokwaiyar, kai kwete mokwaiyar esi nasuke amaisi, inaisi nasuke kwete binaru, kai kwete binaru esi nasuke inaisi. Kai ina tamoli esi nasuke binbeluaru, kai binbeluaru esi nasuke inasi tamoliaru.”

**Tamata esi nati Yesuse Eni hnauna
kai saisa rebe Ionore mo**

12:54-56

⁵⁴Eleki Yesuse Ibeteke loko tamata bokala meru be, “Sepo imi selu moputire sa bei sapleuke lemataije suni, imi beteke be ulane, hoko ulane tinai. ⁵⁵Sepo imi blake balate luake bei selatane, imi beteke be lea hoko lea tinai. ⁵⁶Imire tamata maka ono misete lele-make, imi selu lanite kai nusa meije esi

tandaru, imi rekwa bei tale ulane kai leare. Po mula pine imi selu yelu rebe Au onoule kai imi lene Auku lepataru yo imi natilu more?”

Imi ono mise kai imi musuaru

12:57-59

(Mat. 5:25-26)

⁵⁷“Le mula pine saisa rebe imi rekwaenkenare imi lulu more? ⁵⁸Sepo tamata sae ikeri imi kena pakala, hoko atula kena ono misete kaini kena roma me tamata maka teu pakalare mosare. Le sepo mo hoko tamata mere ikeri imi ete tamata maka teu pakala. Pine tamata maka teu pakalare ikeri imi ete polisiaru eleki polisiaru esi kusue imi kena bui. ⁵⁹Imi lene mimise! Sepo esi kusue imi kena bui hoko imi siri sa po suke imi seli pusue imi utanaru mina.”

**Tamata rebe isuka hleke bei ono dosa
mo tatike pine isupu hukume eti pela**

13:1-5

13 Eleki kena mere tamata esi alena ete Yesuse be Pilatuse ibunu tamata Galilea sie ilaru rebe esi pala tanei ete Allare. ²Kena Yesuse Ilene mere, Ibeteke be, “Imi noake be Tamata Galilea meru esi supu bunu ele mere, le esi dosaru ela lesi bei tamata Galilea maketaru yake. ³Mere imi noake sala. Nete! Sepo imi hleke bei ono dosa mo, hoko imi supu hukumane bei Alla eti pela neka. ⁴Kai sakesa neka, sepo imi noake be torene rebe ekoli me Siloame me kota Yerusaleme eleki esepesie butu esa lesini kwalu rebe esi matare esi dosaru ela lesi bei tamata Yerusaleme maketaru hoko mere imi noake sala. ⁵Nete! Sepo imi hleke bei ono dosa mo, hoko imi mata kai supu hukumane bei Alla eti pela lekwe.”

**Tatama rebe isuka hleke
bei ono dosa more lupe ara
aini rebe ebua more lasae**

13:6-9

⁶ Eleki Yesuse Ialena kena umpama be, “Ile sae me iatnane ara aini sae me eni ndinu anggure eleki ela peneka. Petu sae me ikeu nikwa ara aini mere esi buaije po isupu sae mo. ⁷ Eleki ibeteke loko eni tamata makerike me ndinu anggure mere be, ‘Au luake lomei kena nikwa ara aini meije esi buaije pela talei, musuna telu peneka po au supu sae mo. Hoko lasae! Ekele batuke kena erana tapele esi nkopane neka.’ ⁸ Po tamata makerike mere ibeteke be, ‘Ntuane, sebeie musune meije mina! Namake au bita tapele keholie kai au tolai pupuke kenae, ⁹ tinake talei suike ebua piseo, po sepo ebua mo hoko lasa ne.”

**Yesuse Iono bina sae me imise kena
tamata Yahudiaru esi petu plei**

13:10-17

¹⁰ Kena tamata Yahudiaru esi petu plei rebai sae, petu rebe suke esi kerike mo, Yesuse Iatetuke me luma ibada.

¹¹ Bina sae me kerakeni musuna butu esa lesini kwalu peneka iete mere, le ro tiare kbasani hoko kerakeni eti ibosu, hoko ikele ntoli mise moneka. ¹² Eleki kena Yesuse Iselu bina mere, Ikotini kai Ibeteke lokoi be, “Matabinane, Au ono amu makerake mise peneka.” ¹³ Eleki Yesuse Itolae balaI kena matabinane mere eleki imise sosoli hoko ikele ntoli sosoli. Eleki matabinane mere iisike Alla.

¹⁴ Po Luma ibada mere esi elake iono Yesuse le Iono matabinane mere imise kena esi petu pleije pe. Eleki ibeteke loko tamata bokala meru be, “Imi nete! Petu makerike petua ne, hoko luake kena supu ono misete kena petu makerika meru. Po luake kena petu pleije yake.”

¹⁵ Po Tuhane Yesuse Ibeteke be, “Imire tamata maka ono misete lelemake! Imi ono molupe tamata nkenale yo imi blake malereke tamata makete mo! Kena petu pleije imi pusumi sirie imi lembuaru kai keledaiaru bei kandane kena keu inukelu. Tinai moyo? ¹⁶ Lalemi noa imi binatanaru yo matabinane meije Abrahame eni anubu, ro tiaru esi elake ekbasani musuna butu esa lesini kwalu peneka yo lalemi noai mo! Le mula pine imi beteke be tie matabinane bei ro tiare esi kbasare kena petu pleije more?”

¹⁷ Yesuse Iralake mere eono tamata rebe esi suka rare kaiNe esi asomi. Po tamata maketaru lalesi ndina kena esi selu Yesuse Iono pusue tanda herana rebe umise titinai meru.

**Tuhane Eni jemate toini rebe Alla
Ipletaise, esi tapa boka kai tapa ktili**

13:18-21

(Mat. 13:31-33, Mrk. 4:30-32)

¹⁸ Eleki Yesuse Ialena kena umpama makete lekwe be, “Sepo Alla Ipletae imi tamatare esi carare lupe umpama meije: ¹⁹ Tamata sae me irana bibite lupe sasawi inai, ikeu mulaele me ndinu, eleki ekusu kai etapa ela nunu kai eono ai elake. Esi sanaije elake hoko manure eono alai kenae leke etelu.” ²⁰ Eleki Yesuse Ibeteke lekwe be, “Sepo Alla Iplete imi tamatare eonore, esi carare lupe umpama meije: ²¹ Molupe tamata bina sae irana ragi teputi neka eleki itohae kai terigu bokala, kiloa butu lua lesini lima eti utoha lomai mise kai esa ela.”

Atula leke imi kusu metu rebe tone

13:22-30

(Mat. 7:13-14, 21-23)

²² Eleki Yesuse Ikeu keholi kota kena kota, hena kena hena kena Iatetuke.

Leke Ikeu siba lopai Yerusaleme. ²³ Kena mere ile sae me ibeteke loko Yesuse be, “Tuhane, tamata rebe supu rue sakesa kai Alla eti pelare esi boka mo moyo?”

Eleki Yesuse Ibeteke loko tamata ete meru be, ²⁴ “Imi atula ktili leke kusu metu tone. Le tamata bokala esi atula kena nikwa cara kena kusu po saisa mo. ²⁵ Le esi roma metu mosare yo luma upuije ikele ikobue meture hoko imi kele me muli, eleki imi lakae meture kai imi koti be, ‘Ntuané, baeke meture ete ami mina!’

Iombe, ‘Au rekwa imia meru mo. Imia meru bei etia?’ ²⁶ Hoko imi beteke be, ‘Ami kane kai kinu sakesa kaiMu, kai aatetuke me lalana me amiki kotare.’ ²⁷ Po Iombe, ‘Au rekwa imia meru mo, imi keu beiKu! Imi pusumi tamata ne-una.’ ²⁸ Kena mere imi rani kai malereke imi titinai le imi selu Abrahame, Isake, Yakupe kai pusue nabi maketaru Alla Ipletaesi yo imi ruami supu sui me muli. ²⁹ Kai tamata esi luake bei pusue nusa meije, esi luake kai esi rue kena lakwasi rebe aknekae etesi peneka, kena esi rue kane sakesa. ³⁰ Imi nete mimise! Tamata bokala esi lene Alla Eni lepataru akmena, po esi hlaleke loko Alla sosoli mosa, eleki tamata maketa bokala lekwe esi lene Alla Eni lepataru pamuli po esi hlaleke loko Alla sosoli.”

**Yesuse Ilimese kota
Yerusaleme lalelje noae**

13:31-35

(Mat. 23:37-39)

³¹ Kena mere tamata Parisia sie ilaru esi luake loko Yesuse kai esi beteke be, “Rue ete meije yake! Keu kena otoi makete le kamale Herodesé lalei kena ibunuMu.”

³² Eleki Yesuse Iralake be, “Keu beteke kena tamata nloene mere be, ‘Petu meije kai bobanure Au sui ro tiaé kai ono tamata makerake esi mise po petu luare Au pelae Auku makerike.’ ³³ Masike ele mere po petu meije, bobanu kai petu luare au keu rame, le sepo nabi isupu bunu hoko me kota Yerusaleme, po me Yerusaleme mulini mo.

³⁴ Tamata Yerusalema! Imire maka bunu nabiaru, kai imi raba tamata rebe Alla Iulakesi loko imire. Au atula susuike kena ahloke imi peneka lupe manure loke esi anaiju, po imi suka lene Au koti imire mo. ³⁵ Bei mere hoko Alla Iraka imi kotare moneka kai kotare supu atiae. Nete! Bei petu meije roma petu Au luake suike, imi selu Au moneka. Kena petu Au luake imi beteke be,

‘Isike Ile rebe Iluake Eni nane Tuhane!’”[‡]

**Yesuse Iono tamata makerake
sae me imise kena petu plei**

14:1-6

14 Kena tamata Yahudiaru esi petu plei rebai sae me Yesuse Iluake loko tamata Parisiaru esi elake sae me, kena Ikane ete mere. Kena Yesuse Ikusu lumare pusue tamata rebe esi luake esi limese luiNi rame. ² Tamata makerake sae me irue balale Yesuse. Tamata mere balai kai eni lelalu pakaelu. ³ Eleki Yesuse Ibeteke loko kuru Torataru kai tamata Parisia meru be, “Ono tamata makerake imise kena tamata Yahudiaru esi petu pleije yele pibe mo?”

⁴ Pususi ndene, sae iralake Yesuse mo. Eleki Yesuse Ikerike tamata makerake mere balaije eleki Iono imise eleki Iulake ileu ne.

⁵ Yesuse Iombe, “Meije conto. Bei imire sepo imi anae pise imi sape tetu kena likele masike petu pleije po imi

[‡]13:35 Isi. 118:26

bitike imi anae pise sape mere tinai pibe mo?"

⁶Po tamata sae iralake Yesuse moneka.

Kwakwae yake!

14:7-11

⁷Yesuse Iselu tamua rebe esi supu undane esi luake, esi nikwa otoi maka rue rebe holmatele. Hoko Yesuse Ibeteke lokosi pake umpama be, ⁸"Sapo sae ikoti ale kena totliba hoko rue me muka yake, le tinake totliba upui mere ikoti tamata makete rebe holmatei lesi beimu. ⁹Eleki totliba upuije ibeteke loko ale be aheti bei otoi mere, leke tamata meije irue kenae. Eleki aasomi kai akele eleki arue kena otoi me muli lakwai esa. ¹⁰Po sepo esi koti ale hoko aluake arue kena otoi me muli lakwai esa, hoko tinake totliba upuije iluake beteke loko ale be, 'Kuebe, arue me muka noma.' Ele mere hoko asupu holmate me tamua maketaru oaisu. ¹¹Le sire pine isuka supu bitike, hoko Tuhane Irulukeni, kai sire pine isuka ono ntekwane hoko Tuhane Ibitikeni."

Ono misete ete tamatare hlaleke esi seli suike yake

14:12-14

¹²Kai Yesuse Ibeteke loko tamata rebe ikoti Yesuse be, "Sapo aaknekae manane kena kane hkwata pise kpetu, hoko akoti amu ebearu yake, pise betamu pise kwalimu yake, pise amu luma toini maketa yake, pise tamata me amu luma leini keholi yake rebe esi taneiaru bokare. Le tatike pine esi koti suike ale kena kane sakesa kaisi leneka. Ele mere hoko asupu suike saisa rebe aonore. ¹³Po sepo aaknekae pesta elake, hoko akoti tamata susate, tamata rebe nanakwalaije mise mo, tamata sisate kai tamata matapolale. ¹⁴Eleki namake asupu misete elake le esi sasaisa kena esi rilukele ete ale mo,

po namake pine Alla Ilelie pusue rebe aono misetaru kena tamata nkenale esi kwana suike."

Alena umpama kena pesta kane elake

14:15-24

(Mat. 22:1-10)

¹⁵Kena Yesuse Iahnau mere, ile sae me rebe ikane sakesa kai Yesuse, ibeteke be, "Mise lesi, ete tamata rebe ikane sakesa kai Alla me otoi rebe Ipletaele."

¹⁶Po Yesuse Ialena kena umpama be, "Ile sae me iono pesta elake kai ikoti tamata bokala. ¹⁷Kena esi tolai manane pela peneka, iulake eni tamata makerike kena keu beteke loko tamata rebe ikotisi be, 'Mai noma le tola manane pela pene!'

¹⁸Po pususi leuke na be esi luake mo. Ile sae me ibeteke be, 'Au kotie sala neka le au luake mo le au sabe ndinu lalei sae me hoko au keu selu mina.'

¹⁹Ile sae me lekwe ibeteke be, 'Au kotie sala neka le au luake mo, le au sabe lembu pasana limare resa hoko au keu teheke mina be umise pibe mo.'

²⁰Ile makete lekwe ibeteke be, 'Uke au kaije resa hoko au kotie sala neka le au luake mo.'

²¹Eleki tamata makerike mere ileu kai ibeteke ete ntuanere mere hoko ntuanere mere inasu titinai, kai ibeteke lokoi be, 'Akeu loko tamata susata, tamata harekute, tamata sisate kai tamata matapolala rebe esi me lalana elaka kai tona me kotare, kerisi lomei.'

²²Eleki tamata meru esi luake kai esi rue po lesike otoi maleneta bokala sa. Eleki tamata makerike mere ibeteke loko ntuanere mere be, 'Ntuanere, amu pletare au ono lulu peneka po lesike otoi maleneta bokala mei sa.'

²³Eleki ntuanere mere ibeteke be, 'Akeu papelake lalana me kota mulini, atetue tamata sae neka, kerisi lomei leke esi penue luma meije.' ²⁴Po imi nete

mimise. Sae kuesa bei tamata rebe kotisi akmenare iluake kena kane sakesa kaiKu kena Auku mejare yake.”

**Lulu Yesuse hoko nete
loko sasaisa yake**

14:25-33

²⁵Rebai sae me, tamata bokala esi keu sakesa kai Yesuse. Eleki Yesuse Ihali lokosi kai Ibeteke be, ²⁶“Sepo sire pine iluluKu pine laleije noa inai, amai, eni bina, eni nanaru, kwalinisi, betaisi pise nanakwalai ruai lesi beiKu hoko ile mere ikeu lulu Aure saisa mo. ²⁷Sire pine isuka supu susate saka Au supu bunu kena ai tutini mo, hoko ilulu Aure saisa mo.

²⁸Sepo bei imire, sire lalei kena ieleke torene hoko irue neheke esi beline mina leke irekwa be eni kepene pela kena eleke torene mere pibe mo. ²⁹Le sepo mo hoko ikerike torene mere pela mon-eka, yo esi pandasire ono peneka. Hoko pusue tamata esi selu eni makerike mere, esi malieni. ³⁰Eleki esi beteke be, ‘Tamata meije ieleke torene menai peneka po ikerike pelae mo.’

³¹Sepo kamale sae rebe eni solalua usata butu esa, ilisa kai kamale rebe eni solalua usata butu lua, hoko kamale mere inoake boka be iktili kena inabu eni musu mere pibe mo. ³²Sepo irekwa be iktili mo hoko kena musua meru esi lausa, iulake tamata kena keu lokosi kena ono misete kai lomai. ³³Ete imire sakesa neka, sire ilulu Au suke isuka keu bei eni sasaisa neka.”

**Tamata rebe ilulu Yesuse mo le
sasaisa neka ihleke mo, mere sakesa
kai tasie rebe enkale moneka**

14:34-35

(Mat. 5:13; Mrk. 9:50)

³⁴“Tasire ruale mise, po sepo enkale moneka hoko onoe nkale suike saisa

moneka. ³⁵Mere esi gunare sae moneka: tasie mere masike onoe kena pupuke lekwe po saisa moneka hoko poie neka.

Lene mimise, sepo imi suka kena nati auku lepataru.”

**Alena umpama kena
domba rebe sirikele**

15:1-7

(Mat. 18:12-14)

15 Kena petu sae me tamata maka kotie pajake sie ilaru kai sie maketa lekwe esi luake loko Yesuse kena esi lene Iatetuke. Sie meru piasare tamata esi kotise tamata dosa. ²Tamata Parisia kai kuru Torataru esi selu ele mere hoko laleisu tia eleki esi beteke be, “Itrima tamata maka ono dosa kai Ikane sakesa kaisi!” ³Hoko Yesuse Ialena kena umpama etesi elere,

⁴“Sepo sae bei imi pine eni domba inai utune, eleki inai esa sirikele. Hoko iono saisare? Au rekware, ikeu bei inai butu sikwa lesini sikwaru ukane me otoi melate leke ikeu nikwa loko inai rebe sirikele eti isupue. ⁵Kai sepo isupu peneka, laleije ndina titinai kai itolae ndete malaije eleki ileukele. ⁶Eleki kena iluake me eni lumare, ikoti eni ebearu kai sie me luma leini keholi kai ibeteke lokosi be, ‘Lalemi ndina sakesa kai au mina le auku domba inai rebe sirikele au supu peneka.’ ⁷Imi lene mimise! Sakesa neka, sepo tamata esa rebe maka ono dosa ihleke bei maka ono dosare, hoko Alla kai Eni malekate ndete surgare laleisu ndina titinai, lesi bei lalesi ndina le tamata butu sikwa lesini sikwa rebe esi nkena peneka kai rebe esi hleke bei ono dosa pende.”

**Tuhane lalel ndina titinai, sepo
tamata ihleke bei maka ono dosa**

15:8-10

⁸ Eleki Yesuse Ialena kena umpama lekwe be, “Bina sae eni kepepe matai butu esa, mere tamata makerike ikerike petua butu esa esi belini. Eleki matai esa sirikele. Hoko bina mere iono saisure? Au rekware, isosu lampu kai ihlai leke inikwa kepepe matai mere eti isupue. ⁹ Sepo isupu peneka, ikoti eni ebearu kai sie me eni luma leini keholi kai ibeteke lokosi be, ‘Lalemi ndina sakesa kai au mina le auku kepepe matai rebe sirikele au supu peneka.’ ¹⁰ Ele mere hoko imi lene mimise! Alla kai Eni malekata ndete surgare lalesi ndina titinai le tamata esa ihleke bei maka ono dosare. Imi lene loko Auku lepata meiju!”

**Alla lalel ndina titinai, sepo tamata
ihleke bei maka ono dosa**

15:11-32

¹¹ Yesuse Ialena kena umpama lekwe be, “Ile sae me eni nanae mokwaia sie luaya. ¹² Eleki kwete mulire ibeteke loko amai be, ‘Amaku, larake iteki taneiaru ete luama noma leke au rana aukure.’ Eleki amai ilara esi taneiaru ete lusi. ¹³ Petua ilaru lomei, kwete muli mere iabelie pusue eni taneia meru eleki ikeu kena negara makete. Me negara mere ipake eni kepepe papalani eti pusue. ¹⁴ Kena eni kepepe pusue peneka, eleki isupu susate tia senete elake, mere le susate manane eluake kena negara mere. Hoko eni sasaisa kwale moneka. ¹⁵ Eleki ikerike ete tamata sae me kota mere. Tamata mere iulake ikeu raka eni apalaru me eni ndinure. ¹⁶ Kwete muli mere tia sene titinai peneka hoko lalei kena ikane manana oai bei apalaru esi mananaru po sae iriluke sasaisa etei mo. ¹⁷ Pusue meru uono etei pine hkutuke lalei hoko ibeteke be, ‘Tamata rebe esi

kerike kai amaku esi manane lesi yo au ete meije mahake au mata manane. ¹⁸ Au leu loko amaku noma. Namake au kotie sala ete amaku. Le au ono dosa ete Alla kai amaku peneka. ¹⁹ Ikotie aure kena eni nanae moneka po iono au kena eni tamata makerike neka.’ Inoake ele mere pela, ²⁰ eleki ileu loko amai ne.

Kena ilau bei lumare moneka, amai selui peneka. Amai selu malerekeni titinai hoko ibala sapai eleki inopai kai iatai. ²¹ Eleki kwete mulire ibeteke loko amai be, ‘Amaku, auku sala elake ete Alla kai ete amaku ale peneka. Amaku akotie aure amu anae yanoma.’ ²² Po eni nanare eni lepataru amai noake be mula mo kai ibeteke loko eni tamata makerikaru be, ‘Rana lapu nanuke misete titinaije nunu lomei. Eleki alike kenai kai sulike sapuku kena balaubuije kai alike spatu kena eni lelale.’ ²³ Kai rana sape anai nkopane eleki bunue, le ami lalema ndina titinai, hoko ami kane sakesa mina. ²⁴ Le auku anae meije, au betinake imata peneka, eleyo eri kwana sa; sirikeni peneka, po meije ami supu suikeni peneka. Eleki esi ono pesta ne.

²⁵ Kena mere kwete mena rebe ikerike me ndinure ileu, ilau bei lumare moneka, ilene suline esi tulei kai lagu maka mala. ²⁶ Eleki ikoti tamata makerike sae me kai itneui be, ‘Saisa me lumare?’ ²⁷ Eleki tamata makerike mere iralake be, ‘Kwalimu ileu peneka, eleki amamu iulake bunu sape anai nkopane le lalesi ndina titinai le kwalimu ileu kena misete peneka, hoko esi kane sakesa.’

²⁸ Eleki kwete mena mere inasu kai isuka kusu luma mo. Eleki amai siri lepa kaini leke ikusu. ²⁹ Po ibeteke loko amai be, ‘Musune kena musune au kerike ete amaku ale, kai au lelie amu pletare rebai kuesa mosa, yo amaku ariluke pipi anai esa ete au kena au kane sakesa kai auku ebearu rebai kuesa mosa. ³⁰ Po amaku amu anae mere uke iluake resa, kai ia-

tia amaku amu taneiaru pusulu kena ik-
lema kai bina lalanaru, yo amaku abunu
sape anai nkopane etei.’ ³¹ Eleki amai
iombe, ‘Kuanae, ara rue kai au rame, kai
saisa rebe aukure mere amuere neka.
³² Suke ite lalema ndina kai ono pesta le
ite betinake kwalimu imata peneka, yo
eri kwana sa; sirikeni peneka, po meije
ileu suike tetue ite peneka.’”

**Ite pake iteki taneiaru, lulu
Tuhane suke enkena**

16:1-9

16 Eleki Yesuse Ialena ete Eni maka
luluaru kena umpama be, “Ntu-
ane sae me eni taneia bokala. Ntuane
mere ibitike tamata sae kena iature eni
kepene kai eni taneiaru, eleki ntuane
mere ilene be tamata mere ipake libuke
ntuane mere eni kepene, hoko mere ik-
erike mise mo. ² Hoko ntuane mere iko-
tini kai ibeteke kenai be, ‘Au lene be
akerike mise mo le apake libuke auk
kepene, hoko aleki pusue amu makerike
kena araka auk taneiaru le au rulukemu
bei amu makerike reneka.’

³ Eleki tamata mere inoake me lalei be,
‘Au ono elikare? Auku ntuane iruluke au
bei auk makerike reneka, pine au and-
inu po au ktili mo, kai au raka kotie po
au asomi. ⁴ Au rekwa sais a rebe namake
au onore peneka, leke masike au rulu bei
auk makerike meije po au supu ebea
bokala leke au rue kaisi.’

⁵ Eleki ikoti tamata rebe esi utane eni
elake eni taneiaru. Hoko ibeteke loko ile
menaije be, ‘Autane sais a bei auk elake
eni taneiaru?’

⁶ Eleki tamata mere ibeteke be, ‘Leite
saitune tempayana utune esa.’

Eleki maka rakare ibeteke loko tamata
mere be, ‘Au rulu ke bei amu utane.
Arana amu sulate utane meije, arue leki
sulate utane makete be amu utanaru
leite saitune tempayana butu lima.’

⁷ Eleki ibeteke loko tamata sae leneka
be, ‘Autane sais a?’ Eleki tamata mere
iralake be, ‘Gandume likuta utune esa.’

Eleki tamata maka ature kepene kai
tanei mere ibeteke lokoi be, ‘Au rulu ke
bei amu utane. Arana amu sulate utane
meije, arue leki sulate utane makete
be amu utanaru gandume likuta butu
kwalu.’

⁸ Eleki iono ele mere ete tamata make-
taru lekwe rebe esi utane bei eni ntu-
ane mere. Ntuane mere irekwa mere kai
iakue eni tamata maka ature kepene kai
taneiaru irana eni ebearu laleisu.” Eleki
Yesuse Ibeteke suike be, “Au alenake
umpama mere ete imi le masike tamata
rebe ihlaleke loko Tuhane more irekwa
bei maka nikwa lalane leke supu untune
bei eni ebearu, irekwa lesi bei tamata
rebe ihlaleke loko ije neka.

⁹ Lene mimise! Imi pake taneia mei
nusa meije suke lulu Tuhane enkena
kena tapa tamata maketa kai supu
ebe leke kena taneia mei nusa meije
atia pusueule lia peneka kai imi mata
peneka, imi supu misete kai Itrima imi
kena misete ndete surga.”

**Tamata rebe Tuhane Iono ikerike
yelu mei nusa meije hoko tatike pine
Iono ikerike yelu ndete surga**

16:10-15

¹⁰ “Tamata rebe inkwakwa kena ik-
erike loko makerike tone hoko ikerike
loko makerike elake nkawaka lekwe. Po
tamata rebe ikerike loko makerike tone
nkawaka mo hoko ikerike loko mak-
erike elake nkawa mo lekwe. ¹¹ Sepo
Tuhane Ipersaye imi loko yelu mei nusa
meije mo hoko Ipersaye imi mo lekwe
loko yelu ndete surga. ¹² Kai sepo araka
tamata makete eni tanei mise mo, hoko
amu taneiaru Alla Irilukelu mo.

¹³ Tamata esa iono tamata makerike
ete sie luaya mo. Le sepo ikerike ete sie
luaya, hoko laleije tia ke sae yo laleije

mise kai saere, kai ikerike mise ete sae, yo saere ikerike mise etei mo. Ete imire sakesa neka, imi nete loko nusa meije esi taneiaru rame hoko imi kerike mise ete Allare saisa mo.”

¹⁴ Tamata Parisiaru esi lene Yesuse Eni lepata meru hoko esi malieNi le sie meru tamata maka lale loko kepene. ¹⁵ Eleki Yesuse Ibetaeke lokosi be, “Imi bunike imi nsalalaru po Alla Irekwa lalemi. Le saisa rebe tamata esi noakele mise titinaije Tuhane laleIje tiakele le mere tia titinai.”

**Tuhane Eni lepataru
eti pelare sirike mo**

16:16-18

¹⁶ “Lepata rebe Musa ilekiule kai hnauna rebe nabiaru esi lekiule, etiluke lalane ete imi bei akmena sa roma petu Yohanese maka baptise neka. Menai bei kena Yohanese mere esi alenake Sou Misete kena Alla Ipletae ite tamatare, hoko tamata esi atula kena supu rue kai Alla kena Alla Ipletare. ¹⁷ Ele mere po Alla Eni hukuma rebe Musa ilekiule, eti pelare sirike mo. Masike nusa meije atiae, po hurupe esa pise titike esa lekwe rebe ileki pende sirike mo.

¹⁸ Hoko sire pine ihleke eni bina eleki ikai bina makete, lulu Allare isablia. Kai sire pine ikai bina rebe ihlekeije, lulu Allare isablia lekwe.”

**Tamata rebe eni tanea bokala po
ilene loko Alla mo, kai tamata rebe
eni tanei sae mo po ilene loko Alla**

16:19-31

¹⁹ Eleki Yesuse Ialena kena umpama be, “Tamata sae me eni tanea bokala, ialike lapu nanuke mahmelane rebe pi-asare esi belini elake kai pela petu laleije ndina titinai le eni tanea meru. ²⁰ Eleki me eni metu uluije, tamata susate sae me eni nane Lasaruse intulu. Nanakwalaije penu kena oana. ²¹ Lasaruse lalei kena

ikane manana oai rebe utetu bei tamata tanei bokala mere eni meja maka kane. Batuke ele mere mo, po asuaru lekwe uluake lamu eni oanaru.

²² Eleki takwali mo Lasaruse imata, eleki malekataru bitikeni, kerini loko Abrahame lolete surga. Eleki tamata rebe eni tanea bokalare lekwe imata kai esi hnoukeni. ²³ Eleki takunuije keu lope otoi susate titinai eti pela neka. Kena isupu susate me otoi susate titinaije, ilimese bei lauke lolete yo iselu Lasaruse irue sakesa kai Abrahame. ²⁴ Eleki ikoti be, ‘Ntuane Abrahame, lalemu noa au noma! Ulake Lasaruse ilutu balaije kena kwele leke ilomei tolare kena meikue le au blake kera kuate kena auwe meije!’

²⁵ Po Abrahame iombe, ‘Kuanane anete, kena amata mosare asupu pusue tanea rebe miseta, yo Lasaruse isupu rebe tiaru kai susate neka. Hoko meije isupu misete yo asupu susate. ²⁶ Kai kweune elake titinai rebe sae isabu tekwa more ereba ite, leke sire pine isuka keu bei mei ami lome loko imire saisa mo, kai bei me imi lomei loko amire saisa mo.’

²⁷ Tamata mere iombe, ‘Sepo ele mere hoko au kotie beimu leke aulake Lasaruse ikeu me amaku eni luma. ²⁸ Le kwaliku sie limaya sa, hoko iahnausi mimise leke esi lulu auku hidupe yake kai esi kusu kena otoi susate meije yanoma.’

²⁹ Po Abrahame iombe, ‘Bukua rebe Musa kai nabiaru esi leki Alla Eni lapataru eme kaisi peneka, hoko sebeie esi lulu neka.’

³⁰ Eleki tamata mere iombe, ‘Mo, amate Abrahame, sepo tamata matale sae ikwana suike kai ikeu beteke etesi hoko esi hlaleke loko Alla kai esi hleke bei ono dosa.’

³¹ Abrahame iombe, ‘Sepo esi lulu saisa rebe Musa kai nabiaru esi lekiule mo, hoko sakesa neka. Masike tamata

matale ikwana suike kai beteke etesi, esi lulu! more neka.”

**Imi ono eti tamata
maketa esi ono dosa yake!**

17:1-4

(Mat. 18:6-7, 21-22; Mrk. 9:42)

17 Yesuse Ibeteke loko Eni maka lulu-luaru be, “Piasare tamata iono tamata makete iono dosa. Po sire pine iono tamata makete iono dosa, isupu susate ela titinai. ²Sepo imi ono tamata rebe ipakuna mo, rebe ihlaleke loko Aure iono dosa, imi supu hukumane elake titinai lesi bei esi lo imi mokane kena batu elake eleki poiemi lope meite nanuke eleki bature molo le imi.” ³Hoko imi raka mimise!

Sepo kwalimu pise betamu iono dosa, lakeni. Po sepo ikotie sala kai ihleke bei maka ono dosa hoko ampuneni neka. ⁴Sepo iono dosa etemu petu esare rebai itu, kai pela rebai iluake lokomu pine ibeteke be, ‘Au ono dosa etemu kai kotie sala’, eleki ihleke bei maka ono dosa, hoko ampuneni neka.”

Hlaleke

17:5-6

⁵Eleki Eni maka ulakaru esi beteke loko! be, “Tuhane, tapa ami leke ami hlaleke ktili loko Alla.”

⁶Eleki Tuhane Yesuse Iralakesi be, “Sepo imi maka hlaleke loko Allare masike tone saka sasawi inai[§], po imi beteke loko ara aini meije be, ‘Boritemu kai kusu ndau meite,’ hoko elene lokomu.”

**Tamata eni hidupe
kena layani ete Tuhane**

17:7-10

⁷Eleki Yesuse Ibeteke be, “Bei imire sire pine eni tamata makerike ileu bei maka andinu pise bei maka ala binatane, eleki ibeteke loko eni tamata makerike mere kena kane sosolire? ⁸Sae iono ele mere mo. Po ibeteke loko tamata makerike mere be, ‘Tolae manane eteku leke au kane. Kai aalike pakiane misete leke arue raka au kane eti au kane pela, pine akane sa.’ ⁹Kai masike tamata makerike mere ikerike loko eni makerike pela peneka po tamata mere ikotie trima kasi bei tamata makerike mere mo. ¹⁰Ete imi lekwe ele mere neka. Sepo imi layani saisa rebe Au ulake imi layanire hoko tatike pine imi beteke be, “Amire batuke Amu tamata makerike, ami suka saisa rebe Aulake ami onore.”

**Yesuse Iono tamata makerake
kusta sie butu esa esi mise**

17:11-19

¹¹Eleki kena Yesuse Ikeu me kota Yerusaleme, Ikeue otoi Galilea kai Samaria esi ote. ¹²Eleki kena Ikusu hena sae me, tamata makerake usai kai tinaiju puluele sie butu esa esi luake loko! Esi kele lau beiNi.^{**} ¹³Kai esi kloloe be, “Yesuse, Kuru, laleuMe noa ami noma!”

¹⁴Eleki Yesue Ilimese lokosi kai Ibeteke be, “Imi keu aseluke nanakwalami ete imamaru. Imi lene loko Musa eni pleta kena tamata rebe imise bei makerake usai kai tinaiju

[¶]**17:2** Tamata leini esi noake ayate mere ebeteke tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane resa hoko ihlaleke ktili mosa, leini esi noake ayate meije ebeteke kwetela, kai leini esi noake ayate meije ebeteke tamata rebe eku esi hlaleke resare esi ono dosa.

[§]**17:6** Sasawi inai: sasawi inai mere inai tone po ekusu eleki namake pine eono ai elake.

^{**}**17:12** kele lau: kena mere tamata makerake usai kai tinaiju puluele isupu lake kena tehaike tamata piasa.

puluele!” Eleki kena esi me lalane tlai sa kena keu loko imame, esi makerake sirike beisi peneka.

¹⁵ Eleki ile sae bei sie butu esa meru iselu be imise peneka, eleki ileu kena isike Alla kena na elake. ¹⁶ Eleki ile mere itatu me Yesuse Eni lelale kai ikotie trima kasi bei Yesuse. Tamata mere tamata Samaria, tamata Yahudi mo. ¹⁷ Eleki Yesuse Ibeteke be, “Sie butu esa meru esi mise pususi peneka! Yo sie sikwaru esi etia? ¹⁸ Sie meru esi lomei suike kena kotie trima kasi bei Tuhane moneka batuke ile esa meije, rebe tamata Yahudi more o?” ¹⁹ Eleki Yesuse Ibeteke loko tamata mere be, “Keleke kai aleu. Amu makerake emise peneka le ahlaleke ktili lokoKu.”

Tanda kena Alla Iluake Ipletæ tamata

17:20-37

(Mat. 24:23-28, 37-41)

²⁰ Tamata Parisiaru esi tneu Yesuse be, “Tatike pine Alla Iluake, Ipletæ ite tamata mei nusa meije saka kamale elake petu ila.” Eleki Yesuse Iralakesi be, “Alla Ipletare esi tanda kena selure sae mo. ²¹ Kai tamata esi beteke mo be, ‘Selu, Alla Ipletare ete meije pise ete mpaije. Le meije Alla Ipletæ imi me lalame menai peneka.’”

²² Eleki Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Roma esi peture imi suka selu Au, Tamata Eni Nanare petu kuesa noma, po imi supu selu Au mo. ²³ Kai tatike pine tamata esi beteke ete imi be selu Iete mpaije pise Iete meije, po imi keu lokosi yake kai keu lulusi yake. ²⁴ Le tatike pine Au, Tamata Eni Nanare Au luake suike ele mere mo. Au, Tamata Eni Nanare, Au luake suike sakesa kai silane baeke ehita bei lanite uwei roma lanite uwei. ²⁵ Po Alla Eni rencanare Au supu

susate elake mina kai tamata rebai meije esi suka Au mo, eleki esi trima Au mo, pine Au luake suike kena petu sae me.

²⁶ Petu kena Au, Tamata Eni Nanae meije, Au luake suike, tamata esi rekwa mo be Alla Ihukumesi. Hoko esi hidupe sakesa kai kena petua akmena Nu eri ruere neka. ²⁷ Batuke esi noake loko maka kane, kinu kai esi kai lomai rame eti Nu ikusu kena bote elake kai kwele lolo nusare eti tamataru esi mata pususi.

²⁸ Kai sakesa kai kena Lote, tamata esi kane, kinu, abeli, andinu kai eleke luma. ²⁹ Po kena Lote isiri bei Sodome, auwe kai walirane rulu hoko kota mere esi tamataru esi mata pususi.

³⁰ Kena Au, Tamata Eni Nanare, Au luake suike lekwe, tamata esi noake mo be Au luake kena teu pakala pamuli soso-like. ³¹ Kena mere imi nete imi taneiaru yake! Tamata rebe esi rue kena otoi maka malama ndete luma muline, rulu leke naya po kusu kena rana yelu me luma lalei yanoma. Tamata me ndinu, leu kena rana sasaisa yanoma. ³² Imi nete loko Lote eni binare, isupu susate le lalei loko eni taneiaru. ³³ Masike esi bunu imi le imi suka lulu Au, hoko mula mo le imi supu rue kai Alla eti pela. Po sepo imi suka lulu Alla mo leke mata yake, hoko imi supu rue kai Alla eti pela mo. ³⁴ Lene mimise! Kena Au luake suike, kpetu mere sie luaya rebe esi ntulu kena niane esa, ile rebe ihlaleke loko Aure isupu hlamate, yo ile makete rebe ihlaleke loko Au more isupu hlamate mo. ³⁵ Eleki bina lua rebe esi tutu gandum, ile rebe ihlaleke loko Aure isupu hlamate yo ile makete rebe ihlaleke loko Au more isupu hlamate mo. ³⁶ [Sie luaya rebe esi me ndinure, ile sae isupu keru yo ile saere sebeieni.]††”

³⁷ Eleki Yesuse Eni maka luluaru esi beteke loko Yesuse be, “Tatike pine

††17:36 Ayate meije kena Alkitape sou Yunania akmenaru sae mo.

Tuhane Aluake suike etia?” Eleki Yesuse Iralakesi kena umpama be, “Sepa tamata imata, imi rekwa, le imi selu bei manu maka kane matale ulupuke lo-mai me otoi matale. Au lekwe ele mere neka, sepa Au luake suike pusue tamata rekwa.”

**Kotie loko Tuhane rame le ite
hlaleke be tatike pine Itapa ite**

18:1-8

18 Eleki meije Yesuse Ialena kena umpama ete Eni maka luluaru leke Iatetukesi kotie loko Alla rame. Saisa rebe imi kotiele bei Allare masike Iirilukele mosare po imi noake yake be Alla Ilene imi kotie lokoIje mo. ²Yesuse Ibeteke be, “Kota sae me, ete mere tamata maka teu pakala rebe rilai le Alla mo kai iholmate tamata mo irue ete mere. ³Kai me kota mere, bina balu sae me iluake rame loko tamata maka teu pakala mere kai ibeteke lokoi be, ‘Alepa tapa au kena tamata rebe iono pakala kai aure mina.’

⁴Masike matabinane mere ikotie beini rebai boka po tamata maka teu pakala mere ilene lokoi mo, ⁵po tamata maka teu pakala mere inoake me lalei be, ‘Bina balu meije itoneke au kuate hoko mise lesi au lepa tapai kena eni pakalare leke iluake lokoku kena itoneke au kuate yanoma.”

⁶Eleki Tuhane Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Nete mimise loko saisa rebe tamata maka teu pakala tia mere ibetekele. ⁷Alla Isuka tapa imi lesi bei maka teu pakala mere. Alla Itapa Eni maka lulua rebe esi hlaleke lokoI kai kotie lokoI pela pita kai kpetu. Kai Alla Itapaise, Itatike takwali moneka. ⁸Imi lene mimise le tatike pine Iralake imi sosoli. Po kena Au, Tamata Eni Nanae luake suike lomeije tamata esi hlaleke loko Aure elika? Au tetue tamata rebe esi hlaleke loko Aure esi boka mo piseo?”

**Tuhane Itrima tamata rebe
kwakwaeni more me oalje**

18:9-14

⁹Yesuse Iatetuke kena tamata rebe iholmate tamata makete more kai inoake be me Alla oalje, ile tamata nkenale neka. Yesuse Ialena kena umpama lokoi be, ¹⁰“Tamata sie luaya esi keu me Tuhane Eni Luma kena kotie loko Alla. Tamata sae tamata Parisi kai tamata sae tamata maka kotie pajake. ¹¹Eleki tamata Parisi mere ikele kai ikotie loko Alla be, ‘Alla, au kotie trima kasi bei Ale, le au ono saka tamata maketa rebe esi ono dosaru mo: aure tamata ndeane mo, tamata nloene mo, tamata rebe sablia mo kai lupe tamata maka kotie pajake meije mo. ¹²Le miku esare au tahane tia senete rebai lua, au riluke bei auku taneiaru rebe lara butu esa ete Tuhane.’

¹³Po tamata maka kotie pajake mere ikele lau beini, kai inehe kena bitike ului lolete lanite mo. Kaplalei titinai kai ikotie loko Alla be, ‘Alla, laleMu noa au tamata dosa meije noma.”

¹⁴Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi lene loko Au mimise! Kena luasi leu me luma, tamata maka kotie pajake mere pine supu trima bei Tuhane, sakesa kai tamata nkenale me Tuhane oalje, po Tamata Parisi mere supu trima mo. Le sire pine kwakwaeni, isupu holmate bei Alla mo. Po sire pine kwakwaeni mo, ile mere pine isupu trima kai supu holmate bei Alla.”

**Tuhane Itrima tamata rebe esi
hlaleke lokoI saka kwete tona**

18:15-17

(Mat. 19:13-15; Mrk. 10:13-16)

¹⁵Eleki tamata esi liku esi kwete tona loko Yesuse, eleki esi kotie bei Yesuse leke Ikerikesi kai riluke misete ete kwetela meru. Po Eni maka lulu-

aru esi ono tamata meru. ¹⁶Po Yesuse Ikoti kwetela meru kai Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Lake esi keru kwete tona meiju lokoKu yake le tamata rebe kwakwaesi mo po esi hlaleke nunu saka kwetela ele meiju pine esi rue kai Alla kena Ipletae pusue tamatare. ¹⁷Imi lene mimise! Tamata rebe ihlaleke loko Tuhane sakesa kai kwete tonaru esi hlaleke mo, hoko tatike pine kena Ipletae pusue tamatare, irue tehaike Alla mo.”

**Tamata rebe eni taneia boka susa
kena rue tehaike Alla kena Ipletae ite**

18:18-30

(Mat. 19:16-30; Mrk. 10:17-31)

¹⁸Eleki tamata elake sae me ibeteke loko Yesuse be, “Kuru, Ale tamata misete. Au ono saisa leke kena au matare au supu rue tehaike Allare?”

¹⁹Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Le mula pine abeteke Au misere? Pusue tamatare sae imise mo batuke Alla ruai.

²⁰Arekwa pusue Alla Eni pletaru peneka hoko: ‘Asablia yake, abunu yake, andea yake, aono saksi palani yake, holmate amamu kai inamu.’”

²¹Tamata mere iombe, “Kuru, au lulu pusue pleta meije bei kena auru tone sa.”

²²Yesuse Iombe, “Alulu pleta esa mosa: ‘Akeu abelie amu yelu pusulu eleki riluke esi kepene ete tamata susate hoko mere sakesa kai atola taneia ndete surga. Mere pela pine alomei lulu Au sa!’”

²³Eleki kena tamata mere ilene ele mere, kaplalei le eni kepena bokala.

²⁴Yesuse Ilimese lokoi kai Ibeteke be, “Tamata rebe eni taneia bokala hoko susa titinai kena iono Alla Eni tamata kena Alla Ipletae tamatare. ²⁵Mire lesi ete binatane elake rebe kotiele untare

ekusu lalune benaije bei tamata rebe eni taneia bokalaru iono Alla Eni tamata kena Ipletae tamatare.”

²⁶Eleki tamata rebe esi lene Yesuse Ibeteke ele mere esi beteke loko Yesuse be, “Sepo susa ele mere hoko sire pine isupu hlamate bei Allare?”

²⁷Yesuse Iombe, “Batuke Alla Iono hlamate ete imi tamata. Alla Iono sasaisa neka. Imi tamatare, imi ono sasaisa mo.”

²⁸Petruse iombe, “Kuru, Ami tola amiki yelu pusulu peneka eleki ami luluMu!”

²⁹Yesuse Iombe, “Imi lene loko Au mimise! Sire neka pine ikeu bei eni luma, eni bina, eni kwalini pise betai, amai pise inai kai eni nanae le ilayani Tuhane leke ruai kai tamata makete lekwe esi ono Alla Eni tamata kena Ipletae tamatare, ³⁰hoko isupu misete elake bei Alla mei nusa meije, lesi bei isebie eni bina, kwalini, betai, amai, inai, eni nanae kai eni luma. Eleki kena imatare irue kai Alla eti pela.”

**Yesuse Ibeteke suike be,
“Lau mo Au matare reneka”**

18:31-34

(Mat. 20:17-19; Mrk. 10:32-34)

³¹Eleki Yesuse Ikoti Eni maka lulua butu esa lesini luaru eleki Ibeteke lokosi be, “Meije ite keu lolete Yerusaleme hoko saisa rebe nabiaru esi lekie kena Au, Tamata Eni Nanare uono tinai neka. ³²Le esi riluke Au ete tamata rebe esi rekwa Alla mosa, eleki esi aboroeKu kai esi toeKu, ³³kai esi teta Au rebai boka eleki esi bunu Au. Po ele petu luare Au kwana suike bei matale.”

³⁴Po Yesuse Eni maka luluaru esi nati saisa rebe Yesuse Ibetekele mo. Le pusu meru lupe supu bunikelu beisi hoko esi nanti saisa rebe Yesuse Ibetekele mo.

**Yesuse Iono tamata
matapolale sae imise**

18:35-43

(Mat. 20:29-34; Mrk. 10:46-52)

³⁵ Eleki kena Yesuse Imei Ikusu kota Yeriho nere, ete mere tamata matapolale sae irue kokotie me lalane leine. ³⁶ Eleki kena ilene be tamata bokala esi lia hoko itneu be, “Saisa mere?”

³⁷ Eleki esi beteke etei be, “Yesuse bei Nasarete Iliia.”

³⁸ Eleki ibiuwe be, “Yesuse, Kamale Dauta eni Anubu, laleMu noaku noma!”

³⁹ Eleki tamata rebe esi akmenare esi lakeni leke indene. Po ibiuwe ktili lesi leneka be, “Kamale Dauta eni Anubu, laleMu noaku noma!”

⁴⁰ Eleki Yesuse Ikele kai Iulake keru tamata mere lokoI. Eleki kena itehaike Yesuse, Ibeteke lokoi be, ⁴¹ “Akoti Au leke Au ono saisa ete ale?” Eleki tamata mere ibeteke loko Yesuse be, “Ntuane, leke au selu!”

⁴² Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Ahlaleke lokoKu peneka, hoko Au ono amise. Aselu!” ⁴³ Kena mere neka isupu selu sosoli hoko ilulu Yesuse kai isike Alla. Kai tamata bokala esi selu saisa rebe Yesuse Ionore, esi isike Alla.

**Sakeuse ihleke bei ono
dosa kai ilulu Yesuse**

19:1-10

19 Yesuse Ikusu kota Yeriho, Ikeue kota laleije. ² Ete me kota mere tamata sae eni nane Sakeuse. Tamata mere iono elake ete tamata maka kotie pajake, kai eni taneiaru boka titinai. ³ Sakeuse lalei kena iselu Yesuse po saisa mo le tamata esi boka kuate kai iroko. ⁴ Eleki ibala akmena bei tamata bokala meru eleki isa kena ai elake sae me lalane leine rebe Yesuse Ikeuele, leke iselu Yesuse. ⁵ Kena Yesuse Iroma otoi mere, Ilimese lolete eleki Ibeteke be,

“Sakeuse rulu lomei le petu meije Au suka keu me amu luma kai ntulu ete mere.”

⁶ Eleki Sakeuse irulu nununu kai laleije ndina titinai. Eleki itrma Yesuse me eni luma ne. ⁷ Po tamata bokala rebe esi selu ele mere esi muruke be, “E, selu. Yesuse Irue kai tamata rebe eni dosa elake le mula?”

⁸ Eleki Sakeuse ikele kai ibeteke loko Tuhane Yesuse be, “Tuhane, au lara luake auku taneiaru eleki au rilukele ete tamata susate kai tamata sire pine au lemakeni le eni kepene, au leuke eteije esi bokalaru rebai ata bei rebe au rana beine.”

⁹ Yesuse Ibeteke lokoi be, “Petu meije ale kai amu luma toini pusumi supu hlamate bei Alla, le atiluke ruamu peneka be ale Abrahame eni anubu lekwe. ¹⁰ Au, Tamata Eni Nanae meije, Au luake lomei kena nikwa kai ono hlamate tamata rebe saka domba rebe sirikele bei esi upuije, leke esi supu hukumane le esi dosaru yake.”

**Tamata rebe isupu persaya kena
yelu tona, tatike pine isupu
persaye kena yelu elaka lekwe**

19:11-27

(Mat. 25:14-30)

¹¹ Tamata bokala esi lene loko Yesuse Eni hnaunaru, hoko Ialena kena umpama etesi. Le petu mere Yesuse kai Eni maka luluaru esi tehaike kota Yerusalem kai tamata meru esi betinake Yesuse Ipletae nusare menaije repeneka. ¹² Yesuse Ibeteke be, “Tamata elake sae me rebe eni taneia boka, ikeu me kota sae me lau titinai leke lantikenin kena kamale pine ileu pleta me eni hena. ¹³ Kena ikeu mosare, ikoti eni tamata makerike sie butu esa eleki iriluke kepene mase matai butu esa papelakesi, eleki ibeteke lokosi be, ‘Imi

pake kepene meije kena imi abeli, eti au leu.’

¹⁴Po kena ikeu peneka, eni tamataru laleisu tiakeni eleki esi ulake keu lului kena beteke ete tamata elake me kota mere be, ‘Ami suka tamata meije iono kamale ete ami mo.’

¹⁵Eleki kena bitikeni kena kamale pela peneka, eleki ileu. Eleki iulake koti eni tamata makerika rebe iriluke kepene eteise leke irekwa be esi abeli kenare esi untune ila. ¹⁶Eleki ile rebe iluake akmenare ibeteki be, ‘Ntuane kamale, kepene mase matai rebe arilukele ete aure au supu untune kepene mase matai butu esa.’ ¹⁷Eleki ibeteki loko ile mere be, ‘Amu makerike mise kuate. Ale, auku tamata makerike misete. Makerike tone akerike loko mise peneka hoko au riluke akbasae kotaya butu esa.’ ¹⁸Eleki eni tamata makerike saere iluake kai ibeteki be, ‘Ntuane kamale, kepene mase matai rebe arilukele ete aure, au supu untune kepene mase matai lima.’ ¹⁹Eleki ibeteki loko eni tamata makerike mere be, ‘Ete ale, au riluke akbasae kotaya lima.’ ²⁰Eleki eni makerike sae leneka iluake kai ibeteki be, ‘Ntuane kamale, meije amu kepene mase matai rebe arilukele, au hnoukele kukuru kena lenso, ²¹le rilaku le ale, le ntuanne aktolo kuate. Arana kepene rebe tamata makete esi tolae kena banke lekwe, kai arana tnanele esi hasile rebe ruamu atnane mo.’ ²²Eleki kamale mere iombe, ‘Makerike neune. Au hukume ale lulu amu lepate. Arekwa be aure tamata ktolone rebe rana saisa rebe aukue mo kai au rana hasile bei saisa rebe au atnanele mo. ²³Hoko le mula pine auku kepene akusue kena banke more? Leke au leure au rana auku kepene mere kai esi bunare?’

²⁴Eleki ibeteki loko tamata rebe esi kele ete mere be, ‘Rana kepe mase matai

mere beini eleki rilukele ete tamata rebe eni kepene matai butu esare.’

²⁵Po esi beteki loko ntuanne mere be, ‘Ntuane, eni kepene matai butu esa peneka.’

²⁶Po kamale iombe, ‘Imi lene mimise! Sire rebe ilayani au mise, isupu bokala lesi. Po sire rebe ilayani au mise more, isupu tone kai au rana leuke beini lekwe. ²⁷Kai meije pusue auku musuaru rebe esi suka au ono kamale etesi more, kerisi lomei kai bunusi mei oakue.’”

Yesuse Ikuu kota Yerusalem

19:28-40

(Mat. 21:1-11; Mrk.

11:1-11; Yoh. 12:12-19)

²⁸⁻²⁹Eleki kena Yesuse Ilepae pusue meru, Ikeu siba akmena beisi lolete kota Yerusalem. Eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi luake me hena Betpage kai hena Betania me ulate Saitune aini bokalaru. Eleki Yesuse Iulake Eni maka lulua sie luaya si kei akmena loko hena esi tehaikela pende. Ibeteki loko luasi be, ³⁰“Luami keu akmena lora hena kai kena luami kusu henare, ete mere imi selu binatang keledai tlai esa esi lo kena mekute. Keledai tlai mere tamata sae isa kwale mosa. Eleki luami lutae kai neha lomei lokoKu. ³¹Sepo tamata itneu imi be, ‘Imi luta keledai tlai mere le mula?’ Imi ralakeni be, “Tuhane Ipakele.”

³²Eleki kwetela lua rebe Yesuse Iulakeise esi keu, hoko kena luasi kusu henare, esi tetue keledai tlai esi loe lulu Yesuse Ibetekela. ³³Eleki kena luasi luta keledai tlai mere, tamata rebe esi keledai tlai mere esi beteki loko luasi be, “Le mula pine imi luta keledai tlai mere?”

³⁴Eleki luasi beteki be, “Tuhane Ipakele.”

³⁵Eleki esi keru keledai tlai mere loko Yesuse. Eleki Eni maka luluaru esi tola esi lapuna mei muliaru ndete keledai

tlaije kai esi buake Yesuse Irue kenae.
³⁶ Kai kena Yesuse Ikeu kena keledai tlai mere tamata bokala esi tolai esi lapu nanukaru me lalane.

³⁷ Kena esi tehaike Yerusaleme, me lalane ruluke bei ndete ulate Saitune aini bokala, pusue Eni maka luluaru lalesi ndina kai esi isike Alla ela titinai le esi selu Iaseluke kbasu bokala peneka. Esi kholoe loko Alla be,

³⁸ Isike kamale elake. Aluke kena Tuhane eni nane! Meije Alla Ale rebe ndete surga kai ami tamata mei nusa meije pusuma rue mise! Amu kbasare hita lakwai esa ndete surga rebe nanu titinai!”^{††}

³⁹ Eleki tamata Parisia lua pise telu esi sakesa kai tamata bokala meru esi beteke loko Yesuse be, “Kuru, lake Amu maka luluaru.”

⁴⁰ Eleki Yesuse Iombe, “Imi lene loko Au mimise! Sepo esi ndene, hoko batua meiju ululusi kai ubiwe leke isike Alla.”

Yesuse Iranie kota Yerusaleme

19:41-44

⁴¹ Kai kena esi tehaike kota Yerusaleme peneka, eleki kena Yesuse Iselu kota mere hoko Iraniele, ⁴² kai Ibeteke be, “Au laleku susa le tamata me kota Yerusaleme! Mise lesi petu meije ruasi rekwa sire pine Ikbasaei kena esi rue misere. Po meije lalane kena rue misere bunike beisi sa. ⁴³ Le roma esi petu, tamata rebe esi suka tamata Yerusaleme mo esi luake keholi kotare bei papelake esi leinu eleki esi ono stelene keholi kotare mpe tla leke tamata bei kota meije esi naya moneka. ⁴⁴ Hoko esi atia esi tamataru kai esi lumaru eti unesa kai tapele le Alla Iluake kena Ihlamate tamatare, esi trima mo.”

Yesuse Isui maka abelia bei Tuhane Eni Luma

19:45-48

(Mat. 21:12-17; Mrk. 11:15-19; Yoh. 2:13-22)

⁴⁵ Eleki Yesuse Ikusu me Tuhane Eni Luma. Eleki Isui tamata maka abelia ete mere. ⁴⁶ Ibeteke lokosi be, “Alla Ibeteke me Eni lepate rebe lekire be:

‘Tamata esi rekwa Auku Lumare otoi kena maka kotie loko Au, po imi pake kena tamata ndeane esi otoi.’

⁴⁷ Pela petu Yesuse Iatetuke me Tuhane Eni Lumare. Imama elaka kai kuru Torataru kai tamata elaka esi nikwa lalane kena esi bunuI, ⁴⁸ po rilasi le tamata bokala meru le tamta bokala meru esi lulu Yesuse kai esi suka lene lokoI rame.

Yesuse Eni kbasare bei sire

20:1-8

(Mat. 21:23-27; Mrk. 11:27-33)

20 Eleki kena rebai sae me Yesuse Ikusu me Tuhane Eni Luma kena Iatetuke Sou Misete bei Alla. Eleki imama elakaru kai kuru Torataru kai tamata Yahudiaru esi elaka mpai lale esi luake lokoI, ² eleki esi tneu Yesuse be, “Ntuane, Abeteke ete ami be sire iriluke kbasu ete Ale kena Aono yelu meru?”

³ Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Hoko yele po Au tneu imi mina be, ⁴ Yohanese Ibaptise tamatare, isupu kbasu bei Alla pibe tamata?”

⁵ Eleki esi lepa loko lomai be, “Sepo ite beteke be, ‘Tuhane Iriluke kbasu mere ete Yohanese’, hoko tatike pine Yesuse Ibeteke be, ‘Le mula pine imi hlaleke loko Yohanese more? ⁶ Po sepo ite beteke be, ‘Bei tamata’, hoko tatike

^{††}19:38 Isi. 118:26

pine ite supu raba kena batu bei tamata makete. Le pususi hlaleke be Yohanese nabi bei Alla.”

⁷ Eleki esi beteke loko Yesuse be, “Ami rekwa mo.”

⁸ Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Hoko yele, Au lekwe suka beteke mo be Au ono pusu yelu meru kena kbaso bei sire.”

Tamata Yahudi esi elakaru lupe tamata maka seba ndinu rebe ktolone

20:9-19

(Mat. 21:33-46; Mrk. 12:1-12)

⁹ Eleki Yesuse Ialena kena umpama ete tamata bokala meru be, “Tamata sae me iatnane anggure kwawi bokala. Eleki ndinu anggure mere iono tamata maketa esi sebae eleki ikeu takwali me otoi makete. ¹⁰ Kena esi taleije, ndinu upui mere iulake eni tamata makerike sae loko tamata maka seba mere leke isupu bei esi hasile. Po esi tetai pine esi ulake ileu kai esi ono ikeri sasaisa moneka. ¹¹ Eleki ndinu upui mere iulake tamata makete loko tamata maka seba mere suike. Po esi tetai lekwe kai esi ono asomieni pine esi ulake ileu kai esi ono ikeri sasaisa more neka. ¹² Eleki ndinu upui mere iulake eni tamata makerike makete suike lekwe kena rebai telu, po esi tetai lekwe kai esi poini lopai ele mulini.

¹³ Eleki ndinu upui mere iombe, ‘Au ono saisa lekwe? Au ulake auku anae rebe au okine ikeu loko tamata maka seba mere tinake esi ono lokoi mise piseu.’

¹⁴ Eleki Eni nanare iluake loko tamata maka seba ndinure. Eleki esi selui bei ndinu anggure hoko esi beteke loko lo-mai be, ‘Meije ndinu upuije eni nanare hoko mai ite bunui leke ite supu ndinu anggure meije.’ ¹⁵ Eleki esi kerikeni kai esi poini lopai ale mulini pine esi bunui.”

Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi noake elika be tamata rebe eni ndinu anggure mere iluake, iono saisa ete tamata maka seba meru? ¹⁶ Iluake bei otoi mere eleki ibunu pusue tamata ne-una meru eleki iriluke ndinu mere ete tamata makete.” Esi lene ele mere, esi beteke loko Yesuse be, “Uono ele mere yake!” ¹⁷ Eleki Yesuse Ilimese lokosi kai Ibeteke be, “Sepo ele mere hoko Alla Eni lepate kena Maka Hlamate rebe Tuhane ItalukeIne eono elia? Le Alla Eni lepate rebe lekire beteke elere:

“Tamata esi kerike luma esi poie batu sae me

po tatike pine batu mere kena elukue lili elake esi uweije.’

¹⁸ Tamata rebe itetu kena batu mere isupu kera lakwai esa kai tamata rebe batu mere etetu kenai hoko esepei mutale.”

¹⁹ Eleki kuru Torata kai imama elakaru esi nikwa lalane kena kerike Yesuse kena mere neka le esi rekwa kai esi nati Yesuse Ialena kena umpama mere lokosi. Po rilasi le tamata maketaru hoko esi sebeie Yesuse.

Tamata Parisiaru esi tneu Yesuse kena pajake leke Iralake sala

20:20-26

(Mat. 22:15-22; Mrk. 12:13-17)

²⁰ Eleki kuru Torata kai imama elakaru esi limese luie Yesuse rame. Hoko esi ulake tamata kena esi limese luie Yesuse. Tamata meru esi ono lupe tamata misete hoko esi suka ono Yesuse ilepa saisa rebe eono kaisare isuka mo leke esi riluke Yesuse ete gubernure mere. ²¹ Eleki tamata meru esi tneu Yesuse be, “Kuru, ami rekwa be Abetekele tinai. Aatetuke saisa rebe Alla Isuka atetukele ete amire. Saisa rebe Alepaele masike tamata elakaru esi noake mere mise mo po rilaMu kena

Alepae mo. ²²Hoko ite tamata Yehudi seli pajake ete kaisare tinai pibe mo?”

²³Po Yesuse Irekwa be tamata meru lalesi lua hoko Ibeteke lokosi be, ²⁴“Imi riluke kepene kena seli pajake ete Au mina leke Au selue.” Eleki Itneu be, “Tamata oalalei me kepene matai mije sire? Kai sire eni nane?” Eleki esi ralake Yesuse be, “Kaisare enie.”

²⁵Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Riluke Kaisare eniere ete Kaisare kai riluke Alla Eniere ete Alla.”

²⁶Hoko esi supu ono Yesuse Iralake sala mo me tamata bokala meru. Tamata meru esi herane le Yesuse Iralake mise hoko esi ndene neka.

Yesuse Ilepa ktili be tatike pine tamata matale esi kuana suike

20:27-40

(Mat. 22:23-33; Mrk. 12:18-27)

²⁷Eleki tamata toini me esi nane tamata Saduki rebe esi hlaleke be tamata matale kwana suike moneka. Esi luake loko Yesuse kai esi lemake lokoI leke Ilepa sala. Hoko esi beteke lokoI be, ²⁸“Kuru, Musa ibeteke ete ami be, ‘Sepo kwalimu imata pine eni nanae sae mo hoko akai bina balu mere neka leke iru-ele nanae kena seli kwalimu.’ ²⁹Eleki meije alena umpama kena kwalia sie itua. Kwali menare ikai eleki imata po eni nanae sae mo. ³⁰Eleki kwalini nomore luare ikai bina balu mere eleki imata po eni nanae sae mo. ³¹Eleki sakesa neka kwalini nomore telu eti kwalini nomore iture esi kai kai bina balu mere, eleki esi mata po esi nane sae mo. ³²Eleki bina balu mere imata lekwe. ³³Eleki kena pususi kwana suike bei matale, bei kwalitoia sie itua meru sire pine iono mokwai ete bina balu mere, le pususi kai bina esa mere?”

³⁴Eleki Yesuse Iralakesi be, “Batuke tamata kwanale esi kai, ³⁵po kena tamata rebe supu bitike kena kwana suike bei matale peneka kai kena Alla Ipletae imi tamatare esi kai suike mon-eka. ³⁶Le esi mata suike moneka le esi saka malekata peneka. Kai esi kwana suike bei matale peneka hoko Alla Eni nanae kenasi. ³⁷Imi persaye tamata matale ikwana suike mo. Po Musa ibeteke lekwe be tamata matale tatike pine kwana suike. Le Alla Ibeteke ete Musa ndete tapuane butuije be, ‘Aure Alla ete Abrahame, Isake kai Yakupe.’ Tuhane Ibeteke ele mere po Abrahame, Isake, kai Yakupe esi mata peneka. ³⁸Ile Alla ete tamata matale mo, po ete tamata kwanale neka. Hoko pusue Tuhane Eni jemate toini rebe esi mata pende, Tuhane Irekwa be tatike pine esi kwana suike.”

³⁹Kena kuru Torataru esi lene ele mere, esi beteke loko Yesuse be, “Kuru, Aralake mise kuate.” ⁴⁰Eleki nehe kena tneu sasaisa bei Yesuse suike moneka.

Maka Hlamate mere, Dauta Eni Tuhane kai eni anubu lekwe

20:41-44

(Mat. 22:41-46; Mrk. 12:35-37)

⁴¹Eleki Yesuse Ibeteke loko kuru Torataru be, “Le mula pine tamata esi beteke be Maka Hlamate mere Irulu bei Dautare? ⁴²Le Dauta ruai beteke Alla Eni lepate kena Maka Hlamate me buku Isike Tuhane be, ‘Alla Ibeteke loko auku Tuhane be: Arue sapleuke Auku makwanale rebe holmatele kai pleta sakesa kaiKu,’” ⁴³eleki tatike pine Au ono tamata rebe lalesi tiake Aure esi lene loko Ale neka.’

⁴⁴Dauta ruai ikoti Maka Hlamate eni Tuhane hoko Dauta eni anubu kena Maka Hlamate elika lekwe?”

**Yesuse Ibeteke loko Eni maka
luluaru leke keta bei kuru Torataru**

20:45-47

(Mat. 23:1-36; Mrk. 12:38-40)

⁴⁵Eleki kena tamata bokala esi lene Yesuse latetuke sa, Ibeteke loko Eni maka luluaru be, ⁴⁶“Imi keta bei kuru Torataru le kwakwaesi kuate. Esi suka pake lapune nanuke kai keu hole, eleki esi suka tamata esi lepae hlamate etesi me pasare. Eleki esi rue otoi misete lakwai esa me iteki luma maka kotie loko Allare, kai kena pesta hoko esi rue kena otoi misete rebe holmatele. ⁴⁷Eleki esi paksa matabina balua esi layanisi kena esi taneyaru. Eleki esi kotie loko Alla takwali lakwai esa leke tamata bokala esi noakeise tamata misete. Tamata saka kuru Torata meru sisupu hukumane bei Alla ktili lesi bei tamata makete.”

**Matabina balu susate sae
iriluke pusue eni kepene**

21:1-4

(Mrk. 12:41-44)

21 Yesuse Ime Tuhane Eni Lumare esi lalei, eleki Ibitike oalalel Iselu tamata rebe esi tanei bokala esi kusu kepene kena otoi maka tola kepene, esi nane peti derma. ²Eleki Iselu matabina balu susate sae me iluake lomei kai ikusue kepene tone bei tembaga matai lua. ³Eleki Yesuse Ibeteke be, “Imi lene mimise! Matabina balu susate meije ikusu kepene boka lesi bei sie maketaru. ⁴Le esi kusu kepene bokala bei esi taneia bokala, po matabina balu meije tamata susate hoko kepene sae mo. Masike ele mere po ikusue pusue eni kepene.”

**Yesuse Ilepa loko Tuhane Eni
Lumare be namake atiae
kai tamata esi supu susate**

21:5-19

(Mat. 24:1-14; Mrk. 13:1-13)

⁵Eleki kena sie luaya pise telua esi beteke be, “E, Tuhane Eni Lumare, selue nteki titinai le batuaru kai taneia rebe rilukelu ete Allare uandulikele.” Po Yesuse Ibeteke lokosi be, ⁶“Tatike pine petu sae me tamata bei otoi makete esi luake lomei kena atia Tuhane Eni Luma meije. Batua rebe utebabake lomaije, sae tebabake lomai moneka.”

⁷Eleki Eni maka luluaru esi beteke loko Yesuse be, “Kuru, yelu rebe minae Abetekele uono petu ilare? Kai kena yelu meru uono mosare esi tandare saisa?”

⁸Eleki Yesuse Ibeteke be, “Imi pusumi lene mimise leke imi supu lemake bei maka lemake rebe esi lepa loko petu Au luake suike yake. Esi beteke siere Maka Hlamate kai esi beteke be, takwali mo nusa meije atiare reneka po imi lene lokosi yake! ⁹Eleki imi lene be nusaru lisa kai lomai kai hoha elake hoko hku-tuke imi yake le piasare nusa kai nusa esi lisa kai lomaije neka po nusare koho mosa.

¹⁰Tatike pine nusa esi lisa kai nusa makete kai nusa rebe kamale ipletale lisa kai nusa rebe kamale makete ipletale lekwe. ¹¹Eleki isu elake kena otoi bokala kai susae manane kai makerake kenasi. Kai imi selu kai rilami le tanda ntauta bei ndete lanite.

¹²Po kena yelu meru pusulu uono mosare, tamata esi kerike imi kai esi ono imi supu susate ela titinai eleki esi kusue imi me Yahudiaru esi luma ibada kai esi kusue imi kena bui eleki esi riluke imi ete tamata elakaru kai kamalaru le imi hlaleke loko Aure pe. ¹³Eleki kena mere imi lepae Sou Misete bei Alla kena Au

etesi. ¹⁴Ele mere hoko saisa rebe imi noake kena lepa le imire imi rilami le yake, ¹⁵le kena mere imi beteke saisa etesi neka, le imi beteke mere bei ruami mo po Au ono imi rekwa titinai kena imi beteke etesi eti esi rare kai imi moneka. ¹⁶Kai amami, inami, kawalimi, betami, imi luma toini kai imi ebearu esi ono susate ete imi. Kai esi bunu leini bei imia meru. ¹⁷Kai tamata lalesi tiake imi le imi hlaleke loko Aure pe. ¹⁸Po Au raka imi rame. ¹⁹Kai sepo imi tahane hoko tatike pine imi supu hlamate bei Alla eti pela.”

Yesuse Ibeteke be tatike pine tamata ktolonaru esi atia kota Yerusaleme

21:20-24

(Mat. 24:15-21; Mrk. 13:14-19)

²⁰“Eleki sepo imi selu solaluaru esi luake keholi kota Yerusaleme hoko imi rekwa be kota mere takwali mo atiae neka. ²¹Kena mere tamata Yudea esi naya lolete ulate kai tamata rebe esi me kota Yerusaleme esi siri bei kotare kai rebe esi me kota muline, kusu lomei kota yanoma. ²²Le mere petu kena supu hukumane lulu lepata bei Alla rebe lekire emere peneka. ²³Kena petu mere ete bina rebe esi keu blublulure kai bina rebe erisi susu kwete tone sare esi blake kera titinai. Le susate elake eluake ete kota mere kai Tuhane Ihukume pusue tamata meiju. ²⁴Kai tamata leini esi supu bunu kena sari kai leini esi supu keru me pusue nusa tamata Yahudi more. Kai tamata Yahudi more esi pletae Yerusaleme kena ktiline eti roma petu rebe Tuhane Alla Iteure.”

Aure Tamata Eni Nanae rebe Au luake mei nusa meije

21:25-28

(Mat. 24:29-31; Mrk. 13:24-27)

²⁵“Kai tatike pine ndete lanite lematai, bulane kai kmalearu selu tebikelu eti tamata rilasi le saisa rebe eono mere. Pusue nusa rilasi titinai le kohua elakaru esi tulei ela titinai. ²⁶Eleki tamata rilasi titinai eti esi koli kai kleaesena kena esi selu yelu rebe uono kena nusa meije, le kbasare rebe undete lanite unisu. ²⁷Eleki kena petua meru tamata esi selu Au, Tamata Eni Nanae, Au luake suike lokomi kena moputi kai kena kbasare ktili titinai kai hita lakwai esa. ²⁸Kai sepo imi selu yelu meru uono menai peneka hoko imi tahane lale kai lale ndina neka le takwali mo imi supu hlamate neka.”

Alena umpama kena ara aini

21:29-33

(Mat. 24:32-35; Mrk. 13:28-31)

²⁹Eleki Yesuse Ibeteke lokosi kena alena umpama be, “Imi selu loko ara aini pise ai saisa neka. ³⁰Sepo imi selu esi loine ukusu hoko imi rekwa be tale musute lau moneka. ³¹Imi selu susata meru uono peneka hoko mere saka umpama meije imi rekwa be Alla Ipletat tamata repeneka.

³²Imi lene lokoKu mimise! pusue yelu meije uono kena tamata rebai meije pusumi mata mosare. ³³Tatike pine nusa meije atiae, po Auku lepataru rue eti pela!”

Imi rakami mimise

21:34-38

³⁴⁻³⁵“Imi raka ruami mimise! Imi ono pesta kai nseli yake eleki ono yelu rebe neuna yake, pise imi noake imi hidupe

yake. Leke petu Tuhane Iluake rebe hku-tuke Iluake pende, imi nete loko petu mere. Le petu rebe Iluake, pusue tamata hkutukesi titinai. ³⁶Imi nete kai namake rame kai kotie loko Alla rame leke imi ktili kena petu susata meru, eti Au, Tamata Eni Nanae, Au luake suike loko imi. Kena imi tetue Aure, rilami mo le imi sala sae mo.”

³⁷Pela petu, kena pitare Yesuse Iate-tuke me Tuhane Eni Luma po kena kpe-ture Ikeu lolete ulate saitune kena Intulu ete ndetere. ³⁸Pela beleti tamata bokala esi luake me Tuhane Eni Luma leke esi lene Yesuse Iatetuke.

Imama elakaru kai kuru Torataru esi nikwa lalane kena bunu Yesuse

22:1-2

(Mat. 26:1-5; Mrk.

14:1-2; Yoh. 11:45-53)

22 Eleki takwali mo pesta tamata Yahudiaru esi kane roti rebe pake lagi more. Petu mere esi betekele petu Paska, petu tamata Yehudiaru esi nete suike loko Alla Isirie esi ntuaana menaru bei Mesire. ²Eleki imama elakaru kai kuru Torataru esi nikwa lalane nden-dene kena kerike kai bunu Yesuse po ri-lasi le tamata bokala, le tinake esi nasu kai esi hoha hoko mere imama elaka kai kuru Torate ruasi sala.

Yudase isuka abelie Yesuse

22:3-6

(Mat. 26:14-16; Mrk. 14:10-11)

³Eleki ro tiaru esi elake ekbasae Yu-dase rebe kotine Iskariote laleije. Yudase mere ile sae bei Yesuse Eni maka lulua butu esa lisini luaru. ⁴Eleki Yudase ikeu loko imama elakaru kai tamata elaka

rebe esi raka Tuhane Eni Lumare leke ilepa lupu kaisi be iriluke Yesuse eteise elika. ⁵Hoko lalesi ndina titinai kai esi lepa lupu kena riluke kepene ete Yudase. ⁶Eleki Yudase isuka kena rana kepena meru hoko bei petu mere inikwa petu misete kena riluke Yesuse etesi nden-dene leke tamata maketa esi rekwa yake.

Yesuse Ilupuke Eni maka luluaru kena aknekae manane kena petu nete suike siri bei Mesire

22:7-13

(Mat. 26:17-25; Mrk. 14:12-21)

⁷Eleki petu kena pesta tamata Yahudi esi kane roti rebe pake lagi more, hoko piyasare esi bunu domba anai leke nete suike petua akmena rebe Alla Isirie esi ntuaana menaru bei nusa Mesire. ⁸Eleki Yesuse Iulake Petruse kai Yohanese be, “Luami keu aknekae manane kena ite kane sakesa leke ite nete suike loko Alla Isirie iteki ntuaana menaru bei nusa Mesire.”

⁹Esi ombe, “Kuru, ami nikwa otoi etia kena moa manane?”

¹⁰Yesuse Iombe, “Imi keu ndete kotare, imi tetue mokwai sae iliku kwele kena hlau buini ihbora imi. Eleki imi keu lului eti ikusu luma, ¹¹Eleki beteke kena luma upuije be amiki Kuru Itneu be, ‘Sokati etia kena Ikane manane sakesa kai Eni maka luluaru kena pesta nete suike Alla Isirie esi ntuaana menaru bei Mesire?’ ¹²Eleki luma upui mere itiluke lumare esi sokati elake sae ndete tetu. Eleki imi aknekae manane ete mere.”

¹³Eleki Petruse kai Yohanese luasi keu hoko esi selu saka Yesuse Ibeteke ete luasi. Eleki luasi aknekae manane kena pestare ete mere.

Meja Perjamuane

22:14-23

(Mat. 26:20-29; Mrk. 14:17-25;

Yoh. 13:21-30; 1Kor. 11:23-25)

¹⁴ Eleki olase kena esi kane sakesa hoko Yesuse Iluake eleki Irue sakesa kai Eni maka luluaru pine esi kane. ¹⁵ Yesuse Ibeteke lokosi be, “LaleKu kena kane pesta nete suike Alla Isirie iteki ntuna menaru bei Mesire kai imi kena Au supu susate mosare! ¹⁶ Imi lene mimise! Au kane sakesa kai imi le Au kane ele meije suike moneka roma petu rebe imi rue sakesa kai Alla kena Ipleta imi pusumi eti pelare.”

¹⁷ Eleki Yesuse Irana oba sae epenu kena anggure kweline eleki Ikotie trima kasi bei Alla eleki Ibeteke lokosi be, “Ranae kai imi pusumi kinu leleiye bei oba esa mere. ¹⁸ Imi lene mimise! Au kinu sakesa kai imi le Au kinu anggure kwelini meije moneka roma petu rebe imi rue sakesa kai Alla kena Ipletae imi pusumi eti pelare.”

¹⁹ Eleki Yesuse Irana roti, Ikotie trima kasi bei Alla eleki Ibire roti mere. Eleki Irilukele ete Eni maka luluaru kai Ibeteke be, “Meije nanakwalaKu rebe supu susate ete imi. Ono ele meije rame leke imi nete loko Au.”

²⁰ Ele mere lekwe kena esi kane pela Iriluke anggure kwelini etesi kai Ibeteke be, “Meije Auku lalakwe rebe bei imi pine ponikele leke ono taluke beluke bei Alla ete imi. Lau mo Au mata neka hoko Auku lalakwe siri leke imi rekwa be lepata bei Allare uono peneka.

²¹ Po Au beteke leke imi rekwa be tamata rebe iriluke Au ete tamata rebe laleisu tiake Au leke esi bunu Aure, imei isakesa kai ite mei meja meije. ²² Tatike pine Tamata Eni Nanae Isupu susate hoko Imata sa le Tuhane Iteu peneka. Po tatike pine tamata rebe iriluke Au loko

tamata rebe esi bunu Aure, isupu susate ela titinai.” ²³ Eleki Eni maka luluaru esi lepa loko lomai be, “Bei itea meiju sire pine iono ele mere ete iteki kurure?”

Yesuse Eni maka luluaru esi rare kai lomai loko sire pine iela lesire

22:24-30

²⁴ Eleki Yesuse Eni maka luluaru esi rare kai lomai be beise sire pine iela lesire. ²⁵ Ele mere hoko Yesuse Ibeteke lokosi be, “Nusa rebe esi rekwa Alla more esi kamalaru esi pletae esi rayataru lulu esi sukare neka. Esi suka kotise maka tapa rayate. ²⁶ Po imi ono lulusi yake. Bei imire sire pine tamata elake, suke iono saka tamata rebe eni kbsa sae mo. Kai tamata elake suke ikerike saka tamata maka layani. ²⁷ Tamata rebe iela lesire mere ile rebe irue kanere po tamata rebe ilayanire mo. Po Au mei kai imire, Aure tamata maka layani.

²⁸ Kena Au supu susate, imi keu bei Au mo. ²⁹ Ele mere hoko Au riluke kbsa ete imi kena imi pleta saka AmaKu Iriluke kbsa ete Aure. ³⁰ Ele mere hoko lalemi ndina sakesa kai Au kena Au ono Kamale. Kai imi rue kena otoi maka pleta butu esa lesini luaru kena imi pletae nusa Israele esi sukua butu esa lesini luaru.”

Yesuse Ibeteke be namake Petrusse iombe irekwaI mo

22:31-34

(Mat. 26:31-35; Mrk.

14:27-31; Yoh. 13:36-38)

³¹ Eleki Yesuse Iombe, “Simone, Simone, araka mimise! Le Alla Isebeie ro tiaru esi elake teheke ale, lupe tamata esi kbisi gandume esi kwesaije bei esi tinate leke tebi misete bei tiare. ³² Po Au kotie loko Alla etemu leke ahlaleke ktili loko Au rame. Kai kena ahlaleke loko Au ktili

peneka, hoko aono amu kwalia make-taru esi hlaleke ktili loko Au lekwe.”

³³ Eleki Petruse ibeteke be, “Tuhane, masike au kusu bui kai au mata sakesa kaiMu po au lulu Ale rame.”

³⁴ Eleki Yesuse Ibeteke loko Petruse be, “Alene lokoKu mimise! Petu meije, kena kpetu meije neka, manu tulale etot-lae mosare ale ruamu beteke rebai telu peneka be arekwa Au mo!”

**Imi ruami akneka mise le
tatike pine imi supu susate**

22:35-38

³⁵ Eleki Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru pususi be, “Kena Au ulake imi akmenare Au beteke ete imi be, ‘Imi kerike penene yanoma, kerike tase kai sandale yanoma.’ Hoko kena mere imi susa sasaisa o? Eleki esi ralake Yesuse be, ‘Mo, ami susa sasaisa mo.’”

³⁶ Yesuse Iombe, “Po meije, sire pine eni kepenene pise tase me hoko ikerie. Kai sire pine eni sari sae mo hoko iabelie eni lapune nanuke kena isabe sari. ³⁷ Imi lene lokoKu mimise! Imi ono ele mere le me Alla Eni lepata rebe lekire ebeteke Au elere:

esi noake Aure tamata neune.

Alla Eni lepata rebe lekire mere uono reneka le teu peneka.”§§

³⁸ Esi ombe, “Tuhane, selu ete meije sari nanuka lua mei.”

Yesuse Iombe, “Hleke! Lepa loko sari moneka!”

**Yesuse Ikotie loko Alla ktili titinai
me ulate Saitune aini bokala**

22:39-46

(Mat. 26:36-46; Mrk. 14:32-42)

³⁹ Eleki Yesuse Isiri bei kotare hoko lupe piyasare Ikeu lopai ulate Saitune aini

bokalaru. Hoko Eni maka luluaru esi keu sakesa kaiNi. ⁴⁰ Eleki kena esi luake me ulate mere hoko Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi kotie loko Alla leke imi supu teheke bei ro tiaru esi elake, imi ono dosa mo.”

⁴¹ Eleki Yesuse rua lora toto beisi eleki Itatu lope tapele eleki Ikotie loko Alla be, ⁴² “AmaKu, sepo Asuka hoko Atapa Au mina leke tie Au bei susate rebe suke Au supue meije. Po lulu Auku sukare yake po lulu Amu sukare.” [43 Eleki Malekate esa bei ndete lan-ite luake lokoI kena riluke ktiline eteI.

⁴⁴ Hoko Yesuse Isusa titinai hoko Ikotie loko Alla ktili titinai. Eni knatile ksulue saka lalakwe ktepulope tapele.]*

⁴⁵ Eleki Yesuse Ileu lokosi kai Iselusi ntulu peneka le kaplalesi titinai. ⁴⁶ Eleki Ibeteke lokosi be, “Le mula pine imi ntulure? Imi betu kai imi kotie loko Alla leke imi supu teheke bei ro tiaru esi elake, imi ono dosa mo.”

**Tamata esi luake kena
esi kerike Yesuse**

22:47-53

(Mat. 26:47-56; Mrk.

14:43-50; Yoh. 18:3-11)

⁴⁷ Eleki kena Yesuse Ilepai kai Eni maka luluaru sa, tamata bokala rebe esi suka kerike Yesuse esi luake sakesa kai Eni maka lulu sae bei sie butu esa lesini luaru rebe eni nane Yudase. Yudase ikeu akmena yo tamata bokala meru esi keu lului. Eleki Yudase itehaike Yesuse eleki iata Yesuse. ⁴⁸ Eleki Yesuse Ibeteke loko Yudase be, “Yudase, aata Au Tamata Eni Nanare mere tanda be aabelie Au o?”

⁴⁹ Eleki kena Yesuse Eni maka lulua rebe esi sakesa kaiNe, esi selu saisa rebe esi suka onore hoko esi beteke loko

§§22:37 Yes. 53:12

*22:44 Ayata meiju kena Alkitape sou Yunania akmenaru sae mo.

Yesuse be, “Tuhane, ami lasasi kena sari noma!” ⁵⁰ Eleki sae bei Eni maka luluaru ilasa tamata makerike ete imame elake eni tinaloini makwanale.

⁵¹ Eleki Yesuse Ibeteke loko be, “Hleke! Ono suike ele mere moneka!” Eleki Yesuse Ikerike tamata mere tinaloine eleki emise suike sosoli.

⁵² Eleki Yesuse Ibeteke loko imama elakaru, elaka maka raka Tuhane Eni Lumare kai tamata Yahudiaru esi elaka rebe esi luake kena kerikeNi be, “Aure tamata maka atia pemerinta mo, hoko imi kerike aure, imi keri sari kai ai buai yake!” ⁵³ Pela petu Au keu ndete Tuhane Eni Luma uwei keholi eleki Au atetuke ete mere takwali peneka, po imi kerike Au ete mere mo. Po yele, meije petu ete imi kena kerike Au le petu meije petu kena ro tiaru esi elake rebe maka pletae yelu neunaru ekbasa.”

**Petruse ilemake rebai telu
be irekwa Yesuse mo**

22:54-62

(*Mat. 26:57-58, 69-75; Mrk. 14:53-54, 66-72; Yoh. 18:12-18, 25-27*)

⁵⁴ Eleki esi kerike Yesuse kai esi keriNi me imame elake lakwai esare eni lumare. Kai Petruse ilulu Yesuse bei lauke. ⁵⁵ Eleki me imame elake lakwai esare eni otoi kena malamare, tamata ete mere esi lupuke auwe eleki esi rue pasa keholie. Eleki Petruse irue pasa kaisi ete mere. ⁵⁶ Eleki bina makerike ete imame elake iluake eleki iselu Petruse irue kai tamata bokala meru, hoko ililakeni kai ibeteke be, “Tamata meije isakesa kai Yesuse lekwe.”

⁵⁷ Po Petruse ilemake be, “Mo, au rekwa ile mere mo.”

⁵⁸ Eleki takwali mo ile makete lekwe iselu Petruse kai ibeteke be, “Ale mere ile sae bei Yesuse Eni tamata toini

lekwe!” Po Petruse ibeteke be, “Mo, Au mo!”

⁵⁹ Eleki kasuke olase ului, ile sae lekwe ibeteke be, “Tinai, tamata meije isakesa kai Yesuse lekwe le ile meije tamata Galilea.”

⁶⁰ Po Petruse ibeteke be, “Mo, Au nati saisa rebe abeteke ete aure mo.” Eleki kena ilepa sa, manu tulale etotlae.

⁶¹ Eleki Tuhane Yesuse Ihali kai limese loko Petruse. Eleki Petruse inete suike loko Tuhane Yesuse Ibeteke be, “Manu tulale etotlae mosare abeteke rebai telu peneka be, Arekwa Au mo.” ⁶² Eleki isiri rani eti hnetekeni le isusa.

Esi toae Yesuse kai esi tetaI

22:63-65

(*Mat. 26:67-68; Mrk. 14:65*)

⁶³ Eleki tamata rebe esi raka Yesuse esi toaeNi kai esi tetaI. ⁶⁴ Esi obi oalaleIje eleki esi beteke lokoI be, “Abeteke be sire iteta Ale?” ⁶⁵ Kai lepata tia bokala lekwe rebe esi lepaele ete Yesuse.

Yesuse Isupu keri loko imame elake

22:66-71

(*Mat. 26:59-66; Mrk. 14:55-64; Yoh. 18:19-24*)

⁶⁶ Eleki kena bebeleti lakwai esa Yahudiaru esi Tamata elakaru, imama elakaru kai kuru Torataru esi lupuke lomai kena teu lepate ete Yesuse le piasa sie meru pine esi teu pakala rebe ono sala kena agamare. Eleki tamata maka rakaru esi keri Yesuse me oasi. ⁶⁷ Eleki esi beteke loko Yesuse be, “Sepa Ale Maka Hlamate hoko Abeteke ete ami.” Eleki Yesuse Iralake be, “Masike Au beteke ete imi po imi lene loko Au mo; ⁶⁸ kai masike Au tneu sasaisa loko imi po imi ralake Au mo. ⁶⁹ Bei petu meije Au, Tamata Eni Nanae Au rue sapleuke Alla rebe Ik-

basa lakwai esare Eni makwanale rebe holmatele.”

⁷⁰Esi beteke loko Yesuse be, “Sepa ele mere hoko Ale, Alla Eni Nanae o?”

Yesuse Iombe, “Yele, lepate mere tinai! Aure Alla Eni Nanae.”

⁷¹Esi beteke sosoli be, “Ite nikwa tamata kena tutuke Yesuse moneka le rual beteke Eni salare be Isakesa kai Alla.”

Yesuse Isupu keru loko Pilatuse

23:1-5

(Mat. 27:1-2, 11-14;

Mrk. 15:1-5; Yoh. 18:28-38)

23 Eleki pusue agamare esi elaka maka teu pakalaru esi ulake keru Yesuse loko gubernure Pilatuse. ²Ete mere esi tutuke Yesuse be, “Ami selu Tamata meije Ikeri lalane tia e ete tamata bokala. Kai Ibeteke loko tamata bokala leke esi seli pajake ete Kaisare yake le Ibeteke be Ile Maka Hlamate tamata kai Ile Kamale.”

³Eleki Pilatuse ibeteke loko Yesuse be, “Ale, tamata Yahudiaru esi Kamale o?”

Eleki Yesuse Iralakeni be, “Yele, lepate mere tinai!”

⁴Eleki Pilatuse ibeteke loko imama elakaru kai tamata bokala meru be, “Tamata meije Eni sala sasaisa mo kena Isupu hukumane.”

⁵Po esi lepae tiae rame loko Yesuse be, “Eni hnaunaru elei pusue otoi Yudea peneka eti tamata esi ono hoha elake. Menai bei ndete Galilea eti roma ete meije.”

Yesuse Isupu keru loko Herodese

23:6-12

⁶Pilatuse ilene mere eleki itneu be, “Tamata meije tamata Galilea o?” ⁷Kena esi beteke be Yesuse tamata bei otoi

rebe Herodese ipletaele, eleki iulake tamata esi keruNi loko Herodese, kena mere Herodese ime Yerusaleme. ⁸Kena Herodese iselu Yesuse, laleije ndina titinai le saisa rebe Yesuse Ionoule, Ilenelu takwali peneka, kai isuka kena tetue Yesuse. Ihaleke be isupu selu Yesuse Iono tanda herane. ⁹Bei mere hoko Herodese itneu Yesuse rebai bokala po Yesuse Iralakeni kwale mo. ¹⁰Pusue imama elaka kai kuru Torata rebe esi ete mere esi kele lorau kai esi tutuke Yesuse kena nsalale elaka. ¹¹Eleki Herodese kai eni solaluaru esi malie Yesuse kai esi sobueNi eti esi alike pakiane misete kenaI lupe kamale ipakele. Eleki esi leukeNi suike loko Pilatuse. ¹²Bei akmenare Herodese kai Pilatuse luasi nasuke lomai, po kena petu mere luasi ono ebe misete kai lomai.

Tamata esi teu hukumane matale kena Yesuse

23:13-25

(Mat. 27:15-26; Mrk.

15:6-15; Yoh. 18:39-19:16)

¹³Eleki Pilatuse ilupuke imama elakaru kai tamata elakaru pususi kai tamata bokala, ¹⁴kai ibeteke lokosi be, “Imi keru tamata meije lomei lokoku le imi beteke be Ikeri hnauna tia e ete Roma esi pemerinta. Hoko meije au tneuI mei imi oami loko lepata rebe imi lepaele kenaIje peneka po tamata meije Iono tiae sasaisa mo. ¹⁵Kai Herodese lekwe isupu tiae saisa mo rebe tamata meije Ionoe le iulake keruNi lomei suike loko ami. Tamata meije iono neune sasaisa mo kena Isupu hukumane matale. ¹⁶Ele mere hoko au tetaI eleki au tiel.

[¹⁷Le piasare kena Yahudiaru esi petu pestare, itie tamata esa bei buije etesi.][†]

[†]23:17 Ayate meije kena Alkitape sou Yunania akmenaru sae mo.

¹⁸⁻¹⁹ Eleki kena mere me buije tamata sae eni nane Barabase, isupu kusu bui le ile kai eni tamata toinu esi hohae pemerinta kai bunu tamata.

Pilatuse isuka sirie Yesuse po tamata esi suka sirieNi bei buije mo. Esi kholoe sakesa be, “Bunu! Sirie Barabase ete ami!”

²⁰ Eleki Pilatuse ibeteke lokosi tiktili suike lekwe be, “Imi tamata Yahudi, suka au sirie imi kamale, o?” Le isuka kena sirie Yesuse. ²¹ Po esi kholoe suike lokoi be, “Paku! ahlake ai batai leke Imata! Paku! ahlake ai batai leke Imata!”

²² Eleki Pilatuse ibeteke lokosi suike kena rebai telu be, “Le mula pine au onoI ele mere yo Iono neune sasaisa mo? Tamata meije Iono neune sasaisa mo kena eono Isupu hukumane matale. Hoko au tetaI eleki au tiel.”

²³ Po esi kholoe ktili lesi loko Pilatuse be, “Paku! ahlake ai batai leke Imata!” Eleki esi lesi kena paku Yesuse ahlake ai bataije ne. ²⁴ Eleki Pilatuse iteu lepate kena paku Yesuse ahlake ai batai leke Imata lulu esi kholoe lokoiye. ²⁵ Kai isirie Barabase maka bunure lulu esi kotie beine, yo iriluke Yesuse etesi kena esi hukumeNi lulu esi sukare.

Tamata esi paku Yesuse ahlake ai batai

23:26-43

(*Mat. 27:32-44; Mrk.
15:21-32; Yoh. 19:17-27*)

²⁶ Eleki kena esi keri Yesuse, esi tetue tamata Kirene sae eni nane Simone, ileu bei kota mulini. Esi kerikeni eleki esi paksai keri Yesuse Eni ai batai rebe tatike pine esi paku Yesuse kenare. Eleki ilulu Yesuse muline.

²⁷ Tamata bokala esi lulu Yesuse eleki ete mere lekwe matabinana esi luluI. Hoko matabinana meru esi ranie Yesuse. ²⁸ Po Yesuse Ihali lokosi kai Ibeteke

lokosi be, “Matabinana bei Yerusaleme! Imi ranie Au yake po imi ranie ruami kai imi anaru. ²⁹ Le namake roma esi petu hoko tamata esi beteke be, ‘Mise lesi bina rebe ikeu blublulu kwale mo, kai rebe eni nanae sae mo kai isusu kwete tone kwale mosa!’ ³⁰ Kena petu mere tamata esi beteke loko ulata nanukaru be,

‘Ulate mai robi sepe ami.’ Kai esi beteke loko ulata rokonaru be, ‘Mai robi obi ami.’

³¹ Le ete Au rebe sala sasaisa more, esi ono susate ete Au ele mere, hoko ete imi rebe ono sala bokalaru, tamata esi ono susate lesi ete imi leneka. Au lupe ai matane hoko aure kotu mo. Po imire tamata ono dosa hoko imi lupe ai nsekile rebe aure kotu pusure.”

³² Kai esi keri tamata neuna lua lekwe kena esi pakusi ahlake ai batai leke esi mata sakesa kai Yesuse. ³³ Eleki kena esi roma otoi sae, esi nane Ulu alati, esi paku Yesuse ahlake ai bataije ete mere kai tamata neuna luaru lekwe esi paku luasi ahlake ai bataije neka. Hoko sae kena leiNi makwanale kai sae kena leiNi mapale. ³⁴ Eleki Yesuse Ikotie loko AmaI be, “Amate, ampune esi neunaru le esi rekwa saisa rebe esi onore mo!” Eleki esi poie undi leke esi rekwa be sire pine isupu Yesuse Eni lapunaru.

³⁵ Tamata bokala esi kele lia loko Yesuse yo tamata Yahudi esi elakaru esi toaeNi be, “Yesuse meije, Ihlamate tamata makete yele, hoko sebeie Ihlamate ruaI, sepo Ile Maka Hlamate rebe Alla IulakeIne.”

³⁶ Kai solaluaru lekwe esi lepa tia ete Yesuse neka. Esi riluke anggure maklinute eteI. ³⁷ Kai esi beteke be, “Sepa Ale Kamale Yahudi hoko ono hlamate ruaMu.” ³⁸ Eleki ete mere esi leki ndete baba bei Yesuse uluIje be, “Tamata Yahudi esi Kamale.”

³⁹Ile sae bei tamata ktolona lua rebe pakusi kena ai batai sakesa kai Yesuse isobue Yesuse be, “Ale Maka Hlamate moyo. Aono Ahlamate kai ami lekwe.”

⁴⁰Po ile saere ilakeni be, “Suke rilamu le Alla le ale tamata ktolone, asupu hukumane sakesa kaiNi. ⁴¹Luai supu hukumane meije lulu luaiki dosare, po Yesuse Iono dosa sasaisa mo.” ⁴²Eleki ibeteke be, “Yesuse, kena Aluake lomei suike kena pletae ami tamatare, Anete loko au.” ⁴³Yesuse Ibeteke lokoi be, “Ahlaleke lokoKu! Petu meije arue kai Au ndete surga.”

Teu Yesuse Eni nasite

23:44-49

(*Mat. 27:45-56; Mrk. 15:33-41; Yoh. 19:28-30*)

⁴⁴Eleki kena olasa butu esa lesini lua hkwtare, pusue nusare kpetu hoko kpetu roma olasa telu kmau, ⁴⁵le lemataije hita mo. Eleki obite nurui elake rebe blulute mpai Tuhane Eni Lumare esi lalei rebe ereba sokati mise titinaije, ekahie bei ndete roma mpe.[‡]

⁴⁶Eleki Yesuse Ikloloe loko AmaI be, “Amate, Au riluke Auku nasite eteMu.” Eleki kena Ilep pelare teu Eni nasite sosoli ne.

⁴⁷Eleki solalu utune esare esi elake iselu yelu rebe uono mere hoko iisike Alla be, “Tinai, tamata meije eni sala sae mo!” ⁴⁸Kai tamata bokala rebe esi kele lupu ete mere kena esi selu Yesuse, esi selu yelu rebe uono mere hoko esi leu kai kaplalesi titinai. ⁴⁹Kai Yesuse Eni ebearu kai matabinana rebe esi luluI bei ndete Galilea kena layani Yesuse esi selu pusue yelu rebe uono meru bei lauke.

Yusupe ihnouke Yesuse kena liane benai

23:50-56

(*Mat. 27:57-61; Mrk. 15:42-47; Yoh. 19:38-42*)

⁵⁰⁻⁵¹Eleki tamata sae me eni nane Yusupe. Ibei kota Arimatea me otoi Yudea. Lulu Tuhane, ile tamata nke-nale. Inamake petu kena Alla Ipletate tamatare. Ile, agamare esi elake maka teu pakala lekwe. Po kena teu pakala ete Yesuse isuka kena bunu Yesuse mo. ⁵²Ikeu loko Pilatuse leke ikotie Yesuse leke ihnoukeNi. ⁵³Eleki Yusupe itati Yesuse bei ai tutine eleki ikeriNi me liane benai rebe kalie me ula bature. Eleki ikopaI kena obite nurui nanuke misete eleki itolaeNi kena liane benai mere. Liane benai mere esi tolare matale kenae rebai sae mosa. ⁵⁴Petu mere, petu kena moa manane pise ono saisa neka le totonaije tamata Yahudi esi petu pleije reneka.

⁵⁵Eleki ete mere matabinana rebe esi lulu Yesuse bei ndete Galileare esi keu sakesa lekwe kena selu liane benai mere kai esi selu be tola Yesuse etika. ⁵⁶Eleki matabinana meru esi leu pine esi aknekae leite boini ntelete kena esi tolale kena Yesuse. Eleki kena tamata Yahudi esi petu pleije esi lulu Torate hoko kerike sasaisa.

Yesuse Ikwana suike bei matale

24:1-12

(*Mat. 28:1-10; Mrk. 16:1-8; Yoh. 20:1-10*)

24 Kena petu miku bebeleti matabinana meru esi keri leite boini ntelete rebe esi aknekae kena esi to-

[‡]23:45 Obite nuruije kahire esi natire be akmenare tamata dosare ikeu me Tuhane oaije mo po bei Yesuse Imatare, mere Ibuka lalane kena keu lansune loko Tuhane.

laele kena Yesuse me liane benai laleije.

² Eleki kena esi roma me liane benaije esi selu batu elake rebe epele lutike liane benaije ekloli bei liane benaije peneka.

³ Kena esi kusu mpai liane benai laleije esi selu Tuhane Yesuse Ime moneka.

⁴ Eleki esi kele totakesi le Yesuse Ime moneka. Eleki hkutukesi yo sie luaya esi kele tehaikesi. Luasi pakiane selue kliti.

⁵ Eleki rilasi titinai hoko esi tatu lope tapele po tamata lua meru esi beteke lokosi be, “Le mula pine imi nikwa Ile kwanale bei mei tamata matale?”

⁶ Iete meije moneka. Ikwana suike bei matale peneka. Imi nete suike loko saisa rebe Ibeteke ete imi kena Indete Galilea sare

⁷ be, “Au, Tamata Eni Nanae esi riluke Au ete tamata rebe esi hlaleke loko Alla mo eleki esi paku Au ahlake ai batai eleki Au mata po kena petu luare Au kwana suike bei matale.” ⁸ Eleki esi nete suike loko Yesuse Eni lepate mere.

⁹ Kena esi leu bei liane benai mere esi alenake pusue yelu rebe uono etesi me liane benaije ete Yesuse Eni maka ulaka sie butu esa lesini esaru kai Eni maka lulua maketaru. ¹⁰ Matabinana meru: Maria bei Magdalene, Yohana, kai Maria, Yakobuse inai. Kai matabina maketa rebe esi sakesa kaise esi beteke ete Yesuse Eni maka ulakaru lekwe. ¹¹ Po esi betinake matabina meru esi lepa kleklema hoko esi lene loko esi lepataru mo. ¹² Po Petruse ikeleke kai ibala lora liane benaije. Kena iroma nda liane benaije inobo bebeke lopai lale yo batuke iselu obite nurui nanuke misete rebe kopa Yesuse kenare. Hoko Petruse hkutukeni titinai, eleki ileu. Po inoake me lalei be saisa eono kena Yesuse?

Yesuse IaselukeNi me lalane lorau hena Emause

24:13-35

(Mrk. 16:12-13)

¹³ Eleki kena petu mere lekwe, Yesuse Eni maka lulua sie luaya esi keu lorau hena sae me esi nane Emause. Hena mere esi lauke kiloa butu esa lesini esa bei kota Yerusaleme. ¹⁴ Eleki lulu lalane luasi alenake loko pusue rebe eku uono kena Yesuse. ¹⁵ Kena luasi alenare, Yesuse Iluake loko luasi eleki telusi keu sakesa. ¹⁶ Po saisa eono luasi eti luasi rena Yesuse mo.

¹⁷ Yesuse Ibeteke loko luasi be, “Luami alenake saisa mei lalane meije?”

Eleki luasi kele, kai selu oalaleisu ruowelu. ¹⁸ Eleki ile rebe eni nane Kleopase iralake Yesuse be, “Amate, yapine bei pusue tamata rebe esi luake me kota Yerusaleme, ale ruamu pine arekwa saisa rebe eono pamuli meije mo piseo?”

¹⁹ Eleki Yesuse Ibeteke loko luasi be, “Saisare?”

Luasi ralakeNi be, “Saisa eono kena Yesuse bei Nasarete. Ile Nabi. Eni lepataru kai Eni makerikaru mise titinai ete Alla kai mise ete tamata. ²⁰ Po imamaru kai amiki elakaru esi rilukeNi ete tamata kena esi bunuI hoko esi pakul ahlake ai batai eleki Imata. ²¹ Eleyo kena bunuI mosare ami hlalekeNi kena Ihlamate ite tamata Israele po imata petu lua kena meije pene. ²² Po hkutuke ami titinaije neka le amiki matabinana lua pise telu, kena bebeleti lakwai esa esi keu lora liane benai rebe tolaiNi kenare, ²³ po esi seluI me moneka. Eleki esi leu esi beteke be malekataru esi aselukesi etesi kai esi beteke be, ‘Ikwana suike bei matale peneka.’ ²⁴ Eleki amiki ebea lua pise telu esi keu lora liane benaije esi selu yo tinai, Ime moneka.”

²⁵ Eleki Yesuse Ibeteke loko luasi be, “Imi boro, imi lene loko nabia akmenaru esi lepataru mo! ²⁶ Maka Hlamate suke Isupu susate ele mere mina pine Isupu rue kena pleta sakesa kai Alla.”

²⁷ Eleki Yesuse Iatetuke Alla Eni lepate kenaI rebe lekie, bei me Musa ilekire eti roma nabiaru esi lekire ete luasi.

²⁸ Eleki telusi lau bei hena rebe esi keu lokore moneka hoko Yesuse Iono lupe Ikeu siba rame, ²⁹ po luasi luti Yesuse be, “Amate, rue kai ami noma le lemataije suni neka hoko kpeture reneka.” Eleki Yesuse Ilulu luasi, kusu me luma kena Intulu kaisi ete mere.

³⁰ Eleki kena esi rue kane Yesuse Irana rotire eleki Ikotie loko Alla, Ibirele kai Iriluke etesi. ³¹ Eleki hkutuke luasi be mere Yesuse. Po sirikeNi sosoli bei luasi. ³² Luasi lepa loko lomai be, “Minae me lalane kena Ialena kai luaije, Iate-tuke Alla Eni lepataru, luaki lalema ndina titinai.”

³³ Eleki kena mere lekwe luasi leu suike lolete Yerusalem. Ete mere luasi tetue Eni maka lulua esa lesini esaru kai tamata rebe esi me kaise, esi lupuke lomai. ³⁴ Eleki esi beteke loko luasi be, “Tinai, Tuhane Yesuse Ikwana suike peneka le IaselukeNi loko Petruse.”

³⁵ Eleki luasi lekwe esi alenake Yesuse Ialena kai luasi me lalane kai luasi renaI kena Ibire rotire kena esi kane.

Yesuse IaselukeNi ete Eni maka luluaru pususi leke esi lene lokoI

24:36-49

(Mat. 28:16-20; Mrk. 16:14-18; Yoh. 20:19-23; Ula. 1:6-8)

³⁶ Eleki kena esi alena sa Yesuse Iluake lokosi kai Ibeteke be, “Hlamate. Imi rue misa kai Alla.”

³⁷ Eleki hkutukesi kai rilasi le esi noake be esi selu nitu matale. ³⁸ Eleki

Ibeteke lokosi be, “Le mula pine imi noake be meije Au more?”

³⁹ Selu balaKu kai Auku lelale. Meije Au. Kerike Au kai imi selu le nitu matale hoko esi tinai kai luline sae mo.”

⁴⁰ Eleki Iaseluke Eni balaije kai Eni lelale etesi. ⁴¹ Kai esi hlaeke lokoI mosa le lalesi ndina kuate kai hkutukesi. Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi manane sae, o?” ⁴² Eleki esi riluke iane pahpala otoi eteI. ⁴³ Eleki Iranai kai Ikanele me oaisu.

⁴⁴ Eleki Ibeteke lokosi be, “Meije Auku lepate ete imi kena ite eri sakesa sa be, ‘Alla Eni lepate kenaKu rebe me bukua Musa kai bukua nabiaru kai me bukua Isike Alla suke uono sa.”

⁴⁵ Eleki Yesuse Iono lalesi leke esi nati Alla Eni lepate. ⁴⁶ Ibeteke lokosi be, “Me Alla Eni lepata rebe lekire ebeteke be, ‘Maka Hlamate Isupu susate eti Imata po ele petu luare Ikwana suike.

⁴⁷ Eleki Auku maka luluaru esi pake Auku kbasare kena beteke Auku hnau-naru papelake nusa kai otoi leke tamata esi hleke bei maka ono dosa leke Tuhane Iampunesi. Esi keu beteke mere menai bei Yerusalem ete roma pusue nusa.’

⁴⁸ Hoko imi pine imi sasike kai alenake be Au mata peneka po Au kwana suike.

⁴⁹ Kai tatike pine Au natue Alla Eni Rore ete imi reba Amaku Italukele ete imi pende. Po imi namake mei kota meije, roma Alla Ikbasaie imi bei ndete surga.”

Yesuse Ibiti lolete surga

24:50-53

(Mrk. 16:19-20; Ula. 1:9-11)

⁵⁰ Eleki Yesuse Ikerisi siri bei kotare lolete Betania. Ete mere Iriluke misete etesi. ⁵¹ Eleki kena erI riluke misete etesi sa, Ibiti beisi lolete surga. ⁵² Eleki esi tatu pususi lope tapele lokoI eleki esi leu lope Yerusalem hoko laleisu ndina

titinai. ⁵³Hoko esi keu me Tuhane Eni
Luma rame kai esi isike Alla rame.

Sou Misete kena Yesuse rebe Yohanese Ilekiule

Lepate Menai

Sou Misete meije Yesuse Eni maka lulua rebe ibeteke ruai be Yesuse Iokine, ilekie (21:20-24; kai 13:23; 19:26; 20:2; 21:2-7). Sou Misete meije lekie leke tamata rebe esi baisele esi persaye be Yesuse, Maka hlamate rebe Alla ItalukeNi. Ile Alla Eni Nanae. Kai baue hlaleke lokoIje supu rue kai Alla eti pela (20:30-31).

Kena pasale 1 roma pasale 12, ite baise tanda herana itu rebe Yesuse Ionaule. Baue tanda herana meru tamata esi rekwa be Yesuse, Maka Hlamate rebe Alla ItalukeNi. Kai Ile Alla Eni Nanae. Rebai boka ite baise Yesuse IbetekeIne Alla Eni Nanae (1:34; 1:49; 3:16-18; 5:23-25; 11:4; 11:27; kai 20:31). Rebai boka Yesuse Ibeteke ruaI be: “Au meije roti rebe betekele be eono tamata isupu rue kai Alla eti pelare.” (6:35); “Aure saka Hitate (8:12).”; “Aure saka metu (10:7,9).”; “Aure maka raka domba misete (10:11, 14).”; “Aure maka ono tamata ikwana suike kai ono tamata esi rue kai Alla eti pela (11:25).”; “Aure saka lalane (14:6).”; “Aure saka anggure aini (15:1, 5).”. Rebai sae me lekwe Yesuse Ibeteke be “Kena ruele Abrahame mosare, Au me peneka (8:58).”

Isi

1. Yohanese eni lepate memenai kena Yesuse (1:1-18)

2. Tanda herana rebe Yesuse Ionolu kai eni hnauna ete tamata rebe etiluke ete ite be Ile, Alla Eni Nanae (1:19-12:50)

a. Yesuse Ilayani memenai mei Nusare (1:19-4:54)

b. Yelu rebe uono me kota Yerusaleme kena petu pleije (pasale 5)

c. Yelu rebe uono me otoi Galilea kena lau mo petu pesta tamata Yahudiaru esi nete suike loko Alla Isirie esi ntuaana menaru bei Mesire (pasale 6).

d. Yelu rebe uono me otoi Yudea kena lau mo tamata Yahudiaru esi pesta nete suike loko esi ntuaana menaru esi ono tale bei ai sanai me otoi nsekile (7:1-10:21)

e. Yelu rebe uono kena lau mo petu pesta nete suike loko Alla Isirie tamata Israelaru esi ntuaana menaru bei Mesire kena kerike Yesuse nere (pasale 11-12)

3. Yesuse Iatetuke Eni maka lulua rebe kpetu rebe bobanure esi bunul nere (pasale 13-17)

4. Kerike Yesuse, Bunul kai Ikwana suike (18:1-20:29)

5. Sou Misete meije esi tujuane (20:30-31)

6. Yesuse Eni hnauna pamuli: Kena Yesuse Ikwana suike, laselukeNi ete Eni maka lulua sie ituaru (pasale 21)

Yesuse Kristuse mere, Alla Eni lepate kai Hitate ete pusue tamata mei nusare

1:1-18

1 Bei akmena sa kena nusa meije tola mosa Yesuse rebe kotine Alla Eni lepate Ime peneka. Isakesa kai Alla kai Ilere Tuhane Alla lekwe. ²⁻³ Kena nusa meije tola mosare, Isakesa kai Alla. Ito-lae nusa meije kai pusue yelu mei nusare lulu Alla Eni pletare. ⁴ Pusue tamata mei nusare esi nasite beiNi kai bei Eni hidupe nkenale eono tamata esi selu hitate bei Allare. ⁵ Esi kotiNe Hitate. Le Iono hitate ehita melene kai melene ebunu Hitate mere mo.

⁶ Takwali mina, rebai sae me Alla Iulake ile sae, eni nane Yohanese. ⁷ Iluake kena ilepa loko Hitate mere, leke bei ilepare pusue tamata esi hlaleke loko Yesuse. ⁸ Yohanese mere Hitate mo po batuke iluake kena ilepa loko Hitate

mere. ⁹Le Hitate tinai rebe Ihita pusue tamatare, Iluake lomei nusa.

¹⁰Hoko Hitate luake, eleki Imei nusa peneka kai Itolae nusa meije lulu Alla Eni pletare po masike ele mere tamata nusa meije esi trimaI mo. ¹¹Iluake loko Eni negara po Eni tamataru bokala esi trimaI kai esi hlaleke lokoIJe, Iriluke kbasa etesi kena esi ono Alla Eni nanae. ¹³Mere saka ruelesi suike. Ruelesi suike mere lupe piasa ruele kwetele mo. Kai bei mokwai lalei kena supu kwetele mo. Esi ono Alla Eni Nanae le Tuhane Ionosi supu hidupe beluke. ¹⁴Esi kotie Yesuse, Alla Eni lepate ete ite tamatare. Ruaije Alla po Iono tamata kena Irue sakesa kai ite mei nusa meije po takwali mo kai kena mere ite selu Eni kbasa peneka. Eni kbasare ela titinai le Ile Tuhane Alla Eni Nanae esane. Pusue rebe nkenale bei Allare, ite rekwa titinai kai Alla Eni lale misete rebe mise titinai ete itere, ite rekwa beiNi.

¹⁵Yohanese iluake le tita kena Yesuse be, "Ile meije pine Au betekeNi ete imire be, Iluake pamuli bei au po Eni kbasare ela lesi au le kena ruele au mosare Ime peneka." ¹⁶Imise titinai. Kai bei Eni lale misete mere pine Iriluke misete rame ete ite. ¹⁷Tuhane Eni hukumaru ite supulu bei Musa. Po Alla Eni misete ete itere kai Eni nkenale, ite rekwa baue Yesuse Kristuse. ¹⁸Sae iselu Tuhane Alla mosa batuke Eni Nanae esane ruaI rebe Isakesa kaiNi kai rebe IthaikeIne. Kai Eni Nanae esane mere pine Iaseluke AmaI ete ite.

Yohanese ilepa loko ruai ete tamata Yahudiaru

1:19-28

(Mat. 3:1-12; Mrk. 1:1-8;

Luk. 3:3-6, 15-17)

¹⁹Petu rebai sae me tamata Yahudiaru esi elaka rebe esi rue me kota Yerusaleme esi ulake imamaru kena sakesa kai tamata Lewi kena esi keu tneu Yohanese. Esi tneui be, "Ale sire?"

²⁰Eleki Yohanese iralakesi titinai be, "Aure Ile rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamatare mo."

²¹Eleki esi tneui be, "Hoko ale sire? Ale nabi Elia, piseo?" Yohanese iombe, "Mo." Esi ombe, "Ale nabi rebe akmena taluke be tatike pine iluake lomei nusare, piseo?" Iombe, "Mo."

²²Esi ombe, "Sepo ele mere hoko abeteke ete ami be ale sire? Leke ami leu beteke ete tamata elaka rebe esi ulake ami tneu alere."

²³Iombe, "Aure tamata rebe ibeteke loko tamata bokala ndete otoi nsekile be, 'Imi aknekae lalemi leke imi hlaleke loko Alla.'" Yohanese ilepa mere lulu akmena nabi Yesaya ibetekele.

²⁴Tamata rebe esi supu ulake bei tamata Parisiaru, ²⁵esi ombe, "Sepo ale, Ile rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamatare mo, nabi Elia mo, nabi mo, hoko abaptise tamata le mula?"

²⁶Yohanese iombe, "Au baptise tamata kena kwele. Po kena mere imi sakesa kai Ile sae me po imi rekwaI mo. ²⁷Ile mere Iluake pamuli beiku po au supu rue sakesa kaiNi mo le Eni kbasare ktili titinai."

²⁸Pusue yelu rebe Yohanese Ionolu meru me hena Betania, kwele Yordane rebe Yohanese ibaptise tamataru kenare esi tebai.

**Yesuse saka Domba Anai
rebe palae ete Allare**

1:29-34

²⁹ Eleki ele bobanure Yohanese iselu Yesuse Iluake lokoi. Eleki Yohanese ibeteke be, “Selu, mere Alla Eni Domba Anai rebe lampune tamata mei nusare esi dosaru. ³⁰ Ile mere pine au beteke be, ‘Iluake pamuli bei au po au rue sakesa kaiNi mo le Eni kbasare ktili titinai.’ Le ruele au mosare Ime peneka. ³¹ Kena menaije au rekwaI mo be Ile Kristuse. Po au baptise tamata kena kwele leke tamata Israele esi rekwaI.”

³²⁻³³ Bei akmena au rekwaI mosa po Alla Iulake au baptiseNi kena kwele. Alla Ibeteke loko au be, “Sepo aselu Ro Misete Irulu bei ndete lanite pine esabuke sae hoko Ile mere pine Ibaptise tamataru, Iono Ro Misete Ikbasaie. Eleki roma esi peture au selu Ro Misete selu saka manu abune erulu bei ndete lanite esabuke kenaI pine au rekwaI.

³⁴ Au ruaku seluI peneka hoko au beteke ete imi be Ile meije Alla Eni Nanae.”

Yesuse Eni maka lulua memenaiju

1:35-42

³⁵ Eleki ele bobanure Yohanese ikele me otoi mere kai eni maka lulua lua. ³⁶ Kena iselu Yesuse Ilia ete mere eleki ibeteke loko eni maka lulua meru be, “Selu, Ile mere Alla Eni Domba Anaije!”

³⁷ Sie luaya meru esi lene Yohanese eni lepate eleki esi keu lulu Yesuse. ³⁸ Yesuse Ihali sapa muliNi eleki Iselu esi keu lululje kai Itneusi be, “Imi nikwa saisa?”

Esi ombe, “Kuru, ami nikwa loko Ale. Arue etia?”

³⁹ Yesuse Iombe, “Mai leke imi ruami selue.” Esi keu kaiNi leke esi selu be, Irue etia. Kena mere kasuke olasa ata kmau,

esi keu kaiNi me Eni maka rue lakwaije, eleki esi rue kaiNi petu mere.

⁴⁰ Sie luaya rebe esi lene Yohanese eni lepate eleki ile sae bei sie lua meru ikeu lulu Yesuse, mere Andrease, Simone Petruse kwalini mulire. ⁴¹ Eleki Andrease ialena kai Yesuse pela eleki ikeu loko kwalini Simone eleki ibeteke be “Kwali, ami tetue Ile rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamatare peneka.” Mere kena sou Ibranire Mesiase yo sou Yunanire Kristuse. ⁴² Eleki Andrease iliku Simone loko Yesuse.

Yesuse Ilimese Simone eleki Ibeteke lokoi be, “Ale Simone, Yohanese eni nanae, po namake esi kotie ale Kepase, kena sou Yunanire Petruse, natire be batu.”

**Yesuse Ikoti Pelipuse kai
Natanela leke esi lulul**

1:43-51

⁴³ Eleki ele bobanure Yesuse Isuka keu lori otoi Galilea, eleki Inikwa loko Pelipuse roma Itetuini. Eleki Ibeteke lokoi be, “Mai lulu Au!” ⁴⁴ Pelipuse tamata bei kota Betsaida, Andrease kai Petruse luasi bei mere neka. ⁴⁵ Pelipuse itetue Natanela eleki ibeteke lokoi be, “Ami tetue Ile rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamata rebe Musa ilekiNi me bukua rebe kotiele Alla Eni lepate kai nabia make-taru esi lekiNi me bukua makete peneka. Mere Yesuse, Yusupe Eni nanae, tamata bei hena Nasarete.”

⁴⁶ Eleki Natanela ibeteke lokoi be, “Maka Hlamate Iluake bei hena Nazarete saisa mo. Hena mere to kuate.”

⁴⁷ Eleki Pelipuse ibeteke lokoi be, “Mai ite keu leke ale ruamu seluI.” Kena Yesuse Iselu Natanela iluake lokoI, Yesuse Ibeteke be, “Selu, Natanela meije tamata Israele titinai, tamata maka lemaka mo.”

⁴⁸ Eleki Natanela itneu Yesuse be, “Tuhane, le mula pine Arekwa auku sifate?” Yesuse Iombe, “Kena Pelipuse ikeri ale mosare, Au selu ame ara aini esi uweije.”

⁴⁹ Natanela iombe, “Ntuane Kuru, Ale, Alla Eni Nanae. Ale, Israelaru esi Kamale.”

⁵⁰ Yesuse Iombe, “Ahlaleke lokoKu peneka le Au beteke be, ‘Au selu ame ara aini esi uweije.’ Tatike pine aselu tanda herane ela lesi bei meije. ⁵¹ Lene loko Auku lepate meije, namake aselu lanite baeke kai Alla Eni malekataru esi rulu sa loko Au, Tamata Eni Nanare.”

Totliba me kota Kana

2:1-11

2 Eleki kena petu telu suike totliba sae me kota Kana me otoi Galilea, kai Yesuse inal ete mere lekwe. ² Yesuse kai Eni maka luluaru esi supu koti kena totoliba mere lekwe. ³ Eleki kena esi anggure pusu peneka, Yesuse inal beteke lokoI be, “Yesuse, esi anggure pusu peneka.”

⁴ Eleki Yesuse Ibeteke loko inal be, “InaKu, abeteke ete Au yake. Petu kena Au beteke ruaKue emeije mosa.”

⁵ Po Yesuse inal beteke loko tamata makerikaru be, “Imi ono lulu saisa rebe Ibetekele neka.”

⁶ Ete mere esi tolai tempayana buina ne kena koa saisa rebe lulu tamata Yahudiaru esi atate suke koare. Tempayana meru buini esare, ekute kwele litera utune. ⁷ Yesuse Iombe, “Kute kwele kena tempayana meru eti upenu.” Eleki esi kute kwele eti upenu. ⁸ Yesuse Iombe, “Imi ripa toto kai kerie ete totlibare esi elake.” Eleki esi kerie ete totlibare esi elake. ⁹ Eleki kena totlibare esi elake inenake kwele rebe elelie anggure mere pende, irekwa be anggure mere ebei etia mo, po tamata makerike rebe iripare irekwae. Eleki totlibare esi elake ikoti

mokwai rebe ikaije. ¹⁰ Kai ibeteke lokoi be, “Piasare tamata esi riluke anggure rebe misete titinaije akmena, kai kena esi kinu eti esi nseli peneka pine riluke anggure rebe mise kuate more. Po ale mo, ahnouke anggure misete titinaije eti roma meije pine asiriele.”

¹¹ Yesuse Iono tanda herane memenaije emere. Iono mere me kota Kana me otoi Galilea. Iaseluke Eni kbasia elake bei ndete surgare baue tanda herane mere. Hoko Eni maka luluaru esi hlaleke lokol titinai.

¹² Eleki Yesuse Ikeu lori kota Kapernaume sakesa kai inal kai kwalinisi kai Eni maka luluaru. Esi rue ete mere petua ilaru.

Yesuse Isui tamata maka abelia kai maka tukare kepene bei Tuhane Eni Lumare

2:13-25

(*Mat. 21:12-13; Mrk.
11:15-17; Luk. 19:45-46*)

¹³ Kena lau mo tamata Yahudi esi pesta nete suike Alla Isirie esi ntuaana menaru bei Mesire, Yesuse Ikeu lolete kota Yerusalem. ¹⁴ Eleki kena Ikusu me Tuhane Eni Lumare, Itetue tamata maka abeli lembu, domba kai manu abune kai maka tukare kepene me Tuhane Eni Lumare esi uweije. ¹⁵ Yesuse Iselu ele mere, Iono mekute buai maka hbali eleki Isui pusue esi dombaru kai lembuaru bei Tuhane Eni Lumare. Ihali maka tukare kepenaru esi mejaru eti esi kepenaru utetu liplapu lori lopai. ¹⁶ Eleki Ibeteke loko maka abelian manu abunaru be, “Bitike pusulu bei meije. Imi ono AmaKu Eni Lumare kena otoi maka abelian yake!” ¹⁷ Hoko Eni maka luluaru esi nete loko lepate matai bei Alla Eni lepate rebe lekire, eombe, “Au oki AmaKu Eni Lumare. Kai bei mere pine ekeri Au kena matale.”

¹⁸ Eleki tamata Yahudiaru esi elakaru esi lepa lelie Yesuse be, “Aaseluke tanda herane sae ete ami leke ami rekwa be Ak-basa kena ono ele mere.”

¹⁹ Yesuse Iombe, “Namake imi selu tanda herane elere: Tuhane Eni Luma meije likwaiele, po Au eleke suikele batuke petua lua.”

²⁰ Esi omba, “Amiki ntuanaru esi eleke Tuhane Eni Luma meije ekane musuna butu ata lesini ne, yo Aomba Aekelele batuke petua lua o?”

²¹ Po esi rekwa mo be Yesuse Ibeteke Tuhane Eni Lumare, mere Ibeteke rual Eni nanakwalaIje. ²² Hoko kena Ikwana suike bei matale pende, Eni maka lu-luaru esi nete loko lepate rebe Ibeteke mere. Hoko esi hlaleke titinai loko Alla Eni lepata rebe lekiule kai lepata rebe Yesuse Ilepaale.

²³ Kena Yesuse Irue me Yerusaleme kena tamata Yahudiaru esi pesta nete suike Alla Isirie esi ntuaana menaru bei Mesire, tamata bokala esi hlaleke lokoI le esi selu tanda herana rebe Ionoule. ²⁴ Po Yesuse rual persayesi mo, le tamata eni sifate Irekwae titinai. ²⁵ Kai lepa loko tamata makete eni sipate eteI moneka, le tamata laleije Irekwae.

Yesuse Ilepa kai Nikodemuse loko rue kai Alla eti pelare

3:1-21

3 Tamata Parisi sae me eni nane Nikodemuse, ile agama Yahudiaru esi elake sae. ² Kena kpetu rebai sae me iluake loko Yesuse kai ibeteke be, “Ntuane kuru, ami rekwa be Alla Iu-lake Ale kena Aatetuke ami. Le tamata makete iono tanda herane kena aseluke Alla Eni kbasare lupe Aonore saisa mo, sepo kbasae bei Allare sae mo.”

³ Yesuse Iombe, “Alene mimise! Tamata rebe ruelei suike more, ile mere sae bei sie rebe Alla Ikbasaise mo.”

⁴ Nikodemuse iombe, “Ntuane kuru, Tamata rebe intua pende ruelei suike elia? Ikusu suike kena inai tibuine kai inai rueleije yelo?”

⁵ Yesuse Iombe, “Au beteke ete ale titinai be sepo sae pine ruelei bei kwele kai Tuhane Eni Rore kbasani mo hoko ile mere sae bei Alla Eni tamata rebe Ikbasaise mo. ⁶ Le iteki nanakwalamo meiju ite inama iruele ite po rue eti pela kai Allare mere bei Alla Eni Rore. ⁷ Hkutu-ke ale yake, sepo Au beteke loko ale be, ‘Ruele ale suike mina pine aono Alla Eni tamata.’ ⁸ Selu balate. Ehbue loko etia neka eleki ite lene esi tuleije po ite rekwa mo be eluake bei etia pise ehbue loko etia. Sakesa kai tamata rebe Alla Eni Rore Iono supu hidupe beluke le ite kbasae Alla Eni Ro mere mo pise ite rekwa Eni lalane mo po ite selu kena tamata esi hidupe pela peture.”

⁹ Nikodemuse iombe, “Yelu meru uonore elia?”

¹⁰ Eleki Yesuse Iombe, “Aatetuke tamata Israelaru yo le mula pine anati yelu mere more? ¹¹ Au beteke ete ale be ami lepae loko saisa rebe ami rekwa kai ami beteke saisa rebe ami selue kena matama ruama. Au beteke meije tinai po alene loko mo. ¹² Au lepa loko yelu mei nusa meije apersaye au mo. Ele mere hoko lepa loko yelu ndete surgare lekwe apersaye mo lesi leneka. ¹³ Sae isa lolete sorga mosa eleki irulu lomei nusa suike kena ibeteke sorgare ete imi. Batuke Au, Tamata Eni Nanae, ruaKu pine rulu bei ndete surgare kena beteke surgare ete imi.

¹⁴ Kena akmenare Musa isake niakwe bei tembagare me otoi nsekile leke sire pine ibitike ului kena selu niakwe

mere isupu hlamate bei niakwe keteije.[¶] Sakesa neka, Au, tamata eni Nanare namake Au supu sake kena ai tutini.¹⁵ Leke sire pine ihlaleke loko Aure, isupu hlamate eti pela.

¹⁶Alla Ioki tamata mei nusa meije titinai eti Iriluke Au, Eni Nanae esane lomei nusa meije leke sire pine ihlaleke loko Aure isupu rue kai Alla eti pela.¹⁷ Le Alla Iulake Au luake lomei nusa meije kena Au hukume tamata mei nusa meije mo po kena hlamate tamata mei nusa meije.¹⁸ Sire pine ihlaleke loko Au, Alla Eni Nanae esane hoko isupu hukumane mo, po sire pine ihlaleke loko Au mo hoko Alla Itutukeni peneka.¹⁹ Alla Itutukeni le Au rebe kotie Aure hitate, Au luake mei nusa peneka po tamataru batuke esi trima melene. Esi trima melene le esi ono neune.²⁰ Tamata rebe isuka ono neune isuka hitate mo hoko itehaike hitate mo, leke iono neune selu yake.²¹ Po sire pine iono nkenale hoko iluake loko hitate leke saisa rebe ionore tamata esi rekwa be mere lulu Alla Eni sukare.”

Yohanese ilepae loko Yesuse

3:22-36

²²Eleki Yesuse Ikeu sakesa kai Eni maka luluaru lori otoi Yudea kai Irue kaisi ete mere kai Ibaptise tamata.²³⁻²⁴ Kena mere Yohanese maka baptise ikusu bui mosa. Ibaptise tamata me hena Ainone tehaike hena Salime, le ete mere kwele bokala. Tamata bokala esi luake rame lokoi leke ibaptisesi.

²⁵Eleki tamata leini rebe esi lulu Yohanese eni maka luluaru kai tamata Yahudia sae me esi nasuke lomai loko atate koa nanakwalare.²⁶ Eleki esi luake loko Yohanese kai esi beteke lokoi be, “Kuru, Tamata rebe Isakesa kai ale

ndi kwele Yordane tebaije kai ale lekwe alepae lokoI peneka, Ibaptise tamata lekwe kai tamata boka titinai esi keu lokoI, hoko tamata esi luake loko ite boka moneka.”

²⁷Yohanese iombe, “Ele mere neka le sae iono sasaisa mo sepo Alla ndete surga Iriluke ktiline etei mo.²⁸ Imi ruami lene saisa rebe akmenare au betekele ete imire peneka. Au beteke be aure Ile rebe Alla ItalukeNi kena hlamate tamatare mo. Batuke Alla Iulake au luake akmena beiNI.²⁹ Meije laleku ndina titinai. Le Ile rebe au aknekae lalane etelje Ime peneka. Au meije batuke tamata piasa. Ile saka mokwai rebe iono kena ikai. Saka au aknekae eni yelu pusulu kena ikaije. Hoko petu kena mokwaije kai binare luasi kai lomaije mina pine laleku endina titinai.³⁰ Pentine, Isupu isike rame kena ono tamata elake yo au kurane rame ono tamata tone.

³¹Iluake bei ndete surga hoko Iela lesi bei pusue tamata mei nusare. Po rebe luake bei nusa meije, batuke tamata nusa meije neka hoko batuke ilepa loko nusa meije neka. Ibei ndete surga hoko Iela lesi bei pusue tamata.³² Ilepa loko saisa rebe Iselure kai rebe Ilenere po tamata mei nusa meije sae ipersaye Eni lepataru mo.³³ Po sire pine ipersaye loko Eni lepataru hoko inaku be Allare Inkena.³⁴ Le Yesuse Iluake bei Tuhane Alla hoko Ilepa loko Tuhane Alla Eni lepataru le Tuhane Alla Eni Rore kbasaeNi.³⁵ Tuhane Alla Ioki Eni Nanae Yesuse titinai kai Iriluke pusue kbasare etel.³⁶ Hoko sire pine ihlaleke loko Alla Eni Nanae mere, isupu rue kai Alla eti pela, po sire pine ihlaleke loko Eni Nanae mere mo, hoko isupu rue kai Alla mo po Alla Iaseluke Eni nasute etesi hoko Ihukumesi bei meije eti pela.”

[¶]3:14 Tuhane Iulake Musa isake niakwe leke tamata Israela rebe niakwe keteise esi mata yake. Meije tatu loko ro tiare mo. Ntu. 21:9

**Yesuse Ialena kai bina
sae bei otoi Samaria**

4:1-42

4 Tamata Parisiaru esi lene be tamata boka titinai esi ono Yesuse Eni maka lulua kai esi kotie Yesuse Ibaptisesi, eti boka lesi bei rebe luake kena lulu Yohanese. ²Eleyo Yesuse rual baptise mo, po Eni maka luluaru pine esi baptisesi. ³Kena Yesuse Irekwa be tamata Parisiaru esi lene kena saisa rebe Yesuse kai Eni kwetelaru esi onoule peneka hoko Ikeu bei otoi Yudea leke leu suike me otoi Galilea. ⁴Kena Ikeure, Ikeue otoi Samaria. ⁵Eleki Iluake me kota sae me otoi Samaria esi nane Sikare. Kota mere lau bei tapele rebe akmena Israelaru esi ntuanana mena Yakupe irilukele ete eni nanae Yusupe mo. ⁶Yakupe eni prigire ete mere. Yesuse nanaIje kerae lalane hoko Irue me prigi mere esi leine. Kena mere kasuke olasa butu esa lesini lua hkwata. ⁷⁻⁸Eleki Yesuse Eni maka luluaru esi siba me kota Sikare kena sabe manane.

Takwali mo bina Samaria sae me iluake kena keri kwele bei prigi mere. Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Kuanae, riluke kwele ete Au noma.”

⁹Bina Samaria mere ibeteke lokoi be, “AmaKu, Ale tamata Yahudi, aure tamata Samaria. Le mula pine ama akotie kwele bei au kena Akinure?” Ilepa loko Yesuse ele mere le piasare tamata Yahudiaru esi ono ebe kai tamata Samaria mo.

¹⁰Yesuse Iombe, “Kuanae, sepo arekwa Au meije sire, kai sepo arekwa Alla Eni misete rebe Irilukele ete tamatare hoko kuanae ruamu pine akotie kwele bei Au kena akinue. Kai namake pine Au riluke kwele rebe eono hlamate ete ale.”

¹¹Bina mere iombe, “Ntuanane, Amu maka ripa kwele sae mo kai prigi meije

nanu titinai, hoko Asupu kwele rebe eriluke hlamate mere bei etia? ¹²Yakupe amiki ntuanane mena iriluke prigi meije ete ami. Ruai eri rana kwele bei meije kena akinue kai eni bina kai nanaru kai eni binatanaru kinu beije neka. Hoko AmaKu Anoake be Alesi bei amiki ntuanane mena Yakupe yake.”

¹³Yesuse Iombe, “Sire pine ikinu kwele meije, kmalakeni suike sa, ¹⁴po sire pine ikinu kwele rebe Au rilukele eteije, eti pelare kmalakeni moneka. Le kwele rebe Au rilukele eteije ekeu rame me laleije eti isupu rue kai Alla eti pela.”

¹⁵Bina mere iombe, “Ntuanane, riluke kwele mere ete au, leke kmalake au yake kai au luake lomei kena kerie kwele yanoma.”

¹⁶Yesuse Iombe, “Keu koti amu mokwai ilomei.”

¹⁷Bina mere iombe, “Auku mokwai sae mo.”

Eleki Yesuse Iombe, “Abeteke tinai, ¹⁸le akai mokwaia lima peneka kai mokwai rebe irue kai ale mere lekwe amu mokwai mo.”

¹⁹Bina mere iombe, “Tuhane, meije pine au rekwa be Ale nabi. ²⁰Amiki ntuanana menaru esi tatu loko Alla kena ulate meije po imi tamata Yahudiaru imi sukare tamata esi tatu loko Allare batuke me kota Yerusaleme.”

²¹Yesuse Iombe, “Kuanae, persaye loko Au, roma esi petu hoko tamata esi tatu loko Alla Amate mei ulate meije moneka kai me kota Yerusaleme moneka. ²²Imi tamata Samariaru imi tatu loko Alla po imi rekwa mo be Alla mere sire. Po ami tamata Yahudiaru, ami tatu loko Alla le ami rekwa beiNi le tatike pine rue kai Alla eti pelare ebei tamata Yahudi. ²³Po roma esi petu kai esi peture meije peneka tamata esi tatu loko Alla kena cara tinai le Alla Eni Rore Itapasi leke esi rekwa tatu loko Amate Elake. Le Alla Isukare tatu lokoIje kena

cara ele mere. ²⁴ Allare Ro hoko sire pine itatu lokoIje suke itatu lokoI kena Ro kai tatu titinai.”

²⁵ Bina mere iombe, “Au rekwa be Ile rebe Alla IulakeNi kena Ihlamate tamata rebe kotiNe Kristuse namake Iluake. Sepo Iluake hoko Ibeteke pusue meru ete ami.”

²⁶ Yesuse Iombe, “Abeteke Kristuse, mere Au rebe mei lepa kai ale.”

²⁷ Kena Yesuse Eri alena kai bina Samaria mere sa, Eni maka luluaru esi luake kai hkutukesi le Yesuse Ialena kai bina Samaria mere. Po sae itneu bina mere mo be, inikwa saisa pise le mula pine Yesuse Ialena kaine?

²⁸ Eleki bina mere isebeie eni tempayane ete mere kai ileu lorau kotare kai ibeteke loko tamata ete meru be, ²⁹ “Mai selu mina! Auku atate eliare, Ile sae ete ndare Ibeteke pusulu ete au peneka. Tinake Ile ndare rebe Alla IulakeNi kena Ihlamate tamatare piseo?” ³⁰ Eleki esi siri bei kotare kena selu Yesuse.

³¹ Kena tamata bokala meru esi luake mosare, Eni kwetaru esi beteke lokoI be, “Kuru, kane mina.”

³² Po Iombe, “Auku manane mei. Imi rekwa mo.”

³³ Eleki Eni maka luluaru esi beteke loko lomai be, “Sae ikeri manane etel pene piseo?”

³⁴ Yesuse Iombe, “Sepo Au lulu Alla rebe Iulake Aure Eni sukare, kai Au ono pusue makerike rebe Irilukele ete Aure, mere pine eono laleKu endina. Saka tamata rebe tiai sene eleki ikane eti ipilare. ³⁵ Imi beteke be, ‘Bulana ata sa pine ulu hasile esi talei.’ Po Au beteke ete imi be, ‘Selu, tamata Samaria esi luake le esi suka hlaleke loko Au! Sie meru saka ndinu rebe esi hasile plisi peneka rebe ulure yele pende. ³⁶ Meije

petu kena ite ulu hasile. Petu meije Alla Iono tamata esi hlaleke lokoI leke seli imi susate. Kai tamata rebe esi hlaleke esi supu rue kai Alla eti pela. Leke saka tamata maka andinu kai tamata maka ulure, ite lalemaru ndina sakesa le ite supu miseta bokala. ³⁷ Le lepate matai be sae iatnane kai sae makete iulure, mere tinai. ³⁸ Le Au ulake imi keu me ndinu rebe imi kerike ktili lokole mo, leke imi supu hasile bokala. Tamata rebe esi akmenare, esi kerike ktili lokole, po imi supu hasile bokala bei esi makerike ktiline mere.”

³⁹ Tamata Samaria bokala bei kota mere esi hlaleke loko Yesuse le bina mere ibeteke be, “Auku atate eliare Yesuse Ibeteke pusulu ete au peneka.”

⁴⁰ Eleki kena tamata Samariaru esi luake loko Yesuse, esi kotie beiNi leke Irue kaisi. Hoko Irue kaisi petua lua.

⁴¹ Kai bei Iatetukeise, tamata bokala esi hlaleke lokoI lekwe. ⁴² Kai esi beteke loko bina mere be, “Ami hlaleke loko Tuhane mere batuke bei saisa rebe abetekele moneka po bei ami lene rual eriNi lepataru kai ami rekwa be Ilere Maka Hlamate tamata mei nusa meije tinai.”

Yesuse Ileu lori Galilea

4:43-45

⁴³ Petua lua peneka, Yesuse Irue me kota Sikare eleki Ikeu lori otoi Galilea.

⁴⁴ Yesuse Ibeteke peneka be, “Piasare nabi isupu holmate bei tamata me eni hena mo kai eni luma toinu mo.” ⁴⁵ Po kena Iluake ndi otoi Galilea, tamata ete meru esi sapaI kena misete le esi selu yelu rebe Yesuse Ionolu mpai kota Yerusalemene kena pesta tamata Yahudi-aru esi nete suike loko Alla Isirie esi ntuana menaru bei Mesire peneka.

**Yesuse Iono tamata makerike me
Yahudiaru esi kamale eni otoi
maka ruere eni nanare imise**

4:46-54

(Mat. 8:5-13; Luk. 7:1-10)

⁴⁶ Eleki Yesuse Ilesu suike me kota Kana me Galilea. Ete mere kena akmenare Yesuse Iono kwele eliele anggure. Tamata sae me tamata makerike ete kamale eni nanare kerakeni me kota Kapernaume. ⁴⁷ Eleki kena ilene be Yesuse Iluake me otoi Galilea bei mpai otoi Yudea, hoko ikeu loko Yesuse kai ibeteke kenaI leke Ikeu me Kapernaume kena Iono eni nanare eni makerake mise le kerakeni ktiti tinai. ⁴⁸ Yesuse Iombe, “Imi hlaleke loko Aure batuke kena imi selu tanda herane rebe Au onoule.”

⁴⁹ Eleki tamata makerike ete kamale mere iombe, “Ntuane, keu loko auku anare nunu noma yapine imata.”

⁵⁰ Eleki Yesuse Iombe, “Akeu noma, le amu anare imise peneka.” Tamata mere ihlaleke loko Yesuse ilepare eleki ikeu.

⁵¹ Kena ime lalane tlai, itetue eni tamata makerikaru esi beteke lokoi be, “Ntuane, amu anare imise peneka.”

⁵² Tamata mere iombe, “Auku anare imise kena olase ilare?”

Esi ombe, “Memane kasuke kena olase esa hkware eni musute sirikele.”

⁵³ Kwetele mere amai inete be kena olase mere Yesuse Iombe, “Amu anare imise peneka.” Eleki ruai kai eni luma toini pususi hlaleke loko Yesuse.

⁵⁴ Yesuse Iono misete meije kena rebai lua kena Iluake me otoi Galilea bei otoi Yudeare.

**Yesuse Iono tamata makerake imise
kena tamata Yahudiaru esi
petu plei me tibu Betesda**

5:1-18

5 Tamata Yahudiaru esi petu elake tehaike repeneka eleki Yesuse Ikeu lopai kota Yerusaleme, leke Ionoe ete mpaije. ² Me Yerusaleme tehaike metu kusu loko kotare rebe esi nane metu Domba, ete mere tibu sae me lulu sou Ibranire kotiele tibu Betesda. Tibu mere esi otoi lima me esi leine rebe kotiele serambi. ³ Kai me serambia meru tamata makeraka bokala esi ntulu ete mere. Tamata matapolala, tamata harekuta kai tamata sisata rebe esi [tatike tibu mere enlisure. ⁴ Le Tuhane Eni malekate rere-bai rulu kena tibu mere kai inisuke tibu mere. Kai sire pine ikusu akmena lope tibure kena tibure enlisure makerake sasaisa neka emise beini.] ⁵ Ete mere mokwai sae me kerakeni musuna butu telu lesini kwalu peneka. ⁶ Eleki kena Yesuse Iselu tamata mere intulu ete mere, Irekwa be tamata mere kerakeni takwali peneka. Yesuse Iombe, “Asuka kena amise o?”

⁷ Tamata makerake mere iombe, “Ntuane, kena tibure enlisure, sae iruluke au lope tibure mo. Kai kena au ono kena rulu lope tibure tamata makete irulu akmena bei au peneka.”

⁸ Yesuse Iombe, “Ele mere hoko betu, bitike amu paille kai keu.” ⁹ Kai kena mere neka tamata mere imise sosoli eleki ibitike eni paille eleki ikeu.

Po Yesuse Iono mere kena tamata Yahudiaru esi petu pleije, eleyo piasare kena petu pleije tamata Yahudiaru esi kerike mo. ¹⁰ Hoko tamata Yahudiaru esi beteke loko tamata rebe imise mere be, “Petu meije petu plei hoko akeri amu paille yake.”

§5:4 Ayata meiju kena Alkitape sou Yunania akmenaru sae mo.

¹¹ Po iombe, “Tamata rebe Iono au misere Iulake au be, ‘Bitike amu paile kai keu.’”

¹² Esi ombe, “Sire rebe Ibeteke etemu be, ‘Bitike amu paile kai keure?’”

¹³ Po tamata rebe imise mere irekwa sire mere moneka. Le Yesuse ikeu me tamata bokala meru peneka.

¹⁴ Kena petu mere neka Yesuse Itetueni suike me Tuhane Eni Luma laleije eleki Ibeteke lokoi be, “Meije amise peneka hoko aono dosa yanoma leke asupu susate rebe ektili lesire yake.”

¹⁵ Eleki tamata mere isiri kai ialenake ete tamata Yahudiaru be Yesuse pine Ionoise. ¹⁶ Hoko tamata Yahudiaru esi atula kena ono susate ete Yesuse le Iono tamata esi mise bei makerake kena tamata Yahudiaru esi petu pleije.

¹⁷ Po Yesuse Ibeteke lokosi be, “AmaKu Ikerike pleti mo eti meije neka, hoko Au lekwe kerike rame.”

¹⁸ Hoko tamata Yahudiaru esi atula ktili lesi leneka kena bunuI, le batuke Ituli kai Yahudiaru esi petu pleije mo po kai Ibeteke be AmaI kena Allare, ele mere hoko Inoake be Isakesa kai Alla.

Yesuse Ilepa loko Eni kbasare kai nkenale

5:19-47

¹⁹ Yesuse Iralake tamata meru be, “Imi lene mimise kai persaye! Alla Eni Nanae meije, Au ruaKu hake sae mo kena ono saisa rebe Au suka onore. Au suka ono saisa rebe Au selu AmaKu Ionore. Le saisa rebe AmaKu Ionore, mere lekwe Au onore neka. ²⁰ Le AmaKu Ioki Au, kai Iaseluke pusue rebe ruaI onoule eteKu. Kai namake Iaseluke makerika maketa rebe uela lesi bei meije lekwe, leke imi herane. ²¹ Makerike rebe ela lesire elere: AmaKu Iono tamata matalaru esi kwana suike, kai Iono esi supu rue kai Alla eti pela. Au lekwe ele mere neka. Na-

make tamata sae neka rebe Au suka isupu rue kai Alla eti pelare Au ono isupu rue kai Alla eti pela. ²² AmaKu Iteu pakala ete tamata mo, le Iriluke pusue Eni kbasana kena teu pakalare ete Au, Eni Nanare. ²³ AmaKu Iono ele mere leke pusue tamata esi holmate Au lupe esi holmate AmaKue neka. Sire pine iholmate Au mo, hoko iholmate AmaKu mo lekwe, rebe Iulake Au lomei nusa meije.

²⁴ Saisa rebe Au beteke meije tinai: sire pine ilene loko Auku lepataru kai ihlaleke loko AmaKu rebe Iulake Aure hoko isupu rue kai Alla eti pela. Ile mere isupu hukume mo, le isupu tie bei matala peneka hoko isupu rue kai Alla eti pela. ²⁵ Lene mimise! Namake lau mo petua kena tamata rebe esi saka tamata matala le esi hlaleke lokoKu mosare esi lene Au, Alla Eni Nanare naKue, kai petua meru luake meije peneka. Kai sire pine ilene naKue, isupu hidupe misete. ²⁶ Le Amakue hidupe esi uwei, hoko Iono Au, Eni Nanae meije hidupe esi uwei lekwe. ²⁷ Kai Iriluke kbasana eteKu kena teu pakala ete tamata le kotie Aure Tamata Eni Nanae.

²⁸ Imi herane Auku lepate meije yake le roma esi peture tamata matalaru esi lene naKue, ²⁹ eleki esi siri bei nitulataiju. Sire pine kena eri kwana sare iono misete, ikwana kena petu mere neka kai irue eti pela. Yo sie rebe esi ono tiare esi kwana suike kena supu hukume.

³⁰ Saisa neka rebe Au onore, pusulu bei Au ruaKu sukare mo. Au teu pakala ete tamatare lulu pleta bei Alla. Kai saisa rebe Au teure enkena le Au teue lulu ruaKu sukare mo po batuke Au lulu AmaKu rebe Iulake Aure Eni sukare.

³¹ Sepo Au lepa le ruaKu hoko saisa rebe Au lepaele, tamata esi noakele tinai mo.

³² Po kena Tuhane Alla Ilepae Au kena tamata esi lenele, Au rekwa be saisa rebe Ilepaele tamata esi lene lokole.

³³ Imi ulake tamata loko Yohanese maka

baptise leke lene ilepare peneka, kai ilepae nkenale kena Aure ete imi peneka. ³⁴Saisa rebe Au onoule Au nikwa tamata kena ilepaele ete imi mo, po Au beteke Yohanese eni lepate ete imi leke imi ruami lenele leke Alla Ihlamate imi. ³⁵Yohanese saka lampu rebe ekliti kai ehita keholi. Kai lalemi ndina kena selu esi hitaije batuke petua ilaru neka. ³⁶Po makerike rebe AmaKu Iteue kena Au kerikele, rebe kena meije Au kerikele, elesi bei saisa rebe Yohanese ilepae kena Aure. Makerike meije pine etiluke be AmaKu Iulake Au. ³⁷Kai AmaKu rebe Iulake Aure Ilepa Au ete imi lekwe. Imi lene nalje mosa kai imi selu mosa. ³⁸Eni lepataru imi hnoukelu me imi lalemi mo le Au rebe Iulake Aure, meije imi hlaleke lokoKu mo. ³⁹Alla Eni lepata rebe lekiule imi atetuke rame le imi noake be ono ele mere namake imi supu rue kai Alla eti pela. Alla Eni lepata rebe lekiule otoi leini me ulepae Au lekwe, ⁴⁰po imi suka luake loko Au mo leke imi supu rue kai Alla eti pela mo.

⁴¹Au nikwa tamata esi holmate Au mo. ⁴²Po imire lupe Au mo. Au rekware imi oki Alla mo. ⁴³Au luake le AmaKu Eni kbasare, imi trima Au mo po sepo tamata makete iluake le ruai eni kbas, imi trimai. ⁴⁴Sepo batuke imi nikwa tamata esi holmate imi, yo imi suka supu holmate bei Alla rebe Esane mo, hoko namake imi hlaleke loko Au moneka. ⁴⁵Imi noake be namake Au tutuke imi me AmaKu oaije yake, le namake Musa rebe imi hlalekeine pine itutuke imi. ⁴⁶Le sepo imi persaye saisa rebe Musa ilekiule hoko suke imi persaye Au lekwe, le kena buku rebe Musa ilekiule ubeteke Au lekwe. ⁴⁷Po sepo imi pesaye loko saisa rebe Musa ilekiule mo, hoko saisa rebe Au betekele lekwe imi persaye loko more neka.”

Yesuse Iala tamata usata lima

6:1-15

(Mat. 14:13-21; Mrk. 6:32-44; Luk. 9:10-17)

6 Takwali mina pine Yesuse Ikeu lopai tlaka Galilea tebai, rebe pi-asare tamata esi kotiele tlaka Tiberiase. ²Kena Iluake mpai tlaka tebai, tamata bokala esi keu luluI le esi selu Yesuse Iono tanda herane peneka, rebe Iono tamata makerakaru esi mise bei esi makerakaru. ³Eleki Yesuse Isa lolete ulate eleki Irue ete mere, kai Eni maka luluaru. ⁴Kena mere tamata Yahudiaru esi pesta nete suike Alla Isirie esi ntuana menaru bei Mesire lau moneka.

⁵Kena Yesuse Ili keholi, Iselu tamata bokala esi luake lokoI. Eleki Ibeteke loko Pelipuse be, “Ite sabe roti bei etia leke tamata bokala meiju esi kanere?” (⁶Yesuse Irekwa saisa rebe Ionore peneka po Ilepa ele mere kena Iteheke Pelipuse be ihlaleke ktili pibe mo.)

⁷Pelipuse iombe, “Ntuane, masike sabe roti kena kepene perake utuna lua, kai masike esi supu teteputi po eromasi mo.”

⁸Eleki Yesuse Eni maka luluaru sae rebe eni nane Andrease, Simone Petruse kwalini iombe, ⁹“Ete meije kwete mokwai sae mei ikeri roti buai lima rebe ono bei terigu rebe esi beline ela mo kai iana inai lua. Po meije upela tamata bokala meiju mo.” ¹⁰Yesuse Iombe, “Ulake tamata meru esi rue.” Otoi mere melate hoko esi rue kena melate neka. Tamata meru pusuise kasuke tamata mokwaia sie usata lima. Some bina kai kwetela mosa. ¹¹Eleki Yesuse Irana rotia meru kai Ikotie trima kasi loko Alla. Pela bei mere Ibire rotiaru kai Ilarakele ete tamata bokala meru. Kai Ilarake ianaru

etesi lekwe. Hoko esi kane eti esi pila titinai.

¹² Kena pususi kane pila peneka Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Imi lupuke rotia lesina meru, hleke otoi sae yake.” ¹³ Eleki esi lupuke rotia lesinu kena sokata butu esa lesini lua penuta.

¹⁴ Tamata bokala meru esi selu Yesuse Iono mere hoko esi beteke be, “Tinai, Ile meije nabi rebe Alla Italuke be Iluake lomei nusare.”

¹⁵ Yesuse Irekwa be tamata meru esi luake kena esi keriNi leke esi bitikeNi kena kamale etesi, hoko Ikeu beisi lolete ulate.

Yesuse Ikeu ndete kwele babai

6:16-21

(Mat. 14:22-33; Mrk. 6:45-52)

¹⁶ Kena kmau peneka Yesuse Eni maka luluaru esi keu lope tlaka leine. ¹⁷ Eleki esi sa soa buini leke esi sai lopai kota Kapernaume. Kena mere kpetu peneka po Yesuse Iluake lokosi mosa. ¹⁸ Eleki kena mere me tlakare kohu le sanute elake. ¹⁹ Eleki kena esi sai kasuke kiloa lima pise ne, esi selu Yesuse Iluake lokosi kai Ikeu ndete kwele babai. Hoko rilasi titinai. ²⁰ Po Yesuse Ibeteke lokosi be, “Rilami yake, meije Au!” ²¹ Hoko laleisu ndina titinai eti esi kotie Yesuse Isa kena soa buine lokosi. Kena mere lekwe esi roma nda kmalane rebe esi keu lokore.

Tamata bokala esi nikwa Yesuse

6:22-24

²² Eleki ele bobanure tamata bokala rebe erisi ndi tlaka tebai sare esi nikwa loko Yesuse le esi noake be memane batuke soa buini esa ete mere, kai esi rekwa be Yesuse Eni maka luluaru esi keu kena soa buini mere, eleyo Yesuse Ikeu kaisi mo. ²³ Po kena mere soa buini maketa ilaru luake bei kota Tiberiase

kai utati me tehaike otoi rebe memane Yesuse ikotie trima kasi loko Alla le ro tiaru eleki iriluke ete tamata bokalaru esi kanele. ²⁴ Kena tamata bokala meru esi selu Yesuse pise Eni maka luluaru esi ete mere moneka, hoko esi sa soa buina meru kai esi keu lopai kota Kapernaume kena nikwa loko Yesuse.

Yesuse saka roti rebe eono tamata ihidupe

6:25-59

²⁵ Kena tamata bokala meru esi tetue Yesuse me tlaka tebai mere, esi ombe, “Ntuane Kuru, Aluake ete meije olase ila?”

²⁶ Eleki Yesuse Iombe, “Imi nikwa loko Au le imi nati tanda herana rebe Au onolu ete imire mo, po imi nete batuke kane leke pila. Au beteke meije tinai. ²⁷ Batuke lalemi kena kerike loko manane rebe tatike pine pusue kai puluele yake. Po suke lalemi kena kerike loko manane rebe pulue mo kai rebe eono supu rue kai Alla eti pelare. Manane mere namake Au, Tamata Eni Nanare, Au rilukele ete imi, le Alla Amate Iriluke kbasae eteKu peneka kena Au ono mere.”

²⁸ Esi ombe, “Ele mere hoko suke ami ono saisa leke elulu Alla Eni sukare?”

²⁹ Yesuse Iombe, “Rebe Alla Isukae bei imire meije: Isukare, imi hlaleke loko Au rebe Alla Iulake Aure.”

³⁰ Esi ombe, “Ele mere hoko Aono tanda saisa leke ami selue kai ami hlaleke loko Ale? Asuka ono saisaire? ³¹ Amiki ntuaana menaru esi kane manane rebe kotiele manna ndete otoi nsekile. Mere lekie me Alla Eni Lepata rebe lekire be: Iriluke roti etesi bei ndete surga leke esi kanele.”

³² Yesuse Iombe, “Imi lene, meije tinai! Musa iriluke roti bei ndete surga mo po AmaKu pine Iriluke roti rebe tinai ete imi bei ndete surga. ³³ Le roti rebe AmaKu Iriluke bei ndete surgare namake

erulu kai eono tamata mei nusa meije esi supu rue kai Alla eti pela.”

³⁴ Hoko esi beteke lokoI be, “Tuhane, riluke roti mere ete ami rame noma.”

³⁵ Yesuse Iombe, “Au meije roti rebe betekele be eono tamata isupu rue kai Alla eti pelare. Sire pine iluake lokoKu hoko eti pelare tia sene moneka, kai sire pine ihlaleke lokoKu hoko eti pelare kmalakeni moneka.

³⁶ Po lupe Au beteke ete imi pende, be Masike imi selu Au peneka po imi hlaleke loko Au mo. ³⁷ Pusue tamata mei nusa rebe AmaKu Irilukesi ete Aure namake esi luake lokoKu. Kai sire pine iluake lokoKu, Au trimai. ³⁸ Le Au rulu bei ndete surgare kena ono saisa rebe Au sukare mo, po kena ono Alla rebe Iulake Aure, Eni sukare. ³⁹ Ile rebe Iulake Aure Eni sukare pusue tamata rebe Irilukesi ete Aure sae imata eti pela yake, po leke Au ono esi supu kwana suike kena petu rebe nusare kohore. ⁴⁰ Tinai, AmaKu Eni sukare be pusue tamata rebe esi nati be Au meije Alla Eni Nanae kai esi hlaleke lokoKu hoko esi supu rue mise kai Alla eti pela. Kai Au pine ono esi kwana suike bei matale kena petu rebe nusare kohore.”

⁴¹ Hoko tamata Yahudiaru lalesi tiake Yesuse le Ibeteke be Ile, roti rebe rulu bei ndete surgare. ⁴² Esi ombe, “Ile meije Yesuse, Yusupe eni nanare pi moyo? InaI kai amalje ite renaise pi moyo? Hoko ibeteke be Irulu bei ndete surgare, mere elia leneka?”

⁴³ Yesuse Iombe, “Imi lalemi tiake Au yake. ⁴⁴ Sae kuesa isupu luake loko Au mo, sepo AmaKu Ikerini loko Au mo. Au meije pine AmaKu Iulake Au. Kai sire pine iluake lokoKu, namake Au ono ikwana suike kena petu rebe nusare kohore. ⁴⁵ Kena bukua rebe nabiaru esi lekire lepate matai eombe, ‘Namake Alla Iatetuke pusue tamata.’ Hoko pusue tamata rebe AmaKu Iatetukeise kai esi

ono lulu Eni lepataru, namake esi luake lokoKu. ⁴⁶ Imi nati sala yake be tamata leini me esi selu Alla peneka. Batuke Au ruaKu rebe luake bei Allare pine Au selul peneka.

⁴⁷ Au beteke leke imi rekwa be sire pine ihlaleke loko Au hoko namake isupu rue mise kai Alla eti pela. ⁴⁸ Aure roti rebe eono tamata ihidupe. ⁴⁹ Imi ntuaana menaru esi kane manane rebe kotiele manna ndete otoi nsekile kai esi mata peneka. ⁵⁰ Po meije roti rebe erulu bei ndete surgare, emei imi oami. Sire pine ikane roti meije, isupu rue eti pela. ⁵¹ Aure roti rebe rulu bei ndete surgare, roti rebe eono tamata ihidupe. Sire pine ikane roti meije hoko irue eti pela. Roti rebe Au betekele, mere tinaKue, rebe namake Au rilukele leke eono hlamate tamata mei nusa meije.”

⁵² Esi lene mere, esi nasuke lomai kai esi ombe, “Tamata meije Iriluke tinaije kena ite kanele eono elia?”

⁵³ Yesuse Iombe, “Imi persaye, meije tinai! Au, Tamata Eni Nanae meije tinaKue pine sire ikane mo kai ikinu Auku lalakwe mo hoko isupu rue kai Alla eti pela mo. ⁵⁴ Tamata rebe ikane tinaKue kai ikinu Auku lalakwe, Isupu rue kai Alla eti pela, kai kena nusare kohore Au ono ikwana suike bei matale. ⁵⁵ Le tinaKue mere manane tinai kai Auku lalakwe mere kwele maka kinu tinai. ⁵⁶ Sire pine ikane tinaKue kai ikinu Auku lalakwe, iesa kai Au kai Au esa kaini. ⁵⁷ AmaKu ndete surgare rebe Ihidupe Iulake Au kai Au hidupe bei AmaKu. Ele mere lekwe sire pine ikane tinaKue, isupu hidupe bei Au saka Au supu hidupe bei AmaKue. ⁵⁸ Au meije roti rebe rulu bei ndete surgare, rebe sakesa kai roti rebe imi ntuaana menaru esi kanele mo, le masike esi kane mere po esi mata peneka. Sire pine ikane roti meije, isupu rue eti pela.”

⁵⁹ Yesuse Ibeteke pusue meru me Kapernaume, kena latetuke me luma ibadare.

**Lepata rebe uono tamata
isupu rue mise kai Allare**

6:60-66

⁶⁰ Kena tamata esi lene Yesuse Eni lepate, Eni maka lulua bokala esi lepa loko lomai be, “Lepate meije ktili kuate. Sire pine iktili kena ono lulure?”

⁶¹ Yesuse Irekwa be Eni maka luluaru esi lepa kai lomai loko Eni lepataru hoko Iombe, “Auku lepate eono lalemi tiake Au o? ⁶² Batuke Au beteke mere yo lalemi tiake Au peneka. Hoko sepo imi selu Au, Tamata Eni Nanare, Au leu suike lolete surga rebe Au luake beije lekwe hoko elia leneka? ⁶³ Tamata ihidupe batuke bei Ro Misete. Tamata eni ktiline esi guna sasaisa mo. Lepata rebe Au beteke ete imi meije Ro Misete Eni lepate kai lepata rebe eono tamata irue kai Alla eti pela. ⁶⁴ Po bei imire leini me esi lene loko Auku lepataru mo.” Yesuse Ibeteke ele mere le bei menaje Irekwa peneka be siasi pine esi hlaleke lokoI mo, kai sire pine namake iriluke Yesuse ete tamata rebe esi suka bunuije. ⁶⁵ Yesuse Iombe, “Bei mere hoko Au beteke ete imi peneka be suke AmaKu ndete surgare Itapa imi mina pine imi supu luake lokoKu.”

⁶⁶ Menai bei mere sosoli neka tamata bokala rebe piasare esi lulu Yesuse esi lulul moneka.

Petruse inaku ete Yesuse

6:67-71

⁶⁷ Yesuse Ibeteke loko Eni kwetala sie butu esa lesini luaru be, “Yapine imi keu bei Au sa piseo?”

⁶⁸ Simone Petruse iombe, “Tuhane, mo. Ami keu loko sire lekwe? Batuke

Tuhane Amu lepate pine eono ami supu rue kai Alla eti pela. ⁶⁹ Ami persaye peneka kai ami rekwae Alla IulakeMu, Amise titinai le dosa sae mo.”

⁷⁰ Yesuse Iombe, “Au ruaKu pine bitike imi butu esa lesini lua meiju, po tatike pine ile sae me bei imi iono lulu ro tiare esi sukare.” ⁷¹ Yesuse Ibeteke mere, Ibeteke Yudase, Simone Iskariote eni nanare. Le masike Yudase mere ile sae bei Yesuse Eni maka luluaru po tatike iriluke Yesuse ete tamata rebe esi suka bunulje.

Yesuse kwaliNisi persayeNi mo

7:1-9

7 Yesuse Ikeue otoi Galilea keholi. Isuka keu me otoi Yudea keholi mo le ete mere tamata Yahudiaru esi elakaru lalesi kena bunul.

² Kena mere tehaike tamata Yahudiaru esi pesta nete suike loko esi ntuana menaru esi rue kena tala me otoi nsekile peneka. ³ Eleki Yesuse kwalini muliaru esi beteke lokoI be, “Akeu bei meije lopai otoi Yudea leke Amu maka luluaru esi selu tanda herana rebe Aonoule lekwe. ⁴ Le tamata rebe inikwa ruai eni nane, ibunike saisa rebe ionore mo. Sepo Aono tanda herane tekwa, namake suke Akeu onoe leke tamata mei nusare pususi rekwae.” ⁵ Kwalinisi lepa lokol ele mere le ruasi lekwe esi hlaleke lokol mo.

⁶ Yesuse Iombe, “Kwalia imi, Alla Eni petu ete Au kena keure emeije mosa. Po ete imire, petu sasaisa neka imi keure yele. ⁷ Mei nusare tamata lalesi tiake imi mo po lalesi tiake Au le Au alenake esi neune. ⁸ Imi keu loko pesta mere akmena. Au keu mosa le Auku petu kena keure emeije mosa.” ⁹ Ibeteke lokosi ele mere kai Ikeu bei otoi Galilea mo.

**Yesuse iatetuke kena tamata
Yahudiaru esi petu elake**

7:10-24

¹⁰Kena kwalinisi keu lolete Yerusaleme loko pesta mere peneka, eleki petua lua pise telu pine Ikeu po Ikeu akbunike. ¹¹Kena pesta mere tamata Yahudiaru esi elakaru esi nikwa lokoI. Esi beteke be, “Tamata mere letiare?”

¹²Tamata bokala me pestare esi lepae Yesuse mamau. Leini esi beteke be Imise titinai.

Po leini esi beteke be, “Imise mo le Ile-make loko tamata leke esi keue lalane tia.” ¹³Esi alenake Yesuse po rilasi le yapine tamata maketa esi lene, hoko esi lepa mamau. Le ruasi lekwe esi rilasi le esi elakaru.

¹⁴Kena erisi ono pesta sa Yesuse Ikusu me Tuhane Eni Lumare kena iatetuke ete mere. ¹⁵Hoko tamata Yahudiaru esi elakaru hkutukesi. Esi ombe, “Tamata meije Isupu atetu bei kuru lupe itere mo yo Irekwa yelu meiju elia!” ¹⁶Yesuse Iombe, “Saisa rebe Au atetukele meije Auku hnauna mo po meije Ile rebe Iulake Aure, Eni hnaune. ¹⁷Batuke tamata rebe eni hidupe lulu Tuhane Eni sukare pine irekwa be Auku hnauna meiju bei Alla pibe bei laleKu ruaKu. ¹⁸Sire pine iatetuke bei lalei ruai hoko inikwa holmate ete ruai. Po sire pine inikwa Alla Eni nane misere, ilepae misete rame. Ile-make tamata mo. ¹⁹Imi rekwa Alla Eni pletaru bei Musa peneka, po imi lulu pleta meru mo. Le mula pine imi ono kena bunu Aure?”

²⁰Tamata bokala meru esi ombe, “Sae iono kena bunu Ale mo. Mere ro tiaru esi elake kbasae leleuMe.”

²¹Yesuse Iombe, “Imi pusumi herane yo batuke Au ono tanda herane

esa sa kena petu plei rebe tamata esi kerike kena more. ²²Eleyo imi ruami lekwe sunate tamata kena petu plei leke lulu hukume rebe Musa iriluke ete imire. Sunate mere lekwe Musa eni hukume mo, po sunate mere iteki ntuana mena Abrahame, Isake kai Yakupe esi atate. ²³Sepo imi sebeie tamata esi sunate kena petu plei leke imi lulu Musa eni pleta kena sunate, hoko Au ono tamata nanakwalaije pusue mise kena petu pleije imi nasuke Au le yake. ²⁴Imi teu pakala ete saere lulu saisa rebe selure yake po lulu nkenale.”

**Tamata Yahudiaru esi rare
kai lomai be Yesuse Maka
Hlamate tinai pibe mo**

7:25-31

²⁵Tamata Yerusalema ilaru esi ombe, “Ile meije pine esi ono kena bunuIje moyo? ²⁶Kai selu Ilepae ete tamata bokala meru, ilepa akbunike mo kai sae ilakeNi mo. Yapine iteki elakaru esi rekwa be Ile mere pine Alla IulakeNi kena hlamate tamatare piseo? ²⁷Po mo piseo, le Ile rebe Alla IulakeNi kena Ihlamate tamatare Ibei etiare ite rekwa mo. Yo Ile meije, Ibei etiare ite rekwa.”

²⁸Kena Yesuse Eri atetuke me Tuhane Eni Lumare sa, Ikloloe be, “Tinai, imi rekwa Au kai Au bei etiare, imi rekwa, po Au luake bei laleKu ruaKu mo po Alla Iulake Au. Ilere mere pine rebe tamata esi persayeNi po imi rekwaI mo. ²⁹Au rekwaI le Au luake beiNi kai Iulake Au.”

³⁰Eleki esi ono kena kerikeNi, po sae ikerikeNi mo le petu kena kerikeNi mere mosa. ³¹Po bei tamata meru, bokala esi hlaleke lokoI. Esi beteke be, “Ile rebe Alla Iulakeni kena hlamate tamatare Imei tineije meije peneka le Iono tanda herana bokala peneka.”

Tamata Yahudiaru esi elakaru esi ulake maka rakaru esi kerike Yesuse

7:32-36

³² Tamata Parisiaru esi lene tamata bokala ete meru esi lepae Yesuse maulu. Hoko esi keu sakesa kai imama elakaru kena koti tamata maka raka Tuhane Eni Lumare leke esi kerike Yesuse.

³³ Eleki Yesuse Ibeteke loko tamata bokala meru be, “Au rue kai imire takwali moneka eleki Au leu loko Ile rebe Iulake Aure.” ³⁴ Imi nikwa loko Au, po imi tetue Au mo, le otoi rebe Au rue kenare imi keu lokore saisa mo.”

³⁵ Eleki tamata Yahudiaru esi elakaru esi tneu lomai be, “Ikeu etia pine ite tetueNi suike saisa more? Yapine Ikeu loko iteki tamata rebe esi rue kena otoi lauke sakesa kai tamata Yunaniaru, leke latetuke tamata Yunaniaru piseo?” ³⁶ Le Ibeteke be namake ite nikwa lokoI po tetueNi mo kai ite keu loko Eni otoi maka ruere saisa mo. Ilepamere esi natire saisa?”

Kwele rebe eono hlamate

7:37-44

³⁷ Eleki petu rebe pentine kena tamata Yahudiaru esi pestare, mere petu pamuli sosolike. Yesuse Ikele kai Ikloloe be, “Sire pine kmalakeni, iluake loko Au leke Au inukeni.” ³⁸ Sire pine ihlaleke loko Au, namake isupu saisa lulu Alla Eni lepata rebe lekiule be, “Namake bei tamata mere laleije, saka kwele bolai rebe ebobo, eono supu rue kai Alla eti pela.” ³⁹ Mere Yesuse Ilepamere loko tamata rebe esi hlaleke lokoIje tatike Ro Misete Ikbasasi. Le kena mere Ro Misete mere Iluake mei nusa mosa, le Yesuse Isupu bitike lolete leke Iaseluke Eni kbasare mosa.

⁴⁰ Tamata bokala esi lene Yesuse Ilepamere hoko sie leini esi beteke be, “Ile

meije nabi rebe Alla Italuke be IluakeNi lomei nusare.”

⁴¹ Kai leini esi beteke be, “Ile rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamatare Imeije neka.”

Po leini esi hlaleke lokoI mo hoko esi ombe, “Ile mere rebe Alla IulakeNi kena Ihlamate tamatare mo. Le Iluake bei otoi Galilea.” ⁴² Le Alla Eni lepata rebe lekiule beteke be Ile rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamatare bei otoi Galilea mo po Ile mere kamale Dauta eni anubu hoko Ibei kota Betlehem le kamale Dauta ibei kota mere.” ⁴³ Hoko tamata bokala meru esi rare kai lomai leI. ⁴⁴ Tamata leini esi ono kena kerike Yesuse, po sae itola bala kenaI mo le petu kena kerikeIne mere mosa.

Nikodemuse ilepa le Yesuse

7:45-52

⁴⁵ Tamata maka raka Tuhane Eni Luma, rebe ulakesi kena kerike Yesuse esi leu loko imama elakaru kai tamata Parisiaru. Eleki esi tneusi be, “Le mula pine imi keri Tamata mere lomei more?”

⁴⁶ Esi ombe, “Kwatite! Ami lene sae ilepa lupeI mosa!”

⁴⁷ Eleki tamata Parisiaru esi ombe, “Ei! Yapine Iliku imi kena lalane tia piseo?” ⁴⁸ Imi selu, bei iteki tamata elakaru sae ihlaleke lokoI mo, pise bei tamata Parisiaru sae ihlaleke lokoI mo. ⁴⁹ Po tamata bokala meru esi boro, le esi rekwa bei Tuhane Eni lepata rebe Musa ilekiule mo hoko esi lene loko Yesuse. Namake pine esi supu hkutuke bei Alla.”

⁵⁰ Eleki Nikodemuse, ile sae bei sie meru rebe akmenare iluake loko Yesuse pende iombe, ⁵¹ “Lulu Tuhane Eni lepata rebe Musa ilekire, sebeie ilepa loko saisa rebe ionore mina pine hukumeni sa.”

⁵² Eleki esi sobueni be, “Yapine ale tamata Galilea lupe Yesuse piseo? Abaise Alla Eni lepata rebe lekiule

mimise, hoko arekwa be nabi sae ibei Galilea mo.”

Bina sae isablia

7:53-08:11

⁵³ [Eleki pususi leu me esi lumaru, **8** po Yesuse Isa lolete ulate saitune aini bokalaru. ² Eleki bebeleti lakwai esa sa Ikeu me Tuhane Eni Lumare suike leneka kai tamata bokala esi luake lokoI. Eleki Yesuse Irue kena latetukesi. ³ Kena mere kuru Torataru kai tamata Parisiaru esi keru bina sae me lokoI. Esi tetue bina mere isablia. Esi ulake bina mere ikele me tamata bokala meru esi tlaisu. ⁴ Esi beteke loko Yesuse be, “Kuru, ami tetue bina meije isablia. ⁵ Kena Tuhane Eni lepate rebe Musa Ilekire ebeteke be raba bina rebe iono ele meije eti imata. Hoko Anoake elia?” ⁶ Esi beteke ele mere kena esi teheke Yesuse, leke esi supu Yesuse Iono sala, leke esi tutukeNi kena pakala.

Po Yesuse inobo kai Ieki kena bal-aubuije kena tapele babaije. ⁷ Po esi tneu Yesuse rame, eleki Ieke Iombe, “Bei imire sire eni dosa sae more, ile mere pine iraba bina meije akmena kena batu.” ⁸ Eleki Inobo lope suike kai Ieki kena tapele.

⁹ Kena kuru torataru kai tamata Parisiaru esi lene Yesuse Ilepale mere hoko esi keu tamata esesa beiNi sosoli. Menai bei ntuanaru mina pine kwete belukaru esi pamuli. Eti Yesuse ruaI kai bina mere eri kele kena lakwaije. ¹⁰ Eleki Yesuse Ieke kai Iombe, “Kuanae, pususi etia pende? Sae ihukume ale moyo?”

¹¹ Bina mere iombe, “Tuhane, sae mo.” Yesuse Iombe, “Au lekwe Au hukume ale mo. Akeu kai bei meije aono dosa yanoma.”**

Yesuse saka hitate ete nusa meije

8:12-20

¹² Yesuse Ibeteke loko tamata bokala be, “Aure saka hitate ete nusa meije. Sire pine ilulu Au hoko irue kena melene moneka po irue kena hitate rebe eono tamata esi supu rue kai Alla eti pelare.”

¹³ Tamata Parisiaru esi ombe, “Alepa ruaMu ete ami, hoko amu lepata meru nkena mo.”

¹⁴ Eleki Yesuse Iralakesi be, “Masike Au lepae sasaisa kena ruaKu ete imi po saisa rebe Au lepaele mere tinai, le Au luake bei etia kai Au keu loko etiare Au rekwa. Po imire mo, Au luake bei etia kai Au keu loko etiare imi rekwa mo. ¹⁵ Imi teu pakala ete tamatare lulu tamata eni suka, po Au teu pakala ete sae kuesa mo. ¹⁶ Kai sepo Au teu pakala hoko saisa rebe Au teure enkena, le Au ruaku teue mo po AmaKu rebe Iulake Aure, luaMa teue sakesa. ¹⁷ Kena buku rebe Musa ilekie rebe imi atula kena lulu ebeteke be: kena teu pakalare suke sie luaya esi lepa kena sasike sasaisare sakesa, hoko lene lokole. ¹⁸ Rebe lepae Aure sie luaya me, saere Au ruaKu kai saere AmaKu rebe Iulake Aure.”

¹⁹ Eleki esi ombe, “AmaMu Ietia?”

Yesuse Iombe, “Imi rekwa Au mo kai Imi rekwa AmaKu mo. Le sepo imi rekwa Au hoko imi rekwa AmaKu lekwe.”

²⁰ Yesuse Ibeteke pusue meru kena latetuke me Tuhane Eni Lumare, me tehaike otoi maka tolale kepene. Po sae ikerikeNi mo le mere petu kena kerikeNi mosa.

Tamata rebe esi hlaleke Yesuse more esi mata le esi dosaru

8:21-30

²¹ Eleki Yesuse Ibeteke loko tamata bokala meru suike be, “Namake pine Au

**8:11 Ayata meiju kena Alkitape sou Yunania akmenaru sae mo.

keu, kai imi nikwa loko Au po imi tetue Au mo le otoi rebe Au keu lokole imi supu keu loko mo. Po imi mata le imi dosaru.”

²² Eleki tamata Yahudiaru esi elekaru esi beteke be, “Yapine Ikeu bunu rual piseo? Eti Ibeteke be otoi rebe Ikeu lokole ite supu keu loko more.”

²³ Yesuse Iombe, “Imi bei mpe, bei nusa meije, po Aure mo, Au bei ndete, bei surga. ²⁴ Bei mere hoko Au beteke ete imi peneka be namake imi mata le imi dosaru. Le sepo Au rebe Au betekeKu ete imi pende pine imi hlaleke lokoKu mo hoko imi mata le imi dosaru tinai neka.”

²⁵ Esi ombe, “Hoko Ale mere sire?” Eleki Yesuse Iombe, “Au beteke susuiki ete imi pende.” ^{††} ²⁶ Yelu bokala me sa rebe suke Au betekelu ete imi kai Au teu pakala ete imi. Po Ile rebe Iulake Aure Eni lepataru nkena tinai. Kai saisa rebe Au betekelu ete imi tamata nusa meije, Au lenelu beiNi.”

²⁷ Tamata meru esi nati mo be Ilepae mere Ilepae loko Alla Amate. ²⁸ Hoko Yesuse Ibeteke lokosi be, “Kena imi sake Au, Tamata Eni Nanae meije kena ai tutine mina pine imi rekwa be Au meije, rebe Au betekeKu ete imi pende kai Au ono sasaisare bei laleKu mo po Au lepaie saisa rebe AmaKu latetukele ete Aure. ²⁹ Kai Ile rebe Iulake Aure, Imei kaiKu. Isebei Au ruaKu mo, le Au ono saisare eono lalélje ndina.”

³⁰ Kena Yesuse Ibeteke pusue muru, tamata bokala esi hlaleke lokoI.

Lene loko Alla Eni Lepataru hoko supu tie ite bei dosaru

8:31-36

³¹ Eleki Yesuse Ibeteke loko tamata Yahudia rebe esi hlaleke lokoI pende be, “Sepo imi ono lulu Auku lepataru titi-

nai hoko imire Auku maka lulua titinai. ³² Hoko imi rekwa saisa rebe nkenale kai mere eono imi supu tie.”

³³ Esi ombe, “Amire Abrahame eni anubua. Sae kuesa iono ami kena tamata makerike rebe eni kbasae sae more rebai sae mosa, hoko Abeteke be ami supu tie le mula?”

³⁴ Yesuse Iombe, “Auku lepate meije tinai. Tamata rebe iono dosa, mere dosare kbasae saka tamata makerike rebe eni kbasae sae more. ³⁵ Hoko sire pine iono dosa, isakesa kai tamata makerike rebe irue rame mo, me luma rebe ikerike kenare. Eleyo ile rebe tamata makerike ikerike eteije eni nanaru esi rue ete mere eti pela. ³⁶ Hoko sepo Au, Alla Eni Nanare Au tie imi, mere imi supu tie titinai.” ³⁷ Eleki Yesuse Iombe, “Au rekwa be imire Abrahame eni anubua, po imi suka bunu Au le imi suka lene loko Auku hnaunaru mo. ³⁸ Saisa rebe Au selu Amaku Iaseluke ete Aure, mere pine Au betekele. Imi lekwe, imi ono saisa rebe amami esi atetukele ete imire.”

³⁹ Esi ombe, “Amiki upu kena Abrahame.”

Yesuse Ibeteke lokosi be, “Sepo imire Abrahame eni anubua titinai hoko saisa rebe Abrahame ionore imi onoe. ⁴⁰ Au beteke nkenale rebe Au lenele bei Amakue ete imi, yo imi suka bunu Au. Abrahame iono ele mere mo. ⁴¹ Imi ono saisa rebe amami ruami esi onore.”

Esi ralake be, “Amire kwetele bei tamata maka ono ntasite mo. Amiki Amate batuke esa, mere Alla rual.”

⁴² Yesuse Iombe, “Sepo imi amate kena Alla hoko suke lalemi noa Au le Au luake beiNi. Au luake, lulu ruaKu suka mo po Alla rual pine Iulake Au.

⁴³ Le mula pine imi nati saisa rebe Au

^{††} **8:25** Tamata leini esi noake ayate meije esi natire elere: Au lepa kai imi kena saisa lekwe?

betekele more? Le imi tahane kena lene Auku hnaunaru mo. ⁴⁴Imi amate kena ro tiaru esi elake kai imi lulu esi sukare. Yele mere maka bunu bei nusare tola menaije sa. Esuka ono nkenale mo, le me esi laleije nkenale sae kwale mo. Sepo elemake, mere elemake tinai le esi sifate ele mere peneka. Yele mere maka lemaka, kai maka lemaka esi uweije kenae. ⁴⁵Po Au beteke nkenale, hoko imi suka lene loko Au mo. ⁴⁶Bei imire sire isupu aseluke bukti be Au ono dosare? Le mula pine Au lepae nkenale, imi persaye Au more? ⁴⁷Tamata rebe iluake bei Alla, tamata mere itrima Alla Eni hnaunaru. Po imi luake bei Alla mo hoko imi trima Eni hnaunaru mo.”

Yesuse Iela lesi bei Abrahame

8:48-59

⁴⁸Tamata Yahudiaru esi ombe, “Ami beteke peneka be Ale mere tamata Samaria, kai ro tiaru esi elake kbasae laleuMe peneka. Ami betekele tinai.”^{††}

⁴⁹Yesuse Iombe, “Ro tiare kbasaeKue mo, po Au holmate AmaKu yo imi sobue Au. ⁵⁰Au nikwa kena tamata esi holmate Au mo. Po Ile sae me Isukare Au supu holmate, kai Ile mere pine Iteu pakala. ⁵¹Au beteke meije tinai: sire pine iono lulu Auku hnaunaru, eti pelare imata moneka.”

⁵²Esi ombe, “Meije pine ami rekwa be ro tiaru esi elake kbasae laleume titinai. Abrahame yo imata peneka, kai nabiaru lekwe pususi mata peneka yo Aombe sire pine iono lulu Amu hnaunaru, eti pelare imata moneka. ⁵³Abrahame ruai yo imata peneka, kai pusue nabiaru lekwe esi mata peneka, hoko Ale meije sia? Aela lesi bei iteki upute Abrahame yelo?”

⁵⁴Yesuse Iombe, “Sepo Au nikwa kena tamata esi holmate Au, hoko esi untune

sasaisa mo. Po Amaku pine Iholmate Au. Ile, rebe imi beteke be imi Alla, ⁵⁵eleyo imi rekwaI mo po Au rekwaI. Kai sepo Au beteke be Au rekwaI mo, hoko Aure tamata nloene sakesa kai imire neka. Po mo, Au rekwaI kai Au ono lulu Eni hnaunaru. ⁵⁶Imi upu Abrahame laleije ndina titinai le namake pine iselu Auku petuaru. Yele, iselu Au peneka kai eono laleije ndina titinai.”

⁵⁷Tamata Yahudiaru esi ombe, “Amu musune roma butu lima mosa yo aselu Abrahame peneko?”

⁵⁸Yesuse Iombe, “Auku lepate meije tinai: Kena ruele Abrahame mosare Au me peneka. Au beteke meije tinai.”

⁵⁹Eleki tamata Yahudia meru esi ono kena rana batu kena raba Yesuse, le Iombe Isakesa kai Alla, po Ikbuni beisi kai Isiri keu bei Tuhane Eni Lumare.

Tamata matapolale bei kena ruelei sa Yesuse Iono selu

9:1-41

9 Eleki kena Yesuse Ila, Iselu ile sae me iselu mo bei ruelei menai sa. ²Eleki Eni maka luluaru esi tneul be, “Ntuane Kuru, sire iono dosare, ile meije ruai pibe eni elake inaiju, eti ruele ile meije iselu more?”

³Yesuse Iombe, “Bei ruai mo kai bei eni elake inaiju mo po leke tamata esi selu Alla Eni kbasare kerike kenaije.

⁴Kena Auru mei sare saka eru kpita sa, ite kerike loko Alla rebe Inatue Aure Eni makerikaru, le kpetu peneka hoko sae ik-e-ri-ke moneka. ⁵Kena Au Aru mei nusa meije sa hoko au ono hitate ete nusa meije.”

⁶Eleki kena Yesuse Ilepae pusue meru pela, Iktoe lope tapele eleki Itoha Eni toele kai tapele eleki Iahmulake tamata matapolale mere mataiye kenae. ⁷Yesuse Iombe, “Akeu koa oalalemu me tibu

^{††}**8:48** Esi kotie Yesuse, tamata Samaria le esi suka tamata Samaria mo.

Siloame.” Siloame esi natire supu ulake. Eleki tamata mere ikeu koa oalaleije eleki ileure mataije selu peneka.

⁸Tamata rebe esi rue tehaike eni lumare kai tamata rebe esi rekwai be akmenare iono tamata kokotire, esi beteke be, “Ile meije rebe maka kotie rame moyo?” ⁹Leini esi beteke be, “Tinai, imeije.”

Kai leini esi beteke lekwe be, “Mo, po selui sakai.” Eleki tamata mere ruai beteke be, “Tinai, au meije.”

¹⁰Esi ombe, “Elia pine mataume supu selure?” ¹¹Iombe, “Ile rebe kotine Yesuse, Itoha tapele kai Eni toele eleki Iahmulakele kena matakue. Eleki Iombe, ‘Keu me tibu Siloame leke koa oalaleume.’ Eleki Au keu kai kena au koa oalalekue eleki au supu selu sosoli.”

¹²Esi ombe, “Ietia?” Eleki iombe, “Au rekwa mo.”

¹³⁻¹⁴Kena Yesuse Itoha tapele kai Iono tamata mere mataije selure kena tamata Yahuriaru esi petu plei. Eleki esi keri tamata mere loko tamata Parisiaru.

¹⁵Hoko tamata Parisiaru esi tneu tamata mere be, “Elia pine matamu eselure?” Eleki iralake be, “Yesuse Iahmulake matakue kena tapele rebe Ikolaele, eleki au koa oalelekue eleki au selu sosoli ne.”

¹⁶Eleki tamata Parisia leini esi beteke be, “Ile rebe Iono tamata meije iselure, Ibei Alla mo le Iholmate iteki petu pleije mo.”

Po tamata leini esi ombe, “Tamata dosare iono tanda herane ele meije saisa mo.” Hoko esi rare kai lomai.

¹⁷Eleki esi beteke suike loko tamata mere be, “Iono, aselu peneka hoko anoake be Ile mere sire?” Eleki iombe, “Ile nabi.”

¹⁸Po tamata Yahudiaru esi elakaru esi lene lokoi mo be tamata mere akmenare iselu mo kai meije iselu peneka, eti esi keu koti eni elake inaiju. ¹⁹Eleki

esi tneusi be, “Meije imi nanae rebe imi betekeni be iselu mo kena ruelei menaije sare o? Hoko elia pine meije iselu pende?”

²⁰Eleki eni elake inaiju esi ombe, “Ami rekware meije amiki nanae, kai iselu mo bei kena ruelei menaije sa, ²¹po elia pine meije iselu pende ami rekwa mo, kai sire pine ionoi selure lekwe ami rekwai mo. Tneu ruai le elake inai peneka hoko ilepa le ruaije yele.” ²²Eni elake inaiju esi lepa ele mere le rilasi le tamata Yahudiaru esi elakaru, le esi teu lepate peneka be sire inaku be Yesuse Kamale Hlamate hoko ikusu luma ibada moneka. ²³Ele mere eti eni elaka inaiju esi beteke be, “Ile elake Inai peneka hoko tneu ruai loko noma.”

²⁴Eleki esi koti suike ile rebe akmenare iselu more kai esi beteke lokoi be, “Ala ete Alla be alemake mo. Le ami rekwa be tamata rebe Iono mataume selure, tamata dosa.”

²⁵Tamata mere iombe, “Ile mere tamata dosa pise mo au rekwa mo. Po rebe au rekware be akmenare au selu mo po meije au selu peneka.” ²⁶Esi ombe, “Iono saisa kenaume? Kai Iono aselure elia?” ²⁷Iombe, “Au beteke ete imi peneka po imi lene loko au mo. Hoko le mula pine imi suka lene suikele? Imi suku ono Eni maka lulua lekwe piseo?”

²⁸Esi toaini be, “Ale, tamata mere Eni maka lulua po amire Musa eni maka lulu. ²⁹Ami rekwa be Alla Ilepa ete Musa peneka po ete tamata mere ami rekwa mo be Ibei eteia.”

³⁰Tamata mere iombe, “Au rekwa bei imia meiju mo. Iono matakue eselu yo Ibei etiare imi rekwa mo pe? ³¹Ite rekwa be Alla Ilene loko tamata dosa mo batuke Ilene loko tamata rebe kerike lulu Alla Eni pletare kai rebe lulu Eni sukare. ³²Bei kena Alla Itolae nusa meije menai sa sae ilene tamata iono tamata rebe selu mo bei kena ruelei menai isupu

selu. ³³Sepo tamata mere bei Alla mo hoko Iono sasaisa mo.”

³⁴Esi ombe, “Ale meije ruele ale asupu dosa peneka kai meije aatetuke ami yelo?” Eleki esi suini siri.

³⁵Yesuse Ilene be esi suini siri peneka. Eleki Yesuse Ikeu tetueni kai Ibeteke lokoi be, “Ahlaleke loko Tamata Eni Nanare o?”

³⁶Iombe, “Tuhane, Ile mere sire? Leke Au hlaleke lokoi?”

³⁷Yesuse Iombe, “Ile mere aselul peneka kai mei llepa kai ale meije.”

³⁸Eleki iombe, “Tuhane, au hlaleke lokoMu!” Eleki itatu loko Yesuse.

³⁹Yesuse Iombe, “Au luake lomei nusare kena tiluke be sire inkena kai sire isala. Au tiluke lalane ete tamata rebe esi rekwa Alla mosare, saka Au ono tamata matapolale iselu. Po tamata rebe esi noake be esi rekwa Tuhane Alla pende namake esi rue rame kena melene. Esi saka tamata rebe esi selu po esi ono tamata matapolale suike.”

⁴⁰Eleki tamata Parisia ete meru esi beteke loko Yesuse be, “Hoko, ami meiju lekwe selu moyo?”

⁴¹Yesuse Iombe, “Sepo imi beteke be imi selu mo hoko Tuhane Ileuke sala ete imi mo. Po imi naku be imi rekwa pusue rebe nkenale hoko mere imi ono dosa sa.”

Yesuse saka dombaru esi maka raka misete

10:1-21

10 Yesuse Ibeteke be, “Imi lene loko Au lepa meije le meije tinai: Sire pine ikusu loko dombaru esi kandane baue esi meture mo hoko mere tamata ndeane kai maka bunu. ²Po sire pine ikusu loko meture hoko ile mere dombaru esi maka rakare. ³Tamata rebe iraka meture esi baeke meture etei kai maka raka domba mere eni dombaru ukeu lului le urena esi upuije naije. Ikoti

papelake esi nanaru pine isirieli. ⁴Sepo isiri pusue dombaru peneka hoko ikeu akmena yo domba meru ukeu lului, le urena naije. ⁵Po tamata makete hoko ukeu lului mo, kai unaya beini le tamata makete mere urena naisa mo.”

⁶Mere Yesuse lalena umpama etesi po esi nati yelu rebe Yesuse Ibeteke etesi mere mo.

⁷Hoko Yesuse Iombe, “Imi lene loko Auku lepate meije le meije tinai: Aure saka metu kena kusu loko domba meru.

⁸Pusue tamata rebe esi luake akmena bei Aure, esi saka tamata ndeane kai maka bunu kai dombaru lene esi lepare mo. ⁹Aure saka metu. Sire pine ikusu baue Au hoko isupu hlamate. Namake isaka domba meru ukusu kai usiri baue meture kena ukinu kai ukane. ¹⁰Tamata ndeane iluake batuke kena indea kai ibunu. Po Au luake leke Au ono tamata esi supu misete bei Alla boka titinai.

¹¹Aure saka dombaru esi maka raka misete. Dombaru esi maka raka misete, imata seli eni dombaru. ¹²Po tamata maketa rebe domba upuije isebasi kena raka dombare esi ono elere; kena esi selu binatang serigala maka kane dombare eluake, esi naya sosoli bei domba meru. Eleki binatang maka kane domba meru uluake kena kane domba meru hoko unaya bei lomai. Maka raka domba meru esi naya le domba meru esie more pe. ¹³Esi naya le esi kerike batuke kena supu gaji neka po esi tuli kai domba meru mo.

¹⁴Po Aure, dombaru esi maka raka misete, Au rekwa Auku dombaru. Kai Auku dombaru urekwa Au lekwe. ¹⁵Hoko saka AmaKu Irekwa Au kai Au lekwe rekwa AmaKu. Kai namake Au riluke nanakwalaKue kena mata seli Auku dombaru. ¹⁶Auku domba maketa me lekwe po ulupuke lomai kai Auku domba meiju mosa. Namake Au kerisi leke esi lupuke lomai kai Auku domba meiju. Namake esi lene naKue mina

pine esi luake loko domba meiju leke esi rue kena kandane esa. Eleki Au rakasi.

¹⁷ AmaKu Ioki Au le Au riluke nanakwalaKue kena mata leke namake Au kwana suike. ¹⁸ Sae ibunu Au palani mo. Po Au naku kena riluke nanakwalaKue. Pusue meru lulu Auku suka. Auku kbasa kena riluke nanakwalaKue leke esi bunuKu, kai Au kbasa kena kwana suike le makerike meije, AmaKu Irilukele ete Au.”

¹⁹ Yesuse Ibeteke ele mere, uono tamata Yahudiaru esi nasuke lomai sosoli suike. ²⁰ Tamata bokala esi beteke be “Lene lokoI yake. Ro tiaru esi elake ekbasaeNi hoko Imake.”

²¹ Po leini esi beteke lekwe be, “Tamata rebe ro tiaru esi elake ekbasaine, piasare ilepa ele mere mo. Ro tiaru esi elake eono tamata matapolale iselure saisa mo.”

Tamata Yahudiaru esi trima Yesuse mo

10:22-39

²² Petu kena tamata Yahudiaru esi ono pesta kena nete suike loko esi koa Tuhane Eni Luma me Yerusaleme. Kena mere ndirine talei. ²³ Eleki Yesuse ikeu lori lopai me Tuhane Eni Lumare esi otoi rebe esi nane otoi Salomore. ²⁴ Kena mere tamata Yahudiaru esi keholi Yesuse kai esi ombe, “Kuru, roma petu ila sa pine Abeteke be Ale sire? Leke ami noake ale rame yake. Sepo Ale, Ile rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamatare titinai hoko Abeteke ntonoli neka.”

²⁵ Yesuse Iombe, “Au beteke ete imi peneka po imi persaye mo. Yelu rebe Au onoule, mere pine etiluke be Au meije sia. Mere Au lulu AmaKu Eni pletare. ²⁶ Imi persaye mo le imire auku dom-

baya mo. ²⁷ Auku dombaru ululu Au lepare. Au rekwasai kai esi lulu Au. ²⁸ Au onosi rue kai Alla eti pela hoko esi supu susate eti pelare moneka. Kai sae iranasi bei Au moneka. ²⁹ AmaKu Iriluke pususi ete Au peneka, Iela lesi bei pusue tamata. Hoko masike sae lekwe po iranasi bei AmaKu moneka. ³⁰ Au kai AmaKu esa.”

³¹ Eleki tamata Yahudiaru esi rana batu leke esi ono kena raba Yesuse leke Imata. ³² Yesuse Iombe, “AmaKu Eni makerika miseta bokala rebe Au kerikele, Au aselukelu ete imi. Bei pusue makerika meru andia pine eono imi raba Aure?”

³³ Tamata Yahudiaru esi ralakeNi be, “Ami ono kena raba Ale, bei tanda herane rebe Aonore mo po le Alepa tiaie loko Alla. Ale mere bei tamata po AonoMu saka Alla.”

³⁴ Yesuse Iombe, “Kena bukua rebe Musa ilekiule, rebe imi atula kena ono lulure ebeteke be: Kotie imire Alla Eni nanae. ³⁵ Ite rekwa be pusue Alla Eni lepata rebe lekire erue eti pela. Hoko tamata rebe esi trima Alla Eni lepataru, kotise Alla Eni nanae.” ³⁶ Hoko le mula pine imi beteke be Au lepa tiaie loko Alla le Au beteke be Aure Alla Eni Nanare? Eleyo Au meije AmaKu Ibitike Au kai rual pine Iulake Au lomei nusa meije. ³⁷ Sepo Au kerike AmaKu Eni makerika rebe Iulake Au kerikeule mo hoko hlaleke loko Au yake. ³⁸ Au rekwa imi persaye loko saisa rebe Au betekele ete imire mo. Po imi selu Auku makerike rebe misete hoko bei mere pine imi hlaleke loko Au. Bei pusue meru imi rekwa be Au kai Amakue esa.”

³⁹ Eleki esi ono kena kerike Yesuse leneka po esi supu kerikeNi mo le Ikeu beisi.

[¶]10:35 Kena sou Yunanire esi leki be ‘Esi kotise Alla.’

Yesuse Irue me kwele Yordane esi tebai

10:40-42

⁴⁰ Eleki Yesuse Ikeu suike me kwele Yordane esi tebai me akmena Yohanese maka baptise iruere eleki Irue ete mere. ⁴¹ Tamata bokala esi luake lokoI kai esi beteke be, “Yohanese iono tanda herane kena tiluke Tuhane Eni kbasare saisa mo po pusue yelu rebe akmena Yohanese ilepaelu kena Yesuse, pusulu onore meije peneka.” ⁴² Eleki tamata bokala ete mere esi hlaleke loko Yesuse.

Lasaruse imata

11:1-27

11 Ile sae me eni nane Lasaruse, irue me hena Betania sakesa kai betai Maria kai Marta luasi. ² Maria mere bina rebe iahmulake Tuhane Eni lelele kena leite boini ntelete kai ibasae kena eni buare. Kena rebai sae me Lasaruse kerakeni. ³ Eleki Lasaruse betai lua meru esi nauke loko Yesuse be, “Tuhane, amiki betama rebe Aokine kerakeni.”

⁴ Kena Yesuse ilene sou mere eleki Ibeteke be, “Makerake mere eono imata mo. Po mere eono leke Alla Isupu isike, kai eono leke Au, Alla Eni Nanae meije supu isike lekwe.”

⁵ Yesuse Ioki Marta, Maria kai Lasaruse. ⁶ Po kena Yesuse Ilene be Lasaruse kerakeni, Iri ono neka kena Irue petua lua ete mere. ⁷ Petua lua meru lia, eleki Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Mai ite leu lori Yudea noma.”

⁸ Eleki Eni ketelaru esi beteke lokoI be, “Ntuane Kuru, beluke meije tamata Yahudiaru esi ono kena esi raba Ale kena batu peneka leke Amata, yo meije Asuka leu lori leneko?”

⁹ Yesuse Iralakesi kena umpama be, “Pitare esi olasa ului butu esa lesini lua moyo? Hoko sire pine ikeu sakesa kai

Au, mere saka ikeu kena pita hoko pahburueni mo le iselu nusa meije. ¹⁰ Po sire pine ikeu kena kpetu hoko pahburueni le hitate sae etei mo. ¹¹ Iteki kwali Lasaruse intulu peneka, po namake Au keu betukeni.”

¹² Hoko Eni maka luluaru esi beteke lokoI be, “Tuhane, sepo batuke intulu hoko namake imise bei eni makerake.”

¹³ Yesuse Ibeteke be Lasaruse intulu mere natire be imata peneka, po esi nati be Yesuse Ibeteke Lasaruse intulu pi-asa. ¹⁴ Hoko Yesuse Ibeteke ntoli etesi be, “Lasaruse imata peneka. ¹⁵ Po laleKu endina lekwe, masike Au ndi mo. Le meije emise lesi ete imi leke imi hlaleke loko Au. Kena meije, mai ite keu loko Lasaruse.”

¹⁶ Eleki Tomase rebe kotine Didimuse esi natire kwete kleite ibeteke loko eni ebea maka lulu maketaru be, “Mai ite keu luluI, sebeie ite mata sakesa kaiNi.”

¹⁷ Kena Yesuse Iluake ndi Betaniare tamata esi beteke etel be hnouke Lasaruse petua ata kena liane benaije peneka. ¹⁸ Hena Betaniare etehaike kota Yerusaleme, esi lauke kasuke kiloa telu. ¹⁹ Tamata Yahudia bokala esi luake loko Marta kai Maria peneka kena ono laleisu ndina le esi susa loko esi betare imatare.

²⁰ Kena Marta ilene be Yesuse Iluake, isiri sosoli kena ikeu sapa Yesuse, yo Maria iri rue me luma. ²¹ Eleki Marta ibeteke loko Yesuse be, “Tuhane, kena mere pine Amei hoko betaku imata mo. ²² Po au rekware, kena meije neka saisa rebe Tuhane Akotie bei Allare, Irilukele.”

²³ Yesuse Iombe, “Marta, Namake betamu ikwana suike.”

²⁴ Marta iombe, “Yele, au rekware tatike pine kena nusare kohore Lasaruse ikwana suike kena tamata matalaru esi kwana suike.”

²⁵ Yesuse Iombe, “Au meije pine maka ono tamata ikwana suike, kai Au meije

lekwe pine maka ono tamata isupu rue kai Alla eti pela. Sire pine ihlaleke loko Au, masike imata peneka po namake ikwana suike. ²⁶ Kai tamata kwanale rebe ihlaleke loko Au, namake isupu rue kai Alla eti pela. Auku lepate meije apersaye pibe mo?”

²⁷ Marta iombe, “Yele Tuhane, Au persaye. Ale Alla Eni Nanae, rebe IulakeMu kena ono Maka Hlamate mei nusa meije.”

Yesuse Iono Lasarusu ikwana suike

11:28-44

²⁸ Eleki kena Marta ilepa ele mere pela, ikeu koti kwalini Maria kai isasa lokoi be, “Ntuanu Kuru Iluake peneka, It-neu lokomu.” ²⁹ Kena Maria ilene mere, ikeleke nununu eleki ikeu loko Yesuse. ³⁰ Kena mere Yesuse Ikusu hena mosa. Iri me hena mulini sa, me otoi rebe Marta itetuIje sa. ³¹ Tamata Yahudia rebe esi me Maria eni lumare kena esi ono laleije ndinare esi selu Maria ikeleke nununu kai isiri, hoko esi keu lului sosoli le esi noake be ikeu rani me liane benai rebe hnouke Lasarusu kenare.

³² Kena Maria iluake me otoi mere iselu Yesuse, eleki itatu me Yesuse oalje kai iombe, “Tuhane, sepo kena mere Amei hoko betaku imata mo.”

³³ Kena Yesuse Iselu Maria irani kai tamata Yahudia rebe esi luake sakesa kaine esi rani lekwe, hoko Yesuse Isusa titinai. ³⁴ Yesuse Iombe, “Imi tolai Lazaruse etia?”

Esi ombe, “Mai Tuhane, keu selui!”

³⁵ Eleki Yesuse Irani. ³⁶ Hoko tamata Yahudiaru esi beteke loko lomai be, “Selu, laleIje noa Lasarusu titinai.”

³⁷ Po sie leini beisi esi ombe, “Iono tamata matapolale esi selu; hoko mula pine Iono Lasarusu Ikwana suike sasaisa more?”

³⁸ Yesuse Isusa titinai, eleki Ikeu me Lasarusu eni liane benaije. Liane benai

mere esi kwara lutike esi meture kena batu elake.

³⁹ Yesuse Iombe, “Sisae batu mere bei liane benaije esi meture!”

Eleki matala mere betai Marta iombe, “Po Tuhane, tolaeni ete meije petua ata mei peneka hoko boine mpulute peneka.”

⁴⁰ Yesuse Iombe, “Au beteke ete ale peneka be: sepo ahlaleke lokoKu hoko namake aselu Alla Eni kbasare ela titinai.” ⁴¹ Hoko tamata esi sisae batu mere. Eleki Yesuse Ilimese lolete lanite kai Ibeteke be,

“AmaKu, Au kotie trima kasi neka le Alene naKue peneka.

⁴² Au rekwara Ara lene naKue rame.

Po Au beteke meije ete tamata rebe esi kele ete meije leke esi rekwa be Amate Ale pine Aulake Au lomei nusa meije.”

⁴³ Ilepale mere pela, eleki Ikloloe ela titinai be, “Lasarusu, siri lomei!” ⁴⁴ Eleki Lasarusu rebe imata petua ilaru pende isiri bei liane benaije. Eni lelale kai balaiju, obite nuruije ere bali sa, kai obite maka obi oalele ere obi oalaleije sa.

Yesuse Iombe, “Buka obita meru bei nanakwalaije leke ikeu mise.”

Imama elakaru lalesi esa kena bunu Yesuse

11:45-57

(Mat. 26:1-5; Mrk. 14:1-2; Luk. 22:1-2)

⁴⁵ Tamata Yahudia rebe esi luake kena ono Maria laleije ndinare, sie bokala beisi esi hlaleke loko Yesuse le esi selu Yesuse Iono Lasarusu ikwana suike. ⁴⁶ Po leini esi keu alenake saisa rebe Yesuse Ionore ete tamata Parisiaru. ⁴⁷ Hoko imama elakaru kai tamata Parisiaru esi ulake koti tamata elaka maketa rebe esi teu pakala kena agamare leke esi lupu kaisi. Pususi ombe, “Suke ite ono saisa? Ile mere Iono tanda herane sasaisa neka.

⁴⁸ Sepo ite sebeieNi ele meije rame, hoko namake tamata bokala esi hlaleke lokoI. Kai namake tamata Romaru esi elakaru esi luake kai esi atia Tuhane Eni Lumare kai iteki tamataru.”

⁴⁹ Eleki ile sae eni nane Kayapase, Imane Elake kena musune mere, iombe, “Imi rekwa sasaisa mo. ⁵⁰ Imi rekwa mo be pentine ete iteki tamataru, tamata esa imatare mise lesi bei atia pusue iteki tamataru.”

⁵¹ Kayapase eni lepate mere ebei lalei mo, po mere Tuhane Iono ilepaele, le kena musune mere iono Imane Elake hoko mere ilepae Yesuse Imatare ete tamata Yahudiaru. ⁵² Kai batuke ete tamata Yahudi ruasi mo, po pusue Alla Eni nanaru rebe esi me papelake otoi mei nusare leke esi lupuke lomai kena esa.

⁵³ Eleki bei petu mere tamata Yahudiaru esi elakaru esi lepa lupu kena bunu Yesuse.

⁵⁴ Bei mere hoko Yesuse Ilepae ete tamata bokala me tamata Yahudiaru oasi moneka. Ikeu bei mere lora kota sae me esi nane Efraime tehaike otoi nsekile. Irue ete mere kai Eni maka luluaru.

⁵⁵ Kena mere tamata Yahudiaru esi pesta nete suike Alla Isirie esi ntuaana menatu bei Mesire lau moneka. Hoko tamata bokala bei hehenaru esi luake me kota Yerusaleme kena esi anditae nanakwalaisu bei esi dosaru, leke esi aknekae lalesi loko petu pesta mere. ⁵⁶ Esi ninikwa loko Yesuse ete mere. Kai kena esi lupuke lomai me Tuhane Eni Luma uweije esi lepa loko lomai be, “Imi noake elia? Petu pesta meije Iluake mo piseo?” ⁵⁷ Esi lepa ele mere le imama elakaru kai tamata Parisiaru esi lepae tita peneka be sire pine irekwa Yesuse Ietiare suke ibeteke etesi. Po mere leke esi keu kerikeNi.

Maria isoba leite boini ntelete titinai kena Yesuse me hena Betania

12:1-8

(Mat. 26:6-13; Mrk. 14:3-9)

12 Lesike petua ne sa pine tamata Yahudiaru esi pesta nete suike Alla Isirie esi ntuaana menaru bei Mesire, Yesuse Ikeu lora hena Betania. Lasaruse rebe Yesuse Iono kwana suike irue ete mere. ² Me Lasaruse eni lumare, esi aknekae manane ete Yesuse kena esi kane sakesa kaiNi, hoko Marta ilayani. Eleki Lasaruse kai eni tamataru esi kane sakesa kai Yesuse. ³ Eleki Maria iluake le leite boini ntelete rebe esi beline ela titinai kasuke litere kwatai. Eleki isoba Yesuse Eni lelale kenae kai ibasa kena eni buare. Hoko esi boine lila pusue luma laleije. ⁴ Po Yudase Iskariote, Yesuse Eni maka lulu rebe tatike pine iriluke Yesuse ete tamata rebe esi suka bunulje ibeteke be, ⁵ “Ei beta, le mula pine leite boini ntelete mere aabelie mo, leke esi kepene arilukele ete tamata susate more? Sepo aabeliele hoko esi beline sakesa kai gaji musune esa.” ⁶ Yudase ilepa ele mere po inete loko tamata susate mo, le lalei loko kepene. Piasare irana bei kepene rebe irakaule.

⁷ Yesuse Iombe, “Sebeieni! Iono meije, iakneka kena imi tolae Au kena liane benaije. ⁸ Tamata susate erisi rue sakesa kai imi rame hoko imi tapasi kena petu andia nere yele, po Au rue kai imi rame moneka.”

Imama elakaru lalesi esa kena bunu Lasaruse

12:9-11

⁹ Tamata Yahudia bokala esi lene be, “Yesuse Inda Betania.” Hoko esi keu lora. Esi keu batuke kena esi selu Yesuse mo po esi keu kena esi selu Lasaruse rebe

Yesuse Iono ikwana suike bei matale.
¹⁰Bei mere hoko imamaru lalesi esa
 kena bunu Lasaruse. ¹¹Le bei Lasaruse
 pine tamata Yahudi bokala esi keu beisi
 kena hlaleke loko Yesuse.

**Pusue tamata laleisu ndina kena
 Yesuse Ikusu kota Yerusaleme**

12:12-19

*(Mat. 21:1-11; Mrk.
 11:1-10; Luk. 19:28-38)*

¹²Eleki ele bobanure tamata bokala
 rebe esi luake me kota Yerusaleme kena
 pesta mere, esi lene be Yesuse Ikusu kota
 Yerusaleme kena petu mere. Ime lalane
 tlai sa. ¹³Eleki esi keu rana yelu sanai
 saka umae sanai kena holmate Yesuse
 eleki esi keu sapa Yesuse hoko esi biuwe
 be,

“Isike Alla! Alla Iriluke misete ete
 tamata meije, rebe Iluake le Alla Eni
 kbasare. Ile Kamale Israele!”

¹⁴Yesuse Itetue binatang keledai tlai
 sae me eleki Isa kenae. ⁸⁸Hoko mere saka
 Alla Eni lepate rebe leki peneka be,

¹⁵“Tamata Yerusalema, rilami yake! Imi
 Kamale Iluake loko imi. Iluake Isa
 keledai tlai.”*

¹⁶Kena mere Yesuse Eni maka lulu-
 aru esi nati saisa rebe eono mere mo. Po
 kena Alla Iono tamata esi isike Yesuse
 le Imata kai Ikwana suike pine Eni maka
 luluaru esi nete be pusue rebe tamata esi
 onoe ete Yesuse mere sakesa kai Alla Eni
 lepata rebe lekilu kena Yesuse.

¹⁷Kai tamata rebe esi selu Yesuse
 Ikoti Lasaruse isiri bei liane benaije
 kena Ionoi kwana suike esi keu alenake
 rame ete tamata makete. ¹⁸Hoko tamata
 bokala esi keu loko Yesuse le esi lene
 be Yesuse pine Iaseluke kbasu bei Alla.

¹⁹Eleki tamata Parisiaru esi beteke loko

lomai be, “Ite ono tekwa sasaisa mon-
 eka. Selu, pusue tamata mei nusare esi
 keu lulul.”

**Yesuse Ibeteke NanakwalaIje
 saka gandume inai**

12:20-36

²⁰Kena pesta tamata Yahudiaru esi
 nete loko Alla Isirie esi ntuna menaru
 bei Mesire, tamata bokala esi luake me
 Yerusaleme kena tatu loko Alla. Kena
 mere, tamata Yunania leini esi luake
 kena tatu loko Alla lekwe. ²¹Eleki esi
 keu loko Pilipuse. Pilipuse mere tamata
 bei Betsaida me otoi Galilea. Esi keu
 eleki esi omba, “Ntuane, ami suka tetue
 Yesuse.”

²²Eleki Pilipuse ikeu beteke mere ete
 Andriase, eleki luasi keu beteke ete
 Yesuse be, “Ntuane, tamata Yunaniaru
 esi nikwa lokoMu.”

²³Eleki Yesuse Ibeteke loko luasi be,
 “Petu kena Au, Tamata Eni Nanare supu
 holmate emeije peneka. ²⁴Au beteke
 meije tinai. NanakwalaKu meije saka
 gandume inaije. Sepu gandume inai
 esare atnanele kena tapele mo hoko gan-
 dume tapa boka mo. Po sepu gandume
 atnanele hoko ekusu, elabu eleki ebua
 hoko supu ganduma bokala. ²⁵Sakesa
 kai imi tamata mei nusa meije neka. Sire
 pine inoake batuke loko eni hidupe mei
 nusa meije yo isuka mata le Au mo, hoko
 namake eni hidupe mere sirikele. Po
 sire pine inoake batuke loko eni hidupe
 mei nusa meije mo, hoko namake Irue
 kai Alla eti pela. ²⁶Sire pine ikerike
 me Auku ndinure namake ilulu Au leke
 isakesa kai Au kena otoi esa. Kai Amaku
 Iono isupu holmate lekwe.

²⁷LaleKue tahane rua susate rebe elu-
 ake meije mo hoko namake Au beteke
 saisa ete Amaku kena meije? Au beteke

⁸⁸**12:14** Yesuse Isa binatang keledai tlaije, mere tiluke be Eni sifate kwakwaeNi mo.

***12:15** Sa. 9:9

be, 'Ama Ahetie susate mere bei Au petu meije noma.' Po Au beteke ele mere saisa mo le Au luake lomei nusa meije kena Au supu susate meije neka." ²⁸ Eleki Yesuse Ibeteke loko Alla elere, "AmaKu, tiluke Amu kbasare ete tamata nusa meije leke esi selue leke AmaKu Amu nane supu isike rame."

Yesuse Ilepa ele mere eleki tamata nai bei ndete sorga sosoli be, "Au isike Auku nane peneka namake pine Au isikele suike lekwe."

²⁹ Pusue tamata bokala ete mere esi lene lepate mere. Leini esi beteke be, "Mere kla." Po leini esi beteke be, "Mo, malekate ilepa lokoI."

³⁰ Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, "Lepate rebe imi lenele mere loko Au mo po loko imi. ³¹ Meije petu kena teu pakala ete nusare meije peneka. Kena meije Alla Inabu ro tiaru esi elake rebe kbasamei nusare. ³² Po sepo petu kena Au supu sake bei nusa meije[†] hoko Au lupuke pusue tamata kena luake loko Au." ³³ Yesuse Ilepa mere leke tamata esi rekwa be namake Imata kena ai tutine.

³⁴ Tamata bokala meru esi beteke lokoI be, "Kena Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekire ebeteke be Ile rebe Alla IulakeNi kena Ihlamate tamatare Irue eti pela. Hoko Tamata Eni Nanae mere sire, le Abeteke be Asupu sake kena ai tutine bei nusa meije?"

³⁵ Eleki Yesuse Ilepa ruaI etesi be, "Takwali moneka Tamata rebe kotiNe Hitate, rebe Isakesa kai imire sirikeNi. Meije Hitate Imei sa hoko imi keu sake-saNi yapine kpetu. Sire rebe ikeu kena melene namake irekwa mo be ietia. ³⁶ Au beteke ete imi leke imi hlaleke loko Hitate mere kena Hitate eme kai imi sare leke tamata esi kotie imire Hitate Eni kwetele."

Yesuse Ilepa pela eleki Iheti bei otoi mere kai laseluke oal etesi moneka.

Tamata Yahudia bokala esi hlaleke loko Yesuse mo

12:37-43

³⁷ Masike Yesuse Iono tanda herana bokala me tamata Yahudiaru oasi po esi hlaleke lokoI mo.

³⁸ Esi hlaleke mo leke Alla Eni lepate rebe akmena nabi Yesaya ibetekele suke eono. Nabi Yesaya ibeteke be, "Tuhane, tatike pine sire ipersaye loko iteki lepata meiju?"

Tamata kuesa moneka rebe inaku be pusue yelu rebe uono meije bei Tuhane Amu kbasare."

³⁹ Nabi Yesaya ibeteke lekwe be esi persaye more bei saisa.

⁴⁰ Ibeteke be, "Tuhane ruaI pine Iono mataisu selu mo kai ulu buaisu ela leke esi selu yake kai esi noake yake kai leke esi leu suike lokoI yake kai yapine Iono mise suike kaisi."

⁴¹ Yesaya ibeteke ele mere le iselu Yesuse Eni kbasare hita titinaije peneka, hoko ilepa loko Yesuse.

⁴² Masike ele mere lekwe po tamata Yahudia boka esi hlaleke loko Yesuse. Kai tamata Yahudiaru esi elaka bokala lekwe esi hlaleke loko Yesuse neka. Po esi nehe kena beteke mo le esi asomi, le rilasi le yapine tamata Parisiaru esi lakesi kena kusu Yahudiaru esi luma ibadaru. ⁴³ Esi nehe kena beteke mo kai asomi le esi suka titinai kena tamata esi isikesi, po esi noake supu isike bei Allare mo.

Yesuse Eni lepataru pake kena hukume tamata mei nusare

12:44-50

⁴⁴ Eleki Yesuse Ilepa kena na elake be, "Sire rebe ihlaleke loko Au, mere

[†]12:32 Supu sake bei nusa meije natire be Yesuse kena ai tutine.

ihlaleke loko Au ruaKu mo po hlaleke loko Ile rebe Iulake Au lomei nusa meije. ⁴⁵Kai sire pine iselu Au peneka hoko iselu Ile rebe Iulake Aure neka. ⁴⁶Au luake lomei nusa kena keru hitate leke pusue tamata rebe esi hlaleke loko aure esi rue kena melene yake.

⁴⁷Tamata rebe esi lene Auku lepataru peneka po esi trima more, Au luake kena hukumesi mo. Po Au luake kena hlamate nusa meije ⁴⁸Po namake kena nusa meije atiari, pake Auku lepataru kena teu pakala ete tamata rebe esi trima Au mo le esi trima Auku lepataru more. ⁴⁹Le Au lepa lulu lalaku mo po bei AmaKu rebe Iulake Au luake Itiluke ete au, pusue yelu rebe suke Au betekele ete imire. ⁵⁰Au rekwa be saisa rebe Iulake Au betekele ete imire, eono imi rue kai Alla eti pela. Hoko Au luake, saisa rebe AmaKu Ibeteke ete Aure, Au betekele ete imi.”

**Yesuse Ikoa Eni maka
luluaru esi lelalaru**

13:1-17

13 Eleki ele bobanure pesta tamata Yahudiari esi nete suike loko Alla Isirie esi ntuaana menaru bei Mesire hoko Yesuse Irekwa peneka be Ileu bei nusa meije loko Amaije, esi petuaru mere peneka. Yesuse Ioki Eni tamataya mei nusa meije, kai meije esi petua kena laseluke be Iokisi titinai.

²Kena kmaure, Yesuse kai Eni maka luluaru esi rue kane sakesa. Ro tiare esi elake ekbasae Yudase, Simone Iskariote eni nanare laleije menai peneka leke iabelie Yesuse ete tamata rebe esi suka bunulje. ³Yesuse Irekwa be AmaI Iriluke pusue nusa meije kena Ikbsae peneka. Kai Irekwa lekwe be Iluake bei Alla, kai namake Ileu suike loko Alla lekwe. ⁴Hoko Yesuse Ikele kai Ilesu eni lapu nanuke, kai Ibali akwalje kena handoke

nurui. ⁵Eleki Iliti kwele kena baskome inai sae, eleki Iono kena Ikoa Eni maka luluaru esi lelalaru kai Ibasa esi lelalaru kena handoke nurui rebe Ibali akwalje kenare. ⁶Kena Ikoa roma Simone rebe kotine Petruse, Simone iombe, “Tuhane, Akoa auku lelale yake.”

⁷Yesuse Iombe, “Saisa rebe Au onoe meije anati mosa po tatike pine anati sa.”

⁸Petruse iombe, “Yake Tuhane, Akoa auku lelale, au suka kwalele mo le mere mise mo.”

Po Yesuse Iombe, “Sepo Au koa amu lelale mo hoko amu hubungane kai Aure sae mo.”

⁹Simone Petruse iombe, “Ele mere hoko, Tuhane, batuke auku lelale yake po balakue kai ulukue lekwe.”

¹⁰Yesuse Iombe, “Tamata rebe isuku pende, iputi pusui peneka. Hoko batuke koa eni lelale neka. Imia meiju imi puti peneka po imi pusumi mo.” ¹¹Yesuse Ibeteke be pususi more, le namake pine sire iabeliNe Irekwa peneka.

¹²Kena Yesuse Ikoa Eni maka luluaru esi lelalaru pela eleki Ialike eni lapu nanuke kai Irue suike. Yesuse Iombe, “Imi nati saisa rebe Au ono ete imire o?”

¹³Imi kotie Aure Kuru kai Tuhane. Mere tinai, le Aure imi Kuru kai imi Tuhane.

¹⁴Hoko sepo Au rebe imi Kuru kai imi Tuhane Au koa imi lelalaru, imi ruami lekwe suke imi koa lelale lomai lekwe.

¹⁵Au tiluke lalane meije ete imi, leke imi layani lomai lulu saisa rebe Au ono ete imi pende. ¹⁶Auku lepate meije tinai: suke imi lulu Au layani imire le imi ela lesi bei Au mo. Imire Auku makerike. Tamata makerike iela lesi bei ile rebe ik-erike eteije mo, kai tamata rebe isupu ulake iela lesi bei ile rebe iulakine mo.

¹⁷Sepo imi rekwa pusue meije peneka pine imi ono lulue hoko Tuhane Iono lalemi ndina.”

**Yesuse Ibeteke saisa rebe
Yudase isuka onore**

13:18-20

¹⁸ Yesuse Ibeteke lekwe be, “Namake ile sae me ilulu saisa rebe Au betekele mo hoko namake Tuhane Iono laleije ndina mo. Au bitike imi kena lulu Au hoko Au rekwa lalemi titinai. Imi lene mimise! Bei imire namake ile sae me iono lulu Alla Eni lepate rebe lekire esi lepate matai ebeteke be, ‘Sire pine ikane kai Au kena otoi esa, namake ihali mulini kena ikeu beiKu.’ ¹⁹ Meije Au betekele ete imi kena eono mosare, leke sepo imi selu yelu rebe Au betekelu ete imi pende uonore, pine imi persaye be Aure sia, rebe Au beteke ete imi pende. ²⁰ Auku lepate meije tinai: Sire pine itrima Ile rebe Au ulakiNe, hoko mere itrima Au peneka. Kai sire pine itrima Au, hoko mere itrima Ile rebe Iulake Aure peneka.”

Yesuse Ilepae Yudase

13:21-30

(Mat. 26:21-25; Mrk.

14:18-21; Luk. 22:21-23)

²¹ Kena Yesuse Ibeteke mere pela, laleije susa titinai, eleki Ibeteke ntoli ete Eni maka luluaru be, “Auku lepate meije tinai: Bei imia meiju namake ile sae me iabelie Au.”

²² Eleki Eni maka luluaru esi limese lo-mai, esi herane titinai le esi rekwa mosa be Yesuse Ibeteke mere sia. ²³ Yesuse Eni maka lulu rebe Iokini titinaije irue me Yesuse leine.[‡] ²⁴ Simone Petruse ikode lokoi leke itneu Yesuse be mere sire.

²⁵ Eleki kwetele mere isisa loko Yesuse kai ibeteke be, “Tuhane, sire?”

²⁶ Yesuse Iombe, “Namake Au lutu roti kena obare eleki Au riluke etei, hoko imere.” Eleki Yesuse Irana roti, Ilutu kena obare eleki Irilukele ete Yudase, Simone Iskariote eni nanare. ²⁷ Kena Yudase irana roti mere eleki ro tiaru esi elake kbasae laleije sosoli. Yesuse Iombe, “Saisa rebe asuka onore anoe nunu noma.” ²⁸ Sie rebe esi kane ete mere sae kuesa inati Yesuse Eni lepate loko Yudase mere mo. ²⁹ Leini esi noake be Yesuse Iulake Yudase kena isabe sa-saisa kena pakele me pesta mere, pise keu riluke kepene ete tamata susate. Esi noake ele mere le Yudase esi bendahara.

³⁰ Kena Yudase irana roti mere peneka, eleki isiri sosoli. Kena mere kpetu peneka.

**Yesuse Ibeteke pleta beluke
ete Eni maka luluaru**

13:31-35

³¹ Kena Yudase ikeu peneka, Yesuse Iombe, “Alla Iono tamata esi holmate Au, Tamata Eni Nanae meije, esi petu-aru meije peneka. Kai tamata esi hol-mate Allare baue saisa rebe Au onore. ³² Sepo tamata esi isike Allare baue saisa rebe Au onore, hoko Alla Iholmate Aure baue rebe Ionore. Kai Alla Iholmate Au sosoile reneka. ³³ Kuanae imi, Au rue takwali kai imi moneka. Namake imi nikwa lokoKu, po lupe rebe Au beteke ete Yahudiaru esi elakaru pende, meije Au beteke ete imi lekwe be, “Otoi rebe Au keu lokole imi supu keu loko mo. ³⁴ Imi pusumi lene mimise! Meije Au riluke pleta beluke ete imi. Suke imi oki lomai. Imi oki lomaije suke molupe Au oki imire. ³⁵ Le sepo imi oki lomai hoko tamata esi rekwa be imire Auku kwetela.”

[‡]13:23 Buku meije Yohanese ilekie. Yohanese isuka beteke ruai eni nane mo. Batuke ibeteke loko ruai be Yesuse Eni maka lulu rebe Iokini titinai.

**Yesuse Iombe namake
Petruse ibeteke ete tamata
maketa be irekwaI mo**

13:36-38

*(Mat. 26:31-35; Mrk.
14:27-31; Luk. 22:31-34)*

³⁶Simone Petruse itneu Yesuse be, “Tuhane, namake Akeu etia?” Yesuse Iombe, “Au keu meije asupu keu kai Au mo! Namake pine akeu luluKu sa.”

³⁷Petruse iombe, “Tuhane, le mula pine au supu keu kai Ale kena meije mosare? Au suka kena mata le Tuhane Amu nane peneka.”

³⁸Yesuse Iombe, “Petruse, asuka mata le Au tinai o? Alene mimise! Namake manure totlae mosare, abeteke ete tamata makete rebai telu peneka be arena Au mo.”

**Yesuse Ibuka lalane ete ite
kena keu loko AmaI**

14:1-14

14 Yesuse Ibeteke loko Eni maka lulu-luaru be, “Imi rilami yake. Imi hlaleke loko Alla kai hlaleke loko Au lekwe. ²AmaKu Eni lumare otoi bokala kena rue. Au keu lokole leke Au aknekae otoi ete imi. Au beteke mere ete imi le imi otoi mere eme titinai. ³Sepo Au aknekae imi otoiye peneka, pine Au leu kena rana imi leke ite keu loko otoi mere leke otoi rebe Au rue kenare ete mere lekwe imi me. ⁴Imi rekwa lalene loko otoi rebe Au keu lokore peneka.”

⁵Eleki Tomase iombe, “Tuhane ami rekwa otoi rebe Akeu lokore mosa, hoko ami rekwa lalane loko otoi mere elia?” ⁶Yesuse Iombe, “Au meje pine ono lalane ete tamata rebe esi keu loko Al-lare. Bei Au pine tama esi rekwa saisa rebe nkenale bei Allare kai esi supu rue kaiNi eti pela. Sire rebe ikeu loko AmaKu, batuke isakesa kai Au pine tetue

AmaKu. ⁷Imi rekwa Au peneka hoko mere imi rekwa AmaKu lekwe. Kai meije imi rekwaI kai seluI peneka.”

⁸Pilipuse iombe, “Tuhane, tiluke AmaMu ete ami, mere mise ete ami peneka.”

⁹Po Yesuse Iombe, “Pilipuse, Au sakesa kai imi takwali peneka, yo arekwa Au more. Sire pine iselu Au, mere sakesa kai iselu AmaKu peneka. Hoko le mula pine abeteke be Au tiluke AmaKu ete imire? ¹⁰Pilipuse, Au kai AmaKue esare apersaye moyo? Au kai AmaKue esa hoko saisa rebe Au betekele ete imire, lenele le mere Au lepae bei laleKu rua mo po Au kai AmaKue esa kai saisa rebe Au onore sakesa kai Ionore neka. ¹¹Persaye Auku lepataru be Au kai AmaKue esa. Pise persaye loko Au bei tanda herana rebe Au onoule pende. ¹²Auku lepate meije tinai. Sire rebe ih-laleke loko Au, hoko tatike pine iono tanda herane lupe Au onoule pende. Tinai, namake iono tanda herane lesi bei rebe Au onoule le namake Au keu kai AmaKu loko otoi sae me. ¹³Kai saisa rebe imi kotiele, Au rilukele ete imi le imire Auku maka lulu peneka, leke sisi holmate AmaKu rame bei saisa rebe Au onoe eteise. ¹⁴Au beteke ete imi suike lekwe be, ‘Saisa rebe imi kotiele kena Auku nane, Au rilukele pusue ete imi.’”

**Yesuse Italuke be Alla
Iriluke Ro Misete**

14:15-31

¹⁵Yesuse Ibeteke lekwe be, “Sapo imi oki Au titinai hoko imi lulu Auku ple-taru pusulu. ¹⁶Kai namake Au kotie bei AmaKu leke Iono Ro Misete Ikbasaie imi kena seli Au kena ono imi ktili, kai namake Ikbasaie imi rame. ¹⁷Ro Misete mere bei Alla rebe beteke nkenale bei Al-lare. Tamata mei Nusa meije esi trimal mo le esi seluI mo kai esi rekwaI mo. Po

imi rekwa! le Ime kai imi kai tatike pine imi kaiNe esa.

¹⁸Namake Au sebeie imi lupe kwete kwasoi mo. Po namake Au leu suike loko imi. ¹⁹Takwali moneka tamata mei nusa meije esi selu Au moneka. Po namake pine imi selu Au suike. Namake Au kwana suike hoko namake imi lekwe, kwana suike neka. ²⁰Sepo Au kwana suike peneka pine imi rekwa be Au kai AmaKue esa. Kai imi lekwe, esa kai Aure neka.

²¹Sire pine itrima Auku lepataru kai Iono lulue hoko ile mere ioki Au. Amaku lekwe Ioki tamata rebe ioki Au titinaije. Au okiNi kai Au aselukeKu etei rame.”

²²Eleki Yudase makete rebe Yudase Iskariote more iombe, “Tuhane, le mula pine namake AaselukeMu ete ami, yo ete tamata nusa meije more?”

²³Yesuse Iombe, “Sepo sire ilulu Auku lepataru hoko mere ioki Au titinai. Kai Amaku Iokini. Kena meije Au kai Amaku Ami me kaini. ²⁴Sire pine ioki Au mo hoko ilulu Auku lepataru mo. Kai lepata rebe imi lenelu pende, mere bei Au ru-aKu mo po bei AmaKu rebe Iulake Au lomeije.

²⁵Au beteke meije pusue ete imi kena Au rue sakesa kai imi sare. ²⁶Po sepo Au leu loko Amaku peneka hoko AmaKu Ir-iluke Ro Misete Itapa imi. Namake Ro Misete mere Iluake kena Auku nane. Iatetuke imi kena sasaisa neka kai Ianete imi loko pusue saisa rebe Au betekele ete imire. ²⁷Namake Au ono lalemi ndene saka laleKue ndene kena sasaisa neka. Lale ndenete ele mere tamata mei nusa meije sae blake mosa. Hoko kaplalemi yake kai rila yake.

²⁸Imi lene Au beteke ete imi peneka be, ‘Au keu po Au leu suike loko imi sa.’ Sepo imi oki Au titinai hoko namake lalemi ndina le Au keu loko AmaKu le Eni kbasare lesi bei Au. ²⁹Au beteke pusue meiju ete imi peneka po pusue

meru uono mosa, po leke kena yelu meru uonore imi persaye. ³⁰Au lepa boka moneka le ro tiaru esi elake rebe kbasae nusa meije eluake peneka. Po Ikbasae Au mo. ³¹Po namake Au sebeie Au mata leke Au lulu saisa rebe Amaku Ibetেকে pende leke tamata mei nusa meije esi rekwa be Au oki AmaKu.

Esalere! Mai ite keu bei meije.”

Yesuse saka anggure aini rebe misete 15:1-8

15 Yesuse Ibetেকে loko Eni maka luluaru pake umpama be, “Au meije saka anggure aini misete kai Amakue saka tamata rebe eni ndinu anggure mere. ²Auku sainaiju mere imi. Hoko sanai rebe ubua more Itetue yo sanai rebe ubuare Iandita beilu mimise leke ubua boka lesi leneka. ³Imi persaye Auku lepataru peneka hoko imi dosaru sae moneka. ⁴Imi esa kai Au kai Au lekwe esa kai imi. Ai sanaije lekwe ebua bei ruale mo, ebua sepo ere sakesa kai esi aine. Sakesa neka imi supu hlamate sepo imi haie Au.

⁵Aure saka anggure aini kai imire esi sanaiju. Sire rebe ihaie Au, Au haieni hoko isupu hasile boka titinai le sepo imi haie Au mo hoko imi ono sasaisa mon-eka. ⁶Sire rebe ihaie Au mo isupu poie lupe poie ai sanaije eleki enseki. Eleki tamataru esi lupukele eleki esi poiele kena aure leke tutuele. ⁷Sepo imi haie Au kai Auku lepataru imi lene lokolu hoko imi kotie sasaisa rebe imi suka kena kotiele bei Aure, imi supue. ⁸Sepo imi ono misete sasaisa neka hoko mere etiluke be imire Auku maka lulu titinai kai mere imi holmate Amaku.”

Pleta kena oki lomai 15:9-17

⁹Yesuse Ibetেকে lekwe be, “Lupe AmaKu Ioki Au, Au lekwe oki imi. Hoko imi rue kai lomai lupe Au oki imire.

¹⁰Sepo imi lulu Auku pletaru hoko imi nete rame loko Au oki imire, lupe AmaKu Ioki Au rame le Au lulu AmaKu Eni pletaru.

¹¹Au beteke pusue meiju ete imi leke laleKu ndinare, eono laleime ndina rame kai laleimi ndina titinai. ¹²Imi lene Auku pleta meije mimise: imi oki lomai lupe Au oki imire. ¹³Tamata rebe isuka kena riluke nanakwalaije kena mata seli eni ebearu, ile mere rebe iokisi titinai. ¹⁴Auku ebe kena imi sepo imi lulu Auku pletaru ete imire. ¹⁵Au kotie imire Auku tamata makerike moneka le tamata makerike irekwa, ile rebe ikerike eteije eni makerike mo. Po Au kotie imire Auku ebe le Au beteke pusue yelu rebe Au lenelu bei AmaKue ete imi peneka. ¹⁶Imi bitike Au mo po Au pine bitike imi. Kai Au teu imi peneka kena imi keu lepae Sou Misete kai ono tamata boka esi hlaleke loko Au, kai tamata rebe hlaleke loko Aure tapa rame leke saisa rebe imi kotiele bei AmaKu kena Auku nane, Irilukele ete imi le imire Auku tamata peneka. ¹⁷Auku pleta ete imire meije, ‘Suke imi oki lomai.’”

**Tamata mei nusa meije lalesi tiake
Yesuse kai Eni maka luluaru**

15:18-27

¹⁸Yesuse Ibeteke lokosi suike lekwe be, “Sepo tamata lalesi tiake imi hoko nete be lalesi tiake Au akmena bei imi peneka. ¹⁹Imi lulu tamata mei nusa meije esi sukare hoko lalesi tiake imi mo po Au bitike imi bei tamata mei nusa meije peneka hoko imi lulu tamata mei nusa meije esi sukare moneka, hoko lalesi tiake imi. ²⁰Imi nete loko saisa rebe Au betekele ete imi pende be, tamata esi ono susate ete Au peneka hoko esi ono susate ete imire neka. Kai sepo esi lulu Auku lepataru hoko esi lulu imi lepataru neka. Le tamata makerike iela lesi bei tamata rebe ikerike eteije

mo. ²¹Esi ono susate ete imi le imi lulu Aure pe. Esi ono pusue meru ete imi le esi rekwa Ile rebe Iulake Aure mo. ²²Sepo Au luake mo kai Au beteke pusue meru etesi mo hoko Alla Ileuke sala etesi mo. Po meije Au luake peneka kai Au beteke pusue meru etesi peneka po esi ono lulu mo hoko esi ono dosa. Hoko esi lepa le ruaise esi guna sasaisa mo. ²³Sire pine laleije tiake Au, mere laleije tiake AmaKu lekwe. ²⁴Sepo tanda herane rebe tamata makete esi onore saisa more Au aselukele etesi mo hoko esi supu dosa mo. Po meije masike esi selu pusue meru lekwe po lalesi tiake Au kai AmaKue neka. ²⁵Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekie rebe esi atula kena esi lulure ebeteke be: Lalesi tiake Au papalani. Hoko lepate mere eonore mere peneka.

²⁶Namake Au ulake Maka tapa sae Iluake loko imi. Iluake bei Amaku. Ilere Ro Misete rebe beteke Alla Eni nkenalaru. Kai Ibeteke Au lekwe. ²⁷Kai imi lekwe suke imi lepae loko Au ete tamata makete le kena Au kerike memenai mei nusa meije imi haie Aure pe.”

Tahane rame

16:1-4a

16 Yesuse Ibeteke lekwe be, “Au beteke pusue meije ete imi leke kaplalemi yake kai imi hleke bei hlaleke loko Aure yake. ²Le namake imi supu sui bei luma ibadare. Kai roma esi peture tamata rebe esi bunu imire esi noake be mere Alla Iulakesi. ³Esi ono ele mere le esi rekwa Au mo kai AmaKu mo. ⁴Po Au beteke pusue meiju ete imi, leke roma esi peture imi nete be Au betekele ete imi peneka.”

**Ro Misete Itapa tamata rebe
hlaleke loko Yesuse**

16:4b-15

Yesuse Ibeteke lekwe be, “Au beteke susata rebe tatike pine uonore ete imi

bei kena imi lulu Au menaije mo le roma meije Auru haie imi sa, ⁵po meije Au leu loko AmaKu rebe Iulake Au lomeije reneka, po sae bei imi itneu Au mo be, 'Akeu loko etia?' ⁶Po meije imi kaplalemi le saisa rebe au beteke pende be namake pine Au keu. ⁷Imi persaye Au beteke meije: Au keu bei imire mise lesi ete imi. Le sepo Au keu mo hoko Ro Misete Iluake loko imi kena Itapa imi mo. Po sepo Au keu hoko Au ulake Iluake loko imi. ⁸Sepo Iluake namake Ibeteke be tamata nusa meije esi ono dosa peneka kai beteke saisa rebe lulu Allare nkenare kai beteke loko Alla Eni hukume ete nusa meije. ⁹Kai Ibeteke be tamata esi ono dosa peneka le esi hlaleke loko Au more. ¹⁰Kai Ibeteke be saisa rebe Au onore lulu Allare nkena. Namake esi rekwa be me Alla oalje Au nkena le Au keu leke Au sakesa kai AmaKu. Kena mere imi selu Au moneka. ¹¹Ro Misete pine Ilepae loko Alla Ihukume nusa meije le petu kena Alla Ihukume ro tiaru esi elake rebe kbasae nusa meije, emere peneka.

¹²Yelu bokala me sa rebe suke Au betekelu ete imi, po namake imi nati mo. Hoko Au betekelu mosa. ¹³Po sepo Ro Misete Iluake hoko Ibeteke nkenale bei Alla kai namake latetuke imi leke imi rekwa be nkenale mere saisa. Ilepae bei lalél rual mo po bei saisa rebe Ilenele kai Ibeteke saisa rebe tatike pine pamulire eonore ete imi. ¹⁴Saisa rebe Au betekele ete Ro Misete, Ibetekele ete imi. Ro Misete Iisike Aure ele mere. ¹⁵Pusue yelu rebe AmaKu Eniere mere Aukue. Ele mere hoko saisa rebe Ro Misete Ibetekele ete imire, Au betekele etel."

**Masike imi supu susate po
namake laleime ndina rame**

16:16-33

¹⁶Yesuse Ibeteke lekwe be, "Lau mo imi selu Au moneka po lau mo imi selu suike Au leneka."

¹⁷Eleki kena Yesuse Eni maka luluaru esi lene mere, esi beteke loko lomai be, "Le mula pine Ibeteke loko ite be lau mo ite seluI moneka, po lau mo ite selu suikeNi leneka? Kai Ibeteke lekwe be lkeu loko AmaIje?" ¹⁸Kai esi tneu lomai lekwe be, "Ibeteke be, 'Lau mo.' Mere esi natire be mula? Ite rekwa esi natiru mo."

¹⁹Yesuse Irekwa be esi suka tneu saisa beiNi hoko Ibeteke lokosi be, "Imi tneu lomai loko saisa rebe minae Au betekele be, 'Lau mo imi selu Au moneka po lau mo imi selu suike Au lenekare o?"

²⁰Imi lene mimise! Kena Au keu peneka, tatike pine imi hnasike Au po tamata mei nusare lalesi ndina. Imi susa po tatike pine imi susare lelie kena lale ndinate. ²¹Ite selu, tamata bina kena iruele kwetele iblake kera titinai po kena iruele kwetele pela peneka inete loko iblake kera mere moneka le laleije ndina le eni nanare ruelei peneka.

²²Ete imi lekwe sakesa neka. Kena meije imi susa loko Au po Au leu suike leke ite tetue lomai, hoko lalemi ndina titinai. Sae makete iono imi susa suike moneka. Lalemi ndina rame.

²³Kena petu mere imi tneu sasaisa loko Au moneka. Imi lene mimise! Sasaisa rebe imi kotiele bei AmaKu kena Auku nane, Irilukele ete imi. ²⁴Roma meije imi kotie saisa bei Amaku kena Auku nane mosa. Po meije imi kotie saisa kena Auku nane hoko imi supue leke lalemi ndina rame.

²⁵Pusue meiju Au lepae kena umpama. Po takwali moneka Au lepae loko imire pake umpama moneka po Au lepae loko Amaku ntontoli ete imi. ²⁶Kena petu mere imi kotie loko Amaku kena Auku nane. Kai Au kotie loko AmaKu ete imi moneka. Kai Ilene imi, ²⁷le AmaKu Ioki imi titinai. Ioki imi le imi oki Au titinai kai imi persaye be Au luake bei Alla. ²⁸Au luake lomei

nusa meije bei AmaKu, po meije Au leu bei nusa meije loko AmaKu.”

²⁹ Eleki Eni maka luluaru esi ombe, “Meije Tuhane Abeteke ntoli ete ami peneka kai Alepare pake umpama mon-eka. ³⁰ Ami rekwa peneka be masike ami beteke saisa rebe ami tneu bei Tuhane Ale mo po Arekwa ami lalemaru peneka. Hoko ami persaye be Aluake bei Alla.”

³¹ Yesuse Iombe, “Kwetala imi! Hoko meije imi persaye loko saisa rebe Au betekele o? ³² Imi nete! Namake petua pamuliaru, kai esi petuaru meije peneka kena imi naya bei Au. Imi leu loko imi ruami otoiye kai imi sebie Au ruaku. Po Au ruaku mo le Amaku Ihaie Au.

³³ Pusue meiju Au betekele ete imi leke lalemi ndene le imi kai Aure esa peneka. Mei nusa meije imi supu susata boka titinai po lalemi ktili neka le nusa meije esi ktiline Au nabu peneka.”

**Yesuse Ikotie loko Alla leke Amai
kai RuaI lekwe supu isike**

17:1-5

17 Yesuse Ilepae pusue meru eleki Ilimese lolete lanite kai Ikotie be, “Amate, meije roma esi petu rebe Ama Ateure peneka.

Au kotie Ama Aaseluke Auku kbasarebe hita titinaije leke tamata esi selue. Leke bei mere lekwe Au aseluke Ama Amu kbasarebe hita titinaije.

² Amate, Aono Au kbasae pusue tamata mei nusa meije peneka, leke Au ono pususi supu rue eti pela. Sie rebe esi rue eti pelare, mere sie rebe Arilukesi ete Aure.

³ Supu rue eti pelare natire be: leke esi rekwa Ama Ale ruaMue Alla rebe tinai,

kai esi rekwa Aure Yesuse Kristuse, rebe Ama Aulake Au kena luake.

⁴ AmaKu, Au holmate Ama Ale mei nusa meije peneka

kena Au kerike pelae Auku makerike rebe Ama Aulake Au kerikele.

⁵ AmaKu, Au kotie bei Ale leke Au leu suike loko Ale,

Au supu kbasarebe hita titinai lupe lualkie kena nusa meije tola mosare.”

**Yesuse Ikotie loko Alla
ete Eni tamataru**

17:6-26

⁶ Yesuse Ibeteke lekwe be, “AmaKu ndete surga, Au alenake Ama Ale ete tamata mei nusa meije rebe Arilukesi ete Aure peneka.

Kai esi lulu Amu lepataru peneka.

⁷ Meije esi rekwa lepate rebe Au betekele eteise peneka kai pusue rebe Au onoule, bei AmaKu Ale.

⁸ Le pusue lepate rebe Abeteke ete Aure, Au betekele etesi peneka kai esi trima peneka.

Esi rekwa titinai be Au luake bei Ama Ale kai esi persaye be Au luake, Ama Aulake Au.

⁹ Ama, Au kotie etesi. Au kotie ete nusa meije mo,

po batuke Au kotie ete sie rebe Ama Arilukesi ete Aure

le sie meru AmaKu Amu tamataya.

¹⁰ Auku tamataru sakesa kai AmaKu Amu tamataru neka.

Kai AmaKu Amu tamataru sakesa kai Auku tamataru neka.

Kai bei sie meru pine Au supu holmate.

¹¹ Meije Au luake loko Ama Ale. Au rue mei nusa moneka,

po erisi mei nusa sa.

AmaKu Amise titinai le dosa sae mo!

Ama Arakasi kena Amu kbasarebe arilukele ete Au pende,

leke onosi esa lupe Ama kai Aure esare.

¹² Kena Au mei kaisi sare, Au rakasi kena Ama Amu kbasare.

Au rakasi leke esi supu hlamate, batuke ile esa pine mo.

Ile mere rebe teu peneka be tatike pine isupu poie kena otoi narakare.

Eono ele mere leke rebe lekie me Alla Eni lepate eonore mere peneka.[¶]

¹³ Meije Au luake loko Ama Ale, Au beteke pusue meiju ete Ama Ale kena Auru mei nusa sare, leke lalesi ndina lupe laleKue ndinare.

¹⁴ Au beteke Amu lepataru etesi peneka. Tamata rebe esi lulu Auku lepataru more laleisu tiakesi,

le esi lulu nusa meije esi sukare mo, saka Au lekwe lulu nusa meije esi sukare more neka.

¹⁵ Au kotie leke Ama Aranasi bei mei nusa meije mo, po Au kotie leke Arakasi bei ro tiaru esi elake rebe eono tiare.

¹⁶ Sakesa kai Aure neka, Au lulu nusa meije esi sukare mo, sie lekwe esi lulu nusa meije esi sukare more neka.

¹⁷ Ama Apake Amu lepata rebe nkenale leke Aonosi kena Amu tamata rebe esi dosa sae mo.

¹⁸ Sakesa kai Ama Aulake Au lomei nusare, ele mere lekwe Au ulakesi kena beteke Auku lepataru ete tamata mei nusa meije.

¹⁹ Beisi pine Au riluke nanakwalaKue lulu Ama Amu laleume ruamu, leke esi ono Ama Amu tamata, kena esi layani Ama Ale le esi persaye Ama Amu lepate nkenale.

²⁰ AmaKu, Au kotie batuke ete ruasi mo po Au kotie ete sie maketa lekwe rebe esi lulu sie meru esi lepataru eleki esi hlaleke loko Au pende.

²¹ Au kotie leke pusue laleisu esa lupe lualJe.

Au kotie leke esi esa kai Ite leke tamata mei nusare esi persaye be Au luake lomei nusare,

Ama Aulake Au.

²² Au onosi supu holmate lupe Aono Au supu holmate.

Leke esi esa lupe lualJe esare neka.

²³ Au kaisi kai Ama kai Au, ite esa kai lomai titinai.

Leke tamata mei nusa meije esi rekwa be Au luake lomei nusare,

AmaKu Aulake Au kai Aokisi sakesa kai Aoki Aure neka.

²⁴ AmaKu, Au kotie bei Ale leke sie rebe Arilukesi ete Aure esi me kena lakwakue neka

leke esi selu Auku kbasa hita titinai rebe Ama Arilukele ete Aure

le Ama Aoki Au bei kena nusa meije tola mosa.

²⁵ AmaKu, Ankena! Tamata mei nusa meije esi rekwa Ale mo, po Au rekwa Ama Ale.

Kai Auku maka luluaru lekwe esi rekwa be Au luake lomei nusare, Ama Aulake Au.

²⁶ Au beteke Ama Ale etesi peneka, kai Au ono mere rame

leke esi oki tamata makete saka Ama Aoki Aure

kai leke esi esa kai Au.”

Yesuse Isupu kerike

18:1-11

(Mat. 26:47-56; Mrk.

14:43-50; Luk. 22:47-53)

18 Kena Yesuse Iktie loko Alla pela eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi keu lopai kwele nsekile rebe kotiele Kidrone, esi tebai. Ete mere ndinu sae, saitune ukusu boka titinai hoko Yesuse kai Eni maka luluaru esi kusu ndinu lalei mere kai esi rue ete mere. ² Ndinu mere Yudase rebe iriluke Yesuse ete tamata rebe esi suka bunulJe irekwae peneka, le Yesuse Irue sakesa kai Eni maka luluaru

[¶]17:12 Isi. 41:10

ete mere rebai bokala peneka. ³Hoko Yudase iluake ete mere sakesa kai solalu Romawi bokala kai maka raka Tuhane Eni Lumare, esi keri sari, ai buai, lampu kai obore. Tamata meru esi supu ulake bei imama elaka kai tamata Parisiaru. ⁴Yesuse Irekwa yelu rebe tatike pine uono kenalje peneka, eleki Itehaikesi kai Itneusi be, “Imi nikwa loko sire?”

⁵Esi ombe, “Ami nikwa Yesuse tamata bei Nasarete.” Yesuse Iombe, “Mere Au.” Yudase rebe iriluke Yesuse ikele sakesa kaisi ete mere neka. ⁶Kena Ibeteke be, “Mere Aure,” esi sele beiNi kai esi koli lope tapele. ⁷Eleki Itneu suike leneka be, “Imi nikwa loko sire?” Esi ombe, “Yesuse tamata bei Nasarete.”

⁸Yesuse Iombe, “Au beteke ete imi peneka be, ‘Mere Au.’ Sepo imi nikwa lokoKu hoko tamata maketa rebe esi sakesa kaiKu meije sebeie esi leu.” ⁹Yesuse Ilepale mere leke Eni lepate rebe akmena Ibetekele be, “AmaKu, tamata rebe Arilukesi eteKue, Au rakasi leke esi supu hlamate,” eonore mere pene.

¹⁰Kena mere Simone Petruse iliku sari nanuke hoko isirae bei esi lumare eleki ilasa tamata makerike ete imame elake eni tinaloine teue. Tamata makerike mere eni nane Malkuse. ¹¹Eleki Yesuse Ibeteke loko Petruse be, “Kusue amu sarire kena esi lumare! Abetinake susate rebe AmaKu Iono Au supure, Au suka mo moyo?”

**Petruse ibeteke rebai telu
be irena Yesuse mo**

18:12-27

(Mat. 26:57-75; Mrk.

14:53-72; Luk. 22:54-71)

¹²Eleki solalua meru kai esi elake kai tamata maka raka Tuhane Eni Lumare esi kerike Yesuse eleki esi loI. ¹³Esi keri Yesuse loko Hanase, Kayapase amai

tamoli. Kayapase mere imame elake kena musune mere. ¹⁴Kai ile mere pine iahnau tamata Yahudiaru esi elakar peneka be, “Mise lesi tamata esa imata ete tamata bokala.”

¹⁵Simone Petruse kai Yesuse Eni makalulu sae lekwe luasi lulu Yesuse. Yesuse Eni makalulu sae mere imame elake irenai peneka. Hoko ikusu lulu Yesuse lopai luma uweije.

¹⁶Eleyo Petruse ikele me muli, me pagare esi meture. Eleki Yesuse Eni makalulu rebe impe lale kai Yesuse mere isiri ilepa kai bina maka raka meture leke kusue Petruse lopai lale. ¹⁷Eleki bina maka raka meture ibeteke loko Petruse be, “Sala mo, ale mere tamata mere Eni makalulu lekwe piseo?” Petruse iombe, “Mo.”

¹⁸Kpetu mere ndiri titinai hoko makerika kai maka raka imame elake, esi lupuke auwe kena esi pasa. Eleki Petruse ikeu lokosi leke ipasa kaisi.

¹⁹Imame elake lakwai esa, Hanase rebe iplei peneka itneu Yesuse loko Eni makalulu kai yelu rebe Iatetukeule.

²⁰Eleki Yesuse Iralakeni be, “Au atetuke me tamata bokala oasi, Au atetuke akbunike mo. Kai piasare Au atetuke me tamata Yahudiaru esi luma ibadaru kai me Tuhane Eni Lumare kai piasare tamata Yahudiaru esi ete mere lekwe. ²¹Hoko le mula pine ntuanne atneu Aure? Tneu tamata rebe esi lene Au atetukeise, le sie meru esi rekwa saisa rebe Au atetukele eteise.”

²²Kena Yesuse Ilepale mere eleki tamata maka raka sae me ipapake Yesuse kai beteke be, “Anehe kena lepalo imame elake ele mere rilamu lei moyo?”

²³Eleki Yesuse Iombe, “Sepo Au lepameije sala hoko beteke lomei be sala saisa! Po sepo Au beteke meije nkenahoko le mula pine apapake Aure?”

²⁴ Eleki Hanase iulake esi keru Yesuse loko imame elake sae eni nane Kayapase. Kena mere Yesuse balalje eru lo sa.

²⁵ Kena mere Simone Petrus e ri pasa sa. Eleki tamata ete meru esi beteke lokoi be, “Ale mere tamata mere Eni maka lulua piseo?” Petrus ilemakesi be, “Mo!”

²⁶ Eleki tamata makerike ete imame elake sae eni luma toini kai makerike rebe Petrus ilasa tinaloine ibeteki loko Petrus be, “Mempetuke au selu asakesa kai Tamata mere, imi rue me ndinu saitune. Lemake yake.”

²⁷ Eleki Petrus ilemake suike leneka be, “Au mo.” Kena mere panuhuke manure totlae.

Esi keru Yesuse loko Pilatus

18:28-38a

(Mat. 27:1-2, 11-14;

Mrk. 15:1-5; Luk. 23:1-5)

²⁸ Eleki bebeleti lakwai esa sa esi keru Yesuse bei Kayapase eni lumare kerini me gubernure eni luma. Kena mere tamata Yahudiaru esi kusu gubernure eni luma laleije moneka yapine molia sesi ete mere. Le sepo esi supu moli hoko esi supu kusu pesta nete suike loko Alla Isirie esi ntuanu menaru bei Mesire mo. Esi atate ele mere. ²⁹ Hoko Pilatus isiri lokosi me muli kai ibeteki lokosi be, “Tamata meije Eni sala saisa?”

³⁰ Esi ombe, “Sepu Eni sala saisa mo hoko ami keruNi loko ntuanu ale leke mula?”

³¹ Pilatus iombe, “Imi keruNi kai sebeiye imi teu pakala ete lulu imi agamare esi hnaune.” Po esi ombe, “Amiki kbasu sae mo kena hukume tamata eti imata.” ³² Eono ele mere leke lulu Yesuse Eni lepate rebe Ibeteki be kena Imatare eono elika.

³³ Eleki Pilatus ikusu suike kai ikoti Yesuse eleki itneuI be, “Alere Kamale Yahudi o?”

³⁴ Yesuse Iombe, “Atneu ele mere bei ale ruamu pibe tamata makete esi beteki Au ete ale o?”

³⁵ Pilatus iombe, “Arekwa be aure tamata Yahudi more pi moyo? Amu tamataru ruasi kai imama elakaru pine esi keruMu lomei lokoku. Aono sala saisa?”

³⁶ Yesuse Iombe, “Auku otoije bei nusa meije mo, le sepo bei nusa meije hoko Auku tamataru esi luake kena lisa kaisi peneka leke keru Au ete Yahudiaru esi tamata elakaru yake. Po saisa mo le Auku otoije bei nusa meije mo.”

³⁷ Eleki Pilatus Iombe, “Hoko Ale mere Kamale, o?” Yesuse Iombe, “Ale ruamu pine abeteki be Aure Kamale. Amu lepate mere tinai. Ruele Au mei nusare leke Au ono Kamale. Au luake lomei nusa meije kena lepae nkenale. Tamata rebe nikwa nkenale esi lene loko Au.”

³⁸ Eleki Pilatus iombe, “Rekwa nkenale mere elia?”

Pilatus iteu pakala kena paku Yesuse ahlake ai batai

18:38b-19:16a

(Mat. 27:15-31; Mrk.

15:6-20; Luk. 23:13-25)

Eleki Pilatus iisiri suike loko tamata Yahudiaru eleki ibeteki lokosi be, “Tamata meije Eni sala sasaisa mo. ³⁹ Po kena imi pesta nete suike loko Alla Isirie imi ntuanu menaru bei Mesire, piyasare au sirie tamata bei buije ete imi. Hoko imi suka au sirie Kamale Yahudi ete imi, o?”

⁴⁰ Eleki esi kloloe lokoi be, “Sirie Yesuse yake! Po sirie Barabase.” Barabase mere ikusu bui le ile tamata rebe neune titinai mei nusa Roma.

19 Pilatuse Ilepa kai tamata Yahu-diaru pela eleki ikusu kai iulake solaluaru esi teta Yesuse kena mekute buai. ²Eleki solaluaru esi liu liute bei ai nluline sanai, eleki esi alikele kena Yesuse ulu bualje. Eleki esi alike lapu nanuke mahmelane kenaI leke seluI saka kamale. ³Eleki esi lomei susuiki me oalje kai esi ombe, “Hlamate, Kamale Yahudi!” Eleki esi papake asuleiNu.

⁴Eleki Pilatuse isiri suike kai ibeteke loko tamata bokala meru be, “Imi lene, au sirie Yesuse lome loko imi leke imi rekwa be au supu Eni nsalale sae mo.”

⁵Eleki esi sirie Yesuse lokosi. Ialike liute bei ai nluline sanai kena ululje kai lapu nanuke mahmelane. Eleki Pilatuse ibeteke lokosi be, “Imi selu tamata mere!”

⁶Eleki kena imama elakaru kai tamata maka raka Tuhane Eni Lumare esi selu Yesuse, esi biuwe be, “PakuI ahlake ai batai leke Imata! PakuI ahlake ai batai leke Imata!”

Eleki Pilatuse iombe, “Imi ranaI kai sebeie imi ruami pakuI ahlake ai batai neka le au supu tamata meije Eni sala sasaisa mo.”

⁷Tamata Yahudia meru esi ombe, “Lulu hukume rebe Musa ilekire, tamata mere suke bunuI le Iombe Ilere Alla Eni Nanae.”

⁸Kena Pilatuse ilene esi beteke ele mere hoko rilai lesi leneka. ⁹Eleki Pilatuse ikusu suike kai esi kusue Yesuse. Eleki itneu Yesuse be, “Ale mere bei etia?”

Po Yesuse Iralake mo. ¹⁰Hoko Pilatuse ilepa suike be, “Asuka lepa kai au moyo? Meije au beteke leke Arekwa be au kbsa kena sirieMu kai au kbsa kena pakuMu ahlake ai batai leke Amata.”

¹¹Yesuse Iombe, “Sepo amu kbsa mere Alla Iriluke ete ale mo hoko akbasae Au mo. Hoko ile rebe iriluke Au

ete ale leke hukume Aure, eni dosare ela lesi bei ale.”

¹²Kena Pilatuse ilene Yesuse Ilepa ele mere, iatula kena isirie Yesuse. Po tamata Yahudiaru esi biuwe lokoi be, “Sepo atie Yesuse hoko ale mere Kaisare eni ebe mo. Le sire pine inaku be ile kamale hoko mere isobue Kaisare.”

¹³Pilatuse ilene esi lepa ele mere hoko iulake sirie Yesuse, eleki Pilatuse irue me otoi maka teu pakala rebe esi nane Sisine bei batu (kena sou Ibranire Gabata).

¹⁴Kena mere lau mo olase butu esa lesini lua hkware reneka. Ele bobanure petu plei rebe panuhuke pesta tamata Yahudiaru esi nete suike loko Alla Isirie esi ntuana menaru bei Mesire.

Eleki Pilatuse ibeteke loko tamata Yahudiaru be, “Imi Kamale Imeije!”

¹⁵Eleki esi biuwe be, “BunuI! BunuI! PakuI ahlake ai batai leke Imata!” Pilatuse iombe, “Hoko au paku imi Kamale ahlake ai batai leke Imata, o?” Imama elakaru esi ombe, “Amiki kamale makete sae mo, batuke Kaisare.” ¹⁶Eleki Pilatuse iriluke Yesuse etesi leke esi pakuI ahlake ai bataije leke Imata.

Tamata esi paku Yesuse ahlake ai batai

19:16b-27

(Mat. 27:32-38; Mrk.

15:21-27; Luk. 23:26, 33-43)

Eleki esi rana Yesuse bei Pilatuse eleki esi kerini. ¹⁷Yesuse Isiri, Ikeri Eni ai batai rebe tatike pine esi pakuI kenare lolete Otoi Ulu Alati (kena sou Ibranire Golguta). ¹⁸Esi luake ndete Golguta eleki esi pakuI ahlake ai batai ete mere. Kai esi paku sie luaya sakesa kaiNi lekwe. Yesuse Impe tla yo sae isapleuke mapale kai sae isapleuke makwanale. ¹⁹Kai Pilatuse iulake esi paku lepate matai ndete baba bei Yesuse ululje. Lepate matai mere be: Yesuse bei Nasarete,

tamata Yahudiaru esi Kamale. ²⁰ Tamata Yahudi bokala esi baise lepate mere le otoi rebe esi paku Yesuse ahlake ai bataije lau bei kotare mo kai lepate mere esi lekie kena sou Ibrani, sou Latine kai sou Yunani.

²¹ Eleki imama elakaru esi ombe, “Ntuane Pilatuse! Leki be, ‘Tamata Yahudiaru esi Kamale yake.’ Po leki be, ‘Tamata meije rual Iombe Ile tamata Yahudiaru esi kamale.’”

²² Po Pilatuse iombe, “Yake! Saisa rebe au leki pende lulu mere neka.”

²³ Kena solaluaru esi paku Yesuse ahlake ai bataije pela peneka eleki esi rana Eni pakiane eleki esi larae kena ata papelakesi. Kai esi rana Eni lapu nanuke lekwe. Lapu nanuke mere sae iboli mo le bitaele bei ndete roma mpe.

²⁴ Eleki solalua meru esi beteke loko lomai be, “Ite kahi larake lapu nanuke meije yake. Po ite poie undi leke rekwa be sire pine isupure.” Mere eono leke lulu Alla Eni lepate rebe lekire be, “Esi larake Auku pakiane, kai esi poie undi loko Auku lapu nanuke.”

Kai tinai, solaluaru esi ono ele mere.

²⁵ Me tehaike ai tutini rebe esi pakul kenare, Yesuse inaI, inal kwalini, Maria Klopase eni bina kai Maria bei Makdalena esi kele ete mere. ²⁶ Eleki kena Yesuse Iselu inaI kai Eni maka lulu rebe lokini titinaije esi kele ete mere eleki Yesuse Ibeteke loko inaI be, “Inaku, kwete mokwai mere amu anare.”

²⁷ Eleki Yesuse Ibeteke loko Eni ketele mere be, “Kuebe, matabinane mere in-
amu.” Eleki bei mere Eni maka lulu mere irana Yesuse inaI kena irue kaini.

Yesuse imata ndete ai tutine

19:28-30

(Mat. 27:45-50; Mrk. 15:33-37; Luk. 23:44-46)

²⁸ Yesuse Irekwa be lau mo teu Eni nasite neka kai lepata bei Alla rebe lekiule uonore reneka, hoko Iombe, “KmalakeKu.”

²⁹ Ete mere anggure maklinute oba toini me. Eleki esi lutu karane opole bei ndau meite kena anggure maklinute mere, eleki esi rilukele kena ai buai rebe esi kotiele hisope, lolete Yesuse biruIje. ³⁰ Kena Yesuse Ihmoso anggure maklinute mere eleki Iombe, “Auku mak-erike pela penel!”

Eleki Inobo lope kai teu Eni nasite ne.

Solalu sae me isipa Yesuse apulje

19:31-37

³¹ Petu rebe esi paku Yesuse ahlake ai bataije esi ele bobanure petu plei panuhuke tamata Yahudi esi pesta nete suike loko Alla Isirie esi ntuaana menaru bei Mesire rebe esi namakele. Hoko tamata Yahudiaru esi suka mo be kena esi petu pleije matala rebe pakusi ahlake ai bataije erisi me aia tutinaru sa, le petu plei mere ekena pesta nete suike loko Alla Isirie esi ntuaana menaru bei Mesire. Hoko tamata Yahudiaru esi elekaru esi keu loko Pilatuse kai esi kotie beini leke letu tamata rebe esi ndete aia tutinu esi lelalaru leke esi mata nunu kai rukukesi bei aia tutinaru. ³² Eleki solaluaru esi keu kena letu sie meru esi lelalaru. Hoko sie luaya rebe pakusi ahlake ai batai sakesa kai Yesuse letu esi lelalaru akmena. ³³ Eleki kena esi roma Yesuse, esi selu Yesuse Imata peneka. Hoko esi letu Eni lelale moneka. ³⁴ Po solalu sae me isipa Yesuse apulje kena oi hoko lalakwe toha kwele usiri.

³⁵Tamata rebe ruai eri selu pusue meru, ruai lekwe pine ialenakelu kai yelu rebe ialenakeule tinai. Irekwa be mere tinai hoko ialenakele ete tamata bokala leke esi persaye. ³⁶Ele mere leke lulu Alla Eni lepate rebe lekiule lepate matai sae be: Eni luline rekwa letu sae kwale mo. ³⁷Kai me Alla Eni lepate rebe lekiule lekwe, lepate matai sae lekwe be: Esi limese loko ile rebe esi sipalje.

Yusupe itola Yesuse kena liane benai

19:38-42

(Mat. 27:57-61; Mrk. 15:42-47; Luk. 23:50-56)

³⁸Eleki Yusupe, tamata Arimatea, ikotie bei Pilatuse leke iruluke Yesuse bei ai tutine. Yusupe mere ihlaleke loko Yesuse kai Yesuse Eni maka lulua lekwe po isibake mo le rilai le tamata Yahudi-
diaru esi elakaru. Pilatuse isuka hoko Yusupe ikeu ruluke Yesuse bei ai tutini mere. ³⁹Kai Nikodemuse rebe kena akmenare iluake loko Yesuse kena kpeture, ikeu sakesa kai Yusupe lekwe. Nikodemuse ikeri leite boini nteleta mure kai tluhane, kasuke kiloa butu telu. ⁴⁰Eleki luasi ruluke Yesuse kai luasi kopai kena obite nurui misete sakesa kai leita boini nteleta meru kena Eni nanakwalalje, lulu piyasare tamata Yahudi-
diaru esi onoe kena tamata matale. ⁴¹Eleki me tehaike otoi rebe esi paku Yesuse ahlake ai bataiye tamane sae ete mere. Ete me tamane tone mere liane benai beluke sae me, tolai matale kena mosa. ⁴²Kai petu mere esi bobanure tamata Yahudi-
diaru esi petu plei. Kai liane benai mere teane hoko esi tolai Yesuse Eni matale ete mere.

Yesuse Ikwana suike bei matale

20:1-10

(Mat. 28:1-10; Mrk. 16:1-8; Luk. 24:1-12)

20 Kena petu miku bebeleli eru kpetu sa, Maria bei Makdalena ikeu lora liane benai rebe tola Yesuse kenare. Eleki iselu batu elake rebe pele lutike liane benaije esi nanaije eheti kena leini peneka. ²Eleki ibala loko Simone Petrus kai Yesuse Eni maka lulu rebe lokini titinaije eleki ikoti loko luasi be, “Tamata esi rana Tuhane bei liane benaije peneka. Esi tolaiNi etiare ami rekwa! mo!”

³Hoko Petrus kai Yesuse Eni maka lulu sae mere luasi keu lora liane benaije. ⁴Luasi bala sakesa po Eni maka lulu sae mere inunu lesi bei Petrus hoko iluake akmena nda liane banaije. ⁵Eleki ibebeke lopai lale hoko iselu obite nurui nanuke misete rebe kopa Yesuse kenare eme. Po Ikusu lopai lale mo. ⁶Eleki Simone Petrus iluake, ikusu lopai lale. Iselu obite nurui nanuke misete mere lekwe. ⁷Po iselu obite nurui rebe lo Yesuse ululje etehaike obite nurui nanuke mere mo, po eluluke tebikele kena otoi makete. ⁸Eleki Yesuse Eni maka lulu rebe iluake akmenare ikusu leneka, hoko iselu pusue meru mina pine ipersaye be Yesuse ikwana suike peneka. ⁹Masike kena Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke peneka be tatike pine Yesuse Ikwana suike po bei akmena eti meije Eni maka luluaru esi rekwa lepata meru esi natire mo. ¹⁰Eleki Eni maka lulua lua meru esi leu lorau luma.

Yesuse IaselukeNi ete Maria bei Makdalena

20:11-18

¹¹Po Maria ikele tehaike liane benaije eleki irani. Kena iranire ibebeke

lopai liane benai laleije. ¹² Eleki iselu malekata lua esi pake lapu putile. Esi rue kena otoi rebe tolai Yesuse kenare. Sae irue sapleuke ululje kai sae irue sapleuke lelale.

¹³ Eleki malekata meru esi tneui be, “Matabinane, arani le mula?”

Eleki Maria iombe, “Esi rana auku Tuhane peneka kai au rekwa be esi tolaeNi etia mo.” ¹⁴ Maria ilepa ele mere pela, ihali mulini, iselu Yesuse Ikele me muline. Po irena be mere Yesuse mo.

¹⁵ Yesuse Iombe, “Matabinane, arani le mula? Anikwa loko sire?”

Maria inoake be tamata mere tamane esi upuije hoko iombe, “Ntuane, sepo ahietie auku Tuhane bei meije hoko abeteke ete au be atolaeNi etia leke au keu ranaI.”

¹⁶ Yesuse Iombe, “Maria!”

Eleki Maria ihali loko Yesuse eleki iombe, “Rabuni.” Esi nati kena sou Ibranire ‘Kuru.’

¹⁷ Po Yesuse Iombe, “Matabinane, kerike Au yake le Au keu loko AmaKu mosa! Akeu loko kwaliKusi beteke etesi be Au keu loko AmaKue reneka. Kai Ile imi Ama lekwe, Auku Alla kai imi Alla lekwe.”

¹⁸ Eleki Maria bei Makdalena ileu beteke ete Yesuse Eni maka luluaru be, “Au selu Tuhane! Ikwana suike peneka!” Eleki Ibeteke Yesuse Eni hnaune eteise.

Yesuse IaselukeNi ete Eni maka luluaru

20:19-23

(Luk. 24:36-39, 47-49)

¹⁹ Kena petu miku mere neka kena kmau peneka Yesuse Eni maka luluaru esi lupuke lomai kena luma sae me kai esi kwara matuaru le rilasi le Yahudiaru esi elakaru. Eleki htutukesi yo Yesuse Ikele me tlaisu eleki Iombe, “Hlamate kenami! Imi supu misete!”

²⁰ Eleki kena Yesuse Ibeteke ele mere pela, Iaseluke Eni balaI rebe esi pakure kai tibuiNi rebe esi sipare. Kena Eni maka luluaru esi selulje, laleisu ndina titinai.

²¹ Yesuse Iombe, “Hlamate! Imi supu misete! AmaKu Iulake Au lepa Sou Misete, hoko kena meije Au lekwe ulake imi kena imi lepa Sou Misete ete tamata bokala.” ²² Kena Ibeteke ele mere pela, Inasi kenasi eleki Ibeteke be, “Imi trima Ro Misete.” ²³ Sepo imi ampune tamata sae eni dosa hoka Alla lekwe Iampuneni. Sepo imi ampune tamata sae eni dosaru mo hoko Alla lekwe Iampuneni mo.”

Yesuse IaselukeNi ete Tomase

20:24-29

²⁴ Yesuse Eni maka lulu sae kwete ktebale eni nane Tomase. Kena Yesuse IaselukeNi ete Eni maka luluaru, Tomase ime mo. ²⁵ Hoko Yesuse Eni maka lulu maketaru esi beteke lokoi be, “Tomase, ami selu iteki Tuhane peneka!”

Po Tomase iombe, “Au selu paku lakwai me balaIje mosa kai au tolai balaku kena paku lakwai mere mosa kai lakwai butai me tibuine mosa hoko Au persaye imi lepata meru mo.”

²⁶ Eleki Petua kwalu suike Yesuse Eni maka luluaru esi lupu suike kena luma mere kai Tomase isakesa kaisi. Esi kwara meturu pusulu. Po hkutukesi yo Yesuse Ikele me tlalaisu eleki Ibeteke be, “Hlamate kenami! Imi supu misete!” ²⁷ Eleki Ibeteke loko Tomase be, “Selu bala lalekue kai kerikele. Bitike balaume kai tolale kena tibuiKue. Apersaye mo le mula? Persaye noma, meije Au.” ²⁸ Eleki Tomase iralakeNi be, “Yele, meije auku Alla.” ²⁹ Eleki Yesuse Iombe, “Aselu au mina pine apersaye. Tamata rebe esi selu Au mo po esi persaye, Alla Iono laleisu ndina.”

Pusue lekie leke imi persaye

20:30-31

³⁰Tanda herana maketa bokala sa rebe Yesuse Ionolu me Eni maka luluaru oasi po supu leki pusue kena buku meije mo le boka kuate. ³¹Po pusue rebe lekie kena buku meije, leke imi hlaleke be Yesuse, Ile rebe Alla Iulakeni kena hlamate tamata. Ile, Alla Eni Nanae. Kai sepo imi hlaleke lokoI hoko imi supu rue eti pela.

Yesuse Iaseluke rual ete Eni maka lulua sie itua me tlaka Tiberiase esi laiuluije

21:1-14

21 Eleki Yesuse Iaseluke rual suike ete Eni maka luluaru me tlaka Tiberiase esi laiuluije. Hoko Iaseluke rual ele meije: ²Ete me laiului mere Simone Petruse, Tomase rebe kotine kwete ktebale, Natanela bei kota Kana me otoi Galilea, Sebedeuse eni nanaru kai Yesuse Eni maka lulua lua lekwe esi lupuke lomai ete mere. ³Eleki Simone Petruse ibeteke lokosi be, “Kwalia imi, au keu poie uete.”

Esi ombe, “Ami keu kai ale.” Eleki esi sa kena soa buine, po kena kpetu mere esi supu iane inai kuesa moneka.

⁴Eleki kena lau mo lemataije bola nere, Yesuse Ikele nda laiuluije po Eni maka lulua esi renaI be mere Yesuse mo.

⁵Eleki Yesuse Ikoti lokosi be, “Kwalia imi, imi supu iane o?”

Esi ombe, “Ama, supu sasaisa mo.”

⁶Eleki Yesuse Ikoti be, “Poie imi uete sapleuke makwanale hoko imi supu iane.” Eleki esi poie uete sapleuke makwanale hoko esi neha rua uete moneka le iane boka titinai.

⁷Eleki Yesuse Eni maka lulua rebe Iokine ibeteke loko Petruse be, “Imi selu mimise! Mere Tuhane Yesuse.” Kena Petruse ilene be mere Tuhane Yesuse, hoko ialike eni lapune le ialike lapune mo eleki ibua lope tlakare. ⁸Yo Yesuse Eni maka lulua maketaru esi sai lui kai esi neha uete rebe epenu kena iana meru. Esi lau bei laiuluije mo. Esi lauke kasuke metera utune neka. ⁹Eleki kena esi rulu bei soa buine, esi selu auwe lanati, asake iane ndete baba kenae kai roti. ¹⁰Yesuse Iombe, “Keri iane inai kuila lomei bei iana rebe eku imi supure.”

¹¹Eleki Simone Petruse isa lorau soa buine eleki ineha uete lora kmalene. Uete mere epenu kena iana elaka bokala, pusure inai utune esa butu lima lesini telu. Masike iana bokala meru po uete kahi mo. ¹²Yesuse Iombe, “Kwalia imi, mai kane.” Eni maka luluaru, rekwa sae inehe kena tneu mo be, mere sia le pususi rekwa be Ile Tuhane Yesuse. ¹³Eleki Yesuse Itehaikesi kai Irana roti kai iane eleki Irilukele etesi.

¹⁴Hoko bei kena Yesuse Ikwana suike bei matala, Iaseluke rual ete Eni maka luluaru rebai telu kena mere.

Yesuse Itneu Petruse be laleije noal pibe mo

21:15-19

¹⁵Eleki kena esi kane pelare, Yesuse Itneu Simone Petruse be, “Simone, Yohanese eni nanae. Aoki Au lesi bei sie meiju lalesi oki Aure moyo?”

Petruse iombe, “Tinai, Tuhane. Ruamu pine Arekwa be au oki Ale.”

Yesuse Iombe, “Pialae Auku dombaru.”[§]

¹⁶Yesuse Itneu suike be, “Simone, Yohanese eni nanae. Aoki Au o?”

[§]**21:15** Pialae ete meije maksute be raka tamata makete, riluke manane, li loko tamata makete leke kerake yake kai riluke hnaune leke hlaleke nkenale rame.

Petruse iombe, “Tinai, Tuhane. Ru-aMu pine Arekwa be au oki Ale.”

Yesuse Iombe, “Pialae Auku dombaru.”

¹⁷ Yesuse Itneu suike leneka be, “Simone, Yohanese eni nanae. Aoki Au o?”

Eleki Petruse laleije penu le Yesuse Itneu rebai telu be, “Aoki Au o?”

Petruse iombe, “Tuhane, sasaisa neka Arekwa. Tuhane, Arekwa peneka be au oki Ale.”

Yesuse Iombe, “Pialae Auku dombaru.” ¹⁸⁻¹⁹ Eleki Yesuse Ilepa kena tiluke Petruse eni matale eono elia leke tamata esi isike Alla. Yesuse Ibeteke loko Petruse be, “Anete mimise! Kena ara belu sare ruamu lo akwamu kai akeu lo etia neka lulu lalemu. Po sepo antua peneka hoko abitike balaume eleki tamata makete esi lo akwaume kai esi kerimu loko otoi rebe asuka keu loko more.” Po ara lulu Au rame.

Yesuse Eni maka lulu rebe Iokini titinai

21:20-24

²⁰ Eleki kena Petruse ihali, iselu me muline Yesuse Eni maka lulu rebe Iokini titinaije ikeu lulusi. Ile mere rebe kena esi rue kane sakesa kena Yesuse isupu

kerike nere, irue tehaike Yesuse kai itneu be, “Tuhane, sire rebe iriluke Ale ete tamata rebe esi suka bunu Alere?”**

²¹ Eleki kena Petruse iselu Yesuse Eni maka lulu mere, ibeteke loko Yesuse be, “Tuhane, tatike pine saisa eono kena ile meije?”

²² Yesuse Iombe, “Alulu Au. Anoake ebe maketaru yake. Sepo Au suka irue eti Au luake suike, mere arekwa roma mere mo.”

²³ Eleki lepate mere elei ete pusue Yesuse Eni maka luluaru be Yesuse Eni maka lulu mere imata moneka. Po Yesuse Ibeteke ete Petruse ele mere mo batuke Iombe, “Sepo Au suka kena irue eti Au luake suike mere arekwa roma mere mo.”

²⁴ Yesuse Eni maka lulu mere au. Au alenake yelu rebe Yesuse Ionoule. Kai au leki yelu rebe mei buku meije. Tamata esi rekwa be saisa rebe au betekele meru tinai.

Lepate mulini

21:25

²⁵ Kai yelu bokala lekwe rebe Yesuse Ionolu, po sepo leki pusulu sae kena sae hoko nusa meije esi otoi sae moneka kena tolai pusue buku rebe lekilu meru.

**21:20 Yoh. 13:25

Yesuse Eni Maka Ulakaru esi Makerike

Lepate Menai

Buku “Yesuse Eni Maka Ulakaru Esi Makerike” meije Lukase ileki sibae buku Sou Misete rebe ilekire. Buku meije ebeteke Alla Eni Rore Ikbasae Yesuse Eni maka ulakaru kai tamata maketa rebe esi hlaleke lokoIje kena esi lepa Sou Misete menai bei kota Yerusaleme eti pusue nusare eliare (1:8). Pusue nusa meru me pusue otoi Yudea kai Samaria eti otoi Asia, otoi Makedonia, kota Korintuse kai eti kota Roma. Kai ebeteke Yesuse Eni maka ulakaru esi keu lepa Alla Eni lepate kena Yesuse ete tamata Yahudi me kota Yerusaleme po sie bokala esi suka lene lokosi mo hoko esi lepa lepata meru ete tamata Yahudia more lekwe me otoi maketaru roma pusue nusa.

Kena Yesuse Eni maka ulakaru esi rue sa, imame elake kai tamata Yahudiaru esi elakaru esi me. Kai bei elaka meru, boka esi ono maka teu pakala ete Israele. Sie meru esi tutuke Pauluse le lulu Musa eni pletaru iono sala po mere tinai mo. Tinaije esi tutukeni le ibeteke be ite tamatare ktili kena lulu Musa eni pletaru mimise mo hoko suke ite pusuma hlaleke loko Yesuse kena Maka Hlamate leke Ihlamate ite kai Inete iteki dosaru moneka.

Yele rebe pentine kena buku meije, Alla Eni Rore Iluake kena Ikbasae tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me kota Yerusaleme kena petu Pentakostare. Pusue yelu rebe uono kena petu mere etiluke be Alla Eni Rore Ipletae tamata rebe hlaleke Yesuse rame kai Iono esi ktili rame.

Isi

1. Alla Iaknekae Yesuse Eni maka ulakaru kena esi keu lepa Sou Misete (1:1-26)

2. Yesuse Eni maka ulakaru esi lepa Sou Misete me kota Yerusaleme (2:1-8:3)

3. Yesuse Eni maka ulakaru esi lepa Sou Misete me otoi Samaria kai Yudea (8:4-9:31)

4. Petruse ilepa Sou Misete ete tamata Yahudi more (9:32-12:25)

5. Pauluse kai eni ebearu esi keu lepa Sou Misete memenaije (13:1-14:28)

6. Yesuse Eni maka luluaru kai penatuaru esi lupuke lomai me kota Yerusaleme. Esi natue sulate ete tamata Yahudi mo rebe esi hlaleke loko Yesuse (15:1-35)

7. Pauluse kai eni ebearu esi keu lepa Sou Misete kena rebai luare (15:36-18:22)

8. Pauluse kai eni ebearu esi keu lepa Sou Misete kena rebai telure (18:23-21:26)

9. Tamata Yahudiaru esi kusue Pauluse kena bui me kota Yerusaleme kai me kota Kaisareare (21:27-26:32)

10. Solaluaru esi keru Pauluse lolete kota Romare (27:1-28:31)

Menai

1:1-5

1 Auku ebe Topiluse, kena buku rebe au leki akmenare, au alenake pusue rebe Yesuse Ionoule kai Iatetukelu, bei kena Iluake menai roma petu kena Ibiti lolete surgare, ete ale peneka. ²Kena Ibiti lolete surga mosare, Ipletae Eni maka ulakaru kena Ro Misete Eni kbasare. ³Kena Isupu susate roma mata peneka, IaselukeNi ete Eni maka ulakaru susuike be Ikwana suike tinai. Le petua butu ata, IaselukeNi susuike kai Ibeteke Alla Ipletae ite tamatare etesi. ⁴Kena petu sae me, Ikanesakesa kaisi, Ibeteke kenasi be, “Imi keu bei kota Yerusaleme yake, po imi namake saisa rebe Alla Italukele rebe imi lene bei Aure. ⁵Yohanese ibaptisemi kena kwele,

po takwali moneka Ro Misete Ikbasa
imi.”

Tuhane Yesuse Ibiti lolete surga

1:6-11

⁶Kena Yesuse Eni maka ulakaru esi lupuke lomai suike kaiNe, esi tneul be, “Tuhane, kena meije Atie ami tamata Israele bei tamata Roma esi kbasare kai bitike sae bei ami kena iono kamale ete ami lupe akmenare o?” ⁷Yesuse Iralakesi be, “Petu kena bitike ile sae bei imi kena ono kamale, imi rekwa mosare, mula mo le AmaKu pine Ikbasa kena teue. ⁸Po kena Ro Misete Iluake kai kbasae imi peneka, hoko imi supu kbasae beiNi. Hoko imi alenake Au ete tamata mei kota Yerusalem, pusue otoi Yudea, otoi Samaria kai roma pusue nusa.” ⁹Kena Ilepaere mere pelare, Ibiti lolete surga. Eni maka ulakaru esi limese lulu Ibiti loletere, eleki moputire esou lutikeNi hoko esi seluI moneka. ¹⁰Kena erisi limese loko Yesuse lolete lanite sa, sie luaya esi kele me leisu, esi alike lapu putile. ¹¹Eleki sie luaya meru esi beteke lokosi be, “Tamata Galilea, le mula pine imi kele limese lolete lanite? Yesuse rebe imi seluI biti lolete surga bei imire, namake Iluake suike lupe imi seluI biti lolete surgare neka.”

Yesuse Eni maka ulakaru esi kotie loko Alla rame me kota Yerusalem

1:12-14

¹²Eleki Yesuse Eni maka ulakaru esi leu bei me ulate Saitune lope kota Yerusalem. Ulate mere tehaike kota Yerusalem, esi lauke kasuke kilo esa. ¹³Eleki kena esi luake mpe kota Yerusalem, esi sa lolete lumare esi sokati ndete tetu rebe esi rue kenare. Sie meru: Petruse,

Yohanese,
Yakobuse,
Andrease,
Pilipuse,
Tomase,
Bartolomeuse,
Matiuse,
Alpeuse eni nanae Yakobuse,
Simone bei golongane Selote; golongane mere esi suka tamata makete esi kbasae si mo,
Yakobuse eni nanae Yudase.

¹⁴Kai lalesi esa kena kotie loko Alla rame sakesa kai binaya sie telua pise ata, kai Maria Yesuse Inai, kai Yesuse kwaliNisi.

Matiase isupu bitike kena seli Yudase

1:15-26

¹⁵Kena petu sae me kasuke sie utune esa butu lua esi lupuke lomai. Eleki Petruse ikele mpe tla kai ibeteke lokosi be,

¹⁶⁻²⁰“Kwali betaya. Imi lene loko au mina. Yudase mere ile sae bei ami, kai isupu tiluke kena alenake Sou Misete sakesa kai amire neka, po itiluke lalane ete tamata rebe esi suka bunu Yesuse. (Yudase isabe tapele otoi kena kepene rebe tamata maka bunu Yesuse esi riluke eteije peneka. Eleki ikoli atakobue kena otoi mere hoko tibuine parae eleki tainu siri pusulu mei muli. Hoko pusue tamata kota Yerusalem esi rekwa Yudase imata kena tapele rebe isabele mere. Eleki esi ono otoi mere esi nane Hakale-Dama, lulu esi soure. Esi natire Tape Lalakwe Nsolite.) Kena akmenare, Dauta ileki kena Yudase me buku Isike Tuhane be: ‘Sebeie eni lumare malene, kai sebeie tamata sae irue kena mo. Kai eni makerike sebeie tamata makete ikerikele neka.’^{††}

^{††}1:16-20 Isi. 69:26, 109:8

Alla Eni lepate rebe Ro Misete Iono Dauta ibetekele, meije suke eono tinai hoko meije eono peneka.

²¹Hoko tapa tamata esa ete ami kena iseli Yudase. Ile mere suke bei tamata rebe esi lulu ami kena Tuhane Yesuse Eri sakesa kai ami sare, ²²menai bei Yohanese isuku Tuhane Yesuse eti roma Ibiti lolete lanite leke isakesa kai ami kena alenake be iselu Yesuse ikwana suike bei matale.” ²³Hoko esi tiluke sie luaya. Sie luaya meru: Yusupe kai Matiase. Yusupe mere rebe esi koteine Barsabase, eni nane saere Yustuse. ²⁴Eleki pususi kotie loko Alla be, “Tuhane, Ale pine rekwa pusue ami tamata lalema, hoko Atiluke ile sae bei sie luaya meiju, ²⁵leke ialenake Sou Misete sakesa kai ami seli Yudase rebe itetu bei eni makerike Yesuse Eni maka ulake kai imata peneka kai irue kena otoi susate titinai lau bei Alla eti pela.” ²⁶Eleki esi poie undi ete luasi leke esi rekwa be sire pine isupu bitike eleki Matiase isupue. Hoko Matiase pine itapa Yesuse Eni maka ulaka butu esa lesini esa meru.

**Ro Misete Irulu loko tamata
rebe esi hlaleke loko Yesuse**

2:1-13

2 Kena petu Pentakostare pusue tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi lupuke lomai kena luma esa. ²Eleki esi lene sare tuleije rulu bei ndete lanite. Esi tuleije saka makmale ela titinai. Sare tulei mere eluake kena luma rebe esi lupuke lomai kenare.

³Eleki esi selu saka meia ukliti saka auwe klitini ulei lori lopai kai usabuke papela tamata. ⁴Hoko Ro Misete Ikbasae pusue tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse. Eleki pususi lepa kena sou maketa, lulu Ro Misete Ibeteke etesi kena esi lepaclu. Soua meru esi atetukelu mosa.

⁵Kena petu mere tamata Yahudia bokala bei hehena mei nusa make-taru rebe esi hlaleke loko Allare esi rue me kota Yerusaleme. ⁶Kena tamata me kotare esi lene tamata nai meru hoko tamata bokala esi luake kena selu. Tamata meru hkutukesi le tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi lepa kena tamata bokala meru esi souaru. ⁷Tamata bokala meru totakesi kai hkutukesi. Eleki esi beteke be, “Tamata rebe esi lepa meije pususi tamata Galilea moyo?” ⁸Le mula pine esi lepa kena iteki soua rebe ite lepaele me iteki henaru?

⁹Ite meiju bei:
otoi Partia,
otoi Media,
otoi Elame,
kai otoi Mesopotamia.

Bei otoi Yudea,
otoi Kapadokia,
otoi Pontuse,
kai otoi Asia.

¹⁰Bei otoi Prigia,
otoi Pampilia,
bei otoi Mesire,
kai bei otoi me Libia tehaike kota Kirene,

kai tamata meiju leini bei kota Roma.

¹¹Ite meiju leini
tamata Yahudi,
kai leini tamata maketa rebe esi lulu Alla sakesa kai tamata Yahudi.

Leini tamata maketa bei nusa Kreta kai bei otoi Arape.

Ite pusuma lene tamata meiju esi alenake saisa rebe Alla Ionolu kena Eni kbasare, esi alenakelu kena iteki souaru.”

¹²Totake pususi kai hkutukesi kai esi beteke loko lomai be, “Le mula pine ele meije?” ¹³Po tamata leini esi toaesie be, “Mere esi nseli.”

**Petruse iatetuke tamata bokala
be Alla Eni Rore elia**

2:14-40

¹⁴Hoko Petruse kai Yesuse Eni maka ulaka maketa sie butu esa lesini esaru esi kele. Eleki Petruse ilepa ktili lokosi be, “Kwali betaya tamata Yahudi kai pusue tamata rebe rue mei kota Yerusaleme, imi lene lokoku lepate mimise leke imi nati. ¹⁵Ami nseli saka imi noake mo, le meije uke olasa sikwa beleti sa. ¹⁶Po meije lulu Alla Eni lepate rebe nabi Yoela ilekire be,

¹⁷‘Kena nusare koho nere

Au ono Ro Misete Ikbasae pusue tamata. Saisa rebe Au betekele ete imi kwete mokwai kai kwete binaru esi betekele ete imi.

Kai imi kwete belukaru esi selu saisas rebe Au aseluke eteise.

Kai imi elaka inaiju esi kmanie saisas rebe Au rilukele eteise.^{‡‡}

¹⁸Ete Auku tamata makerikaru lekwe, mokwai pise bina Au ono Ro Misete Ikbasae, hoko esi lepa saisas rebe Au suka esi betekele.

¹⁹Au ono tanda herane ndete lanite kai mei nusa, Au ono lalakwe kai auwe kai auwe kweini.

²⁰Kena petu elake kai misete rebe Tuhane Ipleta tamatare eono mosare,

lemataije mele titinai kai bulane elala saka lalakwe.

²¹Kena petu mere sire rebe Ikoti ampune bei Tuhane

hoko isupu ampune kai isupu hlamate.’

²²Kwali betaya imi tamata Israela! Imi lene mimise loko au beteke meije: Alla Iono imi nati be Iriluke kbasas ete Yesuse bei Nasarete. Mere imi selulu kena yelu

rebe piyasare uono mo rebe Alla Iono Yesuse Ionolu ete imire. Pusue meru imi rekwalu peneka. ²³Lulu Alla laleI ruaI, Iriluke Yesuse ete imi. Imi sebeie tamata neunaru esi pakuI ahlake ai bataije hoko mere sakesa kai imi bunulje neka. ²⁴Po Alla Iono Ikwana suike bei tamata matalaru. Imata peneka po Alla Iono Ikwana suike le imata eti pelare saisa mo. ²⁵Bei akmena sa, Kamale Dauta ibeteke Yesuse Ikwana suike be:

‘Au rekware Tuhane Irakaku kai Itapaku mimise leke saisa eatia au yake.

²⁶Hoko laleku ndina

kai au isikeNi,

kai au rekware

be kena au matare au supu misete.

²⁷Le Asebeie au mata eti pela mo, kai kena au rebe hlaleke loko Ale, kena au matare Aono nanakwalaku atia mo.

²⁸Atiluke lalane ete au

kena au supu rue mise, kai laleku ndina le Arakaku.’

²⁹Kwali betaya imi, meije au beteke iteki ntuanne mena Dauta ete imi. Imata kai hnoukeni peneka, eni lataije eti meije ere me sa. ³⁰Alla Ibeteke kai Ila etei peneka be sae bei eni anubuaru tatike pine Alla Ibitikeni kena kamale. Le Dauta irekwa Alla Ibeteke mere kai ile nabi lekwe, hoko irekwa saisas rebe Alla Ionore. ³¹Dauta irekwa be namake Maka Hlamate rebe Alla IbetekeNi, Ikwana suike bei matala. Hoko Dauta ibeteke be: ‘Maka Hlamate, Alla Isebei Imata eti pela mo. Nana kwalaIje pulue kai atia mo.’

³²Maka Hlamate mere Yesuse. Ile mere pine Alla Iono Ikwana suike bei matala. Ami pusuma pine selu Ikwana suike. ³³Kai kena Alla Ibitikeni kena Irue sapleuke Eni makwanale, Alla

^{‡‡}2:17 Yl. 2:28-32

Iriluke Ro Misete etel lupe akmena Ibetেকে. Kai Iono Ro Misete Ikbasaе ami lupe imi selulu kai lenelu meije.

³⁴ Dauta ibeteke ruai mo le isa lolete surga mo, po ibeteke Yesuse be:

‘Alla Ibetেকে loko auku Tuhane be,

³⁵ Arue sapleuke Auku makwanale

eti Au ono Amu musuaru esi lene lokoMu.’

³⁶ Hoko pusue tamata Israele suke rekwa mimise be Yesuse rebe imi pakuI ahlake ai bataije, Alla IbitikeNi kena Tuhane kai Maka Hlamate.”

³⁷ Kena esi lene Petruse eni lepata meru hoko kaplalesi titinai. Eleki esi beteke loko Petruse kai Yesuse Eni maka ulaka maketaru be, “Kwalia, hoko saisa rebe suke ami onore?”

³⁸ Petruse iralakesi be, “Imi naku imi dosaru kai imi supu baptise kena supu tanda be lulu Yesuse leke imi dosaru supu ampune. Hoko Alla Iono Ro Misete Ikbasaе imi. ³⁹ Tuhane Italuke misete kena Ro Misete Ikbasaе imi kai imi nanaru kai tamata rebe esi rue me hena laukaru, sabokae Tuhane Alla Isuka kotise.”

⁴⁰ Kai Petruse ilepae Sou Misete bokala lekwe, kai iahnausi be, “Imi kotie bei Alla rame leke imi supu hlamate. Kai leke imi supu susate sakesa kai tamata rebai meije yake, rebe namake Alla Iatiae.”

Jumate menaije esi hidupe

2:41-47

⁴¹ Tamata bokala esi lene loko Petruse eni lepataru eleki Yesuse Eni maka ulakaru esi baptisesi. Hoko kena petu mere tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi tapa sie usata telu. ⁴² Tamata meru esi supu atetuke rame bei Yesuse Eni maka ulakaru kai esi lupuke lomai rame. Esi rue kena kane sakesa kai kotie loko Alla sakesa.

⁴³ Alla Iono Yesuse Eni maka ulakaru esi ono tanda herana bokala, hoko tamata bokala meru esi herane kai rilasi. ⁴⁴ Tamata rebe esi hlaleke loko Alla meru esi teu lomai mo kai sae eni sa-saisare esi pake polie. ⁴⁵ Sepo esi abelie esi tapele pise taneiaru, eleki esi kepene esi larakelu ete lomai lulu sae eni perlure. ⁴⁶ Pela petu esi lupuke lomai me Tuhane Eni Luma, kai esi kane sakesa me esi lumaru kena lale ndinate kai holmate lomai kena misete. ⁴⁷ Esi isike Alla rame, kai pusue tamata kota mere esi sukasi. Kai pela petu esi tapa boka rame, le Tuhane Iono hlamate tamatare tapa rame.

Petruse kai Yohanese luasi ono tamata sae me rebe ikeu tekwa mo imise

3:1-10

3 Kena petu sae me, olase telu kmauni olase kena kotie loko Alla, Petruse kai Yohanese luasi keu lolete Tuhane Eni Luma. ² Kena mere tamata sae me ikeu tekwa mo bei kena inai ruelei sa hoko esi tohini. Pela petu tamata mere esi tolaeni tehaike Tuhane Eni Lumare esi metu rebe esi nane Metu Misete, leke ikotie kepene bei tamata rebe esi kusu Tuhane Eni Lumare. ³ Kena tamata mere iselu Petruse kai Yohanese luasi ono kena kusu Tuhane Eni Luma nere, eleki ikotie kepene bei luasi. ⁴ Luasi lime-sei eleki Petruse ibeteke be, “Li loko ami lua.” ⁵ Hoko tamata mere ilimese luasi kai ihlaleke be luasi riluke saisa etei. ⁶ Po Petruse ibeteke be, “Ami lua-maki kepene sae mo, po saisa rebe lua-makie meije, ami rilukele ete ale. Kena Yesuse Kristuse, bei Nasarete mere Eni nane, akele kai akeu!” ⁷ Eleki ikerike tamata mere eni bala makwanale eleki itapai kena ikele. Eleki tamata mere eni lelale kai esi tlukuinu ktili sosoli. ⁸ Tamata mere ibua kele kai ikeu lori

lopai. Eleki ikeu lulu luasi lopai Tuhane Eni Lumare, ikeu bua lolete lope kai iisike Alla. ⁹ Pusue tamata ete meru esi selu ikeure kai iisike Allare. ¹⁰ Esi rena tamata mere tamata rebe piasare irue kena ikotie kepene me Metu Misete me Tuhane Eni Lumare, hoko pususi hku-tukesi kai esi beteke be, “Ei, tamata mere ikeu tekwa pene!”

**Petruse iatetuke me otoi
sae me Tuhane Eni Luma
rebe esi nane Salomo**

3:11-26

¹¹ Tamata keu tekwa mo rebe imise pende, ikeu lulu Petruse kai Yohanese luasi rame, hoko tamata bokala esi bala lupu loko telusi me otoi sae me Tuhane Eni Lumare le esi herane. Otoi mere esi nane otoi Salomo. ¶ ¹²⁻¹⁶ Kena Petruse iselu tamata bokala meru ibeteke be, “Tamata Israele, le mula pine tamata meije imisere, imi heranele? Kai le mula pine imi limese ami rame? Imi betinake ami ono ikeure kena amiki kbasa pise ami lulu loko Alla Eni lepataru? Imi selu tamata meije imise kai iktili peneka, le ihlaleke loko Yesuse kai Eni kbasare. Tamata meije ihlaleke loko Yesuse hoko imise peneka lupe imi selui mei imi oami meije. Alla rebe iteki ntuaana mena Abrahame, Isake, Yakupe kai iteki ntuaana maketa lekwe esi hlaleke lokoIje, pine Ibitike Yesuse kena supu holmate. Yesuse mere Alla Eni Makerike. Yesuse rebe imi keriNi loko Pilatuse kai imi lepataie lokoI, masike Pilatuse ibeteke be tieI le Eni sala sae mo. Yesuse Imise titinai le dosa sae mo kai Inkena po imi sukaI mo kai imi suka kena Pilatuse itie tamata maka bunu ete imi. Kwali betaya, imi bunu Ile rebe Iriluke nasite ete pusue tamata Po Alla Iono Ikwana suike bei

matale peneka. Ami selu meru pusulu titinai.

¹⁷ Kwali betaya! Meije pine au rekwa be saisa rebe imi kai imi elakaru imi onolu ete Yesuse, imi onolu le imi rekwa mo be Yesuse Maka Hlamate. ¹⁸ Mere eono lulu loko Alla Eni lepata rebe bei akmena sa rebe nabiaru esi betekelu be Maka Hlamate rebe Alla IulakeNe Isupu susate eti mata. ¹⁹ Ele mere hoko kwali betaya imi ono dosa suike yanoma, leke Iampune imi dosaru. ²⁰ Kai kena Tuhane Iluake loko itere, Itapa ite ktili hoko ite lalema ndina titinai. Kai Tuhane Iulake Yesuse loko ite suike, le bei akmena sa IbitikeNi kena Maka Hlamate ete ite peneka. ²¹ Yesuse mere Irue ndete surga sa eti Alla Iono pusulu belu lulu akmena Alla Eni lepata rebe nabia mise titinai esi betekelu. Nabia meru Alla Ibitikesi. ²² Lupe Musa ibeteke be:

‘Tatike pine Tuhane Alla, iteki Tuhane Iulake Ile sae ete imi bei ite ruama kena iono nabi molupe Alla Iulake aure. Hoko suke ite lene loko saisa rebe ibetekele.

²³ Kai sire pine ilene loko nabi mere eni lepataru mo hoko isupu rue kai Alla Eni tamataru mo kai isupu bunu.’

²⁴ Saisa rebe eono kena Yesuse kena petua mejju pusue nabia bei nabi Samuele kai nabia pamuli beini pususi betekele peneka. ²⁵ Alla Italuke misete rebe nabiaru esi betekele mere ete ite, esi anubuaru. Mere lulu Alla Italuke misete kai iteki ntuaana menaru, Alla Ibeteke loko Abrahame be, ‘Bei amu anubuaru au riluke misete ete pusue tamata mei nusa meije.’ Alla Italuke misete mere ete ite lekwe. ²⁶ Ele mere eti Alla Ibitike Yesuse kena Eni Makerike, kai IulakeNi loko ite akmena. Leke Iriluke misete ete ite. Iriluke misete ete itere, Iono ite naku

¶3:11 Otoi mere esi nane Salomo le kena nete loko kamale Salomo.

iteki dosaru ete Alla kai ite hleke bei ono neune.”

Petruse kai Yohanese luasi me elaka maka teu pakalaru oasi

4:1-22

4 Kena Petruse kai Yohanese luasi lepa ete tamata bokala meru sa, imamaru, elake maka raka Tuhane Eni Lumare kai tamata Sadukiari esi luake lokosi. ²Hoko lalesi tiake Petruse kai Yohanese luasi le esi atetuke tamata bokala meru be Yesuse Ikwana suike bei matale peneka hoko pusue tamata matale lekwe esi kwana suike bei matale. ³Hoko esi kerike luasi kai esi kusu luasi kena bui eti bobanu beleti le kmau peneka. ⁴Po bei tamata rebe esi lene luasi atetuke mere, bokala esi hlaleke loko Yesuse, pusuisse sie usata lima.

⁵Ele bobanure elaka maka teu pakalare, tamata Yahudiaru esi elakaru kai kuru Torataru esi lupuke lomai me kota Yerusalem. ⁶Esi luake loko imame elake Hanase, Kayapase, Yohanese, Aleksandere kai imama elakaru esi anu maketa lekwe. ⁷Esi kerike Petruse kai Yohanese lokosi, eleki esi tneu luasi be, “Imi ono tamata sisate mere imise kena ktiline pise kbasai bei sire?”

⁸Eleki Petruse iralakesi kena kbasai bei Ro Misete be, “Imi tamata Yahudiaru imi elakaru kai imama elakaru! ⁹Imi kerike ami lomei kena pakala le ami ono tamata sisate imise, kai imi suka kena rekwa be ami ono tamata mere imisere elia. ¹⁰Hoko imi kai tamata Israele pusumi suke rekwa be tamata meije ikele kena misete mei imi oami meije, bei ktiline kai kbasai bei Yesuse Kristuse tamata Nasarete rebe imi paku ahlake ai bataije, po rebe Alla Iono Ikwana suike bei matale. Hoko bei Yesuse mere pine tamata meije ikele kena misete mei imi oami. ¹¹Yesuse mere pine kena Alla

Eni lepate rebe lekire beteke tamata esi suka! more be,

“Tamata esi kerike luma, esi poie batu inai sae me, po tatike pine batu mere pake kena lukue lili elake esi ueije.”

¹²Hoko batuke bei Yesuse pine tamata esi supu hlamate. Le mei nusa meije tamata sae makete isupu kbasai bei Alla kena ihlamate ite mo.”

¹³Tamata elaka maka teu pakala meru esi herane le Petruse kai Yohanese luasi rilasi mo kai esi rekwa be luasi meru tamata kola mo kai tamata piasa neka. Eleki hkutuke lalesi be akmenare luasi keu sakesa kai Yesuse. ¹⁴Po le tamata rebe imise mere ikele sakesa kai luasi, hoko esi beteke sasaisa ete luasi moneka. ¹⁵Esi ulake luasi sosoli be, “Siri nunu.” Eleki esi lepa loko lomai. ¹⁶Hoko esi beteke be, “Ite ono saisa ete luasi le pusue tamata mei kota Yerusalem esi rekwa luasi ono tanda herane elake mere peneka. Kai ite lekwe lemaka lele saisa mo. ¹⁷Po leke luasi ono tamata sisate imisere elei ete tamata rame yake hoko ite lake luasi be esi lepa loko Yesuse moneka.”

¹⁸Hoko esi koti luasi kusu suike eleki esi beteke loko luasi be, “Luami lepae loko Yesuse moneka.”

¹⁹Po Petruse kai Yohanese esi beteke be, “Imi noake be lene loko imi pletare nkena pibe lene loko Alla Eni pletare nkena? ²⁰Ami hleke bei lepae saisa rebe ami selue kai ami lenelu mo le lene loko Alla Eni pletare nkena.” ²¹Tamata elaka maka teu pakala meru esi nasuke Petruse kai Yohanese luasi po esi sala sasaisa kena hukume luasi mo. Po esi lakesi rebai suike be esi lepa loko Yesuse yanoma pine esi sirie luasi le tamata bokala esi isike Alla le tamata sisate mere imisere.

²²Tamata rebe isupu misete le tanda herane mere, eni musuna butu ata lesi peneka.

**Tamata toini rebe esi hlaleke
loko Yesuse esi kotie loko
Alla leke rilasi yake**

4:23-31

²³Kena tamata Yahudiaru esi elakaru kai imama elakaru esi tie Petruse kai Yohanese eleki luasi keu loko luasi ebearu. Eleki luasi alenake saisa rebe tamata meru esi beteke ete luaise.

²⁴Kena esi ebearu esi lene mere, esi kotie loko Alla sakesa be, “Tuhane, Amu kbasare ela titinai. Ale pine tolai lanite kai tapele meije kai meite kai pusue yelu mei nusa meije. ²⁵Kai akmenare Aono Ro Misete Ikbasa kamale Dauta, amiki ntuanenare, ibeteke be,

‘Tamata makete rebe tamata Yahudi more

esi nasu titinai.

Kai lalesi kena ono tiaie ete Tuhane po mere eono etesi mo?

²⁶Kamala mei nusa meije esi akneka kena esi lisa,

kai tamata elaka esi lupuke lomai kena esi ono tiaie ete Tuhane,

Ile rebe Alla IulakeNi kena Iono hlamate ete tamatare.’

²⁷Tuhane Amu lepata meru uono peneka le Herodese kai Pontius Pilatus esi lupu kai tamata makete rebe tamata Yahudi more kai tamata Israele mei kota meije peneka. Esi lupu kena esi ono tiaie ete Yesuse, Amu Makerike rebe Eni dosa sae mo kai rebe AbitikeNi kena Maka Hlamate. ²⁸Esi lupuke lomai kena esi ono saisa rebe akmenare Alepae peneka be tatike pine eono. Kai mere lulu Amu kbasare kai laleuMe. ²⁹Meije Tuhane Aselu, esi ono ami rilama. Ami meiju Amu makerike hoko Atapa ami leke ami rilama yake kena lepae Amu Sou Misete rame. ³⁰Kai Amu kbasare eono ami ono tamata makerakaru esi mise kai ami ono tanda herana kena Yesuse Eni Nane leke tamata esi selu

Amu kbasare kai esi herane. Yesuse mere Amu Makerike rebe Eni dosa sae mo.”

³¹Kena esi kotie loko Alla pelare, otoi rebe esi kotie kenae mere enisu. Eleki Ro Misete Ikbasa pususi hoko esi lepae Sou Misete bei Allare rilasi moneka.

**Tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse
esi lara poli esi taneiaru**

4:32-37

³²Pusue tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse meru lalesi esa. Kai sae eni saisa iblake be mere ruai enie mo, po saisa rebe esie, esi lara polie.

³³Kai Yesuse Eni maka ulaka meru esi supu kbasare elake kena esi lepae Tuhane Yesuse Ikwana suike bei matale rame, hoko Alla Iriluke misete etesi rame.

³⁴Kai sae isusae sasaisa mo le esi tapele kai esi luma esi abielu eleki esi keri esi kepene, ³⁵kai esi rilukele ete Yesuse Eni maka ulakaru. Eleki kepene meru Yesuse Eni maka ulakaru esi larakelu ete pususi lulu sae erini perlure.

³⁶⁻³⁷Lupe Yusupe, iabelie eni tapele eleki iriluke eni kepene ete Yesuse Eni maka ulakaru. Yusupe meije irulu bei Lewi, bei nusa Siprus. Yesuse Eni maka ulakaru esi kotine Barnabase, esi natire kwetele rebe iono lale ndina.

**Ananiase kai Sapira
luasi lemaka Ro Misete**

5:1-11

5 Ile sae me eni nane Ananiase kai eni bina Sapira luasi abelie esi tapele otoi. ²Eleki esi beline luasi tolai beie ete lua ruasi. Yo esi lesine Ananiase ikerie ete Yesuse Eni maka ulakaru eleki ibeteke be, “Ntuanenare, tapele esi belini pusulu meije.” ³Eleki Petruse ibeteke lokoi be, “Ananiase, le mula pine asebeie ro tiaru esi elake ekbasare ale, eti alemake Ro Misete kai atola beie tapele esi beline ete ale ruamue? ⁴Tapele mere kena abelie mosare, mere

amue, kai kena abeliele, esi kepene lekwe mere amue. Hoko le mula pine laleume noake kena ono ele mere? Mere batuke alemake tamata mo po alemake Alla lekwe!”⁵ Kena Ananiase lene lepate mere, klotikeni kai teu eni nasite sosoli. Hoko pusue tamata rebe esi lene mere rilasi titinai.⁶ Tamata beluka sie ataya pise limaya esi luake, esi kopa Ananiase eleki esi tohini siri kai esi keu hnoukeni.

⁷ Kasuke olase ului telu suike, Ananiase eni bina iluake. Irekwa saisa rebe eono kena eni mokwaije mo.⁸ Petruse ibeteke lokoi be, “Betaku, beteke ete au be imi abelie tapele, esi belini esale meije o?” Eleki iralake be, “Tinai, esale mere.”

⁹ Petruse ibeteke be, “Le mula pine ale kai amu mokwai luami lalemi esa kena teheke Ro Misete? Aselu, tamata rebe esi keu hnouke amu mokwaije esi leu pene me. Hoko esi tohi ale leneka.”¹⁰ Klotikeni sosoli me Petruse oaije kai teu eni nasite. Kai kena tamata beluka meru esi kusure imata peneka. Esi tohini siri kai esi hnoukeni me eni mokwai leini neka.¹¹ Hoko pusue tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse kai tamata maketa rebe esi lene mere, esi rilasi le Alla titinai.

**Yesuse Eni maka ulakaru esi ono
tanda herane kena kbasa bei
Tuhane ete tamata bokala**

5:12-16

¹² Kai Yesuse Eni maka ulakaru esi ono tanda herana bokala kena kbasa bei Tuhane me tamata bokala oasi. Kai pusue tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi lupu rame kena lale esa me Tuhane Eni Lumare esi otoi rebe esi nane Otoi Salomore.¹³ Kai tamata maketa sie ilaru esi nehe kena hlaleke loko Yesuse lupe tamata toini meru mo. Po tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse, esi supu holmate bei tamata meru.¹⁴ Eleki tamata esi tapa boka rame, bina mok-

wai, kena hlaleke loko Alla.¹⁵ Kai esi tohi tamata makerakaru kena obite eleki esi ono esi ntulu me mahpaite leinu kena paile. Leke sepo Petruse ilia ete mere, ninuije kenasi esi mise.¹⁶ Kai tamata bokala bei kota maketa me tehaike kota Yerusaleme esi luake, esi keri tamata makeraka kai tamata rebe ro tiaru kbasaesi. Hoko pususi mise bei esi makerakaru kai tamata rebe ro tiaru kbasaesi, ukbasaesi moneka.

**Yesuse Eni maka ulakaru
esi supu siri bei buije**

5:17-25

¹⁷ Imame elake kai eni maka luluaru, tamata Sadukiaru esi nasu le lalesi tia.¹⁸ Hoko esi ulake kerike Yesuse Eni maka ulaka meru eleki esi kusuesi kena bui.¹⁹ Po kena kpeture Alla Eni malekate ebaeke buije esi meturu kai esiriesi, eleki ebeteke be,²⁰ “Imi keu kai imi kele me Tuhane Eni Lumare eleki imi atetuke tamata bokala ete mere kena Alla Iono tamata rue mise kai rue kaiNi eti pelare elia.”²¹ Eleki esi lului hoko esi siri bei buije, bebeleti sa esi kusu me Tuhane Eni Lumare eleki esi atetuke ete mere.

Eleyo imame elake kai eni maka luluaru esi lupuke tamata Israele esi elaka maka teu pakalaru pususi. Eleki esi ulake tamata kena rana Yesuse Eni maka ulakaru bei me buije.²² Po kena tamata rebe esi supu ulake esi luake me buije, Yesuse Eni maka ulakaru esi me mon-eka. Eleki esi leu beteke ete elaka maka teu pakalaru.²³ Esi beteke be, “Ntuane, ami selu meture kunci saka piasare neka kai tamata rebe esi raka buije esi kele me meture neka. Po kena ami baeke meture eleki ami kusu ami tetue tamata sae me bui laleije moneka.”²⁴ Eleki kena elake maka raka Tuhane Eni Lumare kai imama elaka lakwai esaru esi lene esi beteke meru hoko hkutukesi kai esi tneu be, “Saisa eono kena Yesuse Eni maka

ulaka meru.”²⁵ Eleki tamata sae me ikeri sou be, “Lene! Tamata rebe ntuaana imi kusuesi kena buije, esi me Tuhane Eni Lumare peneka kai esi atetuke tamata bokala.”

**Yesuse Eni maka ulakaru esi supu
susate bei elaka maka teu pakalaru**

5:26-42

²⁶Hoko elake maka raka buije kai eni kwetelaru esi keu me Tuhane Eni Lumare, eleki esi kerike Yesuse Eni maka ulaka meru. Po esi ranasi kena ktiline mo le rilasi le tamata bokala meru le tinake esi rabasi.

²⁷Esi keri Yesuse Eni maka ulaka meru eleki esi kusuisi loko elaka maka teu pakalaru. Eleki imame elake lakwai esare ibeteke be, ²⁸“Ami lake imi titinai leke imi lepae loko Yesuse moneka. Po meije imi lene loko ami moneka! Imi atetuke pusue tamata mei kota Yerusalem. Kai imi tutuke ami be ami bunu Yesuse.”

²⁹Petruse kai Yesuse Eni maka ulaka maketaru esi ralake be, “Suke ami lulu Alla lesi bei lulu tamata. ³⁰Yesuse rebe imi pakul ahlake ai bataije, iteki ntuaana menaru esi Allare Iono Ikwana suike bei matale peneka. ³¹Kai Alla IbitikeNi kena Irue sapleuke Eni makwanale, leke Iono Kamale kai Maka Hlamate. Leke tamata Israelaru esi hleke bei ono dosa leke esi supu hlamate. ³²Yelu meru ami ruama selulu kena amiki matamaru. Kai Ro Misete rebe Alla IonoI kbasae tamata rebe esi lene loko Eni pletaru lekwe Iaseluke ete imi be yelu meru tinai.”

³³Kena esi lene Yesuse Eni maka ulakaru esi lepataru, hoko lalesi tia titinai kai lalesi kena bunusi. ³⁴Po ile sae bei tamata elaka maka teu pakalaru, tamata Parisi eni nane Gamaliele. Ile mere kuru elake kena lepata rebe Musa ilekiule rebe pusue tamata esi holmatei. Ikeleke kai ipleta kena sirie Yesuse

Eni maka luluaru sasanai mina. ³⁵Eleki ibeteke loko elaka meru be, “Kwalia, ite tamata Israela, ite ono saisa kena tamata meiju, ite noake mimise mina.

³⁶Le kena akmenare Teudase lekwe Iono saka tamata elake, kai tamata rebe esi luluije kasuke sie utuna ata. Po kena esi bunui eleki eni maka luluaru esi keu bei lomai kai esi ono sasaisa moneka.

³⁷Lomei pamuli lekwe, kena kusue nane rebai sae me, Yudase, bei Galilea, Iono tamata bokala esi lului leneka kena esi hohae pemerinta. Po kena isupu bunu, eleki Eni maka ulakaru pususi keu bei lomai, hoko esi ono sasaisa moneka.

³⁸Hoko kena pakala meije au ahnau imi be, imi ono sasaisa ete tamata lua meiju yake. Sebeisi, le sepo lalesi kai esi mak-e-ri-ke meije bei tamata hoko tatike pine sirikele. ³⁹Po sepo mere bei Alla hoko ite ono ruasi mo. Kai sepo ele mere tinai hoko ite ono tia ete Alla pene.”

Eleki Gamaliele eni hnaune mere pususi lene lokole. ⁴⁰Po esi koti Yesuse Eni maka ulakaru eleki esi ulake hbalisi. Eleki esi lakesi leke esi atetuke loko Yesuse moneka, eleki esi tiesi ne.

⁴¹Hoko kena luasi siri bei tamata maka teu pakala meru lua lalesi ndina titinai le Alla Irekwa be luasi mise kena supu susate le lepae loko Yesuse lulu akmenare Alla Ibetekele. ⁴²Kai pela petu esi atetuke rame me Tuhane Eni Lumare kai me tamata esi luma. Kai esi lepae Sou Misete be Yesuse mere, Ile rebe Alla IulakeNi kena ono hlamate ete tamata.

**Sie itua esi supu bitike kena
tapa tamata susate**

6:1-7

6 Kena mere tamata rebe esi lulu Yesuse esi tapa boka rame. Sie meru tamata Yahudia rebe esi lepae Sou Yunani kai tamata Yahudia rebe esi lepae sou Ibrani. Eleki tamata Yahudi rebe

esi lepa sou Yunanire^{§§} lalesi ndinake tamata Yahudi rebe esi lepa Ibranire. Tamata Yahudi rebe esi lepa sou Yunanire esi beteke be, “Kena lara taneiaru amiki matabina baluaru sae isupu tanea mo lupe imi matabina baluaru esi supule.” ²Bei mere hoko Yesuse Eni maka ulaka butu esa lesini lua meru esi lupuke pusue tamata maka lulu Yesuse. Eleki esi beteke be, “Kwali imi, sepo ite hleke bei lepa Sou bei Alla leke ite ono loko yelu maketa, hoko mere mise mo. ³Hoko mise lesi ite bitike sie itua bei ite rebe esi mise kai rebe Ro Misete Ikerike kena lalesi kai esi noake mise leke ite ulakesi kena selu loko yelu meru, ⁴Eleyo ite batuke kotie loko Alla kai lepa Sou Misete neka.”

⁵Hoko pususi lene lokoe. Eleki esi bitike:

Stepanuse. Ile mere ihlaleke loko Yesuse ktili kai Ro Misete Ikbasani.

Pilipuse,

Prokoruse,

Nikanore,

Timone,

Permenase,

kai Nikolaus bei kota Antiokia. Ile tamata Yahudi mo po ihlaleke loko Alla lupe tamata Yahudiaru esi hlaleke neka.

⁶Eleki esi ono sie itua meru esi kele me Yesuse Eni maka ulakaru oasi. Eleki Yesuse Eni maka ulakaru esi kotie loko Alla kai esi tolai balasi kena sie itua meru uluisu leke esi supu bitike kena tapa matabina baluaru.

⁷Hoko Sou Misete kena Yesuse elei rame kai tamata rebe esi lulu Yesuse me kota Yerusaleme tapa boka rame.

Kai imama bokala lekwe esi hlaleke loko Yesuse.

Tamata Yahudiaru esi elakaru esi kerike Stepanuse

6:8-15

⁸Alla Iriluke misete bokala kai kbas elake ete Stepanuse hoko iono tanda herana bokala ete tamata bokala. ⁹Po tamata toini bei Yahudi esi luma ibada rebe kotiele Libertini* esi rare kaini. Tamata toini meru, tamata Yahudi bei kota Kirene kai bei kota Aleksandria. Kai tamata Yahudi bei otoi Kilikia kai bei otoi Asia. ¹⁰Po esi lelie saisa rebe Stepanuse ibeteke etesi moneka, le Ro Misete Iono Stepanuse irekwa titinai kena ilepa meru. ¹¹Eleki esi umaue tamata telu pise ata leke esi lemaka be, “Ami lene tamata meije ilepa tia ete Musa kai Alla.”

¹²Hoko esi keu beteke ele mere ete tamata bokala kai tamata Yahudiaru esi elakaru kai kuru Torataru leke esi nasukeni titinai. Eleki esi keu kerike Stepanuse kai esi kerini loko tamata elaka maka teu pakalaru. ¹³Kai esi keri tamata rebe esi lepa lemaka ete Stepanuse. Hoko tamata meru esi beteke be, “Tamata meije ilepa tia rame ete Tuhane Eni Lumare. Kai ilepa tia loko Alla Eni lepata rebe Musa ilek-iule. ¹⁴Ami lene ibeteke be, “Yesuse bei Nasarete Iolie Tuhane Eni Luma meije, eleki iseli pusue atata rebe Musa ibetekele ete itere.” ¹⁵Pusue tamata rebe esi rue kena teu pakalare esi limese loko Stepanuse. Eleki esi selu Stepanuse oalaleije hita saka malekate esi oalaleije.

§§6:1 Tamata Yahudi rebe esi lepa sou Yunani meije, esi siri bei Yahudi bei akmena sa hoko esi rekwa sou Ibrani moneka.

*6:9 Libertini esi natire tamata rebe esi supu tie bei makerike. Tamata makerike ete meije eni kbas sae mo hoko ikerike rame lulu pleta bei luma upuije kai sepo esi supu kwetele hoko kwetele mere ileu luma upuije.

Stepanuse ibeteke Alla Eni Iepataru ete elaka maka teu pakalaru

7:1-53

7 Eleki Imane Elake lakwai esare itneu Stepanuse be, “Yelu rebe ibetekelu meru tinai, o?”

² Stepanuse iralake be, “Kwalia kai amaya! Imi lene loko au mina. Alla rebe Eni kbasare ela titinaije, IaselukeNi ete iteki ntuanena mena Abrahame kena iheti me hena Harane mosa, kena eri rue me otoi Mesopotamia sa. ³ Alla Ibeteke lokoi be, ‘Siri bei amu henare kai amu luma toini pususi. Akeu kai arue kena otoi rebe tatike pine Au tilukele eteume.’

⁴ Hoko Abrahame isiri bei me otoi Kasdime, eleki iheti me Harane. Eleki kena amai imata peneka, Alla Iulake Abrahame iheti lomei kena tapele rebe ama kai kwalia ite pusuma ruekele meije.

⁵ Kena mere Alla Iriluke tapele otoi sae ete Abrahame mo, masike otoi tone lekwe. Masike kena mere Abrahame eni nanae sae mosa, po Alla Italuke peneka be, ‘Tatike pine Au riluke tapele mere pusulu ete ale kai amu anubuaru. ⁶ Kai namake amu anubuaru esi supu heti bei tapele meije kai rue kena nusa makete. Kai tamata nusa makete rebe esi rana tapele meije esi keru amu anubuaru kena tamata makerike kai onosi supu susate ete mere musuna utuna ata. ⁷ Po Au ono susate ete tamata nusa makete rebe esi onosi kena tamata makerike mere. Eleki amu anubuaru esi siri bei nusa mere eleki esi isike Au me otoi meije. Esi isikeKu be: Alla, Amise titinai le Aono ami leu suike me otoi meije.’ ⁸ Kai Alla Italuke Abrahame kai eni anubuaru be mokwaiju suke pususi sunate. Mere kena esi nete loko Alla Italuke mere. Hoko kena Abrahame eni nanae Isake eni petua kwalure, isunateni. Eleki Isake lekwe isunate eni nanae Yakupe. Eleki Yakupe isunate eni nanae sie butu esa

lesina luaru. Eni nanae meiju, pine iteki ntuanena mena sie butu esa lesina luaru.

⁹ Iteki ntuanena mena meru lalesi tiake esi kwali Yusupe, hoko esi abelieni eleki iono tamata makerike me nusa Mesire. Po Alla Irakai. ¹⁰ Alla Itiei bei pusue susataru. Alla Iono Pirone, kamale Mesire, inoake Yusupe tamata misete le Alla Iono irekwa sasaisa neka. Hoko Pirone ibitikeni kena tamata elake me nusa Mesire kai iriluke kbasas etei leke iraka Mesire kai pusue Pirone eni otoi maka ruere.

¹¹ Eleki pusue hena me Mesire kai otoi Kanane, esi supu susate manane ete pusue tamataru esi susa titinai kena supu manane. Iteki ntuanena menaru lekwe esi supu manane more neka. ¹² Kena Yakupe ilene be mpe Mesire manane me, hoko iulake eni nanaru, iteki ntuanena menaru, esi keu lope kena sabe gandume. Mere esi keu memenai. ¹³ Eleki kena esi keu suike, Yusupe isibakeni etesi be ile Yusupe. Eleki kena mere mina pine Pirone irekwa eni luma toinu. ¹⁴ Eleki Yusupe inauke loko amai Yakupe kena kotini kai pusue eni luma toinu esi heti lope Mesire. Pususi sie butu itu lesini lima. ¹⁵ Hoko Yakupe kai eni luma toinu esi heti lope Mesire kena rue. Yakupe kai iteki ntuanena mena maketaru esi rue kai mata ete me Mesire. ¹⁶ Eleki kerisi lora Sikeme kai tolaesi kena liane benai rebe Abrahame isabele bei soa Hemore me Sikeme. Isabele kena kepe perake.

¹⁷ Kena lau moneka Alla Italuke misete ete Abrahame eono nere, kena mere eni anubuaru esi tapa boka titinai me Mesire peneka. ¹⁸ Eleki esi bitike Pirone beluke rebe irekwa Yusupe mo, ipleta me Mesire. ¹⁹ Pirone mere ilemake iteki ntuanena menaru kai iono susate etesi. Iulake poie esi kwetela tona rebe eku ruelesi leke esi mata. ²⁰ Kena mere ruele Musa. Ile kwete tone rebe inteki titinai. Eleki inai kai amai esi pialaeni me

luma bulana telu. ²¹ Eleki esi bunikeni me kwele leini. Po Pirone eni nanae binare isupui eleki iranai kai ipialaeni lupe erini eni nanae. ²² Eleki saisa rebe tamata Mesire esi atetukele esi atetuke Musa kena. Musa ilepare mise kai iono sasaisare mise.

²³ Kena Musa eni musuna butu atare, lalei kena ikeu selu kai itapa kwalinisi kai betaisi, tamata Israelaru. ²⁴ Ikeu lokosi eleki iselu tamata Mesire sae me iono susate ete tamata Israele sae, eleki lalei je tia. Hoko itapa tamata Israele mere, eleki ibunu tamata Mesire. ²⁵ Musa ibetinake eni tamataru esi rekwa be Alla Iulakeni kena ihetiesi bei susate. Po esi nati mere mo. ²⁶ Eleki ele boba-nure iluake lokosi lekwe iselu tamata Israela lua esi teta lomai. Eleki ikeu lo luasi kai ibeteke lokosi be, 'Silua, imi akwali lomai. Hoko ono lomai yake.' ²⁷ Po ile rebe iteta eni ebe irupake Musa kai ibeteke lokoi be, 'Sire ibitike ale kena aono elake leke lake ami kai ateu pakala ete amire?' ²⁸ Lalemu kena abunu au lupe memane abunu tamata Mesire, o?' ²⁹ Musa ilene lepate mere, eleki in-aya bei Mesire. Inaya eleki iluake me tape Midiane. Irue ete mere eleki ikai. Kai isupu kwete mokwaia lua.

³⁰ Eleki musuna butu ata suike Alla Eni malekate iluake loko Musa me tapele otoi nsekile tehaike ulate esi nane Sinai. Iselu malekate kena auwe klitini kena ai butui. ³¹ Kena iselu mere iherane. Hoko ikeu lokoe kena iselu mimise be mere saisa. Eleki ilene iteki Tuhane Ilepa lokoi be, ³² 'Aure, amu ntuaana menaru esi Allare. Alla rebe Abrahame, Isake kai Yakupe esi hlaleke lokolje.' Hoko Musa rilai kai rarelei eti inehe kena selu loko ai butui mere moneka. ³³ Eleki Alla Ibeteke lokoi lekwe be, 'Lesu amu lelale usai mere le otoi rebe akele kenae mere otoi moli. Le Au me kenae. ³⁴ Au selu tamata Mesire siono Auku tamataru esi

supu susate peneka. Kai Au lene esi lepata malerenaru peneka. Kai Au rulu kena tiesi bei susata meru. Hoko Au ulake ale kena aleu lopai Mesire.'

³⁵ Musa mere pine akmenare iteki ntuaana menaru esi sukai mo hoko sibeteke lokoi be, 'Sire pine ibitike ale kena aono elake kai teu pakala ete amire?' Alla Eni malekate luake lokoi kai ilene Alla Ibeteke lokoi me ai butui je leke ileu lope loko tamata Israele, ipletaesi kai ihetie iteki ntuaana menaru bei susate. ³⁶ Musa mere pine iono tanda herana me Mesire, eti ikerisi siri bei Mesire kai tanda herana makete lekwe kena esi keue Meite Lalakwe kai otoi nsekile musuna butu atare. ³⁷ Musa ruai pine ibeteke ete tamata Israelaru be, 'Tatike pine Alla Iulake ile sae ete imi bei ite ruama kena iono nabi molupe Alla Iulake aure.' ³⁸ Musa mere pine isa lolete ulate Sinai kena lepa kai malekate eleki irana Alla Eni lepata rebe uono ite rue eti pelare eleki irulu, iatetukele ete iteki ntuaana menaru kai meije atetukelu ete ite lekwe.

³⁹ Po iteki ntuaana menaru esi lene lokoi mo, kai sukai mo. Kai lalesi batuke kena leu suike lope Mesire. ⁴⁰ Hoko esi beteke loko Harune be, 'Ono binatane lakai ete ami kena ami hlaleke lokoe kai epletae ite leu lope Mesire. Le Musa isirie ami bei mpe Mesire, kai ami rekwa mon-eka be saisa eono kenai pende.' ⁴¹ Hoko kena mere esi ono binatane lakai molupe sape anai sae me. Eleki esi bunu binatane bokala leke isike binatane lakai mere. Kai laleisu ndina le saisa rebe esi onoe mere, hoko esi ono pesta. ⁴² Hoko Alla Ilene lokosi moneka kai Isebei esi isike kmalea ndete lanite. Mere saka akmenare nabi eni nane Amose ileki lepata bei Alla kena eni bukure be: 'Tamata Israela imi! Kena imi me otoi nsekile musuna butu atare,

imi bunu binatang leke palare, mere ete
Au mo.

⁴³ Po batuke imi hlaleke loko alla tinai
mo lupe Moloke kai kmale esi nane
Refane esi lekite rame.

Moloke kai Refane meru tamata nusa
maketaru hlaleke lokolu

hoko esi alla tinai mo.

Yele lua meru imi onolu kai isikelu.

Bei mere hoko Au hetie imi lau me
Babele.’

⁴⁴ Lesi bei meije kena iteki ntua
menaru esi ndete otoi nsekile, esi keri
tenda[†] rebe Alla Iluake kenare. Tenda
meije Alla Iulake Musa leke iteki ntua
menaru esi onoe molupe Alla Ibetekete
eteije. ⁴⁵ Eleki takwali mina pine tenda
mere iteki ntua menaru kai Yosua esi
kerie luake mei tapele meije. Esi kerie
lomei leke esi rana tapele meije kena
lisa kai henaru. Alla Isuisi bei tapele
meije me oaisu. Tenda mere esi pakele
roma kamale Dauta ipleta. ⁴⁶ Alla laleije
ndinake Dauta kai ikotie bei Alla leke
Isuka kena Dauta ieleke luma ete Alla
rebe Yakupe isikeNi. ⁴⁷ Po eni nanae
Salomo[‡] rebe iono kamale seli Dautare
pine ieleke luma ete Alla.

⁴⁸ Po Alla rebe Eni kbasae elake Iru
kena luma rebe tamata esi kerikele mo.
Akmenare Alla Eni lapate rebe nabi sae
ilekire be:

⁴⁹⁻⁵⁰ ‘Lanite Auku otoi maka pleta
kai tapele Auku otoi kena titake.
Imi eleke luma ete Aure saisa mo.
Imi ono otoi kena Au rue kenare saisa
mo.

Le Au pine ono yelu meru pusulu.’

⁵¹ Kwalia kai amaya, ulu buami uela
kuate kai imi lupe tamata rekwa Alla
mosa. Imi lupe imi ntua menaru rebe

lelie Ro Misete rame. ⁵² Nabi sae neka
isupu susate beie imi ntua menaru.
Esi bunu pusue Alla Eni maka ulaka
rebe kena akmena esi beteke etesi be
Yesuse rebe Eni sala sae more, Iluake.
Kai meije imi rilukeNi ete tamata rebe
suka bunulje pende. ⁵³ Imi supu Alla Eni
pleta rebe malekate ibetekelu ete imire,
po imi suka lenelu mo hoko roma meije
imi ono lulu mo.”

Esi raba Stepanuse kena batu Leke Imata

7:54-8:1a

⁵⁴ Kena elaka maka teu pakalaru esi
lene Stepanuse eni lepata meru, hoko esi
kete neli lokoi le esi nasu titinai. ⁵⁵ Po Ro
Misete Ikbasa Stepanuse, eleki ilimese
lolete lanite. Eleki Iselu Alla Eni kbasae
saka hitate elake, kai iselu Yesuse Ikele
sapleuke Alla Eni makwanale. Nati kena
Eni makwanale mere Yesuse supu Alla
Eni kbasae. ⁵⁶ Eleki ibeteki be, “Selu,
surga esi meture ebae kai au selu
Tamata Eni Nanare Ikele sapleuke Alla
Eni makwanale.”

⁵⁷ Po kena esi kloloe esi sou tina loisu
kai esi bua kerikeni. ⁵⁸ Esi lihini siri bei
kotare, eleki esi lesu esi lapu nanukaru
kai esi tolaelu kena kwete beluke sae me
eni nane Sauluse oaije. Eleki esi rabai
kena batu.

⁵⁹ Kena erisi raba Stepanuse sa, ikotie
loko Yesuse be, “Tuhane Yesuse, rana
auku nasite.” ⁶⁰ Itatu kai ikotie kena na
elake be, “Tuhane, esi raba au meije,
Aampune esi dosaru noma.” Ilep mere
pela eleki imata ne.

8 Kai Sauluse lekwe isuka kena bunu
Stepanuse.

[†]7:44 Tendare esi likwaiele eleki esi lulukele pine esi kerie.

[‡]7:47 Alla Ipletae Dauta eni nanae Salomo kena ono Tuhane Eni Lumare hoko Dauta
ionoe mo.

**Tamata rebe esi lulu Alla
Eni pletare titinai me kota
Yerusaleme esi supu susate**

8:1b-3

²Tamata rebe esi hlaleke loko Alla titinaije esi hnouke Stepanuse kai esi ranieni titinai neka. Kena petu mere neka tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me kota Yerusaleme esi supu teta, supu bunu kai supu sui. Hoko pusue esi naya tebike bei lomai me otoi Yudea kai otoi Samaria. Batuke Yesuse Eni maka ulakaru pine esi naya mo.

³Kai Sauluse iatula kena ono susate ete pusue tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse, hoko ikusu bei luma kena luma kai ilih mokwai bina kena kusuesi kena bui.

**Pelipuse ilepae Sou Misete
ete tamata me otoi Samaria**

8:4-8

⁴Masike ele mere po tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse, rebe esi naya bei kota Yerusaleme, esi keu lepae Sou Misete rame papelake otoi. ⁵Kai Pelipuse ikeu me kota sae me Samaria kai ibeteke be Yesuse mere Ile rebe Alla IulakeNi kena ono hlamate ete tamata. ⁶Kena tamata bokala meru esi lene Pelipuse ilepare kai esi selu iono tanda herana bei Allare, hoko pususi lene loko eni lepataru mimise. ⁷Le tamata bokala rebe ro tiare kbasaesi, ekbasaesi moneka. Eleki ro tiare ekloloe elela. Kai tamata sisata bokala kai tamata harekuta bokala esi mise. ⁸Hoko tamata kota mere lalesi ndina titinai.

**Simone ihleke bei ono neune
kai ihlaleke loko Alla**

8:9-25

⁹Kai me kota mere ile sae me eni nane Simone, tamata maka atia bei akmena sa. Hoko pusue tamata me otoi Samaria

esi herane. Kai ilemake be ile tamata rebe eni kbasa elake. ¹⁰Pusue tamata tone elake esi herane kai pususi selu loko eni yelu meru mimise. Kai esi beteke be, “Tamata meije Alla Eni kbasa rebe esi kotiele Kbasae Elake.” ¹¹Kai esi lului le iono lalesi herane eni tanda heranaru kena eni kbasa bei ro tiare takwali peneka. ¹²Po kena Pelipuse ilepa loko Alla Ipletare ite tamata kai iatetuke loko Yesuse Kristuse be Ile rebe Alla Iulakeni kena ono hlamate ete tamata, hoko bina mokwai boka esi lene loko Pelipuse eni lepata meru. Eleki ibaptisesi leke esi supu tanda lulu Yesuse. ¹³Simone ruai lekwe ihlaleke loko Yesuse kai kena baptiseni pelare ikeu lulu Pelipuse rame. Kai tanda herana rebe Pelipuse ionoule Simone heranelu.

¹⁴Kena Yesuse Eni maka ulakaru esi me kota Yerusaleme esi lene be tamata Samaria esi hlaleke loko Sou Misete peneka, hoko esi ulake Petruse kai Yohanese luasi keu lokosi. ¹⁵Kena luasi luake ete mere, esi kotie loko Alla leke Alla Iono Ro Misete Ikbasaes tamata Samariaru. ¹⁶Le Ro Misete Ikbasaes sae mosa. Batuke esi supu baptise kena tanda be lulu Yesuse. ¹⁷Eleki Yesuse Eni maka ulaka lua meru esi tola balasi kena tamata meru ulusi. Eleki Ro Misete Ikbasaesi.

¹⁸Kena Simone iselu be Alla Iono Ro Misete Ikbasaesi le Yesuse Eni maka ulakaru esi tola balasi kena uluise eleki Simone ikeri kepene ete luasi. ¹⁹Kai ibeteke be, “Kuru, riluke kbasa mere ete au mina leke sire rebe au tola balaku kena uluije, Ro Misete Ikbasaeni.”

²⁰Po Petruse ibeteke lokoi be, “Akeu loko otoi susate titinai kai amu kepene mere noma! Le abetinake kbasa bei Allare supu sabe kena kepene pe. ²¹Asupu kbasa sakesa kai ami kena amiki mak-e-ri-ke meije mo, le Alla Irekwa be lalemu mise mo. ²²Ele mere hoko ahleke bei

amu lale tiae mere kai kotie loko Alla leke Iampune ale. ²³Le au rekwa be lalemu penu kena lale tiae loko tamata makete rebe supu kbasa bei Alla. Kai ne-une kbasamu peneka.”

²⁴Simone ibeteke be, “Ntuane, imi kotie loko Alla ete au mina leke saisa rebe imi beteke mere uono kenaku yake.”

²⁵Ele mere hoko kena luasi lepae Sou Misete pelare, luasi leu lora kota Yerusaleme. Kai kena luasi leure esi lepae Sou Misete ete tamata Samaria bokala me esi hena rebe luasi keuele.

Pelipuse ibaptise tamata elake sae me bei Etiopia le ihlaleke loko Yesuse

8:26-40

²⁶Alla Eni malekate sae me luake loko Pelipuse kai ebeteke lokoi be, “Pelipuse, akeu sapleuke selatane, lulu lalane rebe bei mei kota Yerusaleme lope hena Gasa.” Lalane mere keue otoi nsekile.

²⁷Hoko Pelipuse ikeu ne. Me lalane mere tamata Etiopia sae me, kamale Etiopia eni elake maka sekake loko pusue kepene rebe tamata Etiopiaru esi selie ete kamale. Kamale Etiopiare kamale bina, esi kotine kamale, Kandake. Tamata mere ikeu lolete kota Yerusaleme kena kotie loko Alla peneka.

²⁸Kena ileure eri me lalane sa, irue kena eni kereta rebe kudare nehae kai ibaise buku rebe nabi Yesaya ilekire. ²⁹Ro Misete Ibeteke loko Pelipuse be, “Akeu loko kereta mere kai keu kaini!” ³⁰Hoko Pelipuse ikeu sosoli loko kereta mere. Eleki ilene tamata mere ibaise buku rebe Yesaya ilekire. Eleki Pelipuse itneui be, “Ntuane, saisa rebe abaisele anati, o?”

³¹Eleki tamata mere iralake be, “Au nati mo le sae iatetuke ete au mosa.” Eleki ikotie Pelipuse isa kai irue me leini.

³²Alla Eni lepata rebe ibaisele be:

“Esi kerini kena bunulje

lupe dombare kerie me otoi kena bunure.

Ilepa sasaisa mo lupe domba anaije esi nai mo

kena ktoli esi buluije neka.

³³Isebeie esi lepae tiae etel kai teu pakala etelje sae itapai mo.

Sae ialenake Eni anubuaru mo

le esi bunul mei nusa meije.”

³⁴Tamata elake mere itneu Pelipuse be, “Au tneu ale titinai be meije nabire ibeteke sire? Ibeteke ruai pibe tamata makete o?” ³⁵Hoko Pelipuse ilepae loko Yesuse etei. Hoko ilepae mere menai bei Alla eni lepate rebe tamata elake mere ibaisele. ³⁶Kena esi me lalane tlai esi tetue kwele sae me. Eleki tamata elake mere ibeteke be, “Ntuane, selu, ete meije kwele mei, hoko abaptise au kena tanda be au lulu Yesuse saisa moyo?” ³⁷[Eleki Pelipuse ibeteke be, “Sepa ahlaleke loko Tuhane titinai hoko yele.” Eleki tamata mere iralake be, “Au hlaleke be Yesuse Kristuse, Alla Eni Nanae.”]

³⁸Iulake keretare namake kai luasi rulu lope kwelere. Eleki Pelipuse ibaptiseni. ³⁹Kena luasi siri bei kwelere Tuhane Eni Rore Ibitike Pelipuse bei mere. Hoko iselu Pelipuse moneka, po laleije ndina titinai eleki isiba rame.

⁴⁰Kena mere Pelipuse ime kota Asdote peneka. Ikeu ilepae Yesuse me pususe kota eti iroma ndi kota Kaisarea.

Sauluse ihlaleke loko Yesuse me lalane lori Damsike

9:1-19a

(22:6-16; 26:12-18)

9 Kena mere Sauluse lalei kena ono susate kai bunu Yesuse Eni maka luluaru rame. Ikeu loko Imame elake me Yerusaleme, ²kai ikotie sulate beini kena supu kbasa leke ilikue ete tamata Yahudiaru elake me esi luma ibada ndi kota Damsike. Leke sepo itetue bi-

naya pise mokwaia rebe esi hlaleke loko Yesuse, ikerikesi kai ikerisi lopai Yerusaleme.

³Kena ikeu lori kota Damsike sakesa kai eni ebearu, kena esi tehaike kota mere peneka, iselu hitate elake bei ndete lanite ehita keholini. ⁴Eleki kholikeni lope tapele. Eleki ilene lepate lokoi be, “Sauluse, le mula pine aono susate ete Aure?”

⁵Sauluse iralake be, “Ale mere sire, Ntuane?”

Tuhane Iralake be, “Au meije Yesuse rebe aono susate etelje. Aono susate ete tamata rebe hlaleke lokoKu hoko mere aono susate eteKu neka. ⁶Po akeleke kai asiba lori kota Damsike. Ete mere asupu pleta kena saisa rebe suke aonore.”

⁷Eni ebearu esi hkutukesi le esi lene lepate mere po esi selu tamata sae mo.

⁸Sauluse ikeleke kai iksina mataije po iselu sasaisa moneka. Hoko esi kerike balaije kai esi rapai kusu kota Damsike.

⁹Petua telu isupu selu mo kai ikane kai ikinu sasaisa mo.

¹⁰Kena mere me kota Damsike Tuhane Eni maka lulua sae me, eni nane Ananiase. Nindaleini kena Tuhane Iluake lokoi kai Ibeteke be, “Ananiase!”

Eleki iralake be, “Tuhane, mula!”

¹¹Tuhane Ibeteke be, “Akeu loko lalane rebe esi nane Lalane Ntoline kai anikwa loko tamata sae bei Tarsuse, me Yudase eni luma. Tamata mere eni nane Sauluse ikotie loko Au. ¹²Kai ruai eri selu be ile sae eni nane Ananiase ikusu lokoi me luma kai itola balaiju kena uluije leke isupu selu suike.”

¹³Ananiase iralake be, “Tuhane, au lene tamata boka esi beteke ile mere peneka. Iono susate boka titinai ete tamata me Yerusaleme rebe esi hlaleke lokoMue. ¹⁴Kai iluake lomeije isupu kbasa bei Imama elakaru leke ikerike pusue tamata rebe esi hlaleke lokoMue.”

¹⁵Po Tuhane Ibeteke lokoi suike be, “Akeu loko tamata mere le ile mere Au bitikeni kena lepae Sou Misete kena Au ete tamata Yahudi more, ete kamala kai ete tamata Israele lekwe. ¹⁶Au ruaKu tiluke etei be tatike pine isupu susata bokala le lepa loko Aure.”

¹⁷Hoko Ananiase ikeu kai ikusu kena luma mere. Eleki itolae balaiju kena Sauluse uluije kai ibeteke be, “Kwaliku Sauluse, Tuhane Yesuse IaselukeNi ete ale me lalane rebe akeuele, Iulake au lomei lokomu leke asupu selu suike kai Ro Misete Ipletaemu.” ¹⁸Kena mere sosoli neka, saka sare lupe memite eplelue bei mataije eleki isupu selu suike. Sauluse ikeleke eleki Ananiase ibaptiseni sosoli ne. ¹⁹Kena Sauluse ikane pelare eleki iktili suike.

Sauluse ilepae Sou Misete me kota Damsike

9:19b-25

Sauluse irue petua ilaru kai Yesuse Eni maka lulua me kota Damsike. ²⁰Kena mere ikeu me Yahudiaru esi luma ibada kai ialenake Yesuse be Yesuse Alla Eni Nanae.

²¹Hoko pusue tamata rebe esi lene mere esi herane hoko esi lepa loko lomai be, “Ile meije pine ibunu tamata mpai Yerusaleme rebe esi hlaleke loko Yesuse pi moyo? Kai iluake meije kena ikerike tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse leke ilikusi loko Imama elakaru pi moyo?”

²²Po Sauluse Alla Eni kbasa eonoi ktili rame kena ialenake be Yesuse mere Ile rebe Alla Iulake kena ono hlamate tamata, hoko tamata Yahudia rebe esi rue me kota Damsike esi supu leljeni moneka.

²³Tamata Yahudiaru esi elakaru esi lepa lupu kena bunu Sauluse takwali peneka. ²⁴Po Sauluse rekwa be esi suka bunui. Pita kpetu tamata Yahudiaru esi raka pusue kotare esi meture leke esi

bunu Sauluse, po rekwas. ²⁵ Hoko kena kpetu rebai sae me Sauluse eni maka luluaru esi ranai kai esi rulukeni loko kotare esi temboke. Esi rulukeni kena kransane buini pake mekute.

**Sauluse ilepa Sou Misete
me pusue kota Yerusalem**

9:26-31

²⁶ Kena Sauluse iluake mpai Yerusalem isuka rue lupu kai Yesuse Eni maka luluaru. Po rilasi lei le esi persaye mosa be Sauluse ihlaleke loko Yesuse pende, tinai. ²⁷ Po Barnabase iluake lokoi eleki ikerini loko Yesuse Eni maka ulakaru. Eleki Barnabase ialena be, “Iteki Tuhane IaselukeNi ete Sauluse kai Ilepa lokoi kena ime lalane lori kota Damsike. Kai kena ilepae Yesuse ndi kota mere rilai le tamata Yahudi mo.” ²⁸ Eleki Sauluse irue sakesa kaisi kai ilepae Sou Misete me pusue kota Yerusalem keholi. Rilai le tamata Yahudi ete meije mo lekwe. ²⁹ Ilepa kai irare kai tamata Yahudi rebe esi lepae sou Yunanire po esi ono kena esi bunui. ³⁰ Po kena tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi rekwa mere, esi keru Sauluse lori kota Kaisarea kai bei ete mere esi kerini lori kota Tarsuse.

³¹ Hoko tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me pusue otoi Yudea, Galilea kai Samaria esi supu susate moneka. Hoko esi rue mise. Kai Ro Misete Itapasi hoko esi tapa boka kai pususi isike iteki Tuhane.

**Petruse iono Enease imise kai
iono Dorkase ikwana suike**

9:32-43

³² Kena mere Petruse ikeu loko tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me papelake hena. Petu sae me isili selu

tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me hena Lida. ³³ Ete mere itetue ile sae eni nane Enease. Musuna kwalu peneka iheti bei niane moneka le ikeu tekwa mo. ³⁴ Petruse ibeteke lokoi be, “Enease, Yesuse Kristuse Iono amise. Akeleke kai aluluke amu niane!” Eleki ikeleke sosoli. ³⁵ Pusue tamata me Lida kai otoi Sarone esi selu Enease hoko pususi hlaleke loko iteki Tuhane.

³⁶ Me kota Yope, tamata bina sae me, tamata rebe ihlaleke loko Yesuse, eni nane Tabita (kena sou Yunanire Dorkase, natire maralane). Bina mere iono misete boka titinai peneka kai iriluke taneaia ete tamata susate kai itapasi. ³⁷ Po kena mere kerakeni eleki imata. Eleki kena sukui pela esi tolaeni kena sokati ndete tetu.

³⁸ Hena Lidare etehaika kota Yope. Hoko kena Yesuse Eni maka luluaru esi lene be Petruse inda Lida, esi ulake sie luaya esi keu beteke kenai be, “Lomei nunu loko ami.” ³⁹ Hoko Petruse ikeu sosoli kai luasi. Kena esi luake, esi sa kaini lolete. Kai pusue matabina baluaru esi kele tehaikeni kai pususi rani kai esi aseluke esi pakiana rebe kena Dorkase imata mosare ibolilu eteise. ⁴⁰ Po Petruse iulake pususi siri eleki itatu kai ikotie loko Alla. Eleki ihali ilimese lokoi. Kai ibeteke be, “Tabita, betu!” Eleki Dorkase iksinae mataije kai kena iselu Petruse, ibetu eleki irue.

⁴¹ Petruse ikerike balaije kai itapai kena ikele. Eleki ikoti loko tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane kai matabina baluaru. Eleki iaseluke Dorkase etesi be ikwana suike peneka. ⁴² Esi alenake ete pusue tamata me kota Yope hoko tamata bokala esi hlaleke loko iteki Tuhane. ⁴³ Petruse irue takwali me kota Yope me

Simone eni luma. Simone mere maka andulike binatana usai.¹

**Petruse ilepae Sou
Misete ete Korneliuse**

10:1-33

10 Mokwai sae mpai kota Kaisarea eni nane Korneliuse, solalu utune esi elake. Esi koti eni solalu toini mere solalu toini Italia. ²Ile mere tamata Yahudi mo po ihlaleke loko Alla. Ruai kai eni luma toini pususi isike Alla. Itapa tamata Yahudi bokala rebe tamata susate kai ikotie loko Alla rame. ³Kena kmau rebai sae me, nindaleini kena Alla Eni malekate kusu lokoi me eni luma. Kai malekate mere ibeteke lokoi be, “Korneliuse!”

⁴Ilimese malekate mere, rilai titinai neka po ibeteke be, “Ntuane, mulare?”

Malekate mere ibeteke be, “Akotie loko Allare, Ilenelu peneka kai ali loko tamata susate kai atapasie, Iselulu peneka. Kai Iriluke saisa rebe akotiele. ⁵Hoko kena meije aulake tamata esi lopai kota Yope kena koti Simone rebe esi kotine Petruse. ⁶Irue kai tamata maka andulike binatane usai, eni nane Simone lekwe, eni lumare tehaike meite leini.” ⁷Kena malekate rebe ilepa kaini mere ekeu peneka, Korneliuse ikoti eni tamata makerike sie luaya kai solalu sae me rebe ihlaleke titinai loko Alla. Solalu mere Korneliuse iranai bei solalua rebe esi kerike eteije. ⁸Kena ialenake pusue yelu meru etesi, iulake esi keu lopai kota Yope.

⁹Ele bobanu kwatare kena telusi me lalane tlai, lau bei kota Yope moneka kena mere Petruse isa lolete sokati ndete tetu kena ikotie loko Alla. ¹⁰Kena mere tia sene titinai hoko lalei kena ikane. Eleki kena tamata esi aknekae manane

sa, Petruse nindaleini eleki iselu lanite baeke. ¹¹Eleki sare lupe obite nurui elake etihlolo kena esi nurui ataru etati bei ndete lanite roma tapele. ¹²Iselu binatana ooani rebe esi lelala ata, binatana ooani rebe umesa mpe tapele kai manua ooani rebe klananaru ume kena obite mere esi laleije. ¹³Eleki ilene lepate be, “Petruse, mai bunulu kai kanelu!”

¹⁴Po iralake be, “Mo, Tuhane! Au suka mo! Au kane manane mere rebai sae mosa le lulu Alla Eni lepata rebe Musa ilekiule manane meru moli.”

¹⁵Po ilene lepate suike be, “Saisa rebe Alla Ibeteke be mise kena kanele, abeteke be manana meru moli yake.”

¹⁶Yelu rebe iselulu mere uono eti rebai telu eleki obite mere ebiti suike lolete lanite ne.

¹⁷Petruse inoake me lalei kai ilepa ete ruai be, “Saisa rebe au selue mere esi natire saisa?” Kena mere tamata rebe Korneliuse iulakesi esi tetue Simone eni luma mere peneka hoko esi kele me metu uluije. ¹⁸Eleki esi koti ile sae me kai esi tneu be, “Ile rebe eni nane Simone rebe kotine Petruse lere irue ete meije, o?”

¹⁹Kai kena Petruse inoake loko yelu rebe iselulu meru sa, Ro Misete Ibeteke etei be, “Sie telua mpe esi nikwa loko ale. ²⁰Akele kai arulu lope kai akeu sakesa kaisi. Anoake sasaisa moneka, le Au pine ulakesi lomei lokomu.” ²¹Hoko Petruse irulu lope kai ibeteke lokosi be, “Ntuana imi, au meije pine imi nikwa loko aure. Imi nikwa lokoku leke mula?”

²²Esi ralakeni be, “Amiki ntuanene eni nane Korneliuse, tamata elaka bei solalu utune iulake ami lomei. Laleije mise kai ihlaleke loko Alla. Pusue tamata Yahudi esi rekwaije tamata misete. Alla Iulake Eni malekate ibeteke etei leke ikoti ale

9:43 Andulike binatane usai meije bei palakele, kokie eti roma onoe nesa lupe kertase.

kena luake lokoi me eni luma leke ilene saisa rebe suke abetekele eteije.”

²³Hoko Petruse ibeteke lokosi be, “Mai imi kusu mina. Petu meije imi ntulu ete meije mina.”

Ele bobanure Petruse ibetu kai ikeu sakesa kaisi. Kai tamata bei kota Yope telu pise ata rebe hlaleke loko Yesuse esi keu sakesa kaisi lekwe. ²⁴Kena petu suike esi luake ndi kota Kaisarea. Korneliuse inamakesi peneka kai ilupuke pusue eni luma toini kai pusue eni ebearu. ²⁵Kena Petruse ikusu lumare, Korneliuse isapai, itatu me eni lelele kai iisike Petruse. ²⁶Po Petruse iono ikele kai beteke lokoi be, “Keleke noma, le aure batuke tamata sakesa kai ale neka.” ²⁷Kai luasi lepa kai lomai, esi kusu lopai luma lalei. Eleki Petruse iselu tamata bokala esi lupuke lomai ete mere. ²⁸Eleki ibeteke lokosi be, “Imi rekwa be lulu amiki atate, ami tamata Yahudire ono ebe kai tamata makete mo pise kusu kena esi lumare mo. Po Alla Itiluke ete au peneka be au ono ebe kai tamata makete, ono sala kena atate mo. ²⁹Ele mere eti kena koti aure, au suka kena lomei. Hoko au suka rekwa be imi koti au lomei leke mula?”

³⁰Korneliuse ibeteke be, “Kena petua ata mei peneka kasuke kena olase ele meije neka, kmau, au kotie loko Alla mei luma. Eleki ile sae ikele me oalaleku sosoli, eni pakiane ekliti. ³¹Kai ibeteke be, ‘Korneliuse, akotie loko Al-lare, Ilenelu peneka kai ariluke tanei ete tamata susate, Irekwalu penka kai Ir-iluke saisa rebe akotiele. ³²Hoko ulake tamata keu lopai kota Yope kena koti ile rebe eni nane Simone, kotine Petruse lekwe. Irue kai tamata maka andulike binatane usai, eni nane Simone lekwe, eni lumare tehaike meite leini.’ ³³Ele mere eti au ulake tamata kena keu lokomu, kai aluake lomei kena lale misete peneka. Meije ami pusuma akneka lalema loko

Alla peneka kena ami lene saisa rebe Ipletæ alepaelu ete amire.”

Petruse iatetuke Korneliuse kai eni luma toini

10:34-43

³⁴Hoko Petruse ilepa etesi be, “Ntuanane, au nati peneka be Alla Ililake tamata mo. ³⁵Pusue tamata bei nusa otoi etia neka pine holmate Alla, kai rebe iono misete hoko Alla Isukai. ³⁶Alla Eni lepata rebe Iulake kena betekele ete ite tamata Israele, meru Sou Misete kena Yesuse Kristuse rebe eono ite lalemaru mise kai Alla kai rue mise kai Alla. Yesuse meije Tuhane ete pusue tamata. Tamata Yahudi kai tamata Yahudi more. ³⁷Imi rekwa saisa rebe eono kena Yesuse me pusue otoi Yudea peneka, menai bei otoi Galilea, kena Yohanese ibaptise tamata epela pende. ³⁸Mere Yesuse bei Nasarete Alla IbitikeNi kai Iriluke Ro Misete eteI kai kbasa eteI peneka. Yesuse Ikeu keholi kena otoi etia neka kena Iono tamata makerake esi mise kai Iono tamata rebe ro tiaere ek-basaesi esi mise, le Alla IrakaI. ³⁹Ami meije pine ami selu kena amiki matamaruama, pusue yelu rebe Ionolu ndete kota Yerusaleme kai me tamata Yahudiaru esi hena maketaru. Masike ele mere po esi pakuI ahlake ai bataije kai esi bunuI. ⁴⁰Po kena petua luare Alla Iono Ikwana suike bei matale kai Alla IaselukeNi ete tamata. ⁴¹IaselukeNi ete pusue tamata mei nusa mo, po batuke ete sie rebe bei akmena sa Alla Ibitikesi peneka kena alenakeNi ete tamata. Mere ami rebe ami kane kai kinu sakesa kaiNi kena Ikwana suike bei tamata matale. ⁴²Kai Iulake ami beteke Sou Misete ete pusue tamata mei nusa kai beteke be Alla IbitikeNi kena Iteu pakala ete pusue tamata, ete tamata kwanale kai ete tamata rebe mata pende. ⁴³Pusue Nabiaru esi betekeNi. Esi betekeNi be,

‘Sire pine ihlaleke lokoI hoko eni dosare Alla Inete loko moneka baue Yesuse Eni kbasare.’”

Ro Misete Iluake kai Ikbasaē tamata toini rebe tamata Yahudi mo

10:44-48

⁴⁴Kena Petruse eri ilepa sa, Ro Misete Iluake sosoli kai Ikbasa pusue tamata rebe esi lene Petruse eni lepata meru. ⁴⁵⁻⁴⁶Hoko tamata Yahudi rebe esi hlaleke loko Yesuse rebe esi lomei sakesa kai Petruse bei mpai Yopere esi lene tamata meru esi lepa kena soua bokala rebe esi atetuke mosare kai esi isike Alla Eni kbasare. Pususi selu meiju esi isike Alla le Alla Iono Ro Misete Ikbasaē tamata Yahudi more lekwe. Eleki Petruse ibeteke be, ⁴⁷“Imi selu, tamata meiju esi supu Ro Misete lupe ite lekwe, hoko masike sae lekwe po ilakesi bei supu baptise moneka.” ⁴⁸Hoko Petruse ibeteke lokosi be, “Imi baptise mina.” Eleki Petruse ibaptisesi kena tanda be esi lulu Yesuse Kristuse. Eleki esi kotie Petruse irue petua telu pise ata kaisi.

Petruse ialenake Ro Misete Ikbasaē tamata makete rebe tamata Yahudi mo

11:1-18

11 Yesuse Eni maka ulakaru kai tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me otoi Yudeare esi lene be tamata Yahudi more esi hlaleke Sou Misete kena Yesuse lekwe. ²Hoko kena Petruse iluake me Yerusaleme, tamata Yahudia rebe esi hlaleke loko Yesuse esi rare kaini. ³Esi beteke lokoi be, “Akusu kena tamata rebe esi sunate more esi lumare kai akane kaisi le mula? Mere mise mo.” ⁴Hoko saisa rebe ionore iale-nakele etesi bei menai eti pela be,

⁵“Rebai sae me au kotie loko Alla me Yope, eleki Alla Eni Rore kbasae lalekue eleki au selu saisa etihlolo, selue saka

obite nurui elake etihlolo kena esi nurui ataru, etati bei ndete lanite roma tapele.

⁶Au selu esi laleije, au selu pusue binatana ooani rebe esi lelala ata rebe uklala, binatane rebe unesa kai manua rebe uklala. ⁷Kai au lene lepate lokoku be, ‘Petruse! Abunulu kai kanelu!’ ⁸Po au ralake be, ‘Mo, Tuhane, au suka mo! Au kane manane meru rebai sae mosa le lulu Alla Eni lepata rebe Musa ilekiule manane meru moli.’ ⁹Po ilepa suike bei ndete lanite be, ‘Saisa rebe Alla Ibeteke be manana meru mise kena kanele hoko abeteke be manana meru moli yake.’

¹⁰Yelu rebe au selulu meru uono eti rebai telu eleki ebite suike lolete lanite ne.

¹¹Kena mere lekwe sie telua rebe esi bei ndi Kaisareare esi kele me luma rebe au rue kenare esi metu uluije. ¹²Ro Misete Ibeteke eteku be, ‘Akeu kaisi neka, anoake sasaisa moneka!’ Kai au sakesa kai sie nea rebe esi hlaleke loko Yesuse meiju ami keu lori kota Kaisarea kai ami pusuma kusu me Korneliuse eni lumare.

¹³Korneliuse ialena ete ami be iselu malekate kele me eni luma laleije kai malekate mere ibeteke lokoi be, ‘Ulake amu tamata sesi esi lopai kota Yope leke esi koti ile sae rebe eni nane Simone, rebe esi kotine Petruse lekwe. ¹⁴Ibeteke sou sae ete ale kai amu luma toini leke imi lene lokoi hoko imi pusumi supu hlamate bei Alla.’ ¹⁵Kena au lepa etesi menai sa, Ro Misete Ikbasaesi lupe akmena lakmenare Ikbasaē ite ete meije neka.

¹⁶Eleki au nete loko iteki Tuhane Ibeteke be, ‘Yohanese ibaptise kena kwele po imire, Alla Iono Ro Misete Ikbasaē imi.’ ¹⁷Ele mere hoko Alla Iono Ro Misete Ikbasaē ite, kena ite hlaleke menai loko iteki Tuhane Yesuse Kristuse. Sakesa neka, Alla Iono Ro Misete Ikbasaē tamata makete rebe tamata Yahudi more neka. Ele mere hoko au lake Allare saisa mo.”

¹⁸Kena esi lene Petrusse ialena mere hoko esi rare kaini moneka kai esi isike Alla. Eleki esi beteke be, “Ele mere hoko tamata Yahudi more lekwe, Alla Ionosi hleke bei ono dosa leke esi supu rue sakesa kai Alla eti pela.”

**Tamata rebe esi hlaleke loko
Yesuse me kota Antiokia**

10:19-30

¹⁹Kena Stepanuse isupu bunu pelare, tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi supu sui hoko esi naya bei lomai loko etika-etika neka. Leini esi naya me otoi Penisia, leini esi me nusa Siprusse kai kota Antiokia. Po esi lepae Sou Misete rame batuke ete tamata Yahudiaru neka. ²⁰Masike ele mere, po sie ilaru bei nusa Siprusse kai bei kota Kirene esi keu me kota Antiokia kai esi lepae Sou Misete kena Yesuse ete tamata Yahudi more lekwe be Yesuse mere iteki Tuhane. ²¹Kai Alla Iriluke kbasa etesi, hoko tamata bokala esi hlaleke kai lulu iteki Tuhane.

²²Tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me Yerusaleme esi lene meije. Eleki esi ulake Barnabase ikeu lori kota Antiokia. ²³Hoko kena iluake, iselu tamata meru Alla Iriluke misete etesi le tamata bokala esi hlaleke loko Yesuse hoko laleije ndina titinai. Eleki iahnausi leke esi hlaleke loko Yesuse rame. ²⁴Barnabase meije tamata lale misete kai Ro Misete Ik-basaeni kai ihlaleke loko Yesuse ktili hoko tamata bokala esi lulu Yesuse.

²⁵Eleki Barnabase ikeu siba lori kota Tarsuse kena inikwa loko Sauluse. ²⁶Eleki kena itetueni, ikeri Sauluse lopai kota Antiokia. Esi rue kai tamata rebe hlaleke loko Yesuse musune esa, kai esi atetuke tamata bokala. Ete me kota Antiokiare pine tamata rebe esi

hlaleke loko Yesuse, kotiesi tamata Kristene, memenaije ete mere.

²⁷Kena luasi rue me kota Antiokiare nabia telu pise ata esi luake lokosi bei mpai kota Yerusaleme. ²⁸Ile sae beisi eni nane Agabuse, Alla Eni Ro Misete Iono ilepa be, “Tamata mei nusa pusue supu susate manane ela titinai.” Saisa rebe ibeteki mere namake eono tinai kena Klaudiuse ipletare. ²⁹Hoko pusue tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi lalesi esa kena natue taneaia kai kepene ete tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me otoi Yudeare. Sebei sae inatue taneaia pise kepene lulu eni ktiline. ³⁰Ele mere hoko esi lupuke taneaia pine esi natuelu kai Barnabase kai Sauluse ete tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi elakaru me Yerusaleme.

**Petruse isupu kerike
kai kusueni kena bui**

12:1-5

12 Kena Barnabase kai Sauluse erisi ndi kota Antiokia sa, kasuke kena mere neka kamale Herodese iulake eni tamata kena kerike tamata elaka sie ataya pise lima bei tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me Yerusaleme. Le isuka ono susate etesi. ²Hoko iulake eni tamata kena bunu Yakobuse[§] kena sari. Yakobuse mere Yohanese kwalini.

³Kena Herodese iselu be ono ele mere tamata Yahudi bokala lalesi ndina, hoko isuka ele mere lekwe. Eleki iulake kerike Petrusse. Kena mere tamata Yahudiaru esi pesta kane roti rebe pake rahi more. ⁴Eleki kena kerike Petrusse peneka, Herodese iulake kusueni kena bui kai solalua toini ata esi rakai. Solalu toini esare sie ataya. Herodese lalei be tatike pestare elia pine iteu pakala ete Petrusse me tamata bokala esi oasi. ⁵Hoko esi kusue Petrusse kena bui. Po

[§]12:2 Yakobuse mere Yesuse Eni maka ulake.

tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi kotie tiktili loko Alla etei rame leke isupu siri bei buije.

Malekate iono Petruse isiri bei buije

12:6-19

⁶Kpetu rebe bobanure Herodese iteu pakala ete Petruse me tamata bokala oasi, kena kpetu mere Petruse intulu me solalua lua esi tlela, kai esi loi kena rante pesia lua. Eleyo solalu maketaru esi raka buije esi metu uluije lekwe. ⁷Mata krebe mosa Tuhane Eni malekate sae me ikele tehaike Petruse kai bui laleije hita pusue. Eleki malekate mere ilisuke Petruse leke ibetu kai ibeteke be, “Petruse, betu!” Eleki rantere subutele bei Petruse balaiju sosoli. ⁸Eleki malekate mere ibeteke lokoi be, “Alike amu pakiane kai lo amu sandale esi mekute!” Hoko Petruse iono lulu malekate ilepare. Eleki malekate mere ibeteke lokoi suike be, “Alike amu lapu musute eleki alulu au!” ⁹Hoko Petruse isiri lulu malekate mere. Kai irekwa mo be saisa rebe malekate ionoe mere eono titinai. Ibetinake batuke ikmani. ¹⁰Eleki kena malekate kai Petruse luasi lia otoi maka raka menai kai otoi maka raka luare, eleki esi roma metu elake bei pesi kena keu loko kotare. Metu mere ruae ere baeke ete luasi. Eleki luasi keu roma lalane matai eleki malekate ikeu bei Petruse sosoli ne.

¹¹Kena Petruse inoake mimise mina pine ibeteke be, “Meije pine au rekwa titinai be Tuhane Iulake Eni malekate kai Itie au bei Herodese iono susate ete aure kai saisa rebe tamata Yahudiaru esi suka ono etekue.

¹²Kena Petruse inoake maklinu eleki ikeu me Maria eni lumare. Maria mere Yohanese rebe kotine Markuse eni inai. Ete mere tamata bokala esi lupuke lomai kai esi kotie loko Alla. ¹³Kena ilakae meture, bina makerike sae me eni nane Rode ikeu selu be sire ilakae me-

ture. ¹⁴Bina mere irena Petruse naije, po ibaeke meture mo le laleije ndina kuate hoko ikusu suike lopai lale kai ibeteke lokosi be, “Petruse indi muli.” ¹⁵Esi beteke lokoi be, “Mere kloake ale.” Po ibeteke rame be, “Mo, kloake au mo! Indi tinai!” Eleki esi beteke be, “Mere malekate rebe irakaije.”

¹⁶Kena esi lepa ele mere sa, Petruse ilaka meture rame kai kena esi baeke meture, esi selui hkutukesi titinai. ¹⁷Petruse ibitike balai lokosi leke esi ndene, eleki ialenake Alla Isirieni bei buije eliare etesi. Eleki Ibeteke be, “Imi alenake meije ete Yakobuse kai iteki kwali kai betaya maketaru.” Eleki isiri beisi kai ikeu kena otoi makete.

¹⁸Ele bobanure solalua meru lalesi susa titinai. Kai esi tneu lomai be, “Petruse isiri bei buije elia?” ¹⁹Hoko Herodese iulake kena nikwa Petruse, po esi tetueni mo. Eleki iulake teu pakala ete solalu maka raka meru kai bunusi.

Eleki Petruse ikeu bei me otoi Yudea lori kota Kaisarea.

Herodese imata le iholmate Alla mo

12:20-25

²⁰Rebai sae me Kamale Herodese inasuke tamata kota Tiruse kai tamata kota Sidone titinai. Bei akmenare esi sabe manane bei Herodese eni henaru. Po kena meije sae iabelie etesi moneka le inasukesi. Hoko esi suka ono misete kaini. Hoko esi suka umauke elake Blatuse maka ature me kamale eni lumare kena esi tetue Herodese. Hoko esi keu loko Blatuse, eleki Blatuse ibeteke kena Herodese leke isuka.

²¹Kena petu sae me rebe esi teu peneka, Herodese ialike eni pakiane kamale kai irue kena kamale eni otoi maka pletare eleki ilepa menai ete eni tamataru. ²²Kai tamata toini rebe esi lene ilepare esi biue be, “Meije tamata ilepa mo po meije Alla Ilepa!” ²³Tuhane

Eni malekate iluake sosoli kai iono Herodese eni nanaije kera titinai. Le iulakesi leke esi isike batuke Alla mo po isebeie eni tamataru esi isikeni. Hoko imatae tilatine.

²⁴ Ele Sou Misete kena Yesuse elei rame kai tamata boka titinai esi hlaleke lokole.

²⁵ Barnabase kai Sauluse luasi leu bei me Yerusaleme, kena esi lepae Sou Misete pela pende. Kena esi leure esi keru kai Yohanese rebe esi kotine Markuse.

Barnabase kai Sauluse luasi supu ulake kena lepae Sou Misete

13:1-3

13 Kena mere nabia kai kurua sia ilaru esi me kai tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me kota Antiokia. Nabia kai kurua meru:

Barnabase,

Simeone rebe esi kotine tamata metene, Lukiuse bei kota Kirene,

Menaheme rebe pialaeni sakesa kai elake Herodese me nusa mere bei tone sa,

kai Sauluse.

² Kena petu sae me tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi isike Alla kai esi tahane tia senete, Ro Misete Ibeteke lokosi be, “Bitike Barnabase kai Sauluse kena esi kerike eteKu. Esi kerike mak-erike rebe Au suka esi kerikele.” ³ Eleki kena esi tahane tia senete kai kotie loko Alla pelare, esi tolare balasi kena luasi leke bitike luasi kai esi ulake luasi keu ne.

Barnabase kai Sauluse luasi Lepae Sou Misete Me Nusa Sipruse

13:4-12

⁴⁻⁵ Le Ro Misete Iulake Barnabase kai Sauluse, hoko esi keu lori kota Seleukia. Kena esi keu mere Yohanese rebe esi kotine Markuse isakesa kai luasi lekwe kai itapa luasi. Eleki bei mere esi sai lopai

nusa Sipruse. Kena esi luake mpai hena Salamise, esi keu kusu tamata Yahudi-aru esi luma ibadaru eleki silepae Alla eni lepataru etesi.

⁶⁻⁸ Esi keu keholi nusa mere eti roma me hena Papose. Ete mere esi tetue tamata Yahudi sae me eni nane Bare Yesuse, eni nane kena sou Yunanire Elimase. Ile mere tamata maka leru. Po ilemake be ile nabi. Irue sakesa kai tamata elake, gubernure nusa mere, eni nane Sergiuse Pauluse. Gubernure mere irekwa titinai kena sasaisa neka. Iulake kotu Barnabase kai Sauluse peneka, le isuka lene Alla Eni lepataru kena Yesuse. Po Elimase, tamata maka atia mere ilake luasi lepae lokoi. Ele mere isuka gubernure mere ihlaleke loko Yesuse mo.

⁹ Po Sauluse rebe esi kotine Pauluse lere, isupu kbasu bei Ro Misete hoko ilimese lokoi, ¹⁰ eleki ibeteke be, “Ei, nloene elake. Kwetele bei ro tiaru esi elake! Alemakesi kai ono tia etesi rame yake. Asuka esi ono nkenale mo. Alemake loko tamata rame kena sasaisa neka be iteki Tuhane Iono nkenale mo. Ahleke amu maklemake mere moneka. ¹¹ Kena meije, Tuhane Ihukume ale sosoli! Iono mataume selu moneka hoko aselu sasaisa moneka roma Alla Iono aselu suike.” Eleki kena olase mere neka, Elimase iblake ruai me kena melene hoko iselu sasaisa moneka. Hoko isanakwa lori-lopai rame loko tamata kena kerikeni kai rapai. ¹² Kena gubernure iselu mere, ihlaleke loko Yesuse le iherane Tuhane Eni lepataru esi kbasare.

Pauluse iahnau tamata me kota Antiokia

13:13-52

¹³ Eleki Pauluse kai eni ebearu esi sai rame bei me kota Papose, eleki esi luake nda kota Perga me otoi Pampilia. Po Yohanese rebe esi kotine Markuse lere, isuka keu kaisi moneka hoko isai leu

lopai Yerusaleme. ¹⁴ Eleki bei me kota Pergare esi keu rame eti roma ndete kota Antiokia me otoi Pisidia. Eleki kena tamata Yahudi esi petu pleije esi kusu me luma ibadare kena esi rue ete mere. ¹⁵ Kena esi baise bei Alla Eni lepata rebe Musa ilekiule kai nabiaru esi lekiule pela, eleki tamata elaka makerike me luma ibadare esi ulake tneu Pauluse kai eni ebearu be, “Kwalia imi, sepo imi hnaune me kena hnau ami hoko beteke noma.” ¹⁶ Eleki Pauluse ikele, ibitike balai lokosi leke esi lene lokoi eleki ibeteki be,

“Kwalia imi, tamata Israela kai kwalia maketa ete meije rebe imi hlaleke loko Alla. Imi lene meije mina! ¹⁷ Iteki Alla rebe ite tamata Israelaru hlaleke lokolje, Ibitike iteki ntuaana menaru. Iono esi lei boka kai ktili peneka kena erisi rue ndi Mesire lupe tamata makete sare. Eleki Eni kbas elake eonosi siri bei otoi Mesire. ¹⁸ Eleki kena esi me otoi nsekile musuna butu atare, Alla Irakasi mise titinai. ¹⁹ Alla Itapasi kena esi bunu tamata bokala bei nusa toini itu rebe ume otoi Kanane, eleki Ilarake tapele mere ete iteki ntuaana menaru leke eleuesi. ²⁰ Esi rue me Mesire kai esi keu keholi ndete otoi nsekile neka. Pusue meiju uono musuna utuna ata butu lima eti esi rana tapele mere.

Eleki Alla Iono sie ilaru esi supu bitike kena maka teu pakala. Tamata maka teu pakala rebe pamulire nabi Samuele. ²¹ Eleki esi kotie loko Alla leke Ibitike tamata esa kena iono kamale etesi. Eleki Alla Ibitike Saula, Kisi eni nanae, bei nusa toini Benyamine. Eleki Saula iono kamale musuna butu ata. ²² Eleki Alla Irulukeni. Eleki Ibitike Dauta kena iono kamale etesi. Alla Ibeteki be, ‘Au selu Dauta, Isai eni nanae, iono laleku ndina kai iono lulu Auku pletaru peneka.’ ²³ Kai bei Dauta eni anubuaru pine Alla Ibitike Maka Hlamate ete pusue

tamata, lulu akmena Italuke. Maka Hlamate mere Yesuse. Hoko Alla Iono pelae sasaisa rebe Italuke pende. ²⁴ Kai kena Yesuse Iluake mosare, Yohanese ibeteki ete tamata Israelaru leke esi naku esi neunaru leke Alla Ilenelu kai esi suka kena ibaptisesi. ²⁵ Eleki kena Yohanese eni makerika meru pela nere, ibeteki lokosi be, ‘Imi noake au meije sire? Au meije Maka Hlamate mo. Au meije Ile rebe imi namakeNi rame mo. Po imi lene mimise le Ile mere Iluake pamuli beiku. Eni kbasare ela lesi beiku titinai hoko au mpe lebu beiNi.’

²⁶ Kwalia imi rebe rulu bei ntuaane Abrahame kai pusue kwalia imi maketa ete meije rebe hlaleke loko Alla! Alla IulakeNi kena Iahnau ite leke ite supu hlamate peneka. ²⁷ Po tamata mpai kota Yerusaleme kai esi elakaru esi rekwa be Yesuse mere Ile rebe Alla IulakeNi kena Iono hlamate ete tamata mo. Kai nabiaru esi lepata bei Alla kenaI rebe baiselu pela petu pleije, eni nati mo hoko esi suka bunuI. Eleki esi pleta kena bunuI. Ele mere hoko hnaune bei Alla rebe nabiaru esi lekiule uono tinaije mere peneka. ²⁸ Le masike esi supu Yesuse Eni nsalale sae mo, po esi kotie bei elake Pilatuse, leke iulake eni maka luluaru esi bunuI. ²⁹ Esi ulakesi bunuI. Eleki kena esi ono Yesuse lulu saisa rebe nabiaru esi lekiule pela peneka, eleki sie maketa esi rulukeNi bei ai tutini rebe pakuI kenare eleki esi tolaeNi kena liane benai. ³⁰ Po Alla Iono Ikwana suike bei tamata matalaru. ³¹ Eleki IaselukeNi rame petua bokala ete tamata rebe esi keu sakesa kaiNi bei mpai otoi Galilea lolete Yerusaleme. Hoko sie rebe esi selu Yesuse kena mere pine, esi alenakeNi ete pusu tamata Yahudiaru.

³² Hoko kena meije ami lepae Sou Misete ete imi be saisa rebe Alla italuke ete iteki ntuaane menare Iono, ³³ Ile mere pine Dauta anubu rebe Alla IbetekiNi

kena Maka Hlamate ete pusue tamata. Ile mere Yesuse. Hoko Alla Iono pusue rebe Italukele le Iono Yesuse Ikwana suike bei matale peneka. Buku Isike Alla pasale luare, Dauta ibeteke Alla Eni lepate loko Eni nanare be:

‘Ale Auku Nanae,

Petu meije Au beteke ete pusue tamata be,

Aure AmaMu!’

³⁴ Alla Iono Ikwana suike bei matale peneka, hoko meije Imata suike moneka. Le Alla Ibeteke lokoI peneka be:

‘Saisa rebe Au taluke misete ete Dauta pende.

Au ono ete Ale tinai sa.’

³⁵ Kai buku Isike Alla pasale makete lekwe ibeteke be:

‘Asebei Au rebe Auku dosa sae mo, au mata kai pulueku mo.’

³⁶ Dauta iono lulu Alla Iulakeine peneka, kai imata peneka kai hnoukeni tehaike eni ntuanen menaru. Kai pulueni peneka.

³⁷ Po Yesuse rebe Alla Iono Ikwana suike, pulueNi mo. ³⁸⁻³⁹ Hoko au beteke ete kwalia imi leke imi rekwa be ami beteke be Alla Iampune imi dosaru le Yesuse Imata kai kwana suike ete imi peneka. Kai sire rebe ihlaleke lololje, Alla Inete loko eni dosaru moneka. Kai sire pine ilulu hukume rebe Musa ilekire po ihlaleke loko Yesuse mo, hoko Alla inete loko eni dosaru rame. ⁴⁰ Bei mere hoko imi noake mimise leke saisa rebe nabiaru esi lekiule uono kena imi yake. Le nabia menaru esi leki kai beteke be:

⁴¹ ‘Imi tamata maka lepae tiaf loko tamata maketa,

imi lene mimise!

Namake pine hkutukemi

eleki imi mata!

Le kena imi mata mosare

Au ono imi supu misete mo,

hoko masike sae ibeteke mere mimise ete imi lekwe,

po imi hlaleke loko more neka.”

⁴² Eleki kena Pauluse kai Barnabase luasi siri bei luma ibadare, tamata me luma ibadare esi kotie bei luasi leke esi kusu kena petu plei suike kena lepa sibae lepata meru etesi. ⁴³ Eleki kena tamata meru esi siri pususi bei luma ibadare peneka, tamata Yahudi bokala kai tamata nusa maketa lekwe rebe esi hlaleke lulu tamata Yahudi pende esi keu lulu Pauluse kai Barnabase. Hoko luasi hnausi rame leke esi hlaleke loko Alla be Alla Iono misete rame.

⁴⁴ Eleki kena petu plei suike mahake tamata me kota mere esi luake pususi kena lene Alla Eni lepataru. ⁴⁵ Po kena tamata Yahudia maketaru esi selu tamata bokala meru, hoko lalesi tia titinai. Eleki esi lepae tiaf ete Pauluse kai esi rare kaini le eni lepata meru. ⁴⁶ Po Pauluse kai Barnabase luasi nehe titinai kena lepa be, “Alla Iulake ami leke suke ami lepae Eni lepata kena Yesuse ete imi akmena. Po imi suka lene loko mo kai imi suka supu hlamate mo leke rue eti pela kai Alla moneka, hoko bei meije ami siri bei imi kai keu loko tamata nusa makete. ⁴⁷ Le Tuhane Eni pleta ete amire be:

‘Au bitike imi kena atetuke sou bei Aure ete tamata nusa maketa, lupe lampure ehita lalane mimise etesi kena esi supu hlamate. Leke imi keri hlamate ete pusue nusa”

⁴⁸ Eleki kena tamata nusa maketa bei tamata Yahudiaru esi lene mere, hoko lalesi ndina titinai eleki esi isike Alla le Sou Misete kena Yesuse. Kai tamata rebe Alla Iteusi kena supu bitikesi supu rue eti pela pende esi hlaleke loko Yesuse.

⁴⁹ Hoko tamata rebe esi hlaleke loko Allare esi keholi otoi meije kai esi lepae Alla Eni lepataru ete tamata bokala.

⁵⁰ Po tamata Yahudiaru esi rana tamata elaka me kota mere kai binaya rebe esi ono elake, rebe esi hlaleke loko Allare lalesi. Hoko esi ono susate ete Pauluse

kai Barnabase kai esi sui luasi bei otoi mere.⁵¹ Hoko Yesuse Eni maka ulaka lua meru esi tabubuke lopone bei esi lelalaru me tamata meru oasi leke esi rekwa be tamata Yahudi meiju lupe tamata rebe rekwa Alla mo. Eleki luasi keu lolete kota Ikoniume.⁵² Eleki Yesuse eni maka lulua me kota Antiokiare lalesi ndina titinai kai Ro Misete Ikerike kena lalesi.

**Pauluse kai Barnabase luasi lepae
Sou bei Alla me kota Ikoniume**

14:1-7

14 Eleki Pauluse kai Barnabase esi luake me kota Ikoniume kai luasi kusu me Yahudiaru esi luma ibada ete mere lekwe. Kai luasi atetuke Alla Eni lepataru ete mere mise titinai hoko tamata bokala esi hlaleke loko Yesuse, sie meru tamata Yahudia kai tamata maketa rebe tamata Yahudi mo.² Po tamata Yahudia rebe esi suka hlaleke loko Yesuse more, esi amusu tamata Yahudi more lalesi leke lalesi tiake tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse.³ Eleki luasi rue ete mere takwali. Luasi lepae loko Yesuse rilasi mo. Kai luasi ale-nake Alla Iono misete ete tamatare etesi. Kai luasi supu kbasa kena ono tanda herana bokala. Tanda herana saka ono tamata makerake esi mise pise sirie ro tiaru kena Alla Eni kbasare. Hoko esi hlaleke be saisa rebe luasi betekele tinai.

⁴ Po tamata bokala me kota mere esi lara toini lua. Hoko toini sae esi lulu tamata Yahudi rebe hlaleke loko Yesuse more kai toini sae esi lulu Yesuse Eni maka ulaka lua meru.

⁵ Eleki tamata Yahudi more kai tamata Yahudiaru kai esi elakaru lalesi esa kena esi ono susate kai raba Yesuse Eni maka ulaka lua meru kena batu.⁶ Po kena luasi rekwa mere hoko esi keu me kota Listra kai Derbe kai hena me otoi Likaoniare.⁷ Hoko esi lepae Sou Misete ete tamata ete meru lekwe.

**Pauluse kai Barnabase luasi lepae
Sou Misete me kota Listra**

14:8-20

⁸ Eleki me kota Listrare, Pauluse kai Barnabase luasi tetue tamata sae me eni lelale mata kena ruelei sa hoko ikeu tekwa mo.⁹ Kena Pauluse ilepare, tamata mere irue lene loko ilepare. Kai kena Pauluse ilimesei, Pauluse irekwa be tamata mere ihlaleke loko Yesuse ktili kai Alla Iono mise bei eni mak-erake mere yele.¹⁰ Hoko Pauluse ik-lolo lokoi be, “Akele! Akele ntoli!” Eleki tamata mere ibua lolete sosoli kai ikele eleki ikeu.¹¹ Tamata bokala rebe esi selu Pauluse iono tanda herane mere, esi kholoe kena sou Likaonia be, “Sie rebe ite isikesi esi ruleru lomei nusa peneka! Esi ono tamata peneka!”¹² Hoko Barnabase esi kotine Seuse kai Pauluse esi kotine Hermese le Pauluse ilepare mise lupe Hermese. Tamata Listra esi hlaleke loko Seuse kai Hermese saka tamata Yahudiaru esi hlaleke loko Allare.¹³ Hoko imame ete Seuse ilene mere. Imame mere iraka luma kena kotie loko Seuse me kotare esi muline. Hoko iluake ik-eri sape tulena kai buna rebe andulikelu. Hoko taneia meru ikerilu me kotare esi metu uluije. Eleki isuka palalu sakesa kai tamata meru esi taneia rebe esi suka palalu ete Yesuse Eni maka ulaka meru, kai esi suka hlaleke loko luasi.

¹⁴ Eleki kena Yesuse Eni maka ulakaru, Pauluse kai Barnabase, luasi rekwa saisa rebe esi onoe ete luasi mere. Hoko luasi kahi luasi lapunaru leke tamata meru sirekwa be luasi suka esi hlaleke loko luasi mo. Hoko esi bala kai kele me tamata bokala meru esi klearu kai luasi kholoe be,¹⁵ “Ei, imi ono ele meije yake! Ami meije tamata lupe imire neka. Ami ete meije kena ami lepae Sou Misete ete imi, leke imi hleke bei isike Seuse pise Hermese, imi makerike nsalale mere kai

leke imi hlaleke loko Alla rebe tinai. Ile mere pine Itolae lanite kai tapele meije, meite kai pusue yelu rebe urue kenaule.

¹⁶ Masike kena akmenare Isebeie tamata nusa totoi esi kerike lulu laleisu ruasi, ¹⁷ Ibetেকে rual etesi kena Iono misete eteise lupe Iono ulane tetu bei ndete lanite ete ite pusuma. Kai Iriluke tapele rebe ite kerike lokole esi hasile boka ete ite kai Iono lalema ndina.”

¹⁸ Masike Pauluse ilepa ele mere lekwe, po mahake sae ilake ruasi mon-eka kena esi pala taneia meru ete luasi.

¹⁹ Eleki tamata Yahudia sie ilaru esi luake me kota Listra bei mpai kota Antiokia me otoi Pisidia kai otoi Ikoniume. Eleki esi umaue tamata bokala meru leke esi lulusi. Hoko tamata bokala esi raba Pauluse kena batu kai esi lihini siri bei kotare, le esi betinake imata peneka. ²⁰ Po kena Yesuse Eni maka luluaru esi kele keholini, ibetu kai ikeleke, eleki ikusu suike lopai kotare.

Eleki ele bobanure ikeu sakesa kai Barnabase lopai kota Derbe.

Pauluse kai Barnabase luasi leu suike lopai kota Antiokia me otoi Siria

14:21-28

²¹ Eleki me kota Derbere, Pauluse kai Barnabase luasi lepae Sou Misete etesi hoko tamata bokala esi hlaleke loko Yesuse. Eleki luasi leu suike lori kota Listra, eleki siba lolete kota Ikoniume eleki luasi lori kota Antiokia me otoi Pisidia. ²² Eleki me kota meru luasi akbere Yesuse Eni maka luluaru lalesi kai beteke lokosi leke esi hlaleke loko Yesuse rame. Luasi beteke lokosi be, “Ite supu susate boka mina, pine ite supu rue sakesa kai Alla kena Ipleta ite tamatare sa.” ²³ Kai papelake jemate toini, Pauluse kai Barnabase luasi bitike penatua etesi. Eleki esi tahane tia senete leke kotie loko Alla. Kai esi tolai balasi

kena penatua meru. Kai esi kotie loko Tuhane ete penatua meru.

²⁴ Eleki luasi keue otoi Pisidia eleki esi luake mpe otoi Pampilia suike. ²⁵ Kai kena luasi lepae Sou bei Alla me kota Perga peneka eleki luasi keu lori kota Atalia.

²⁶ Eleki bei mere esi sabu meite suike lopai kota Antiokia me otoi Siria. Kota Antiokia mere, akmena esi tolai balasi kenasi kai kotie leke esi supu misete bei Alla. Kai esi ulake luasi kena lepae sou bei Alla kai esi ono tanda herane lekwe. Kai meije luasi kerikele pela pende.

²⁷ Eleki kena luasi luake me kota Antiokiare, esi lupuke tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse ete meru, eleki luasi alenake yelu rebe Alla Iono luasi onoule. Kai luasi alenake Alla Iono tamata makete lekwe rebe tamata Yahudi more esi supu lalane kena hlaleke loko Yesuse.

²⁸ Ete me kota mere Pauluse kai Barnabase luasi rue takwali sakesa kai tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse.

Yesuse Eni maka ulakaru kai penatuaru esi lupu me Yerusaleme

15:1-21

15 Eleki tamata Yahudi telu pise ata rebe esi hlaleke loko Yesuse pende esi luake me kota Antiokia bei mpai otoi Yudea. Eleki esi atetuke tamata Yahudi mo rebe esi hlaleke loko Yesuse ete mere be, “Kwalia imi, sepo imi supu sunate lulu Alla Eni pleta rebe Musa ibetেকে mo, hoko Alla ono imi hlamate mo. ² Po Pauluse kai Barnabase luasi rare ktili kaisi loko hnaune mere hoko luasi lepa ktili kai tamata Yahudia meru. Eleki jemate toini esi elakaru esi teu Pauluse kai Barnabase kai tamata maketa ilaru lekwe bei tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse ete mere leke esi keu lolete Yerusaleme kena esi lepa loko yelu meru kai Yesuse Eni maka ulaka kai penatua ete meru.

³Hoko jemate toini esi elaka me Antiokiare esi betesi siri bei kotare, eleki esi keu keholi otoi Penisia kai otoi Samaria. Kai me otoi meru esi alenake be tamata maketa rebe tamata Yahudi more esi hlaleke loko Yesuse peneka. Hoko Tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi lene mere, lalesi ndina titinai. ⁴Eleki kena esi luake me Yerusaleme, tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse, Yesuse Eni maka ulakaru kai penatua ete meru esi sapasi. Eleki luasi alenake pusue rebe Alla Iono esi onoule ete tamata Yahudi more.

⁵Po sie ila bei tamata Parisi toini, rebe esi hlaleke loko Yesuse pende esi kele kai esi beteke be, “Tamata rebe tamata Yahudi more suke esi supu sunate kai esi lulu Alla Eni pleta rebe Musa ibetekule.”

⁶Eleki Yesuse Eni maka ulakaru kai penatuaru esi lupuke lomai kena esi lepa loko lepate mere. ⁷Eleki petua ilaru bei esi lepae loko lepate mere mina, Petruse ikele kai ibeteke be, “Ei, kwalia! Imi rekwa be Alla ililake au bei ite bei akmena sa, leke au lepae Sou Misete ete tamata maketa leke esi hlaleke loko Yesuse. ⁸Kai Alla rebe Irekwa tamata lalei, Iatetuke peneka be esi supu rue sakesa kaiNi, le Ro Misete Ikbasaes, saka itere neka. ⁹Kai Alla Itebi ite beisi mo, kai Iampunesi lale neune le esi hlaleke loko Yesuse saka itere lekwe. ¹⁰Ele mere hoko meije imi ono kena imi lene loko Alla mo yake. Mere imi ulake tamata Yahudi mo rebe esi hlaleke loko Alla pende, esi ono lulu Musa eni pleta bei Alla mere yake. Le iteki ntuaana mena kai ite ruama lekwe ktili kena ono lulu mo. ¹¹Kai ite hlaleke be ite supu hlamate le Tuhane Yesuse Kristuse lalelje noa itere, eteise sakesa neka.”

¹²Hoko pususi ndene, eleki esi lene loko Pauluse kai Barnabase luasi alenake pusue yelu rebe heranelu rebe Alla

iono luasi onolu ete tamata makete rebe tamata Yahudi more. ¹³Eleki kena luasi lepa pelare, Yakobuse, tamata elake bei jemate toini me Yerusaleme, ibeteke be, “Kwalia imi lene loko au, ¹⁴minae Simone Petruse ibeteke Alla lalei noa tamata makete rebe tamata Yahudi more memenaije ete ite peneka. Hoko Ililake beisi kena rue kaiNi. ¹⁵Alla Eni lepata rebe nabia akmenaru esi lekiule lekwe elulu Petruse eni lepataru. Nabi sae ileki be,

¹⁶‘Au luake suike,
kai Au eleke suike hehena
rebe Dauta ipletaelu rebe atia pende.
Au eleke mere lupe tamata ikerike suike
luma
rebe atia pende.

¹⁷Au bitikeni leke pusue tamata maketaru
esi hlaleke loko Au kai tamata Yahudi mo

rebe Au kotise, esi rue sakesa kai Au.

¹⁸Aure, imi Tuhane,

Au beteke mere.

Au ono mere
saka akmena Au ono nabiaru esi betekelu.

¹⁹Yakobuse ibeteke be, “Kwalia imi, ite pletae tamata Yahudi mo rebe esi hlaleke loko Allare kena esi lulu pusue Musa eni pleta bei Allare yake, le esi ktili kena esi ono lulu mo. ²⁰Po suke ite leki sulate etesi kai ahnausi leke batuke esi lulu hnauna meiju: Esi kane manane rebe rilukele ete berhalare yake, kane aklaline rebe ematae tlasekele yake, kai kane lalakwe yake. Kai esi ono ntasite yake!” ²¹Sepo esi lulu meru hoko esi mise kai ite tamata Yahudi. Esi rekwa meiju le bei akmena sa, Alla Eni lepata rebe Musa ibetekele, esi beteke me papelake kota. Kai eti roma meije Alla eni lepata meru baisele rame me luma ibadaru peneka pela petu pleije.

**Sulate ete tamata Yahudi
mo rebe hlaleke loko Yesuse
me kota Antiokiare**

15:22-35

²² Eleki Yesuse Eni maka ulakaru, penatuaru kai pusue tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me Yerusaleme esi teu lepate esa kena esi rana tamata kuila beisi kena ulakesi keu lori kota Antiokia sakesa kai Pauluse kai Barnabase. Hoko tamata rebe ranasi meru, Silase kai Yudase. Yudase kotine Barsabase lekwe. Sie lua meru tamata elaka bei tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me Yerusaleme.

²³ Eleki Yesuse Eni maka ulaka kai penatuaru esi leki sulate lekwe kena natue kaisi. Sulate mere be,

“Hlamate kwali betaya imi tamata Yahudi mo me kota Antiokia, otoi Siria kai otoi Kilikia. Sulate meije bei ami, Yesuse Eni maka ulakaru, penatuaru kai bei imi kwali betaya ete meije. ²⁴ Ami lene be tamata sie ilaru bei ami esi luake lome eleki saisa rebe esi atetukele eono susae imi lalemi kai ehohae imi, po esi lome loko imire ami ulakesi mo.

²⁵ Hoko ami pusuma lalema esa kena teu sie ilaru. Mere Silase kai Yudase kena ulakesi keu loko imi sakesa kai Barnabase kai Pauluse rebe ami nete lokoise. ²⁶ Mahake Pauluse kai Barnabase luasi supu bunu le luasi lepae Sou Missete kena Yesuse Kristuse. ²⁷ Hoko ami ulakesi loko imi. Sie lua meru esi lepa ete imire sakesa kai lekie me sulate neka.

²⁸ Ami ulakesi kai natue sulate meije kaisi le ami teu lepate mere bei Ro Missete. Lepate mere rebe ami teue be ami pletae imi ono lulu pusue Musa eni pleta bei Allare moneka rebe imi ktili kena ono lulu more po batuke imi lulu atata meiju: ²⁹ Imi kane manane rebe rilukele ete berhalare yake, kane binatangane esi lalakwe yake, kane aklaline rebe ematae tlosekele yake kai heti bei ono ntasite.

Sepo imi raka nanami mimise bei yelu meije hoko imi mise kai ami tamata Yahudi. Sou bei amire esale meije mina. Hlamate.”

³⁰ Hoko esi ulakesi keu lori kota Antiokia ne. Eleki esi luake ndi kota Antiokia eleki esi kotisi leke esi lupuke pusue tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse, eleki esi riluke sulate mere etesi.

³¹ Kena tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse ete mere esi baise sulate mere pela, lalesi ndina le sulate mere beteke sou misete etesi. ³² Eleki Yudase kai Silase rebe luasie nabi lere esi lepa ete tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse ete meru takwali kai luasi akbere lalesi leke esi hlaleke loko Alla rame. ³³ Kena luasi rue ete mere mikua ilaru peneka, tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me kota Antiokia meru esi tie luasi leu kai esi nauke beteke hlamate ete ntuana mpai Yerusaleme rebe esi ulake luasi. [³⁴ Po Silase isuka kena irue ete mere hoko irue sa.]

³⁵ Po Pauluse kai Barnabase luasi rue petua ilaru me kota Antiokia. Luasi sakesa kai tamata bokala maketa lekwe esi atetuke kai esi lepae Tuhane Eni lepataru.

**Pauluse kai Barnabase
luasi keu bei lomai**

15:36-41

³⁶ Petua ilaru suike Pauluse ibeteki loko Barnabase be, “Kuebe, mai luai leu loko sie rebe esi hlaleke loko Yesuse me kotaya rebe luai lepae Sou Missete etesi pende leke luai selu be esi mula.” ³⁷ Barnabase isuka keu lekwe kai lalei kena ikeri kai Yohanese rebe kotine Markuse ikeu sakesa kaisi, ³⁸ Po Pauluse ilepa ktili lokoi be, “Mise mo, sepo ite keri kai tamata rebe ikeu bei ite kena ite ndi otoi Pampiliare. Kai ite kerike pela mosare isuka kena kerike kai ite monde.” ³⁹ Bei mere hoko esi

rare kai lomai ktili eti esi keu bei lomai. Hoko Barnabase ikeri kai Markuse, luasi sai lorau nusa Sipruse. ⁴⁰Pauluse ibitike Silase kena ikeu kaini, kai tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me kota Antiokiare esi kotie ktili loko Tuhane leke Irakasi kai Irluke misete etesi kena esi keure. Eleki esi keu ne. ⁴¹Esi keu keholi otoi Siria kai otoi Kilikia, me otoi meru Pauluse iakbere tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse lalesi leke esi hlaleke ktili.

Timotiuse ikeu luie Pauluse kai Silase

16:1-5

16 Eleki Pauluse ikeu sakesa kai Silase lori kota Derbe suike lekwe kai esi siba lori kota Listra. Ndi Listrare Yesuse Eni maka lulua sae eni nane Timotiuse, inaije tamata Yahudi kai ihlaleke loko Yesuse peneka kai amaije tamata Yunani. ²Kai tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane me kota Listra kai kota Ikoniume esi rekwa Timotiuse tamata misete.

³Kai Pauluse isuka kena Timotiuse ikeu sakesa kaini hoko isunateni leke tamata Yahudiaru esi sukai le esi rekwa be amaije tamata Yunani.

⁴Eleki esi keu bei kota kena kota me otoi Galatia kena luasi beteke hnaune ete tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse. Hnaune mere pine Yesuse Eni maka ulakaru kai penatuaru esi teue me Yerusaleme. Esi betekele leke esi lulue. ⁵Kai ele mere hoko akbere tamata toini rebe esi hlaleke loko Yesuse laleusu leke esi hlaleke ktili loko Yesuse kai pela petu esi tapa boka rame.

Pauluse iselu tanda bei Alla me Troase

16:6-10

⁶Eleki Pauluse kai sie rebe esi keu sakesa kaine, esi keue otoi Prigia kai otoi Galatia, le Ro Misete Ilakesi kena esi lepae Alla Eni lepataru me otoi Asia.

⁷Eleki kena esi roma me otoi Misia kai otoi Bitinia esi ote, lalesi kena esi kusu lope otoi Bitinia. Po Yesuse Eni Rore Ilakesi kena kusu otoi mere. ⁸Hoko esi lia bei otoi Misia eleki esi luake ndi kota Troase. ⁹Eleki kena kpeture Pauluse iselu be tamata Makedonia sae me ikele tehaikeni kai ikotie titinai be, “Asabu meite lomei Makedonia loko ami mina kai tapa ami!” ¹⁰Eleki kena Pauluse iselu mere pelare, ibetekele ete au, Lukase kai eni ebearu. Hoko ami aknekae sosoli kena sabu lora otoi Makedonia, le bei selu mere ami natie be Alla Ikoti ami kena lepae Sou Misete ete tamata meru.

Lidia ihlaleke loko Yesuse ndi kota Pilipi

16:11-15

¹¹Eleki ami keu bei me kota Troase ami sai lora nusa Samotrake, eleki ele bobanure ami tati ndau kota Neapolise, ¹²eleki bei mere ami siba lori kota Pilipi. Kota mere ela lakwai esa me otoi Makedonia kai Kamale Kaisare eni tamata elakaru esi onoe kai esi kbasaele. Eleki ami rue petua ilaru kena kota mere. ¹³Kena petu pleije ami lia kotare esi meture eleki keu lulu kwele leini me kotare esi mulini, le ami noake be ete mere ami tetue tamata Yahudiaru esi otoi kena kotie loko Alla. Eleki ami tetue otoi kena kotie loko Alla. Hoko ami rue kai ami lepa kai bina rebe esi lupuke lomai ete mere. ¹⁴Eleki bina sae beisi, eni nane Lidia bei kota Tiatira, ile maka abelie obite mahmelane rebe esi belini elake, kai masike ile tamata Yunani po ihlaleke loko Alla rame. Ilene Pauluse eni lepate bei Allare lekwe, hoko Tuhane ibuka laleije hoko saisa rebe Pauluse ibetekele ilene loko mimise kai ihlaleke loko Yesuse. ¹⁵Eleki esi baptise Lidia kai pusue eni luma toini. Eleki ilui ami be, “Ama, sepo imi noake be au hlaleke loko Yesuse titinai, hoko mai imi rue me auku

luma.” Irare kai ami rame eti ami lene lokoi.

**Pauluse kai Silase Luasi
kusu bui me kota Pilipi**

16:16-40

¹⁶ Eleki kena rebai sae me ami keu me otoi ibada mere, ami tetue bina mak-erike sae me, ro tiare ekbasaeni hoko iono nau kena rekwa saisa rebe eono kena petua susuika. Bina mere ibeteke saisa rebe tatike pine eono hoko isupu kepena boka ete tamata rebe bina mere ikerike eteije. ¹⁷ Eleki bina mere ikeu lulu Pauluse kai ami mulima kai ik-loloe loko ami be, “Tamata meiju Alla rebe Eni kbasae elake titinaije Eni maka ulaka. Esi luake lomei kena esi beteke ete kwali kai betaya imi be kena supu hlamate eliare. ¹⁸ Kai bina mere iono ele mere petua ilaru. Po kena Pauluse ita-hane rua bina mere ikwalere moneka, eleki ihali loko bina mere kai ibeteke loko ro tiare be, “Au pletae asiri bei bina mere kena Yesuse Kristuse Eni kbasare.” Eleki ro tiare esiri sosoli bei bina mere. ¹⁹ Eleki kena tamata rebe bina mere ikerike eteise, esi rekwa be kepena kusu etesi moneka, hoko esi kerike Pauluse kai Silase eleki esi keri luasi me otoi kena tetue lomai me kotare loko tamata rebe ikbasare leke esi tneu luasi. ²⁰ Eleki kena esi bete luasi loko kamale Kaisare eni tamata elaka rebe esi kbasae kota mere, esi beteke be, “Ntuana! Tamata meiju esi atia iteki kota meije, siere tamata Yahudi, ²¹ Kai esi atetuke esi atata rebe tebike bei ite tamata Romaru iteki hukume. Esi atata meru ite tamata Roma suka kai ono lulu mo.” ²² Kai tamata boka esi kele rare kai luasi. Eleki tamata elaka meru esi ulake neha luasi lapunaru bei nanakwalaisu kai hbali luasi. ²³ Eleki kena hbalisi rebai bokala peneka, eleki kusu luasi kena bui. Kai buije esi elake isupu pleta kena raka

luasi mimise. ²⁴ Hoko lulu pleta mere, buije esi elake iulake kusue luasi kena buije esi sokati mpai lale lakwai esa. Kai esi lota luasi lelalaru kena ai kurule.

²⁵ Eleki kasuke kena kpetu tlai Pauluse kai Silase luasi kotie loko Alla kai luasi menani isike Alla. Tamata bui maketaru esi lene luasi menanire lekwe. ²⁶ Kena mere sosoli neka isu elake titinai eono eti buije esi uweije nlisu, kai pusue esi metuaru baeke kai rantea rebe ulohoke tamata buiaru plesute pusulu. ²⁷ Eleki buije esi elake hkutukeni eleki ibetu. Eleki kena iselu buije esi meturu baeke, hoko ineha eni sari nanuke leke iono kena ibunu ruai le ibetinake tamata buiaru pususi naya peneka hoko isupu hukume matale. ²⁸ Po Pauluse ikloloe lokoi be, “Aatia ruamu yake le ami pusuma mei.”

²⁹ Eleki buije esi elake iulake keri lampu lopai lale, eleki rareleini itatu me Pauluse kai Silase lua oaisu. ³⁰ Eleki ibete luasi siri lori muli kai ibeteke be, “Ntuana lua, au ono saisa leke au supu hlamate?”

³¹ Eleki luasi ralake be, “Ahlaleke loko iteki Tuhane Yesuse Kristuse hoko asupu hlamate kai amu luma toini lekwe.”

³² Eleki Pauluse kai Silase luasi beteke Tuhane Eni lepataru etei kai ete pusue eni luma toini. ³³ Eleki kena kpetu mere neka buije esi elake ikeri luasi kena koa luasi lakwaiju. Eleki ruai kai pusue tamata me eni lumare baptisesi sosoli. ³⁴ Eleki ikerisi me eni luma, eleki itola manane etesi leke esi kane. Kai laleije ndina titinaije neka le ruai kai eni luma toini pususi hlaleke loko Yesuse peneka.

³⁵ Kena pita peneka tamata elaka me kota meru esi ulake polisi lora buije kena beteke ete buije esi elake be sirie tamata lua meru.

³⁶ Eleki buije esi elake ibeteke naune mere ete Pauluse be, “Tamata elake rebe esi kbasae kotare esi ulake kena sirie imi

lua. Hoko imi lua siri kena meije neka kai keu kena hlamate.”

³⁷Po Pauluse ibeteke loko polisia meru be, “Amire tamata Roma. Sae iteu pakala ete ami mosa, yo esi hbali ami me tamata bokala oasi peneka kai esi kusu ami kena bui. Kai meije esi ulake kena ami keu andeneke neko? Saisa mo! Se-beie ruasi lomei kena esi sirie ami.”

³⁸Eleki polisia meru esi beteke mere ete tamata elaka me kota mere. Kena esi lene be Pauluse kai Silase tamata Roma, hoko rilasi. ³⁹Eleki esi luake kotie sala bei luasi eleki esi keru luasi siri kai esi beteke ete luasi leke esi siri bei kota mere. ⁴⁰Eleki luasi keu bei bui mere kai luasi keu me Lidia eni luma. Eleki kena luasi tetue tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse ete mere kai akbere laleisu, eleki esi keu bei kotare ne.

Pauluse ilepae Sou Misete me kota Tesalonika

17:1-9

17 Eleki Pauluse kai Silase luasi keu rame, esi keue kota Ampipolise kai kota Apolonia eleki esi luake ndi kota Tesalonika. Ete mere tamata Yahudiaru esi luma ibada me. ²Hoko Pauluse ikeu me luma ibada mere, le piyasare tamata Yahudiaru esi luma ibada me, hoko ikeu ete mere. Mikua telu atutu esi petu pleiaru ilepae Alla Eni lepata rebe lekiule ete tamata ete meru. ³Iate-tukesi elere, “Kwali beta imi, Alla Eni lepata meru ebeteke be Ile rebe Alla IulakeNi kena Iono hlamate tamatare suke Isupu susate pine Imata kai Ikwana suike bei tamata matale. Yesuse mere pine au betekeNi ete imi be, Ile rebe Alla Iulak-eni kena Iono hlamate tamatare.”

⁴Eleki tamata Ibrani sie ilaru esi lene loko eni lepataru hoko esi lulu Pauluse kai Silase. Kai tamata Yunani bokala lekwe rebe esi hlaleke loko Allare kai

tamata bina rebe esi ono elake, esi lulu Pauluse kai Silase lekwe.

⁵Po Tamata Yahudia maketaru lalesi tia hoko esi lupuke tamata neuna me Pasare rebe esi kerike more leke esi ono neuna me pusue kota mere. Eleki esi bala uru loko Yasone eni lumare kena nikwa loko Pauluse kai Silase leke sirie luasi me muli loko tamata bokalaru. ⁶Po esi tetue Pauluse kai Silase mo hoko esi kerike Yasone kai sie ilaru lekwe, rebe esi hlaleke loko Yesuse eleki esi nehasi loko elaka rebe esi kbsa me kota mere. Esi biuwe be, “Elaka imi, tamata meiju esi hoha papelake otoi. Meije esi luake mei iteki kotare peneka. ⁷Kai Yasone iono esi rue kaini. Pususi ono sala kena Kaisare Roma eni pletaru, le esi beteke be kamale makete me lekwe Eni nane Yesuse.” ⁸Hoko kena tamata bokala kai elaka me kota mere esi lene lepate mere, kaplalesi. ⁹Eleki elaka meru esi ulake Yasone kai sie maketa rebe esi hlaleke loko Yesuse esi seli kepene mina, pine esi supu tie.

Pauluse ilepae Sou Misete me kota Berea

17:10-15

¹⁰Kena kpetu mere neka tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi bete Pauluse kai Silase luasi lori kota Berea. Eleki kena luasi luake ndi Bereare, luasi keu me tamata Yahudiaru esi luma ibadare. ¹¹Tamata Yahudia ndi kota Bereare lalesi mise lesi bei tamata Yahudia mpai kota Tesalonikare, le esi lene Alla Eni lepate rebe lekie kena Yesuse kena lale ndinate. Kai pela petu esi baeke buku rebe ebeteke Alla Eni lepataru leke esi rekwa be Pauluse eni lepata meru sakesa kai Alla Eniele pibe mo. ¹²Tamata bokala beisi esi hlaleke loko Yesuse, kai elaka bokala bei me otoi Yunanire, bina mokwai esi hlaleke loko Yesuse lekwe.

¹³ Po kena tamata Yahudia mpai kota Tesalonikare esi rekwa be Pauluse ilepae Alla Eni lepataru ndi kota Berea lekwe, hoko esi lori kota Berea leke esi rana tamata Berea laleisu leke laleisu tiake Pauluse. ¹⁴ Hoko tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me kota Bereare esi ulake Pauluse ikeu akmete lope meite leini, eleyo Silase kai Timotiuse luasi rue rame me kota Berea sa.

¹⁵ Eleki tamata rebe esi bete Pauluse roma mpe kota Atenare esi leu lolete Berea. Pauluse inaukesi loko Silase kai Timotiuse leke luasi luake nununu lokoi.

**Pauluse iatetuke
tamata me kota Atena**

17:16-34

¹⁶ Kena Pauluse inamake Silase kai Timotiuse luasi me kota Atenare, laleije tia titinai le iselu berhala me kota mere uboka kuate. ¹⁷ Hoko Pauluse kai tamata Yahudiaru kai tamata maketa rebe esi hlaleke loko Allare esi lepa kai lomai me luma ibadare. Kai pela petu ilepa kai tamata rebe itetuesi me pasare lekwe. ¹⁸ Kai kurua bei tamata toini rebe esi nane Epikurose kai Stoare esi rare kaini lekwe. Eleki leini esi beteke be, “Eh, tamata meije irekwa eni saisa? Irekwa misete sasaisa mo po ilepa boka titinai.” Kai leini lekwe esi beteke be, “Mei saka ilepae yelu rebe tamata bei nusa maketa esi kotie lokoule.” Esi lepa ele mere le Pauluse ilepae loko Yesuse kai Yesuse Ik-wana suike. ¹⁹ Hoko esi betei kena ikeu lupu kai esi ntuana me Ulate Areopaguse. Eleki esi beteke lokoi be, “Ntuane, ami suka rekwa amu sou beluke rebe alepaule, ²⁰ le ami lene alepae yelu rebe ami nati more, hoko ami suka rekwa pusue meru esi natire.” ²¹ Esi kotie ele mere le pusue tamata Atena kai tamata maketa rebe esi rue ete mere esi kerike moneka, le batuke esi suka lepae kai lene sou beluke.

²² Hoko Pauluse ikele me tamata rebe esi lupuke lomai me Ulate Areopaguse mere oasi, ibeteke lokosi be, “Ina kai amaya mei Atena! Au selu imi ono sasaisa neka imi lulu imi maka hlaleke titinai. ²³ Le kena au keu mei imi kotare kehohi, au selu imi otoi maka kotie lak-waiju, au tetue lekite kena otoi maka tolae tanei kena riluke ete Alla sae me be, ‘Ete Alla rebe renaI mo.’ Hoko Alla rebe imi kotie lokolje po imi renaI more, Ile mere pine au lepaeNi ete imire. ²⁴ Mere Alla rebe Iono lanite kai tapele kai pusue taneia mei kenare, Ile mere pine Tuhane rebe Ipletale lanite kai tapele. Kai luma rebe tamata esi onolu ete saisa rebe esi hlaleke lokoule, Irue kena mo, ²⁵ kai tamata itapaI moneka, le Ile mere pine Iono tamata ihidupe. Iono tamata inasi kai Iriluke pusue yelu ete tamata. ²⁶ Iono pusue tamata nusa totoini mei nusa meije bei tamata esa neka, kai Iono esi rue papelake otoi mei nusa meije. Ile lekwe pine Iono petu kena ruele tamata kai tamata imata kai otoi kena esi rue etiare bei menai sa. ²⁷ Alla Iono ele mere ete tamata leke esi nikwa lalane kena hlaleke lokoI. Kena esi nikwa lokwoije esi tetueNi noma. Yo esi tinaije, Tuhane Ilau bei ite pusuma mo.

²⁸ Ile mere Alla rebe Iono ite hidupe, kai aleli kai ite mei nusa meije. Mere lupe tamata maka rekwa sie ilaru bei imi esi beteke be, ‘Tinai, ite pusuma meiju Alla Eni nanae.’ ²⁹ Ina kai amaya, ite meiju Alla Eni nanae. Hoko ite noake be Alla Isakesa kai yelu lakai bei mase pise perake pise batu yake. Yelu lakai meru batuke tamata sionolu lulu esi rekwaule. ³⁰ Ak-menare tamata esi rekwa Alla Isuka esi onore mosa, hoko Iteu pakala kena iteki dosaru mosa. Po pamuli meije Iulake pusue ite tamata mei nusa meije leke hleke bei ono dosa. ³¹ Le Alla Iteu petu sae me peneka kena teu pakala ete

pusue tamata mei nusa meije kena nke-nale. Alla Ibitike Ile sae kena ono mere peneka. Ile mere Yesuse rebe Alla Iono Ikwana suike bei matale kai ite rekwa be namake Iteu pakala ete ite tamata lulu iteki nsalalaru.”

³²Kena tamata meru esi lene Pauluse ibeteke be Alla Iono Ikwana suike bei matale, hoko sie ilaru esi malie Pauluse. Kai sie ilaru lekwe esi beteke be, “Ami suka lene alepae loko meije rebai makete neka.” ³³Eleki Pauluse ikeu bei maka lupuke lomai mere ne. ³⁴Po sie ilaru esi lene loko Pauluse kai esi hlaleke loko Yesuse. Bei sie meru, Dionisiuse, esi ntu-ane sae me ulate Areopaguse kai bina sae eni nane Damarise, kai sie ilaru lekwe.

Pauluse ilepae Alla Eni lepataru me kota Korintuse

18:1-17

18 Eleki Pauluse ikeu bei me kota Atena lori kota Korintuse. ²⁻³Ete me kota Korintuse, itetue tamata Yahudi sae me eni nane Akwila, ibei otoi Pontuse. Uke iluake sakesa kai eni bina Priskila bei ndi otoi Italiare resa. Esi luake me Korintuse le Kaisare ete Roma eni nane Klaudiuse ipleta kena pusue tamata Yahudiaru esi siri bei me kota Roma^{**}. Hoko Pauluse isili loko luasi me esi lumare kai irue kaisi le eni makerike sakesa kaisi. Eleki telusi kerike sakesa kena ono tenda bei binatane usai kena abelielu. ⁴Kai papelake petu pleije, Pauluse ilepa lokosi me luma ibadare leke iumauke tamata Yahudi kai tamata Yunani leke esi hlaleke be Yesuse mere Maka Hlamate.

⁵Eleki kena Silase kai Timotiuse luasi luake me kota Korintuse bei ndete otoi Makedonia, hoko Pauluse ihleke bei makerike mere po ilepae lepata bei Alla etesi kena Yesuse rame. Ibeteke ete

tamata Yahudiaru be Yesuse mere Ile rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamata. ⁶Po kena tamata meru laleisu tiakeni kai esi lepae tia lokoi, hoko itabubuke ndoponaru bei eni lapune leke esi rekwa be isukasi more neka. Kai ibeteke lokosi be, “Namake kena Alla Iteu pakala kena imire, imi supu sala, eleyo au supu sala mo. Meije au keu lepae sou kena Yesuse loko tamata nusa makete.” ⁷Eleki isiri bei mere, eleki ikeu lora luma sae rebe me luma ibadare esi leini. Luma mere Titiususe Yustuse enie. Ile tamata Yahudi mo po iisike Alla saka tamata Yahudi neka. ⁸Po Krispuse, luma ibada mere esi elake kai eni luma toini esi hlaleke loko iteki Tuhane Yesuse. Kai tamata bokala rebe Yahudi mo bei kota Korintuse, rebe esi lene Pauluse eni lepataru esi hlaleke loko Yesuse hoko esi supu baptise.

⁹Kena kpetu rebai sae me Pauluse iselu yelu saka nindaleini. Nindaleini kena Tuhane Ibeteke loko Pauluse be, “Kuebe, rilamu yake! Lepae Alla Eni lepate rame kai hleke bei yake!” ¹⁰Le Au rakamu rame kai Au sebeie sae iono susate ete ale mo, le tamata bokala mei kota meije esi hlaleke loko Au kai esi ono Auku maka lulu. ¹¹Hoko Pauluse irue ete mere musune esa bulana ne, kai ilepae Alla Eni lepataru etesi.

¹²Kena gubernure Galio ipleta me otoi Akaya sa, tamata Yahudi toini esi keu loko Pauluse, esi kerikeni leke esi sak-eni kena pakala. ¹³Kena pakalare esi tutukeni ete maka teu pakalare be, “Ntu-ane, ile meije iatula kena ono tamata esi isike Alla po tebikele bei lepata rebe Musa ilekiule.”

¹⁴Kena Pauluse iono kena ilepa, Galio ibeteke loko tamata Yahudia meru be, “Ei, tamata Yahudi! Lene mimise! Sepo imi tutukeni le iono sala kena pemerinta esi hukume pise ono neune hoko au lene

^{**}**18:2-3** Kota Romare, Italia esi kota inai.

lokomi. ¹⁵ Po sepo mere lale tiake lomai le Musa eni pleta pise imi atata rebe imi ono lulule, hoko suke mere imi ruami teue. Au suka kena teu pakala ele mere mo. ¹⁶ Eleki iulakesi suisi bei otoi maka teu pakalare. ¹⁷ Eleki pusue tamata meru esi keu loko Sostenese, luma ibadare esi elake, esi kerikeni kai esi tetai me otoi maka teu pakale. Po Galio ituli kaisi kwale moneka.

Pauluse ileu lopai kota Antiokia

18:18-23

¹⁸ Pauluse irue takwali me kota Korintuse. Eleki ibaie tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse ete mere. Eleki isai lopai otoi Siria sakesa kai Priskila kai Akwila. Eleki me kota Kengkrea, Pauluse ikoki eni buare lulu atate leke tamata esi rekwa be akmenare italuke ete Al-lare iono lulue pela peneka. ¹⁹ Eleki esi roma me kota Epsuse, isebeie Priskila kai Akwila luasi yo ikusu me luma ibada kai ilepa kai tamata Yahudia ete meru. ²⁰ Eleki esi beteke lokoi kena irue ete mere takwali mina po isuka moneka. ²¹ Ibaiesi kai ibeteki lokosi, “Kwalia imi, sepo Alla Isuka kena au leu suike loko imi hoko au lomei.” Eleki ikeu bei me kota Epsuse ne.

²² Eleki iluake me kota Kaisarea, ikeu lora kota Yerusaleme kai ibeteki hlamate ete tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse ete mere pine isiba rame lori kota Antiokia. ²³ Eleki irue ete mere takwali toto, eleki ikeu suike. Ikeu pusue otoi Galatia kai Prigia kena iakbere pusue Yesuse Eni maka luluaru lalesi.

Apolose iluake me kota Epsuse

18:24-28

²⁴ Kena mere tamata Yahudi sae me bei kota Aleksandria eni nane Apolose iluake me kota Epsuse. Ile mere biruije miri kena lepa kai irekwa Alla Eni lepate mise titinai. ²⁵ Ile mere isupu atetuke

peneka kena rekwa Yesuse Eni lepataru. Hoko laleiye ndina titinai kena lepae Alla Eni lepate rebe kena Yesuse mimise po batuke irekwa Yohanese ibaptise tamatare. ²⁶ Rilai mo kena iatetuke me luma ibada. Po kena Priskila kai Akwila luasi lene iatetukesi, hoko luasi kerini me luasi luma. Leke esi atetukeni loko saisa rebe irekwa mosare. Mere be Alla Iono hlamate ete tamata sepo esi hlaleke loko Yesuse. ²⁷ Eleki Apolose lalei kena ikeu lori otoi Akaya. Hoko tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me kota Epsuse esi leki sulate loko sie rebe esi hlaleke loko Yesuse me otoi Akayare, leke esi suka kena Apolose irue kaisi.

Eleki kena Apolose iluake ndi Akayare, itapa tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse ete mere boka titinai. Tamata toini mere esi hlaleke loko Yesuse le Alla Iriluke misete etesi. ²⁸ Le irare kai tamata Yahudiaru rame me tamata bokala oasi, esi lesini mo. Kai itiluke Alla Eni lepata rebe lekire be Yesuse mere pine Alla IulakeNi kena hlamate tamatare.

Pauluse ime kota Epsuse

19:1-10

19 Kena Apolose indi kota Korintuse sare, Pauluse ikeu papelake hena me otoi mere peneka eleki iluake me kota Epsuse. Ete mere itetue sie ilaru esi hlaleke loko Yesuse. ² Itneusi be, “Kwalia imi. Kena imi hlaleke loko Yesuse, imi supu Ro Misete peneko?”

Esi ralakeni be, “Mosa. Ami lene kena Ro Misete mosa.”

³ Itneu suikesi be, “Hoko kena baptise imire, imi hlaleke loko saisa kai sire iatetuke imire?”

Esi ralake be, “Ami hlaleke loko saisa rebe Yohanese iatetuke ete amire.”

⁴ Ibeteki lokosi be, “Yohanese ibaptise tamata rebe esi hleke bei lale tiare kai kotie ampune bei Alla kai lulu Alla

leke ono dosa suike moneka. Kai ibeteke ete pusue tamata Israelaru be, “Suke imi hlaleke loko Ile rebe Iluake pamuli bei aure. Mere Yesuse.”⁵ Kena esi lene Pauluse ilepa mere, esi suka supu baptisesi kena iteki Tuhane Yesuse Eni nane.⁶ Kena Pauluse ibatake balai ndete babaisu, Ro Misete Ikbasa laleisu, Iono esi lepa kena sou mamaketa rebe esi rekwa mo kai esi lepae Sou bei Allare.⁷ Tamata meru kasuke sie butu esa lesini lua.

⁸ Bulana telu Pauluse ikeu rame me luma ibada kai Iatetuke nehe titinai kai irare kaisi be, “Suke imi ono Alla Ipletae imi.”⁹ Po sie ilaru ulu buasi ela hoko esi suka hlaleke loko Yesuse mo kai Pauluse eni lepate rebe Yesuse Isuka ihidupe eleire, esi lepa tia lokoe. Hoko Pauluse ikeu beisi kai ikeu sakesa kai eni maka luluaru lopai hkola rebe Tiranuse iatetuke kenare. Kai iatetukesi pela petu ete mere.¹⁰ Iatetuke ete mere musuna lua. Hoko pusue tamata Yahudi kai tamata Yahudi mo me nusa Asiare esi lene Alla Eni lepate.

Skewa eni nanaru

19:11-22

¹¹ Alla Iono Pauluse iono tanda herane. ¹² Mere, sepo tamata esi rana Pauluse eni lensore pise obite nurui rebe ilo kena akwaije rebe ipake pende kai esi tolai kena tamata makerakaru, esi mise sosoli kai ro tia rebe ukbasa lalesi usiri beisi.

¹³⁻¹⁴ Kena mere tamata Yahudi toini sae me rebe esi keu bei kota kena kota kai esi ktili kena sui ro tiare bei tamata. Eleki mokwai sie itua beisi, mere imame elake Skewa bei Yahudi eni nanaru esi suka sui ro tiaie bei tamata kena Tuhane Yesuse Eni kbasa. Esi beteke loko ro tiare kena Tuhane Yesuse Eni nane be, “Ro

tiaie! Ami pleta ale kena Tuhane Yesuse Eni kbasa rebe Pauluse ibetekele. Asiri beini.”

¹⁵ Po ro tiare ebeteke lokosi be, “Yesuse au renaI, kai Pauluse au rekwai, po imi kbasa kena sirie au mo.”

¹⁶ Eleki tamata rebe ro tiare ekbasaeni ibua lolete, ikakisi kai itetasi ktili titinai leke esi naya bei luma mere. Esi nayaie esi lakwai elaka kai naya kalakue le ikahi esi pakiana me nanakwalaisu.

¹⁷ Tamata Yahudiaru kai tamata Yahudia mo rebe me kota Epsuse pususi lene mere, hoko rilasi kai esi isike Tuhane Yesuse Eni nane rame. ¹⁸ Eleki tamata bokala rebe esi hlaleke loko Yesuse pende, esi luake naku neuna rebe akmena esi onolu me tamata maketa bobokala oasi. ¹⁹ Tamata bokala beisi lekwe rebe akmena esi ono makmaure, esi lupuke esi buku makmauaru eleki esi busae me tamata bokala oasi. Bukua meru esi beline kasuke kepene perake usata butu lima^{††}. ²⁰ Bei mere hoko lepate kena Tuhane Yesuse elei rame ete tamata bobokala kai sie bokala beisi hlalekeNi.

²¹ Eleki kena meiju uono pelare, Alla Eni Ro Iono Pauluse lalei kena isuka keu lori otoi Makedonia kai otoi Akaya pine ilopai kota Yerusaleme. Ibeteke be, “Suke au keu lopai kota Roma sa kena au keu mpai kota Yerusaleme pelare.” ²² Hoko iulake eni tamata maka tapa luaru, Timotiuse kai Erastuse lori otoi Makedonia. Hoko luasi keu eike lori, eleyo irue ruai takwali mpai otoi Asia.

Demetriuse isuka ono susate ete Pauluse me kota Epsuse

19:23-41

²³ Kena mere, tamata ilaru esi hoha titinai me kota Epsuse le esi suka lene Pauluse eni lepate kena Yesuse

^{††}19:19 Kepene meije esi elake kasuke lopia lihuna butu lima lesi.

mo. ²⁴Ete mere ile sae me eni nane Demetriuse, tamata tukane perake. Iono luma tone bei perake saka luma kena esi isike tuhane tinai mo, esi nane Artemise. Artemise mere bina. Eni makerike mere eono isupu kepene kokala etei kai eni tamata makerikaru. ²⁵Ilupuke pusue eni tamata makerikaru kai pusue tukane perake maketaru eleki ibeteke lokosi be, “Kwalia imi. Imi rekwa be ite supu kepene boka bei iteki makerike meije. ²⁶Po meije imi ruami selu kai lene saisa rebe Pauluse iono tamata meije esi hlaleke loko eni Allare kai ibeteke be Artemise mere Alla tinai mo. Batuke mei Epsuse mo, po mahake pusue otoi Asia meije, iumauke kai ilemake tamata bokala. ²⁷Esi lepa tia loko iteki makerike meije hoko sae sabe luma rebe ite kerikele meije moneka. Po batuke mere mo, esi noake be Artemise mere tuhane tinai mo rebe elake moneka. Hoko namake iteki tamata esi isike Artemise mone piseo. Mere malere titinai le pusue tamata mei otoi Asia kai tamata mei pusue nusa kai ite hlaleke lokoe sa.”

²⁸Kena esi lene lepate mere hoko esi nasu kai esi biuwe rame be, “Artemise elake! Tamata Epsuse esi maka hlaleke!” ²⁹Eleki tamata meiju kai tamata maketa bokala lekwe esi nasu papelake otoi me kota mere eleki esi kerike Gayuse kai Aristarkuse tamata bei otoi Makedonia rebe luasi keu sakesa kai Pauluse ramere. Eleki esi lihi luasi loko otoi elake kena tamata me kotare esi lupu kenare. ³⁰Pauluse isuka kusu loko tamata bokala meru po eni tamata maka luluaru esi lakeni. ³¹Kai tamata elaka me otoi Asia rebe Pauluse eni ebearu esi nauke lokoi leke ikeu me luma elake kena otoi maka lupure yake.

³²Hoko leini esi biuwe elere, yo leini esi biuwe ele mere, le tamata bokala bei sie meru esi rekwa mo be esi luake ete mere kena saisa. ³³Eleki tamata

Yahudiaru esi ulake tamata sae eni nane Aleksandere leke ikele mpe tla. Eleki ibitike balai loko tamata bokala meru kena ilepa. ³⁴Po kena esi rekwa be ile mere tamata Yahudi, hoko esi suka lene lokoi mo eleki esi biuwe be, “Artemise elake, tamata Epsuse esi maka hlaleke! Artemise elake, tamata Epsuse esi maka hlaleke!” Esi biuwe kasuke olasa ului lua.

³⁵Eleki kota mere esi sekertarise iono tamata bokala meru esi ndene kai ibeteke lokosi be, “Kwalia imi, lene mina! Mei nusa meije pusue esi rekwa be kota Epsuse maka raka luma Artemise elake kai batu moli rebe etetu bei ndete lanite moyo? ³⁶Hoko imi ndene mina kai ono saisare akmete kuate yake le yele mere pusue rekwa. ³⁷Le tamata lua meiju imi kerisi lomei peneka, po esi ndeae yelu molia bei iteki luma Artemise mo kai esi sobue esi nane mo. ³⁸Sepo Demetriuse kai eni tamata makerikaru esi nanu sae, hoko suke esi kerie ete tamata maka teu pakala, leke esi teu pakala kenae. Tamata elaka maka teu pakalaru esi me otoi ete mere. ³⁹Po sepo imi suka saisa maketa lekwe, hoko suke tamata elaka mei kotare lupu lokole leke lepa polie. ⁴⁰Le saisa mo yo petu meije imi hohae kota meije. Mere imi ono sala. Sepo tamata elake iluake lomei pine esi tutuke ami hoko au lepa sasaisa mo. ⁴¹Eleki kena ilepa mere pela, iulake esi leu bei mere.

**Pauluse ikeu me otoi
Makedonia kai otoi Yunani**

20:1-6

20 Kena me kota Epsuse esi hoha moneka, hoko Pauluse ikoti tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse kena ihnausi leke esi hlaleke ktili loko Yesuse kai ibaiesi. Eleki isai lori otoi Makedonia. ²Ikeu papelake otoi me Makedonia kehohi kai ete mere iatetuke

sou kena Yesuse ete tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse leke lalesi kuru. Eleki bei otoi Makedonia ilorau otoi Yunani. ³Ete mere Irue bulana telu. Kena lau mo isai lopai Siria nere, ilene sou sae be sepo isai lopai hoko tamata Yahudiaru esi rakai kena bunui. Hoko iteu eni lalane be ileu lopai Yerusaleme, ikeue otoi Makedonia. ⁴Kena mere sie ilaru esi keu sakesa kai Pauluse. Sie meru:

Sopatere bei Berea, ile mere Piruse eni nanae,

Aristarkuse

kai Sekunduse bei Tesalonika,

Gayuse bei Derbe,

Timotiuse,

Tikikuse

kai Tropimuse, sie lua meru bei otoi Asia.

⁵Sie itua meru esi keu akmena eleki esi tatike ami, au Lukase kai Pauluse mpai kota Troase. ⁶Kena petu tamata Yahudiaru esi pesta kane roti rebe pake ragi more pela mina pine, ami sai bei me kota Pilipi me Makedonia. Eleki petua lima suike ami luake mpai Troase, ami tetu sie ituaru ete mere. Ete mere ami rue petua itu.

Pauluse iono kwete beluke sae me eni nane Eutikuse ikwana suike

20:7-12

⁷Kena petu miku kpeture, ami lupuke lomai kai tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse kena kane sakesa. Le Pauluse isuka keu ele bobanure neka hoko ilepa rame ete ami tamata ete meru roma kpetu tlai. ⁸Ami lupuke lomai kena sokati ndete teture, kai esi esi sosu lampua bokala kenae. ⁹Ete mere kwete beluke sae me eni nane Eutikuse irue me jendelare. Kena Pauluse ilepa rame sa, ihkwau titinai. Eleki intulu me jendelare, itetu bei jendelare lope tapele, sokati mere sokati rebai telu lolete. Kena

esi rulu lope, bitikeni esi selui yo imata peneka. ¹⁰Pauluse irulu lope eleki intulu kena tamata mere kai inopai eleki ibeteke be, “Kaplalemi yake le ikwana suike sa.” ¹¹Eleki Pauluse isa suike lolete eleki ilara rotiru eleki ami kane sakesa. Pauluse ilepa ete ami rame ete kasinake pine ikeu. ¹²Esi leuke kwete beluke mere me eni lumare lalesi ndina titinai.

**Pauluse esi keu bei kota Troase
lopai kota Miletuse**

20:13-16

¹³Kena Pauluse irue me kota Troase sa ami sa kena kapale eleki ami sai eike lopai kota Asose le isuka keu lelale bei Troase lopai Asose kai amiki lalema kena ami rana Pauluse mpai Asose lulu italuke. ¹⁴Kena itetue ami me kota Asose, isa lorau kapale, eleki ami sai rame lopai ete ami luake mpai kota Mitilene. ¹⁵Bei ete mere ami sai rame kai ele bobanure ami luake me nusa Kiose esi oai. Eleki ele petu luare ami sai sabu lopai nusa Samose kai esi petu suike ami luake mpai kota Miletuse. ¹⁶Le bei akmena sa Pauluse iteu lepate peneka be isili me kota Epsuse me otoi Asia mo leke eni petuaru pusue me otoi mere yake. Le kahulakeni leke kena petu elake Pentakostare suke impai kota Yerusaleme peneka.

**Pauluse iakbere penatua bei
kota Epsuse laleisu**

20:17-38

¹⁷Pauluse iulake tamata sae me bei kota Miletuse lori kota Epsuse leke beteke ete tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi elakaru leke esi lopai kota Miletuse lokoi. ¹⁸Eleki kena esi luake ibeteke lokosi be, “Kwalia imi. Imi rekwa be auku hidupe elia, bei kena au luake memenai loko imi mei otoi Asia meije ete roma petu meije. ¹⁹Au kerike

ete Tuhane kena lale kwakwale mo kai rebai sesi mata kweliku tetu le imi lekwe le imi ktili kena lulu sou bei Alla mo. Kai au supu susate boka bei tamata Yahudi rebe esi suka kena bunu aure. ²⁰Imi rekwa be au atetuke imi kena pusue yelu rebe utapa imi, hoko lepate sasaisa neka au bunikele bei imi mo. Meiju, au atetuke imi kena imi lupuke lomai, kena au sili me pusue imi lumaru. ²¹Au betekele rame ete imi pusumi, tamata Yahudiaru kai tamata rebe Yahudi more, be suke imi hleke bei ono dosa leke imi hlaleke loko iteki Tuhane Yesuse.

²²Kai meije imi lene mimise. Ro Misete Ibetekte ete au be au keu lopai kota Yerusaleme. Au rekwa mosa be saisa eono kena au ete mpaije. ²³Batuke au rekwa peneka be me papelake kotare Ro Misete Iono laleku rekwa titinai be, au supu kusu bui kai supu susate. ²⁴Po au suka keu lopai Yerusaleme. Le au noake be suke au rue pibe mo mere pentine mo. Rebe pentine ete aure, au pelae pusu yelu rebe Alla Ipletae ete aure, lupe maka bala suke ibala roma esi hnura. Mere au kerike ete Tuhane Yesuse suke au lepae Sou Misete kena Alla Iono misete ete itere.

²⁵Meije imi lene mimise. Au rekwa be imi pusumi, rebe au keu lokomi kai atetuke imi kena Alla Ipleta ite eliare, imi tetu lomai kai au suike moneka. ²⁶Au beteke mimise ete kwalia imi, sepo imi mata kai imi keu supu susate titinai eti pela, imi tutuke au yake. ²⁷Le au hleke bei lepae pusue rebe Alla Isuka onoe ete imire mo.

²⁸Imi raka lalemi mimise. Kai raka imi tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse lalesi lupe tamata maka raka domba iraka eni dombaru. Imi rakasi leke esi hlaleke rame le Ro Misete Ibitike imi leke imi ono mere. Alla Iono Eni nanae Yesuse Imata ete tamata rebe esi hlaleke lokoIje. ²⁹Au rekwa be kena au keu

pende, tamata neune esi luake lomei umaue imi leke imi hleke hlaleke loko Yesuse. Kai lalesi noa imi moneka le esi lupe binatane serigala rebe ebunu dombare. ³⁰Kai bei imi ruami lekwe tatike pine leini esi lepae sou rebe nkena mo leke esi umaue imi leke lulusi. ³¹Ele mere hoko imi raka lalemi mimise. Nete mimise be musuna telu au atetuke imi rame elia. Pita kpetu au hleke mo kena atetuke imi kai laleku noa imi.

³²Kena meije au kotie loko Alla kena riluke imi etel, leke Iraka imi. Kai suke imi nete loko Eni misete elake rebe Irilukele. Hnaune meije eono laleime kuru. Kai Iriluke Eni misete rebe Italuke be Irilukele ete sie rebe Ibitikesi kena Eni tamatare. ³³Imi rekwa peneka be roma petu meije au kotie kepene pise pakiane bei imi mo. ³⁴Eleyo, au ruaku kerike loko saisa rebe au perlure kai auku ebea rebe esi rue sakesa kai aure esi perlure. ³⁵Au aseluke ete imi be kena makerike boka saka meije, suke ite tapa tamata rebe ktili kena kerike mo. Kai suke ite nete loko Tuhane Yesuse Eni lepate be, 'Riluke ete tamata makete mise lesi bei supu bei tamata makete.'"

³⁶Kena Pauluse ilepa pela, itatu kai pusu penatuaru eleki ikotie loko Alla etesi. ³⁷Pususi rani kai esi nopa Pauluse kai esi baieni. ³⁸Lalesi noa Pauluse titinai le ibetekte be esi selu suikeni moneka. Eleki esi betei roma ndau kapale.

Pauluse ileu lopai kota Yerusaleme

21:1-16

21 Ami baie tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi elakaru eleki ami keu beisi ne. Eleki ami sai sosoli lopai nusa Kose eleki ele bobanure ami roma me nusa Rodose. Eleki bei mere ami sai rame lopai kota Patara. ²Ete me kota mere ami supu kapale sae me, eono kena esai lopai otoi Pinesia. Eleki ami sai kena kapale mere. ³Ami selu nusa Sipruse

sapleuke mapale, po ami lia bei rame lopai otoi Siria. Eleki ami tati me kota Tiruse, le ete mere kapale rebe ami sare eruluke taneia rebe elikure. ⁴Ete mere ami keu loko tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse rebe esi rue ete mere kai ami rue petua itu kaisi. Kai Ro Misete Iono sie meru lalesi rekwa be tatike pine Pauluse isupu susate mpai Yerusaleme hoko esi ahnau Pauluse leke ikeu lopai kota Yerusaleme yake. ⁵Po petu kena ami rue ete mere pusue peneka eleki ami keu siba beisi. Hoko tamata meru bina, mokwai kai esi nanaru pususi bete ami siri bei kotare, roma ndau meite leini eleki ami pusuma tatu kai kotie loko Alla. ⁶Eleki ami baie lomai eleki ami sa lolete kapale yo esi leu lora luma ne.

⁷Ami sai bei me kota Tiruse, ami luake mpai kota Ptolemaise eleki ami ruleru ete mere. Eleki ete mere ami keu loko tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse ete mere kena beteke holmate etesi eleki ami rue kaisi petu esa. ⁸Ele bobanure ami siba rame eleki ami luake mpai kota Kaisarea. Ete mere ami keu loko maka lepa Alla Eni lepate sae me eni nane Peli-puse me eni luma, eleki ami rue kaini. Ile mere ile sae bei sie itua rebe bitikese me kota Yerusaleme kena layani tamata susate. ⁹Kai Pelipuse eni kwete bina ata esi kai mosa, Alla Iriluke ktiline etesi peneka kena esi lepa Alla Eni lepataru. ¹⁰Kena ami rue ete mere petua ilaru, nabi sae me eni nane Agabuse iluake bei ndete otoi Yudea. ¹¹Iluake loko ami eleki irana Pauluse eni maka lo akware eleki Agabuse ruai ilo eni lelalaru kai balaiju, kai ibeteke ele meije be, “Ro Misete Iono laleku rekwa be: Ile rebe eni maka bali akwa meije namake tamata Yahudia ndete kota Yerusaleme esi loi ele meije. Eleki esi rilukeni ete tamata maketa rebe tamata Yahudi more.”

¹²Kena ami lene ibeteke mere hoko ami kai tamata rebe esi hlaleke loko

Yesuse rebe esi rue me kota Kaisareare, ami kotie rame bei Pauluse be, “Ntuane akeu siba lolete kota Yerusaleme yake.”

¹³Po Pauluse iralake be, “Le mula pine imi ranire? Imi ono ele mere eono laleku tia titinai. Esi kerike au pise esi bunu au sebeisi neka le au lulu Tuhane Yesuse neka.” ¹⁴Ele mere isuka lene loko amiki hnaune mo, eleki ami lului neka kai ami kotie loko Tuhane be, “Pusulu uono bei Tuhane Ale neka.”

¹⁵Ami rue ete mere petua ilaru eleki ami aknekae amiki taneiaru eleki ami keu siba lolete kota Yerusaleme. ¹⁶Hoko sie ilaru bei me kota Kaisarea esi keu sakesa kai ami kena esi bete ami loko Manasone eni lumare, le eni lumare pine ami rue kenare. Manasone mere tamata bei nusa Sipruse kai ihlaleke loko Yesuse takwali peneka.

Pauluse ikeu loko Yakobuse

21:17-26

¹⁷Kena ami luake me kota Yerusaleme, tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse ete mere esi sapa ami kena lale ndinate. ¹⁸Ele bobanure Pauluse ikeu sakesa kai ami kena keu loko Yakobuse, kai pusue tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi elakaru esi lupu ete mere. ¹⁹Kena ami kotie hlamate beisi, eleki Pauluse ialena etesi be, kena ilepa Yesuse ete tamata makete rebe tamata Yahudi more, Alla Ionosi hlaleke lokoI. ²⁰Kena esi lene ialena pela, eleki pususi isike Alla. Eleki esi beteke etei be, “Kwali! Suke arekwa be tamata Yahudi rebe esi lulu Yesuse esi boka titinai peneka. Sie meru pususi ono lulu Alla Eni pleta rebe Musa ilekire mise titinai. ²¹Po esi lene kena ale be atetuke pusue tamata Yahudia rebe esi rue kai tamata maketaru, leke ono lulu Alla Eni pleta meru moneka. Kai kwali ahnausi leke esi sunate esi nanaru yake kai esi ono lulu ite tamata Yahudiaru

iteki atataru yake. ²² Meije esi rekwa be amei peneka hoko esi tetamu neka.

²³ Hoko mise lesi aono lulu saisa rebe ami betekele meije be bei amia meiju sie ataya mei esi la loko Alla peneka. ²⁴ Ak-eri kaisi me Tuhane Eni Luma kena andita nanakwala lulu atate sakesa kaisi kai aseli kepene lesi kena koki esi buaru mina. Aono ele mere leke pusue tamata esi rekwa be soua kena ale rebe esi lenelu meru tinai mo kai ara lulu Alla Eni pleta meru sa. ²⁵ Kai arekwa lekwe be tamata makete rebe tamata Yahudi mo rebe esi hlaleke loko Yesuse pende, ami natue sulate lokosi peneka kena beteke saisa rebe ami teure be manane rebe rilukele ete tuhane tinai more kane yake. Kai kane lalakwe yake pise aklaline rebe emata le klosekele yake kai ono ntasite yake.”

²⁶ Eleki ele bobanure Pauluse ikeu sakesa kai sie ataya meru eleki esi ono lulu atate andita nanare. Eleki esi kusu me Tuhane Eni Luma kena esi beteke ete imame be petu ila atate andita nanare pela kai esi binatana kena palalu ete Al-lare esi palaule.

**Solalua rebe Kaisare ipletaesi esi
kerike Pauluse le esi betinake
Pauluse ihohae Pemerinta**

21:27-36

²⁷ Petua itu kena andita nanakwala lulu atate mere elia nere, tamata Yahudia sie ilaru bei otoi Asia esi selu Pauluse me Tuhane Eni Lumare. Hoko esi umauke tamata bokala leke esi kerikeni. ²⁸ Esi kloloe be, “Ei kwalia! Tamata Israele! Tapa ami mina! Tamata meije ikeu etia-etia neka. Iatetuke pusue tamata leke esi suka ite yake, kai lene loko lepata rebe Musa ilekilu yake. Ilepataie loko Tuhane Eni Luma meije. Meije ikeri tamata Yahudia mo kena kusu Tuhane Eni Lumare peneka. Esi ono tiaie kena otoi moli meije!”

²⁹ Esi beteke ele mere le esi selu Tropimuse tamata bei kota Epsuse, isakesa kai Pauluse me kotare, kai esi betinake Pauluse ikerini me Tuhane Eni Luma peneka.

³⁰ Hoko pusue kota laleije hoha, kai pusue tamata esi bala uru lokoi, eleki esi kerike Pauluse kai esi lihini siri bei Tuhane Eni Lumare. Eleki esi kwara pusue pagare rebe ekeholi Tuhane Eni Lumare esi meture sosoli. ³¹ Kena tamata rebe esi hoha mere esi ono kena esi bunu Pauluse, tamata sae me ibetেকে ete solalua rebe Kaisare ipletaesi, esi elake be pusue kota Yerusaleme ehoha.

³² Hoko solaluaru esi elake mere irana solalu utune esi elake sie ilaru kai solalua makete lekwe eleki esi bala lolete otoi rebe hohare. Kena tamata rebe esi hoha mere esi selu solaluaru hoko esi hleke bei teta Pauluse. ³³ Eleki solaluaru esi elake mere ikeu loko Pauluse eleki ikerikeni, kai iulake esi loi. Kai itneu be, “Tamata meije sire? Iono saisare?”

³⁴ Tamata bokala meru leini esi kloloe be elere, leini esi kloloe be elere. Hoko hoha titinai eti solaluaru esi elake irekwa mo be andia tinai. Hoko iulake kerikeni Pauluse me esi otoi maka ruere. ³⁵ Hoko kena esi kerini roma me elana buai rulu bei Tuhane Eni Lumare, solaluaru esi tohina le tamata meru esi uru boka kuate kena bunui. ³⁶ Hoko tamata bokala meru esi lulu mulisi kai esi kloloe be, “Bunui!”

Pauluse ilepa le ruai

21:37-22:21

(9:1-19; 26:12-18)

³⁷ Kena solaluaru esi ono kena kusu le Pauluse me esi otoi maka ruere, Pauluse ibetেকে loko solaluaru esi elake be, “Ntuanane, au lepa kai ale totore saisa moyo?”

Iralake be, “Ei, arekwa sou Yunanire?” ³⁸ Yapine ale mere tamata Mesire rebe beluke meije ihohae pemerintare eleki

ipletae tamata maka bunu usata ata me otoi nsekile, piseo?"

³⁹Pauluse iralake be, "Mo, aure tamata Yahudi bei kota Tarsuse, kota elake me otoi Kilikia. Au kotie leke asuka kena au lepa ete tamata bokala meru mina."

⁴⁰Kena solaluaru esi elake isuka kena Pauluse ilepa etesi, eleki ikele kena elane eleki ibitike balai lokosi leke esi ndene, eleki pususi ndene. Pauluse ilepa lokosi kena sou Ibrani be,

22 "Ama kai kwalia imi, au lepa leku sa hoko saisa rebe au beteke ete imire lene loko mina!" ²Kena esi lene ilepa kena esi soure hoko pususi ndene. Ibeteke be, ³"Aure tamata Yahudi, ru-eleku ndi kota Tarsuse me otoi Kilikia, po au ela mei kota Yerusaleme meije. Au supu atetuke mimise bei kuru elake Gamaliele kena iteki ntuaana menaru esi Alla Eni pleta rebe Musa ilekiule, eti au ono tamata rebe kerike ete Alla rame lupe imi kena meije neka. ⁴Kai au ono susate ete tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse eti esi mata. Bina mokwai au kerikesi kai au kusuesi kena bui. ⁵Kena yelu rebe au betekele meru, imame elake kai elaka maka teu pakala esi selulu kena matasi ruasi kai ruasi alenakele ete imi be au beteke meije tinai. Au kerisulate beisi ete iteki tamata ndi kota Damsike kena kerike tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse. Leke au kerisi lomei kota Yerusaleme kena hukumesi.

⁶Po kena au keu lorire, kena au tehaike kota Damsike, hitate elake bei ndete lanite ehita keholi au sosoli. Kena mere kwata. ⁷Klolikeyu lope tapele kai au lene lepate lokoku be, 'Sauluse, le mula pine aono susate ete Au?' ⁸Au beteke be, 'Ale sire, Ntuane?' Eleki Iralake be, 'Au meije Yesuse bei Nasarete, rebe aono susate etelje. Aono susate ete tamata rebe hlaleke loko Aure, hoko mere sakesa kai aono susate ete

Aure neka.' ⁹Kai tamata rebe esi keu sakesa kai aure, esi selu hitate elake mere, po Eni lepate loko au mere esi nati mo. ¹⁰Au beteke be, 'Tuhane suke ono saisa?' Tuhane Ibeteke lokoku be, 'Akeleke kai siba lori kota Damsike. Ete mere asupu pleta kena saisa rebe suke aonore.' ¹¹Kai au selu sasaisa mo le hitate elake eono matakumale. Hoko auku ebearu esi kerike balakue kai esi rapaku kusu kota Damsike.

¹²Ete mere ile sae me eni nane Ananiase, ihlaleke loko Alla titinai kai iono lulu Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekiule, kai tamata Yahudi rebe esi rue ete mere esi holmatei. ¹³Iluake lokoku kai ikele tehaikeku kai ibeteke be, 'Kwaliku, Sauluse, ksina matamu kai selu suike!' Kena mere neka au supu selu suike. ¹⁴Eleki ibeteke be, 'Iteki ntuaana menaru esi Allare Ibitike ale kena selu Yesuse rebe Eni dosa sae mo, kena lene naije kai kena arekwa lalelje. ¹⁵Suke alenake saisa rebe aselue kena matamu ruamu kai lene kena tlinamu ruamu ete pusue tamata rebe Yahudi more. ¹⁶Kai tatike takwali yanoma. Akotie loko Tuhane leke Alla Inete amu dosaru moneka kai akele leke au baptisemu kena tanda be alulu Yesuse.'

¹⁷Takwali lomei kena au leu mei kota Yerusaleme kai kena au kotie loko Alla me Tuhane Eni Luma sa au selu Tuhane saka nindale au. ¹⁸Tuhane Ibeteke loko au be, 'Pauluse, siri nunu bei kota Yerusaleme le tamata Yahudi ete meije esi suka lene alenake Au mo.' ¹⁹Au ralake be, 'Tuhane, esi rekwa be au keu bei tamata Yahudi esi luma ibada sae kena sae kena kusue tamata rebe esi hlaleke lokoMue kena bui kai tetasi. ²⁰Kai kena Amu maka lulu Stepanuse bunuije au ete mere lekwe kai laleku kena bunuije neka. Kai au pine au raka tamata rebe esi bunuije esi lapu nanukaru.' ²¹Po Tuhane Ibeteke loko au

suike be, ‘Akeu, le Au ulake akeu lau bei meije loko tamata makete rebe tamata Yahudi mo.”

**Pauluse isupu kusu me
solaluaru esi otoiye**

22:22-29

²² Pusue esi lene loko Pauluse ilepa eti roma ibeteke tamata Yahudia more, po esi suka lene moneka hoko esi nasu kai kloloe be, “Tamata ele meije bunui! Ono ikwana moneka!” ²³ Le esi nasu kuate hoko esi kloloe rame kai esi kahi esi lapu nanukaru kai esi mulae lopone lolete.

²⁴ Hoko solalua rebe Kaisare Roma ipletaesi esi elake iulakesi be, “Keri Pauluse kusu kena iteki otoiye leke ite tetai kena mekute kai tneui be le mula pine tamata bokala meru esi kloloe lokoi ele mere.”

²⁵ Po kena esi loi kena mekute binatane usai leke esi tetai, ibeteke loko solalu utune esare esi elake be, “Ntuane, auku kbasare sakesa kai kamale eleke Kaisare eni tamataru. Sepo imi teu pakala ete au mosa hoko aulakesi teta au yake mo hoko asupu hukume.”

²⁶ Kena solalu utune esi elake ilene mere ikeu beteke kena eni elake be, “Ntuane, Pauluse eni kbasare sakesa kai tamata kota Roma, hoko sepo ite tetai mere ite ono sala peneka.”

²⁷ Eleki solaluaru esi elake iluake loko Pauluse kai ibeteke be,

“Abeteke titinai! Amu kbasare sakesa kai kamale eleke Kaisare eni tamataru, o?” Iralake be, “Yele, tinai.” ²⁸ Tamata elake mere ibeteke be, “Auku kbasare sakesa kai Kaisare eni tamataru, au rubue kena belini elake.”

Pauluse ibeteke be, “Kena ruele aure, auku elaka inaiju esi kbasare sakesa kai Kaisare eni tamataru peneka.” ²⁹ Hoko tamata rebe esi ono kena tneuije esi sele beini sosoli. Kai solaluaru esi elake rilai lekwe le iulake kena lo Pauluse rebe iono

sala lulu Roma esi pletare eni kbasare sakesa kai Kaisare eni tamataru.

**Pauluse ime tamata
maka teu pakalaru oasi**

22:30-23:11

³⁰ Ele bobanure solaluaru elake isuka rekwa mimise lekwe be le mula pine tamata Yahudiaru esi tutuke Pauluse. Hoko iulake eni solaluaru kena koti imama elakaru kai elaka maka teu pakalaru leke esi lupu me otoi maka teu pakala. Eleki iulake tie Pauluse eleki esi kerini lokosi.

23 Kena Pauluse ilimese tamata maka teu pakala meru, ibeteke be, “Kwalia imi! Eti roma petu meije au ktili kena raka ruaku leke ono dosa moneka. Alla Irekwa lalekue titinai.”

² Imame elake eni nane Ananiase iulake tamata rebe esi kele tehaike Pauluse esi papake biruije le ibeteke ele mere.

³ Eleki Pauluse ibeteke lokoi be, “Alla Ipapake birumue. Alupe lesete tia rebe catele puti. Mere le arue ete mere kena teu pakala ete au lulu Musa eni pletare po aulake esi papake birukue yo alene auku lepataru mosa. Mere lulu amue makerike mo.”

⁴ Tamata rebe esi kele tehaikeni esi beteke lokoi be, “Alepa tia loko Alla Eni imame elake ele mere yake.” ⁵ Pauluse ibeteke lokosi be, “Kwalia imi, au rekwa be ile imame elake mo. Sepo au rekwa hoko au beteke ele mere mo le Alla eni lepata rebe Musa ilekire esi lepate matai me be, ‘Alepaie tia loko imi elake rebe ipletae imire yake!’”

⁶ Kena iselu tamata maka teu pakala meru irekwasi be leini bei tamata toini Saduki kai leini bei tamata toini Parisi. Hoko ibiue be, “Kwalia imi, au meije bei tamata toini Parisi le auku ntuna menaru lekwe tamata Parisi neka. Petu meije imi teu pakala kenaku le au

hlaleke be Alla Iono tamata matale ikwana suike!”

⁷Kena ilepa pelare tamata toini Parisiaru kai tamata toini Sadukiaru esi rare kai lomai sosoli. Hoko esi larake lomai kena toini lua. ⁸Le tamata toini Sadukiaru esi beteke be tamata matale ikwana suike moneka, malekate sae mo kai ro sae mo. Po tamata toini Parisiaru esi beteke be meru pusulu me. ⁹Esi nasuke lomai titinai kai esi biuwe loko lomai. Eleki kuru Torata sie ilaru bei tamata toini Parisi esi kele, rare kai lomai ktili kai esi beteke be, “Ami teu be tamata meije eni sala sasaisa mo! Le sepo malekate pise ro ibeteke etei hoko eni lepate sala mo.

¹⁰Esi rare kai lomai ktili titinai, solaluaru esi elake rilai le tinake esi bunu Pauluse. Hoko iulake eni solaluaru esi keu lope rana Pauluse bei tamata bokala meru kai esi kerini me esi otoije suike.

¹¹Kena esi kpeture Pauluse iselu be Tuhane Ikele me leini kai Ibeteke lokoi be, “Kuebe Pauluse, rilamu yake! Alepae Au ete tamata mei kota Yerusalem e meije peneka, kai suke alepae Au ete tamata ndi Roma lekwe.”

Tamata Yahudiaru esi teu lepate esa kena bunu Pauluse

23:12-22

¹²Esi bobanu beleti, tamata Yahudi sie ilaru esi lupuke lomai eleki esi la kena ruasi be sepo esi bunu Pauluse mosa hoko esi kane pise kinu mosa. ¹³Tamata rebe esi lupuke lomai mere sie butu ata lesi. ¹⁴Esi keu loko imama elakaru kai tamata Yahudiaru esi elakaru kai esi beteke be, “Ntuana imi, ami la kena ruama peneka be ami kane pise kinu mosa eti roma ami bunu Pauluse. ¹⁵Hoko imi kai elaka maka teu pakala maketaru imi kotie bei solalua rebe Kaisare ipletaesi esi elake leke ikeri Pauluse suike loko imi. Imi ono lele-

make be imi suka tneu suikeni mimise. Eleyo ami rakai leke iluake mei loko imi mosare ami bunui peneka.”

¹⁶Po Pauluse betai eni nanae mokwaije ilene be esi raka Pauluse kena bunui, hoko ikeu me solaluaru esi otoije eleki ibetekele ete Pauluse. ¹⁷Pauluse ikoti solalu utune esi elake sae me kai ibeteke lokoi be, “Ntuane, aliku kwete beluke meije loko imi elake mina le isuka beteke sasaisa me etei.” ¹⁸Hoko ikeri kwete beluke mere loko esi elake eleki ibeteke be, “Ntuane, Pauluse rebe isupu alese, ikotiku leke keri kwete beluke meije lokomu, le isuka beteke sasaisa me etemu.”

¹⁹Solaluaru esi elake mere ikerike kwete beluke mere balaije eleki ikerini lau totonai leke tamata makete sae lene luasi yake eleki itneui be, “Asuka beteke saisa ete aure?”

²⁰Kwete beluke mere ibeteke be, “Ntuane, tamata Yahudiaru esi lupu kena teu lepate esa be esi kotie beimu, leke bobanure akeri Pauluse loko tamata maka teu pakalaru kai esi ono lelemake be esi tneu suikeni mimise. ²¹Po ntuanane. Alene lokosi yamina, le namake sie butu ata lesi esi rakai kena bunui me lalane. Kai esi la kena ruasi peneka be esi kane kai kinu mosa sepo esi bunui mosa. Meije esi aknekae kai batuke esi namake abeteke be yele neka.”

²²Hoko solaluaru esi elake mere ibeteke kenai be, “Abeteke ete au meije asibake ete sae moneka.” Eleki iulake ileu ne.

Pauluse isupu liku loko ntuanane Pelikse, gubernure otoi Siria

23:23-35

²³Eleki solaluaru esi elake ikoti solalu utune esi elake sie luaya eleki iulake luasi be, “Aknekae solalu utuna lua, kai solalu sie butu itu rebe sa kuda, kai solalua utuna lua rebe keri oi. Leke keu lori kota

Kaisarea, kena olase sikwa kpetu meije neka. ²⁴Kai iulakesi kena aknekae kuda kena Pauluse isa kenae, kai kerini eti iluake kena hlamate roma ntuane Pelikse, gubernure otoi Siriare.” ²⁵Kai solaluaru esi elake mere inatue sulate ete ntuane Pelikse be: ²⁶⁻³⁰“Ntuane, gubernure otoi Siria hlamate kenamu. Tamata meije, tamata Yahudiaru esi kerikeni, kai mahake esi bunui po au luake kai auku solaluaru eleki ami lakesi le au lene be ile mere eni kbasare sakesa kai Kaisare eni tamataru. Le au suka rekwa be le mula pine esi tutukeni kai esi beteke eni nsalalaru tinai pibe mo, au kerini loko tamata Yahudiaru esi elaka maka teu pakalaru, eleki au rekwa be iono sala sasisa mo kena isupu bunu pise kusu bui. Esi tutukeni be iatetukesi lulu esi atataru mo. Kai au lene be tamata toini me lalesi kena esi bunui. Ele mere hoko au ulake kerini nunu loko ntuane ale. Eleki au beteke ete tamata rebe esi tutukeni leke esi liku pakala meije ete ale. Sou bei aure esalere. Bei au Klaudiuse Lisiase, solalu utune esi elake.”

³¹Hoko solalua meru esi rana Pauluse lulu esi elake eni pletare eleki esi kerini kena kpetu lope kota Antipatrise. ³²Ele bobanure esi sebeie solalua rebe esi sa kudare sakesa kai Pauluse esi keu siba yo solalu lesinaru esi leu lolete esi otoiye ndete Yerusaleme. ³³Eleki kena solalu rebe esi sa kudare kai Pauluse esi luake ndi kota Kaisarea, esi riluke sulate mere ete ntuane Pelikse, gubernure. Kai esi riluke Pauluse etei. ³⁴Kena gubernure ibaise sulate mere pela itneu Pauluse be, “Abei otoi etia?” Eleki iralake be, “Ntuane. Au bei otoi Kilikia.” ³⁵Eleki ibeteke loko Pauluse be, “Tamata Yahudia rebe esi liku ale kena pakalare esi luake ete meije mina pine au lene loko ale

mimise sa.” Eleki iulake rakai me kamale Herodese.

Pauluse ilepa loko Pelikse

24:1-9

24 Petua lima suike, imame elake Ananiase kai tamata Yahudiaru esi elaka sie ilaru esi luake me kota Kaisarea bei mpa kota Yerusaleme. Esi kerikeni kai maka lepa le pakala sae me eni nane Tertuluse. Esi kusu loko ntuane Pelikse, gubernure otoi Siria kena esi tutuke Pauluse. ²Kena gubernure ikoti Pauluse, Tertuluse itutukeni memenai be, “Ntuane gubernure. Hlamate kenamu. Takwali peneka lisa sae mo kai ami rue mise le apletare mise kuate. Kai lalemu kena ono nusa Yahudi supu hasile mise peneka kai tapa hasile misete rame sa. ³Ntuane. Pusue meiju ami kotie trima kasi boka titinai bei ntuane ale etia-etia neka. ⁴Po meije au kotie bei ale be ntuane alene loko amiki lepate matai meije mimise mina leke lakemu takwali bei amu makerike yake. ⁵Ami rekwa be tamata meije tamata tia. Ikeu papelake otoi kena iono tamata Yahudiaru esi hoha. Kai iono elake ete tamata toini rebe lulu tamata rebe ibei hena Nasarete. ⁶Laleije suka ono tia kena Tuhane Eni Lumare, hoko ami lakeni kai kerikeni. [Kai ami ono kena teu pakala etei lulu hukume rebe Musa ilekire, ⁷po solaluaru esi elake Lisiase inehai bei ami. ⁸Kai iulake tamata rebe esi tutukene esi sakeni loko ntuane ale.]^{††}Sepo ntuane atneui kai bei iralake ntuane arekwa be saisa rebe ami tutukele ete ale meije tinai.”

⁹Tamata Yahudia maketaru lekwe esi tutuke Pauluse, kai esi tapa na be, “Ntuane. Tertuluse ibeteke mere tinai.”

^{††}24:8 Ayata meiju kena Alkitape sou Yunania akmenaru sae mo.

Pauluse ilepa le ruai ete Pelikse

24:10-23

¹⁰Gubernure mere ibitike bala loko Pauluse leke ilepa. Eleki Pauluse ilepa be, “Ntuane. Au rekwa be ntuanane ateu pakala ete tamata mei nusa otoi meije musune kena musune peneka. Hoko laleku ndina titinai kena au lepa leku ete ale kena yelu rebe esi tutuke au kenare.

¹¹Ntuane. Lesi bei petua butu esa lesini lua mosa, au keu lopai kota Yerusaleme kena au kotie loko Alla. ¹²Tamata Yahudia meiju sae itetue au nasuke sae pise au lupuke tamata kena hoha me Tuhane Eni Luma pise me luma kena kotie loko Alla pise otoi sae neka mei kota meije mo. Sepo ruamu tneusi hoko arekwa.

¹³Ruasi lekwe esi tiluke ete ntuanane ale mo be saisa rebe esi tutuke au ete ntuanane ale tinai. ¹⁴Po tinai au naku ete ntuanane ale be au isike Alla rebe amiki ntuanane menaru esi isikeIne lulu Yesuse Eni lepataru, po esi beteke be ami isike Allare tinai mo. Kai au hlaleke loko saisa rebe Musa kai nabiaru esi lekire sa. ¹⁵Kai au hlaleke loko Alla lupesi neka be pusue tamata esi kwana suike bei matale, tamata misete pise tamata neune, esi kwana suike. ¹⁶Hoko au raka mimise leke laleku misete ete Alla kai mise ete tamata.

¹⁷Kena musuna telu pise ata au keu bei kota Yerusaleme peneka, au leu lopai kena au keru kepene ete tamata susataru kai au riluke binatane rebe palae ete Allare leke Iampune auku dosaru. ¹⁸Kena au ono meru kai au kotie loko Alla kena andita nanakwala lulu atate me Tuhane Eni Lumare pela nere, tamata Yahudi bei otoi Asia esi tetue au. Kena mere tamata boka mo batuke tamata Yahudia meiju rebe esi luake bei ndete otoi Asia neka. Kai sae ihoha ete mere mo. ¹⁹Po

au ono esi hoha mo. Hoko suke esi lomei kena tutuke au sepo esi rekwa be au onotiae lulu sasaisa neka. ²⁰Mo hoko, ntuanane aulake tamata Yahudia etere meije leke esi beteke saisa rebe esi rekwaena kena teu pakala elake mpai Yerusaleme. ²¹Kena mere au beteke ete elaka maka teu pakalaru be, ‘Esi liku au kena pakala petu meije le au hlaleke be Alla Iono tamata matale ikwana suike.’”

²²Gubernure mere irekwa boka bei Yesuse Iatetuke peneka hoko italuke be, “Pakala meije au teu sa kena solaluaru esi elake Lisiase iluake lomeije.” ²³Eleki iulake solalu utune esi elake mere leke raka Pauluse mimise me eni lumare po iulakeni lekwe be rakai kena ktiline kuate yake leke eni ebearu esi luake selui kai riluke manane pise pakiane etei.

Pelikse kai eni bina Drusila esi lene Pauluse eni lepataru

24:24-27

²⁴Petua ilaru suike Pelikse kai eni bina Drusila, luasi luake. Drusila mere tamata Yahudi. Eleki ikoti Pauluse leke luasi lene loko ilepare. Eleki Pauluse ilepa loko tamata esi hlaleke loko Yesuse, kamale hlamate elia. ²⁵Ite ono nkenale elia, ite raka lalema mimise leke ono neu more elia, petu kena Alla Iteu pakala ete pusue tamatare eliare. Hoko Pelikse rilai le yelu meru hoko ibeteke be,

“Alepa roma esale meije mina kai kena meije akeu noma. Kena petu makete pine au ulake koti suike ale lekwe.”

²⁶Kena mere gubernure mere ihlaleke be Pauluse iriluke kepene etei leke isuputie. Ele mere hoko iulake koti Pauluse rame leke ialena kaini.

²⁷Kena pusue musuna lua eleki Perkuse Pestuse iseli Pelikse kena ono gubernure. Pelikse itie Pauluse mo, leke iono tamata Yahudiaru laleisu ndina.

**Pauluse isake eni pakalare
ete kamale elake Kaisare**

25:1-12

25 Petua telu suike bei Pestuse ipletae otoi Siria memenaije, ikeu bei me kota Kaisarea lopai kota Yerusaleme. ²Ete mpai Yerusaleme imama elakaru kai tamata Yahudiaru esi elakaru esi luake lokoi kena esi tutuke Pauluse be iono tiae. Esi kotie beini be, ³laleije noasi noma kai iulake keru Pauluse lomei kota Yerusaleme, le lalesi kena esi bunu Pauluse me lalane tlai peneka. ⁴Po Pestuse iralake be, “Pauluse isupu alese ndi kota Kaisarea sa kai au lekwe takwali mo au leu lori neka. ⁵Ele mere hoko mise lesi, sie bei imi rebe esi kbasare esi keu sakesa kai au lori. Sepo iono sala saisa ete imi peneka hoko sa pakala kaini ete ndire.”

⁶Pestuse irue kasuke petua kwalu pise butu esa me kota Yerusaleme lekwe, eleki ileu lori kota Kaisarea. Ele boba-nure irue kena otoi maka teu pakalare eleki iulake rana Pauluse lokoi. ⁷Kena Pauluse iluake, tamata Yahudia rebe esi luake bei mpai kota Yerusaleme esi kele keholini. Eleki esi tutuke Pauluse menai be iono sala boka titinai. Po esi tiluke eni nsalale moneka. ⁸Pauluse ilepa le ruai be, “Ntuane. Lulu Musa eni pletaru pise Tuhane Eni Lumare esi atataru pise lulu Kaisare eni pletaru au ono sala sasaisa mo.”

⁹Po Pestuse isuka rana tamata Yahudiaru lalesi hoko itneu Pauluse be, “Asuka kena akeu lopai kota Yerusaleme leke au teu pakala kena esi tutuke ale meije ete mpaije o?” ¹⁰Iralake be, “Ntuane, mo. Ntuane asupu kbasu kena teu pakala bei Kaisare peneka. Hoko ntuanne atneu bei au kai ateu pakala ete aure ete meije neka. Ntuane, arekwa be au ono sala ete tamata Yahudi mo. ¹¹Sepo au ono sala sasaisa peneka pine eono au supu bunu,

hoko au suka kena au mata. Po sepo saisa rebe esi tutukele tinai mo hoko sae ikbasa kena riluke au ete tamata Yahudiaru esi elakaru moneka. Hoko ntuanne, au kotie beimu leke Kaisare me kota Romare itneu au kai iteu pakala ete au. ¹²Eleki Pestuse ilepa kai tamata maka teu pakalaru pela eleki ibeteke be, “Aliku pakala meije ete Kaisare hoko suke akeu lokoi.”

**Pestuse, ialenake Pauluse
ete ntune Agripa**

25:13-22

¹³Petua ilaru suike, ntuanne Agripa kai betai Bernike luasi luake me kota Kaisarea kena beteke hlamate ete Pestuse. Ntuane Agripa mere kamale. ¹⁴Kena luasi ete mere petua ilaru peneka, Pestuse ialenake Pauluse eni pakalare ete ntuanne Agripa be, “Ntuane. Ete meije tamata bui sae me bei kena Pelikse ipleta sa. ¹⁵Kena au ndete kota Yerusaleme, imama elakaru kai tamata Yahudiaru esi elakaru esi nanu tamata mere ete au kai esi kotie bei au kena hukumeni. ¹⁶Po au beteke etesi be, ‘Kaisare eni tamatare kena hukumeni mosare suke ilepa le ruai ruai me tamata rebe esi tutukeni oasi me otoi maka teu pakala sa.’ ¹⁷Ele mere hoko kena tamata Yahudia meru esi lomei sakesa kai aure, ele bobanure au sakesi kena pakala sosoli kai au ulake sake tamata mere. ¹⁸Kena tamata rebe tutukeni esi kele kai esi tutukeni po saisa rebe esi tutukeni kenare nsalale elake mo saka au noakele. ¹⁹Po batuke esi rare kaini loko esi agamare esi hnaunaru kai esi rare kai lomai loko ile sae me Eni nane Yesuse, Imata peneka, po Pauluse irare ktili kaisi be ile mere Ikwana suike. ²⁰Au rekwa mo be au teu pakala kena yelu ele mere elia. Hoko au tneui be, ‘Asuka pibe mo

kena keu lolete kota Yerusaleme leke pakala meije teu ete ndetere?’ ²¹ Kai iulake auku solaluaru esi rakai roma ikeu lolete Kaisare eni otoi maka teu pakalare. Hoko au ulake rakai mimise roma au natueni loko Kaisare.

²² Ntuane Agripa ibeteke loko Pestuse be, “Ntuane, au suka kena lene lepate bei tamata mere ruai.” Eleki Pestuse iralake be, “Hoko yele. Bobanu pine kamale alene ilepare.”

Pauluse ilepa kai ntuanne Agripa

25:23-26:32

(9:1-19; 22:6-16)

²³ Hoko ele bobanure ntuanne Agripa kai betai Bernike luasi luake. Esi alike pusue esi nalanaru kai tamata bokala ete mere esi holmatesi titinai. Kai luasi luake kai kusu otoi maka lupuke lomaije sakesa kai solaluaru esi elakaru kai tamata elaka bei kota mere. Eleki Pestuse ipleta kena keru Pauluse lokosi. ²⁴ Pestuse ibeteke be, “Ntuane Agripa kai pusue elaka rebe imi luake sakesa kai ami ete meije. Imi Selu tamata meije. Tamata meije rebe tamata Yahudia bokala ndete kota Yerusaleme kai rebe ete meije esi tutukeine. Esi luake loko au kai esi kloloe be ile meije bunui neka. ²⁵ Po au rekwa be eni sala sasaisa mo kena bunui. Kena iliku pakala meije lolete kamale elake Kaisare, hoko au teu lepate kena natueni lokoi. ²⁶ Po au rekwa mo be au leki saisa kenai ete kamale elake Kaisare. Hoko au kerini ete meije loko imi pusumi kai ete ntuanne Agripa leke tneui pelare au supu lepate kena leki sulate ete kamale elake Kaisare. ²⁷ Le lulu au, sepo natue tamata bui pine beteke eni sala sasaisa rebe tutukeni kenare mo, mere mise mo.”

26 Agripa ibeteke loko Pauluse be, “Alepa le ale no.” Eleki Pauluse

ikele, ibitike balaije loko tamata bokala meru kai ilepa lei be,

² “Ntuane kamale! Ntuane gubernure! Au blake laleku ndina titinai le au supu lepa leku mei ntuanne ale oamu loko pusue yelu rebe tamata Yahudiaru esi elakaru esi tutuke au kenare. ³ Au blake lalekue ndina titinai le arekwa amiki atate titinai kai saisa rebe ami rare kai lomai lokore arekwae. Hoko au kotie bei ntuanne ale be atahane lalumu kena lene loko auku lepataru mina.

⁴ Tamata Yahudia boka esi rekwa be auku hidupe elia ndi auku henare kena akmena auru belu sare kai roma au ndete kota Yerusaleme. ⁵ Esi rekwa bei au takwali peneka. Kai sepo esi suka hoko ruasi alenake ete ntuanne ale ruamu be au bei tamata toini Parisi. Au ono lulu pusue atata ktiline rebe ami lulure. ⁶ Kai petu meije au kele ete meije kena ateu lepate be au sala pibe mo le au hlaleke be Alla Iono tamata kwana suike lulu Italuke amiki ntuanne menaru. ⁷ Tamata Yahudiaru bei sukua butu esa lesini lua esi isike Alla rame pita kpetu. Esi hlaleke be Alla Iono mere. Po ntuanne kamale, esi tutukeku le au lekwe hlaleke ele mere. ⁸ Kwalia imi. Imi noake be Alla Iktili kena Iono tamata kwana suike more, mere tinai mo!

⁹ Akmenare au ruaku noake be suke au broka tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse, tamata Nasarete mere. ¹⁰ Hoko au brokasi mpai Yerusaleme. Au kusue sie bokala kena bui le imama elakaru esi riluke kbasa ete au. Kai esi supu hukume matale au suka lekwe. ¹¹ Kai kena au hukumesi me pusu luma maka kotie loko Allare au ono esi lepa tia loko Yesuse. Laleku musu lokosi titinai neka, hoko au ono susate etesi ndete kota Yerusaleme kai me kota maketa lekwe.

¹² Kena au keu lori kota Damsike le imama elakaru esi riluke sulate kbasa ete au, ¹³ kena au me lalane tlai, kena

mere kwata, au selu hitate elake bei ndete lanite esi hitaije lesi bei lemataije. Ehita keholi au kai auku tamata rebe esi keu sakesa kai aure. ¹⁴Kai kena ami pusuma koli lope tapele, au lene lepate lokoku kena sou Ibrani be, 'Sauluse, Sauluse. Le mula pine aono susate ete Au rame? Mere aono susate ete ruamu, saka sape tulene eblake kera sepo epheta esi upuije eni ai buai kena tetare.' ¹⁵Eleki Au beteke be, 'Ale sia mere, Ntuane?' Tuhane Iralake be, 'Aure Yesuse rebe aono susate etelje baue aono susate ete tamata rebe hlaleke lokoKu. ¹⁶Abetu kai kele! Au aseluke ruaKu meije ete ale kena Au bitikemu kena akerike ete Au kai kena alenake Au aselukeKu ete ale meije kai saisa rebe tatike pine Au aselukele ete ale petu susuike ete pusue tamata. ¹⁷Kai Au ono hlamate ale bei pusue tamata Israelaru kai bei tamata bei nusa otoi makete rebe tamata Yahudi mo rebe esi sukamu more. Au ulake akeu lokosi, ¹⁸leke aono esi nati Auku hnau-naru saka abuka matasi leke esi selu. Au ulake ale kena aatetukesi leke ro tiare ekbasaesi yake, po Alla Ikbasaeisi saka esi siri bei otoi melene loko otoi hitate. Ele mere hoko Alla Inete loko esi dosaru moneka hoko kena Ipleta tamatare esi rue sakesa kai sie rebe esi hlaleke loko Yesuse.'

¹⁹Hoko Ntuane kamale, ele mere eti au atula rame kena lulu Yesuse rebe IaselukeNi loko au bei ndete surga. ²⁰Memenaije au atetuke tamata Yahudiaru ndete kota Damsike. Kai ndete kota Yerusaleme kai me pusue otoi Yudea, kai tamata makete rebe tamata Yahudi more lekwe. Au atetuke be, suke esi hleke bei ono dosa, kai suke ono lulu Alla, kai aseluke kena hidupe ete Alla kai tamata be esi hleke bei ono dosa peneka. ²¹Le au ono pusue meru tamata Yahudiaru esi kerike au bei me Tuhane Eni Lumare kai esi ono kena bunu au.

²²Po Alla Itapa au eti roma petu meije hoko au kele ete meije. Au lepa ete pusue tamata tone elake. Kai saisa rebe au atetuke kena Maka Hlamate mere sakesa kai saisa rebe akmena nabiaru kai Musa ruai ibetekeIne. ²³Mere Isupu susate, eleki Iono tamata memenai rebe imata eleki ikwana suike bei matale. Irue kai beteke ete tamata Yahudiaru kai tamata Yahudiaru more be Alla Ihlamatesi. Saka hitate eono tamata iselu. Alla hlamatesi kena Iono esi nati Eni lepataru."

²⁴Kena Pauluse ilepa le ruai ele mere, Pestuse ikololo lokoi be, "Pauluse amake! Arekwa boka kuate eti eono amake."

²⁵Po Pauluse iralake be, "Ntuane gubernure, au make mo! Au beteke nkenale kena lale misete! ²⁶Kamale ruamu arekwa pusue rebe ukenu Yesuse meiju. Hoko au nehe kena lepae meije titinai mei kamale oamu. Kai saisa rebe au beteke kena Yesuse meiju, au rekware, alene pusulu peneka. Le saisa rebe uono kena Yesuse mei otoi meije uono kena otoi kbunit mo. ²⁷Ntuane kamale, alene loko saisa rebe nabiaru esi betekele o? Au rekware ntuanne alene lokole!"

²⁸Ntuane kamale iralake be, "Abetinake aono au kena lulu tamata Kristene nunu meije neko?" ²⁹Pauluse iralake be, "Au kotie loko Alla rame leke nunu pise takwali ntuanne ale kai pusue tamata rebe esi lene au lepa petu meije esi ono lupe au. Batuke au suka ntuanne asupu lo kena rante lupe au meije mo."

³⁰Eleki kamale, gubernure, Bernike kai tamata maketaru esi kele kai keu beini. ³¹Kena esi me muli, esi beteke loko lomai be, "Tamata meije iono sala sasaisa kena isupu bunu pise kusu bui mo." ³²Kai Agripa ibeteke loko Pestuse be, "Tamata meije mahake isake pakalare ete Kaisare mo hoko tiei peneka."

Pauluse isa kapale lolete kota Roma

27:1-12

27 Kena teu lepate be suke Pauluse kai ami sa kapale lolete kota Roma me otoi Italia peneka, Pauluse kai tamata buia sie ilaru rilukesi ete solalu utune sae me esi elake, eni nane Yuliuse rebe elake ete solalu toini. Esi kotie solalu toini meru “Solalu toini Kaisare Roma.” ² Ami sa kapale sae me bei kota Adramitiume rebe ekeue ootoi me Asia. Tamata Makedonia sae me bei kota Tesalonika, eni nane Aristarkuse isa sakesa kai ami. ³ Ele bobanure ami sili me kota Sidone. Yuliuse iono misete ete Pauluse. Isebei Pauluse irulu bei kapale itetue eni ebearu nda kota, leke esi tapai kena sa-saisa neka. ⁴ Bei Sidone mere ami sai siba. Po sanute ebei kapale esi oaije hoko ami sai lulu nusa Sipruse esi meite leini, leke sanute ktili kuate yake. ⁵ Ami sai siba keue meite sapleuke otoi Kilikia kai otoi Pampilia, eleki ami luake me kota Mira me otoi Likia. ⁶ Ete mere, kena ami rulu bei kapale pende solalu utune esi elake isupu kapale sae makete. Kapale mere eke luake resa bei mpai kota Aleksandria, kai esuka keu lolete otoi Italia. Eleki ihetie ami kena kapale mere.

⁷ Ami sai kena kapale mere petua ilaru kai kapale susa kena keu nunu kai susa kena roma kota Kniduse po ami roma sapleuke Kniduse peneka. Kai le roka sanute hoko ami sai lulu nusa Kreta esi meite leini lia tanjune Salmone leke supu pele bei sanute. ⁸ Susa titinai kena ami lia tanjune mere, eleki ami luake kena hena sae me esi nane Pelabuhane Misete, tehaike kota Lasea me nusa Kreta.

⁹ Kena mere petua bokala lia peneka hoko supu susa kena sai rame. Petu kena tahane tia senete lia peneka hoko takwali moneka tale ndirine kai kohu elake. Ele mere hoko Pauluse iahnausi

be, ¹⁰ “Kwalia imi. Sepo ite sai rame hoko tatike pine ite supu susate. Sepo eono ete ite hoko kapale kohoe kai ite lekwe mata.” ¹¹ Po solalu utune esi elake ilene loko kapale esi upuije kai kapale esi elake hoko ilene loko Pauluse eni lepata meru mo. ¹² Kai le pelabuhane mere emise kena rue ete mere kena tale ndirine mo hoko tamata boka lalesi kena sai rame leke roma ndi kota Penikse kena rue ete mere eti tale ndirine lia. Kota Penikse mere pelabuhane sae me nusa Kreta rebe esupu balate bei lemataije suni sapleuke mapale kai makwanale.

Makmale elake ekena Kapale

27:13-26

¹³ Kena mere balate tone ehbue bei ndau meite, hoko tamata makerike me kapale esi noake be mere petu misete kena ami keu. Eleki esi bitike kapale esi jankare kai ami sai, eleki kapale sai tehaike nusa Kreta lori. ¹⁴ Po takwali mo makmale elake erulu bei nda nusa Kreta lorau. Makmale mere esi kotiele Makmale Lemataije Sa Sapleuke Mapale. ¹⁵ Ekena amiki kapale, hoko kapale ktili kena eroka makmale moneka, hoko ami sebeie ekeri kapale neka. ¹⁶ Kena kapale manu le ami lorau eti ami tehaike nusa tone sae me esi nane nusa Kauda. Ete mere sanute ktili mo le nusa mere epele hoko ami supu sake kapale esi soa buine po nehase susa titinai. ¹⁷ Kena soa buine ndete kapale peneka, esi bali kapale keholi kena mekute leke kapale kuru. Kai rilasi le tinake kapale soraele kena ume bubui elake rebe esi kotiele Sirtise, hoko esi rulu kapale esi layare leke sebeie kapale manu neka. ¹⁸ Ele bobanure makmale tapa ktili rame hoko esi menai kena poie tanei rebe kapale keriule lope meite leke kapale miri toto. ¹⁹ Eleki kena petua telu bei ami sai menaije esi poie kapale esi alata ilaru lope meite, kena

balasi ruasi. ²⁰ Ele petua ilaru ami supu selu lemataije kai kmalearu moneka, kai makmale ktili kai kohu elake ututu kapale rame. Hoko ami rekware be ami hlamate moneka.

²¹ Kai petu ilaru ami kane mon-eka, hoko Pauluse ikele mpe tla eleki ibeteke loko ami be, “Kwalia imi. Mahake imi lene loko auku hnaune be ite keu bei nusa Kreta yake hoko ite supu susate ele meije mo, iteki taneiaru sirikele mo kai kapale meije supu atia mo. ²² Po meije au kotie bei imi leke kaplalemi yake le masike kapale meije atia nekale po bei imia meru sae imata mo. ²³ Au rekwa meije le mempetuke Alla rebe au hlalekeNi, Eni malekate ilu-ake kele mei leiku, ²⁴ kai ebeteke lokoku be, ‘Pauluse, rilamu yake! Le namake suke abalale Kaisare Roma sa. Kai Alla Ibeteke lokomu be Iono tamata rebe esi keu sakesa kai ale mei kapale meije esi supu hlamate.’ ²⁵ Bei mere hoko kwalia imi. Kaplalemi yake! Le au hlaleke loko Alla be pusulu meiju uono lulu rebe Ibetekele ete aure. ²⁶ Po namake pine iteki kapale soraele ite kena nusa sae me.”

Kapale soraele kena nusa sae me

27:27-44

²⁷ Kena petua butu esa lesini ata esi kpeture ami manu me meite Adria, kena kpetu tlaije tamata makerika me kapale esi blake be kapale tehaike kmalane peneka. ²⁸ Hoko esi lo batu kena mekute eleki esi sue meite otoi mere esi nanuke, mahake leai butu lua. Eleki kapale manu totonai, esi sue suike. Otoi mere esi nanuke mahake leai butu esa lesini lima. ²⁹ Eleki rilasi le tinake kapale sorae kena batu. Hoko esi suka poie jankara ata me kapale esi muline. Kai ami hlaleke pita nununu neka. ³⁰ Tamata makerika me kapale sie ilaru esi ono kena naya bei me kapale. Hoko esi ruluke kapale esi

soa buine kai esi ono lelemake be esi poie jankare me kapale esi oaije. ³¹ Hoko Pauluse ibeteke loko solalu utune esi elake kai eni solaluaru be, “Lakesi, po mo hoko ite pusuma mata.” ³² Hoko solalua meru esi tete soa buine esi mekute leke sebeie manu.

³³ Kena susupa, kasinake mosare, Pauluse ibeteke loko pususi leke kane be, “Kwalia imi. Petua butu esa lesini ata peneka batuke imi raka, tahane tia senete kai kane sasaisa mo. ³⁴ Hoko au ahnau imi leke kane mina, leke nanami ktili. Ite pusuma supu hlamate, lakwai tone lekwe sae mo.” ³⁵ Kena Pauluse ilepa mere pelare, irana roti, kai ikotie trima kasi bei Alla me pusue tamata meru oasi eleki ibire rotire eleki ami kane. ³⁶ Eleki ami pusuma lalemaru ndina suike kai ami kane sakesa. ³⁷ Ami pusuma me kapale utuna lua butu itu lesini ne. ³⁸ Kena kane pila peneka, esi poie ganduma rebe me kapale lope meite leke kapale emiri.

³⁹ Kena pita peneka, esi selu nusa sae me kai esi meite sokati lora esi laiuluije mise kena saike kapale masike esi rekwa mosa be otoi mere etia. Lalesi kena atula leke saike kapale ete mere. ⁴⁰ Hoko esi tete jankare esi mekutaru eleki esi sebeie umolo lope meite. Kena mere neka esi tie mekuta rebe lo kemudire kenare, eleki esi sake layare me kapale esi oaije leke balate eliku kapale mere. Eleki esi saike kapale lora laiului. ⁴¹ Po kapale keue ume bubui sae me hoko kapale esi oaije kusu kenae hoko ekeu tekwa mon-eka. Eleki kohu elake papa kapale esi muline hoko atia.

⁴² Eleki kena mere solaluaru lalesi kena bunu pusue tamata buiaru, le rilasi le tinake sae inasa lora laiului kai inaya. ⁴³ Po solalu utune esare esi elake isuka kena bunu Pauluse mo hoko ilakesi bei esi maka noake mere. Ipletæ tamata rebe nasa tekware bua akmena kai nasa

lora laiului. ⁴⁴Kai ipletae sie maketaru esi nasa pamuli kena ai siniti pise kapale esi sasaisa neka. Ele mere eti ami pusuma supu hlamate roma nda laiului.

**Pauluse isupu trima
mise me nusa Malta**

28:1-10

28 Kena ami tati kena hlamate me laiului mina, pine ami rekwa bei tamata ete mere be otoi mere esi nane nusa Malta. ²Tamata nusa mere esi ono loko amire mise titinai. Ulane tetu menai peneka kai ndiri kuate hoko esi lupuke auwe elake eleki esi koti ami ete mere. ³Kena Pauluse ilupuke ai sanai kena itutuele kena aure, niakwe sasune inai sae me esiri le aure musure pe. Eleki ekete balaije kai etie mo. ⁴Kena tamata nusa meru esi selu niakwe mere tihlolo kena Pauluse balaije, hoko esi lepa loko lomai be, “Ei, Tinai. Ile meije tamata maka bunure tinai. Masike ndau meite imata mo po iteki tuhane tinai mo maka teu nsalale kai nkenale ibunui kena niakwe meije.” Tuhane tinai mo mere bina. ⁵Po Pauluse ibleluke niakwe mere bei balaije kena aure, kai isupu kera sasaisa mo. ⁶Esi betinake pakae balaije kai kholikeni, imata sosoli ete mere neka. Po esi tatike takwali yo esi selu isupu sasaisa mo. Hoko esi noake suike kai esi beteke be, “O, ile meije ile rebe ite hlaleke lokoije.”

⁷Lau bei otoi mere mo, nusa mere esi elake eni tapele otoi sae me, elake mere eni nane Publiuse. Ikoti ami kena rue kaini kai iono ami kane kena misete petua telu kaini. ⁸Kena mere amai intulu le kerakeni, imusute kai katu lalakwe. Hoko Pauluse ikusu lokoi eleki itola balai kenai kai ikotie loko Alla. Eleki imise. ⁹Kena tamata me nusa mere esi mere hoko tamata makeraka maketa esi luake lokoi eleki ionosi mise lekwe. ¹⁰Esi holmate ami titinai lekwe kai kena

ami keu bei nusa mere, esi riluke taneia ete ami kena kane kai pakele me kapale.

Pauluse iluake ndete kota Roma

28:11-16

¹¹Bulana telu suike ami keu bei otoi mere, ami sa kapale sae me bei kota Aleksandria. Kena ndirine taleije kapale mere enamake me nusa mere. Kapale mere me esi oaije esi tolae tamata lakai rebe esi kotiele yelu rebe esi hlaleke lokoe rebe ktebale. ¹²Kena ami sai bei mere kai luake ndete kota Sirakusare ami rue ete mere petua telu. ¹³Bei mere ami sai kai tati ndete kota Regiume me otoi Italia. Eleki petu suike balate misete bei ndau meite hoko petu suike ami tati ndete kota Putioli eleki ami rulu. ¹⁴Ete mere ami tetue tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse, kai esi koti ami hoko ami rue kaisi petua itu. Eleki ami keu siba rame lolete kota Roma. Ami luake ndete kota Romare elere, ¹⁵Tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse ndete kota Romare esi lene kena ami hoko esi sapa ami roma me hena Apiuse kai hena Luma Telu. Kena Pauluse iselusi, iisike Alla kai laleije tapa ktili.

¹⁶Kena ami roma me kota Roma, solalua rebe Kaisare ipletaesi esi elake isebei Pauluse irue ruai kena luma tebike sakesa kai solalu esa rebe irakalje.

**Pauluse ilepa kai tamata
Yahudia me kota Romare**

28:17-31

¹⁷Petua telu suike Pauluse ikoti tamata Yahudiaru esi elakaru. Eleki kena esi lupuke lomaije, Pauluse ilepa lokosi be, “Kwalia imi. Masike au ono sasaisa mo kena lelie iteki tamataru pise ono sala ete iteki atataru mo, po iteki tamata mpai kota Yerusaleme esi kerike au. Eleki esi likuku ete Kaisare eni solaluaru. ¹⁸Kena Kaisare eni tamataru esi tneu aure, esi tetue au ono

sala sasaisa mo kena supu hukume hoko lalesi kena tie au. ¹⁹Po iteki tamataru esi lene lokosi mo, eleki au sake pakala meije ete Kaisare. Po mere laleku kena nanu auku tamataru mo. ²⁰Ele mere hoko au koti imi kena au selu imi kai au lepa kai imi. Au supu raka kena luma meije, le au hlaleke loko Ile rebe Alla lulakeNi kena hlamate tamata rebe ite tamata Israele hlaleke be tatike pine luake.”

²¹Esi beteke lokoi be, “Ami supu sulate sae bei mpai Yudea ete ami rebe ebeteke ale ete ami mosa. Kai iteki tamata sae ibei mpai kena ialenake ale ete ami mo pise ilepae amu tia ete ami mo. ²²Po ami lalema kena lene aalenake tamata esi hlaleke loko Yesuse elia. Le ami lene iteki tamata bokala esi lepa tia loko tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse rebe luluI pende.”

²³Kena tamata Yahudiaru esi elaka meru kai Pauluse esi taluke petu kena esi lupuke lomai eleki petu mere tamata bokala esi luake loko Pauluse me luma rebe irue kenare. Eleki bei beleti eti kmau ilepa loko saisa rebe esi tneui lokore. Iatetuke Alla Ipletae ite tamatare elia. Kai isuka kena iono esi hlaleke loko Yesuse kamale hlamate lulu hukume rebe Musa ilekire kai nabiaru esi lek-iulu. ²⁴Leini esi lene loko ilepa mere po leini esi lene loko mo. ²⁵Esi keleke

bei lomaije kena lale esa mo. Eleki Pauluse ibeteke etesi be, “Tinai. Lepate rebe akmena Ro Misete Iono nabi Yesaya ibeteke ete iteki ntuanu menaru be:

²⁶‘Akeu beteke ete imi tamataru be, esi lene auku hnaunaru rame po esi nati mo, esi selu saisa rebe au onore rame po esi rekwa mo.

²⁷Meije tatike pine eono le lalesi rekwa sasaisa moneka, esi sou tlina loisu, kai esi kobue mataisu. Sepo esi suka hnaunaru, hoko suke esi lene, esi selu kai esi nati.

Eleki esi leu suike loko Au, hoko Au nete loko esi dosaru moneka.’

²⁸Kwalia imi. Suke imi rekwa be, pamuli meije sou rebe ebeteke Alla Iono hlamate tamata bei dosare, lepaele ete tamata makete rebe tamata Yahudi mo. Esi lene loko rame.” ²⁹[Kena Pauluse ilepa ele mere pela, esi keu beini kai esi nasuke lomai.][¶]

³⁰Pauluse irue musuna lua kena luma rebe isebae mere, kai pusue tamata rebe esi luake lokoije iono lokosi kena misete.

³¹Ilepa loko Alla Ipletae ite tamatare kai loko Tuhane Yesuse Kristuse etesi. Pauluse iono meru rilai mo kai isupu lake mo.

[¶]28:29 Ayate meije kena Alkitape sou Yunania akmenaru sae mo.

Pauluse eni Sulate ete Jemate Toini me Kota Roma

Lepate Menai

Kena akmena, kota Romare, tamata bokala esi rekwa le kerajane Romare esi kota inai rebe ekbasae kota maketa bokala. Pauluse lalei kena ileki sulate meije leke atetuke tamata Kristena me kota Romare kena hnaune pentine kena agama Kristene le Pauluse eni petu kena keu atetuke tamata Kristena me kota Romare sae mosa. Hnaune pentine kena sulate meije ite baise me 1:17 rebe ebeteke elere: “Tamata rebe Ihlaheke loko Alla eti inkena me Alla oalje, isupu hlamate!” Kena sulate meije Pauluse ibeteke be: ite nkena me Alla oalje bei ite lulu hukume rebe Musa ilekire mo (3:27-28; 4:15). Alla Iampune tamata eni dosaru kena Yesuse Imatare (3:24-25; 5:8). Hoko sepo ite hlaleke loko Yesuse hoko Alla Itie ite bei hukumane bei iteki dosaru kai Ibeteke be ite nkena me oalje (3:22, 26; 4:24-25; 5:1).

Kena sulate meije lekwe, Pauluse ileki Alla saisa rebe Isuka onoe ete tamata Yahudiaru. Tamata Yahudire kotise Israele eni anubu kai tamata Israele (pasale 9-11). Tamata Israelaru esi rulu bei Abrahame, rebe Alla Ibitikesi peneka kena Eni tamata. Po Kena Yesuse Iluake lomei nusare, tamata Yahudia bokala esi suka mo. Hoko Alla Ionosi kena Eni tamata moneka. Pauluse ibeteke be tinai kena meije tamata Yahudia bokala esi ono Eni tamata moneka le esi suka kena hlaleke loko Yesuse more (10:1-4). Esi hlaleke loko Yesuse mo hoko ebuka lalane ete tamata Yahudi more kena esi trima Sou Misete (11:11-15, 30-31). Pusue meru, alenake kena Alla Eni lepata rebe lekie akmenare peneka (9:25-29; 10:19-21). Alla Eni sukare, “Pusue

tamata Israelaru esi supu hlamate bei hukumane le esi dosaru” (11:26).

Pauluse lalei kena ikeu loko tamata Kristena me kota Romare, hoko ibeteke isuka keu lokoise kena sulate meije (1:10-13; 15:22-29).

Isi

1. Lepate Menai (1:1-15)
2. Hnaune pentine (1:16-17)
3. Pusue tamata rebe ono dosare supu hukume (1:18-3:20)
4. Cara kena tamata inkena me Alla oalje (3:21-5:21)
5. Ite supu tie bei dosare esi kbasare le iteki hubungane kai Yesuse (pasale 6); ite supu tie bei agamare esi hukumaru lekwe (pasale 7); kai Ro Misete Iono iteki hidupe belu (pasale 8)
6. Le mula pine tamata Yahudiaru kena meije Alla Eni tamata kenasi monde (pasale 9-11)
7. Ite tamata Kristene ono saisa rebe misere (12:1-15:13)
8. Pauluse Eni makerike lepae Sou Misete ete tamata Yahudi more kai eni rencana kena keu loko tamata ndete kota Romare (15:14-33)
9. Hlamate kai hnaune mulini (pasale 16)

Hlamate

1:1-7

1 Kwali betaya jemate toini me kota Roma. Au Pauluse, au leki sulate meije ete imi. Aure Kristuse Yesuse Eni tamata makerike.

Ikoti au kena Eni maka ulake, leke au lepae Sou Misete bei Alla. ²Sou Misete mere, Alla Ibetekele ete nabiaru bei akmena sa. Kai esi lekie me buku rebe leki Alla Eni lepataru kenare. ³Sou Misete mere ebeteke Alla Eni Nanare, iteki Tuhane Yesuse Kristuse. Lulu tamata hoko Irulu bei Dauta. ⁴Po lulu Tuhane hoko Ile, Alla Eni Nanae. Mere selu kena Ikwana suike. Mere be Ile Alla Eni Nanae

rebe Ikbasa, iteki Tuhane Yesuse Kristuse. ⁵ Kai beiNi pine Alla Iriluke misete ete au kena ono Tuhane Eni maka ulake. Leke au atetuke tamata boka bei pusue nusa kena Eni lepataru leke esi hlalekeNi kai esi lene lokoI. ⁶ Kai imi tamata Roma lekwe Alla Ikoti imi kena ono Yesuse Kristuse Eni tamata peneka. ⁷ Ele mere eti au leki sulate meije ete imire.

Iteki Alla Amate kai Tuhane Yesuse Kristuse Iriluke misete ete imi kai Iono imi rue mise noma.

Pauluse lalei kena keu loko jemate toini me kota Roma

1:8-15

⁸ Kwali betaya, memenaije au beteke ete imi be bei saisa rebe Yesuse Kristuse Ionoe ete imire, au kotie trima kasi bei Alla le tamata esi alenake papela otoi be imi hlaleke ktili loko Yesuse Kristuse rame. ⁹ Kena au kotie loko Al-lare, au nete loko imi rame. Alla ruaI sasike be au beteke meije tinai. Ile, Alla rebe au layaniNi kena laleku titinai kena lepae Sou Misete kena Eni Nanare. ¹⁰ Au kotie loko Alla, leke sepo Isuka hoko takwali moneka Ibuka lalane ete au kena keu loko imi. ¹¹ Le laleku titinai kena tetue imi leke au riluke misete bei Alla Eni Rore ete imi kena aktilie imi maka hlaleke. ¹² Au noake be sepo yele, auku maka hlaleke eono imi maka hlaleke ktili kai imi maka hlaleke eono lalekue ndina leke ite akbere lomai.

¹³ Kwali betaya, au suka imi rekwa be rebai boka peneka lalekue kena luake loko imi po au supu lalane mo. Au suka keu loko imi leke au akbere imi maka hlaleke saka auku makerike rebe eono tamata Yahudi mo rebe esi me oto make-taru esi maka hlalake etapa ktilire. ¹⁴ Le Alla Iulake au kena keu lepae Sou Misete ete pusue tamata mei nusa: Ete bangsa

Yunani pise bangsa makete, ete tamata hkola pise hkola more. ¹⁵ Ele mere eti lalekue titinai kena keu leke au lepae Sou Misete ete imi rebe rue me kota Romare.

Alla Iono ite nkena le ite hlaleke loko Yesuse Kristuse

1:16-17

¹⁶ Au asomi kena lepae Sou Misete meije mo. Au persaye titinai be, Sou Misete mere Alla Eni ktiline rebe eono pusue tamata rebe esi hlaleke lokoIje esi supu hlamate. Sou Misete mere, memenaije betekele ete tamata Yahudiaru akmena mina pine ete tamata Yahudi more. ¹⁷ Le Sou Misete mere etiluke ete ite be Alla Iono ite nkena me oalje elia. Mere kena hlaleke loko Alla bei memenai eti pela. Mere saka kena Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be, "Tamata rebe ihlaleke loko Alla eti inkena me Alla oalje, isupu hlamate!"^{§§}

Alla Ileuke sala ete tamata le masike esi rekwaI po esi lene lokoI mo

1:18-32

¹⁸ Alla ndete surgare Inasuke tamata rebe esi ono dosa kai neune. Le esi ono neune eono esi rekwa hnaune nkenale bei Allare mo. ¹⁹ Tamata esi rekwa Alla Eni sifate le ruaI beteke etesi peneka. ²⁰ Bei kena Alla Itola nusa meije, Eni sifate rebe sae iselu more lupe Ile Alla kai Ikbasa eti pelare tamata iselue kena yelu rebe Itolaule. Hoko tamata esi lepa be esi rekwa Alla more saisa moneka. ²¹ Tamata esi rekwa be Alla Ime po esi holmatel mo kai esi kotie trima kasi beNi mo. Batuke esi noake yelu papalani kai laleisu kpetu kurule. ²² Esi blake be esi rekwa po esi rekwa mo le esi boro titinai. ²³ Esi tatu loko Alla rebe Ihidupe eti pelare mo, po esi tatu loko

tuhane tinai mo rebe tamata esi onolu saka taneia rebe namake umatare, lupe tamata lakai, manue lakai, binatane lela atare esi lakaije kai rebe umesa mpe tapele esi lakaiju.

²⁴ Ele mere eti Alla Isebei esi lulu esi lale tiaf kena ono ntasite leke ono asomi lomai. ²⁵ Saisa rebe lulu Allare nkenare esi lulu mo, po esi ono saisa rebe nkenare more. Esi tatu loko Maka tolae nusa meije mo, po esi tatu loko yelu rebe Alla Itolaule kai esi layanilu. Esi tinaije, Alla rebe Itolaie pusue meru pine Isupu isike eti pela! Amine.

²⁶ Tamata iono ele mere hoko Alla Isebeie esi lulu esi lale tiare. Binaru lalesi loko mokwai lulu piasare moneka po lalesi loko lomai. ²⁷ Mokwaiaru ele mere neka, esi ono ebeke bina moneka po ruasi lalesi loko lomai neka. Mokwaiaru esi ono yelu rebe uono asomie ruasi hoko esi supu susate kena eseli esi ono tiaf meru.

²⁸ Tamata esi noake be perlu kena rekwa Alla mo hoko Isebeie esi noake tiaf mere. Hoko esi ono yelu rebe nkenare more. Esi misete, yelu meru suke esi ono mo. ²⁹ Laleisu penu kena yelu rebe neunaru, yelu rebe unkena mo, penu kena ndasine, tiaf, laleu tiake tamata makete, laleu kena maka bunu, nasu, lemaka kai tola lale loko lomai. ³⁰ Esi suka kena lepae tamata makete eni tiaf, esi tasie tamata makete, kwakwaesi kai esi holmate tamata makete mo, lalesi tiake Alla kai esi isike ruasi. Esi nkakwa kena nikwa lalane beluke kena ono neune. Esi lene loko elake inai mo, ³¹ esi suka noake rebe misete mo. Tamata makete esi persayesi mo. Esi lale misete ete tamata makete sae mo, hoko esi aseluke lale misete ete tamata makete saisa mo. ³² Esi rekwa be lulu Alla Eni hukume sire rebe iono tiaf, isupu hukumane matale. Masi ke ele mere po esi ono neune rame. Kai batuke ele mere mo po esi suka kena

tamata makete esi ono neune ele mere lekwe.

Alla Ihukume tamatare Ihbeike tamata mo

2:1-11

2 Ele mere hoko kwali betaya, imi leuke sala ete tamata makete yake le imi sasaisa kena lepa be imi nkenare sae mo le imi atate lekwe lupe esi onore neka. Sepo imi leuke sala ete tamata makete hoko mere sakesa kai imi teu hukumane ete imi ruami. ² Ite rekwa be kena Alla Ihukume sie rebe esi atate mise more, Iteu saisare enkena. ³ Hoko sepo imi tutuke sae loko eni atate tiare eleyo imi ruami ono neune mere lekwe, imi noake be Alla Ihukume imi mo yake. ⁴ Alla Eni lale misete ete imi kai Itahane lalel loko imire, imi noake be esi guna ete imire sae mo yake. Alla Itahane lale loko imi le Isuka imi hleke bei ono dosa. ⁵ Po ulu buaimu ela kena hleke imi atate tiaf mere. Ele mere hoko imi ruami tapa imi hukumane ektili kena petu rebe nusare kohore, rebe namake Alla Iaseluke Eni nasute kena Iteu hukumane nkenale. ⁶ Le Alla Ihukume saere lulu saisa rebe ionore. ⁷ Ete tamata rebe esi ono misete, rebe esi nikwa supu isike kai supu holmate bei Alla me otoi rebe mise titinai eti pelare, namake esi supu rue kai Alla eti pela. ⁸ Po sie rebe batuke esi nete loko ruasi kai esi suka lulu Alla Eni Lepataru mo po esi ono tiare rame, namake Alla Ihukumesi ktiti tinai. ⁹ Pusue tamata rebe esi ono tiare rame, namake esi supu susate eti esi muruke tamata makete. Rebe supu hukumane akmenare tamata Yahudiaru pine tamata Yahudi more esi supu hukumane lekwe. ¹⁰ Po pusue tamata rebe esi ono misete, esi supu isike kai supu holmate bei Alla kai esi ono misete kaiNi. Rebe supu mere, tamata Yahudi kai tamata

Yahudi more. ¹¹ Le Alla Iono sasaisa ete tamatare sakesa neka.

Namake Alla Ihukume pusue tamata

2:12-16

¹² Tamata rebe esi ono dosare, Alla Ihukumesi hoko esi supu rue kaiNi mo. Tamata Yahudi mo rebe esi ono dosare, Alla Ihukumesi lulu hukume rebe Musa ilekire mo. Po tamata Yahudi rebe esi rekwa hukume mere, Alla Ihukumesi lulu hukume mere. ¹³ Le Alla Inikwa tamata rebe batuke esi rekwa hukume mo po Inikwa tamata rebe esi lulu pusue rebe lekie me hukume mere. Sie meru pine Alla Iteu be esi nkena me oalje. ¹⁴ Tamata Yahudi more, esi ono lulu hukume mere saisa mo po sepo ruasi suka kena ono lulu pleta rebe me hukume mere, hoko mere easeluke be Tuhane Eni hukume eme laleisu peneka, eleyo esi rekwa hukume mere mosa. ¹⁵ Tamata Yahudi more esi sifate tiluke be esi rekwa atate misete peneka, lupe me hukume rebe Musa ilekire. Le esi maka noake lekwe etiluke be esi rekwa atate misete eandia, le petua sesi esi blake sala, kai petu makete esi blake be esi nkena. ¹⁶ Namake roma esi peture, Alla Iriluke kbasia ete Kristuse Yesuse kena Iteu pakala ete pusue tamata lulu saisa rebe esi onore kai esi noakele. Rebe ekbuni me tamata laleiye lekwe Iteu pakala kenae. Iteu pakala mere pine au beteke etika-etika neka kena au lepae Sou Misete.

**Tuhane Eni Lepate rebe Musa ilekire
eono hlamate tamata Yahudi mo**

2:17-24

¹⁷ Po meije auku hnaune ete kwali betaya tamata Yahudi. Imi beteke be imire tamata Yahudi eleki imi hlaleke Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekire,

kwakwae imi le imi noake be imi esa kai Alla peneka. ¹⁸ Imi supu hnaune bei hukume mere, hoko imi rekwa saisa rebe Alla Isukare kai imi rekwa saisa rebe nkenare kai rebe salare. ¹⁹ Imi noake be imire maka raka tamata matapolale kai maka keru hitate ete tamata rebe esi rue kena melene. ²⁰ Imi noake be imi atetuke tamata boroke kai imi ono kuru ete tamata rebe saka kwete tone rebe irekwa hukume mosare. Imi noake ele mere le imire tamata Yahudi rebe supu hukume rebe Musa ilekire kai bei hukume mere tamata esi nati kai esi rekwa pusue rebe nkenale. ²¹ Imi atetuke tamata makete yo imi atetuke imi ruami mo. Imi atetuke tamata makete be ndea yake yo imi ruami ndea! ²² Imi atetuke tamata be sablia yake yo imi ruami sablia! Imi atetuke be tatu loko tuhane tinai more yake yo ruami rana yelu bei tuhane tinai more esi lumare. ²³ Imi isike ruami be imi supu hukume rebe Musa ilekire peneka. Eleki imi ono tiaie ete Alla le imi lulu hukume mere moneka. ²⁴ Mere saka Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be, “Bei saisa rebe imi tamata Yahudiaru imi onore, mere pine eono tamata bei nusa make-taru esi lepae tiaie loko Alla.”*

**Atate sunate rebe lekie me
hukume rebe Musa ilekire
eono hlamate tamata Yahudi mo**

2:25-29

²⁵ Sepo imi lulu hukume rebe Musa ilekire hoko imi sunate eguna ete imi. Po sepo imi lulu saisa rebe betekele me hukume mere mo hoko imi sunate esi guna sasaisa ete imi mo. ²⁶ Tamata Yahudi mo rebe isunate mo po ilulu hukume mere, Alla Itrimai saka tamata rebe inkena, saka sunateni peneka. ²⁷ Kai tamata rebe esi sunate more esi leuke sala ete imi tamata Yahudiaru le

*2:24 Yes. 52:5

imi rekwa hukume rebe Musa ilekire kai sunate imi lulu hukume mere po imi lulu Tuhane Eni pletare mo. Sie meru masike esi sunate mo po esi lulu hukume mere.²⁸⁻²⁹ Le tamata rebe kotine tamata Yahudi tinaije, mere Alla Eni tamata titinai. Ile mere tamata rebe sunate nanakwalaije mo, po rebe Ro Misete Ik-basae laleije pine selue kena eni hidupe. Kai tamata Yahudi tinaije, mere tamata rebe ihleke eni hidupe tiare. Tamata ele mere masike isupu isike bei tamata more po Alla Iisikeni.

**Alla Ihukume tamata maka
ono dosare enkena**

3:1-8

3 Me Alla oalje, tamata Yahudi kai tamata Yahudi more esi supu huku-mane sakesa. Po yapine tamata leini esi beteke elere: “Masike sunate tamata Yahudiaru po eono esi mise suike kai Alla mo. Ele mere hoko tamata Yahudiaru esi supu untune sasaisa mo, lesi bei tamata makete, kai sunate mere ekeri untune sasaisa etesi mo.”² Esi tinaije, tamata Yahudiaru esi supu untune boka. Memenaije, le kena ak-menare Alla Ibeteke Eni lepataru etesi.

³ Masike tamata Yahudiaru leini esi lene loko Alla mo po saisa rebe Italukele Ionoe. ⁴ Masike pusue tamatare maka lemaka, po Alla Inkena. Mere saka ak-mena kamale Dauta ibeteke be: “Tuhane, saisa rebe abetekele enkena. Kai masike sae itutuke Ale be Amu atate neune

po namake suke esi naku be Ankena.”†

⁵ Hoko ite ono saisa rebe enkena more, mere eono Alla Eni nkenale selue, po

yapine leini esi beteke be: “Sepo Alla Ihukume ite, hoko Inkena mo.” Mere batuke tamata inoake neka. ⁶ Masike elia lekwe po ele mere mo! Le sepo esi beteke be Alla Ihukume itere enkena mo, hoko Ik-basa kena teu pakala ete tamata mei nusare elia lekwe?

⁷ Po sepo tamata leini esi beteke elere: “Sepo ite lene loko Alla Eni lepate mo, hoko namake eono isike Allare etapa le Iono saisa rebe Italukele. Ele mere hoko Alla Ihukume ite le iteki dosaru yake!”⁸ Sepo mere tinai, hoko ite beteke elere lekwe, “Mise lesire batuke ite ono neune neka leke rekwa nkenale titinai.” Tinai, tamata leini esi tutuke sala kena au be rebai sae me au beteke ele mere lekwe, po mere tinai mo. Tamata rebe esi beteke ele mere suke Alla Ihukumesi.

**Alla Iombe pusue
tamatare maka ono dosa**

3:9-20

⁹ Ite tamata Yahudire ite mise lesi bei tamata makete mo. Au beteke peneka be tamata Yahudi pise tamata Yahudi more, pusue ono dosa peneka. ¹⁰ Lupe Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be:

“Sae kuesa inkena mo, ¹¹ sae kuesa inati Alla Eni lalane mo kai sae kuesa ikotie loko Alla kena rekwa! mo.

¹² Pusue tamata esi hali muli bei Alla peneka;

pususi rekwa lalane misete moneka.

Tinai, sae kuesa iono nkenale moneka!‡

¹³ Kena esi beteke sasaisare emise mo kai eono asomie tamata makete, kai esi lemaka.†

Esi lepare eono tamata makete laleisu kera lupo niakwe rebe esi sasune.§

†3:4 Isi. 51:6

‡3:12 Isi. 14:1-3; 53:2-4

¶3:13 Isi. 5:10

§3:13 Isi. 140:4

¹⁴ Biruisu penu kena kutuke tamata makete kai lepa tiae loko tamata makete. ^{**}

¹⁵ Esi nunu titinai kena bunu tamata.

¹⁶ Esi ono tiae kai susate etika neka.

¹⁷ Lalane rebe eono esi mise suike kai lo-maije esi lulu mo. ^{††}

¹⁸ Kai rilasi le Alla mo. ^{‡‡}

¹⁹ Ite rekwa be lepate meije lekie me Alla Eni lepata rebe lekire ebeteke ete tamata Yahudi rebe esi supu aturane meije. Hoko pusue tamata, tamata Yahudi pise Yahudi mo esi sasaisa mo kena beteke me Alla oal be esi nkena. Alla Iteu peneka be pususe tamatare, penu kena dosa. ²⁰ Tamata sae inkena baue iono saisa rebe me agamare esi hukume mo. Esi tinaije, aturane rebe Alla Iriluke ete tamatare, mere leke ite rekwa iteki dosaru tinai.

Alla Iono tamata iono misete kaiNi

3:21-31

²¹ Po meije Alla Itiluke lalane ete ite leke ite nkena me oalje. Po lalane kena ono nkenale mere baue ite lulu hukume rebe Musa ilekire mo. Kena hukume mere kai bukua rebe akmena nabiaru esi lekire ebeteke lalane kena ono nkenale mere peneka. ²² Alla Eni lalane mere elere: Alla Iono tamata inkena po mahabe ihlaleke loko Yesuse Kristuse. Saisa rebe Alla Iono ete tamatare pusue nesa, Ihbeike sae mo. ²³ Le pusue tamatare ite ono dosa peneka kai ite lau bei Alla Eni nkenale kai Eni misete. ²⁴ Po Alla Ibuka lalane ete ite leke Eni misete, ite seli moneka, po Iriluke neka leke ite nkena. Esi carare elere: Ite supu hlamate le Yesuse Kristuse Imata kena seli iteki dosaru.

²⁵ Alla Iriluke Kristuse Yesuse leke ponike Eni lalakwe eleki Imata, mere saka tanei rebe rilukele ete Alla kena eseli ite, leke ite supu tie bei iteki dosaru, mahabe ite hlaleke loko Yesuse rebe Imata le itere. Alla Iono ele mere kena Iaseluke be sasaisa rebe Iteure tinai. Le kena akmenare masike tamata esi ono dosare po Ihukumesi mo le Itahane lalal. ²⁶ Po meije baue Yesuse Imatare, Alla Iaseluke be Isuka dosare mo, leke ite rekwa be saisa rebe Iteure enkena le Inete tamata esi dosaru. Kai Ibetেকে lekwe be tamata rebe esi ono dosa po esi hlaleke loko Yesuse hoko esi nkena.

²⁷ Ele mere hoko iteki sasaisa mo kena kwakwae ite be bei saisa rebe ite onore eono ite nkena. Le ite nkenare bei hlaleke loko Yesuse Kristuse. ²⁸ Le tamata inkenare bei ilulu saisa rebe lekie me agama Yahudi esi hukume mo po bei ihlaleke loko Yesuse Kristuse.

²⁹ Imi tamata Yahudiaru imi noake be Allare batuke Ioki tamata Yahudi yake, le Ioki tamata Yahudi more lekwe. ³⁰ Imi rekwa mere le Allare batuke esa. Rual pine Iono tamata Yahudiaru esi nkena le esi hlaleke loko Kristuse. Kai rual lekwe pine Iono tamata Yahudi more esi nkena le esi hlaleke loko Kristuse neka.

³¹ Po yapine imi beteke be ite hlaleke loko Kristuse peneka hoko ite hleke hukume rebe Musa ilekire neka. Ele mere mo! Esi tinaije, bei iteki maka hlaleke hoko ite holmate hukume mere.

Abrahame inkena me Alla oalje le ihlaleke lokoI

4:1-8

4 Kwali betaya, meije au lepa loko saisa rebe Yahudiaru esi ntuane mena Abrahame ionore leke inkena me

^{**}3:14 Isi. 10:7

^{††}3:17 Yes. 59:7-8

^{‡‡}3:18 Isi. 36:2

Alla oalje. ²Sepo Alla Iono Abrahame inkenare bei saisa rebe ionore, hoko iisike ruaije yele. Po iisike ruai me Alla oal mo. ³Le Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be, “Abrahame ihlaleke loko Alla, eti Alla Ibeteke be inkena me oalje.”^{¶¶}

⁴Meije conto ete ite. Tamata rebe ikerike isupu gaji. Gaji mere batuke riluke etei mo po eni hake kena supue le ikerike pe. ⁵Po ite nkenare ele mere mo: batuke ite hlaleke iteki atate misete kena supu Alla Eni misete mo, po batuke ite hlaleke loko Ile rebe Itrima suike tamata dosare. Ele mere hoko Alla Iono ite nkena me oal le ite hlaleke lokoI.

⁶Hnaune mere saka akmena kamale Dauta ilepae tamata rebe isupu misete bei Alla kai laleije ndina le Alla Itrimai saka tamata nkenale me oalje, mere selue bei saisa rebe tamata mere ionore mo. Kamale Dauta ibeteke be:

⁷“Tamata rebe Alla Inete loko eni nsalalaru

kai eni dosaru monde, isupu untune elake.

⁸Tamata rebe Alla Ileuke sala etei loko eni dosaru monde, isupu untune elake.”^{§§}

Alla Iono Abrahame inkenare bei sunate mo po bei eni maka hlaleke

4:9-12

⁹Kamale Dauta ibeteke untune elake mere, batuke ete tamata rebe esi sunate lulu agama Yahudi esi hukume mo po ete tamata rebe esi lulu hukume mere more lekwe. Ami beteke peneka be Alla Iono Abrahame inkena me oalje bei ihlaleke lokoIje. ¹⁰Alla Ibeteke Iono Abrahame inkena me oalje kena Abrahame isunate mosa. ¹¹Alla Iono inkena mina pine sunateni. Kai sunateni batuke kena

tanda be inkena me Alla oalje. Mere ite natire be kena ilulu atate sunate mosare, Alla Iono inkenare bei eni maka hlaleke. Bei mere hoko ite pusuma noake be Abrahame Iono amate. Tamata Yahudi mo rebe esi hlaleke loko Tuhane Yesuse esi noake lekwe be Abrahame iono amate etesi le masike esi lulu aturane sunate mo po Alla Ionosi nkena me oal le esi hlaleke loko Yesuse saka Abrahame neka. ¹²Hoko Abrahame iono amate ete tamata rebe esi lulu atate sunate lekwe le iono conto ete pusue tamata Yahudi rebe sunatesi kai rebe esi hlaleke loko Alla lupe Abrahame ihlaleke loko Allare kena sunateni mosare.

Saisa rebe Alla Italuke be Irilukele tamata isupue le esi hlaleke lokoI

4:13-25

¹³Akmenare Alla Italuke Abrahame kai eni anubuaru be namake nusa meije etesi. Alla Italuke ele mere bei Abrahame ilulu hukume rebe Musa ilekire mo po bei ihlaleke loko Alla eti Itrimai saka tamata rebe inkena me oalje. ¹⁴Le sepo tamata Yahudiaru esi supu saisa rebe Alla Italukele le esi lulu saisa rebe Musa ilekire hoko esi hlaleke loko Allare esi untune sae mo, kai saisa rebe Alla Italukele esi supu moneka. ¹⁵Bei tamata esi lulu hukume rebe Musa ilekire mo, hoko esi supu hukumane elake bei Alla. Po sepo Alla Iriluke Eni hukume ete ite mo hoko ite ono sala kena hukume mere mo.

¹⁶Ele mere hoko Alla Iombe ite nkena me oalje bei iteki maka hlaleke leke ite supu hadia rebe Italuke be Iriluke ete Abrahame eni anubuaru pusuisse. Hadia mere batuke Iriluke ete Abrahame eni anubuaru mo po ete pusue tamata rebe esi hlaleke loko Alla lupe Abrahame

^{¶¶}4:3 Atn. 15:6

^{§§}4:8 Isi. 32:1-2

lekwe. Le Abrahame iono amate ete ite pusuma rebe hlaleke loko Allare. ¹⁷ Alla Eni lepate matai me loko Abrahame be, “Au bitike ale kena amate ete tamata nusa toini bokala.”* Abrahame iono amate ete ite pusuma le ihlaleke rame be saisa rebe Alla Italukele namake Ionoe, le Eni kbasa kena ono tamata matale ikwana suike kai Ibeteke be saisa rebe eme mosare namake eme.

¹⁸ Masike Abrahame inoake be isupu kwetele saisa moneka, po ihlaleke loko Alla rame. Bei mere hoko iono amate ete tamata nusa toini bokala. Le kena isupu kwetele mosare Alla Italuke etei peneka be namake isupu kwetele, lupe Eni lepate rebe lekire ebeteke be, “Namake amu anubuaru esi boka titinai.” ¹⁹ Kena mere Abrahame irekwa be isupu kwetele mon-eka le intua kuate peneka. Kai lau mo eni musuna utune esa neka. Kai tapa loko eni bina Sara indote. Po Abrahame ihlaleke ktili titinai. ²⁰ Kokoueni mo po ihlaleke rame loko saisa rebe Alla Italukele etei pende. Ihlaleke tapa ktili kai lesi leneka eti iisike Alla rame. ²¹ Ihlaleke titinai be saisa rebe Alla Italuke pende namake Ionoe. ²² Bei mere hoko me Alla Eni lepate rebe lekire beteke be: “Alla Iono inkena me oalje.” ²³ Lepate rebe lekie mere batuke ete Abrahame ruai mo, ²⁴ po ete ite lekwe. Le ite lekwe Alla Iono ite nkena me oal le ite hlaleke loko Alla rebe Iono iteki Tuhane Yesuse Ik-wana suike pende. ²⁵ Yesuse Iriluke ruaI leke bunuI kena seli iteki dosaru, eleki Alla Iono Ikwana suike leke Iono ite nkena me oalje.

Ono mise suike kai Alla

5:1-11

5 Kwali betaya, pamuli meije ite ono nkena me Alla oal peneka le ite hlaleke loko Yesuse. Ele mere hoko ite

ono mise suike kai Allare baue iteki Tuhane Yesuse Kristuse. ² Le pamuli meije ite supu lalane kena Alla Iaseluke Eni misete ete ite, mere bei saisa rebe Yesuse Ionore le ite hlaleke lokoIje. Ite lalemaru ndina lekwe le ite hlaleke be roma petu sae me ite selu Alla Eni kbasare kai Eni hitate elake. ³ Batuke mere mo po ite supu susate, ite lalemaru ndina le ite rekwa be bei ite supu susate, hoko ite tahane lale. ⁴ Sepo ite tahane lale tekwa hoko ite lesi kena ite supu teheke. Sepo iteki atate ele mere hoko mere eono ite tolare hidupe ete Alla, namake Iono saisa rebe Ibeteke pende. ⁵ Ite tolare hidupe ete Alla ele mere, eono ite kaplalema mo le namake Alla Iriluke pusue rebe Italuke ete itere. Ite rekwa mere le Alla Eni misete ekbasae ite lalemaru peneka. Iono pusue meru baue Eni Ro Misete Ikbasae ite lalemaru.

⁶ Le Alla Ioki itere elere: ite ktili kena ono hlamate ite ruama bei iteki dosare mo, po Alla Iaseluke Eni misete ete ite, hoko kena petu rebe Alla Iteure, Kristuse ruaI mata ete ite peneka, eleyo kena mere ite lene loko Alla mo. ⁷ Pi-asare, tamata rebe isuka kena mata ete tamata makete sae mo, masike eni hidupe nkena. Po ete tamata rebe iono misete ete tamata makete hoko tamata sae isuka kena mata lei piseo. ⁸ Po Alla Eni misete elesi bei mere, le kena ite ono dosa sare Alla Iaseluke Eni lale misete ete ite peneka. Mere Kristuse Imata ete itere.

⁹ Hoko ite nkena me Alla oal peneka le Kristuse Eni lalakwe ponikele kena seli iteki dosaru. Bei mere hoko ite rekwa ntoli peneka be namake Yesuse Ihlamate ite bei Alla Eni nasute kena nusare kohore. ¹⁰ Kena Alla Inasuke ite, ruaI erI ono mise suike kai ite baue Eni Nanare Imatare. Hoko meije ite mise suike kaiNi

*4:17 Atn. 17:5

peneka, kai Yesuse Ihidupe, kai Eri rue kai ite rame. Bei mere hoko ite rek-wae ntoli be kena nusare kohore ite hla-mate bei Eni hukume. ¹¹ Kai batuke mere mo, po ite lalema ndina le iteki hubun-gane kai Alla rebe ite supue baue iteki Tuhane Yesuse Kristuse. Le baue Kris-tuse, hoko pamuli meije ite mise suike kai Alla peneka.

Bandine Adame kai Kristuse

5:12-21

¹² Tamata mei nusare esi supu dosare menai bei tamata esa, le ilene loko Alla Eni pletare mo. Ile mere Adame. Kai bei eni dosare pine tamata mei nusare esi mata. Bei Adame eni dosare, eni anubuaru pususi supu dosa. Ele mere hoko pusue tamata mei nusare mata. ¹³ Akmena kena hukume rebe Musa ilekire sae mosare, tamata iono dosa peneka. Po tutuke tamata le dosare mosa le aturane sae mosa. ¹⁴ Masike ele mere po bei kena Adame eti roma Musare, matale etapa rame eleki pusue tamatare namake mata. Masike tamata esi ono lulu Adame ilene loko Alla Eni pletare mo po esi mata le esi dosaru.

Hoko Adame saka Yesuse Kristuse, rebe Iluake pamulire: Saisa rebe Adame ionore pusue tamata esi supu esi hasile. Ele mere lekwe, saisa rebe Yesuse Ionore pusue tamata esi supu esi hasile. ¹⁵ Po saisa rebe luasi onore sakesa mo. Le Alla Eni misete, elesi bei Adame eni nsalale. Bei Adame ruai eni nsalale pusue tamata esi mata. Po bei Eni lale misete hoko Iriluke hadia ete pusue tamata baue Yesuse Kristuse. ¹⁶ Hadia rebe Alla Iriluke ete tamatare tebikele bei Adame eni dosare. Tamata sae eni dosa rebe ilulu Alla Eni pletare more eono pusue supu teu pakala me oalje kai supu hukume. Alla Eni hadia mere Irana tamata esi dosaru kai ibeteke be esi nkeno me oalje. ¹⁷ Le bei tamata esa

iono dosa esi hasile pusue tamatare suke mata. Kai saisa rebe Ile Esa, Yesuse Kris-tuse Ionore ela lesi leneka. Le beiNi pine Alla Iriluke misete ete tamata bokala kai esi nkenare esi seli sasaisa moneka. Kai baue Yesuse Kristuse, namake ite kbaso mei nusa.

¹⁸ Hoko bei tamata esa iono nsalale eono pusue tamata esi supu hukume. Ele mere lekwe, bei tamata esa ilulu Alla Eni sukare, pusue tamata esi supu tie bei nsalale kai supu nkeno me Alla oal kai supu rue mise eti pela. ¹⁹ Kai lupe tamata bokala esi supu dosa, le tamata esa ilulu Alla Eni pletare mo. Ele mere lekwe, tamata bokala esi nkenare bei tamata esa ilulu Alla Eni pletare.

²⁰ Hukume rebe Musa ilekie mere Alla Iriluke leke tamata irekwa be iono dosa peneka, le lulu hukume rebe Musa ilekire, esi ono sala bokala peneka. Masike tamata iono dosa rame po Alla Eni misete lesi bei dosare. ²¹ Kena ak-menare dosare ekbaso ktili kena pusue iteki hidupe hoko suke ite supu hukume, mata kai rue lau bei Alla. Po pamuli meije, Alla Ioki ite, Eni kbasare ela titi-nai kena iteki hidupe. Ioki ite hoko Ibeteke be ite nkeno me oal kai Iriluke hidupe misete ete ite baue iteki Tuhane Yesuse Kristuse eti pela.

Dosare kbasae ite moneka le ite esa kai Kristuse peneka

6:1-14

6 Kwali betaya, Alla Iampune iteki dosaru bei Eni misete ete ite. Po yapine leine esi noake elere: “Sepo Alla Iaseluke Eni lale misete ete tamata maka ono dosare, hoko mise lesi ite ono dosa rame leke Alla Iaseluke Eni lale misete ete ite rame.” ² Ele mere mo! Le dosare ekbasae ite moneka, hoko ite ono dosa moneka. ³ Imi nete! Kena baptise ite leke ite esa kai Kristuse Yesuse, mere saka Ite mata sakesa kaiNe neka. ⁴ Hoko

kena baptise itere, mere saka hnouke ite sakesa kai Kristuse kai ite mata sakesa kaiNi, leke kena Ikwana suike le AmaI Eni kbasarebe ehitare, ite sakesa kaiNi eleki ite kusu hidupe beluke.

⁵Hoko, sepo ite esa kai Kristuse kena Eni matale, ite supu kwana suike bei matale sakesa kaiNi titinai peneka. ⁶Ite rekwa peneka be iteki sifate takwaline emata sakesa kai Kristuse me ai tutine peneka leke ite lulu tamata eni sifate maka ono dosare moneka kai leke dosare ekbasae ite moneka. ⁷Esi contore tamata rebe imata pende dosare kbasaeni moneka.

⁸Sepo ite mata sakesa kai Kristuse titinai peneka hoko ite hlaleke be namake ite hidupe sakesa kaiNi. ⁹Le ite rekwa be Kristuse Ikwana suike peneka kai Imata suike moneka, hoko matale ekbaseNi moneka. ¹⁰Kristuse Imatare batuke rebai esa kena Inabu dosare eti pela. Kai meije Ihidupe rame leke lulu Alla Eni sukare.

¹¹Imi lekwe suke imi noake be imi mata sakesa kai Kristuse Yesuse peneka, eti dosare kbasae imi moneka, kai meije imi esa kaiNi peneka hoko imi hidupe lulu Alla Eni sukare.

¹²Ele mere hoko imi sebeie dosare kbasae imi hidupe mei nusa meije yake leke imi lulu imi lale neune yake. ¹³Kai imi pake nanakwalami kena ono tia yake leke imi supu dosa yeke. Po imi riluke nanakwalami ete Alla le imi supu hetie bei matale kena kwanale peneka. Imi riluke pusue nanakwalami ete Alla leke imi ono saisa rebe Isukare. ¹⁴Le ete itere, dosare kbasae ite moneka. Ite rekwa be hukume rebe Musa ilekire ekbasae ite moneka. Hoko meije ite hlaleke kai supu misete bei Alla peneka.

Dosare ekbasae ite saka elake ipletae eni tamata makerike yake

6:15-23

¹⁵Hoko pamuli meije hukume rebe Musa ilekire ekbasae ite moneka kai Alla Iaseluke Eni misete ete ite. Po yapine tamata leini me esi ombe, “Sepo ele mere hoko sebei ite ono dosa rame neka,” mere tinai mo. ¹⁶Imi rekwa be sepo imi naku kena kerike ete sae peneka hoko imi lene loko tamata mere le imi ono tamata makerike ete ile mere peneka. Dosa kai lene loko Allare ele mere lekwe. Sepo imi ono dosa, hoko namake dosare kbasae imi, esi hasile namake imi mata kai rue lau bei Alla. Po sepo imi lene loko Alla hoko namake Ipletae imi eleki imi hidupe nkena. ¹⁷Akmena kena imi hlaleke loko Yesuse mosare dosare kbasae imi sa, po ite kotie trima kasi boka bei Alla le pamuli meije imi lulu hnaune misete rebe riluke ete imire pende. ¹⁸Hoko dosare ekbasae imi moneka kai imi ono Alla Eni tamata makerike kena ono Eni sukare.

¹⁹Kwali betaya, imire saka kwete tone rebe irekwa Alla Eni hnaunaru mise mosa, hoko au umpamae saka tamata makerike leke imi nati auku lepataru. Akmenare imi riluke nanakwalami kena dosare kbasaele hoko neune tapa rame. Po pamuli meije saka mere lekwe, suke Alla Ipletae imi leke imi ono nkenale me Alla oalje leke imi hidupe batuke Alla ruaI Enie rebe dosa sae mo.

²⁰Akmena kena imi ono dosa sare, imi ono lulu Alla Eni sukare mosa. ²¹Kena mere imi supu untune sasaisa mo bei yelu rebe pamuli meije imi asomi kena onore. Yelu meru batuke ekeri imi kena matale kai rue lau bei Alla. ²²Po pamuli meije dosare kbasae imi moneka kai imi ono Alla Eni tamata makerike peneka. Mere untune elake titinai ete imi hidupe kai eono imi rue kai Alla eti pela. ²³Le

ono dosare ekeri kena matale kai rue lau bei Alla. Po tamata rebe esi esa kai iteki Tuhane Kristuse Yesuse pende, esi supu rue kai Alla eti pela.

**Hukume rebe Musa ilekire
ekbasae ite moneka
le ite esa kai Kristuse peneka**

7:1-6

7 Kwali betaya imi! Au leki meije ete imi rebe rekwa hukume pende. Imi rekwa be hukume mere ekbasae tamatare kena eri kwana sa. Sepo imata peneka hoko hukume mere ekbasaeni moneka. ²Umpamare, bina rebe ikai pende, lulu hukume, bina mere hukume maka kaije ekbasaeni kena eni mokwai eri rue sa. Po sepo eni mokwai imata peneka hoko hukume maka kaije ekbasaeni moneka. ³Sepo bina mere irue kai mokwai makete kena eni mokwai eri rue sa, hoko bina mere isablia. Po sepo eni mokwai mata peneka, hoko lulu hukume bina mere hukume kbasaeeni moneka. Kai sepo ikai kai mokwai makete hoko bina mere isablia mo.

⁴Hoko kwali betaya, mere sakesa kai itere neka. Musa eni hukume ekbasae ite moneka le sakesa kai ite mata sakesa kai Kristuse kena ai tutine peneka. Itere Yesuse rebe Ikwana suike Enie hoko ite ono misete kai hidupe holmate Alla. ⁵Le akmena kena ite hlaleke loko Yesuse mosare iteki hidupe lulu tamata eni sifate kena ono neune. Kai kena ite rekwa Musa Eni hukume mere, iteki lale neune tapa rame eleki ite ono dosa rebe eono ite rue lau bei Allare. ⁶Po pamuli meije Musa eni hukume ekbasae ite moneka le saka ite mata sakesa kai Kristuse peneka. Hoko ite rekwa bei layani Alla peneka. Po ite layani Allare bei ite lulu Musa eni hukume lupe akmenare mo, po ite lulu lalane beluke kena layaniNi le Eni Rore Itapa kai Ikbasae ite.

**Hukume rebe Musa ilekire eono ite
rekwa nkenale kai nsalale**

7:7-13

⁷Akmenare au beteke be bei Kristuse pine hukume rebe Musa ilekire ekbasae imi moneka. Masike ele mere po ite noake be hukume mere emise mo yake. Au rekware ele mere mo. Hukume mere mise le eatetuke au leke au rekwa dosare. Hukume mere ebeteke be: "Lale loko tamata makete eni tanei yake." Po sepo ebeteke ele mere mo, hoko au rekwa be lale loko tamata makete eni taneije sala mo. ⁸Po kena au rekwa hukume rebe Musa ilekire, laleku loko saisa neka kena ono dosa, eleki auku lale neune etapa rame. Sepo hukume mere sae mo, hoko saisa etutuke au le auku dosare mo, hoko dosare kbasae au mo.

⁹Akmena au hidupe, au rekwa hukume mere mo hoko au noake auku hidupe mise. Po kena au rekwa hukume mere, lalekue titinai kena noake dosare me auku hidupe. Le auku dosaru boka titinai, ¹⁰hoko namake au supu hukume au mata kai rue lau bei Alla eti pela. Memenaije au rekwa be hukume mere Tuhane Irlukele kena eliku hlamate ete au, eleyo mo le eono au supu hukume au mata kai rue lau bei Alla eti pela. ¹¹Bei hukume mere pine au supu lemame kena au ono dosa le au noake be au supu hlamate baue hukume mere, eleyo mo le namake eono au supu hukume au mata kai rue lau bei Alla eti pela.

¹²Hoko kwali betaya, hukume mere emise titinai le ebei Alla kai saisa rebe ebetekele, emise titinai kai enkena. ¹³Po yapine imi noake be hukume rebe Musai ilekire emise eleyo mere eono au supu hukume au mata kai rue lau bei Alla eti pela. Ele mere mo! Dosa mere pine eono au supu hukume kai mata, kai dosare epake hukume misete mere, eono

au supu hukume kai au mata. Hoko au rekwa ntoli be auku dosare emei laleku kai dosare neune.

Ite ktili kena ono nkenale lulu hukume rebe Musa ilekire mo

7:14-26

¹⁴ Ite rekwa be hukume rebe Musa ilekire enkena titinai le ebei Alla Eni Rore, po aure tamata rebe iktili kena ono misete mo. Dosare ekbasae aure saka paksa tamata sae kena iono tamata mak-erike. ¹⁵ Au rekwa mo be le mula pine au ono ele mere. Le saisa nkenale rebe laleku kena onore, au supu ono mo. Po dosa rebe au suka more, au onoe. ¹⁶ Po saisa rebe au onore tebikela bei rebe laleku kena onore hoko kaplaleku. Mere easeluke be au akue hukume mere mise. ¹⁷ Hoko laleku kena ono ele mere mo po dosa rebe emei lalekue akbasae au kena onoe. ¹⁸ Le au rekwa be mei lalekue saisa misete sae kwale mo le auku sifate saka tamata maka ono dosa. Laleku kena ono misete po au ktili kena ono mo. ¹⁹ Au ono yelu miseta rebe au suka onore mo. Po au hali kena ono yelu tiaf rebe au suka ono more. ²⁰ Po sepo au ono yelu rebe au suka kena onore mo hoko mere au ono mo po mere dosare ekbasae au kena onoe.

²¹ Hoko auku hidupe eono ele mere. Laleku kena ono misete, po rebe au onore batuke tiaf. ²² Le laleku titinai kena lulu Alla Eni pletare, ²³ po au meije, dosare kbasae laleku kai dosare lelie auku suka kena lulu Alla Eni hukume. Hoko saka au supu lo kena dosare esi kbasae rebe mei lalekue. ²⁴ Silaka! Au noake ele meije namake au rue lau bei Tuhane. Sire pine isupu ono au hlamate bei pusue meiju? ²⁵ Bei mere hoko au kotie trima kasi bei Alla le Ikbasae kena Ihlamate au bei dosa rebe ekbasae nanakwalakue baue iteki Tuhane Yesuse Kristuse.

Bei pusue meru hoko kwali betaya, ite selu mimise kena Yesuse Kristuse Itapa au mosare, mei lalekue au suka titinai kena riluke nanakwalakue kena lulu Alla Eni hukume, po bei auku sifate tamatare eti au lulu dosare neka.

Ro Misete Iriluke ktiline ete ite leke ite hidupe lulu Alla Eni sukare

8:1-13

8 Kwali betaya, itea rebe esa kai Kristuse Yesuse pende kena meije Alla Ihukume ite moneka. ² Le ite esa kai Kristuse Yesuse, hoko Ro Misete Iriluke hidupe beluke ete ite kai Itie ite bei kbasae rebe eono ite supu dosa kai rue lau bei Allare. ³ Le hukume rebe Musa ilekire, etie ite bei dosare esi kbasae saisa mo le ite tamatare ktili kena lulu hukume mere mo. Po Alla Itie ite bei dosare esi kbasae le Iulake Eni Nanare Ilomei nusa kena seli iteki dosaru. Kena mere Eni Nanane mere saka ite tamata dosa meije neka po Iono dosa mo. Eleki Imata lulu Alla Eni sukare. Alla Inabu dosare esi kbasae baue Ihukume Eni Nanare le itere ele mere. ⁴ Alla Iono ele mere leke ite nkena me oalje, saka tamata esi lulu Eni suka rebe me hukume rebe Musa ilekire. Meije ite lulu tamata eni sifate maka ono neune mo, po ite lulu Ro Misete Eni sukare.

⁵ Sire pine ilulu tamata eni sifate, inoake tamata eni sifate tiaf. Po tamata rebe ihidupe lulu Alla Eni Rore, inoake yelu rebe Alla Eni Rore Isukare. ⁶ Sepo tamata eni sifate kbasae lalemi hoko imi ono dosa, hoko namake imi rue lau bei Alla. Po sepo imi noake saisa rebe Alla Eni Rore Isukare rame, namake lalemi ndene kai imi rue kai Alla eti pela. ⁷ Sepo tamata eni sifate ekbasae sae eni maka noake hoko iono musu kai Alla. Le tamata mere ilene loko Alla Eni hukume mo. Isuka kena lulu hukume mere po saisa moneka. ⁸ Sie rebe esi lulu tamata

eni sifate esi ono saisa rebe Alla Isukare, saisa mo.

⁹Po imi hidupe lulu tamata eni sifate rebe eono dosare mo, hoko imi hidupe lulu Alla Eni Rore le Alla Ikbasae laleimu. Sie rebe Kristuse Eni Rore kbasaei more, Yesuse Kristuse Eni tamata kenasi mo. ¹⁰Po sepo Kristuse Ikbasae lalemi, hoko masike nanakwalaimu mata le dosare po Ro Misete Iono imi supu rue kai Alla eti pela le Iono imi nkeni me Alla oal. ¹¹Alla Iono Yesuse Kristuse Ikwana suike. Hoko sepo Alla Eni Rore Ikbasae imi hoko imi kwana suike lekwe. Iono ele mere le Eni Rore kbasae imi laleimu.

¹²Ele mere hoko kwali betaya, ite trima Alla Eni Rore rebe pletae ite kena ono misete. Iulake ite kena lulu tamata eni sifate rebe keru kena ono dosare mo. ¹³Le sepo imi hidupe lulu tamata eni sifate hoko imi rue lau bei Alla. Po sepo imi lulu Alla Eni Rore leke imi lulu suike imi sifate rebe ono dosare moneka hoko namake imi rue kai Alla eti pela.

**Bei Ro Misete pine ite rekwa be
itere Alla Eni nanai**

8:14-17

¹⁴Sire pine Alla Eni Rore pletaeni, ile mere Alla Eni nanai. ¹⁵Akmena kena hukume rebe Musa ilekire ekbasae ite sare, ite hidupe saka tamata makerike rebe eni kbasae sae mo kai ite rilama le Alla Ihukume tamatare. Po pamuli meije ite rilama moneka le Alla Eni Rore Ikbasae ite. Alla Eni Rore Iono ite kena Alla Eni nanai. Kai bei Alla Eni Rore Eni kbasae, eti ite kotie Allare iteki Amate. ¹⁶Alla Eni Rore kerike kena ite lalemaru eleki Ibeteke ete ite be itere Alla Eni nanai. ¹⁷Sepo itere Eni nanai hoko ite supu misete rebe Alla Iaknekaele ete eni nanaru. Saisa rebe Alla Iaknekaele ete Kristuse kena Irilukele eteIje ite supu sakesa kaiNe neka. Le sepo ite supu

susate sakesa kai Kristuse hoko ite supu holmate sakesa kaiNe neka.

Supu holmate eti pela

8:18-25

¹⁸Kwali betaya, kbasae saka hitate elake rebe tatike pine Alla Iriluke ete itere, ela lesi bei susate rebe ite supue kena meije. ¹⁹Pusue rebe mei nusare namake titinai loko petu kena Alla Iaseluke be itere Eni nanai rebe iteki kbasae ela titinaije. ²⁰Le nusa meije kai pusue rebe mei kenare supu kutuke peneka eti supu sasaisa misete rebe Alla Inoake be namake nusa meije supure. Mere bei nusare esi sukare mo po Alla Iteu ele mere peneka. Hoko pusue namake kai hlaleke elere: ²¹kena petu sae me taneaia mei nusa meije atialu bei kbasae rebe ati-aule moneka, kai usupu tie kai usupu holmate sakesa kai Alla Eni nanaru.

²²Le ite rekwa be roma meije pusue taneaia mei nusa meije unala le usupu kera saka binare isupu kera kena ru-ele kwetele. ²³Kai batuke yelu mei nusa meije unala mo, po itea rebe Alla Iriluke Eni Rore akmena ete itere, ite klake lekwe, le ite namake petu rebe Alla Iriluke pelae saisa rebe Italukele ete Eni nanaru be: namake ite supu nanakwala beluke rebe emata moneka. ²⁴Le kena meije Alla Iono hlamate ite peneka, po ite hlaleke kai namake pusue rebe Italukele ete itere sa. Po sepo saisa rebe ite hlalekele ite supu peneka hoko ite namake moneka. Le sae ihlaleke loko saisa rebe isupure moneka. ²⁵Po saisa rebe ite hlaleke be namake pine ite supure, kena meije ite supu mosa hoko ite namake rame.

**Kena ite kotie loko Allare,
Ro Misete Itapa ite**

8:26-27

²⁶Sepo ite ktili mo hoko Alla Eni Rore Iluake kena Itapa ite, le kotie loko Alla

eliare ite rekwa mo. Hoko Ro mere rual luake loko Alla kena Ikotie seli ite. Kena Ro mere Ikotie loko Allare, ilepae lepate rebe lesi bei tamata eni lepate.^{† 27} Hoko Alla rebe Irekwa tamata laleije, Inati Rore Eni sukare le Ro mere Ikotie loko Alla ete Alla Eni tamataru kai Ilulu Alla Eni sukare.

**Lale ndinate, susate, mata
kweli rebe ite supure
Alla Iono ekeri ite kena misete**

8:28-30

²⁸ Kwali betaya, ite pusuma rebe oki Alla rebe Ikoti ite kena lulu Eni suka rebe Inoake pende, ite rekwa be saisa rebe ite supu kena iteki hidupe meije namake Alla Iono mise. ²⁹ Le ite rebe Alla Ibitike itere, Iteu ite bei akmena sa kena ite lulu Eni Nanae Yesuse Kristuse Eni sifate. Hoko ite kai Yesuse kwali-toi. Kai Alla IonoI kena kwete mena bei ite pusuma rebe hlaleke lokoIje. ³⁰ Hoko Alla Ibitike ite kai Ikoti ite kena hlaleke lokoI. Kai Iono ite nkena. Kai namake Iono iteki sifate mise titinai.

**Masike ite supu susate sasaisa neka
po Yesuse Kristuse
Iaseluke Eni misete ete ite**

8:31-39

³¹ Sepo ite rekwa titinai peneka le Alla Eni misete ete itere eono ite lalemaru ktili, hoko sae ilesi ite moneka le Alla Ikele le ite. ³² Eni Nanare rual yo laleIje noai mo kena IrilukeNi ete ite pusuma kena iteki misete. Hoko yelu maketa lekwe Irilukele ete itere neka. ³³ Alla Ibitike ite hoko me Alla oalje sae ileuke sala ete ite moneka le Iteu be ite nkena. ³⁴ Tinai, sae ileuke sala ete ite moneka le Kristuse Yesuse rual kele le ite. Imata

peneka po Ikwana suike bei matale kai meije Irue lupu kai Alla kena otoi maka kbasa lakwai esare. Ete mere Ikotie loko Alla ete ite. ³⁵ Sae ilake Yesuse bei Eni maka oki itere moneka. Ite supu silaka, pise supu lasa pise supu teta, pise tia sene pise tanei sae mo, pise supu mata po Alla Iaseluke Eni misete kena iteki hidupe. ³⁶ Hoko saka Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be:

“Tuhane, bei Ale pine pela peture
ami rue kena supu matale.

Esi ono ami saka domba

rebe ono kena ribi esi mokane nere.”[‡]

³⁷ Masike ite supu pusue meru po enabu ite mo. Po itere saka tamata rebe esi ktili lesi kena lisare, le Yesuse Kristuse Ioki ite. ³⁸ Au hlaleke be masike ite mata, pise kena ite hidupe masike malekate pise sie rebe esi kbasa kena meije, pise petu pamuliaru lekwe, ³⁹ yelu rebe uk-basa ndete lanite pise yelu mei nusa, pise saisa makete lekwe, pusulu lake rua Alla Ioki itere mo, lupe Iaselukele baue iteki Tuhane, Kristuse Yesuse pende.

**Pauluse isusa le eni tamataru
esi hlaleke loko Yesuse mo**

9:1-5

9 Saisa rebe tatike pine au beteke meije tinai le aure Kristuse Enie. Au lemake mo! Laleku meije Alla Eni Rore Ikbasaale, kai Iono au rekwa be au beteke meije tinai. ² Au susa titinai kai laleku ekeri titinai ³ le tamata Yahudia boka esi suka hlaleke loko Yesuse mo. Eteise, au suka kena Alla Ikutuke au kai Ipoie au bei Yesuse Kristuse leine, mahabe pusue meru eono esi hlamate. ⁴ Le bei akmena sa, tamata Yahudiaru esi supu untune elake peneka. Siere tamata Israele le Alla Ibitikesi kena Eni nanae

[†]8:26 Ayate meije tamata leini esi natire be Ro Misete rual lepae saisa rebe emei ite lalema, rebe kena ite kotie loko Allare ite lepae mo.

[‡]8:36 Isi. 44:23

kai laseluke Eni kbasa rebe hita lakwai esare etesi. Ile pine Ibetেকে saisa rebe namake Irilukele eteise kai Iriluke hukume rebe Musa ilekire etesi. Alla laseluke cara rebe tinai kena tatu lokoIje etesi. Kai yelu bokala rebe Italuke eteise.⁵ Yahudiaru esi ntuanu menaru: Abrahame, Isake kai Yakupe Alla Ibitikesei. Kai Ile rebe Alla IulakeNi kena Iono hlamate tamatare, kena Iono tamatare, Irulu beisi. Yesuse Ikbasale lesi bei sasaisa neka. Rualje Alla hoko suke holmateI eti pela![¶] Amine.

**Abrahame eni anubuaru pususi
supu saisa rebe Alla Italuke
ete tamata rebe Ibitikeise mo**

9:6-9

⁶ Kwali betaya, pamuli meije tamata Yahudia boka esi suka hlaleke loko Yesuse Kristuse mo, po mere elake Alla Iriluke saisa rebe Italukele ete Abrahame, Isake kai Yakupe mo. Le pusue tamata Yahudi esi rulu bei Israele mo, rebe Alla Ibitikesei kena Eni tamatare. ⁷ Ele mere lekwe, Abrahame eni anubuaru pususi mo, rebe Alla Inoakesi kena esi supu saisa rebe Italukele. Po Ibitike Isake kena isupu saisa rebe Italuke pende. Le Alla Ibetেকে ete Abrahame be: “Batuke Isake eni anubuaru pine betেকেise amu anubu.”[§] ⁸ Mere be, Abrahame eni anubu rebe esi ono Alla Eni nanare batuke anubua rebe Alla Italukeise, po pusue Abrahame eni anubuaru mo. ⁹ Abrahame eni nanae Isake, rueleije lulu Alla Italuke ete Abrahame. Alla Italuke Abrahame kena eni nanae Isake elere: “Kena Au luake

musune suike Sara iruele kwete mokwai sae peneka.”^{**}

**Alla bitike tamata leke supu saisa
rebe Italukele lulu Eni sukare**

9:10-18

¹⁰ Batuke mere mo po ite selue kena Esau kai Yakupe, bei luaise Alla Ibitike sae eteI. Ripka iruele kwete mokwai ktebala lua, amaisi kena Isake, tamata Yahudiaru esi ntuanu mena. ¹¹ Kena kwetela lua meru ruelesi mosa, kai esi ono sasaisa mosa kena ite selu be emise pise more, po kena mere Alla Ibitike andia bei luasi rebe Iriluke misete eteije peneka. ¹² Alla Ibetেকে ete Ribka peneka be, “Kwete menare namake itatu loko kwete mulire.”^{††} ¹³ Mere saka Alla Eni lepate rebe lekire ebetেকে lekwe be: “Au aseluke lale misete ete Yakupe po Au aseluke ete Esau mo.”^{‡‡}

¹⁴ Ele mere hoko tamata leini esi ombe, “Sepo Alla Ibitike sae yo saere mo, hoko Alla Iteu sasaisare enkena mo.” Beteke ele mere yake. Le saisa rebe Alla Iteure enkena. ¹⁵ Le Alla Ibetেকে loko Musa be, “Au oki sie rebe laleKu kena okise. Kai Au aseluke lale misete ete sie rebe Au suka aseluke lale misete eteise.”^{¶¶}

¹⁶ Hoko saisa rebe Alla Iteure, mere selue bei tamata eni sukare mo kai tamata eni makerike mo, po bei Alla Eni lale misete ete sie rebe Ililakeise. ¹⁷ Nete loko akmena Alla Eni lepate ete kamale Mesire be, “Au bitike ale kena kamale, lulu Auku sukare. Leke bei ale, Au aseluke Auku kbasare kai leke pusue tamata mei

[¶]9:5 Kena terjemahane makete ebetেকে be: Isike Alla eti pela.

[§]9:7 Atn. 21:12

^{**}9:9 Atn. 18:10

^{††}9:12 Atn. 25:23

^{‡‡}9:13 Mal. 1:2-3

^{¶¶}9:15 Sir. 33:19

nusare esi holmate Au.”^{§§} ¹⁸Hoko Alla laleije noa sae sepo Isuka ele mere, kai Iono sae ulu buaije ela sepo Isuka ele mere lekwe.

**Alla Inasuke tamata leini yo
lalelje mise ete tamata leini**

9:19-24

¹⁹Yapine sae bei imi ibeteke loko au be, “Ele mere hoko mise mo, sepo Alla lleuke sala ete tamata, le pususi lulu Eni sukare.” ²⁰Po kwali betaya imi! Itere tamata neka. Imi lelie Alla yake. Pote kena atnane bunare ebeteke loko tamata maka ono pote mo be, “Le mula pine aono au ele meije?” ²¹Ile rebe iono pote mere sebeie ionoe lulu laleije neka. Bei tapele ului esa ile mere iono pota lua. Saere mise kai saere mise remo.

²²Hoko Alla lekwe, Ikbasa kena ono saisa neka lulu Eni sukare. LaleI kena laseluke Eni nasute kai Eni kbasare. Po Itahane laleI loko sie rebe suke esi supu hukume le esi ono Inasure. ²³Alla laleI lekwe kena Irluke misete elake titinai ete ite rebe Ioki itere. Iaknekae ite peneka kena supu misete mere. ²⁴Ikoti ite peneka. Ikoti batuke tamata Yahudi mo po tamata Yahudi more lekwe.

**Alla Ibitike batuke tamata Yahudi
mo po tamata Yahudi more lekwe**

9:25-29

²⁵Kena buku rebe nabi Hosea ilekire, Alla Ibeteke be:

“Tamata rebe Auku tamata kenasi more, namake Au kotise Auku tamata.

Tamata rebe Au okisi more, namake Au okisi lekwe.”^{*}

²⁶Kai Ibeteke lekwe be:

“Akmenare Auku tamata kena imi mo, po pamuli meije kotie imire Alla rebe Irue eti pelare Eni nanae.”[†]

²⁷Alla Ibeteke ete tamata rebe Israela more ele mere.

Po Eni lepate loko tamata Israelaru baue nabi Yesaya be:

“Masike tamata Israelaru esi boka saka ume ndau meite

po rebe esi hlamate boka mo.

²⁸Le lau mo Tuhane Iteu pakala ete pusue tamata mei nusa meije neka. Iono mere tinai.

Petu kena Ionore, Isoae moneka.”[‡]

²⁹Nabi Yesaya Ibeteke lekwe be:

“Sepo Alla rebe Ipletæ pusue yelu mei nusa meije

Isebeie anubu esa pise lua ete ite mo, hoko itere saka tamata me kota Sodome kai Gomorare peneka.”[¶]

**Tamata Yahudiaru esi lulu
lalane tinai leke esi nkena**

9:30-10:4

³⁰Hoko kwali betaya, mere esi natire elere: Tamata Yahudi more esi atula kena esi nkena me Alla oal mo, po bei esi hlaleke loko Yesuse Kristuse hoko Alla Iono esi nkena me oal. ³¹Po ete tamata Yahudiaru, esi atula titinai kena lulu hukume leke esi nkena me Alla oal, po saisa mo. ³²Saisa mo le esi ono mere esi hlaleke loko Yesuse Kristuse mo, po batuke esi lulu hukume. Le esi ombe tinake lulu hukume, Alla Itrimasi. Esi suka lalane baue Yesuse mo hoko mere saka pahburuesi kena batu elake. ³³Kena Alla Eni lepate rebe lekire, elepae loko Yesuse elere:

“Imi lene meije mimise.

^{§§}9:17 Sir. 9:16

^{*}9:25 Hos. 2:22

[†]9:26 Hos. 1:10

[‡]9:28 Yes. 10:22, 23

[¶]9:29 Yes. 1:9

Ndete kota Sione, Au bitike kamale sae, mere Au umpamaeNi kena batu sae. Batu mere tamata pahburuesi kenae eti esi koli le esi hlaleke loko Kamale mere mo.

Po tamata rebe esi hlaleke lokoIje kaplalesi mo
le namake esi supu saisa rebe Italuke eteise.”⁸

10 Kwali betaya rebe iteki maka hlaleke sakesa, laleku titinai kena auku tamata Yahudiaru esi supu hlamate. Hoko au kotie loko Alla ktili titinai etesi. ²Saisa rebe au beteke meije tinai. Tamata Yahudiaru esi nkwakwa titinai kena lulu Alla Eni hukume. Po esi rekwa lalane nkenale rebe Alla Irilukele leke esi nkena me oalje mo. ³Esi rekwa lalane rebe Alla Iakneka eteise mo. Esi suka kena lulu Kristuse mo leke esi nkena me Alla oalje. Batuke esi lulu esi sukare kena lulu hukume rebe Musa ilekire leke esi nkena. ⁴Hukume mere, Kristuse Ilulu peneka^{**}. Hoko sire rebe ihlaleke loko Kristuse, inkena me Alla oal.

Alla Ikbasa kena Ihlamate sia neka rebe ihlaleke loko Yesuse

10:5-17

⁵Kwali betaya, akmenare Musa ibeteke be: “Sire pine isuka lulu hukume rebe ilekire leke inkenare, isupu hidupe misete sepo iatula kena lulu hukume mere.” ⁶⁻⁷Po lepata me lekwe rebe akmena Musa ilekire be, sepo ite hlaleke loko Alla hoko ite nkena me oalje.

Lepata meru elere:

“Anoake be namake sire isa lolete surgare
me lalemu yanoma.
Pise sire irulu lope tamata matalaru esi nusare yanoma.”^{††}

Lepata meru esi natire elere: ite perlu sa lolete surgare kena nikwa hlamate mon-eka, le Kristuse Irulu mei nusa meije loko ite peneka. Ite lekwe ite ruleru lope tamata matalaru esi nusare kena nikwa saisa rebe misete moneka le Krituse ikwana suike bei matala peneka leke ite supu misete baueNi.” ⁸Musa Ibeteke elere lekwe:

“Sou bei Alla rebe eono supu hlamate mere
elau bei ale mo.

Arekwa peneka kai alepae peneka.”^{††}

Mere Sou rebe ami betekele. Sou kena suke tamata esi hlaleke loko Alla. ⁹Le sepo imi naku be, “Yesuse mere Tuhane,” kai lalemi hlaleke be Alla Iono Ikwana suike, hoko imi supu hlamate bei hukume le imi dosaru. ¹⁰Le tamata ihlaleke me lalei, hoko inkena me Alla oal. Kai tamata inaku kena birui hoko isupu hlamate. ¹¹Kena Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be, “Tamata rebe ihlaleke loko Tuhane, sae iono kaplalei mo.” ¹²Mere eono ete pusue tamata le tamata Yahudi pise tamata Yahudi more, sae ihbeike lomai mo. Ile Alla ete pusue tamata. Iriluke miseta boka titinai ete pusue tamata rebe esi kotie tapa beiNi. ¹³Kena Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be: “Pusue tamata rebe esi kotie loko Tuhane, esi supu hlamate bei hukumane le esi dosaru.”^{†††}

§9:33 Yes. 8:14; 28:16

^{**}10:4 Kena terjemahane makete ebeteke be: Sepo ite hlaleke loko Kristuse peneka hoko iteki hubungane kai hukume rebe Musa ilekire moneka.

^{††}10:6-7 Huk. 30:12, 13

^{†††}10:8 Huk. 30:14

^{††††}10:13 Yl. 2:32

¹⁴ Sepo esi hlaleke loko Tuhane mosa, hoko esi kotie lokoI mo. Kai sepo esi lene kena Tuhane kwale mosa, hoko esi hlaleke lokoI mo. Kai sepo sae ibeteke Tuhane etesi mo, hoko esi lene kenaI mo. ¹⁵ Kai sepo esi supu ulake mo kena lepae sou mere mo, hoko esi beteke mo. Kena Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke elere: “Lalesi ndina le sie rebe esi lepae Sou Misete bei Allare esi luake!”^{§§}

¹⁶ Po pusue tamata esi supu Sou Misete mere mo lulu Yesaya ibeteke be: “Tuhane, mahake sae kuesa ipersaye amiki lepataru moneka.”^{*} ¹⁷ Ele mere eti tamata esi hlaleke loko Yesuse Kristuse le esi lene Sou Misete kena Yesuse Kristuse rebe betekele etesi pende.

**Tamata Israelaru esi lene
Sou Misete po bokala esi
hlaleke loko Yesuse Kristuse mo
10:18-21**

¹⁸ Po ite beteke elere yake be: “Tamata Israele esi lene Sou Misete bei Alla kena Yesuse mosa.” Mo, au rekware esi lene Sou mere peneka, le kena Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be:

“Tamata esi lepae ete pusue nusa peneka, hoko esi lepataru ekeu pusue nusa peneka.”[†]

¹⁹ Au tneu lekwe. Tamata Israelaru esi nati Sou Misete mosalo? Sebei Musa iralake lepate meije. Musa ibeteke be Alla Ibeteke elere:

“Tamata Israela imi, kena imi selu Au oki tamata Israle more lalemi tia,

kai kena imi selu Au riluke misete ete tamata rebe imi noakesi borore imi nasu.”[‡]

²⁰ Eleki nabi Yesaya inehe lesi leneka kena ibeteke Alla Eni lepate kenaise be: “Tamata rebe esi nikwa Au more esi tetue Au peneka, kai Au aselukeKu ete sie rebe esi tneu loko Au more.”[¶]

²¹ Po ete tamata Israelaru, Yesaya ilepae lokosi be Alla Ibeteke elere: “Pela petu Au hnata bala lokosi leke trimasi po siere tamata nusa toini rebe ulu buaisu ela kai esi lene loko pleta mo.”[§]

**Tamata Israela bokala esi suka
hlaleke loko Yesuse mo po Alla Ibitike
leini kena esi hlaleke loko Yesuse**

11:1-10

11 Ele mere hoko yapine Alla Itrima Eni tamata Israelaru mone piseo? Mo! Au ruaku lekwe tamata Israele le au rulu bei Abrahame, au bei suku Benyamine. ² Alla Eni tamataya rebe Ibitikesi bei akmena sare Ihlekesi mo. Kwali betaya imi nete saisa rebe lekie me Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke nabi Elia inanu tamata Israelaru ete Allare. Elia iombe: ³ “Tuhane, tamata esi bunu Amu nabiaru peneka kai esi atia amiki otoi kena pala tanei rebe riluke ete Alere peneka. Lesike au ruaku kai lalesi kena bunu au sa.”^{**} ⁴ Alla Iralake Elia be: “Au aknekae sie usata itu eteKu peneka. Esi

^{§§}10:15 Yes. 52:7

^{*}10:16 Yes. 53:1

[†]10:18 Isi. 19:5

[‡]10:19 Huk. 32:21

[¶]10:20 Yes. 65:1

[§]10:21 Yes. 65:1, 2

^{**}11:3 1Kam. 19:10

tatu loko Baale^{††} mosa.”^{‡‡} ⁵Sakesa kai pamuli meije neka. Alla Ililake sie leini bei tamata Israelaru kena Eni tamata lulu Eni lale misete. ⁶Alla Ibitikesi le lalélje mise etesi, po bei saisa rebe esi onore mo. Le tamata rebe iaseluke be ioki sae titinaije, iselu bei saisa rebe tamata mere ionore mo.

⁷Hoko pusue meru elere: tamata Israelaru pususi suka esi nkena me Alla oal po esi nkena pususi mo lupe esi sukare. Batuke sie leini rebe Alla Ibitikeise pine esi supue. Yo sie maketaru ulu buaisu ela, esi suka hlaleke loko Alla mo. ⁸Hoko sakesa kai Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke elere:

“Alla Iono laleisu rekwa mo kai esi noake mise mo.

Kai roma meije esi nati mo kai esi lene loko Alla Eni lepataru mo.”^{¶¶}

⁹Dauta ibeteke me Alla Eni lepate rebe lekire lekwe be:

“Tuhane, esi ono pestaru sebeie uono bole ete ruasi,

kai eono likele benai kena esi tetu kenae kai atiasi,

leke eseli esi ono neuna meru.

¹⁰Sebeie mata maillesi leke esi selu yake, kai sebeie esi keru susate eti esi tuna.”^{§§}

**Tamata Yahudiaru esi hlaleke loko
Yesuse mo hoko Sou Misete
lepaele ete tamata Yahudi more**

11:11-12

¹¹Hoko tatike pine eliare? Yapine kena tamata Yahudiaru esi keu sala lalane saka esi tetu eleki esi kele mon-eko? Mo! Po esi ono dosa le esi trima Yesuse Kristuse mo hoko rebe esi supu hlamate tamata makete le esi trima

Yesuse Kristuse. Leke namake tamata Yahudiaru lalesi kena supu Alla Eni misete baue Yesuse Kristuse, rebe tamata bei bangsa makete esi supu pende, hoko esi suka kena hlaleke loko Yesuse Kristuse lekwe. ¹²Tamata Yahudi mo mei nusa meije esi supu Alla Eni misete le tamata Yahudiaru esi dosa kena esi suka hlamate mo rebe ite supu baue saisa rebe Yesuse Kristuse Ionore. Hoko namake tamata Yahudia rebe Ibitikesi pende esi leu suike kena trima Yesuse Kristuse leke esi ono misete suike kai Alla. Kena mere Alla Eni misete tapa rame mei nusa.

**Hnaune ete tamata Yahudi
more leke esi hlaleke rame**

11:13-24

¹³Po meije au lepa loko kwali betaya imi rebe tamata Yahudi more. Au ono Yesuse Kristuse Eni maka ulake ete imi tamata Yahudi more. Au kerike titinai le au noake be auku makerike meije mise.

¹⁴Au hlaleke be auku makerike meije eono auku tamataru laleisu loko misete rebe imi supure. Ele mere leke Alla Ihlamatesi. ¹⁵Le kena Alla Isukasi more, ebuka lalene ete bangsa maketaru kena ono misete suike kai Alla. Eleyo namake esi petu me kena Alla Itrima tamata Yahudiaru le esi hlaleke loko Yesuse. Mere sakesa kai tamata matale ikwana suike!

¹⁶Abrahame, Isake kai Yakupe Alla Eni tamata, hoko esi anubuaru lekwe Eni tamatare neka. Ite bandine kai manane rebe esi riluke ete Allare. Piasare tamata Yahudiaru esi riluke hasile menaije ete Alla, hoko mere natire be esi lesine Alla Enie lekwe. Mere sakesa kai ai

^{††}11:4 Baale mere tuhane tinai mo rebe tamata Kanane esi tatu lokole. Kena tamata Israelaru esi kusu tape Kanane, sie bokala esi tatu lokole hoko Alla Inasukesi titinai.

^{‡‡}11:4 1Kam. 19:18

^{¶¶}11:8 Huk. 29:4; Yes. 29:10

^{§§}11:10 Isi. 69:23-24

aine neka. Sepo esi lamuite Alla Enie hoko esi aine lekwe Eniere neka. ¹⁷ Bandine tamata Yahudiaru saka saitune aini rebe ite rakare kai raka tetu esi sanaije. Tamata Yahudi more saka saitune sanai rebe rana bei me neu eleki tapukele kena sanai rebe teture esi lakwaije. Hoko sakesa kai saitune sanai mere esupu manane bei saitune aini mere esi lamuite neka. Ele mere lekwe, imi supu misete bei Alla Italukele ete tamata Yahudiaru. ¹⁸ Bei mere hoko imi sobue tamata Yahudia rebe Alla Isukasi more yake le masike elia lekwe po esi saka saitune sainai rebe teture. Sepo kwakwae imi ete tamata Yahudiaru hoko suke imi nete! Imire saka ai sanaije neka. Ai sanaije eriluke manane ete ai lamuite mo, po ai lamuite pine eriluke manane ete esi sanaije.

¹⁹ Yapine bei imire sae ibeteke be, “Yele, po tamata Yahudiaru esi saka ai sanai rebe teture leke esi tapuke ai sanai makete kena ai mere. Kai aure saka ai sanai rebe tapukele kena ai batai mere.”

²⁰ Mere tinai po imi nete! Alla Ipoie tamata Yahudiaru le esi hlaleke loko Yesuse mo. Kai Itrima imi le imi hlaleke loko Yesuse. Hoko kwakwae imi loko tamata Yahudiaru yake. Imi rilami leke hlaleke rame. ²¹ Le sepo Alla lalélje noa tamata Yahudia rebe esi hlaleke loko Yesuse more eleki Ipoiesi saka ai rebe pialaele tetu esi sainaije eleki poiele. Alla Ipoie imi ele mere lekwe, sepo imi hlaleke mo.

²² Hoko kwali betaya, bei mere ite rekwa Alla Eni misete ela titinai. Po Eni nasute lekwe ktili titinaije neka. Inasuke tamata Yahudia rebe esi hlaleke loko Yesuse more. Po lalélje noa imi tamata Yahudi more. Po sepo imi hleke imi maka hlaleke hoko namake imi supu poiye neka. ²³ Sepo tamata Yahudiaru esi hleke esi atate rebe hlaleke loko Yesuse

more, namake Alla Itrima suikesi le Eni kbasas kena trima suikesi. ²⁴ Imi tamata Yahudi more saka saitune sanai rebe tetue bei saitune aini me neu rebe atnane more eleki tapukele kena saitune rebe atnanele rebe umpamakele tamata Yahudire, Israele Eni anubu. Sepo Alla Itrima imi le imi hlaleke, hoko lesi lekwe Itrima suike tamata Yahudiaru le esi hlaleke loko Yesuse. Le siere saka ai sanai bei ai aini rebe Alla Ipialaele.

Alla Ioki pusue tamata mei nusa

11:25-32

²⁵ Kwali betaya rebe tamata Yahudi mo, au lepa loko Alla Eni suka rebe akmenare tamata esi rekwa more ete imi leke meije imi rekwa mimise. Au beteke meije le au sukare kwakwae imi mo. Alla lalélje elere: Pamuli meije tamata Israela bokala ulu buaisu uela. Po roma petu rebe pusue tamata Yahudi mo rebe Alla Ikotise esi supu hlamate peneka, pine ulu buaisu uela moneka. ²⁶ Tamata Israelaru esi supu hlamate, ele mere. Meije eme Alla Eni lepate rebe lekire be:

“Namake roma esi peture Maka Hlamate lluake bei ndete Sione.

lluake kena Ipoie Yakupe eni anubuaru esi neunaru.

²⁷ Au talukesi elere:

namake Au ampune esi dosaru.”*

²⁸ Kwali betaya bei Yahudi mo, sepo ite lepa loko tamata Yahudiaru esi trima Sou Misete bei Allare mo, hoko esi ono musu kai Alla. Ele mere hoko eono untune elake ete imi tamata Yahudi more le bei mere pine imi supu hlamate. Po sepo ite lepa loko tamata Yahudiaru be siere Alla Ibitikesi hoko Eri okisi rame, le Eri nete rame loko saisa rebe Italukele ete esi ntua menaru. ²⁹ Le sepo Alla Ibitike sae kai Iriluke misete etei, Alla lleuke suike saisa rebe Ionoe mere moneka.

*11:27 Yes. 59:20-21; Yer. 31:33-34

³⁰ Akmenare imi lene loko Alla mo. Po pamuli meije Alla Iaseluke Eni lale misete ete imi, le tamata Yahudiaru esi lene lokoI more. ³¹ Ele mere lekwe bei imi tamata Yahudi more pine tamata Yahudiaru esi supu Alla Eni misete. Esi lene loko Alla mo hoko Iaseluke Eni lale misete ete imi tamata Yahudi more. Kai bei imi lekwe pine Alla Ioki tamata Yahudiaru. ³² Le Alla Isebeie pusue tamatare esi lene lokoI mo le dosare kbasaesi. Hoko Alla Isupu lalane kena aseluke Eni lale misete ete pusue tamata.

Isike Alla

11:33-36

³³ Alla Eni taneiaru boka titinai! Alla Irekwa mise titinai kai Irekwa sasaisa neka! Sae irekwa saisa rebe Iteure mo. Kai Ikerike eliare sae inati mo. ³⁴ Saka Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke elere: “Sae irekwa Tuhane Eni maka noake mo. Sae iahnau Tuhane mo.

³⁵ Sae iriluke sasaisa ete Tuhane mo, hoko ikotie leuke sasaisa beiNi mo.”

³⁶ Alla pine Itolae pusue yelu meiju. Pusulu bei Alla kai ete Alla. Isike Alla eti pela! Amine.

Hidupe rebe nkena me Alla oaI

12:1-2

12 Kwali betaya, ele mere hoko Alla lalélje mise ete ite hoko au kotie imi riluke nanakwalami ete Alla, imi ono nanakwalaimu saka tanei rebe hidupe, rebe rilukele ete Alla, mere kena Eni tanei rebe eono lalélje ndina. Rebe au betekele mere cara ibada rebe tinaije. ² Imi lulu tamata mei nusa meije esi maka noake yake. Po sebeie Alla Iono imi maka noake ebelu, rebe mise titinai seli imi maka noake tiare, leke imi atate emise. Ele mere hoko imi rekwa saisa rebe Alla Isuka rebe emise titinaije kai rebe enkena rame. Tamata rebe ilulu Alla Eni sukare, mere eono lalélje ndina.

Pake ktiline rebe Alla Iriluke kena tapa lomai

12:3-8

³ Kwali betaya, Alla Ibitike au kena Eni maka ulake le Eni misete ete au. Hoko au ahnau imi pusumi be kwakwae imi yake. Po imi noake ruami lulu lalane tinaije lulu ktiline rebe Alla Irilukele ete imi le imi hlaleke lokoIje. ⁴ Esi contore, ite nanakwalamaru. Lelale mei, bala mei kai bagiana maketa mei lekwe. Kai papelake bagiana meru esi makerike tetebike. ⁵ Ite rebe hlaleke loko Yesuse ele mere neka. Masike ite boka po ite pusuma esa saka nanakwalare le ite esa kena Kristuse. Kai ite kerike sakesa lupe nanakwala esa po esi bagiana bokala. ⁶ Iteki makerike rebe Alla Irilukele ete itere tetebike. Pusue mere Alla Irilukelu ete ite lulu Eni misete ete itere. Ele mere hoko suke ite kerike mimise lulu saisa rebe ite supure. Tamata rebe Alla IonoI kena ilepae Alla Eni lepataru, suke ilepae Alla Eni lepataru mimise lulu ktiline rebe isupure. ⁷ Tamata rebe Alla IonoI kena itapa tamata makete, suke itapa tamata makete titinai. Tamata rebe Alla IonoI kena iatetuke, suke iate-tuke titinai. ⁸ Tamata rebe Alla IonoI kena iahnau tamata makete, suke iahnau tamata makete titinai. Tamata rebe Alla IonoI kena iriluke sasaisa rebe eniere ete tamata makete, suke iriluke mere kena lale misete. Tamata rebe Alla IonoI kena elake ete jemate toine, suke iono elake mimise. Tamata rebe Alla IonoI kena ioki tamata makete, suke ioki tamata makete kena lale misete.

Ono misete ete lomai

12:9-21

⁹ Oki lomai kena lale misete. Maka noake tiare kai atate tiare hlekele kai ono loko rebe misete. ¹⁰ Imi ono misete ete tamata makete rame kai ono lokosi

saka imire kwali kai beta toi. Kai holmate tamata makete rame lesi bei imi ruami. ¹¹ Kerike nkwakwa loko Tuhane Eni makerike. Kerike ete Tuhane kena lalemi titinai. ¹² Suke imi tolae hidupe ete Tuhane kena lale ndinate. Imi tahane kena supu susate kai kotie loko Alla rame. ¹³ Imi tapa tamata rebe esi hlake loko Tuhane. Imi trima tamata rebe iluake bei lauke me imi lumare.

¹⁴ Sepo sesi esi teta imi, imi kotie loko Alla leke Irluke misete etesi. Kotie loko Alla kai kutukesi yake. ¹⁵ Sie rebe lalesi ndinare, lalemi ndina kaisi kai sie rebe esi ranire imi rani kaisi. ¹⁶ Imi ono misete kai lomai. Kwakwae imi yake po imi hidupe nesa kai sie rebe esi mpe lebu bei imire. Imi noake be imi rekwa yake.

¹⁷ Sepo sesi esi ono tia ete imi, imi leliesi kena ono tia yake po ono misete etesi. Imi ono misete rame leke pusue tamata esi selu be imire tamata misete. ¹⁸ Imi atula titinai leke imi hidupe mise kai pusue tamata.

¹⁹ Kwali betaya rebe au oki imi! Imi lelie sie rebe esi ono tia ete imire yake, sebeie Alla Ihukumesi. Le kena Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be, “Au leliesi. Namake Au hukumesi!”[†] ²⁰ Hoko imi lulu Alla Eni lepate rebe lekire elere:

“Sepo imi musure tiai sene hoko imi riluke manane etei.

Sepo kmalakeni

hoko riluke kwele etei.

Le imi ono ele mere

hoko eono iasomi.[‡]

²¹ Imi lelie neune ete tamata makete rebe esi ono neune ete imire yake. Le sepo mo hoko imi tetu bei eni neune mere. Mise lesire, imi leliele kena ono misete. Ele mere hoko rebe misete elesi yo rebe neune etetu.

Lene loko elaka rebe esi pletae itere

13:1-7

13 Kwali betaya, ite pusuma lene loko latupati le esi supu latupati mere bei Alla. Ibitikesi kena esi kerike loko makerike mere. ² Hoko sire rebe ilene loko saisa rebe latupatiaru esi teure mo, mere sakesa kai saisa rebe Alla lteure ilene loko more neka. Kai sire rebe iono ele mere isupu hukume. ³ Le tamata rebe iono misete namake rilai le latupati mo. Batuke tamata rebe iono salare pine rilai. Sepo imi suka kena rilami le latupati mo hoko suke imi lulu saisa rebe esi teure. Sepo imi ono ele mere namake imi supu isike beisi. ⁴ Le latupatiare Alla Eni tamata makerike rebe esi kerike loko iteki misete. Po sepo imi ono neune, hoko imi rilami lesi, le esi kbsa kena hukume imi. Siere Alla Eni tamata makerike rebe esi teu hukume bei Alla ete tamata rebe esi ono salare. ⁵ Hoko imi lulu saisa rebe latupatiaru esi teure leke batuke imi supu hukume yake po imi rekwa be imi ono ele mere nkena.

⁶ Ele mere hoko imi seli bea, le sie rebe esi kerike mere Alla Eni tamata makerike. ⁷ Hoko riluke saisa rebe tinai ete latupatiru. Imi ono ele mere: imi seli pajake ete latupatiaru lulu saisa rebe esi betekele ete imi pende. Sie rebe esi kerike loko latupatiaru esi makerike suke imi holmatesi.

Ite ono misete ete lomai le lau mo Yesuse Iluake reneka

13:8-14

⁸ Imi utane sasaisa bei sae yake. Sepo imi utane sae hoko selie nunu, suke imi oki lomai rame. Le ile rebe ioki tamata makete, mere ilulu pusue hukume rebe Musa Ilelire peneka. ⁹ Le Yahudiaru esi

[†]12:19 Huk. 31:35

[‡]12:20 Hna. 25:21-22

agamare esi hukume beteke be: “Sablia yake, bunu yake, ndea yake, lale loko tamata makete esi tanei yake.”[¶] Pusue hukuma meru kai hukume maketa lekwe esi ueije kena lepata matai meije: “Aoki tamata makete lupe aoki ruamu neka.”[§]
¹⁰ Le sepo ite ioki tamata makete hoko ite ono neune ete tamata mere mo, hoko ite lulu pusue hukume rebe Musa ilekire peneka.

¹¹ Ite ono pusue meiju le ite rekwa saisa rebe emise kena onoe kena petua meiju. Ite ntulu rame yake le petu kena Tuhane Yesuse Iluake kena Isake ite bei nusa neune meije lau moneka. Bei akmena ite hlaleke loko Tuhane menaije eti roma petu meije takwali peneka hoko petu kena Tuhane Yesuse Iluake lau moneka. ¹² Kpature pusure reneka kai pitare luake reneka. Bei mere hoko ite ono yelu neuna rebe piasa ite onolu kena melene yake, po ono yelu misete rebe piasare ono kena pitare. Yelu miseta meru saka alata kena lisa rebe pakele kena pitare. ¹³ Ite ono yelu rebe piasare ono kena pitare. Ite ono pesta elake eti ite nseli kai rekwa sasaisa monde yake. Sablia yake, ono ntasite yake, teta loma yake pise lale loko tamata eni tanei yake. ¹⁴ Po lulu Tuhane Yesuse Kristuse Eni atate kai saisa rebe Ionore. Ite lulu tamata eni atate rebe ekeri ite kena ono dosare yake, rebe lulu iteki lale tiare yake.

Leuke sala ete kwalimu pise betamu rebe imi hlaleke sakesare yake

14:1-12

14 Kwali betaya, sepo tamata sae rebe ihlaleke loko Yesuse peneka pine eni maka hlaleke ktili mosa hoko imi trimai kena misete. Imi nasukeni le saisa rebe inoakele yake. ² Imi noake

mina! Tamata leini rebe esi hlaleke loko Yesuse pende esi beteke be ite kane sasaisa neka. Po leini kokouesi sa, esi rekwa saisa rebe Alla Isukare mosa hoko batuke esi kane utane loini neka. ³ Tamata rebe esi kane sasaisa nere esi sobue tamata rebe esi kane batuke utane loine yake, kai tamata rebe esi kane batuke utane loine esi leuke sala ete tamata rebe esi kane sasaisa nere yake, le Alla Itrima pususi kena Eni nanae kenasi peneka. ⁴ Tamata makete eni kbasae mo kena teu tamata makete eni tamata makerike be isala pise inkenare saisa mo, batuke tamata mere eni elake neka pine iteu be isala pise inkena. Ele mere lekwe Tuhane Iono elake ete imi tamata rebe imi hlaleke loko Yesuse pende. Namake Iteu be imi ebe mere isala pibe inkena. Namake Itapa tamata makerike mere leke saisa rebe ionore elulu Alla Eni sukare.

⁵ Tamata leini esi noake elere: “Ibada loko Tuhane kena petu meije pentine lesi bei petu maketaru.” Yo leini esi beteke be: “Ete Tuhane, pusue petuaru sakesa neka.” Po tinaije sebeie sae eri lulu saisa rebe inoake be lulu Allare enkena. Ilulu tamata makete rebe esi umai kena ilulu esi maka noake mo. ⁶ Tamata rebe esi holmate petu sae, esi ono ele mere leke esi holmate Tuhane kena petu mere. Tamata rebe esi kane sasaisa nere, esi ono ele mere kena holmate Tuhane le esi kotie trima kasi bei Alla le manana meru. Sakesa kai tamata rebe esi kane batuke utane loine neka, esi holmate Tuhane neka le esi kotie trima kasi bei Alla. ⁷ Ite ono ele mere le sae ihidupe lulu ruai erini sukare mo kai sae imatare lulu ruai eni sukare mo. ⁸ Ite hidupe kai matare, pusue meru lulu Tuhane Eni suka hoko itere Tuhane Enie. Hidupe pise matare

[¶]13:9 Sir. 20:13-15; Huk. 5:17-19,21

[§]13:9 Im. 19:18

sakesa neka, pusure Tuhane Enie. ⁹Ele mere hoko Kristuse Imata peneka po Ik-wana suike leke Iono Tuhane ete tamata kwanale kai tamata rebe esi mata pende.

¹⁰Hoko kwali betaya, imi leuke sala ete kwali betaya rebe esi hlaleke sakesa kai imire yake, kai sobuesi yake. Le suke ite pusuma keu loko Alla kena Iteu pakala ete ite. ¹¹Ele mere le kena Alla Eni lepate rebe lekire eombe:

“Tuhane Ibetেকে be,

‘Imi lene mimise!

Namake pusue tamata esi tatu lokoKu kai suke pususi naku be Aure Alla.”**

¹²Hoko raka ite lalemaru mimise bei saisa rebe ite onore, le namake sebeie sae eri kele lele ete Alla.

**Keri kwalimu kai betamu
rebe imi hlaleke sakesare
lulu lalane tiare yake**

14:13-23

¹³Ele mere hoko leuke sala ete lomai yake. Po imi raka leke saisa rebe imi onore, eono imi kwali betaya rebe esi hlaleke sakesa kai imire esi ono dosa yake. ¹⁴Kwali betaya, au kai Tuhane Yesuse esa peneka hoko au hlaleke titinai be Alla Ilake sasaisa mo kena kanele. Po sepo sae inoake be manane mere Alla Ilake be kanele mo po ikanele, hoko iono dosa peneka. ¹⁵Sepo imi kane manane oani sae pine kwalimi pise betami rebe imi hlaleke sakesare esi selu, eleki eono lalesi kera, le esi noake be kane manane mere dosa, hoko lalemi noasi mo. Le Yesuse Kristuse Imata etesi peneka hoko imi kanele me oasi yake le namake ek-erisi loko lalane tia. ¹⁶Ele mere hoko sepo saisa rebe imi onore sala mo po eono imi kwali betaya rebe imi maka hlaleke sakesare, esi hlaleke kokouesi hoko mise lesire imi ono mere yake. Leke tamata esi leuke sala ete imi le saisa rebe

imi onoe mere yake. ¹⁷Le sepo Alla Ik-basa saka kamale kena iteki hidupe hoko Isukare ite ono nkenale. Kai leke ite ono misete kai lomai kai ite lalemaru ndina le Alla Eni Rore Ikbasae itere. Kai saisa rebe kanele kai kinure epentine mo. ¹⁸Tamata rebe ikerike ete Kristuse iono ele mere, hoko iono Alla lalejje ndina kai tamata makete esi holmatei.

¹⁹Ele mere hoko ite atula leke iteki hidupe esa kai ite aktilie lomai leke iteki maka hlaleke ektili, ²⁰kai yapine bei manane eono imi atia saisa rebe Alla Ionoe me tamata rebe ihlaleke loko Yesuse pende lalejje. Tinai, pusue manane, Alla Ilake lele mo. Po sepo imi kane sasaisa pine eono tamata makete esi kanele eleki esi noake be esi ono dosa, hoko mere imi sala. ²¹Mise lesire, ite kane aklaline yake kai kinu yelu rebe uono nselire yake pise ono saisa lekwe rebe eono imi kwali betaya rebe esi hlaleke sakesa kai imire esi supu dosare yake.

²²Hoko kwali betaya, sepo imi noake imi atate mise, hoko mere neka. Rebe pentine, Alla Irekwa imi laleimu. Tamata rebe iblake sala kena saisa rebe ionore mo, tamata mere lalejje ndina. ²³Po tamata rebe kokoueni kena kane sasaisa pine ikanele, hoko isupu dosa le saisa rebe ionoe mere elulu eni maka hlaleke mo. Kai saisa rebe ionore elulu eni maka hlaleke loko Tuhane mo hoko mere iono dosa.

**Suke ono tamata maketa rebe imi
hlaleke sakesare lalejje ndina,
batuke noake ruami yake**

15:1-6

15 Kwali betaya, itea rebe iteki maka hlaleke ktillire, ite leuke sala ete tamata rebe esi lake manane kai kinure yake le esi maka hlaleke ktilli mosa. Po tahane beise lokosi neka.

**14:11 Yes. 45:23

Ite lulu saisa rebe ite ruama noakele yake le namake mere batuke eono ite ruama lalema ndina. ²Po esi misete ite ono iteki kwali betaya lalesi ndina kena esi misete leke esi maka hlaleke etapa ktili. ³Le Kristuse lekwe Inoake rua! mo. Kena Alla Eni lepate rebe lekire Yesuse Ibetেকে loko Alla be: “Pusue lepata tia e ete Alere etetu kena Au.”^{††} ⁴Pusue yelu rebe lekire me Alla Eni lepate rebe lekire eatetuke ite leke ite tahane lale kai iteki maka hlaleke etapa ktili, hoko batuke ite hlaleke loko Alla be saisa rebe Italuke pende, namake Ionoe.

⁵Alla Iono ite lalemaru ktili leke ite tahane lale kai iteki maka hlaleke etapa ktili. Ami kotie beiNi leke Itapa imi leke imi rekwa bei hidupe esa kai lomai lulu Kristuse Yesuse Eni sukare, ⁶leke lalemi esa kena isike Alla, Tuhane Yesuse Kristuse Amalje.

Tamata Yahudi kai tamata Yahudi more trima lomai kena misete lupe Kristuse Itrima ite pusumare.

15:7-13

⁷Kwali betaya, ele mere hoko imi trima lomai kena misete lupe Kristuse lekwe Itrima imire, leke eono imi isike Alla. ⁸Le nete, Kristuse Ilayani tamata Yahudiaru peneka kena Iaseluke be Alla Italuke misete ete iteki ntuaana menaru Ionolu peneka. ⁹Kristuse Iono tamata Yahudi more esi isike Alla lekwe le Iaseluke Eni lale misete etesi. Saka akmena Dauta Eni lepate kena Alla Eni lepate rebe lekire elere:

“Alla! Ele mere hoko kena au me kai bangsa makete rebe Yahudi more au isike Amu nane,

kai menani isike Tuhane leke esi lenele.”^{‡‡}

¹⁰Kai me Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke lekwe be:

“Imi tamata Yahudi more lalemi ndina sakesa kai Alla Eni tamataru.

Tamata Yahudiaru, Alla Eni tamata.”^{¶¶}

¹¹Kai me leki elere lekwe:

“Pusue imi tamata Yahudi more, pusumi isike kai holmate Tuhane!”^{§§}

¹²Kai nabi Yesaya ibeteke be:

“Bei Isai eni anubuaru tatike pine sae Iluake kena pletae pusue bangsa rebe tamata Yahudi more. Namake esi tolai esi hidupe pusue etel.”^{*}

¹³Kwali betaya, Allare iteki maka hlaleke titinai, hoko au kotie beiNi leke Iono imi rebe hlaleke rame lokoIje lalemi ndina rame kai lalemi ndene kena namake Alla Eni Rore kbasae lalemi, leke imi maka hlaleke loko Allare etapa ktili rame.

Pauluse ilepa loko eni makerike

15:14-21

¹⁴Kwali betaya, au rekwa imi ono saisa rebe misete rame. Imi rekwa saisa rebe Alla Isukare hoko imi atetuke lomai. ¹⁵Masike ele mere po kena sulate meije, au nehe kena beteke oani esa lua leke au ono imi nete suike. Au beteke meru le bei Alla Eni misete hoko Iriluke makerike meije ete au. ¹⁶Iono au kena layani Kristuse Yesuse Eni makerike ete tamata Yahudi more. Kai au ono saka imame rebe ibeteke Sou Misete bei Allare etesi, leke bei esi maka hlaleke

^{††}15:3 Isi. 69:10

^{‡‡}15:9 2Sam. 22:50; Isi. 18:50

^{¶¶}15:10 Huk. 32:43

^{§§}15:11 Isi. 117:1

^{*}15:12 Yes. 11:10

mere, au onosi saka tanei rebe rilukele ete Alla, rebe Isukae kai rebe ruaI eriNie le Alla Eni Rore Ibitikesi eteI.

¹⁷ Ele mere le au esa kai Kristuse Yesuse peneka hoko laleku ndina le auku makerike ete Alla meije. ¹⁸ Batuke Au nehe kena lepa loko saisa rebe Kristuse Iono peneka, kena Ipake auku lepataru kai auku makerike eti eono tamata Yahudi more esi lene loko Alla. ¹⁹ Bei Alla Eni Rore Eni kbasare hoko au ono tanda herane rebe easeluke Tuhane Eni kbasare. Sou Misete bei Kristuse au betekele ete tamata mpai kota Yerusaleme peneka eti roma tamata ndi otoi Ilirikume. Auku makerike ete mere pela peneka. ²⁰ Laleku kena lepae Sou Misete bei Alla kena otoi rebe tamata esi lene kena Yesuse mosare. Le au suka mo be mere saka au eleke luma kena pandasi rebe tamata makete ionore. ²¹ Po au ono saka Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be:

“Tamata rebe esi lene sou bei Alla mosare,
namake esi nati kai esi rekwa be Allare sia.”†

**Pauluse lalei kena ikeri tanei ete
tamata Yahudi me Yerusaleme
eleki ikeu lori kota Roma**

15:22-33

²² Au keu loko imi mosa, le au keu lepae Sou Misete bei Alla kena otoi rebe tamata esi lene mosare mina. ²³ Po kena meije auku makerike me ootoi meru pela peneka. Kai laleku kena keu loko imire musune kena musune peneka. ²⁴ Po namake au keu lori Spanyol, au sili loko imi me imi kotare leke laleku ndina kai imi totonai mina. Eleki imi tapa au leke au keu siba lori Spanyol. ²⁵ Po meije au keu lopai kota Yerusaleme kena au keru taneia ete Alla Eni tamataru.

²⁶ Le jemate toini mpai otoi Makedonia kai mei otoi Akayare esi suka kena riluke tanei ete tamata Yahudi rebe susata mpai kota Yerusaleme rebe esi ono Alla Eni tamata pende. ²⁷ Esi ono mere esi suka titinai. Tinai suke esi tapa kwali betaya rebe susata mpai Yerusaleme le bei tamata Yahudiaru pine tamata rebe Yahudi more esi supu misete bei Alla. Hoko tamata Yahudi more suke esi tapa tamata Yahudiaru kena tanei. ²⁸ Sepo auku makerike meije pela peneka kai taneia rebe lupukelu pende, au rilukelelu ete kwali betaya mpai Yerusaleme peneka hoko au keu lolete Spanyol, au keue imi kotare. ²⁹ Sepo au luake loko imi hoko tinai au keru misete bei Kristuse ete imi.

³⁰ Kwali betaya, iteki Tuhane Yesuse Kristuse Enie kena ite kai Alla Eni Rore Itapa ite leke ite oki lomai. Hoko au kotie bei imi leke imi kotie loko Alla rame ete au kai auku makerike. ³¹ Kotie loko Alla leke me Yudeare sie rebe esi rekwa Alla more esi ono susate ete au yake. Kai kotie leke au keru tanei lope Yerusaleme ete Alla Eni tamataru esi ranae kena lale misete. ³² Ele mere hoko sepo Alla Isuka hoko au luake loko imi kena misete. Kai au blake lalekue ndina kai blake maukeku sakesa kai imi. ³³ Alla maka ono laleu ndinare Iraka imi pusumi noma! Amine.

**Pauluse ibeteke holmate ete
pusue eni kwali betayaru**

16:1-16

16 Kawali betaya, meije au beteke ete imire. Ilayani jemate toini rebe esi ndi kota Kengkreare peneka. ² Au kotie imi li lokoi kena misete lupe imi ono loko Tuhane Eni tamata. Imi ono ele mere le tamata rebe esi hlaleke loko Al-

†15:21 Yes. 52:15

lare suke esi ono loko lomai ele mere. Sepo esi koti tapa bei imi hoko imi tapasi le esi tapa tamata bokala peneka kai au lekwe.[‡]

³Imi beteke auku holmate ete Priskila kai Akwila, auku ebea rebe esi kerike ete Kristuse Yesuse sakesa kai aure. ⁴Mahake esi mata peneka le esi ono kena tapa au. Au kotie trima kasi boka beisi neka. Batuke au ruaku mo po pusue jemate toini rebe tamata Yahudi more esi kotie trima kasi beise neka. ⁵Beteke auku holmate ete jemata toini rebe esi lupu me esi lumare.

Holmate ete Epenetuse rebe au okine. Ile tamata bei otoi Asia rebe ihlaleke loko Kristuse akmena. ⁶Beteke auku holmate ete Maria lekwe. Ikerike ktili ete imi peneka. ⁷Beteke auku holmate ete Andronikuse kai Yuniasa. Luaise tamata Yahudi lupe aure neka kai luasi kusu bui sakesa kai au peneka. Kena au hlaleke loko Kristuse mosare esi hlaleke akmena peneka. Tuhane Eni maka ulakaru esi holmate luasi.

⁸Holmate ete Ampliatuse, rebe au okine le iesa kai Tuhane lupe aure peneka. ⁹Beteke auku holmate ete Urbanuse, iteki ebe rebe ikerike ete Kristuse lupe itere neka. Kai holmate ete Stakise rebe au okine. ¹⁰Beteke auku holmate ete Apelese. Isupu susate kai matakveli kena ihlaleke loko Kristuse po Ihlaleke rame. Holmate ete tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me Aristobuluse eni lumare lekwe. ¹¹Beteke auku holmate ete Herodione. Ile bangsa esa kai aure neka. Kai holmate ete kwali betaya rebe esi hlaleke sakesa kai ite, rebe esi me Narkisuse eni lumare.

¹²Beteke auku holmate ete iteki beta Trifena kai Trifosa rebe esi kerike ktili ete Tuhane, kai holmate ete iteki beta

Persise rebe au okini. Ikerike ktili ete Tuhane neka. ¹³Beteke auku holmate ete Rupuse kai inai luasi. Inaije lupe au-ruku inakue neka. Tamata esi lepae Rupuse eni nane etia neka le ikerike titinai loko Tuhane Eni makerike. ¹⁴Beteke auku holmate ete Asinkrituse, Plegone, Hermese, Patrobase, Hermase kai pusue kwali betaya rebe ite hlaleke sakesa rebe esi me kaise. ¹⁵Beteke auku holmate ete Pilologuse, kai Yulia, kai ete Nereuse kai betai, kai ete Olimpase kai ete pusue tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane rebe esi me kaise.

¹⁶Suke imi beteke hlamate ete lomai lulu cara tinai rebe tamata maka hlaleke loko Tuhane esi onore. Pusue Kristuse eni jemataru esi natue holmate ete kwali betaya imi.

Hnaune pamuli

16:17-24

¹⁷Kwali betaya imi, au kotie bei imi titinai be imi keta bei tamata rebe esi ono imi rebe hlaleke loko Tuhane imi tebi lomai, kai esi ono kokoue imi, le esi atetuke saisa rebe tebikele bei Alla Eni lepate rebe imi rekwa pende. Imi heti bei tamata meru. ¹⁸Le tamata rebe esi ono ele mere esi kerike ete Kristuse, iteki Tuhane mo po kena esi ono lalesi ndina. Esi lepa mise titinai kena umaue tamata rebe esi rekwa sasaisa more. ¹⁹Po kwali betaya, pusue tamata esi rekwa peneka be imi lulu Sou Misete bei Allare mise titinai. Hoko laleku endina titinai le imi atate mere. Po au kotie leke imi rekwa mimise leke imi ono yelu rebe miseta, yo yelu rebe neunaruru onolu yake.

²⁰Alla maka ono tamata laleije ndenere, namake lau moneka Inabu ro tiaru esi elake.

[‡]16:2 Febe meije pine ikeri Pauluse eni sulate ete jemate toini me Romare. Kai jemate toini esi renai mosa.

Au kotie iteki Tuhane, Yesuse Iriluke misete ete imi ete mere.

²¹ Auku ebe Timotiuse inatue holmate ete imi lekwe. Kai holmate bei Lukiuse, Yasone kai Sosipatere. Siere bangsa esa kai aure neka.

²² Au Tertiuse, au leki Pauluse eni lep-ataru kena sulate meije. Au beteke holmate kena Tuhane ete imi.

²³ Gayuse lekwe ibeteke holmate ete imi. Au Pauluse, au rue mei eni lumare kai iteki ebea rebe esi hlaleke loko Tuhane, ami ono ibada mei eni lumare lekwe.

Erastuse, kotare esi maka raka kepene ibeteke holmate ete imi lekwe. Kai iteki kwali Kwartuse ibeteke holmate lekwe.

²⁴ [Ami kotie namake Iteki Tuhane Yesuse Kristuse Iriluke misete ete imi pusumi ete mere. Amine.]

Isike Alla rame

16:25-27

²⁵ Kwali betaya, ite isike Alla rebe Ik-basa kena ono imi hlaleke ktili le imi lulu

Sou Misete bei Alla kena Yesuse Kristuse rebe au betekele ete pusue tamatare. Sou Misete mere ebeteke saisa rebe Alla lalel kena Ionore. Bei akmena titinai sa, sae irekwa mosa, ²⁶ po pamuli meije Ibeteke peneka. Alla rebe Eni kbasia eti pelare Iono eti nabiaru esi beteke Sou Misete meije me esi bukuaru, eleki pamuli meije Iulake ami kena lepae etika-etika neka, leke pusue tamata mei nusare esi rekwa leke esi supu lalane kena hlaleke loko Alla kai lene lokoI. ²⁷ Holmatel rame. Ile, Alla. Ile rebe rekwa titinai.

Mai ite isikeNi eti pela baue saisa rebe Yesuse Kristuse Ionore! Amine.

Amiki hlamate ete imi. Pauluse

Pauluse Eni Sulate Nomore Esa ete Jemate Toini me Kota Korintuse

Lepate Menai

Kena akmenare kota Korintuse, kota elake me otoi Akaya. Tamata me kota Korintuse, bokala esi rekwa Tuhane mosa. Esi tatu loko tuhane tinai mo kai esi ono nenuna bokala.

Tamata rebe ilepae Sou Misete memenai ete tamata Korintuse, mere Pauluse. Bei ilepae Sou Misete, tamata ilaru esi hlaleke loko Tuhane Yesuse (Ula. 18:1-11). Kena Pauluse ikeu bei kota Korintuse mere, Apolose iluake. Ile, tamata rebe esi hlaleke loko Kristuse esi kamale rebe ilepa rekwa titinai (Ula. 18:24-19:1). Apolose, kuru rebe iatetuke sibae Pauluse eni makerike (1Kor. 3:6).

Bulana ilaru ulia bei mere, jemate toini me kota Korintuse, esi leki sulate ete Pauluse. Ele mere eti Pauluse ileki sulate meije: iralake saisa rebe esi tneulu kena esi sulate eteije.

Pauluse ianetesi le yelu rebe esi onolu mise mo, esi tebi lomai, leini esi suka Pauluse moneka le esi suka Apolose pise elaka makete lekwe (1:10-12; 3:1-6). Iralake esi tneui loko maka kaije. Kena esi sulate lokoije, esi tneu be: Sepo sae isuka kena ikai mo hoko mere mise o? Tamata rebe hlaleke loko Krituse pende ihleke eni bina pise eni mokwai rebe ihlaleke mosare yelo? Hleke mokwaije yelo? Pusue meiju Pauluse ilepaelu kena pasale iture.

Iralake esi tneu be: Tamata rebe hlaleke loko Kristuse pende kane akla-line rebe rilukele ete tuhane tinaije yele pibe mo? Ianetesi le leini esi kwakwaesi kena esi pake kbasa rebe esi supu bei Ro Misete. Kena sulate meije yelu bokala rebe ianetesi lokolu kai iatetukelu etesi.

Isi

1. Lepate menai kai hlamate (1:1-9)
2. Pauluse ianete jemate toini me Korintuse le esi rare kai lomai kai esi ono neune (1:10-6:20)
3. Iatetuke loko maka kai lomaije (pasale 7)
4. Hnaune loko manane rebe rilukele ete tuhane tinai more (8:1-11:1)
5. Hnaune loko binaru esi sou ulusi kena ibadare (11:2-16)
6. Hnaune loko kane sakesa kena Tuhane Eni mejare kena nete loko Yesuse Imatare (11:17-34)
7. Hnaune loko kbasa rebe supu bei Ro Misete (pasale 12-14)
8. Hnaune loko kwana suike (pasale 15)
9. Hnaune loko riluke kepene kena natue ete tamata susate me otoi Yudeare (16:1-4)
10. Hnaune pamuli kai hlamate (16:5-24)

Hlamate

1:1-3

1¹⁻³ Kwali betaya, Alla Eni jemate toini me kota Korintuse! Alla Ikoti imi peneka kena Eni tamata rebe eni dosa sae mo le imi kai Kristuse Yesuse esa peneka. Kai tamata etia neka rebe esi hlaleke loko Yesuse Kristuse pende ele mere neka. Ilere, ite pusumaki Tuhane kenaI.

Au, Pauluse kai iteki kwali Sostenese, ami kotie loko Alla be, “Alla Amate kai Tuhane Yesuse Kristuse, riluke misete etesi kai ono lalesi ndene noma.”

Auku hake kena leki sulate meije ete imi le au meije Kristuse Yesuse Eni maka ulake. Alla ruaI pine Ibitike au lulu ruaI Eni sukare.

**Alla Iriluke kbasae ete itere
baue Yesuse Kristuse**

1:4-9

⁴Kwali betaya! Au kotie trima kasi boka bei Alla rebe au tatu lokoI ramere le bei Eni misete hoko imi supu ktiline beini baue Kristuse Yesuse. ⁵Au kotie trima kasi boka bei Tuhane le imi kai Yesuse Kristuse esa peneka, hoko Ikbasa imi hidupe peneka leke kena sasaisa neka imi rekwa bei lepa loko Tuhane Eni lepataru kai imi rekwa mise titinai kena sasaisa neka. ⁶Bei ktiline rebe imi supure, hoko ami lepa loko Yesuse Kristuse ete imire, imi rekwa be mere tinai. ⁷Imi supu ktiline rebe Tuhane Ionoe ete imire peneka, hoko kena meije imi tatike iteki Tuhane Yesuse Kristuse Iluake suike ramere, imi pake imi ktiline mere rame. ⁸Namake Tuhane Yesuse Kristuse ruaI pine Iono lalemi ktili leke roma petu Iluake suike, Itutuke imi loko imi dosaru moneka le imi sala sae moneka. ⁹Namake Alla Iono imi ktili le rebe Italuke Inete loko rame. Alla mere pine Ikoti ite kena ite esa kai Eni Nanae Yesuse Kristuse, Iteki Tuhane.

**Jemata toini me kota
Korintuse esi teu lomai**

1:10-17

¹⁰Kwali betaya, au kotie bei imi titinai kena iteki Tuhane Yesuse Kristuse Eni nane leke imi lulu saisa rebe tatike pine au beteke ete imi. Imi nasuke lomai yake leke imi tebi lomai yake. Au sukare imi lalemi esa. ¹¹Kwali betaya, au beteke ele mere le Kloe eni tamataru esi nanu imi ete au peneka be imi nasuke lomai. ¹²Esi beteke ete au be bei imire leini esi beteke be esi lulu Pauluse. Leini esi beteke be esi lulu

Apolose. Leini lekwe esi beteke be esi lulu Petruse[¶]. Yo leini makete esi beteke be esi lulu Kristuse. ¹³Yesuse Kristuse nanakwalaIje esa, mere itea rebe hlaleke lokoIje. Kai nanakwala mere larake mo. Au Pauluse, au mata ete imi ndete ai tutini mo, kai baptise imire kena imi lulu au mo. ¹⁴Au kotie trima kasi bei Alla le au baptise sae bei imi mo batuke au baptise Krispuse kai Gayuse luasi neka. ¹⁵Yapine sae ibeteke be au baptiseni leke ilulu au. ¹⁶O, yele! Au nete be Stepanuse kai eni luma toine lekwe au baptisesi. Po makete bei sie meru au nete be au baptise sae makete moneka. ¹⁷Le Kristuse Iulake aure kena baptise tamata mo po kena lepae Sou Misete etia neka. Kai suke au lepae Sou Misete mere lulu auku maka rekwa mise titinaije yake, leke Kristuse Imata kena ai tutine esi kbasare esi guna.

**Tamata bokala esi supu hlamate
peneka le esi lene Sou Misete kena
Yesuse Imata kena ai tutine**

1:18-25

¹⁸Tamata rebe tatike pine esi supu poie kena otoi susate titinaije, esi beteke be pusue rebe ite alenake loko Kristuse Imata kena ai tutine, mere alena boro. Po ete itere, Kristuse Imatare etiluke Tuhane Eni kbasae kena Ihlamate ite bei iteki nsalalaru. ¹⁹Le sakesa kai Alla Eni lepate rebe nabi Yesaya ileki be: "Pusue yelu rebe tamata maka rekwaru esi natire, namake Au atia pusulu. Tamata rebe esi rekware, Au trima esi maka rekwa mere mo."[§]

²⁰Hoko tamata rebe esi noake mise kai rekwa mise, tamata rebe esi rekwa bei atetuke agamare esi aturane kai tamata rebe esi rekwa kena lepa le

[¶]1:12 Kena Sou Yunanire leki Petruse mo po leki Kepase

[§]1:19 Yes. 29:14

pakalare, pamuli meije Alla Iaseluke peneka be esi maka rekwa mere esi guna sasaisa moneka. ²¹Tuhane Iono mere lulu Eni lale misete. Tuhane Inoake leke masike tamata esi rekwa titinai po mere ekerisi loko Tuhane mo. Po Ibetেকে sou kena Yesuse Eni matale rebe ami beteke meije, pake kena hlamate tamata rebe ihlaleke, po tamata mei nusa meije esi beteke be sou mere esi guna sasaisa mo. ²²Tamata Yahudiaru esi kotie leke esi selu tanda herane pine esi persaye. Tamata Yunaniaru esi nikwa kena rekwa titinai leke esi persaye. ²³Po ami alenake Kristuse rebe Imata kena ai tutine leke ihlamate ite. Sou mere eono tamata Yahudiaru laleisu kera kai tamata rebe Yahudi more esi beteke be mere nloene. ²⁴Po ete tamata Yahudi pise tamata Yahudi mo rebe Alla Ikotisi peneka leke esi hlaleke lokalje, Tuhane Iaseluke Eni kbasare kai Eni maka rekwa mise titinaije etesi peneka baue Iriluke Yesuse Kristuse kena Ihlamateise. ²⁵Le saisa rebe Alla Ionoe lulu rual Eni sukare, tamata esi noakele mere boro ke. Po Tuhane Iono mere lulu Irekwa mise titinaije rebe elesi bei tamata inoakele. Saisa rebe Alla Ionoe kena Yesuse Imatare, tamata esi noake be ektili mo. Po saisa rebe Ionoe mere ekbasa lesi bei tamata eni ktiline.

Sepo Alla Ikoti ite kena ono eni nanae, Ililake tamata elake mo

1:26-31

²⁶Kwali betaya, imi nete loko imi kheadane kena Alla Ikoti imire elia. Imi rebe persaye, batuke esa lua pine esi rekwa lulu tamata inoake, pise tamata rebe ikbasa, pise tamata elake. ²⁷Po tinaije, Alla Ibitike tamata rebe tamata esi beteke be tamata boro ke leke ono asomie tamata maka rekware. Kai Alla

Ibitike tamata rebe tamata esi sobueise leke ono asomie tamata rebe holmateise. ²⁸Alla Ibitike tamata makerike kai sae neka rebe tamata esi aninikeise, rebe tamata esi noake be esi ono untune sasaisa more kena Eni tamata leke sirike tamata elakaru esi kwakwalaru. ²⁹Alla Iono ele mere leke tamata sae kwakwaeni me Alla oal mo. ³⁰Alla rual pine Iono imi esa kai Kristuse Yesuse. Kai sepo ite esa kai Yesuse Kristuse rebe Imata kena ai tutine ete itere, ite rekwa Alla Eni rencana rebe mise titinai ete ite baue Yesuse Kristuse Imatare. Le bei Yesuse Ionoe mere, ite ono misete suike kai Alla. Kai Iono ite kena Eni tamata rebe Ibitike ite kena tie ite bei iteki dosaru.

³¹Hoko kwali betaya, lupe me Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be: “Nikwa leke ruami nane supu isike yake, po nikwa leke Tuhane Eni nane supu isike le saisa rebe Ionore.”**

Pauluse ilepae Alla Eni lepate kena Kristuse Imatare lulu tamata eni maka noake mo

2:1-5

2 Kwali betaya, kena au luake loko imire au beteke Alla Eni rencana rebe tamata sae irekwa mosare ete imire, au pake saisa rebe tamata mei nusa meije esi noakele mo pise au lepa ete imire au pake lepata rebe imi susa natire mo po lepate piasa rebe imi natire. ²Le laleku esa peneka be au rue kai imire au lepae saisa makete mo batuke lepae Yesuse Kristuse. Lepa loko Imata kena ai tutine. ³Kena au rue kai imire, kwakwae au kena aseluke be au rekwa mo, po au lepare mise mosa kai rilaku lekwe eti rareleku. ⁴Lepata rebe au betekelu ete imire, au lepa kena rana lalemi lulu

**1:31 Yer. 9:24

tamata irekwa mise titinaije mo, po au lepa loko Alla Eni lepataru, Ro Misete pine Ikbasa tamata rebe esi lene auku lepataru laleisu. ⁵Au ono pusue meru leke imi hlaleke loko Kristuse bei saisa rebe tamata irekwa mise titinaije mo po mere bei Alla Eni kbasare.

**Alla Irencana lulu Irekwa
mise titinaije leke Yesuse
Imata le iteki dosaru**

2:6-16

⁶Po sepo ami lepa loko Alla Eni lepataru ete tamata rebe esi hlaleke titinaije, ami lepare rekwa mise titinai. Po ami noake lulu tamata mei nusa meije esi maka noake mo pise elaka rebe tatike pine esi matare esi maka noake mo. ⁷Po ami noake kai ami lepae Alla Irekwa mise titinaije rebe bei akmena sae irekwa mosare. Bei Alla Eni maka rekwa mise titinaije, Iteu lepate peneka bei kena Itolae nusa meije mosa, leke bei saisa rebe Yesuse Kristuse Ionore, Alla Iriluke misete rebe misete titinaije ete ite. ⁸Tamata rebe esi kbasamei nusa meije esi rekwa Alla Eni rencana kena Yesuse Kristuse mo. Le sepo esi rekwa hoko esi paku Tuhane rebe isikeIne kena ai tutine mo. ⁹Esi rekwa meru more, mere lulu Alla Eni lepate rebe lekire be:

“Saisa rebe tamata esi selu mosa, esi lene mosa kai esi noake mosare, Alla Iaknekae ete tamata rebe esi okiNe.”^{††}

¹⁰Tamata esi rekwa Alla Eni rencana kena Tuhane Yesuse Kristuse ete itere mosa, po Ro Misete Ibetেকে Eni rencana mere ete ite peneka. Le Ro Misete Irekwa pusue yelu kai yelu rebe kbuni me Alla lalélje lekwe. ¹¹Le rebe rekwa tamata lalélje batuke tamata mere ruai neka. Sakesa neka Alla Eni Rore rual

pine Irekwa Alla lalélje. ¹²Ite lekwe lulu tamata mei nusa meije esi noakele mo po Alla Eni Rore Ikbasa ete leke ite rekwa pusue yelu misete rebe Irilukelu ete itere. ¹³Hoko ite betেকে saisa rebe Alla Irilukele ete itere, ite lulu saisa rebe tamata irekware mo po ite pake lepata rebe Alla Eni Rore Iatetukele ete itere leke ite lepa loko Alla ete tamata rebe Ro Misete Ikbasa. ¹⁴Po tamata rebe Alla Eni Rore Ikbasa more itrima saisa rebe Alla Eni Rore Ibetেকেle mo. Le inati mo hoko inoake mere esi guna sae mo. Le batuke tamata rebe Alla Eni Rore kbasaine pine inati lepata meru. ¹⁵Tamata rebe Alla Eni Rore Ikbasa inati pusue mere po tamata rebe Alla Eni Rore Ikbasaeni more inati tamata rebe Alla Eni Rore kbasaine ionore mo. ¹⁶Le mere betেকেle me Alla Eni lepate rebe lekire be:

“Tamata irekwa Tuhane lalélje mo hoko sae iahnauI mo.”^{‡‡}

Po ite rebe Eni Ro Misete Ikbasa ete itere, ite rekwa saisa rebe me Yesuse Kristuse lalélje.

**Isike tamata rebe esi kerike Alla
Eni makerike yake, yapine
jemate toini esi lara lomai**

3:1-23

3 Kwali betaya, kena au me kai imire, au lepa ete imire lupe au lepa ete tamata rebe Alla Eni Rore Ikbasa mo. Po au lepa loko imire, au pake lepate rebe imi natie nunure saka inate sae ilepa loko eni nanae rebe eku rueleije sare. ²Akmenare au atetuke imire saka au ala imire, au riluke manane rebe imi kane tekwa pende. Ele mere hoko imi nati hnaune ete tamata rebe Ro Misete Ikbasa mo rebe imi leneule. Meije lekwe imi nati meru mosa. ³Le imi atate

^{††}2:9 Yes. 64:4

^{‡‡}2:16 Yes. 40:13

mei nusa meije, imi hleke mosa. Au lepa ele mere le sepo lalemi tia kai teta lomai, mere easeluke be imi lulu tamata eni sukare lupe tamata rebe esi rekwa Alla more. ⁴Le sepo sae ibeteke be, batuke lulu Pauluse neka yo leini esi beteke batuke lulu Apolose neka, hoko atate ele mere easeluke be imi hleke imi atate mei nusa meije mosa.

⁵Tinaije, Apolose mere sire? Kai au Pauluse meije sire? Amire batuke Alla Eni tamata makerike, rebe tapa imi kena imi hlaleke loko Kristuse. Batuke ami lulu amiki makerike rebe Alla Iulake ami kerikele. ⁶Kena Alla Eni makerike, au lepae Yesuse Kristuse Eni lepataru saka tamata maka andinu, iatnane kena eni ndinure. Apolose iatetuke imi saka tamata rebe irana kwele kena isoba ndinu mere. Po Alla ruaI pine Ikbasae lalemi saka Iono tnela kena ndinure kusure. ⁷Hoko rebe atnane pise sobare mere pentine mo, po rebe pentine Alla rebe Iono tneanele kusure. ⁸Tamata rebe iatnane bibite kai rebe isobare sae ilei bei sae mo. Alla Iriluke hadia etesi lulu sae erini makerike. ⁹Ami kerike sakesa ete Alla kena Eni makerike, yo imire lupe ndinu rebe Alla Ikerikele. Kai imire lupe Alla Eni Luma lekwe. Imire Alla rauI Enie.

¹⁰Alla Iono au rekwa meije, aure lupe tamata ikerike luma, au tolae pandasi kai tamata makete ieleke luma kena pandasi mere. Papela tamatare suke iselu mimise be eleke luma kena pandasi mere emise. ¹¹Le Alla ruaI Itolae Yesuse Kristuse lupe pandasi kena luma mere po tamata makete mo. ¹²Tamata rebe esi luake kena atetuke imire lupe tamata rebe esi eleke luma kena pandasi mere.

Leini esi pake mase, leini esi pake perake kai leini esi pake batu rebe esi belini elake mere batu permata po leini lekwe esi pake ai, tapuane nsekile kai ala batai. ¹³Papelake tamata eni makerike tatike esi hasile kuru pise more ite selue kena Kristuse Iluake suike. Le petu mere papelake tamata eni makerike teheke kena auwere be kuru pibe mo leke supu selue mise me tamata oasi. ¹⁴Sepo auwere kotu sire eni luma rebe eleke kena pandasi mere mo, hoko ile mere isupu hadia. ¹⁵Po sepo sae eni makerike kotue hoko isupu hadia ndete surga mo. Ile mere isupu hlamate po saisa rebe ionore tinai mo eono eti supu hlamate lupe ibala kena auwe rebe mahake kotuije. ¹⁶Imi saka Tuhane Eni Luma kai Eni Rore Ikbasae imire, imi rekwa moyo? ¹⁷Sepo sae iatetuke mise mo kena iatia Tuhane Eni Lumare hoko namake Tuhane Iono tamata mere isilaka lekwe. Imire saka Tuhane Eni Luma rebe ruaI lilakele leke imi dosa kai salare sae moneka.[¶]

¹⁸Sae kuesa bei imi ilemake ruai yake le isike ruai le inoake be irekwa loko yelu mei nusa meije. Po misete tamata mei nuse meije esi noake be irekwa loko yelu mei nusa meiju mo, leke lulu Tuhane, tamata mere irekwa. ¹⁹Le lulu Tuhane, saisa rebe tamata esi noakele kai esi rekware mere boro rebe namake eono esi guna sasaisa mo. Lupe Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be:

“Tamata rebe irekwa loko nusa meije mise titinaije namake Tuhane Iono eni guna sasaisa moneka sepo iisike ruai loko eni maka rekwa mere. Namake mere sakesa kai tamata mere ilo ruai.”^{§§}

[¶]**3:17** Kena sou Yunanire ayate meije elere: Sepo sae iatia Tuhane Eni Lumare hoko Iatia tamata mere lekwe. Hoko tamata leini esi noake atia Tuhane Eni Lumare le esi atetu bei yelu miseta mo. Po tamata leini esi noake be atia Tuhane Eni Lumare le ono yelu rebe tinai mo pise ono tamata persaye esi larake lomai.

^{§§}**3:19** Ayp. 5:13

²⁰Kena Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke lekwe be:

“Tuhane Irekwa tamata rebe irekwa mei nusa meije, mere pususi maka noake boro ke rebe esi guna sae mo.”*

²¹Ele mere hoko imi beteke be elake sae ile si bei sae yake, eti imi larake lomai le imi isike elake sae yo saere imi isikeni mo. Imi ono ele mere yake le pususi ono misete ete imi. ²²Au, Apolose kai Petruse† pine ami pusuma tapa imi leke ker i imi loko misete. Kai nusa meije, pise imi hidupe kai matale, bei petu meije roma petu susu ike pusue meru ker i imi kena rue mise. ²³Kai imi layani Yesuse Kristuse kai Yesuse Kristuse Ilayani Alla.

Alla Ikoti ami kena layani Kristuse peneka

4:1-21

4 Hoko suke imi kotie amire Yesuse Kristuse Eni tamata makerike. Ami kerike Eni makerike, rebe Itiluke ete ami leke ami beteke loko saisa rebe Alla Ionore po kena akmenare sae irekwa mere mosa. ²Sepo elake sae iriluke makerika ete tamata makerike sae, elake mere isukare tamata makerike mere ilulu eni pletare rame. ³Po kwali betaya, ete aure sepo imi teu pakala ete au pise imi ker i au ete maka teu pakala kena nikwa auk u nsalale, namake au tuli kai mere mo. Au lekwe, au teu pakala ete au ruaku mo. ⁴Au noake be au ono sala sasaisa mo. Po mere etiluke mo be au nkena. Au nkena pise au salare, Alla rual pine Itilukele. ⁵Petu kena Tuhane Iteu pakala ete pusue tamata rebe luake mosa. Hoko kahulake kena leuke sala ete lomai yake. Imi namake eti Tuhane Iluake suike mina. Namake Iaseluke saisa rebe bunikele. Isibake saisa rebe kbuni kena tamata laleije. Kena mere pine pa-

pelake tamata isupu isike bei Tuhane.

⁶Kwali betaya, au lepae pusue meru, au pake au kai Apolose saka conto leke sepo imi noake loko auk u lepataru, namake imi nati saisa rebe me kena Alla Eni lepate rebe lekire. Sepo imi lulu Alla Eni lepate mere hoko imi isike elake sae yo imi sobue elake makete mo. ⁷Sae iono imi lesi bei tamata makete mo. Alla rual lekwe Iono imi lesi bei tamata makete mo. Saisa rebe imi supulu meru Alla rual pine Irilukele ete imi. Hoko kwakwae imi yake le saisa rebe imi supulu meru Tuhane Irilukele.

⁸Tinai, imi kotie sasaisa moneka le imi noake be imi supu kbas a peneka, rekwa mise titinai peneka, imi noake mise hoko imi ono ruami sakesa kai kamale. Po amire mo. Sepo imi ono kamale peneka hoko mise leke ami pleta sakesa kai imi noma, ⁹le amia meiju tamata rebe pakuna mo. Ete aure, amia rebe Kristuse Eni maka ulaka meiju ami ono saka tamata maka kusu bui rebe namake supu hukumane matale, rebe pusue tamata kai malekataru esi limese ami supu hukumane. ¹⁰Bei Kristuse pine tamata mei nusare esi selu amire, esi noake be ami boro le saisa rebe ami onore. Po imi noake be imi rekwa le imi kai Yesuse Kristuse esa peneka. Tamata esi lene loko ami mo po batuke esi lene loko imi. Ami supu sobue yo imi supu isike beisi. ¹¹Roma petu meije ami tiamasene kai kmalake ami, amiki pakiane batuke mei nanakwalamaru neka. Ami supu teta, amiki luma ruamare sae mo. ¹²Ami kerike ktili eti knatike ami kena nikwa hidupe. Tamata esi sobue ami po ami kotie loko Tuhane leke Iriluke misete etesi. Sepo tamata esi ono susate ete ami, ami tahane lale neka. ¹³Tamata esi toae ami po ami eseluke lale misete etesi.

*3:20 Isi. 94:11

†3:22 Petruse eni nane saere Kepase.

Esi ono ami saka nounge mei nusa meije. Eti meije esi ono ami saka nusa meije esi ndopone sa. ¹⁴Au leki meije ete imi po au suka ono asomie imi mo po au anete imi lupe ruaku anare neka. ¹⁵Le masike imi tamata bokala me rebe esi liku lalane ete imi kena hlaleke loko Kristuse Yesuse po imi amate esa neka. Au ono amate ete imi rebe esa kai Kristuse le au lepae Sou Misete ete imi peneka. ¹⁶Hoko au beteke be imi lulu auku sifate. ¹⁷Kai leke imi lulu auku sifate hoko au ulake Timotiuse ilome loko imi. Au okini titinai lupe au ruaku anare neka. Iono sasaisare lulu Tuhane Eni suka. Namake ianete imi loko sifate rebe au lulue le au esa kai Kristuse Yesuse peneka. Auku sifate kena auku hidupe meije sakesa kai saisa rebe au atetuke ete jemata toini etia-etia nere. ¹⁸Po bei imire, leini kwakwaesi le esi noake be tatike pine au keu loko imi mo. ¹⁹Po sepo Tuhane Ibuka lalane ete au hoko takwali mo au luake loko imire reneka. Imi tatike neka, namake au luake, au selu tamata kwakwala meru esi atate. Esi lepa loko esi kbasaru batuke me birusi neka pise esi kbasame tinai le Ro Misete Ikbasaesi. ²⁰Le sepo Alla Ikbasaesi sae eni hidupe hoko Tuhane Itiluke Eni kbasare kena tamata mere eni hidupe leke iono lulu nkenale. Tamata mere batuke ilepae kena birui yake. ²¹Hoko imi suka andia. Imi nete! Imi hleke imi sifate kwakwale mere leke au luake, au nasuke imi yake po au luake kena maune kai lale misete kena atetuke imi.

Kwakwae imi le imi maka persaye yake po hleke imi dosaru

5:1-13

5 Tamata esi nanu ete au peneka be bei imire, tamata leini me esi sablia. Ile sae bei tamata rebe esi suka sabliare

isablia kai inai tirire rame. Tamata rebe esi rekwa Tuhane mosare lekwe esi ono ele mere mo, hoko imi lekwe ono ele mere yake! ²Imi asomi tekwa mo po kwakwae imi kena imi persaye. Mise lesire, kaplalemi le tamata esi atate ele mere eleki suisi leke esi lupu kai imi moneka. ³Kwali betaya, tinai, masike au sakesa kai imi ete mere mo po laleku eme kai imi. Hoko au teu hukumane ete tamata neuna meru peneka saka au me kai imire neka. Au beteke ete imi be, “Kena Tuhane Yesuse Eni Nane, tamata rebe iono tiaie ele mere suke hukumeni.” ⁴Sepo imi lupuke lomai kena iteki Tuhane Yesuse Eni kbasare, imi noake be au me kai imi. Kai kena iteki Tuhane Yesuse Eni kbasare, ⁵tamata rebe iono ele mere suke pusumi suini bei jemate toini leke ro tiaru esi elake ekbasaeni, leke isupu susate mei nusa meije, iblake kera eti irani. Imi ono ele mere leke ihleke bei eni dosa mere leke kena Tuhane Iluake suike isupu hlamate. ⁶Kwakwae imi le imi maka persaye yake. Le imi ono dosa esare namake eono tamata bokala esi ono dosa lekwe. Imi rekwa mere moyo? Mere sakesa kai tamata esi beteke be, “Ragi teputi tone po eono adonane sa.” ⁷Ele mere hoko imi poie pusue imi atete tiaie mere saka kena Yahudiaru esi petu kane roti rebe pake ragi more esi poie pusue ragiaru. Bei mere imi ono tamata rebe sala sae mo. Le imi nkena peneka le Yesuse Kristuse Iono saka domba rebe esi palae ete Alla kena Yahudiaru esi pesta rebe kane roti rebe pake ragi more. Imi lekwe saka roti rebe ragi sae more rebe tamata Yahudiaru esi kanele kena pesta mere.[‡] ⁸Ele mere hoko iteki hidupe meije, ite ono saka esi ono kena Yahudiaru esi pesta mere. Saka esi kane roti rebe pake ragi more hoko ite ono dosa kai neune

[‡]5:7 Piasare tamata Yahudiaru esi umpamae dosare kena ragi.

yake. Po ite ono saisa rebe nkenare rame saka ite kane roti rebe pake ragi more.

⁹Kwali betaya, kena auku sulate akmenare, au ahnau imi leke imi ono ebe kai tamata rebe esi ono ntasite yake.

¹⁰Rebe au betekele, mere au beteke tamata rebe esi rekwa Tuhane. Tamata rebe esi rekwa Tuhane mosa rebe esi sablia pise lalesi loko kepepe pise tanei boka eleki esi ndea pise esi kane tamata makete eni knatile pise esi tatu loko tuhane tinai more, mere au betekesi mo. Au beteke ete imi mo be imi tehaike tamata rebe esi persaye mo rebe esi ono ele mere. Sepo imi rue mei nusa meije moneka pine imi supu lalane kena lau bei tamata bokala rebe esi persaye more.

¹¹Rebe au lekire kai au beteke suike meije, mere au lepae tamata rebe inaku be ihlaleke loko Kristuse yo ono ntasite, lalei loko kepepe kai tanei boka, tatu loko tuhane tinai mo, sobue tamata makete, inseli, kai kane tamata makete eni knatile. Tamata ele mere tehaikesi yake. Rue kane sakesa kaisi yake.

¹²Tamata rebe esi hlaleke loko Alla mosare auku hake kena teu lepate etesi mo. Imi lekwe batuke supu hake kena lepa ete tamata rebe esi hlaleke loko Allare. ¹³Alla rua! pine Eni hake kena lepa ete tamata rebe esi hlaleke loko mosare. Imi nete loko Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be:

“Tamata rebe esi ono dosare, imi suisi siri bei jemate toine.”[¶]

Imia rebe hlaleke loko Alla sakesare imi keru lomai loko maka teu pakala rebe irekwa Tuhane more yake

6:1-11

6 Kwali betaya, sepo imi pakala kai imi kwalimi pise betami rebe imi hlaleke sakesa loko Kristuse, imi kerie ete maka teu pakala rebe irekwa Tuhane

mosare yake kena iteu pakala mere. Le mula pine imi koti Tuhane Eni tamataru kena teu imi pakala mere more? ²Tuhane Eni tamataru esi hake kena teu pakala ete tamata mei nusa meije esi nsalalaru, imi rekwa pende pi moyo? Sepo namake ite rebe hlaleke loko Tuhane, ite teu pakala ete tamata nusa meije esi dosaru hoko pakala rebe tone imi ruami teure yele. ³Tatike pine ite teu pakala ete malekataru esi nsalalaru, imi rekwa pende pi moyo? Hoko tamataru esi pakala rebe esi onolu pela peture ite teure yele. ⁴Hoko pakala ele mere imi kerie ete tamata rebe esi rekwa Tuhane mosare yake. ⁵Au beteke ele mere leke ono asomie imi. Kena teu pakala ete sie rebe esi pakalare imi tamata maka rekwa me moyo? Le mula pine ⁶imi keru imi kwali betaya rebe imi hlaleke sakesare esi pakalare ete maka teu pakalare iteure? Batuke ele mere mo po maka teu pakalare, ihlaleke loko Tuhane mo.

⁷Sepo keru tamata esi pakalare loko maka teu pakalare leke esi teue, mere sakesa kai imi ono sala hoko sakesa kai imi kalare neka. Mise lesi tamata esi ono neune ete imi pise ono rugi imi po imi kerisi loko maka teu pakala mo. Sepo imi kerisi hoko mere sakesa kai imi ono susaesi. ⁸Sepo imi kerisi loko maka teu pakala, mere sakesa kai imi ono neune ete tamata makete le imi ono esi rugi, eleyo siere imi ebe rebe imi hlaleke loko Tuhane sakesa. ⁹Imi rekwa peneka be tamata rebe ilulu Tuhane Eni sukare more, ile mere ikusu Tuhane Eni tamataru, rebe Tuhane Ipletaesi saka kamale ipletare mo. Imi noake sala eleki imi lemaka ruami yake. Le tamata rebe isablia, itatu loko tuhane tinai mo, tamata rebe isablia kai tamata makete eni bina pise mok-

[¶]5:13 Huk. 13:5, 17:7

wai, tamata rebe iono atate misete mo rebe mokwai ono ebeke mokwai, ¹⁰ tamata ndeane, tamata rebe lalei loko kepepe kai tanei boka, tamata rebe inseli, tamata rebe isobue tamata makete, tamata rebe ikane tamata makete eni knatile, pusue tamata ele meru esi kusu Tuhane eni tamata mo rebe Ipletaisi pende. ¹¹ Akmenare imia leini imi atate ele mere. Po pamuli meije imi dosaru ampunelu peneka. Imire Tuhane Eni tamata peneka rebe dosa sae mo. Tuhane Iteu peneka be imi sala sae moneka le bei saisa rebe Tuhane Yesuse Kristuse Ionore kai Tuhane Eni Rore Eni kbasare.

**Pake nanakwalare kena ono
ntasite yake po pake kena ono
misete leke Tuhane Isupu isike**

6:12-20

¹² Kwali betaya, tamata leini esi beteke iteki nanakwalamaru esi hubungane kai hlaleke loko Tuhane mo, hoko nanakwalare ono kena sasaisa neka mula mo. Po pusue yelu rebe onoe mere esi guna sae mo. Au suka kena riluke nanakwalakue mo kena sasaisa ekbasae neka. ¹³ Tamata leini esi beteke be, “Manane kusu kena iteki tibuimaru eleki iteki tibuimaru hnouke manana meru. Kena Tuhane Iono ite matare, manane kai iteki tibuimaru pakele moneka, hoko iteki tibuimaru kai iteki nanakwalamaru pusulu pakele kena ono sasaisa neka mula mo, sebei bei ite neka.” Au beteke ete imi be ele mere mo. Iteki nanakwalama meiju pake kena ono ntasite yake po isike Tuhane.

Kai Tuhane lekwe namake Iriluke misete ete iteki nanakwalamaru.^{§ 14} Alla Ikbasa eti Iono Tuhane Yesuse Ikwana suike. Ele mere lekwe, Eni kbasare eono ite kwana suike. ¹⁵ Kwali betaya, imi rekwa peneka be iteki nanakwalamaru, Kristuse Eni nanakwalal lekwe. Le grejare, Kristuse nanakwalal. Hoko ite pake nanakwalamaru kena ntulu kai bina lalane yelo? Masike elia lekwe po ono ele mere yake. ¹⁶ Suke imi rekwa be sire intulu kai bina lalane ile mere iesa kai bina mere lekwe. Le kena Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be: “Luaise esa peneka.”**

¹⁷ Po tamata rebe ilulu Tuhane pende Iesa kaiNi peneka. Tuhane Eni Rore kai ile mere eni rora esa peneka. ¹⁸ Hoko imi raka mimise leke imi ono ntasite yake. Le bei dosa rebe piasa tamata esi onore, ono ntasite pine eono dosa ete tamata mere nanakwalaije. ¹⁹ Kwali betaya, imi rekwa peneka be, imi nanakwalami mere Ro Misete Eni luma. Ime kai imi. Tuhane Alla Iono Ro mere kbasae imi. Nanakwalami mere imie mo, po mere Tuhane Enie. ²⁰ Le Tuhane Isabe imi peneka kai Iseli pusu peneka. Hoko suke imi pake nanakwalaimu kena ono misete leke Alla Isupu isike.

**Pauluse ilepa loko tamata
rebe kai kai rebe kai more**

7:1-16

7 Kwali betaya, meije au lepa loko yelu rebe imi lekie ete aure. Imi tneu be, “Sepo mokwai sae isuka kena ikai mo hoko mise o?” Au beteke ete

^{§6:13} Tamata makete esi noake ayate meije esi natire elere: Namake tamata leini esi beteke be, “Manane erue kena iteki tibuimaru neka kai iteki tibuimaru pine ehnoke manane, hoko iteki tibuimaru kai iteki nanakwalamaru pake kena ono saisa neka sebei bei ite neka.” Po au beteke ete imi be namake Tuhane Iono eti ite mata, manane kai iteki tibuimaru pakele moneka. Po pake iteki nanakwalamaru kena ono ntasite yake po pakele kena isike Tuhane. Kai Tuhane Iriluke misete ete iteki nanakwalamaru lekwe.

**6:16 Atn. 2:24

imi be mere mise. ²Po leke sablia yake, hoko mise lesi mokwai ikai eni binasa kai bina ikai eni mokwaisa. ³Mokwai rebe ikai pende isuka ntulu kai eni bina mo yake. Sakesa neka, bina rebe kai pende isuka ntulu kai eni mokwai mo yake. Tamata rebe esi kaije esi ono ele mere enkena. ⁴Binare ikbasae ruaini nanakwalaije mo. Eni mokwai pine ikbasae nanakwalaije. Sakesa neka mokwai ikbasae ruaini nanakwalaije mo. Eni bina pine ikbasae nanakwalaije. ⁵Mokwai kai binare imi suka kena ntulu kai lomai mo yake. Imi suka ntulu kai lomai mo petu kuilare yele kena kotie loko Alla po suke lua pusumi suka. Po pela eleki suke ntulu kai lomai suike. Le sepo mo hoko namake pine imi lulu ro tiare esi sukare le imi ktili kena tahane lalemi mo. ⁶Au beteke ele mere, au ulake pusue kai mo, po au beteke lulu auruku laleku neka.†† ⁷Au sukare pusue tamata esi kai mo, lupe aure. Po papelake tamatare, Alla Iriluke kbasae etei peneka. Sae, Alla Iriluke kbasae etei kena kai mo, sae makete, Alla Iriluke kbasae etei kena kai. ⁸Ete tamata rebe esi kai mosare kai ete bina baluaru au ahnausi leke esi kai moneka lupe aure. ⁹Po sepo imi tahane lale mo hoko imi kai. Mise lesi imi kai le imi tahane rua lalemi mo.

¹⁰Ete sie rebe esi kai pende auk hnaune eteise elere. Pleta meije bei au mo po bei Tuhane. Bina rebe ikai pende ihleke eni mokwai yake. ¹¹Po sepo bei sasaisa pine ihleke eni mokwaije peneka, hoko suke ikai mokwai makete suike moneka. Po ileu suike loko eni mokwaije hoko yele. Kai mokwai lekwe hleke eni bina yake.

¹²Ete maketaru au ahnausi lekwe, hoko lene. Hnaune meije bei au ruaku, bei Tuhane mo. Sepo mokwai sae rebe ihlaleke loko Kristuse pine ikai kai bina rebe ihlaleke loko Kristuse mo po bina mere lalei titinai kena irue sakesa kaini hoko ihlekei yake. Rue kaini eti mata. ¹³Kai sepo bina sae rebe ihlaleke loko Kristuse pine ikai kai mokwai rebe ihlaleke loko Kristuse mo po mokwai mere lalei titinai kena irue sakesa kaini hoko ihlekei yake. Rue kaini eti mata. ¹⁴Le binare ihlaleke loko Kristuse hoko lulu Tuhane kai mere dosa sae mo. Sakesa neka mokwaije ihlaleke loko Kristuse hoko lulu Tuhane kai mere dosa sae mo. Sepo kai ele mere mo hoko namake esi kwetelaru Tuhane Irakasi mo.

¹⁵Po sepo mokwai rebe ihlaleke loko Kristuse mosare, ihleke bina rebe ihlaleke loko Kristuse pise bina rebe ihlaleke loko Kristuse mosa ihleke mokwai rebe ihlaleke loko Kristuse peneka hoko sebeisi neka. Ile rebe hlaleke loko Kristuse pende ilake eni bina pise eni mokwai rebe hlaleke loko Kristuse mosare kena hleke yake le Tuhane Isuka ono lomai mo. ¹⁶Sebeie amu bina pise mokwai rebe ihlaleke loko Kristuse mo mere ikeu le amu bina pise mokwai rebe ihlaleke loko Kristuse mo mere tatike pine ihlaleke loko Kristuse, pise mo, arekwa mosa.‡‡

**Sebeie sae ihidupe lulu eni
hidupe kena Alla Iono
hlaleke lokoI memenaije**

7:17-24

¹⁷Po kwali betaya, suke papela tamatare ihidupe lulu Tuhane Iono

††7:6 Tamata leini esi noake ayate meije esi natire elere: Au beteke ele mere, imi nati sala yake be au lake imi leke imi ntulu kai lomai yake. Au ulake imi kena nikwa olase kena kotie loko Alla kena cara ele mere mo.

‡‡7:16 Tamata leini esi noake ayate meije esi natire elere: Po yapine amu bina pise mokwai rebe ihlaleke loko Kristuse more, ilulu ale kena ihlaleke loko Kristuse, leke supu hlamate.

ete imire. Kai imi hidupe suke lulu imi hidupe kena Alla Ikoti imi kena hlaleke lokoIje. Mere rebe au atetukele ete pusue jemata toini etia neka. ¹⁸Umpama, sepo kena Alla Iono tamata mere ihlaleke lokoIje, isunate peneka hoko iatula kena sirike sunate esi lakwai butaije yake. Eleyo ile rebe kena Alla Iono ihlaleke lokoIje pine isunate mosa hoko ile mere ikotie kena sunateni moneka. ¹⁹Le lulu atate sunate pise sunate mo mere pentine mo. Rebe pentine lulu Alla Eni pletaru. ²⁰Hoko papelake tamata sebeie sae ihidupe lulu eni keadane kena Alla Iono ihlaleke loko Kristuse. ²¹Sepo kena Alla Iono iahlaleke loko Kristuse, ile tamata makerike rebe eni kbasa sae mo hoko kaplalei kena noake mere yake. Po sepo isupu kesempatane kena supu tie hoko kena mere ipakele mimise. ²²Le tamata makerike rebe eni kbasa sae mo rebe ihlaleke loko Tuhane pende, tamata esi noake be ile tamata makerike rebe eni kbasa sae mo po lulu Tuhane isupu tie peneka. Eleyo tamata makerike mo rebe ihlaleke loko Tuhane pende, iono Kristuse Eni tamata makerike. ²³Tuhane Isabe imi peneka. Kai Iseli pusue imi belimie peneka. Hoko imi ono tamata makerike ete tamata moneka, po lulu Tuhane. ²⁴Hoko kwali betaya imi, imi keadane kena Alla Iono imi hlaleke loko Kristuse, imi hidupe lulu mere neka, imi me sakesa kai Tuhane.

**Hnaune ete tamata
rebe esi kai mosare**

7:25-40

²⁵Meije au lepa loko tamata rebe esi kai mosare. Mere Tuhane ibeteke sasaisa ete au mo kena au betekele etesi. Po Tuhane Ibitike au peneka le laleI noa au hoko au riluke hnaune ete imi. ²⁶Ite nete be meije ite supu susate hoko au noake be mise lesire sebeie sae ihidupe lupe

eni keadane kena meije neka. ²⁷Sepo sae ikai peneka hoko ihleke eni bina yake. Kai sepo sae ikai mosa hoko inikwa bina kena kai yake. ²⁸Po sepo ikai hoko mere dosa mo. Sakesa neka bina beluke sae isuka kai, mere lekwe dosa mo. Po batuke sie rebe esi kaije tatike pine esi supu susata bokalaru. Kai au sukare imi supu susata meru mo.

²⁹Kwali betaya, suke imi rekwa be, lau moneka nusare atiare reneka hoko kena petu lesina meiju sie rebe esi kai pende suke esi kerike loko yelu makete pentine lesi bei saisa rebe suke esi kerikele ete esi luma takare. ³⁰Kai sie rebe esi ranire esi susa kuate yake eti esi nete loko Tuhane mo yake, sie rebe esi malire lalesi ndina kuate yake eti esi nete loko Tuhane Eni makerike mo yake. Sie rebe esi sabe sasaisa pende esi nete loko esi taneaia meru kuate yake eti esi nete loko Tuhane Eni makerike mo yake, le taneaia meru urue eti pela mo. ³¹Kai saisa rebe tamata esi noakele yake, esi makerike kai pusue yelu mei nusa meije esi hlalekeule yake. Le takwali moneka nusa meije kai yelu rebe ite selure, namake sae moneka.

³²Au sukare imi supu tie bei susate. Tamata rebe ikai more, isupu susate saka tamata rebe ikaije mo, po batuke inoake Tuhane Eni makerike neka. Le inoake be iono elia leke eono Tuhane laleIje ndinare. ³³Tamata rebe eni bina peneka, namake inoake nusa meije esi yelu boka le isuka kena ono eni bina laleije ndina, ³⁴hoko laleije lara lua. Bina rebe ikai mo pise bina beluke rebe ikai more, isuka kena nanakwalai kai laleije kai eni sifate pusulu lulu Tuhane Eni sukare. Po bina rebe ikai pende, inoake nusa meije esi yelu boka le isuka kena ono eni mokwai laleije ndina. ³⁵Au leki pusue meije ete imi kena imi misete po kena lake imi mo. Au sukare imi atate keri imi kena misete kai imi maka noake lekwe lara lua mo po batuke ete Tuhane.

³⁶ Sepo mokwai sae iono kena kai bina rebe luasi taluke lomai kena kai pende, kai bina mere ikaije yele peneka hoko sebeie esi kai neka. Namake yanoma eti mokwaije iono saisa rebe mise mo ete bina mere. Po esi kai neka. Kaije dosa mo.[¶] ³⁷ Po sepo mokwaije iteu me lalei peneka be ikai kai bina rebe luasi naku be tatike pine luasi kaije moneka, kai rebe iteue mere bei lalei titinai hoko iteue mere tinai mahabe itahane lalei titinai.^{§§} ³⁸ Hoko mokwai rebe ikai kai bina rebe luasi taluke lomai kena kaije mere mise, po sepo ikai kai bina mere moneka, mere iono misete lesi leneka. ³⁹ Bina rebe ikai pende, ikai suike bei eni mokwai yake, sepo eni mokwai eri rue sa. Sepo eni mokwai imata peneka hoko sebeie ikai kai sae neka rebe isukai, mahabe mokwaije ihlaleke loko Kristuse. ⁴⁰ Sepo ikai suike moneka, mere mise lesi. Au noake be rebe au beteke meije bei Alla Eni Rore.

**Pauluse iahnau jemate toini
loko manane rebe rilukele
ete tuhane tinai more**

8:1-13

8 Kwali betaya, meije au lepa loko manane rebe tamata esi rilukele ete tuhane tinai more. Kwakwae imi eleki imi beteke be imi hlaleke loko Tuhane peneka hoko kena sasaisa neka imi rekwa mise titinai. Po au beteke ete imi

be noake ele mere eono tamata kwakwaeni. Po sepo ite oki tamata makete, sakesa kai ite onosi hlaleke ktili loko Tuhane neka. ² Sepo sae noake be irekwa titinai, mere tiluke be irekwa boka mosa. ³ Po tamata rebe ioki Alla, Alla Irekwai titinai.

⁴ Au lepa loko manane rebe rilukele ete tuhane tinai more. Ite rekwa be tuhane tinai more enkena mo kai esi kbasa sae mo. Ite rekwa be Alla rual pine Ikbasa. ⁵ Tinai piasare tamata esi tatu loko tuhane tinai more bokala rebe ndete lanite kai mei nusa, ⁶ po ete itere, Allare batuke esa. Ile, Amate rebe Ito-lae pusue yelu. Kai ite hidupe kena layaniNi. Kai Tuhane lekwe batuke esa, mere Yesuse Kristuse. Tolae pusue yelu mei nusa meije baueNi kai beiNi pine ite hidupe.

⁷ Masike ele mere po tuhane tinai more enkena mo kai esi kbasa sae more, pusue tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane, esi rekwa mo. Hoko eti roma meije esi kane manane rebe rilukele ete tuhane tinai mo, rebe tamata maka hlaleke loko Tuhane mosare esi abeliele, esi noake be esi ono dosa ete ruasi peneka. Esi noake ele mere le esi hlaleke ktili mosa. ⁸ Tinaije, Tuhane Itrima itere bei ite kane manane mo. Manane mere ite kanele pise ite kane mo, esi untune sasaisa ete ite mo.* ⁹ Po nete! Raka mimise leke tamata makete esi supu

[¶]7:36 Tamata leini esi noake be ayata meije elepa loko amate sae rebe isuka riluke eni nanae binare ete mokwai sae.

^{§§}7:37 Tamata leini esi noake ayate meije esi natire elere: Po sepo mokwai isuka kai kai bina rebe luasi naku kena kaije moneka, saisa rebe ionoe mere nkena mahabe mere lulu lalei ruai, kai bei tamata makete ipaksa yake.

*8:8 Kena akmenare tamata Korintusaru bokala esi tatu loko tuhane tinai mo. Esi elakaru piasare esi riluke binatang ete tuhane tinai mo. Eleki esi kane binatang mere esi tinaije. Esi lesine piasare esi abelie me pasare hoko tamata esi sabele po esi rekwa mo be mere manane lesini rebe rilukele ete tuhane tinai more. Rebai sesi tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse mosare esi koti esi ebea rebe esi hlaleke pende kena kane sakesa me otoi kena tatu loko tuhane tinai more. Eleki tamata rebe esi hlaleke esi kane manane mere, esi noake be mula mo le tuhane tinai more esi hlaleke loko more pe.

dosa yake le esi lulu saisa rebe imi onore. Tinai, saisa rebe imi onore, Tuhane Ilake imi bei mo po esi noake be mere dosa. ¹⁰Imi rekwa peneke be tuhane tinai more nkena mo kai esi kbasae sae mo. Sepo imi rebe hlaleke ktilire, imi rue kane me otoi kena tatu loko tuhane tinai more, eleki imi kwali betaya rebe imi hlaleke sakesa po esi hleke ktili mosare, esi selu imi rue kane ete mere, hoko esi nehe kena kane manane mere lekwe. ¹¹Kai ele mere hoko, imi rebe hlaleke ktilire, imi atia sie rebe esi hlaleke ktili more esi maka persaye. Eleyo Kristuse Imatare ete tamata rebe esi hlaleke ktili mosare lekwe. ¹²Sepo imi ono dosa ele mere ete imi kwali betaya rebe esi hlaleke ktili more, le imi ono eti esi noake be esi ono dosa hoko sakesa kai imi ono dosa ete Kristuse neka. ¹³Sepo bei manane pine eono kwaliku isupu dosa, hoko eti pelare au kane aklaline moneka. Le yapine bei au, eleki kwaliku isupu dosa.

**Pauluse ipaksa tamata kena seli
eni makerike esi beline mo**

9:1-23

9Yapine imi betinake saisa rebe au noake be enkenare, au ono lulure saisa mo piseo? Tuhane Ibitike au kena Eni maka ulake. Au selu iteki Tuhane Yesuse Kristuse peneka. Au kerike ete Tuhane, esi hasile imi hlaleke loko Tuhane. ²Masike tamata makete esi naku aure Tuhane Eni maka ulake mo po suke imi naku be aure Tuhane Eni maka ulake hoko au beteke Eni lepataru ete imi eleki imi hlaleke lokoI. Mere Tuhane Itiluke be aure Eni maka ulake. ³Sepo tamata esi leuke sala ete au, namake au beteke etesi elere: ⁴Amiki hake kena supu manane bei amiki makerike. ⁵Sepo

auku binasa hoko isupu seli ele mere lekwe. Imi noake yake be ami keri amiki binaru saisa mo kena ami kerike sakesa loko amiki makerike meije. Sakesa neka, Tuhane Yesuse kwaliNisi, Petruse kai maka ulaka maketaru esi keri kai esi binaru lekwe. [†] ⁶Imi noake yake be batuke au kai Barnabase pine suke kerike kena nikwa manane.

⁷Sakesa neka, solalu toine sebeie esi nikwa esi manane ruasi mo. Maka andinu sae iaknane anggure kena eni ndinure eleki esi buaije ikane more sae mo. Maka pialae domba rebe ipialae domba eleki ikinu eni dobare esi susure more sae mo. ⁸Saisa rebe au betekele meije lulu piasare tamata esi noakele mo po kena Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekire ebeteke ele mere lekwe. ⁹Kena Musa eni bukua rebe ilekire ebeteke be: “Sape rebe ite pakele kena ekeleke gandume leke sirie esi inaije, lo esi biruije yake. Po sebeie ekane bei gandume mere neka.”[‡]

Mere be Alla batuke Ili loko sapire mo, ¹⁰po mere ilepa loko ami rebe kerike loko Tuhane Eni makerike. Tinai, leki mere ete ami. Le tamata rebe iandinu kai tamata rebe iandita bei eni gandume, ik-erike mere kena ihlaleke be ikane bei esi hasile. Ete amire, ele mere neka. ¹¹Ami ono imi nati yelu bei Alla Eni Rore me lalemi peneka. Hoko sepo ami supu tanei bei imi, kena seli amiki knatile ete imire, imi noake be mere sala yake. ¹²Sepo tamata makete esi supu hake kena esi supu tanei bei imi, hoko ami lekwe supu hake ela lesi beisi kena supu tanei bei imi.

Po ami pake hake mere mo. Ami tangune pusue amiki yelu leke lepae Sou Misete kena Kristuse supu lake yake. ¹³Kwali betaya! Imi rekwa peneka be

[†]9:5 Kena sou Yunanire, ayate meije kotie Petruse Kepase.

[‡]9:9 Huk. 25:4

tamata rebe esi kerike me Tuhane Eni Lumare, esi supu manane bei Tuhane Eni Lumare. Tamata rebe esi layani kena otoi kena pala tenei ete Allare esi supu bei tanei rebe rilukele ete Allare. ¹⁴ Ele mere lekwe, Tuhane Ibeteki peneka be tamata rebe esi lepae Sou Misete, esi supu manane bei esi makerike mere.

¹⁵ Po ete aure, au kotie tamata esi riluke pusue mere ete au kena seli auku knatile mo. Kai au natue sulate meije leke imi riluke tanei ete au mo. Yapine au kotie tanei bei imire, auku alasane sae mo kena lalekue ndina le sepo au lepae Sou Misete, au namake tamata esi seli auku knatile mo. Mise lesi au mata, bei tamata esi ono yelu rebe eono lelekue ndinare sirikele. ¹⁶ Le au lepae Sou Misete bei Allare, au isike rauaku mo le Tuhane Iulake au. Au supu susate sepo Au lepae Sou Misete mere mo. ¹⁷ Sepo au kerike meije pine bei laleku ruaku hoko au hlaleke kena supu seli. Po lepae Sou Misete meije, suke au lepaele le auku tugase le Tuhane Itiluke au kena makerike meije. ¹⁸ Sepo ele mere, namake riluke saisa kena seli aure? Rebe au supure ere: Lalekue ndina titinai sepo au lepae Sou Misete, au kotie kepene mo kena seli au. Au noake tanei rebe piasare tamata esi kerike kena Tuhane Eni makerike esi supure, namake au rana mo leke au lepae Tuhane Eni lepate esupu lake yake.

¹⁹ Au ono tamata makerike ete sae mo. Masike ele mere po au lulu pusue tamata esi sukare leke au ono saka aure tamata makerike ete pusue tamata. Au ono ele mere leke au ono tamata bokala esi supu hlamate. ²⁰ Au me kai tamata Yahudiaru, au ono saka tamata Yahudi leke au onosi hlaleke loko Kristuse. Le auku hidupe lulu tamata rebe esi lulu hukume rebe Musa ilekire esi hidupe, saka au lulusi. Tinaije au lupe sie rebe esi lulu agamare esi hnaunaru mo. Po au ono ele mere leke au onosi lulu Kristuse. ²¹ Kena

au me kai tamata Yahudi more, au ono saka tamata Yahudi mo, rebe esi lulu hukume rebe Musa ilekire mo. Au ono ele mere leke au onosi lulu Yesuse Kristuse. Po pusue meru elake au bei maka lulu Tuhane eni lepataru mo. Au ono ele mere, au lulu Yesuse Kristuse Eni hnaunaru. ²² Sepo au rue kai tamata rebe esi hlaleke ktili loko Kristuse more au ono saka au hlaleke ktili mo leke au onosi lulu Kristuse. Au ono lupe tamata sia neka leke masike elia lekwe po tamata leini beisi au onosi supu hlamate. ²³ Au ono pusue mere leke tamata esi hlaleke loko Sou Misete bei Allare esi tapa boka kai leke au kai pusue tamata meru esi supu misete bei Tuhane le Sou Misete mere.

Ite lulu tamata maka balare esi sifate

9:24-27

²⁴ Kwali betaya! Imi rekwa peneka be, kena balare pusue tamata esi bala, po rebe supu hadiare batuke ile esa neka. Mere sakesa kai imire neka. Imi rekwa tujuane loko Tuhane sakesa kai maka balare ibala titinai leke isupu hadia. Imi lekwe suke atula titinai leke supu hadia rebe Tuhane Irilukele. ²⁵ Tamata rebe ikusu klemane saisa neka, ilatihane ktili kai iraka nanakwalaije mise titinai leke ilesi, le inoake be namake isupu hadia liute ndete ulu rebe onoe bei bunare. Po takwali mo buna mere endulu. Po ite tahane lale kena sasaisa neka le ite hlalele be namake ite supu hadia rebe Tuhane Irilukele. Hadia mere endulu mo po erue eti pela. ²⁶ Hoko au meije saka tamata rebe ibala loko saisa rebe isupure pise saka klemane bluku lomaije, au bluku palani mo. ²⁷ Aure saka tamata rebe isebeie eni nankwalaije tamata esi tetae leke nanakwalaije ktili, leke namake au supu hadia. Au ono nanakwalakue saka tamata elake iono ete eni tamata makerike. Au ono ele

mere leke yapine au lepa loko Tuhane Eni lepate ete tamata yo namake esi muline Tuhane Isuka au mo eleki au supu hadia mo.

Hnaune leke ono lupe sie rebe esi tatu loko tuhane tinai more yake

10:1-22

10 Kwali betaya, imi nete loko akmena iteki ntuanu menaru esi onoe kena esi keu lulu Musare. Esi keure moputire esou lutikesi kai kena esi sabu Meite Lalakwe esi keue kmalane[¶]. ² Pususi keure moputire esou lutikesi kai pususi sabu meite mere saka esi supu baptise kena ono Musa eni maka lulu. ³ Pususi kane manane rebe Tuhane Eni Rore Irilukele. ⁴ Kai pususi kinu kwele rebe Tuhane Eni Rore Irilukele eteise. Kwele mere ebobokey bei batu karane. Batu karane mere esi natire Yesuse Kristuse rua! rebe Ikeu sakesa kaisi. ⁵ Masike ele mere po sie bokala, Alla Isukasi mo le esi atate lulu Eni sukare mo. Bei mere hoko sie bokala, Alla Ibutusi eti me otoi nsekile lataisu etia-etia neka.

⁶ Kwali betaya, pusue meru eono conto ete ite leke ite lalema loko yelu neunaru lupe esi onoule yake. ⁷ Ite ono lupe leini beisi yake rebe esi tatu loko tuhane tinai more. Le kena Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be:

“Bangsa mere esi tamataru esi rue kane kai kinu pela eleki esi mala kena tatu loko esi tuhane tinai more.”[§]

⁸ Kai ite ono ntasite lupe leini esi onore yake. Esi ono ele mere eti petu esare sie usata butu lua lesini telu (23.000) esi mata. ⁹ Kai ite teheke Tuhane lupe leini esi onore yake eti niakwe etutusi eleki esi matare. ¹⁰ Kai ite muruke lomai

lupe leini esi muruke lomaije yake eti malekate maka bunure iluake ibunuisse.

¹¹ Pusue meru eono kenasi leke eono conto ete ite leke ite lulusi yake. Kai pusue meru lekilu lekwe leke ite rebe rue kena nusa meije rebe lau mo atiae nere, ite nete lokole. ¹² Ele mere hoko imi rebe raka imi atate mo le imi naoke be imi hlaleke ktilire, imi raka mimise yapine imi supu teheke eleki imi tetu. ¹³ Lalemi kena ono neune sasaisa neka, imi nete be tamata makete lekwe esi supu teheke kena ono ele mere lekwe. Po Alla Itapa imi rame. Itie bala! bei imi mo leke imi tetu kena supu teheke yake. Po kena imi supu teheke, Itiluke lalane ete imi leke imi ktili.

¹⁴ Ele mere hoko kwali betaya rebe au okimi, au beteke ete imi be imi raka mimise rame leke tatu loko tuhane tinai more yake. ¹⁵ Au lepa loko imire saka tamata maka rekwa mise titinaje. Au kotie bei imi be saisa rebe au betekele imi neheke loko mimise. ¹⁶ Kena ite kotie trima kasi bei Tuhane kena kinu anggure, ite nete loko Yesuse Kristuse Eni lalakwe. Ite ono mere etiluke be ite esa kai Yesuse Kristuse le bei ite pine ponike Eni lalakwe. Kai kena ite lara rotire leke kane sakesare, mere etiluke ete ite be itere esa kai Kristuse nanakwalalje. ¹⁷ Le rotire batuke esa kai ite bokala kane poli roti esa mere, hoko ite nanakwalamaru esa. ¹⁸ Kwali betaya! Imi selu tamata Israelaru esi pala taneije ete Tuhane kena otoi mala pala taneije. Eleki esi kane tanei mere sakesa. Mere natire be sie rebe esi kanere esi esa kai Tuhane.

¹⁹ Sepo au beteke ele mere, imi noake be saisa rebe tamata esi rilukele ete tuhane tinai more esi untune me yake

[¶]10:1 Kena Musare, Tuhane Iriluke moputi kena etiluke lalane ete tamata Yahudiaru esi keuele. Moputi mere etiluke be Tuhane Iete mere.

[§]10:7 Sir. 32:6

kai tuhane tinai more eni kbasa me yake.

²⁰ Saisa rebe riluke ete tuhane tinai mo rebe me otoi maka pala taneije mere riluke ete Alla mo po riluke ete ro tiaru. Kai au suka imi lupu kai ro tiaru mo.

²¹ Imi rebe kinu anggure bei Tuhane Eni obare kai kane Eni rotire pende, imi esa kai Tuhane peneka. Hoko imi kane manane rebe rilukele ete tuhane tinai more yake leke imi esa kai ro tiare yake.

²² Ite nikwa leke Tuhane Iono ite o? Iteki kbasare lesi bei Tuhane Eni kbasare o?

Hnaune kena manane rebe riluke ete tuhane tinai mo rebe esi abeliele pise kanele me tamata esi lumaru

10:23-11:1

²³ Piasare tamata esi beteke be, "Ite ono saisa neka rebe ite sukare." Po au beteke ete imi be, "Pusue yelu rebe ite sukare uguna pusulu mo." Tamata esi beteke be, "Ite ono sasaisa neka rebe ite sukare." Po au beteke ete imi be, "Ite hlaleke tapa ktilire bei saisa rebe ite sukare mo." ²⁴ Sebeie sae iono sasaisa lulu eni sukare yake po suke iono sasaisare inoake saisa rebe eono tamata makete esi tapa hlaleke ktili loko Tuhane.

²⁵ Imi kane aklaline saisa neka rebe abeliele me pasare, imi tneu moneka be aklaline mere rilukele ete tuhane tinai more peneka pise mosa pise. Piasare tamata esi tneu ele mere le esi noake be esi kane aklaline mere, esi ono dosa. ²⁶ Le kena Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be:

"Nusa meije kai pusue esi laleiye Tuhane Enie."**

²⁷ Sepo imi supu koti kena kane bei sae rebe ihlaleke loko Tuhane mosa, pine imi lului hoko saisa rebe itolaele, imi kane neka. Imi tneuke moneka be manane meije rilukele ete tuhane tinai more

peneka pise mosa pise, leke imi blake ono sala yake. ²⁸ Po sepo sae ibeteke ete imi be, "Manane meije rilukele ete tuhane tinai more esi lesine peneka." Imi kane yake, suke imi nete be ile rebe ibeteke mere inoake be kane mere sala. ²⁹ Tinai, imi noake mere sala mo, po imi lulu ile rebe ibeteke be mere salare. Po yapine sae bei imi itneu au be, "Le mula pine saisa rebe au onore tamata esi lake au lele?" ³⁰ Yo au kane manane mere au kotie trima kasi loko Alla lele peneka. Tamata makete ilepa tiaie ete au lele yake le au kotie trima kasi bei Alla lele pende pe."

³¹ Kwali betaya, saisa rebe imi onoe, imi kanele pise imi kinue, imi ono pusue meru kena tamata esi isike Alla. ³² Saisa rebe imi onore, onoe mimise leke imi ono tamata makete isupu dosa yake. Masike ile tamata Yahudi pise tamata Yahudi mo pise ile bei Alla Eni jemate toini lekwe, ono ele mere yake. ³³ Imi lulu auku sifate. Au ruere au ono misete kena sasaisa neka leke tamata bokala laleisu ndina eleki esi hlaleke loko Tuhane tapa ktili. Au ono sasaisare kena auruku misete mo. Lalekue batuke kena pususi supu hlamate.

11 Imi lulu auku sifate lupe au lekwe lulu Kristuse Eni sifate.

Kena ibadare binaru suke esi holmate mokwaiaru

11:2-16

² Kwali betaya, au isike imi le imi nete loko auku sifate rame kai imi lulu loko hnauna rebe betekelu ete au eleki au atetukelu ete imire. ³ Po au suka imi rekwa yele esa meije lekwe be: Mokwaiaru pine esi ono elake ete esi binaru. Kai Yesuse Kristuse pine iono elake ete mokwaiaru. Kai Alla pine Iono elake ete Yesuse Kristuse. ⁴ Sepo mokwai sae ikotie loko Alla

** 10:26 Isi. 24:1

kai ilepae Alla Eni lepataru ete tamata bokala pine isou lutike uluije hoko mere isobue eni elake Yesuse Kristuse. ⁵Kai sepo bina sae ikotie loko Alla kai ilepae Alla Eni lepataru ete tamata bokala pine isou lutike uluije mo, mere isobue eni mokwai rebe Iono elake eteije. Mere sakesa kai bina rebe ktoli pusue eni buare leke ono asomieni. ⁶Sepo bina sae isou lutike uluije mo hoko mise lesi ktoli pusue eni buare. Po sepo bina sae koki eni buare pise ktoli eni buare mere ono iasomi. Hoko mise lesi isou uluije. ⁷Po mokwai sou ulu moneka le lupe Tuhane Eni kbasare ekbasae pusue yelu, mokwariu lekwe esi kbasae mei nusa. Kai beini pine tamata esi isike Tuhane. Po binare sou ulu leke tamata esi seluije esi isike eni mokwai.^{††} ⁸Le akmenare, mokwaije onoi bei bina mo po binare onoi bei mokwai lusuije. ⁹Kai ono mokwaije kena tapa bina mo po ono binare kena tapa mokwai. ¹⁰Ele mere hoko binaru suke sou lutike ulu kena aseluke be mokwariu esi kbasae leke malekataru laleisu ndina. ¹¹Po ite rebe esa kai Tuhane pende, bina pise mokwai, ite tapa lomai. ¹²Le masike Tuhane Iono bina memenaije bei mokwai po suike bei mere binaru esi biti mokwai. Kai pusue meru bei Alla. ¹³Kwali betaya! Au kotie imi noake meije mimise. Bina rebe ikotie loko Alla me tamata bokala oaisu, isou lutike uluije more mere mise mo. ¹⁴Imi noake, tamata bokala esi beteke be mokwai rebe eni buare nanure eono asomi. ¹⁵Po ete binare isebeie eni buare nanure eono tamata esi isikeni le Tuhane Iriluke buare eteije kena eobi lutike uluije. ¹⁶Hoko sepo leini esi rare kai lomai loko meije hoko batuke esa pine au beteke ete imi be ami pise Alla Eni jemata make-

taru lekwe, amiki piasare ele mere neka makete sae mo.

**Jemate toini me kota Korintuse esi
kane sakesa kena Tuhane Eni
mejare lulu cara tinai mo**

11:17-34

¹⁷Kwali betaya imi, rebe ite beteke mei lopere, au isike imi mo le imi lupuke lomai kena isike Tuhane, imi ono lulu tinaije mo po imi ono tia. ¹⁸Le au lene lepate be kena imi lupuke lomai kena isike Tuhane imi larake lomai kai imi rare kai lomai. Hoko meije au lepa lokole. Le au lene imi atete ele mere, eono au noake be yapine rebe au lenele tinai. ¹⁹Suke imi larake lomaije, ele mere leke namake ite selu be andia nkena me Alla oaije. ²⁰Masike ele mere po au isike imi mo le kena imi rue lupuke lomai kena kane sakesa me Tuhane Eni mejare imi ono saka kane kena Tuhane Eni mejare mo. ²¹Le kena imi kane, sebei sae irana manane ete ruai eti leini esi supu manane moneka yo leini esi kane eti pila kai kinu eti nseli. ²²Imi ono ele mere, imi sobue Alla Eni jemate toinu kai imi ono asomie sie rebe esi sasaisai more. Imi luma kena kane kai kinu kenare sae moyo? Au lepa saisa ete imi lekwe? Au isike imi le imi atate mere mo.

²³Le saisa rebe au atetuke ete imire, au supu bei Tuhane ruaI. Kena kpetu rebe iteki Tuhane Yesuse Isupu kerike nere, Irana roti ²⁴eleki Ikotie trima kasi bei Alla lele, Ibire roti mere eleki Ibeteke be Mere nanakwalal rebe esupu susate ete ite. Iulake ite kane ele meije rame leke nete loko Eni matale. ²⁵Kane pela, Iono ele mere lekwe. Irana anggure kena obare eleki Ibeteke be Anggure mere Eni lalakwe. Mere Alla Eni hnaune beluke kai ite. Suke ponike Eni lalakwe eti

^{††}**11:7** Sepo tamata esi selu bina rebe isou uluije, esi rekwa be bina mere kwakwaeni mo hoko esi holmate eni mokwai.

Imata mina pine Eni hnaune eonore mere peneka. Pela ite kinu anggure ele mere, ite nete loko Eni matale. ²⁶Hoko pela ite kane roti kai kinu anggure mere, imi beteke Tuhane Imatare ete tamata makete eti Iluake suike.

²⁷Ele mere hoko sire pine ikane Tuhane Eni rotire kai ikinu Tuhane Eni anggure kena atate rebe Tuhane Isuka mo hoko mere iono dosa ete Tuhane le iholmate Tuhane nanakwalaije mo kai Eni lalakwe mo. ²⁸Hoko kena ikane roti kai kinu anggure mosare, inete mina be inkena pene pibe mosa. ²⁹Le sire pine ikane roti kai kinu anggure pine inoake be Yesuse Imatare esi guna sae mo kai Yesuse Iriluke nanakwalaije esi guna sae etei mo, hoko namake pine isupu hukume bei Alla. ³⁰Ele mere eti bei imire bokala kerakesi kai bokala esi mata peneka. ³¹Po sepo ite kane kai kinu mosare ite nete mina be ite nkena pene pise mosa hoko Tuhane Ihukume ite mo. ³²Po sepo meije ite supu hukume bei Tuhane lupe kerake ite mere lupe Iteta ahnau ite leke ite ono saka tamata nusa meije rebe esi hlaleke lokoI more yake, eleki namake ite supu hukumane elake eleki atia ite le poie ite kena otoi susa titinai eti pelare.

³³Kwali betaya, ele mere hoko kena imi rue lupu kena kane kai kinu kena Tuhane Eni mejare, suke imi namake lomai. ³⁴Sepo sae tia sene, hoko ikane me eni luma mina pine keu kane me Tuhane Eni mejare sa. Sepo imi rekwa holmate Tuhane Eni mejare kena imi ibada loko Tuhane, hoko imi supu hukumane mo.

Auku hnauna makete me sa po namake au luake loko imi mina pine au betekele ete imi. Imi namake neka.

Kbasa rebe ite supue bei Tuhane Eni Rore

12:1-11

12 Kwali betaya, meije au lepa loko kbasa rebe ite supu bei Tuhane Eni Rore. Au suka imi rekwa titinai. ²Imi nete be kena imi rekwa Tuhane mosare, imi supu umaue eleki imi lulu neka kena tatu loko tuhana tinai mo rebe ulepa more. ³Akmenare imi ono ele mere hoko meije au suka imi rekwa be tamata rebe isupu kbasa bei Tuhane Eni Rore Ieliare. Tamata rebe isupu kbasa bei Tuhane Eni Rore, ikutuke Yesuse mo. Kai tamata rebe ibeteki be, Yesuse mere Tuhane, batuke rebe isupu kbasa bei Tuhane Eni Rore. ⁴Kwali betaya, kbasa rebe ite supu bei Tuhane Eni Rore tetebike po pusure bei Tuhane Eni Rore esare neka. ⁵Iteki makerike kena layani Tuhane tetebike po Tuhane rebe ite kerike eteIje batuke esa neka. ⁶Kerike kena layani Tuhane cara sasaisa neka po rebe riluke ktiline ete tamata rebe ik-erike, batuke Alla ruaI.

⁷Papelake tamatare isupu kbasa bei Tuhane Eni Rore leke ite pusuma supu misete le ite kerike tapa lomai. ⁸Le ete sae, isupu kbasa bei Tuhane Eni Rore kena noake mise eleki riluke hnaune rebe mise. Ete sae makete, isupu kbasa bei Tuhane Eni Rore kena ilepae Tuhane, tamata esi natie. ⁹Tuhane Eni Rore mere lekwe Iriluke kbasa ete sae kena ihlaleke ktili loko Kristuse, eleyo ete sae makete, Ro mere Iriluke kbasa etei kena iono tamata esi mise bei makerake. ¹⁰Ete sae makete, isupu kbasa bei Tuhane Eni Rore kena ono tanda herane, kai ete sae makete, isupu kbasa kena beteki saisa rebe Tuhane Ibeteke pende. Kai ete sae makete lekwe, isupu kbasa kena rekwa be andia rebe Tuhane Eni Rore Irilukele kai andia rebe mo. Kai ete sae makete lekwe isupu kbasa kena lepa

kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi nati more kai ete tamata makete lekwe, isupu kbasas kena inati soua bei Ro Misete rebe tamata esi nati more. ¹¹ Pusue meru ite supue bei Tuhane Eni Ro esa mere neka. Papelake tamata sae eri supu kabasa tetebike lulu Tuhane Eni Rore Eni sukare.

**Tamata maka hlaleke loko
Tuhane saka nanakwalama esa**

12:12-31

¹² Kwali betaya, ite selu. Iteki lelale me, balama me, mata inama me kai yelu makete lekwe po pusulu kena nanakwala esa. Sakesa neka ite rebe hlaleke loko Tuhane, ite boka po ite pusuma kena nanakwala esa mere Yesuse Kristuse. ¹³ Le kena baptise itere, masike tamata Yahudi pise tamata Yahudi mo, tamata makerike pise tamata makerike mo, Tuhane Eni Rore Iono ite esa. Mere sakesa kai itere Yesuse Kristuse rua! Eni nanakwalje neka. Kai Eni Ro esa mere pine Ikbasae ite lalemaru.

¹⁴ Kwali betaya, selu nanakwalare esa po batuke bei lelale mo, bala mo pise mata ina mo po bei yelu bokala. ¹⁵ Umpama lelale ebeteke be, “Aure bala mo hoko aure otoi bei nanakwalare mo.” Masike ele mere po lelale otoi bei nanakwalare neka. ¹⁶ Kai sepo tinaloije ebeteke be, “Aure mataina mo hoko aure otoi bei nanakwalare mo.” Masike ele mere lekwe po tinaloije otoi bei nanakwalare neka. ¹⁷ Imi noake mina, sepo nanakwalare pusue bei mataina hoko sae ilene mo. Pise nanakwalare pusue bei tinaloi hoko sae iata boi mo. ¹⁸ Ite selu Alla Itolae pusue meru kena nanakwalare. Pusue meru Alla Itolaele kena esi otoi tetebike lulu Eni sukare. ¹⁹ Sepo nanakwalare batuke bei otoi esa hoko mere nanakwala mo. ²⁰ Hoko tinai, ootoi bokala po nanakwalare batuke esa.

²¹ Hoko matinare ebeteke loko balare yake be, “Au perlu ale mo.” Pise ulu buare lekwe ebeteke loko lelale yake be, “Au perlu ale mo.” ²² Otoi bei nanakwala rebe ite noake be ektili more po ite perlue titinai. ²³ Kai otoi bei nanakwala rebe ite noake be eguna more, mere otoi bei nanakwala rebe ite selu lokole mise titinaije. Kai otoi bei nanakwala rebe ite suka tamata makete esi selu more ite alike pakiane lutikele. ²⁴ Po otoi bei nanakwala rebe ite selue misere ite selu loko mo. Alla Iature ite nanakwalama meiju mise titinai eti otoi rebe selue mise more ite li lokole mise lesi bei otoi make-taru. ²⁵ Ele mere leke iteki nanakwalamaru larake mo kai ootoi meru ulia loko lomai. ²⁶ Sepo otoi sae eblake kera hoko pusulu blake kera kai sepo otoi sae supu isike hoko pusulu lale ndina.

²⁷ Kwali betaya, imi lekwe ele mere neka. Imi pusuime esa. Hoko imire saka Yesuse Kristuse nanakwalaje. Imi pusumi makerike tetebike saka ootoi bei nanakwalare. ²⁸ Kai Alla Itiluke sebei sae kai eni makerike. Memenaije Yesuse Eni maka ulakaru, luare maka beteke hnauna rebe ruai lenelu bei Allare, telure maka atetukaru, eleki sie rebe esi ono tanda heranaru, eleki sie rebe esi supu kbasas kena ono tamata esi mise bei makerakaru kai rebe esi tapa tamata makete, maka ature tamata, kai sie rebe esi lepa kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi nati mo. ²⁹ Pususi supu kbasas tetebike. Pususi ono Yesuse Eni maka ulake mo, pususi ono nabi mo, pise pususi ono maka atetuke mo. Pususi supu kbasas kena ono tanda herane mo. ³⁰ Pise ono tamata esi mise bei makerake, pise pususi lepa kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi natilu more mo, pise pususi supu kbasas kena nati soua bei Ro Misete rebe tamata esi natie more mo. ³¹ Ele mere hoko imi atula titinai

leke imi supu kbasa rebe guna lesi kena tapa sie makete.

**Alla Eni Rore Iriluke kbasa ete
ite kena oki tamata makete**

12:31b-13:13

Meije au beteke ete imi leke imi rekwa kbasa rebe elesi bei kbasa maketaru.

13 Kwali betaya, masike au rekwa pusue tamata esi soua kai malekataru esi soure po sepo au oki tamata makete mo hoko batuke au lepa neka po esi guna sae mo. ²Masike au supu kbasa kena lepa loko yelu rebe Tuhane Iaselukelu eteku kai au nati pusue hnauna nkenala rebe tamata esi noake roma mo, au rekwa pusue yelu kai hlaleke loko Alla titinai eti au onolate eheti bei esi lakwaije po sepo au oki tamata makete mo hoko auku guna sasaisa mo. ³Masike pusue taneia rebe au supure au larakele ete tamata susate kai au riluke nanakwalaku kena palae po sepo au oki tamata makete mo hoko pusue meru esi guna sae ete au mo.

⁴Tamata rebe ioki tamata makete, tamata mere itahane lale kai laleije mise ete tamata makete, masike tamata makete esi ono tia eitei po iono misete etesi. Lalei loko tamata makete esi yelu mo, iisike ruai mo kai kwakwaeni mo. ⁵Eni sifate kai ilepa ete tamata makete mau, iuma tamata makete kena lulu laleije mo. Inasu nunu mo, ihnouke tamata esi sala eteije mo. ⁶Tamata rebe ioki tamata makete isusae tamata esi ono neune. ⁷Masike sasaisa eono kenai po Itahane. Laleije tiake tamata makete mo po itahane lale ete tamata makete. Kena sasaisa neka, isangka tamata makete be esi ono tia eitei mo. Ihlaleke be namake tamata makete esi ono misete.

⁸Oki tamata makete, eti pelare hleke mo. Eleyo pamuli meije tamata leini esi rekwa titinai kena lepae hnauna bei Al-lare, po tatike pine esi lepae moneka.

Kai tamata leini esi lepa kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi natilu more po tatike pine esi lepa kena soua meru moneka. Kai tamata leini esi rekwa yelu bokala po tatike pine esi nete lokolu moneka. ⁹Le saisa rebe ite rekwa kai ite lepa loko yelu rebe Tuhane Iaselukeule, po pusue meru nkenamosa. ¹⁰Namake roma petu Tuhane Ipletae itere pine Iono pusulu nkenamosa. Kai saisa rebe ite rekwa meije namake sirikele le enkenamosa pe. ¹¹Imi selu, kena au tone sare au lepa saka kwete tone. Au noake saka kwete tone. Po meije aure elake inai peneka, auku maka noake saka kwete tone au hleke peneka. Saka kbasa rebe ite supu bei Alla Eni Rore kena ite mei nusa meije sare. ¹²Imi selu, saisa rebe ite noakele kena meije lupe ite selu ite ninuma kari-momo kena cermine. Po kena ite kusu surgare, ite rekwa pusulu le ite selu Tuhane. Meije au rekwa pusulu mosa po namake roma ndete surgare au rekwa pusulu saka Alla Irekwa aure. ¹³Hoko oani telu me suke ite onolu rame. Meru, hlaleke loko Tuhane rame, saisa rebe ite hlaleke bei Allare hlalekele rame kai oki lomai rame. Bei telu meru rebe lesire oki lomai.

**Kbasa maketa rebe
ite supu bei Alla Eni Rore**

14:1-25

14 Kwali betaya, suke imi atula titinai kena oki tamata makete. Kai atula kena supu kbasa bei Alla Eni Rore. Atula lesi kena supu kbasa kena lepae Tuhane Eni lepata rebe Ibetekelu pende leke tamata esi natie. ²Imi atula titinai leke supu kbasa kena lepae Tuhane Eni lepataru le tamata rebe isupu kbasa kena ilepa kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi nati more, ilepa kai tamata mo po batuke ilepa kai Alla. Sae inati ilepare mo le Alla Eni Rore Ikbasani kena ilepae yelu rebe tamata esi natiule mo

batuke Alla rual Inatilu. ³ Po tamata rebe ilepae Alla Eni lepate rebe Ibeteke eteije leke tamata esi natire, eni lepataru esi guna kena ono tamata esi hlaleke ktili, eono lalesi ndina kai eono esi hlaleke tapa ktili rame. ⁴ Hoko tamata rebe ilepa kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi nati more batuke eono ruai hlaleke tapa ktili. Po tamata rebe ilepa loko Alla Eni lepataru, itapa jemate toini leke esi hlaleke tapa ktili. ⁵ Kwali betaya, auku sukare imi pusumi ilepa kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi nati more. Po mise lesire, imi lepa loko Alla Eni lepataru leke Tamata esi natie. Le Alla Eni lepate rebe lepaele leke tamata esi natire eguna lesi bei lepata rebe ilepaelu kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi nati more. Lepa kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi nati more eguna sepo ile rebe ilepare ibeteke esi natire ete jemate toini leke esi maka hlaleke tapa ktili.

⁶ Kwali betaya, imi selu, sepo au luake loko imi pine au lepa kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi nati more, esi guna sae ete imi mo. Po sepo Alla Eni lepata rebe Ibetekele ete aure, au betekelu ete imi pise au atetuke imi loko lalane tinaije, pise au lepa ete imi leke imi noake saisa rebe Tuhane Ionore etapa rame hoko mere eguna ete imi. ⁷ Sakesa neka, lupe alata rebe esi tulei po unasi more, lupe suline kai kecapire, sepo suline hbuele mimise mo pise kecapire klemakele mise mo hoko lagu saisa rebe klemakele tamata esi rekwa mo. ⁸ Makete lekwe, tamata esi lisare hbue trompete po sepo trompete hbuele papalani hoko solalu sae iakneka kena lisa mo. ⁹ Sakesa neka sepo imi lepa kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi nati more, imi lepare esi guna sasaisa mo kai elulu lalane tinaije mo. ¹⁰ Imi noake mina! Mei nusa meije soua boka po pusue soua meru esi nati me. ¹¹ Po sepo au nati sou rebe sae ilepa kai au

kenare mo hoko aure eni tamata maka luake bei lauke kai ile ete aure ele mere neka. Eleki sae inati lomai mo. ¹² Hoko imi kotie leke supu kbasa kena lepa loko Tuhane Eni lepate rebe Ibeteke pende leke tamata esi rekwa esi natire. Le au selu imi atula titinai kena supu kbasa bei Alla Eni Rore. Po imi atula lesi kena ono jemate toini esi hlaleke tapa ktili le esi nati imi lepare.

¹³ Ele mere hoko tamata rebe ilepa kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi nati more suke ikotie loko Alla leke Iriluke kbasa etei kena ibeteke saisa rebe ibetekele esi natire. ¹⁴ Au beteke ele mere le sepo au pise sae lekwe ikotie loko Alla kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi nati more, mere Ro Misete Iono ite lepa bei ite lalema po ite nati saisa rebe ite lepaele mo. ¹⁵ Hoko esi misete ite ono elere: Kena rebai makete pise otoi makete ite kotie kena sou rebe ite nati mo po Tuhane rual natire. Kai kena rebai makete kai otoi makete lekwe ite kotire, ite noake lokole leke ite nati pusue. Ele mere lekwe, rebai makete ite menani kena sou rebe ite nati mo, po rebai makete ite menanire, ite nati saisa rebe ite menaniele. ¹⁶ Le batuke tamata rebe esi nati saisa rebe imi beteke kena imi isike Tuhane pine esi beteke “tinai” (amine). ¹⁷ Imi kotie trima kasi bei Tuhane kena sou rebe tamata esi nati more, mere mise po esi guna ete tamata rebe esi lenele sae mo.

¹⁸ Kwali betaya, au kotie trima kasi bei Alla le au lepa kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi nati more lesi bei imi pusumi. ¹⁹ Po kena lupuke lomai kena isike kai lene loko Allare, au suka lepa kena lepate matai esa lua rebe tamata esi natire, mise lesi bei au lepa lepate mata usate kena usate yo tamata esi nati mo. Au suka lepa kena sou rebe tamata esi natire leke au atetuke tamata.

²⁰ Kwali betaya, imi noake kbasare be Tuhane Irilukele ete tamata lupe kwetelaru esi noake yake. Po imi noakele lupe elake inai esi noake. Imi noake neune yake. ²¹ Imi noake loko saisa rebe me Alla Eni lepata rebe lekire mina! Rebe ebeteke be:

“Tuhane Iombe,

‘Au ono tamata makete esi lepae Auku lepataru

kena esi souaru ete Auku tamataru.

Masike lepa ele mere lekwe

po esi lene lokolu mo.”^{††}

²² Hoko bei Alla Eni lepate mere ite rekwa be kbasare rebe ite supue kena lepa kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi nati more, mere tanda ete tamata rebe esi hlaleke more leke esi selu Tuhane Eni kbasare. Mere ete tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane pende mo. Kai kbasare rebe ite supue kena lepae Tuhane Eni lepataru leke tamata esi natire, pake mere ete tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane pende leke esi hlaleke tapa ktili. Mere ete tamata rebe hlaleke more mo. ²³ Ele mere hoko umpama kena jemate toini imi lupuke lomai eleki imi pusumi lepa kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi nati more, eleki tamata rebe esi rekwa Tuhane Eni lalane mise mosare pise tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane mosare, esi kusu me imi otoi maka ibadare kai esi lene imi lepate hoko namake esi beteke be, “E! Tamata ete meiju esi make pususi peneka.” ²⁴ Po sepo imi pusumi lepae Alla Eni lepataru kena erisi souaru, hoko esi tehaike imi, namake pusue rebe imi betekele etiluke esi dosaru, namake esi nete loko esi dosaru hoko esi blake sala eleki naku esi dosaru. ²⁵ Hnauna bei Alla mere eono tamata esi naku yelu rebe esi kbunikelu kena laleisu. Kai esi naku be, “Tinai! Alla Ime kai tamata rebe esi hlaleke lokoIje.”

Atate kena ibada

14:26-40

²⁶ Kwali betaya, suke ite ono elere. Sepo imi lupuke lomai kena isike kai lene loko Allare, papelake tamatare eni kbasare bei Alla me, leini esi menani, leini esi atetuke leke rekwa Tuhane Eni lalane, leini esi betekele Tuhane Eni lepate rebe Ibeteketele etesi pende, leini esi lepa kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi nati more kai leini esi betekele saisa rebe esi betekele mere esi natire. Po pusue meru imi onolu kena hlaleke loko Tuhane tapa ktili. ²⁷ Sepo sesisi suka lepa kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi nati mo, hoko suke batuke sie luaya pise batuke sie telua neka esi lepa seli lomai. Kai suke sae ibetekele saisa rebe esi lepaele esi natire. ²⁸ Sepo sae kena ibetekele esi natire mo hoko sie rebe esi lepa kena soua rebe tamata esi nati mere more suke esi ndene. Esi lepa loko Alla me lalesi neka.

²⁹ Sie luaya pise telua rebe esi lepa loko Alla Eni lepate rebe Ibeteketele etesi pende. Esi lepa seli lomai. Yo sie make-taru esi lene lokole eleki esi noake mimise loko saisa rebe esi betekele mere.

³⁰ Po sepo bei sie rebe esi ruere, Alla Iono ile sae irekwa saisa me hoko ikele ilepaele yo ile rebe me ilepare indene.

³¹ Namake ono ele mere le, imi pusumi rekwa, seli lomai kena lepa loko Tuhane Eni lepataru leke pusue tamata esi supu imi hnaunaru kai pusumi hlaleke loko Tuhane etapa ktili. ³² Imi nete, tamata rebe ibetekele Tuhane Eni lepate itahane lale mimise. Sae ilepa mina pine sae sa. ³³ Le Alla Isuka ono hoha kena lupuke lomaije mo, po Isukare ite ono lulu pusue esi lalane.

Pusue jemata toini imi ono elere, ³⁴ kena jemate toini imi lupuke lomaije,

binaru suke esi ndene. Ono esi lepa yake. Po namake esi lene loko esi mokwaiaru. Mere lulu agamare esi aturane.[¶] ³⁵ Sepo esi suka rekwa sasaisa hoko esi tneu bei esi mokwaiaru me esi luma. Sepo bina sae ilepa kena lupuke lomaije, mere iono asomie ruai kai esi mokwai.

³⁶ Le mula pine imi lene loko auku lepataru more? Alla Eni lepataru ubei imi mo. Kai batuke ete imi mo. ³⁷ Sepo sae iblake be isupu kbasa kena ibeteke Tuhane Eni lepataru pise isupu kbasa makete bei Alla Eni Rore hoko namake inaku be saisa rebe au lekie meije, Tuhane Ipletæ au kena au lekie. ³⁸ Po sepo sae ilene loko auku pleta meije mo hoko imi nete lokoi yake.

³⁹ Ele mere hoko kwali betaya, imi atula kena lepæ Alla Eni lepataru. Po tamata rebe esi atula kena lepa kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi nati more imi lakesi yake. ⁴⁰ Mahabe imi ono pusue meru mimise kai lulu esi lalane mimise.

Yesuse Ikwana suike

15:1-11

15 Kwali betaya, meije au suka lepa suike loko Sou Misete bei Alla rebe akmena au betekele ete imire. Kena imi trima Sou Misete mere, eti imi hlaleke loko Kristuse ktili eti roma meije. ² Sepo imi lulu loko Sou Misete rebe au betekele ete imire rame hoko imi hlamate. Po sepo imi hlaleke rame loko Sou Misete rebe au betekele ete imire mo

hoko imi maka hlaleke esi guna sasaisa ete imi mo.

³ Saisa rebe au supu bei Tuhane, au beteke suike ete imi: rebe pentine, Yesuse Kristuse Imata le iteki dosaru lulu Alla Eni lepata rebe lekire. ⁴ HnoungeNi peneka po ele petu luare Ikwana suike. Mere lekwe Alla Eni lepata rebe lekire, ebetekele. ⁵ Kena Kristuse Ikwana suike, IaselukeNI ete Petruse, eleki ete Eni maka lulua sie butu esa lesini luaru.^{§§} ⁶ Pela bei mere IaselukeNi ete sie rebe esi lululJe sie utana lima lesi. Bei sie rebe esi selui meru sie ilaru esi mata peneka po bokala esi rue eti roma meije sa. ⁷ Eleki IaselukeNi suike ete Yakobuse pine ete pusue Eni maka ulakaru. ⁸ Eleki pamuli lakwai esare, IaselukeNi ete au. Po kena mere au ono susate ete tamata rebe esi hlaleke loko Kristuse hoko sepo au ono Eni maka ulake, au saka kwetele rebe ru-elei pusu bulane more.*

⁹ Au beteke ele mere le kotie aure Tuhane Eni maka ulake, au blakele saisa mo. Aure Tuhane Eni maka ulake rebe impe lebu lakwai esa bei maka ulaka maketaru. Le au ono susate ete Alla Eni jemate toinu. ¹⁰ Po Alla Iono misete ete au hoko auku sifate leliskele peneka hoko meije au ono Yesuse Eni maka ulake. Kai Alla Eni misete ete aure supu hasile. Au kerike ktili lesi bei maka ulaka maketaru. Mere auku ktiline ruaku mo po mere Alla Iono au ktili kai Ikerike sakesa kai au. ¹¹ Kwali betaya, sepo imi supu Sou Misete bei au pise bei tamata makete rebe ilepæ Tuhane Eni lepataru, mere

[¶]**14:34** Tamata leini esi noake ayete meije esi natire elere: Kena jemate toini esi lupuke lomaije, binaru suke esi ndene. Esi lepa mo. Esi ono elake mo. Mere lulu agamare esi aturane.

^{§§}**15:5** Kena ayate meije beteke Kristuse Eni maka lulua sie butu esa lesini lua, po kena mere Yudase imata peneka hoko Kristuse batuke IaselukeNi ete Eni maka lulua sie butu esa lesini esa neka.

***15:8** Kena ayate meije Pauluse ilepa ele mere le inoake be isakesa kai maka ulaka maketaru mo, kai inete loko iono susate ete Tuhane Eni jemate toini po eni sifate roba sosoli eti iono Yesuse Eni maka ulake lekwe.

pentine mo po rebe pentine imi persaye saisa rebe ami betekele ete imire.

**Tatike pine Tuhane
Iono ite kwana suike**

15:12-34

¹² Ami beteke ete imi be Tuhane Iono Kristuse Ikwana suike. Po mula pine imi leini imi beteke be tamata rebe imata pende ikwana suike monde? ¹³ Sepo Alla Iono tamata rebe imata pende ikwana suike monde tinai hoko Kristuse lekwe, Alla Iono Ikwana suike more neka. ¹⁴ Kai sepo Alla Iono Kristuse Ikwana suike mo hoko sou rebe ami betekele kai imi hlaleke loko Kristuse esi guna sae mo. ¹⁵ Lesi bei mere easeluke be amire tamata nloene le sepo tamata rebe imata pende Alla Iono ikwana suike moneka hoko Kristuse lekwe Alla Iono Ikwana suike moneka. Hoko sepo ami beteke be Alla Iono Kristuse Ikwana suike hoko ami lemake le saisa rebe Alla Ionore. ¹⁶ Le sepo tamata rebe imata pende Alla Ionoi kwana suike monde tinai hoko Kristuse lekwe Alla Iono Ikwana suike moneka. ¹⁷ Sepo Alla Iono Kristuse Ikwana suike mo hoko imi hlaleke loko Kristuse esi untune sasaisa ete imi mo. Mere sakesa kai imi dosaru supu ampune mo, kai namake imi mata eti pela. ¹⁸ Mere sakesa kai tamata rebe ihlaleke loko Kristuse rebe imata pende isupu poie kena otoi susate titinai eti pela. ¹⁹ Kwali betaya, leini esi noake be ite hlaleke loko Kristuse batuke eono untune ete ite mei nusa meije. Sepo mere tinai hoko ite rebe hlaleke loko Kristuse rugi ela titinai. Po mere tinai mo.

²⁰ Alla Iono Kristuse Ikwana suike tinai hoko ite rekwa be tamata rebe

esi mata pende, namake Ionosi kwana suike. ²¹ Le tamata mei nusare esi mata le akmenare ile sae me ilene loko Tuhane mo. Ele mere lekwe, tamata rebe esi mata pende Alla Iono esi kwana suike le ile sae makete eni misete. ²² Le pusue tamatare, Adame eni anubu, hoko sakesa kai Adame ilene loko Tuhane Eni hnaune more, namake ite pusuma lului eleki ite mata pusuma. Ele mere lekwe pusue tamata rebe esa kai Yesuse Kristuse pende, Tuhane Ionosi kwana suike. ²³ Po kena kwana suike, kwana lulu lomai. Memenaije Kristuse Ikwana suike. Eleki kena Kristuse Iluake suike, sie rebe esi hlaleke lokoIje, Alla Iono esi kwana suike. ²⁴ Mere pela mina pine nusare kohoe. Kena mere pusue tamata kai roa rebe ukbasa mei nusare, Yesuse Iono ukbasa moneka kai uktili moneka. Eleki Yesuse rebe Iono kamale, Iriluke Eni kbasare ete AmaI Alla. ²⁵ Alla Eni rencanare, kena nusare koho mosare, namake Yesuse Kristuse Ikbasa rame eti Inabu pusue Eni musuaru leke esi tatu lokoI.[†] ²⁶ Yesuse Iono tamata esi mata moneka. Mere musu rebe Inabue pamuli sosolike. ²⁷ Ite rekwa mere le kena Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be: “Alla Iono pusue tatu lokoI.”[‡]

Po Alla ruaI pine Itatu loko Yesuse Kristuse mo. ²⁸ Po pusue tatu lokoI peneka hoko ruaI tatu loko Alla rebe Iono pusue tatu loko Yesuse pende. Eleki pusue supu pleta bei Alla ruaI.

²⁹ Po sepo imi noake be tamata rebe imata pende ikwana suike mo hoko mula pine baptise ile sae kena seli tamata matale rebe baptiseni mosare? Sepo tamata rebe imata pende ikwana suike

[†]15:25 Tamata leini esi noake be Yesuse ruaI nabu Eni musuru, po tamata makete esi noake be Alla Inabu Yesuse Eni musuru eleki esi tatu loko Yesuse.

[‡]15:27 Isi. 8:6

moneka, hoko esi ono ele mere mo.[¶]

³⁰Ami rekware tamata matale kwana suike hoko pela olase ami siape kena mata. ³¹Kwali betaya, pela petu au supu susate mahake au mata po au tahane le Sou Misete. Au beteke mere tinai! Le sakesa kai auku lepate rebe pi-asare au betekele tinai, au beteke be: Lalekue ndina le imi le imi hlaleke loko iteki Tuhane, Kristuse Yesuse pende. ³²Ite rebe hlaleke loko Kristuse pasti ite kwana suike. Sepo mo hoko au rare kai tamata neuna mei kota Epsuse leke mula, sepo batuke eono untune ete au mei nusa meije. Sepo tamata matale ikwana suike moneka, mise lesire ite lulu lepate matai be:

“Mai ite kane kinu kai ite ono saisa neka rebe ite lalema lokole le bobanure ite matare pe.”[§]

³³Po esi tinaije ele mere mo. Hoko imi sebeie tamata makete esi lemake imi yake. Imi nete! Imi ono ebeke tamata neune, imi lekwe ono neune. ³⁴Suke imi raka mimise kai imi ono dosa yanoma. Suke imi asomi be leini bei imire esi rekwa Alla mosa.

Nanakwala beluke rebe ite supue kena kwana suike

15:35-58

³⁵Tinake tamata leini esi persaye mosa be tamata matale kwana suike hoko esi tneu be, “Tamata ikwana suike elia? Nanakwalare atia peneka hoko kena kwana suike elia?” ³⁶Tamata rebe esi beteke ele mere, esi boro titinai. Sepo imi atnane bibite kena ndinu, bibite mere ekusu mo sepo imi atnanele mo. ³⁷Kai bibite rebe imi at-

nanele mere umpamare gandume inai pise bibite makete lekwe, imi atnane batuke esi inaije neka. Imi atnane esi bataiye pise esi loine mo. ³⁸Alla rual pine Iono bibite mere esi aine kai esi loine eliare lulu lalelje. Kai papelake bibite sasaisa neka Alla Iono esi aine tetebike. ³⁹Sakesa neka, pusue yelu rebe ukwanare esi nanakwalaju sakesa mo. Tamata nanakwalaije tebikele, binatanaru esi nanakwalaju tebikelu, manuaru esi nanakwalaju tetebikelu kai ianaru lekwe esi nanakwalaju tetebikelu.

⁴⁰Sakesa neka, yelu rebe undete lanite esi misete selu tebikelu kai rebe umpe tapele esi misete selu tebikeule neka.

⁴¹Lemataiye esi hitaije selu tebikele bei bulane esi hitaije. Kmalearu lekwe esi hitaije selu tebikelu. Kmale sae esi hitaije selu tebikele bei kmale makete neka.

⁴²Sakesa neka ete tamata rebe esi mata pende esi kwana suike. Nanakwala rebe hnoukele, puluele, po nanakwala rebe kwana suike atia mo. ⁴³Kena nanakwalare hnoukele, nanakwala mere mise mo le atiae nunu, po kena kwana suike nanakwalare mise titinai. Nanakwala rebe emata pende ektili mo po nanakwala rebe ekwana suike ektili. ⁴⁴Nanakwala rebe hnoukele mere nanakwala bei nusa meije, po kena kwana suike, nanakwala mere bei Alla Eni Rore esi kbasare. Sakesa neka nanakwa bei nusa meije me kai nanakwala bei Allare me lekwe. ⁴⁵Kena Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be: “Alla Itolae tamata memenaije, Adame.

Tamata memenaije ikwana.”^{**}

Po Yesuse Kristuse rebe kotiNe Adame pamulire, Tuhane Iono Ikwana suike

[¶]**15:29** Kena akmena Pauluse, tamata rebe hlaleke loko Kristuse piasare leini baptisesi seli tamata rebe imata po baptiseni mosare. Pauluse ibeteke mo be baptise ele mere nkena pise sala, batuke ibeteke esi ono ele mere etiluke be esi persaye be namake kena Yesuse Iluake suike tamata matale kwana suike.

[§]**15:32** Yes. 22:13

^{**}**15:45** Atn. 2:7

leke tamata rebe esi hlaleke lokoIje esi rue kai Alla eti pela. ⁴⁶Nanakwala rebe Tuhane Irilukele ete ite akmenare nanakwala bei nusa meije. Eleki Iriluke nanakwala rebe pamulire, nanakwala rebe tatike pine rue ndete surgare. ⁴⁷Adame rebe akmenare Alla Ionoi bei tapele, po Adame rebe pamulire bei ndete surga. ⁴⁸Tamata mei nusa meije esi rulu bei Adame akmenare neka rebe Alla Ionoi bei tapele, hoko nanakwalasi lupe Adame kena esi rue mei nusa meije. Ele mere lekwe, sie rebe esi esa kai Adame pamulire, rebe Ibei ndete surgare namake esi supu nanakwala kena rue ndete surga. ⁴⁹Hoko lupe iteki nanakwalama meiju lupe Adame akmenare nanakwalaije neka hoko tatike iteki nanakwala beluke lupe Adame pamulire nanakwalaIje. ⁵⁰Hoko kwali betaya, au beteke ete imi be, nanakwala mei nusa meije kusu kena Tuhane Eni nusa beluke rebe tatike pine Ik-basa lupe Kamale ikbasare mo. Le iteki nanakwalama meiju namake atiae. ⁵¹Po imi lene loko saisa rebe akmenare tamata esi rekwa mo po pamuli meije beteke etesi peneka be, ite mata pusuma mo po ite pusuma leli. ⁵²Mere eonore nunu titinai kena malekataru hbue trompete pamuli sosolike. Le kena trompete mere esi tuleije, tamata rebe esi matare esi kwana suike. Nanakwalasi rebe kena kwana suike atia moneka. Kai ite rebe mata mosare supu nanakwala beluke. ⁵³Le iteki nanakwala bei nusa meije, rebe namake mata eleki atiare, eseli kena nanakwala bei ndete surga rebe emata more. ⁵⁴Kena nanakwala rebe tatike pine emata kai atiare seli kena nanakwala rebe emata more peneka, kena mere saisa rebe lekie me Alla Eni lepata rebe lekire be:

“Matale sae moneka, ite lesi peneka kai rue eti pela. ⁵⁵Namake Alla Itie ite bei pusue yelu rebe uono ite matare, matale ekbasae ite moneka,”^{††} eonore mere peneka.

⁵⁶Saka kalajengkine esi sasune kena esi aluije ekeri matale, ele mere lekwe dosare ekeri ite kena matale. Le agamare esi aturane riluke kbasae ete dosare le bei aturane mere, ite rekwa nkenale kai nsalale. ⁵⁷Po ite kotie trima kasi bei Alla le Iampune iteki dosaru baue saisa rebe iteki Tuhane Yesuse Kristuse Ionore hoko ite lesi peneka. Ite mata ite pela moneka. ⁵⁸Bei mere hoko au kotie bei kwali betaya imi rebe au oki imire be imi hlaleke ktili rame leke sesi esi keri imi loko lalane tiare yake. Imi kerike loko Tuhane Eni makerike kena lale misete kai muta yake. Le tatike pine imi supu untune elake.

Lupuke kepene kena rilukele ete tamata rebe esi hlaleke loko Kristuse

16:1-4

16 Kwali betaya, meije ite lepa loko kepene rebe imi suka rilukele ete tamata rebe esi hlaleke loko Kristuse mpai kota Yerusaleme. Au beteke meije leke imi lulu loko saisa rebe au betekele ete jemate toini mpai otoi Galatiare. ²Papelake mikure, suke papela tamatare riluke kepene sebeie lulu isupure. Imi hnouke kepene mere eti au luake, leke kena petu mere perlu lupuke kepene moneka. ³Namake roma au luake, au ulake tamata rebe imi bitikeni kena ikeri kepene lopai kota Yerusaleme kai au leki sulate ete jemate toini esi elake kena beteke ile rebe ikeri kepene. ⁴Po au selu pine suke au keu hoko au keu sakesa kaini.

^{††}15:55 Yes. 25:8

**Pauluse eni rencana
kena eni makerike**

16:5-12

⁵ Kwali betaya, au noake, au keue otoi Makedonia pine au luake loko imi me kota Korintuse. ⁶ Tinake au rue kai imi petu kuila pise tale ndirine au rue kai imi eti elia mina pine au keu loko otoi rebe au suka keu lokole, leke imi tapa au loko auku lalane. ⁷ Po meije au suka luake loko imi mosa le au suka batuke sili sasanai mo, po sepo Tuhane Iriluke lalane ete au hoko au bei ndi Makedoniare au rue kai imi takwali toto. ⁸ Po meije au rue mei kota Epsuse eti roma pesta rana ndinu gandume esi hasile.^{‡‡} ⁹ Le au kerike rame loko Tuhane Eni makerike rebe Iriluke ete au ete meije. Auku makerike meije tamata bokala esi trimae kena misete peneka. Po tamata boka lekwe esi suka ono tiae ete au.

¹⁰ Sepo Timotiuse iluake hoko imi trimai kena misete leke isuka rue kai imi. Le ile lupe aure neka. Ikerike loko Tuhane Eni makerike. ¹¹ Leini esi sobueni yake. Imi tiei kena lale misete leke iluake loko au. Le au namake iluake loko au sakesa kai kwalia maketaru.

¹² Yo Apolose, au umai rebai ilaru peneka leke isakesa kai kwalia maketaru kena esi luake selu imi. Po iblake be petu kena ikeure mere mosa. Namake petu makete pine iluake loko imi sa.

Hnaune pamuli

16:13-24

¹³ Imi raka mimise. Imi sele bei maka hlaleke yake. Rilami yake po hlaleke titi-

nai. ¹⁴ Saisa rebe imi onore, ono kena lale misete.

¹⁵ Imi rekwa Stepanuse kai eni luma toine peneka. Siere rebe esi hlaleke loko Kristuse memenai me otoi Akayare. Esi layani Alla Eni tamataru kena lalesi titinai. ¹⁶ Au kotie bei imi titinai leke imi lulu tamata lupe mere esi pletare kai tamata makete rebe esi kerike ktili kena Tuhane Eni makerike lupeise. ¹⁷ Kena Stepanuse, Portunatuse kai Akaikuse esi luake loko aure, laleku endina titinai. Le esi tapa au seli imi. ¹⁸ Esi ono laleku endina peneka lupe esi ono lalemi ndinare. Tamata ele mere suke supu holmate.

¹⁹ Jemate toini me pusue otoi Asiare esi beteke hlamate ete imi. Akwila, Priskila kai jemata toini rebe esi lupuke lomai mei esi lumare esi beteke hlamate ete imi le imi esa kai Tuhane peneka. ²⁰ Pusue kwali betaya rebe esi ete meije esi beteke hlamate ete imi. Namake imi beteke hlamate ete lomai kena misete leke lulu cara tinai ete tamata maka hlaleke loko Kristuse.

²¹ Au tapa ete meije, hlamate bei au rebe ruaku lekie, "Hlamate bei au. Pauluse."

²² Tamata rebe esi oki Tuhane more tatike pine sebeie Alla Ihukumesi. Au kotie Tuhane iluake suike.

²³ Au kotie Tuhane Yesuse Iriluke misete ete imi.

²⁴ Imi pusumi rebe esa kai Kristuse Yesuse pende au oki imi rame.

Hlamate.

Bei Au, Pauluse

^{‡‡}16:8 Pesta rana ndinu gandume esi hasile, kotiele Pentakosta.

Pauluse eni Sulate Nomore Lua ete Jemate Toini me Kota Korintuse

Lepate Menai

Pauluse ruaije, tamata rebe ilepae Sou Misete ete tamata me kota Korintuse akmena (Ula. 18:1-17; kai selu Pauluse eni sulate memenai ete jemate Korintuse esi lepate menaije). Kena irue lau bei Jemate toini me Korintuse, tamata leini esi akue Pauluse Eni hake kena Yesuse Eni maka ulake mo: Esi beteke be Pauluse Yesuse Eni maka ulake mo. Hoko Pauluse iulake Tituse loko jemate toini Korintuse kena beteke eni hnau-naru etesi. Tituse ibeteki Pauluse eni lepata rebe uktili ete jemata leini rebe esi akue Pauluse eni hake kena Yesuse Eni maka ulake more. Kena Tituse itetu Pauluse me Makedonia kena Ileu bei kota Korintuse, ibeteki loko Pauluse be, “Tamata bokala bei jemate toini me kota Korintuse esi hleke bei dosa peneka kai esi suka tetue ale. Po tamata leini rebe akmenare esi akue ale Yesuse Eni maka ulake more, laleisu kera sa.”

Kena Pauluse ilene sou mere, ileki sulate, rebe ite baisele meije, rebe betekele Pauluse Eni sulate nomore lua ete jemate me kota Korintuse. Kena sulate meije Pauluse ilepa loko eni makerike lepae Sou Misete ete jemate toini me kota Korintuse (2:14-6:10). Ibeteki be iokisi titinai (6:11-13; 7:2-4, 13-16), kai laleije ndina titinai le sie bokala esi hleke bei esi dosa rebe akue Pauluse kena Yesuse Eni maka ulake more (7:5-13). Eleki ikotie bei jemate toini Korintuse esi lupuke kepene leke iluake me kota Korintuse, irana kepene mere kena irilukele ete jemate toini mpai oti Yudea rebe esitanei sae more (pasale 8-9). Eleki eni lepataru ktili titinai, kena iahnau tamata

rebe esi akue Eni hake kena Yesuse Eni maka ulake mosare (pasale 10-13).

Isi

1. Pauluse ibeteki hlamate ete jemate Korintuse: Alla Iono ite lalemaru ktili kena ite supu susate (1:1-11)

2. Pauluse ibeteki etesi be le mula pine ilelike lalei kena ikeu lokoise, ibeteki be eni makerike lepae Sou Misete, kai ikotie bei jemate toini me Korintuse leke esi ono misete etei (1:12-7:16)

3. Ilepalo loko jemate toini me kota Korintuse esi lupuke kepene kena rilukele ete jemate toni mpai otoi Yudeare (pasale 8-9)

4. Pauluse iatula titinai be ile Yesuse Eni maka ulake titinai kai ianete sie rebe esi akue eni hake kena Yesuse Eni maka ulake more (10:1-13:10)

5. Hlamate (13:11-13)

Pauluse ibeteki hlamate ete jemate toini me kota Korintuse

1:1-2

1 Kwali betaya, imi pusumi rebe hlaleke loko Alla me kota Korintuse kai pusue Alla Eni tamata me otoi Akaya.

Au Pauluse, rebe Alla Isuka au supu bitike kena Kristuse Yesuse Eni maka ulake kai iteki kwali Timotiuse aminatue sulate meije ete imi pusumi.

²Ami kotie bei iteki Alla Amate kai Tuhane Yesuse Kristuse leke Iriluke misete ete imi pusumi kai Iono imi rue mise noma.

Tuhane Iono ite hlaleke ktili rame

1:3-11

³Mai ite isike Alla, Tuhane Yesuse Kristuse Ama. Ile Amate rebe lalelje noa ite rame. Iono ite lalemaru ndina kai Iriluke ktiline ete ite. ⁴Kena ami supu susate sasaisa neka, Iono ami lalemaru ktili, leke ktiline rebe ami supu bei Tuhane mere, ami pakele kena tapa tamata rebe esi supu susate leke lalesi

ktili. ⁵Le susata rebe Kristuse Isupure, ami supu bokala lekwe. Kai sepo ami blake susa le supu susata meru, namake ami lalemaru supu ktalina bokala lekwe bei Kristuse. ⁶Kai sepo ami supu susate, mere eono imi ktili, leke imi supu hlamate. Sepo ami supu ktiline, imi lekwe supu ktiline bei ami hoko namake imi tahane kena supu susate lupe ami supure neka. ⁷Hoko ami hlaleke titinai be namake imi tahane sepo supu susate. Ami noake ele mere le ami rekwa be imi supu susate lupe ami supure lekwe. Ele mere lekwe, namake Tuhane Iono imi ktili lupe Ionoe ete amire.

⁸Kwali betaya, au beteke meije leke imi rekwa amiki susate mei otoi Asiare lekwe. Susate rebe ami supue mere ektili kuate eti ami tahane rua moneka, eti ami noake be namake ami mata. ⁹Ami noake be lupe hukume ami leke ami mata. Po ele mere leke ami hlaleke amiki ktiline ruama yake, po hlaleke loko Alla rebe Ikbasas kena ono tamata matale ikwana suike. ¹⁰Eleki Ile pine Ihlamate ami bei neune rebe mahake eono ami matare. Kai Ile pine ami hlalekeNi, leke Ihlamate ami suike bei pusue meru. ¹¹Namake imi kotie ete ami rame. Imi ono ele mere, namake tamata bokala esi kotie trima kasi bei Tuhane le Ilene imi kotie lokolje, hoko laseluke Eni misete kena Itapa ami.

**Le mula pine Pauluse ibeteke
be ilelike lalei kena ikeu
loko jemate Korintuse**

1:12-2:4

¹²Kwali betaya, ami lalemaru ndina le ami noake be amiki sifate kai atate ete tamata makete nkena pusue. Ami lalemaru ntoline ete tamata makete, sakesa kai saisa rebe Alla Isukare. Ami ono sa-saisare lulu tamata inoakele mo po Alla Itapa ami. Po au rekwa be ami ono saisa ete imire, lesi bei saisa rebe ami onoe ete sie maketaru. ¹³⁻¹⁴Imi selu amiki

sulate ete imire. Pusue rebe ami lekilu ete imire, ami leki batuke saisa rebe imi baisele, imi natire. Tinai, meije imi nati pusue amiki atate mosa, po au hlaleke be namake imi nati amiki atate mimise sa. Auku lalekue ele mere leke kena Tuhane Yesuse Iluake suike kena Iteu pakala ete nusa meije, imi lalemi ndina le ami, molupe kena mere ami lalemaru ndina le imire neka.

¹⁵Au persaye be namake lalemi ndina le ami, hoko akmenare au taluke peneka be namake au luake kena selu imi. Au noake be namake au luake selu imi peneka eleki au keu loko otoi makete pine au leu suike loko imi leke imi supu tapa rebai lua bei au. ¹⁶Laleku kena au sili lokomi kena au keu lopai otoi Make-doniare. Au leu bei mpai otoi Makedoniare, au suka sili loko imi suike, leke imi tapa au kena au siba lopai otoi Yudeare. ¹⁷Lalekue ele mere po au lelike suike laleku peneka hoko au sili loko imi mon-eka. Hoko yapine imi noake be au lelike lalekue mere etiluke be au noake esa mo le au lulu tamata nusa meije esi onore, hoko imi beteke be au lemame imi.

¹⁸Saisa rebe Alla Italukele pende, namake Ionoe. Ele mere lekwe, saisa rebe ami betekele ete imire, ami onoe. Ami lemame imi mo. ¹⁹Kwali betaya, namake imi persaye aukeu lepataru le au, Silase kai Timotiuse ami beteke Alla Eni Nanae Yesuse Kristuse ete imi. Saisa rebe Yesuse Kristuse Ibetekele pende Ionoe titinai. Ibeteke eleki Iono lulu more sae mo. ²⁰Le pusue rebe Alla Italukele, namake Ionolu baue saisa rebe Kristuse Ionore. Bei mere hoko ite beteke "Amine" loko Alla le Kristuse kena isike Alla. ²¹Kai Alla ruaI Iono ami kai imi kele kuru leke ite esa kai Kristuse. Ibitike ite kena ite sakesa kaiNi. ²²Ibitike ite kena Eni tamata peneka le Iono Ro Misete Ikbasae ite lalemaru. Iono Ro Misete Ikbasae ite lalemaru, mere tanda ete ite

be pusue rebe Italukele namake Iriluke ete ite.

²³ Kwali betaya, Alla Iono saksi ete au. Irekwa lalekue. Tinai, kena mere au keu lome kota Korintuse mo, le au suka ono lalemi susa mo le au nasuke imi le imi dosaru. ²⁴ Au paksa imi mo loko saisa rebe suke imi hlalekele, le imi hlaleke titinai loko Kristuse peneka. Batuke au kerike sakesa kai imi leke lalemi ndina tapa.

2 Hoko au teue mei lalekue peneka be au luake loko imi suike kena meije mosa. Au suka ono lalemi kera mo le sepo au luake loko imi hoko au nasuke imi lupe akmena au ono lalemi kerare. ² Le sepo au ono imi susa hoko sire lekwe pine iono laleku ndinare? Batuke imi neka rebe au ono laleime susa pende. ³ Hoko au keu loko imi mo po kena mere au leki sulate sae ete imi leke imi rekwa saisa rebe suke imi onore. Leke kena au keu loko imi suike, imi atate eono lalekue ndina. Le tinaije suke imi ono lalekue ndina. Kai au rekwa be sepo lalekue ndina hoko imi pusumi lekwe lalemi ndinare neka. ⁴ Po au leki sulate loko imire, lalekue susa titinai, au rani eti hnetekeku. Au natue sulate kena ono imi susa mo, po au ono ele mere leke imi rekwa be au oki imi titinai.

Ampune tamata rebe iono dosare

2:5-11

⁵⁻⁶ Kwali betaya, au lepa suike loko tamata rebe iono dosa rebe au beteke ete imi kena aukulu sulate ete imire. Au rekwa be tamata bokala bei imi esi beteke eni nsalalaru etei eleki imi hukumeni. Imi hukumeni roma mere neka. Saisa rebe tamata mere ionore eono lalekue susa po imi lekwe susa lesi leneka. Pise iono imia leini susa. Au beteke ele mere le au suka be aukulu lepate kbere kuate lokoi mo. ⁷ Imi hukumeni mise peneka hoko meije au kotie imi ampuneni kai imi lepa

kaini leke isusa kuate yake eti iblake be lalane kena supu ampune sae mo yake. ⁸ Bei mere hoko au kotie imi ono misete etei suike leke irekwa be imi okini titinai. ⁹ Au leki sulate ete imi akmenare, au beteke pusue meru ete imi le au teheke imi leke au rekwa be imi ono lulu saisa rebe au betekele ete imire pibe mo. ¹⁰ Kai imi hukume tamata mere le imi lulu au beteke ete imire hoko meije au kotie imi ampune tamata rebe iono sala ete imire. Kai imi ono ele mere, au ampune tamata mere lekwe. Sepu nsalale me rebe suke au ampunele, au ampunele me Kristuse oAl kena imi misete. ¹¹ Au ono mere leke ro tiaru esi elake pake iteki lalema rebe eampune tamata more yake, leke esupu lalane kena lemaka ite yake. Ite rekwa esi rencana ele mere peneka.

Pauluse kaplalei mpai kota Troase le isupu sou bei kota Korintuse mosa rebe suke Tituse ikerire

2:12-13

¹² Kena au lopai kota Troase, leke au lepae Sou Misete kena Kristuse, Alla Itiluke lalane eteku kena kerike ete mpaije peneka. ¹³ Po laleku endene mo le au tetue iteki kwali Tituse mo. Hoko au baie sie ete mpaiju eleki au lomei otoi Makedonia.

Tuhane pine Itiluke Pauluse kena lepae Eni lepataru

2:14-17

¹⁴ Masike ele mere po au kotie trima kasi bei Alla le iteki musuaru esi lake ami moneka le ami esa kai Kristuse peneka. Kai Alla Ipake ami kena lepae Kristuse etika-etika neka.

¹⁵⁻¹⁶ Kena ami lepae Kristuse, amire saka tamata rebe iphala kemenyane boini ntelete ete Alla. Tamata leini rebe esi lene loko Kristuse Eni hnaunaru more, esi supu susate eleki namake esi

supu poie kena auwe klitine: esi beteke amire sakesa kai matale boini mpulute rebe tamata esi keu beije. Po tamata leini rebe esi lene loko Eni hnaunaru esi keue lalane rebe kerisi kena supu hlamate: esi beteke amire saka leite boini ntelete kena hidupe hoko esi trima ami lepare. Hoko sire pine iktili kena kerike mak-erike meije? Sae mo! ¹⁷ Tamata bokala esi lepae Alla Eni leparate kena nikwa kepene. Po amire sakasi mo. Ami lepae Alla Eni leparate kena lale ntoline, saka tamata rebe iesa kai Kristuse pende. Ami lepae Alla Eni lepataru lulu Alla Iulake amire.

Jemate toini me kota Korintuse saka sulate rebe Kristuse Ilekia

3:1-3

3 Kwali betaya, sepo au beteke ele mere, sakesa kai ami isike ami ruama o? Ami isike ami mo. Pise imi noake yake be ami suka sulate rebe tamata makete esi isike ami pise sulate bei imi rebe eisike amire. Yele, tamata makete esi ono ele mere po ami suka sulata ele meru mo. ² Le imire saka sulate rebe ebeteke amiki nkenale. Imire saka sulate rebe lekie kena ami lalemaru, le ami nete loko imi rame kena ami lalemaru. Masike ami keu etia neka, pusue tamata esi lene loko imi eleki esi rekwa imi maka hlaleke. ³ Imi hidupe easeluke be Kristuse Ikbasa lalemi kai easeluke be Ipake ami kena lepae Eni lepataru ete imi. Hoko imire saka sulate rebe hidupe, rebe Kristuse rua lekie. Ilekia pake tinta mo po kena Alla rebe Ihidupe Eni Rore. Ilekia kena batu tulise mo po Itolae me tamata laleije.

Alla Iono Eni maka layaniaru esi supu ktiline kena kerike Eni makerike

3:4-6

⁴ Ami nehe kena beteke be imi sakesa kai amiki sulate le ami kai Kristuse esa

peneka, kai ami hlaleke titinai loko Alla. ⁵ Amiki ktiline sae mo kena beteke be amiki kbasas me kena makerike meije, po esi tinaije Alla pine Iriluke ktiline ete ami. ⁶ Ile pine Iono ami ktili kena lepa loko Alla Eni janji beluke. Janji beluke mere Alla Iriluke Eni Ro Misete ete ite. Esakesa kai rebe lekie kena hukume mo. Le hukume rebe lekire, sepo tamata ilulu mo, tamata mere imata. Po bei janji beluke rebe ite supu bei Kristuse, Alla Iono ite rue eti pela.

Alla Eni janji beluke baue saisa rebe Yesuse Ionore, mise lesi bei janji takwaline rebe Musa lekiule

3:7-18

⁷ Hukume rebe Alla Ilekia esi huruparu kena batu rebe Musa ibetekele, eono tamata rebe esi lene loko Alla more esi mata. Masike ele mere po Alla Eni hitate elake eme kena Musa oalaleije. Hitate mere ehita ela titinai hoko tamata Israelaru esi selu Musa oalaleije ramere saisa mo. Kai masike hitate elake mere esi hitaije kurane lekwe po esi selu Musa oalaleije ramere saisa mo. ⁸ Sepo Alla Iaseluke Eni kbasare kai Eni hitate elake kena Iriluke hukume memenaije hoko kena janji beluke rebe Alla Eni Rore Irilukele, Eni kbasare kai Eni hitate elake ela lesi leneka. ⁹ Hukume rebe Musa irilukele, rebe eono tamata esi supu hukume le esi dosaru ekeri kbasas kai hitate elake. Lesi bei mere pine janji beluke rebe eono tamata iono mise suike kai Allare, le baue Yesuse Ikeri kbasas kai hitate rebe ela lesi leneka. ¹⁰ Musa Eni hukume eluake le kbasas kai hitate elake po janji beluke esi kbasare kai esi hitate ela lesi bei Musa Eni hukume. ¹¹ Masike Musa Eni hukume etahane takwali mo po eluake le kbasas kai hitate elake. Hoko kena janji beluke, baue saisa rebe Yesuse Ionoe rebe ekbasas eti pelare, ekbasas kai esi hitate elake ela lesi leneka.

¹² Kwali betaya! Bei ami hlaleke ele mere hoko ami nehe kena beteke janji beluke mere. ¹³ Amire lupe Musa mo, rebe iobi lutike oalaleije kena obite, leke tamata Israelaru esi selu Alla Eni hitate elake yake rebe eme sirike bei oalaleije nere kena ibeteke hukume mere eteise. ¹⁴ Esi lene Musa naije po laleisu rekwa sasaisa mo. Kai eti roma petu meije esi baise hukume mere lekwe po laleisu rekwa sasaisa more neka le saka tie obite rebe obi Musa oalaleije mosa hoko esi nati mosa. Ele mere le batuke ite esa kai Kristuse pine ite nati Alla Eni janji ete itere. Ele mere saka tie obite bei oalalere leke selu mise. ¹⁵ Hoko eti roma meije, sepo esi baise bukua rebe Musa ilekiule mere sakesa kai esi obi oalaleisu kena obite hoko laleisu nati sasaisa mo. ¹⁶ Po kena tamata sae ihlaleke loko Tuhane, obite mere ebaeke bei oalaleije neka. ¹⁷ Au kotie Tuhane, mere natire be Tuhane Eni Ro. Sepo Tuhane Eni Rore kbasae sae laleije, hoko dosare kbasani moneka kai isupu tie bei agamare esi hukume peneka leke isupu hlamate. ¹⁸ Pamuli meije ite pumumare saka saisa eobi oalalemaru moneka, kai ite rekwa Tuhane Eni hitate elake. Namake Tuhane Eni kbasare selue kena ite nanakwalamaru. Le Tuhane, Ro Misete Ikbasaie ite lalamaru hoko iteki atate bei petu kena petu makete tapa lulu saisa rebe Tuhane Ionore. Tuhane Eni atate misete etapa rame eleki selue kena iteki hidupe.

**Maka layani Allare suke lale
ntoli kena Eni makerike leke
keri Alla Eni hitate**

4:1-6

4 Hoko kwali betaya, ami beteke janji beluke kena Yesuse Kristuse, le bei Alla laleije mise hoko Iono ami kerike

makerike meije. Hoko ami sele bei mo po ami kerike titinai. ² Ami teu lepate peneka leke saisa rebe nkena more, ami kerike tamata loko yake. Ami ono atate tiare mo rebe piasare tamata esi bunikele kai rebe eono esi asomire. Ami kerike, ami lelile Alla Eni lepate mo. Po ami layani Alla kena lale ntoline kai lulu Eni sukare. Ele mere leke pusue tamata esi rekwa be amiki makerike meije nkena. ³ Masike ele mere, po sepo Sou Misete rebe ami lepaele, tamata leini esi natilu mo le sie meru esi persaye mo po esi keu loko lalane rebe eatiaise eleki namake poiesi kena otoi susate titinai eti pela. ⁴ Ro tiare esi elake rebe kbasae nusa meije eono esi nati more. Mere eono tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane more esi selu hitate elake bei Sou Misete mo. Sou Misete mere rebe ebeteke Kristuse. Kai Alla Eni kbasare, saisa rebe Ionore, hlamate, pusue meru selue kena Kristuse Eni sifate. ⁵ Le lepate rebe ami lepaele, mere lepate kena ami ruama mo, po lepata kena Yesuse Kristuse be Ile Tuhane kai beiNi pine ami ono tamata makerike ete imi. ⁶ Ami lepae Yesuse le akmenare Alla Ibeteke be:

“Hitate ekliti kena melene.”^{¶¶}

Meije lekwe Iono hitate ehita ite lalema, leke ite lalamaru nati Alla Eni hitate elake kena Kristuse oalaleije.

**Alla riluke ktiline ete ami kena lepae
Sou Misete bei Alla kena Yesuse**

4:7-15

⁷ Po amiki nanakwalama rebe ktili mo meije, saka tanei rebe onoe bei tapele, rebe esi beline sae mo kai takwali mo kosare. Masike ele mere po ami kerike Sou Misete rebe eguna titinai, mere ami lepae Yesuse Kristuse. Esi carare ele mere leke tamata esi rekwa titinai be

^{¶¶}4:6 Atn. 1:3

kbasa rebe ela lesi mere keri ami loko makerike meije, mere bei Alla titinai, bei ami mo. ⁸Selu mere me kena ami supu susate etia-etia neka po Tuhane Itie bala bei ami mo kena supu nabu. Susate ektili titinai kena ami eti ami rekwa mon-eka be ami ono saisa po ami hlaleke loko Tuhane rame. ⁹Ami supu susate kai supu teta po Tuhane Itie balai bei ami mo. Piasare esi teta ami, esi lolike ami mpe tapele po ami arimi mei. ¹⁰Yesuse Isupu susate eti Imata. Piasare ami supu susate kai supu teta eti mahake ami mata lekwe leke tamata esi rekwa be Yesuse Eri kwana le selu Itapa amire. ¹¹Kena amiki hidupe ami supu susate ktiti titinai eti mahake ami mata le Yesuse Iulake ami kena beteke Alla Eni lepataru, leke tamata esi selu Yesuse Eni hidupe kena amiki nanakwalama rebe namake ematare. ¹²Meije natire be pela peture ami blake be mahake ami matare reneka leke imi supu rue kai Alla eti pela.

¹³Po ami rilama mo le ami ono saka Alla Eni lepate rebe lekie akmenare ebeteke be:

“Au hlaleke be Tuhane Ikbasas kena hlamate au, bei mere hoko au lepa.”§§

Ami hlaleke ktiti saka Eni lepate mere hoko ami lepa loko Tuhane Eni lepataru.

¹⁴Le ami hlaleke titinai be Alla Iono Tuhane Yesuse Ikwana suike, namake Iono ami kwana suike neka le ami esa kai Yesuse peneka kai namake Alla Iono ami kai imi tetu lomai kaiNi. ¹⁵Pusue susate rebe ami supure eguna ete imi. Kai namake tamata boka tapa rame kena rekwa Alla Eni misete. Eleki tamata esi kotie trima kasi bei Allare tapa boka rame lekwe hoko Alla Isupu isike tapa rame.

Alla Iono ami lalemaru ndina bei susate rebe ami supure

4:16-18

¹⁶Bei mere hoko lupe minare au betekele be ami hleke bei makerike meije mo. Masike ami nanakwalamaru tapa ktiti mo rame, po pela petu Tuhane Iono ami lalemaru tapa ktiti rame kai ami supu ktiline beluke. ¹⁷Le kena meije ami supu susate tone rebe etakwali more, namake eono lale ndinate titinai ete ami eti pela, lesi bei sasaisa neka. Lale ndinate mere ela titinai lesi bei susate rebe ami supue meije. ¹⁸Le ami noake yelu rebe selue mei nusa meije mo po yelu rebe ndete surga rebe selu more. Rebe selure etahane takwali mo, po rebe selu more etahane eti pela.

Masike ite mata po Alla Iono ite kwana suike kai supu nanakwala beluke

5:1-10

5 Kwali betaya, au beteke ele mere le ami rekwa be iteki nanakwalama mei nusa meije saka luma kena ite rue kenae. Kena lumare atiare, mere saka ite matare, kai ami rekwa be Alla Iriluke luma beluke ete ite, mere iteki nanakwalamaru beluke. Luma mere Alla rua! aknekae ete ite ndete surga kena ite rue kenae eti pela. ²Po meije susate eono ite lalema ndene mo le ite lalema titinai kena supu nanakwala beluke rebe ite supue ndete surgare. ³Ite sukare, ite supu nanakwala beluke. Yapine ite matare iteki roro esi nanakwala sae mo, saka tamata rebe eni pakiane sae mo hoko ikalaku. ⁴Sepo ite mei nusa meije sa, ite lalemaru ndene mo. Le saka ite keri tabeule blulute. Ite nikwa matale mo kena tie iteki nanakwalama bei nusa meije po ite suka kena supu nanakwala

bei ndete surgare nunu neka. Leke iteki nanakwala rebe namake matare seli kena nanakwala beluke rebe rue eti pela.⁵ Alla ruaI pine Iaknekae nanakwala beluke mere ete ite kai Iono Eni Rore kbasae ite, leke ite rekwa be pusue rebe Italukele ete ite pende namake ite supue.

⁶Bei mere hoko ami lalemaru blake ktili rame. Ami rekwa lekwe be kena ami rue mei nusa meije sa, ami rue sakesa kai Tuhane ndete surga mosa.⁷ Le ami rue mei nusare batuke ami hlaleke loko Kristuse neka, po ami seluI mosa.⁸ Hoko masike ami supu susate po ami lalemaru ktili. Ami suka lesi kena mata leke ami supu rue kai Tuhane neka.⁹ Hoko kwali betaya, ami atula titinai leke kena ami rue mei nusa meije pise rue ndete surga lekwe, saisa rebe ami onore eono laleIje ndina.¹⁰ Le namake ite pusuma suke lupuke lomai me Kristuse oalIje kena Iteu pakala ete ite. Leke papelake tamata isupu misete pise tiaf lulu rebe ionolu mei nusare.

**Tamata inkena me Alla oalIje
batuke baue Kristuse**

5:11-6:2

¹¹Petu rebe namake Tuhane Iteu pakala ete itere lau moneka, hoko bei ami rilama le Tuhane, ami lepa ete tamata makete rame leke esi hlaleke loko Yesuse Kristuse. Kai saisa rebe ami onore nkena. Alla ruaI rekwa ami lalemaru kai au hlaleke be imi lekwe rekwa ami lalemaru neka.¹² Au beteke ele mere kena au kotie imi isike ami mo. Batuke ami beteke misete rebe ami onore leke imi rekwa saisa rebe suke imi lepaele ete tamata rebe esi nanu amire. Le batuke esi selu tamata oalalei po esi puli kai saisa rebe eme tamata laleije mo.¹³ Yapine tamata esi noake saisa rebe ami ono kena Alla Eni makerike etiluke be ami make. Po tinaije ami ono ele mere leke lulu Alla Eni sukare. Sepo

tamata esi selu be ami mise neka, mere eono imi hlaleke tapa ktili.¹⁴ Ami ono pusue mere le Kristuse Ioki ite pusuma. Le ami rekware sepo sae imata ete pusue tamata peneka, hoko mere sakesa kai pusue tamata mata peneka.¹⁵ Kristuse Imata ete pusue tamata leke ite hidupe batuke ete ite ruama mo po saisa rebe ite onore lulu Kristuse laleIje. Le bei ite pine Imata po Ikwana suike peneka.

¹⁶Bei mere hoko ami noake sae lulu tamata eni maka noake moneka. Tinai, akmenare ami noake Kristuse lulu tamata esi maka noake po pamuli meije moneka.¹⁷ Hoko tamata rebe iesa kai Kristuse pende, eni hidupe kai eni atate beluke lakwai esa peneka, rebe takwaline sae moneka, pusulu belu peneka.¹⁸ Pusue meru Alla Ionolu. Alla Iono ite mise suike kaiNi baue saisa rebe Kristuse Ionore. Eleki Ibitike ami kena beteke ete tamata makete leke esi ono mise suike kai Alla lekwe.¹⁹ Ami beteke be Alla Iono tamata imise suike kaiNe baue saisa rebe Kristuse Ionore. Alla Iono mere, Inoake dosa rebe ite onore moneka. Kai Iulake ami peneka kena lepa loko tamata esi ono mise suike kaiNe.

²⁰Hoko amire Kristuse Eni tamata maka lepa. Sakesa kai Alla Ilepa ete imire baue amiki lepataru. Ami kotie kena Kristuse Eni nane be, imi lulu Alla Eni sukare leke imi ono mise suike kaiNi.²¹ Yesuse Kristuse Eni dosa sae mo, po Alla Iono Ikeri iteki dosaru, leke ite ono mise suike kai Alla, le ite kai Yesuse Kristuse esa.

6 Kwali betaya, ami kerike sakesa kai Alla, hoko ami kotie titinai bei imi leke Alla Eni misete rebe Iriluke ete imire suke esi hasile kena imi hidupe.² Le me Alla Eni lepatate rebe lekie akmenare Alla Ibeteke be:
“Au tolaf esi olase peneka
kena au lene akotie loko Aure,

leke Au ono ahlamate.”*

Kwali betaya, imi nete mimise. Meije petu rebe Alla Iteure. Iteue peneka kena Iono hlamate tamata.

**Maka layani Allare
suke raka hidupe mise**

6:3-10

³ Kwali betaya, ami suka tamata esi beteke mo be ami lalemaru ntoli mo kena amiki makerike kena lepae Alla Eni lepate. Bei mere hoko kena amiki makerike sasaisa neka, ami atula leke saisa rebe ami onore elake tamata kena hlaleke loko Kristuse yake. ⁴ Kena sasaisa neka rebe ami betekele kai onoe, ami aseluke ete tamata be amire Alla Eni tamata makerika. Kena ami kerike loko Tuhane Eni makerike ami supu susate, ami rani po ami tahane lale neka. ⁵ Ami tahane lale kena tamata esi teta ami, esi kerike ami kena kusue ami kena bui. Piasare kena au lepae Tuhane Eni lepate, esi nasu kena teta au. Ami kerike ktili, petua sesi ami ntulu moneka kai ami kane sasaisa mo. ⁶ Amiki sifate, ami aseluke be amire Alla Eni tamata makerike: ami kerike kena lale ntoline. Ami rekwa Tuhane Eni sukare kai Eni lalane. Sepo tamata esi ono susate ete ami, ami tahane lale kai ami ono misete etesi. Kai ami lulu Ro Misete Eni kbasare. Kena ono sasaisa neka ami oki tamata makete. ⁷ Ami aseluke be amire Alla Eni tamata makerike: le ami lepae sou nkenale bei Alla kai Ikbasaie ami lepae sou nkenale mere. Ami beteke Alla Eni lepataru, masike tamata esi trimae pise trima mo, ami betekele rame. Amiki sifate mise rame, kai sifate mere ami pakele saka solalu ipake eni alata kena lisare kai ami raka leke tamata esi leuke sala ete ami le saisa rebe ami onore yake. ⁸ Ami supu holmate pise supu sobue, ami supu

isike pise lepae tiaie ete ami, masike elia lekwe po ami lepa loko Tuhane Eni lepataru rame. Masike ami lepae tinai po esi tutuke amire tamata maka lemaka. ⁹ Tamata leini esi beteke be esi rekwa ami mo, po esi tinaije esi rekwa ami peneka. Esi noake be ami mata peneka, po meije ami rue sa. Masike ami supu teta boka, po ami mata mo. ¹⁰ Tamata esi ono ami lalemaru susa po ami lalemaru ndina sa. Esi noake be amiki sasaisa mo po ami ono tamata bokala esi supu miseta boka kena rekwa Tuhane. Esi noake be amiki sasaisa mo, po tinaije sasaisa neka amikie me.

**Tamata rebe esi hlaleke loko
Yesuse Kristuse mosare,
lopuke lomai kaisi yake**

6:11-7:1

¹¹ Kwali betaya me kota Korintuse, ami beteke pusue ete imi peneka. Saisa mei lalemaru kai ami oki imire, ami betekele ete imi peneka. ¹² Ami ono loko imire lupe ami oki imire po imi ono loko amire lupe imi oki ami mo. ¹³ Hoko kena meije au lepa etemi saka elake inai sae ilepa ete eni nanaru. Ami kotie imi oki ami lupe ami oki imire.

¹⁴ Kwali betaya, tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse mosare, imi lupuke lomai kaisi yake. Le ite rebe hlaleke loko Yesuse ite ono yelu rebe nkenai kai ite suka ono yelu tiaie rebe tamata neunaru esi onore mo. Piasare pita kai kpeture sakesare saisa mo moyo? ¹⁵ Kristuse kai ro tiaru esi elake esi sakesare saisa mo. Au tneu imi, tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse Kristuse esi sifate elia. Esi sifate sakesa kai tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse Kristuse pibe mo? Sakesa mo moyo? ¹⁶ Piasare tolai tuhane tinai more kena Tuhane Eni Lumare yelo? Saisa mo! Kai ite

* 6:2 Yes. 49:8

meiju saka Alla rebe Ikwana eti pelare
Eni luma le Ime ite lalemaru. Le saka
Alla Eni lepate be:

“Namake Au rue kaisi,
kai Au me kaisi pela olase.
Aure esi Alla,
kai siere Auku tamata.”[†]

¹⁷ Tuhane Eni lepate ebeteke lekwe be:
“Imi keu bei sie rebe esi hlaleke loko

Tuhane more,
imi ono sasaisa kaisi yake,
kai imi ono yelu ndoponaru yake.
Eleki Au trima imi.”[‡]

¹⁸ Au ono Amate ete imi,
kai Auku anae kena imi.
Tuhane Maka Kbasare Eni lepate ele
mere.”[¶]

7 Kwali betaya rebe au oki imi!
Tuhane Italuke meru ete ite. Bei
mere hoko mai ite hleke bei yelu rebe
uono ite supu dosare. Ite ono yelu rebe
dosare kena ite nanakwalamaru yake kai
ite noake yelu rebe dosare yake. Mai ite
rilama le Alla kai suke ite atula rame
leke iteki hidupe batuke ono nkenale.

**Pauluse laleije ndina le saisa
rebe jemate toini me kota
Korintuse esi onore**

7:2-16

² Kwali betaya, au kotie imi trima ami
noma. Le ami ono sala ete sae kuesa mo,
ami ono sae kuesa ihlaleke palani mo.
Kai ami atula kena supu sae kuesa eni
taneiaru mo. ³ Au beteke ele mere kena
leuke nsalale ete imi mo, le au beteke ete
imi peneka be masike saisa eono ete ami
lekwe po ami oki imi rame. ⁴ Au persaye
imi titinai. Ami isike imi le saisa rebe imi
onore. Masike ami supu susata bokala,
po saisa rebe imi onore eono ami lal-

maru ndina. Imi atate eono lalekue nd-
ina titinai.

⁵ Kena ami luake ndi otoi Makedoniare
lekwe, ami amauke nanakwala kwale
mo. Ami supu susate kena sasaisa neka.
Ami rare ktili kai tamata makete kai ami
rilama lekwe le ami noake imi.”[§]

⁶ Po Alla Iono tamata rebe isusare,
laleije ndina. Iono Tituse iluake loko
ami kena iono ami lalemaru ndina hoko
ami noake yelu bobokala moneka. ⁷ Ami
lalema ndinare batuke bei Tituse iluake
pende mo po bei ibeteke imi ete amire,
kai ibeteke be laleije ndina le imi lekwe.
Ibeteke be imi suka titinai kena tetueku.
Kai ibeteke kaplalemi le imi nete loko
imi dosa rebe imi onore. Kai meije imi
suka lepa tapa au. Mere eono laleku nd-
ina lesi leneka.

⁸ Masike auku sulate akmenare eono
imi kaplalemi po au blake sala le su-
late mere mo. Tinai, kena petua akme-
naru au leki sulate mere au blake sala le
au rekwa be namake kaplalemi. Po imi
kaplalemi takwali mo. ⁹ Masike ele mere
po meije lalekue ndina peneka. Lalekue
ndinare bei akmenare kaplaleime mo, po
bei imi kaplelemi mere pine eono imi
hleke bei ono dosare. Le imi kaplalemi
mere lulu Alla Eni sukare, hoko mere
ami ono imi rugi mo. ¹⁰ Le kaplale rebe
lulu Alla Eni sukare eono tamata laleije
lelikele kena isupu hlamate. Kai tamata
iblake sala le kaplalei mere mo. Po
kaplale rebe lulu tamata eni sukare,
eono tamata isupu susate eti pela. ¹¹ Imi
selu be imi kaplelemi rebe lulu Alla Eni
sukare esi hasile saisa! Alla Eni sukare,
esi hasile imi atula titinai kena ono
nkenale kai ono imi nane mise suike
bei yelu rebe eatia imi nane. Imi na-

[†]6:16 Im. 26:12, Yhs. 37:27

[‡]6:17 Yes. 52:11

[¶]6:18 2Sam. 7:14, 1Yi. 17:13, Yes. 43:6, Yer. 31:9

[§]7:5 Selu 2:13

suke tamata rebe esi ono dosare. Imi rilami be dosare eono supu hukumane. Imi kaplalemi eono lalemi kena tetue au kai imi nkwakwa kena lulu auku lep-ataru. Batuke mere mo po imi nehe kena hukume tamata rebe iono salare. Pusue mere imi aseluke be imi sala mo.

¹² Au natue sulate mere ete imi peneka po au lekire bei tamata iono salare mo, pise bei tamata kaplalei le ini nsalale mo, po au leki sulate mere ete imi psumi leke imi rekwa be lalemi noa ami titinai. Kai Alla lekwe Irekwa be mere tinai. ¹³ Saisa rebe imi onore, eono ami lalemaru ndina. Kai lesi bei mere lekwe, ami lalema ndina titinai le ami selu Tituse lalejje ndina le imi pusuime.

¹⁴ Le kena ikeu mosare, au isike imi etei peneka. Kena iluake loko imire, imi ono saka au beteke etei pende, hoko imi ono asomie au mo. Pusue rebe ami betekelu ete imire tinai. Ele mere lekwe saisa rebe ami betekele kena isike imi ete Tituse, imi ono peneka, hoko mere etiluke be saisa rebe au betekele kena imire tinai lekwe. ¹⁵ Pamuli meije ioki imi lesi, le inete loko imi ono lulu saisa rebe ibetekele kai kena imi trimaije imi holmatei kai imi lene lokoi. ¹⁶ Laleku ndina titinai le kena sasaisa neka, au rekware imi ono nkenale.

**Jemata toinu esi lupuke kepene
kena rilukele ete jemate toini
rebe susate me otoi Yudea**

8:1-15

8 Kwali betaya imi, Alla Eni misete ete jemata toini ndi otoi Makedonia rame elikare, ami suka imi rekwa. ² Esi supu teheke kena susata elaka peneka. Po kena esi supu susata meru, laleisu ndina neka kai masike esi taneia boka mo po esi maktekwa titinai kena esi riluke kepene kena tapa tamata makete. ³ Au rekwa be esi riluke, esi muruke mo po esi riluke lesi. Esi nete loko esi susate mo.

Esi riluke mere lulu ruasi sukare. ⁴ Esi kotie bei ami titinai leke esi tapa jemate toini me otoi Yudeare. ⁵ Esi riluke boka lesi bei rebe ami noakele le esi lulu Alla Eni sukare. Esi lulu Alla hoko esi lulu saisa rebe ami beteke lekwe. ⁶ Bei mere hoko ami beteke loko Tituse leke itapa imi leke eni makerike lupuke kepene ik-erike pelaele. Le akmenare imi sakesa kai Tituse, rebe imi menai kena lupuke kepene kena rilukele ete jemata me otoi Yudea esi tamata susataru. ⁷ Imi sifate mise kena sasaisa neka le imi hlaleke ktili, imi atetuke tekwa, imi rekwa titinai hoko imi lulu Tuhane rame, kai imi oki ami. Hoko ami kotie bei imi leke imi lale maktekwane ete tamata makete mere esakesa kai imi sifate misete kena sasaisa neka.

⁸ Au beteke mere kena au pletae imi mo. Po au beteke saisa rebe tamata ndi otoi Makedoniare esi onore, rebe esi suka titinai kena tapa tamata makete, leke au selu be imi lulusi pibe mo. Leke au rekwa be imi oki tamata makete pibe mo. ⁹ Au kotie imi riluke kepene le imi rekwa Yesuse Kristuse, iteki Tuhane Eni misete ete tamatare peneka, le Eni taneia boka titinai po Iono saka tamata rebe eni tanei sae mo le Ioki imi. Iono ele mere leke me Tuhane oalje imi teneia boka.

¹⁰ Hoko au beteke ete imi leke imi ono saisa rebe tinai. Musune rebe elia beluke meije imi akmena kena lupuke kepene menai peneka kena rilukele. Batuke mere mo po imi akmena kena noake loko lupuke kai riluke kepene mere. ¹¹ Hoko meije, suke imi makerike lupuke kepene mere, suke imi kerike pelaele. Leke imi ono lulu imi sifate kena imi lupuke kepene memenaije. Po imi riluke kepene lulu imi ktiline neka. ¹² Sepo imi lalemi suka kena riluke sasaisa titinai, kai imi riluke saisa rebe imie me, hoko Alla Itrimae le saisa rebe imiere sae mo, Ikotie mo.

13-14 Au beteke ele mere, au paksa imi mo kena riluke kepene ete tamata makete eleki imi susa. Po au selu meije imi supu lesi hoko imi tapa sie rebe esi sasaisa more kena saisa rebe imi rilukele. Namake kena imi sasaisa mo, esi lesi hoko esi tapa imi. Imi riluke ete lomai leke imi taneaia sakesa. ¹⁵ Mere sakesa kai Alla Eni lepate rebe lekie akmenare ebeteke be:

“Tamata rebe ilupuke taneaia boka, ipakele esi lesini sae mo, kai tamata rebe ilupuke boka mo, ipakele panuhu neka.”**

**Tituse kai eni ebea lua esi supu
ulake kena keu tapa tamata me kota
Korintuse esi lupuke kepene
8:16-24**

¹⁶ Au kotie trima kasi bei Alla le Iono Tituse isuka titinai kena tapa imi saka laleukue suka titinai kena tapa imire neka. ¹⁷ Le batuke isuka lulu saisa rebe ami kotiele mo, po laleije suka titinai kena itapa imi, eti bei erini suka hoko ruai eri teue me lalei kena ikeu loko imi. ¹⁸ Ami teu iteki kwali sae kena ikeu kai Tituse. Pusue jemate toini ete meije esi holmatei le ilepae Sou Misete bei Allare ktili titinai. ¹⁹ Kai batuke mere mo, po isupu bitike bei pusue jemataru peneka leke ikeu kai ami kena keru kepena meru lopai otoi Yudea. Le namake ami keu kena riluke kepene rebe lupukelu meru leke Tuhane Isupu isike kai leke tamata esi selu be ite pusuma lalema titinai kena tapa tamata makete. ²⁰ Ami ono ele mere, ami raka mimise leke tamata esi leuke sala ete ami le ami lara kepena bokala meru yake. ²¹ Ami suka ono saisa-are kena lale ntoline me Tuhane oai kai tamata oai.

²² Ami teu iteki kwali sae makete lekwe kena ikeu kai Tituse kai iteki

kwali saere. Ami tehekeni rerebai peneka kai ami rekwa be lalei titinai kena tapa tamata rame. Kai meije isuka lesi leneka kena itapa imi kena lupuke kepene, le ihlaleke be namake imi riluke kepene kena rilukele ete tamata susate. ²³ Tituse mere auku ebe rebe ikerike kaiku kena tapa imi. Kai kwalia lua rebe esi keu kai Tituse, jemataru esi teu luasi kena tapa lupuke kepena meru. Luasi sifate kai saisa rebe esi onore, eono tamata esi isike Kristuse. ²⁴ Hoko ami hlaleke imi trimasi mimise, kai li lokosi mimise leke jemata toinu esi rekwa be imi okisi, kai esi rekwa be ami isike imi eteise tinai.

**Riluke kepene ete tamata
rebe hlaleke loko Kristuse
mpai otoi Yudeare**

9:1-15

9 ¹⁻² Kwali betaya, au rekwa imi lalemi mise hoko imi riluke kepene rebe tatike pine natue ete tamata rebe esi hlaleke loko Kristuse mpai otoi Yudeare, hoko mere au lekie ete imi moneka. Au rekwa imi lale misete hoko au isike imi ete tamata Makedoniaru. Au beteke etesi be, “Musune rebe lia beluke meije, iteki kwali betaya ndi otoi Akayare, esi suka kena lupuke kepene leke esi rilukele.” Bei mere eti tamata bokala ndi otoi Makedoniare esi lulu imi hoko esi suka kena lupuke kepene lekwe. ³ Po meije au ulake Tituse kai kwalia sie luaya meru esi lome lokomi leke esi aktilie imi lalemi leke lepata rebe ami isike imire, tamata esi noake be mere nloene yake. Hoko suke imi akneka peneka, le au beteke etesi be imi aknekae kepene kena rilukele peneka. ⁴ Leke au luake loko imire, sepo tamata Makedonia sesi esi keu kai au, esi selu be imi akneka peneka, leke ami asomi yake, le ami

**8:15 Sir. 16:18

beteke etesi peneka be imi nkwakwa kena lupuke kepena. Po sepo imi lupuke kepena mosa hoko imi ruami asomi lesi leneka. ⁵Bei mere hoko au noake be mise lesi au ulake Titusesi loko imi eike kena esi lupuke kepena rebe imi betekele pende. Au ono ele mere leke ami luake, lupuke pusulu peneka. Hoko saisa rebe imi rilukelu mere bei lalemi titinai. Imi noake yake be imi rilukele le ami uma imi.

⁶Imi nete mimise! Mere sakesa kai tamata rebe iandinure. Sepo imulae bibite boka mo, namake iulure lekwe boka more neka. Po tamata rebe imulae bibite bokare, namake iulure lekwe bokare neka. ⁷Sebeie sae iriluke kepena lulu eni suka. Riluke kena lale blulute yake pise rilukele bei supu tutuke yake, le Alla Ioki tamata rebe iriluke kena lale ndinate. ⁸Alla Ikbasa kena Iriluke pusue Eni misetaru ete imi leke pusue rebe imi perlure imie me rame, leke saisa rebe imi perlue kena tapa tamata makete imie me. ⁹Saka Alla Eni lepate rebe lekie akmenare ebeteke be:

“Alla Iriluke miseta ete tamata susataru, kai Eni lale misete eti pela.”^{††}

¹⁰Alla pine laknekae bibite ete tamata maka andinu kai manane ete ite. Iriluke bibita boka ete tamata maka andinure leke supu hasile boka kena rana hasile. Ele mere lekwe, Iono imi laleime mise rame leke imi laleime mise ete tamata makete rame. ¹¹Ele mere hoko Alla Iono imi supu sasaisa neka leke imi ktili kena riluke sasaisa neka ete tamata makete, kai lalemi mise rame kena riluke. Kai kepena rebe imi rilukelu rebe ami kerilu ete tamata susate rebe hlaleke loko Tuhane mpai otoi Yudeare, eono tamata bokala esi kotie trima kasi bei Alla.

¹²Le imi riluke kepena mere, eono sasaisa rebe Alla Eni tamata mpai otoi

Yudeare esiere sae more, esi supue. Batuke mere mo po, namake tamata boka esi kotie trima kasi bei Alla le imi lale misete mere. ¹³Kai bei imi lale miseta, eono tamata bokala esi isike Alla le esi selu imi lene loko Sou Misete rebe lepa loko Kristuse rame, rebe imi lulue mere. Kai esi isike Alla lekwe le imi lara saisa rebe imiere etesi kai ete tamata makete kena lale ntoline. ¹⁴Lalesi noa imi hoko kena esi kotie loko Allare esi kotie le imi, le Alla Eni misete ete imire. ¹⁵Kwali betaya, mai ite kotie trima kasi bei Alla le Iono misete elake, rebe saisa saka mere moneka.

Pauluse ilepa le eni makerike

10:1-11

10 Kwali betaya, ete me imire piyasare tamata esi beteke be, “Pauluse, kena imei kai ite, ilepare saka rilai. Po Kena ilau bei ite pine inehe kena iulake ite.” Kwali betaya, au Pauluse, au rilaku mo po auku sifate ele mere, au nobo kai lepa mamau saka Kristuse Eni sifate. Au kotie bei imi, leke ²kena au keu loko imire au kotie imi ono lalekue kera yake leke au nasuke imi yake. Le au noake tatike pine au keu loko imi le au tahane lale tekwa moneka loko sie leini bei imi rebe esi beteke be ami kerike, ami lulu tamata inoakele. ³⁻⁴Amire tamata piasa po kena ami broka kai tamata rebe esi suka ami more, ami pake ktiline bei Alla. Amiki sifate lupe tamata rebe rekwa Alla mosare mo kai ami pake tamata eni carare mo. Amire saka solalua rebe esi atie otoi rebe ktilinaru. ⁵Ami pake Eni kbasare saka tamata rebe pake bola kena atia pakale bei batu rebe keholi musuru esi henare eleki kerike musuaru, le ami pake Alla Eni kbasare kena nabu tamata rebe kwakwae, rebe

^{††}9:9 Isi. 112:9

esi lemake tamata makete leke rekwa Alla more. Ami lelike saisa rebe esi noakele kai ono esi holmate Kristuse. ⁶Kai sepo namake ami rekwa be imi lene loko Kristuse suike peneka, eleki ami teu tamata rebe rilasi le Tuhane more esi dosaru leke esi supu hukume.

⁷Kwali betaya, imi noake saisa rebe nkenale rebe imi rekwa pende mimise. Sepo sae ibeteke ruai be ile Kristuse Eni tamata, inete be ami lekwe Kristuse Eni tamata lupeiye neka. ⁸Sepo au lepa boka loko Tuhane Eni kbsa rebe Irilukele ete amire, au asomi mo. Le kbsa mere Iriluke leke ami ono imi hlaleke ktili, po kena eatia imi maka hlaleke mo. ⁹Au beteke ele mere le au suka imi beteke mo be au natue auku sulate kena arila imi ete mere. ¹⁰Yapine imi persaye tamata rebe esi beteke be, “Pauluse eni sulate ektili saka ikbsa po kena ruai mei kai ite, selui saka tamata rebe iktili mo kai ilepa tekwa mo.” ¹¹Sepo imi beteke ele mere, hoko namake kena ami keu loko imire pine imi rekwa be amiki sifate ktili lupe amiki sulate ete imire neka.

**Pauluse ibeteke eni
kbsa kena iatetuke**

10:12-18

¹²Ami lepa loko amiki makerike meije kena ami onoma nesa kai tamata rebe esi isike ruaise mo. Le batuke esi akue tamata rebe ono saka esi onore. Esi ono ele mere esi boro le esi noake be batuke tamata rebe esi sakesa kaise pine ono tamata rebe supu holmate. ¹³Amiki sifate ele mere mo. Sepo ami lepa loko makerike rebe Alla Irilukele ete amire, kwakwae ami le tamata makete eni makerike mo. Po batuke ami lepo loko Alla Eni makerike rebe Irilukele ete amire. Kai kena amiki makerike meije, Alla Iono ami atetuke imi lekwe. ¹⁴Hoko

kena ami lepa loko ami luake loko imi kena lepae Sou Misete bei Alla kena Kristuse ete imire, amiki lepata meru sala mo le ami keu loko imi akmena kena lepae Sou Misete bei Alla. ¹⁵Ami lekwe nikwa isike bei makerike rebe tamata makete esi kerikele me ruasi otoije mo. Po ami hlaleke namake imi persaye loko Yesuse Kristuse tapa ktili leke namake Tuhane Iono amiki makerike ete imire tapa ela. ¹⁶Leke bei mere ami keu lepae Sou Misete me hena maketa rebe tamata esi kerike kena mosare. Le ami suka kwakwae ami kena tamata makete eni makerike rebe ionoe me ruaini otoi mo. ¹⁷Saka Alla Eni lepate rebe lekie akmenare, ebeteke be:

“Imi isike ruami yake.

Po imi beteke saisa rebe Tuhane Iono pende

leke tamata esi isikeNi.”^{††}

¹⁸Le tamata rebe iisike ruaije Tuhane Itrimai mo, po batuke tamata rebe Tuhane Iisikeine neka.

**Pauluse kaplalei le tinake
jemate toini laleisu leli**

11:1-6

11 Kwali betaya, meije au lulu tamata rebe esi isike ruaise leke au isike auku makerike kena Tuhane Eni makerike. Au rekwa be tamata iisike ruaije, mere noake mise mo. Po imi tahane lale loko saisa rebe namake au betekele, saka imi tahane lale loko saisa rebe au betekele pende. ²Kwali betaya, au raka imi rame saka Alla lekwe Iraka imire, le au suka imi hleke Alla Eni lepate mo kai saisa rebe tinai more, au suka imi lulu mo. Hoko aure saka Amate kai imire saka auku nana bina beluke rebe intulu kai mokwai mosa rebe au rakai rame le au taluke peneka kena ikai kai mokwai beluke sae. Mokwai beluke mere ban-

^{††}10:17 Yer. 9:24

dine saka Kristuse. ³ Po kaplaleku le yapine imi lalemi leli eleki imi hlaleke loko Kristuse moneka, saka akmena Hawa isupu lemake bei niakwe. Ele mere hoko namake imi lulu Kristuse kena lele nto-line moneka. ⁴ Au lepa ele mere le imi nunu kena lulu tamata rebe esi luake kena lepaie Yesuse makete, po Yesuse rebe ami betekeNi ete imire lupe esi betekeni mo. Tamata rebe ilepae ro kai sou misete makete rebe tebikela bei Ro Misete kai Sou Misete rebe ami lepaiele ete imi pende imi tolakeni mo. ⁵ Po mei lalekue, tamata rebe imi beteke be siere Yesuse Eni maka ulake rebe holmate-sie, sie meru esi lesi bei au mo. ⁶ Tinake au lepa tekwa mo, po kena lalekue, au rekwa Alla Eni lepataru. Ami aseluke mere pusue ete imi peneka baue saisa rebe ami onoe kai ami betekele.

**Pauluse isuka supu seba mo kena
ilayani jemate Korintuse**

11:7-15

⁷ Kena au lepaie Sou Misete bei Alla kena Yesuse ete imire, au kotie imi seli au mo. Po au kerike kena ruaku balakue kena ruaku sabe manane, au onoku saka tamata makerike leke au tapa imi. Hoko au ono sala ete imi o? Mo. ⁸ Kena au atetuke imire, jemata maketaru esi riluke kepene ete au. Mere saka au ono jemata meru esi rugi, leke au kerike ete imi. ⁹ Kena au me kai imire masike auku sa-saisa mo, po au ono susae sae kuesa bei imi mo. Pusue rebe au perlure, kwali betaya rebe esi hlaleke loko Tuhane mpai otoi Makedoniare esi riluke eteku. Au raka mimise leke au ono susae imi yake kai eti pela au suka ono susae imi mo. ¹⁰ Kwali betaya, sakesa kai pusue Kristuse Eni lepata meru tinai kai au nete lokoI rame, auku lepate meije tinai, namake au kotie kepene bei imi tamata Korintuse kai tamata makete me otoi Akaya mo. Le sepo au kotie saisa bei imi hoko

namake au beteke be au kotie sasaisa bei imi more saisa mo. ¹¹ Le mula pine au kotie kepene bei imi more? Imi noake yake be tinake au oki imi mo piseo? Alla Irekwa be au oki imi titinai.

¹² Au kotie kepene bei imi mo, kai eti pelare au kotie kepene bei imi mo leke sie maketa rebe kotise Kristuse Eni maka ulake esi nikwa lepate kena kwakwaesi moneka kai esi beteke be esi kerike sakesa kai amire, saisa mon-eka le piyasare esi nikwa leke imi se-basi. ¹³ Tamata meru esi beteke be siere Kristuse Eni maka ulake leke tamata esi persayesi, po mere tinai mo. Esi ombe esi kerike loko Tuhane Eni makerike, po mere esi lemake neka. ¹⁴ Ite herane esi ono ele mere yake le ro tiaru esi elake elelie nanakwalaije saka Tuhane Eni malekate rebe ikeri hitate. ¹⁵ Hoko imi herane ro tiaru esi elake esi tamataru yake rebe esi lepa loko Tuhane Eni lalane lupe tamata rebe inkenare. Po namake pamulire esi supu hukume lulu saisa rebe esi onore.

**Pauluse isupu susate le ile
Yesuse Eni maka ulake**

11:16-33

¹⁶ Kwali betaya, au beteke suike lekwe be imia leini imi noake yake be au au noake mise mo le au isike ruaku. Po sepo imi leini noake aure tamata boroke, hoko mere sakesa kai imi lene loko tamata makete rebe ibitike ruai kena sakesa kai rebe piyasare tamata esi noake mise more esi onore, imi sebeie au isike ruaku le auku makerike. ¹⁷ Meije au lepa loko saisa rebe au ono pende, po meije Tuhane Iulake au beteke mo. Yelu rebe au betekelu meije tinai po au lepa saka piyasare tamata borokaru esi lepa-aele. ¹⁸ Le tamata bokala bei imi, esi lepa loko saisa rebe esi onore lulu tamata eni carare hoko au lepa loko auku makerike lekwe. ¹⁹ Au beteke mere le imi noake

be imi rekwa mise titinai hoko tamata esi lepare imi lulue, eleyo mere tamata boroke eni lepate. ²⁰ Batuke mere mo po imi sebeie esi kbasae imi, esi lemake loko imi kai esi kane imi knatile pise kwakwaesi eti esi papake imi. ²¹ Kai au nehe kena ono yelu ele mere mo, hoko imi noake be suke au asomi o? Mo!

Po sepo tamata makete esi nehe kena isike ruasi, au lekwe nehe kena isike ruaku. Po sepo au isike ruaku, au noake be au lepa saka tamata boroke ilepare. ²² Sie meru tamata Ibrani, aure tamata Ibrani lekwe. Sie meru tamata Israela, aure tamata Israele lekwe. Sie meru Abrahame eni anubua, aure Abrahame eni anubu lekwe! ²³ Sie meru esi beteke ete imi be siere Kristuse Eni tamata makerika o? Aure tamata makerike rebe au mise lesi bei pususi! Au kerike ktili lesi, tamata esi kusue au kena bui rebai bokala, au supu susate rebai bokala kai mahake au matare rebai bokala. Au lepa ele meije saka aure tamata makele. ²⁴ Au supu kerike bei tamata Yahudiaru rebai lima peneka. Papela esi kerike aure esi hbali au rebai butu telu lesini sikwa. ²⁵ Au supu kerike bei tamata Romaru rebai telu kai esi tetaku. Au supu raba kena batu rebai esa le esi suka raba au leke au mata. Au sa kapale ndau meite eleki umolo le amire auku rebai telu peneka. Rebai sae ndau meite tlai, au manu pita kpetu. ²⁶ Kena au keu loko etika-etikare, au supu susate elaka titinai rebai bokala. Susate bei kwele belene, susate bei tamata ndeane, susate bei tamata Yahudi kai susate bei tamata Yahudi more, susate me kota lalei, susate me kota mulini, susate ndau meite, kai susate bei tamata rebe esi beteke be siere kwali pise beta rebe esi hlaleke Kristuse eleyo tinai mo. ²⁷ Au kerike ktili titinai eti rebai bokala au supu ntulu mo, supu kane kai kinu mo, au tahane ndirine le auku pakiane boka mo. ²⁸ Batuke

mere mo po pela peture kaplaleku le au nete loko pusue jemataru lekwe. ²⁹ Sepo au lene be esi hlaleke ktili mo hoko kaplaleku. Kai sepo au lene esi ono dosa, hoko kaplaleku titinai.

³⁰ Piasare imi lene tamata esi isike ruasi ete imi, hoko meije au isike ruaku ete imi leke imi lenele. Po au isike ruaku loko saisa rebe etiluke be au ktili more. ³¹ Allare, Tuhane Yesuse AmaI kai Irekwa be au lemame mo. Kai Ile, Tuhane rebe tamata esi isikeNi eti pela! ³² Au ktili mo. Kena au rue mpai kota Damsike, gubernure reba kamale Aretase ibitekeine, iulake solaluaru esi raka kotare esi meture leke sepo au siri, esi kerike au. ³³ Po tamata esi ruluke au kena kranjane buini pake mekute mpai muli lope loko temboke esi benaije. Hoko au naya bei gubernure mere eleki au hlamate.

**Alla Iono Pauluse isupu
selu yelu saka nindalei**

12:1-10

12 Kwali betaya, tinaije ite isike ruamare esi untune sae ete ite mo. Po imi lene tamata esi isike ruasi ete imire hoko au isike ruaku ete imi sa. Po au suka isike ruaku le saisa rebe Alla Iono au selulu kena nindalekue. ² Musuna butu esa lesini ata ulia peneka, ile sae ihlaleke loko Kristuse, ibiti lolete surga. Au rekwa mo be nanakwalaije lekwe supu bitike tinai pise batuke selue kena nindale pise, mere batuke Alla ruaI rekwa. ³⁻⁴ Au beteke suike lekwe be au rekware, tamata mere isupu bitike lelete surga. Au rekwa mo be nanakwalaije lekwe esupu bitike tinai pise batuke selue kena nindale pise, mere batuke Alla ruaI rekwa. Ete ndetere, tamata mere ilene lepata rebe tamata ilepa tekwalu mo kai mere lekwe tamata esi lepaule saisa mo. ⁵ Au isike saisa rebe tamata mere ionore, po au suka isike ruaku mo. Sepo au isike ruaku hoko au isike ruaku loko saisa rebe

etiluke be au ktili mo. ⁶Tamata mere au. Sepo au suka lepa kwakwaeku le saisa rebe au selure hoko mere sala mo le saisa rebe au lepaele tinai. Po namake au alenake mere suike moneka, au hleke bei lepa ele mere, leke tamata esi rekwa auku sifate bei au alena kwakawaeku le yelu rebe au selulu kena nindalekue yake po bei esi selu yelu rebe au onoule pise esi lene auku lepate.

⁷Tinai, au selu yelu elake ndete surga kena nindalekue. Po Tuhane Isuka kena ro tiaru esi elake eono au kerakeku. Makerake mere ktili titinai, saka au supu teta rame. Ele mere leke au lepa kwakwaeku loko yelu rebe ndete surga rebe au selu kena nindalekue yake. ⁸Au kotie bei Tuhane rebai telu be, “Tuhane, au mise bei makerake meije noma.” ⁹Po Ibeteke loko au be, “Au ono amise bei makerake mere mo po namake Au tapamu sa. Mere panuhu peneka. Le sepo aktili mo, namake Auku kbasare selue kena nanakwalaume.” Ele mere hoko lalekue ndina kena lepa loko au ktili more. Le sepo au ktili mo, mere Kristuse Eni kbasare ekbasae lalekue. ¹⁰Bei mere hoko bei Kristuse pine saisa rebe au supure, lalekue ndina lele, masike au ktili mo, pise tamata esi sobue au, pise au supu susate, supu teta, esi hohae au, le sepo au ktili mo, namake Tuhane Eni kbasare eme kai au.

**Pauluse kaplalei le
jemate toini Korintuse**

12:11-21

¹¹Bei imi pine au isike ruaku loko saisa rebe au onore lupe piyasare tamata noake mise more esi onore. Eleyo tinaije suke imi isike au. Le masike au pakuna mo, po au suka kwale mo kena imi isike sie rebe imi kotise Kristuse Eni maka ulaka rebe holmatesi lesi bei aure. Eleyo imi isike au mo. ¹²Kena au rue kai imire au aseluke ete imi be aure Kristuse Eni

maka ulake titinai le au tahane lale kena sasaisa neka eleki au ono tanda herana rebe easeluke Tuhane Eni kbasare eti tamata esi heranele. ¹³Saisa rebe au onolu ete jemata maketaru, au onolu ete imi lekwe. Batuke imi rugi kena seba au mo. Yapine imi noake be au sala le au kotie kepene bei imi more o? Imi noake mina!

¹⁴Meije kena rebai telu au akneka kena keu loko imi peneka. Sepo au keu loko imi, au suka ono imi rugi mo. Le au nikwa saisa rebe imiere mo po au suka tapa imi. Le aure saka imi amate. Le piyasare kwetelaru esi nikwa manane ete elake inai mo po elake inai pine esi nikwa manane ete kwetelaru. ¹⁵Hoko lalekue ndina titinai. Masike au riluke pusue auku yelu ete imire, au noake mere mo. Lesi lekwe, au riluke nanakwalaku kena tapa imi. Sepo auku misete ete imire ele mere, hoko imi ono misete ete aure saisa moyo? ¹⁶Meije imi naku be imi rekwa peneka be au ono susate ete imi mo le au kotie kepene bei imi mo. Po imia leini me imi beteke be au neu le au supu untune bei imi kena cara au lemaka imi. ¹⁷Noake ele mere tinai mo. Piasare au ulake tamata esi lupuke kepene, mere ete au o? Mo. ¹⁸Au ulake Tituse ikeu loko imi kai au ulake iteki kwalia makete rebe ite hlaleke sakesare kena ikeu kaini. Imi noake mina! Tituse ikeu loko imire, ilupuke kepene lesi leke irana esi lesine o? Mo moyo? Ami lalemaru kai ami kerike lalane esa kena sasaisa neka ami lulu nkenale.

¹⁹Tinake imi noake be kena amiki sulate, batuke ami noake cara kena ami lepa loko amiki nkenale piseo? Imi rekwa mo be imi noake mere sala titinai. Saisa rebe ami betekele, Alla rual rekwa pusue saka Kristuse Eni tamata makerike ionore. Kai saisa rebe ami onoe pise saisa rebe ami betekele kena ami

ono imi maka hlaleke etapa ktili. Le ami oki imi rame. ²⁰ Au rilaku sepo au keu kena selu imi ete mere, le tinake kena ite tetue lomaije kaplaleku le saisa rebe imi onore kai namake imi suka au nasuke imi kena petu mere mo. Yapine kena ami luake leini esi teta lomai, esi suka selu tamata makete eni misete mo, esi nasuke lomai, esi noake batuke ruasi, esi suka lepae tamata makete eni tiaie, esi suka lepae saisa rebe tinai mo, kwakwaesi kai esi hoha kai lomai. ²¹ Kai rilaku le yapine kena au luake loko imire, auku Alla Iono au asomi le imi kai namake au rani le leini bei imi esi ono yelu tiaie, esi sablia kai esi ono ntasite. Esi ono neuna meru bei akmena sa kai esi hleke mosa.

Hnauna pamuli

13:1-10

13 Namake meije kena rebai telu au luake lokomi. Kena au luake au ono saka Alla Eni lepate rebe lekie akmenare ebeteke be:

“Pusue pakala saisa neka, suke tamata lua pise telu esi ono saksi kena pakala mere pine lepa loko pakala mere sa.”^{¶¶}

² Tamata rebe kena akmenare esi ono dosa peneka kai pusue tamata make-taru, au ahnausi akmena peneka kena au luake lokomi kena rebai luare. Kena meije au lau bei imi, au ahnau imi suike be kena au luake suike, sie rebe akmenare esi ono dosa kai kena meije esi ono dosare au hukumesi. ³ Namake au ono ele mere le imi ruami kotie bei au kena au aseluke be Kristuse rual pine Iulake au lepae Eni lepataru ete imi. Kai sepo Kristuse Iteu pakala ete imi le imi dosaru, Imuta kai imi mo po Iaseluke Eni kbasare ete imi pusumi. ⁴ Tinai, kena tamata esi pakuI ahlake ai bataiye, Iktili mo. Po Alla Eni kbasare eono Ikwana

suike. Ami kai Kristuse esa peneka hoko ami lekwe, nanakwalamaru ktili mo po Alla Eni kbasare eono ami ktili, kai eono ami hukume imi.

⁵ Imi teheke imi ruami mina be imi hlaleke loko Yesuse Kristuse titinai pibe mo! Namake imi rekwa be Kristuse Yesuse Ime kena lalemi pibe mo! Le sepo ele mere mo hoko kena imi supu teheke imi ktili mo. ⁶ Au hlaleke be imi teheke amire, imi rekwa titinai be amire Yesuse Kristuse Eni tamata makerike. ⁷ Kwali betaya, ami kotie bei Alla leke Itapa imi leke imi ono dosa yake. Ami kotie leke saisa rebe imi onore, lulu Eni sukare, mere pentine. Masike ami supu kesempatane kena ami tiluke amiki kbasu be amire Kristuse Eni maka ulake ete imi mo po mahabe imi lulu Tuhane Eni sukare rame. ⁸ Ami ono saisa makete bei nkenale mo. ⁹ Ami lalemaru ndina sepo, masike ami aseluke amiki ktiline mo kai tamata esi selu amire tamata rebe ktili mo, po imi hlaleke ktili rame. Kai ami kotie leke imi ono tamata rebe nkena me Tuhane oal suike. ¹⁰ Bei mere hoko au leki sulate meije ete imi kena au rue kai imi mosare. Leke kena au luake loko imire au pake Tuhane Eni kbasare kena ono kberere ete imi yake. Le Tuhane Eni kbasare ekbasaku leke au ono imi hlaleke ktili, po kena au atia imi maka hlaleke mo.

Hlamate

13:11-13

¹¹ Kwali betaya imi, suke imi lalemi ndina kai atula leke imi atate mise suike. Suke imi lene loko auku hnaunaru. Suke lalemi esa kai imi hidupe mise kai lomai. Alla maka ono misete titinai kai maka ono rue mise kai lomaije Ime kai imi. ¹² Suke imi lepae hlamate ete lomai lulu cara tinai rebe tamata hlaleke loko

^{¶¶}13:1 Huk. 17:6, 19:15

Tuhane esi onore. Alla Eni tamata rebe
esi ete meije esi beteke hlamate ete imi.

¹³Tuhane Yesuse Kristuse Iriluke misete
ete imi, Alla Ioki imi, kai Ro Misete Ime
kai imi pusumi.

Ami beteke hlamate ete imi. Pauluse

Pauluse eni Sulate ete Jemate Toini me Otoi Galatia

Lepate Menai

Tamata Galatia rebe esi rue me otoi Galatiare tamata Yahudi mo. Akmenare esi tatu loko tuhane tinai mo. Po kena Pauluse iluake kai ilepae Sou Misete me tape Galatiare, tamata leini me esi hlaleke loko Tuhane Yesuse.

Kena Pauluse ikeu bei otoi Galatia peneka, tamata leini me lekwe esi atetuke po rebe esi atetukele tinai mo. Sie meru esi atetuke be: “Ite nkena mo, sepo batuke hlaleke loko Yesuse Kristuse. Suke ite lulu atate sunate, lulu hukume rebe Alla Irilukele ete Musare, kai suke lulu tamata Yahudiaru esi agamare esi hukume.”

Kena Pauluse ilene esi atetuke tinai more inasu titnai. Ibetেকে ete jemate toini me otoi Galatia loko eni hnauna kena eni sulate meije be: Ite ono tamata rebe dosa sae more, lulu Allare batuke baue hlaleke loko Tuhane Yesuse. Bei hlaleke loko Tuhane Yesuse pine itere Abrahame eni anubu. Natire be bei ite hlaleke loko Yesuse Kristuse hoko itere tamata nkenale me Alla oaI saka Abrahame, kai ite supu misete bei Alla rebe italukele ete Abrahame (3:6-9). Ite supu Pauluse eni hnaune rebe pentine titinai kena sulate meije me pasale 2:16 kai 5:1.

Isi

1. Pauluse ibetেকে hlamate ete jemate toini me otoi Galatia (1:1-10)

2. Pauluse iriluke eni hnaunaru kena broka eni musuaru (1:11-2:21). Iono Yesuse Kristuse Eni maka ulake mere bei tamata eni suka mo. Isupu makerike mere bei Yesuse Kristuse

3. Pauluse iatetuke jemata toini me otoi Galatia (pasale 3-4). Ite supu hlamate bei ite hlaleke loko Tuhane Yesuse,

po bei lulu Yahudiaru esi agamare esi hukume mo

4. Pauluse ianete jemata toini me otoi Galatia (5:1-6:10) be: Ite lulu hukume rebe Musa ilekire yake, le Yesuse Itie ite bei hukume mere peneka Kai ite lulu ite lalema kena ono tiare yake. Suke ite sebeie Ro Misete Ikbasae ite

5. Hnaune pamuli (6:11-18)

Pauluse ibetেকে hlamate

1:1-5

1¹⁻³ Kwali betaya imi jemate toini me otoi Galatia. Au Pauluse, au leki sulate meije ete imi.

Au kai pusue tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane ete meije, ami kotie leke Tuhane, iteki Alla Amate kai Tuhane Yesuse Kristuse Iriluke misete ete imi kai Iono imi rue mise.

Au ono Tuhane Eni maka ulake, bei tamata ibitike au mo, po Yesuse Kristuse kai iteki Alla Amate rebe Iono Ikwana suike bei matale pine Ibitike au. ⁴ Yesuse Ilulu iteki Alla Amate Eni sukare, hoko ruaI riluke nanakwalaIje kena Imata seli iteki dosaru, leke ite supu hlamate. Iono mere leke ite ono lulu nusa meije esi neune yake, rebe pamuli meije piasa tamata esi onore. ⁵ Isike Alla eti pela! Amine.

Sou Misete bei Alla kena Yesuse batuke esa

1:6-10

⁶ Kwali betaya imi, au herane imi! Alla Ikoti imi le Kristuse laleije noa imi, po meije imi nunu titinai kena rauli Alla kai imi lulu sou misete makete bei Sou Misete rebe bei Allare. ⁷ Esi tinaije Sou Misete makete sae mo. Batuke tamata leini esi leliske Sou Misete bei Kristuse kai lemaka loko imi leke imi noake sala, kai andia pine tinaije imi nati mo. ⁸ Tamata rebe ilepae sou misete makete bei Sou Misete rebe ami lepae pende, sebeie Alla

Ihukumeni kena otoi susate titinai eti pelare, masike ile mere bei ami ruama pise malekate sae bei ndete surga lekwe. ⁹Akmenare ami betekele ete imi peneka, po meije au betekele ete imi suike be sire rebe ilepae Sou Misete ete imi pine tebikele bei Sou Misete rebe imi lene bei ami pende, au kotie leke ile mere Alla Ihukumeni kena otoi susate titinai eti pelare.

¹⁰Au ono ele mere kena au nikwa nane leke au supu isike bei tamata mo. Le au noake ele mere kwale mo. Batuke au noake be au ono mere eono Alla lalélje ndina. Hoko sepo au atula kena rana tamata lalei leke esi isike au, hoko au meije Kristuse Eni makerike mo.

**Pauluse isupu bitike kena
Tuhane Eni maka ulake**

1:11-24

¹¹Kwali betaya imi! Suke imi rekwa be Sou Misete rebe au lepaele, mere bei tamata mo. ¹²Au supu Sou Misete mere bei tamata mo, kai tamata sae iatetukele ete au mo. Po Yesuse Kristuse ruaI pine Ibeteke pusue meru ete au.

¹³Imi rekwa bei aukuhidupe kena akmenare peneka. Akmenare au lulu Yahudiari esi agamare. Kena mere au ktolo titinai kena ono susate ete tamata rebe esi hlaleke loko Alla, kai au atula kena bunusi. ¹⁴Kena ono lulu Yahudiari esi agamare, au lesi bei tamata Yahudia rebe esi musune sakesa kai aure. Amiki ntuna menaru esi atate au lulue mise titinai.

¹⁵Masike au ono ele mere po Alla Iono misete ete au hoko kena ruele au mosare Ibitike au kai Ikoti au peneka kena namake au kerike eteI. ¹⁶Alla Ibeteke Eni Nanare ete au leke Sou Misete kena Eni Nanare au beteke ete tamata Yahudi more. Kena mere au keu loko sae mo kena kotie hnaune. ¹⁷Kai sie rebe esi ono Tuhane Eni maka ulake akmena bei aure

au keu lokosi lopai kota Yerusaleme leke esi atetuke au mo. Po au keu mpai tape Arape, eleki bei mere au leu suike lori kota Damsike.

¹⁸Eleki musuna telu bei mere, au keu lopai kota Yerusaleme kena tetue Petruse. Au rue kaini batuke petua butu esa lesini lima. ¹⁹Po au tetue Tuhane eni maka ulake maketaru mo, batuke Yakobuse, Tuhane Yesuse kwaline.

²⁰Saisa rebe au lekie meije tinai. Alla ruaI rekwa be au lemake mo.

²¹Eleki bei mere au keu me otoi Siria kai otoi Kilikia. ²²Po eti roma mere jemata toini mpai otoi Yudeare esi rena au mosa. ²³Batuke esi lene tamata esi alena be ile mere rebe akmene iono susate kai itetaise, pamuli meije tebikeni peneka, ilepae maka hlaleke loko Yesuse Kristuse. Maka hlaleke rebe kena akmenare iono kena atiare. ²⁴Hoko esi isike Alla le saisa rebe Ionoe ete au pende.

**Tuhane Eni maka ulaka maketaru esi
trima Pauluse kena misete**

2:1-10

2Eleki musuna butu esa lesini ata suike pine au leu suike lopai Yerusaleme sakesa kai Barnabase. Ami lui Tituse ikeu kai ami lekwe. ²Au keu lopai Yerusaleme le Alla Iulake au. Kai kena au kai elaka ete meru ami ruama lupu, au lepa loko Sou Misete rebe au lepaele ete tamata Yahudi more. Au suka mo be saisa rebe au onoe ete tamata Yahudi more, tamata Yahudia leini esi suka mo eleki aukuhidupe esi guna sasaisa mo. ³Tituse rebe isakesa kai aure tamata Yunani, po paksai kena ilulu sunate esi atate mo. ⁴Tamata leini me esi uma tamata maka hlaleke loko Kristuse kena lulu sunate esi atate. Sie meru esi ono lelemake be esi hlaleke loko Kristuse, rebe esi kusu andeneke loko ite leke esi selu saisa rebe ite onore kai esi lake ite beie le ite

esa kai Kristuse Yesuse peneka. Esi suka uma ite kena lulu agama Yahudi esi pletare. ⁵ Po ami sele mo kai lene lokosi kwale mo. Le ami sukare, Sou Misete bei Alla kena Yesuse rebe imi hlaleke loko pende erimi hlaleke loko rame.

⁶ Kai sie rebe holmateise esi tapa saisa makete kena auku hnaunaru mo. Ete aure tamata rebe holmatei kai tamata rebe holmatei more esi sakesa neka le Alla ililake tamata mo. ⁷ Po tamata rebe holmateise esi naku be Alla Iulake au peneka kena lepae Sou Misete ete tamata Yahudi more. Saka Petruse neka, Alla Iulakeni kena ilepae Sou Misete ete tamata Yahudiaru. ⁸ Le Alla Iriluke ktiline ete Petruse kena Ilepae Sou Misete bei Alla kena Yesuse ete tamata Yahudiaru peneka, kai au lekwe, Iriluke ktiline ete au kena au lepae Sou misete ete tamata Yahudi more. ⁹ Yakobuse, Petruse kai Yohanese rebe tamata esi beteke be esi ono elake ete jemate toine, esi naku be Alla Iulake au kena kerike makerike meije. Hoko esi kerike bala kai Au kai Barnabase kena tanda be amire ebe kai lomai. Leke Barnabase luama keu kerike ete tamata Yahudi more, yo esi kerike ete tamata Yahudiaru. ¹⁰ Batuke esi kotie leke ami li loko tamata susataru. Kai mere pine lalekue titinai kena onoe.

Pauluse isiba Petruse me Antiokia

2:11-14

¹¹ Kena Petruse iluake me Antiokiare, au sibai le iono sala. ¹² Memenaije irue kane sakesa kai tamata Yahudi more, po kena tamata rebe Yakobuse iulakesie esi luake, ikeu beisi kai isuka kena kane kaisi moneka. Rilai le tamata Yahudia rebe esi bei Yerusaleme le esi sukare pusue tamatare suke lulu atate sunate. ¹³ Tamata Yahudi maketaru esi nloe lulu Petruse lekwe, eti Barnabase iono lulu esi nloene mere leneka. ¹⁴ Kena au

selu esi ono lulu Sou Misete esi nkenale moneka, eleki au siba Petruse me tamata bokala meru oasi be, “Ale tamata Yahudi yo ahidupe saka tamata Yahudi esi agamare esi hukume mo. Auma tamata Yahudi more kena esi hidupe lulu Yahudi esi agamare esi hukume yake.”

Tamata Yahudi kai Tamata Yahudi mo esi supu hlamate le esi hlaleke loko Kristuse

2:15-21

¹⁵ Au kai Petruse, ruele amire tamata Yahudi peneka. Ami ono tiafe saka tamata rebe rekwa Alla mosare esi onore mo. ¹⁶ Masike ele mere po ami rekwa be tamata iono mise suike kai Allare batuke bei hlaleke loko Kristuse Yesuse, po bei ono lulu hukume rebe Musa ilekire mo. Bei mere hoko ami hlaleke loko Kristuse Yesuse peneka, leke ami ono mise suike kai Allare bei ami hlaleke loko Kristuse Yesuse, po bei ono lulu hukume rebe Musa ilekire mo. Le tamata sae iono lulu agamare esi hukume eleki Alla Iombe inkenare sae mo.

¹⁷ Ami atula kena ono mise suike kai Allare baue ami hlaleke loko Kristuse. Po ami ono ele mere, tamata esi noake amire tamata dosa lupe tamata Yahudi more. Sepo ele mere hoko ite nati be bei Kristuse pine ite supu dosa o? Mo, ele mere mo! ¹⁸ Le sepo au ono lulu suike hukume rebe au hleke pende hoko mere sakesa kai au ono sala kena hukume rebe Musa ilekire peneka. ¹⁹ Kena akmena au lulu hukume rebe Musa ilekire, eono au supu ono mise suike kai Alla mo. Ele mere hoko au hleke hukume mere peneka le mere saka au mata bei hukume mere peneka. Auku hidupe meije batuke au kerike ete Alla neka. Pamuli meije aure saka au mata ndete ai tutini saka Kristuse peneka, ²⁰ hoko au noake loko saisa rebe akmenare mon-

eka, po au noake batuke Yesuse Kristuse neka. Auku hidupe beluke pamuli meije bei au hlaleke titinai loko Alla Eni Nanare. Ile mere pine Iaseluke be Ioki au eti Imata ete au. ²¹ Alla Iriluke misete, au rupake mo. Le sepo tamata iono mise suike kai Allare bei ilulu hukume rebe Musa ilekire, hoko Kristuse Imatare esi untune sasaisa mo.

Ono lulu hukume rebe Musa ilekire pibe hlaleke loko Yesuse Kristuse?

3:1-14

3 Kwali betaya imi me Galatia. Imi boro kuate! Imi lene loko sire eni nloene pende? Imi rekwa be Yesuse Kristuse Imata kena ai tutine au atetuke mimise ete imi peneka. ² Imi beteke ete au mina! Alla Eni Rore Ikbasa imire bei imi lulu hukume rebe Musa ilekire pibe bei imi lene Sou Misete bei Allare eleki imi hlaleke loko Kristuse? ³ Le mula pine imi boro kuate ele mere? Ro Misete Iono imi supu hidupe beluke peneka yo meije bei saisa pine imi noake be imi hlaleke erimi ktiline? Mere eono imi nkena me Alla oalje mo. ⁴ Imi supu misete boka bei Tuhane peneka. Po meije imi suka lulu tamata Yahudiaru esi agamare esi hukume. Ele mere hoko pusue misete rebe imi supure esi untune sasaisa mon-eka. Au kotie leke imi ele mere yake. ⁵ Alla Iono Eni Rore Ikbasa imi kai Iono tanda herane leke imi selu peneka. Au tneu imi be Alla Iono mere bei imi lulu hukume rebe Musa ilekire o? Mo! Iono mere bei imi lene Sou Misete peneka kai hlaleke loko Kristuse.

⁶ Mere sakesa kai Alla Eni lepata rebe lekie akmenare ebeteke Abrahame be, “Abrahame ihlaleke loko Alla, kai bei eni maka hlaleke mere pine Alla Inoakeine tamata rebe iono Alla lalelje ndina.” ⁷ Hoko suke imi nete mimise! Tamata rebe ihlaleke loko Allare, mere Abra-

hame eni anubu. ⁸ Bei akmena sa tamata esi rekwa bei Alla Eni lepate rebe lekie ebeteke be tamata Yahudi more, sepo esi hlaleke lokoI hoko Ibeteke be esi nkena. Sou Misete mere lepaele akmena ete Abrahame me Alla Eni Lepate rebe lekie akmenare peneka be, “Namake Au riluke misete ete pusue tamata mei nusare baue ale.” ⁹ Abrahame isupu misete le ihlaleke loko Alla. Sakesa neka sire rebe ihlaleke loko Alla hoko isupu misete sakesa kai Abrahame.

¹⁰ Tamata rebe esi hlaleke be esi nkena me Alla oal le esi lulu hukume rebe Musa ilekire, esi supu kutuke. Le Alla Eni lepate rebe lekie akmenare ebeteke be, “Sire pine ilulu pusue hukume rebe Musa ilekire mimise mo hoko isupu kutuke bei Alla!” ¹¹ Tamata sae iono mise suike kai Allare bei iono lulu hukume rebe Musa ilekire mo. Alla Eni lepate rebe lekie akmenare ebeteke mere be, “Sie rebe esi hlaleke loko Allare esi ono mise suike kai Alla kai esi supu hlamate.” ¹² Tamata rebe ihlaleke loko hukume rebe Musa ilekire, ihlaleke titinai loko Alla moneka. Alla Eni lepate rebe lekie akmenare ebeteke be, “Tamata rebe ihlaleke loko hukume rebe Musa ilekire, isupu hlamate bei hukume mere.”

¹³ Po Kristuse Iriluke nanakwalaIje peneka kena seli iteki dosaru. Iono ele mere, hoko Itie ite bei hukumane bei hukume rebe Musa ilekire peneka. Le bei ite pine Isebeie ruaI supu kutuke, le Alla Eni lepate rebe lekie akmenare ebeteke be, “Kutuke kena tamata rebe imata kena ai tutine.” ¹⁴ Yesuse Kristuse Iono meije leke beiNi pine misete rebe Abrahame isupure, tamata Yahudi more esi supu lekwe. Ele mere hoko ite rebe hlaleke loko Allare ite supu Ro rebe Alla Italuke pende.

**Hukume rebe Musa ilekire
elelike saisa rebe Alla
Italukele ete Abrahame mo**

3:15-4:7

¹⁵ Kwali betaya imi, lene mimise! Au beteke saisa rebe piasare ite onore. Sepo tamata esi lepa kai lomai kena taluke sasaisa eleki esi teu lepate kena peneka, masike mere bei tamata po lepate mere sae ilia moneka pise itapa moneka. ¹⁶ Alla Eni lepataru, Italuke ete Abrahame kai ete eni anubu sae. Kena Alla Eni lepate rebe lekie akmenare ebeteke be Italuke ete pusue Abrahame eni anubuaru mo. Batuke ete anubu sae me neka, Ile Kristuse. ¹⁷ Rebe au suka betekele meije: Alla Eni lepate rebe Italuke ete Abrahame, musuna utuna ata butu telu (430) pine Iriluke hukume rebe Musa ilekire, hoko hukume rebe epamuli mere elelike Alla Eni lepate rebe Italuke akmena mere saisa mo. ¹⁸ Imi noake be ite supu miseta kai hlamate rebe Alla Italukele bei lulu hukume rebe Musa ilekire yake. Le sepo Alla Iriluke misete Iselu bei tamata ilulu hukume hoko mere Eni lepate rebe Italukele moneka. Po meije mo, Alla Iriluke misete ete Abrahame le Italuke peneka.

¹⁹ Ele mere hoko hukume rebe Musa ilekire Alla Iriluke leke mula? Alla Itapa hukume rebe Musa ilekire leke esibake tamata eni dosaru. Hukume mere eguna batuke roma Abrahame eni anubu sae me Iluake, mere Yesuse, rebe Alla IbetekeNi kena Italuke ete Abrahame. Hukume rebe Musa ilekie mere malekataru betekele baueni kena ibetekele. ²⁰ Piasare tamata esi beteke sasaisa ete sae makete, esi pake tamata maka bete lepate po kena Alla Ibeteke saisa rebe Italukele ete Abrahame, Ipake maka bete lepate mo. Rua! Eri betekele ete Abrahame.

²¹ Ele mere hoko imi noake be hukume rebe Musa ilekire kai Alla Eni lepate rebe Italukele usala bei lomai o? Mo, ele mere mo. Le sepo Alla Iriluke hukume rebe Musa ilekire kena eono tamata isupu hidupe, hoko tamata iono mise suike kai Allare baue hukume rebe Musa ilekie mere. ²² Po Alla Eni lepata rebe lekie akmenare ebeteke be pusue tamatare esi ono dosa. Ele mere hoko batuke bei hlaleke loko Yesuse Kristuse pine tamata isupu misete kai hidupe bei Alla rebe Italukele ete Abrahame pende. Hoko tamata rebe ihlaleke loko Yesuse Kristuse isupue.

²³ Kena ite hlaleke loko Kristuse mosare, hukume rebe Musa ilekire eono ite saka ekandutie ite kena bui lalei. ²⁴ Hoko hukume rebe Musa ilekire saka tamata maka raka rebe iraka ite roma Kristuse Iluake, leke ite ono mise suike kai Alla le ite hlaleke loko Kristuse. ²⁵ Pamuli meije petua kena ite hlaleke loko Kristuse peneka, hoko hukume rebe Musa ilekire, rebe eraka ite roma meije eraka ite moneka.

²⁶ Imire Alla Eni nanae kena imi peneka le imi hlaleke loko Yesuse Kristuse. ²⁷ Imi pusumi supu baptise kena Kristuse Eni nane peneka hoko imi lulu Kristuse peneka, kai imi esa kaiNi peneka. ²⁸ Hoko tamata Yahudi pise tamata Yahudi mo, tamata rebe kerike etei pise tamata makerike rebe eni kbsa sae mo, mokwai pise bina, sae ihbeike lomai moneka le Kristuse Yesuse Iono ite pusumare esa peneka. ²⁹ Sepo imi esa kai Kristuse peneka hoko imire saka Abrahame eni anubua, kai imi supu misete bei Alla rebe Italuke pende.

4 Au beteke ete imi be: Kwetele rebe namake ikbasae amai eni taneiaru, kena eri kewete beluke sare isaka tamata makerike rebe eni kbsa sae more neka. Masike taneia meru esi upui kenai po ikbasae mosa. ² Tamata rebe esi rakaije,

esi atetukeni kai esi raka eni taneiaru eti roma petu rebe amai teuele. ³Ete ite saka kwetele mere neka. Kena ite hlaleke loko Yesuse Kristuse mosare, atate kai hukuma mei nusa meije ukbasae ite. ⁴Po Alla Iteu petu me peneka kena Iulake Eni Nanare Ilomei nusa. Eni Nanae mere bina sae me irueleI, kai Iono lulu hukume rebe Musa ilekire titinai. ⁵Iluake kena Itie ite tamata bei hukume rebe Musa ilekire leke ite ono Alla Eni nanae.

⁶Imire Alla Eni nanae peneka hoko Iulake Eni nanare Eni Rore leke Ikbaze ite lalamaru. Eni Nanare Eni Rore Iono ite kotie loko Alla be, "AmaKu." ⁷Hoko imi lulu hukume rebe Musa ilekire moneka kena atula kena imi nkenale me Alla oalje. Imire Alla Eni nanae peneka hoko saisa rebe Iaknekaele ete Eni nanaru Irilukele ete imi.

Pauluse kaplalei le jemate toini Galatiare

4:8-20

⁸Kena akmenare imi rekwa Alla mosa hoko imi tatu loko alla tinai more kai esi kbasae imi. Imi rekware mere Alla, eleyo Alla mo. ⁹Po meije imi rekwa Alla peneka. Pise mise lesi lekwe beteke be Alla Irekwa imi peneka. Le mula pine imi hali suike loko atate kai peraturane mei nusa meije rebe esi sasaisa more? Le mula pine imi suka ukbasae imire? ¹⁰Eti meije erimi lulu tamata Yahudi-aru esi agamare esi hukume saka peraturane kena petua sesi me kena bulana kai musuna rebe imi noakele pentine. ¹¹Au kaplaleku, le tinake au kerike ktili kena lepae Sou Misete ete imire esi guna sasaisa mo.

¹²Kwali betaya imi! Au kotie bei imi leke imi ono lulu auku atate le au lulu tamata Yahudiaru esi hukume moneka. Le au lekwe ono lupe imire peneka. Kwali betaya imi, kena akmena au keu loko imire, imi li loko au

mise titinai. ¹³Imi nete akmenare, bei kerake aure pine au lepae Sou Misete ete imi akmena. ¹⁴Masike kena mere nanakwalakue mise mo po imi aninike au mo. Imi trima au saka trima Alla Eni malekate pise saka trima Kristuse Yesuse rual. ¹⁵Kena mere lalemi ndina titinai. Po meije lalemi ndina moneka le mula? Au rekwa be kena mere imi ono sasaisa neka kena tapa au. Imi oki au titinai, eti sepo boi mataina leke seli matakue yele, hoko imi suka le matainaimu ete au neka. ¹⁶Pibe meije imi noake aure imi musu peneko? Le au beteke saisa rebe nkenale ete imire o?

¹⁷Tamata rebe esi atetuke hukumaru esi atula kena imi lulusi, po lalesi mise mo. Esi suka kena tebi imi bei ami leke imi lulusi kena lale ndinate. ¹⁸Yele, mere mise ete imi, sepo tamata esi atula leke imi lulusi titinai kena ono saisa rebe nkenale. Mahabe imi atula kena ele mere rame. Yapine imi ele mere batuke kena au me kai imire, po kena au me kai imi more imi ono nkenale moneka. ¹⁹Kwali betaya imi, imire saka auku anae. Po meije kapleleku le imi titinai kena nete loko imi kai kapleleku le imi rame sepo imi hidupe lulu Kristuse mosa. ²⁰Kena meije laleku titinai kena au me kai imi leke au lepa kai imi mimise kena cara makete. Le au rekwa moneka be au ono saisa ete imi lekwe.

Pauluse ialenake loko Hagare kai Sara luasi kena alena umpama

4:21-31

²¹Kwali betaya imi rebe imi suka lulu hukume rebe Musa ilekire! Yapine imi rekwa saisa rebe Musa ilekire mosa piseo? ²²Ete mere leki be Abrahame eni nanaru sie luaya. Eni nanae saere bei eni tamata makerike kai saere bei eni bina, ile tamata makerike mo. ²³Kwetele rebe bei eni tamata makerike, mere bei tamata eni suka. Po kwetele rebe bei

eni binare, mere bei Alla Italukele ete Abrahame.²⁴⁻²⁵ Alena meije atetuke ite be bina lua meiju tiluke lalana lua kena supu nkenale bei Alla. Hagare natire tamata rebe esi hlaleke be nkenare baue lulu hukume rebe Musa ilekire. Le pusue tamata rebe esi lulu hukume rebe Musa ilekire esi hidupe saka tamata makerike rebe eni kbasa sae mo rebe ilulu tamata rebe ikerike eteije. Hagare esi natire ulate Sinai me tape Arape. Kai Hagare nati lekwe kota Yerusaleme pamuli meije. Le esi tamataru esi hidupe lupe tamata makerike rebe eni kabasa sae mo le esi hidupe lulu hukume rebe Musa ilekire.²⁶ Yo Sarare natire Yerusaleme ndete surgare, mere iteki inate, ile tamata makerike mo. Kai itere tamata makerike rebe iteki kbasa sae more mo, le ite lulu hukume rebe Musa ilekire more pe.²⁷ Le kena Alla Eni lepate rebe lekie akmenare be:

“Bina ndotene rebe aruele kwetele mo, lalemu ndina!

Ablake ruele kwetele esi kemale mo, amenani kai kholoe kena lale ndinate! Le bina rebe indotere eni anubuaru esi boka lesi

bei bina rebe iruele kwetele akmenare eni anubuaru.”^{§§}

²⁸ Kwali betaya imi! Imire Alla Eni nanae rebe ruelemi le Italuke peneka. Imire lupe Isake.²⁹ Kena mere kwetele rebe ruelei lulu tamata eni sukare iono susate ete kwetele rebe ruelei lulu Alla Eni Rore Isukare. Pamuli meije ele mere neka.³⁰ Po Alla Eni lepate rebe lekie akmenare ebeteke be, “Sui bina makerike mere kai eni nanare, le bina makerike mere eni nanare namake ikbasae taneiaru sakesa kai bina makerike more eni nanare mo.”³¹ Hoko kwali betaya imi! Itere tamata saka makerike rebe eni

kbasa sae mo eni nana mo. Po itere saka tamata makerike more eni nanae, hoko ite lulu Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekire moneka po ite hlaleke loko Alla.

Kristuse Itie ite bei Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekire

5:1-15

5 Kwali betaya imi, kena meije Kristuse Itie ite bei tamata Yahudiaru esi agamare esi hukume peneka. Hoko ite tahane lalema rame leke ite supu tie rame kai ite atula leke hukume mere ekbasae ite yanoma.

² Imi nete mimise! Sepo imi kotie kena sunate imi lulu Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekire, hoko saisa rebe Kristuse Ionoe ete imire esi guna sasaisa moneka. Au, Pauluse ruaku betekele.³ Meije au ahnau sie rebe esi kotie kena sunateise be suke esi lulu pusue tamata Yahudiaru esi agamare esi hukume.⁴ Sepo imi atula kena ono mise suike kai Allare baue imi lulu Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekire, hoko mere imi esa kai Kristuse moneka. Kai imi supu Alla Eni misete moneka.⁵ Po amire, Alla Eni Ro Misete Itapa ami, hoko ami hlaleke be Alla Iono ami mise suike kaiNi le ami hlaleke loko Kristuse. Hoko mere pine ami namake titinaije.⁶ Le sepo ite esa kai Kristuse Yesuse peneka hoko lulu atate sunate pise lulu more mula mo le esi nati sasaisa mo kena ite ono mise suike kai Allare. Po pentine hlaleke loko Kristuse, kai mere aselukele baue ite oki tamata makete.

⁷ Akmenare imi aseluke be imi lulu Sou Misete kena Kristuse mise titinai. Sire pine iumauke imi eti Sou Misete rebe lepaele ete imi pende pamuli meije imi lulu monde?⁸ Maka umaueke imi mere bei Alla rebe Ikoti imire mo.⁹ Tamata esi atetuke nsalale boka mo po

§§4:27 Bina rebe eni mokwai ikeu beine mere Sara le akmenare Abrahame ikeu bei Sara kena irana Hagare leke isupu kwetele.

eono tia e pusue, saka rahi tepuite eono rotire sare neka.

¹⁰Masike ele mere po ite esa kai Tuhane peneka hoko au hlaheke be tamata rebe esi atetuke hnaune nkenale more, imi lulusi mo. Au hlaheke lekwe be sire pine iono susae imi, masike ile mere sia lekwe po namake Alla Ihukumeni.

¹¹Kwali betaya imi, sie leini esi beteke be au atetuke be suke sunate lulu Tuhane Eni lepatate rebe Musa ilekire. Mere tinai mo. Sepo au atetuke ele mere hoko tamata Yahudiaru esi nasuke au mo. Po au atetuke be suke ono misete kai Allare, lalane makete sae mo batuke hlaheke loko Kristuse rebe Imata kena ai tutine. Au atetuke ele meije hoko tamata Yahudiaru esi nasuke au titinai. ¹²Tamata rebe esi ono susae imi laleime, mise lesire esi siri bei imi jemataru.*

¹³Kwali betaya, imi supu koti kena supu tie bei tamata Yahudiaru esi agamare esi hukume peneka. Po imi supu tiere imi pakele kena alasane leke ono neune yake, po imi oki lomai kai tapa lomai. ¹⁴Le pusue hukume rebe Musa ilekire lupukele kena pleta esa be, "Aoki tamata makete lupe aoki ruamu." ¹⁵Po sepo imi nasuke lomai kai ono tia e lomai hoko imi keta le namake imi supu susate sakesa.

Lulu Ro Misete

5:16-26

¹⁶Kwali betaya imi, ele mere hoko au suka beteke ete imi be ite sebei Ro Misete Ikbasae ite leke ite lulu iteki lalema kena ono tiare yake. ¹⁷Le tamata eni suka kena ono tiare tebikere bei Ro Misete Eni sukare. Kai Ro Misete Eni sukare tebikere bei tamata eni suka kena ono tiare. Sepo ite lulu Ro Misete Eni sukare hoko ite lulu iteki lalema kena ono tiare

mo. Le ite lulu lualu saisa mo. ¹⁸Po sepo imi kotie Ro Misete Ikbasae imi hoko tamata Yahudiaru esi agamare esi hukume ekbasae imi mo.

¹⁹Yelu rebe ite onoule, rebe lulu iteki lalema kena ono tiare lupe, lale ntasite tahane rua moneka eti sablia, ono ntasite ete bina pise mokwai kai ono ntasite makete lupe meru, ²⁰hlaheke loko tuhane tinai mo, ono palmane kena atia lomai, lale tiake lomai, ono musu kai lomai, lale loko tamata makete eni tanei, nasu nunu, ono saisare tuli kai tamata makete mo, lene loko tamata makete mo kai tebi lomai, ²¹lale tia le suka selu tamata makete esi misete mo, kinu nseli, kane kinu eti ono yelu tiaru, kai yelu makete lekwe. Hoko meije au anete imi loko pusue meru, lupe akmenare au anete imire be sire rebe iono meru, kena Alla Ipletae ite tamatare isupu rue kai Alla mo.

²²Eleyo sie rebe Ro Misete Ikbasae esi oki lomai, lalesi ndina, esi rue mise kai lomai, esi tahane lale, esi suka tapa tamata makete, esi ono misete ete lomai, esi lene loko pleta rame, ²³kwakwaesi mo kai laleisu kuru. Hukume kena elake yelu meiju sae mo. ²⁴Tamata rebe esi hlaheke loko Kristuse Yesuse pende, esi atate tiare kai lale loko neune esi hleke pusulu peneka. ²⁵Ro Misete Iriluke hidupe beluke ete ite peneka, hoko suke iteki atate mise lulu Ro Misete Eni sukare. ²⁶Kai kwakwae ite yake, ono tamata makete laleije musu yake, kai lale tiake tamata makete le eni misete yake.

Tapa lomai

6:1-10

6 Kwali betaya imi, sepo sae iono dosa hoko imia rebe Ro Misete Ik-

*5:12 Siri bei jemataru kena Alkitape Terjemahane Beluke ebeteke be mise lesire esi lasa nanakwalaisu.

basae imire, imi ahnau leke iono dosa yanoma. Po imi ono mere kena lale maune kai imi raka leke imi ruami ono dosa lupe ionore yake. ²Sepo sae isupu susate, imi tapa lomai lokole. Imi ono ele mere hoko imi lulu Kristuse Eni pletare. ³Sepo tamata sae inoake ruaije ipentine eleyo ipentine mo, hoko mere ilemake ruai. ⁴Mise lesi sebei sae eri noake ruai be eni atate mise pibe mo. Sepo emise hoko sebeie laleije ndina lele, po ibandine saisa rebe ionore kai tamata makete ionore yake. ⁵Le papela tamatare sebeie sae eri kele le saisa rebe ruai ionore.

⁶Tamata rebe esi supu atetuke kena Kristuse Eni lepataru, mise lesire esi larake saisa neka rebe misete ete ile rebe iatetukeise.

⁷Kwali betaya, imi supu lemeke yake! Allare sae isupu klemakeni mo. Saisa rebe tamata ionoe kena eni hidupe, isupu esi hasile sakesa kai saisa rebe ionore neka, saka tamata iatnane tnanele saisare esi hasile rebe isupure tnanele mere neka. ⁸Le sire pine iono saisare lulu eni atate rebe tiare, namake esi hasile imatae atate mere neka. Po sepo iono saisare lulu Ro Misete Eni sukare, namake Ro Misete Iono isupu rue kai Alla eti pela. ⁹Ite hleke bei ono misete yake le sepo ite ono misete rame hoko roma esi peture ite supu esi hasile. ¹⁰Hoko kena ite rue mei nusa sare ite ono misete ete pusue tamata kai lesi lekwe ete sie rebe esi hlaleke sakesa kai itere.

Hnaune kai hlamate

6:11-18

¹¹Imi selu meije mimise! Au ruaku leki meije esi huruparu ela lesi. ¹²Sie

rebe esi isike ruasi kena yelu rebe selure, sie meru pine esi uma imi kena sunate lulu hukume rebe Musa ilekire. Esi uma imi ele mere le rilasi le tamata Yahu-diaru esi ono susate etesi, sepo batuke esi hlaleke Yesuse Kristuse Imata kena ai tutine. ¹³Le sie rebe esi lulu atate sunate lekwe esi lulu hukume rebe Musa ilekire mo. Po esi atula kena imi lulu atate sunate leke esi isike ruasi be imi lulu esi atate peneka. ¹⁴Po ete aure, au suka isike ruaku mo. Batuke au isike iteki Tuhane Yesuse Kristuse rebe Imata kena ai tutine. Ite beteke be Yesuse Imata kena ai tutine, hoko mere lekwe saka au mata peneka. Mere be au hlaleke sasaisa mei nusa meije mon-eka rebe akmenare au hlalekele. Pamuli meije au hlaleke batuke Yesuse neka. ¹⁵Sunate pise sunate more, mere pentine mo. Rebe pentine iteki hidupe beluke. ¹⁶Au kotie loko Alla ete tamata rebe esi hidupe lulu rebe au betekele kai ete pusue tamata rebe esi ono Alla Eni tamatare, leke Alla lalelje noasi kai Iono esi rue mise.

¹⁷Eleki menai bei meije sae inikwa auku nsalale yanoma le selu Yesuse Eni tanda kena nanakwalakue be aure Yesuse Eni maka ulake. Tanda mere lakwai butai kena nanakwalakue le esi teta au le au lepae Yesuse Kristuse Eni lepataru.

¹⁸Iteki Tuhane Yesuse Kristuse Ir-iluke misete ete kwali betaya imi noma! Amine.

Hlamate, Au Pauluse

Pauluse eni Sulate ete Jemate Toini me Kota Epsuse

Lepate Menai

Pauluse ileki sulate meije kena ime bui lalei, ikusu bui le ilepae Sou Misete bei Alla kena Yesuse (3:1, 13; 4:1). Tamata me kota Epsuse, tamata Yahudi more esi boka lesi (2:11-12). Tinake Pauluse isukare eni sulate baisele me jemate Epsuse eleki natuele ete jemata me hena teana me kota Epsuse keholire piseo.

Kena sulate meije Pauluse ibeteke Alla Iriluke miseta bokala ete ite rebe ite supue le ite esa kai Yesuse Kristuse peneka (1:3). Ibeteke Alla Eni rencanare lekwe be: “Eni rencanare be, roma esi petu pine Iono pusue ndete surga kai mei nusare eono esa eleki Kristuse Iono elake ete pusulu.” (1:10).

Kena sulate meije Pauluse ipake umpama ilaru: Yesuse umpamaI saka ulu bua, kai Eni maka luluaru saka nanakwalaije (1:10, 22-23; 4:4, 15-16; 5:23-32). Yesuse umpamaI saka batu rebe pentine titinai kena lumare, kai Eni maka luluaru saka lumare esi manararu (2:20-21). Ro Misete umpamaI saka tanda kena ite lalemaru (1:13; 4:30). Sepo sulate sae esi tanda me hoko tanda mere etiluke be sulate mere bei sia. Ro Misete mei ite lalemaru, mere tanda kena etiluke be itere Alla Eni tamata. Yesuse Eni maka luluaru umpamaesi saka solaluaru esi pake alata kena pele nanakwalaisu kena lisa (6:10-18).

Isi

1. Hlamate (1:1-2)

2. Alla Eni rencana ete ite rebe hlaleke lokalje (1:3-3:21)

a. Iriluke miseta bokala ete ite le ite esa kai Kristuse (1:3-23)

b. Iono ite supu hidupe beluke, kai Iono ite esa kai tamata Yahudi kai tamata Yahudi more (2:1-3:13)

c. Pauluse ikotie loko Tuhane leke ite rekwa Kristuse Eni misete elake ete itere elia (3:14-21)

3. Tamata rebe ihlaleke loko Tuhane eni atate misete (4:1-6:9)

a. Hidupe mise kai lomai kai aktilie lomai (4:1-16)

b. Suke ite hleke bei ono neune kai suke ono misete (4:17-5:21)

c. Hnauna (5:22-6:9)

4. Tamata maka hlaleke loko Yesuse Kristuse umpamaesi saka solaluaru esi pake alata kena pele nanakwalasu kena lisa (6:10-20)

5. Hlamate (6:21-24)

Pauluse ibeteke hlamate ete jemate toini me kota Epsuse

1:1-2

1 Kwali betaya rebe imi ono Alla Eni tamata peneka me kota Epsuse. Imi hlaleke loko Yesuse rame le imi esa kai Kristuse Yesuse peneka.

Sulate meije bei au Pauluse, Kristuse Yesuse Eni maka ulake lulu Alla Eni sukare.

² Au kotie loko Alla, iteki Amate elake kai Tuhane Yesuse Kristuse leke riluke misete ete imi kai imi rue ndene noma.

Ite isike Alla le Iriluke misete ete ite

1:3-14

³ Ite isike Alla. Ile, iteki Tuhane Yesuse Kristuse AmaI!

Iriluke pusue miseta ndete surgare ete ite, le ite esa kai Kristuse. ⁴ Kena Tuhane Alla Itolae nusa meije mosare, Ibitike ite peneka kena ono Eni tamata rebe me oalje dosa sae mo le ite kai Kristuse esa peneka. ⁵ Bei Ioki itere hoko bei akmena sa lalei kena Ibitike ite kena RuaI Eni nanae tumu saka tamata esi bitike kwetele sae kena eni nanae. Ele mere Iono ite kena Eni nanae tumu le bei Yesuse Kristuse Ionore. Pusue rebe Alla Ionore lulu Eni sukare kai ono lalelje nd-

ina. ⁶Ite isikeNi le Eni lale misete ela titinai. Iaseluke Eni lale misete mere ete ite le ite esa kai Eni Nanae rebe IokiNe.

⁷Iono misete mere, Iono Eni Nanae Yesuse Kristuse ponike Eni lalakwe kai Imata leke ite hlamate. Hoko mere lampune iteki dosaru peneka. ⁸Iono misete ete ite kai ibuka ite lalemaru leke ite rekwa mise titinai kena rekwa yelu bokala kai rekwa Eni rencanare. ⁹Kai saisa rebe namake Ionoe baue Yesuse Kristuse, rual suka betekele ete ite. Akmenare tamata esi rekwa Eni rencana mere mosa. ¹⁰Eni rencanare be, roma esi petu pine Iono pusue ndete surga kai mei nusare eono esa eleki Kristuse Iono elake ete pusulu.

¹¹Alla Iono pusue meru lulu rual Eni suka. Ibitike ite peneka bei akmena sa lulu Eni sukare leke ite ono Eni tamata le ite kai Yesuse Kristuse esa. ¹²Leke ami rebe meije hlaleke Yesuse Kristuse akmenare, namake ite isike kai holmate Alla le misete rebe Ionore.

¹³Imi lekwe Alla Eni tamata peneka, le imi lene Eni hnaune nkenale peneka. Hnaune mere Sou Misete rebe eono imi hlamate. Imi hlaleke loko Yesuse Kristuse hoko Alla Iriluke Eni tandare ete imi. Tanda mere Ro Misete rebe Alla Italuke pende. ¹⁴Ro mere rebe Iono ite ktili kai ite rekwa be namake ite supu saisa rebe Alla Italuke ete itere be ite ono Eni tamatare. Namake roma esi petu, ite supu saisa rebe Italukele ete ite pende be Alla Itie iteki dosaru pusulu eti pela. Itie isike Alla le Eni kbasare saka hitate elake.

Pauluse Ikotie loko Alla

1:15-23

¹⁵Kwali betaya, bei mere hoko kena au lene be imi hlaleke loko Tuhane Yesuse, kai imi oki pusue Alla Eni tamataru, ¹⁶hoko au kotie trima kasi bei Alla le imi rame. Kena au kotie bei

Allare, au sulapi imi nane rame. ¹⁷Au kotie leke Alla, iteki Tuhane Yesuse Kristuse AmaI, rebe Iela titinai, Iono Eni Rore Ikbasae imi. Namake Ro mere Iono imi rekwa mise titinai leke Ibetেকে Alla ete imire, imi rekwaI titinai. ¹⁸Au kotie leke Alla Ibuka lalemi leke imi rekwa hlamate rebe imi namakele, rebe Alla Ibitike imi peneka kena imi supue le Ikoti imi peneka kena ono Eni tamata. Kai au kotie leke imi rekwa Eni misete elake rebe Iaknekae ete Eni tamataru. ¹⁹Kai au kotie leke imi rekwa Alla Eni kbasare ela titinai rebe Ipakele kena Itapa ite rebe hlaleke lokoIje. Alla Eni kbasare rebe ekbasae itere, ²⁰Alla Ipakele kena Iono Kristuse Ikwana suike bei matale kai Iono Kristuse Ibiti lolete surga kena rue sapleuke Eni makwanale kena Ipleta sakesa kaiNe.

²¹Hoko Kristuse Eni kbasare ela titinai, lesi bei pusue rebe esi pletare, pusue rebe esi kbasare, pusue rebe esi ono elake, pusue rebe esi pake tamata makerike kai sae neka rebe isupu bitike kena ikbasare, rebe esi rue kena nusa rebai meije kai kena nusa beluke. ²²Alla Inabu pusue leke Yesuse Kristuse Ikbasae pusue. Kai IonoI ono elake ete pusue tamata rebe hlaleke lokoIje. Yesuse Kristuse Iono saka iteki ulumaru. ²³Tamata rebe esi hlaleke lokoIje saka Yesuse Kristuse nanakwalaIje neka. Ile pine Iriluke pusue yelu ete tamata rebe hlaleke lokoI etia-etia neka. Le Ile pine Iriluke hidupe kai misete ete pusue yelu.

Batuke bei Alla Eni misete

2:1-10

2 Kwali betaya imi. Kena akmenare imire saka tamata matale neka le imi ono dosa, kai lene loko Alla Eni pletaru mo. ²Kena mere imi ono lulu nusa meije esi atataru, hoko mere imi lene loko maka kbasare mei nusare. Maka kbasare mere ro tia rebe kbasae tamata

rebe esi lene loko Alla Eni pletaru more laleisu. ³Kena akmenare ite pusuma sakesa kaise neka: iteki hidupe lulu saisa rebe ite sukare kai ite ono saisa rebe ite blakele mise ete ite nanakwalamaru kai ite lalemaru. Kena mere Alla Inasuke ite lekwe saka tamata maketaru neka.

⁴Po Alla lalelJe mise titinai! Ioki ite titinai, ⁵eti kena ite ono saka tamata matale sa le ite ono dosa, po saka Iono ite kwana suike sakesa kai Kristuse. Hoko batuke bei Alla Eni misete pine Iono imi hlamate. ⁶Ite esa kai Kristuse Yesuse, hoko Alla Iono ite kwana suike sakesa kai Kristuse Yesuse, leke ite rue sakesa kaiNi ndete surga. ⁷Alla Iono mere leke kena nusa beluke tamata iselu be Alla Imise titinai. Iaseluke Eni lale misete ete ite baue Kristuse Yesuse Iono ete itere. ⁸Alla lalelJe mise ete imi, hoko Iono imi hlamate le imi hlaleke loko Yesuse. Imi supu hlamate mere bei imi atula lokole mo, po mere misete rebe Alla Irilukele, ⁹kai mere hasile bei imi makerike mo. Hoko sae kwakwaeni be isupu hlamate bei ruai yake. ¹⁰Meije Alla Iono iteki hidupe beluke peneka. Kai bei ite esa kai Kristuse Yesuse hoko Alla Isuka ite ono yelu rebe miseta rebe laknekae pende.

**Kristuse Iono tamata
Yahudi kai tamata Yahudi
more esi mise kai lomai**

2:11-22

¹¹Kwali betaya imi rebe tamata Yahudi mo! Imi nete loko imi hidupe kena akmenare, tamata Yahudia rebe esi supu sunate pende, esi lepae imire, “Tamata rebe sunate mo.” Po esi sunate mere batuke tamata ionoe. ¹²Kena mere imi rekwa Kristuse mosa, imire tamata makete bei Alla Eni tamataru. Kai saisa rebe Alla Italuke kai Iteu pende, imi hake kena supure sae mo. Imi rue mei nusare saisa rebe imi hlalekele kena ehlamate imire sae mo kai imi rekwa

Alla mo. ¹³Akmenare imi hidupe lau bei Alla, po meije imi tehaikeNi peneka le Kristuse Eni lalakwe ponikele kai Imata ete imi, hoko imi esa kai Kristuse Yesuse peneka.

¹⁴Le Kristuse ruaI pine Iono ite mise kai lomai peneka. Akmenare tamata Yahudi kai tamata Yahudi more esi nasuke lomai hoko mere saka temboke nanuke ktelule erebasi, po Iono esi mise kai lomai peneka, saka Ilikwaiye temboke rebe erebaise, ¹⁵le Kristuse Iriluke nanakwalalJe kena Imatare eono agama Yahudi esi hukume esi pletaru hleke pusulu peneka. Leke tamata Yahudi kai Yahudi more esi esa kaiNi kai esi hidupe ebelu. Kristuse Iono tamata esi mise kai lomaije ele mere. ¹⁶Bei Kristuse Imata kena ai tutine, tamata toini lua meru esi ono mise kai lomai. Kai bei Kristuse Imata kena ai tutine lekwe, Iono esi lupu kena esa kai esi ono mise kai Alla. ¹⁷Hoko Kristuse Iluake kena Ilepae Sou Misete rebe eono tamata esi mise kai lomai mere ete imi; ete imi tamata Yahudi mo rebe akmenare imi hidupe lau bei Allare, kai ete tamata Yahudi rebe esi tehaike Allare lekwe. ¹⁸Le bei saisa rebe Kristuse Ionoe ete itere, Alla Eni Rore Iono ite tamata Yahudi pise tamata Yahudi more supu lalane kena tehaike Alla Amate.

¹⁹Ele mere hoko imire tamata makete pise tamata maka luake bei nusa makete moneka, po imire Alla Eni tamata sakesa peneka kai Eni luma toini. ²⁰Imi lekwe saka lumare esi manara sae. Yesuse Eni maka ulakaru kai nabiaru esi ono luma mere esi dasare peneka, mere esi lepae Alla Eni lepataru ete imi, kai batu inai rebe epentine titinai leke eono luma mere ekurure mere Kristuse Yesuse. ²¹Le ite esa kai Kristuse Yesuse, hoko ite pusuma saka luma sae rebe elekele mise titinai kai ektili kai etapa ela rame kena luma misete ete Tuhane. ²²Kai bei ite esa

kai Kristuse Yesuse, imi lekwe saka luma rebe elekele kena Alla Irue rame kenae, mere baue Eni Ro Misete.

Pauluse eni makerike, ilepae Sou Misete ete tamata Yahudi more

3:1-13

3 Kwali betaya, Alla Imise titinai ete ite peneka hoko au Pauluse, au kotie lokoI ete imi. Au kusu bui le au lepae Kristuse Yesuse ete imi tamata Yahudi more.

² Imi rekwa peneka be Alla Iono misete hoko Iriluke makerike meije ete au leke au beteke hnauna kenalaru ete imi.

³ Saisa rebe tamata esi rekwa mosare, Ibetekele ete au peneka. Meije au leki beie totonai akmena peneka, ⁴ kai sepo imi baisele, hoko imi rekwa saisaisa rebe Alla Ionoe baue Yesuse Kristuse ete tamata Yahudi more, lupe au rekware neka. ⁵ Akmenare tamata esi rekwa saisaisa rebe Alla Ionoe baue Yesuse Kristuse mo po meije Alla Eni Rore Ibeteke pusue meru ete tamata rebe Ibitikeise kai ete Kristuse Eni maka ulakaru kai ete nabiaru peneka. ⁶ Saisa rebe Tuhane Ionore elere: tamata Yahudi mo rebe esi persaye Sou Misete namake esi supu misete rebe Alla Iaknekaele ete tamata Yahudiaru lekwe. Kai tamata Yahudi more esi sakesa kai tamata Yahudiaru saka nanakwalare esi ootoiju. Namake tamata Yahudi more esi supu misete rebe Alla Italuke ete Eni tamataru pende le esi esa kai Kristuse Yesuse pende.

⁷ Alla Ibitike au kena layaniNi kena lepae Sou Misete meije, le Iono misete ete au kai Eni kbasare ekbasae au kena lepae Sou Misete mere. ⁸ Bei pusue Alla Eni tamataru, au mpe lebu beisi. Po Alla Iriluke kbasae ete au, hoko Iulake au kena lepae Sou Misete ete tamata Yahudi more. Au lepa loko Eni misete elake rebe pusu moneka rebe ite supu bei Kristuse. ⁹ Kai Iriluke makerike mere

ete au leke bei au, tamata esi rekwa Alla Iono saisaisa rebe Iteue bei akmena sare esi carare elia. Akmenare Alla Ito-lae nusa meije, saisaisa rebe tatike Ionore, Iono tamata esi rekwa mosa. ¹⁰ Alla Eni sukare, kena meije rebe kbasae lanite lebu meije, rebe piasare kotise ro tiare namake esi rekwa Tuhane Inoake rekwa mise titinaije. Esi rekwa yele meije mise titinai le esi selu saisaisa rebe Alla Ionoe ete tamata Yahudi kai tamata Yahudi mo rebe esi hlaleke lokoIje. ¹¹ Alla Iono mere lulu saisaisa rebe Isuka onore bei kena Itolae nusa meije mosare. Saisaisa rebe Alla Isuka onore, Iono peneka baue iteki Kristuse Yesuse Ionoe ete ite. ¹² Kwali betaya, ite esa kai Yesuse Kristuse kai ite hlaleke lokoI peneka, hoko ite nehe kena tehaike Alla. ¹³ Bei mere hoko au kotie bei imi, leke kaplalemi le au supu susate mei bui laleije le imire yake, le au supu susate meije kena imi misete.

Yesuse Kristuse Eni misete

3:14-21

¹⁴ Kwali betaya, bei mere hoko Tuhane Iono mere ete ite pusuma hoko au tatu mei Alla Amate oalje eleki au kotie lokoI. ¹⁵ Ile, pusue tamata rebe hlaleke loko Tuhane, masike esi ndete surga pise mei nusa lekwe, esi Amate kenaI. ¹⁶ Au kotie leke Alla rebe Eni kbasae elake titinaije Iono Eni Rore Iakbere lalemi. ¹⁷ Leke bei imi hlaleke loko Kristuse, Ikbasa laleime rame. Kai au kotie lekwe kena imi hidupe, imi aseluke imi lale misete leke imi hlaleke lokoIje saka bibite rebe atnanele eleki esi lamuite kusu kena tapele, pise saka lumare esi lilire lukuele kena batu kurule hoko sasaisa enisuke moneka. ¹⁸ Au kotie leke imi kai pusue Alla Eni tamataru imi rekwa be Kristuse Ioki tamata titinaije neka kai Ioki tamata rame. ¹⁹ Ioki itere ela lesi bei tamata inoakele. Masike ele mere po au kotie

bei imi leke imi rekwa Yesuse Kristuse Eni misete mere, leke namake Alla rua! Eni sifate rebe mise titinai mere me laleime etapa rame.

²⁰ Kwali betaya, mai ite isike Alla le Ikbasa kena ono saisa rebe Isuka onore. Kai saisa rebe Isuka onoe ete itere, ela lesi bei saisa rebe ite noakele kai saisa rebe ite kotie beiNe. Iono pusue meru le Eni kbasare ekbasae ite lalemaru. ²¹ Mai ite isike Alla rebe Eni kbasare ela titinai le Eni kbasare ekbasae ite rebe hlaleke lokoIje. Mai ite isike Alla le saisa rebe Kristuse Yesuse Ionore. Ite isike Alla eti pela! Amine.

**Tamata rebe hlaleke loko
Tuhane rue mise kai lomai**

4:1-16

4 Bei mere hoko au, rebe au supu alese le au kerike ete Tuhane, au ahnau imi be imi atate suke lulu Alla Eni tamataru esi atate, le Ikoti imi kena Eni tamata pende pe. ² Hoko pela peture kwakwae imi yake, imi ruere mau kai lomai, kai tahane lale kena sasaisa neka. Imi tapa lomai leke tamata esi selu be imi oki lomai. ³ Imi atula titinai leke imi me jemate toine erimi mise kai lomai rame leke imi esa rame, le Ro Misete Iono imi kena esa peneka. Hoko imi raka mere leke imi nasuke lomai pise tebi lomai moneka. ⁴ Le jemate toine saka nanakwala esa kai Ro Misete Ime kena lalemi. Imire ele mere neka, imi supu koti kena hlaleke loko esa. ⁵ Imi Tuhane betuke esa, maka hlaleke esa, kai baptisane lekwe esa, ⁶ Alla esa, rebe Iono Amate ete pusue tamata. Ilere Alla maka tolae pusue tanei, kai Ikbasa pusue tanei.

⁷ Po Kristuse Iriluke Alla Eni misete ete papelake ite, lulu rebe Iteue kena Irilukele. ⁸ Ele mere hoko me Alla Eni lepate rebe lekie akmenare ebeteke be: “Kena Isa lolete otoi nanuke, Ikeri musua rebe Inabusi pende,

kai Iriluke misete ete Eni tamataru.”

⁹ Ete meije ebeteke be, “Isa” hoko kena Isa mosare Irulu roma otoi rebe empe lebu laleke, otoi mere nusa meije. ¹⁰ Ile rebe Irulu mere, Ile lekwe pine Isa nanu titinai lesi bei lanite leke Ikbasa ndete surga kai mei nusa. Otoi rebe nanu titinai mere surgare. ¹¹ Ile mere pine Iriluke misete ete tamata leke esi supu ktiline. Iono leini kena Yesuse Kristuse Eni maka ulake, leini kena nabi, leini kena esi lepae Sou Misete bei Alla kena Yesuse ete tamata rebe esi lenele mosare, leini kena jemate toini esi elake kai maka atetuke. ¹² Iono mere leke Alla Eni tamataru esi kerike tekwa Alla Eni makerike, kai leke esi akbere lomai kena hlaleke ktili lokoI. ¹³ Bei mere hoko ite pusuma lupu kena esa le imi hlaleke loko rebe au hlaleke neka kai imi nati Alla Eni Nanare saka au natiNe neka. Kai ite noake saka tamata elake inai rebe tatakwali iteki atate mise titinai saka Kristuse.

¹⁴ Ele mere leke ite ono saka kwetone moneka. Le tamata maka hlaleke saka kwetone, esi lene loko tamata makete esi lemake lokoise eleki esi sala lalane. Tamata rebe esi lene mere eleki esi ono lulu esi lepataru, mere saka sanute kai kohuaru kerikapale ndau meite lori lopaije. Tamata ele mere inunu kena lulu tamata nloene rebe ilemakeise. ¹⁵ Ele mere mo! Mise lesire suke ite ono yelu rebe unkenare kena ite lalema kena oki tamata makete. Leke kena ite ono sasaisare, tatakwali iteki atataru mise titinai saka Kristuse rebe Iono elake ete pusue tamata rebe hlaleke lokoIje. ¹⁶ Ile pine Iono tamata maka hlaleke loko Tuhane esi esa kai lomai, kai Eni kbasare kerike kena ite lalemaru leke ite oki lomai kai tapa lomai leke iteki maka hlaleke tapa ktili rame, saka nanakwalare esi ototoi meru urue mise kena nanakwalare, po ototoi meru erisi makerike tetebike kai utapa lomai rame.

Hleke atate akmenare eleki ono nkenale

4:17-32

¹⁷Bei mere hoko au beteke meije ete imi leke Tuhane lIenele: imi hidupe saka tamata rebe esi rekwa Alla mosare yanoma, kai saisa rebe esi guna sae more yanoma. ¹⁸Sie meru laleisu rekwa sa-saisa moneka. Esi rekwa hidupe rebe Alla Irilukele mo, le esi rekwa loko Alla kwale mo. Esi ele mere le ulu buaisu ela. ¹⁹Esi blake asomi moneka hoko esi atate batuke kena ono ntasite kai lalesi kena ono yelu neunaru rame.

²⁰Po Kristuse Iatetuke imi kena ono neuna ele meru mo. ²¹Au rekware tamata esi lepae Kristuse ete imi peneka, kai bei imi esa kaiNi peneka, imi supu atetuke kena rekwa hnauna nkenala rebe bei Yesuse. ²²Imi supu atetuke leke imi hleke atate takwaline, kai lalemi loko yelu rebe ekeri imi kena tiare hlekele. ²³Kai leke imi riluke lalemi kena Alla lIelikele leke imi noake beluke. ²⁴Imi supu atetuke leke imi supu hidupe beluke rebe Alla Ionoe lulu Eni atate nkenale, ntoline kai esi dosa sae more.

²⁵Ele mere hoko kwali betaya imi lemaka yanoma. Imi lemaka lomai yake, le ite pumare Kristuse Eni tamata sakesa saka nanakwalare esi ootoiju. ²⁶Sepo imi nasu hoko ono eti nasute mere eono imi supu dosa yake. Imi nasu eti lemataije suni yake, ²⁷leke ro tiaru esi elake supu lalane kena lemaka loko imi leke ono dosa yake. ²⁸Tamata rebe piasa indeare suke ihleke bei ndeane noma. Eleki suke ikerike makerike mis-ete leke isupu esi hasile, kai isupu lara tamata rebe esi sasaisa more.

²⁹Kena imi lepae, lepae lepata rebe ndoponaru yake, po lepae lepata rebe eatetuke kai etapa tamata makete, leke eono laleije kuru kai eono isupu misete. ³⁰Suke imi keta bei saisa rebe imi onore

leke eono Ro Misete lalelje susa yake. Le Ro Misete me imi lalemi, mere tanda be imire Alla Eni tamata, eti roma petu rebe Alla Itie ite bei nusa meije esi ne-une. ³¹Imi lalemi tiake lomai yake, tola lale loko lomai yake, nasuke lomai yake, rare kai lomai yake. Kholoe loko lomai kai tasi lomai yake. Suka tamata makete mo pise saisa makete lekwe rebe mise more suke hlekele. ³²Suke lalemi mise kai lomai kai imi oki lomai, kai imi ampune lomai saka Alla lekwe Iampune imi baue Kristuse.

Iteki hidupe lulu Alla Eni atate

5:1-20

5 Kwali betaya, Imire Alla Eni nanae rebe Ioki imi, hoko suke imi lulu Alla Eni atate. ²Imi hidupe suke easeluke be imi oki tamata makete saka Kristuse Yesuse Ioki itere. Le bei ite pine Iriluke nanakwalalje kena tamata esi bunul. Mere saka tanei rebe rilukele ete Alla rebe eono lalelje ndinare.

³Le imire, Alla Eni tamata, hoko saisa rebe imi blakele be Alla Eni tamataru esi ono yake le mere mise more, imi ono yake. Lupe ntasite, pise atata maketa rebe eono tamata indopore, ono mere yake. Lale loko kepene yake kai lale loko tanei boka yake. Dosa ele mere imi ono kwale yake leke tamata esi alenake imi mo le imi ono dosa ele meru more pe. ⁴Kai lepata tia rebe imi blakele mise mo kai rebe suke imi lepaelu more imi lepaelu yake. Po mise lesire suke imi kotie trima kasi bei Alla. ⁵Kwali betaya lene mimise! Tamata rebe iono ntasite pise lalei loko nusa meije esi taneiaru, namake iono Tuhane Eni tamata mo, rebe Alla kai Tuhane Yesuse Kristuse ple-taise. Tamata rebe lalei loko nusa meije esi taneiaru sakesa kai itatu loko tuhane tinai more.

⁶Imi lene loko tamata esi lepa nloene be ono ntasite kai tasire dosa more yake.

Le namake Alla Inasuke pusue sie rebe esi lene lokoI mo eleki esi ono dosa meru. ⁷Hoko imi ono lulusi kena ono dosa yake.

⁸Imi ono ele mere yake le akmenare imi rekwa Alla Eni nkenale mo saka imi rue kena melene sa, po meije imi rekwa Alla Eni nkenale peneka saka imi rue kena hitate peneka. Hoko suke imi ono yelu rebe nkenalaru rame. ⁹Le sepo imi ono lulu Alla Eni nkenalaru rame, hoko esi hasile imi atate mise rame kai nkenale rame, kai lulu Alla Eni sukare. ¹⁰Saisa rebe imi onore suke imi rekwa be mere Alla laleIje ndinakele. ¹¹Imi lulu saisa rebe tamata rebe esi rue me melene esi onore yake, le saisa rebe misete, kena melene sae mo. Mise lesi ite beteke be pusue esi onore tia. ¹²Le saisa rebe tamata neunaru esi onore kai esi bunikele, mere mise mo hoko ite asomi kena betekele. ¹³Po kena tamata neunaru esi selu imi atate misete, esi atate rebe tiare supu rekwa, saka ite sosu lampu leke kena melene tamata esi selu. ¹⁴Le hitate eono tamata esi selu kena melene. Hoko esi beteke be:

“Imi betu bei ntulule,

imi kwana suike bei matale.

Le namake Kristuse Iono imi rekwa Alla Eni nkenale

saka hitate ehita tamata

leke esi rekwa saisa rebe eme melene.”

¹⁵Selu loko imi hidupe mimise! Imi hidupe lupe tamata boro ke yake. Imi hidupe suke lupe tamata maka rekwa.

¹⁶Sepo erimi supu lalane kena ono misete sa hoko imi ono misete rame, le pamuli meije tamata bokala esi ono dosa rame. ¹⁷Hoko imi boro yake, po noake mimise loko saisa rebe Tuhane Isukare.

¹⁸Imi kinu kena nseli yake, le mere eono imi suka ono saisa rebe tiare. Po mise lesire ono Alla Eni Rore Ikbasae imi. ¹⁹Menani isike Alla kena lagu bei buku Isike Tuhane kai lagu rohani makete leke

imi akbere lomai kena hlaleke ktili. Isike Tuhane kena lalemi titinai. ²⁰Kena sa-saisa neka, suke imi kotie trima kasi bei Alla, iteki Amate le imi kai Tuhane Yesuse Kristuse esa.

Hnaune ete bina kai mokwai rebe kai peneka

5:21-33

²¹Ite holmate Kristuse hoko ite pusuma suke holmate lomai.

²²Binare holmate eni mokwai saka ite holmate Tuhane. ²³Le mokwaije iono elake ete eni bina, saka Kristuse lekwe Iono elake ete jemate toine. Kai rual hlamatesi kai esi ono saka nanakwala eteI. ²⁴Jemate toini esi ono lulu Kristuse, binare lekwe ele mere neka, suke ilulu eni mokwai kena sasaisa neka.

²⁵Mokwaia imi, suke imi oki imi binaru, saka Kristuse Ioki jemate toini kai Iriluke nanakwalaIje kena bunul etesi.

²⁶Kristuse Iono mere leke Ionosi kena Eni tamata kai Ihlamatesi bei esi dosaru le Ipake kwele kena baptisesi kai Ibeteke Alla Eni lepataru etesi. ²⁷Rual ono ele mere leke Iono jemate toini kena Rual Eni tamata rebe me oalje esi mise titinai le dosa se mo kai sala sae mo.

²⁸Imi mokwaiaru, suke imi oki imi binaru saka imi oki nanakwalaimu ruale neka. Tamata rebe ioki eni bina hoko mere ioki ruaije neka. ²⁹Tamata rebe ili loko nanakwalaije more sae mosa. Pi-

asare tamata iraka nanakwalaije mise saka Kristuse Iraka Eni jemate toine.

³⁰Iono ele mere, le ite meiju saka Kristuse nanakwalaIje. ³¹Kwali betaya, kena Alla Eni Lepata rebe lekie akmenare ebeteke be:

“Bei mere hoko mokwai ikeu bei inai kai amaisi

kena ilupu kai eni bina leke luaise esa.”

³²Bina kai mokwai esi oki lomaije, Tuhane Eni lepataru etiluke peneka bei akmena sa. Kai meije ite rekwa lekwe

be lepata meru etiluke Kristuse Ioki Eni tamataru. ³³Po au lepa loko kaije ete imire elere: Mokwaiaru suke imi oki imi binaru saka imi oki nanakwalami ruale, kai binaru suke imi holmate imi mokwaiaru.

Kwetela kai esi elake inai

6:1-4

6 Kwetela imi, imire Tuhane Eni maka lulua, hoko suke imi lene loko imi elake inaiju, le suke imi ono ele mere. ²“Holmate amami kai inami,” mere Alla Eni pleta menai rebe Italuke be, ³“Holmate amami kai inami leke lalemi ndina kai imi rue takwali mei nusa.”

⁴Kai ete imi amataru, imi ono eti imi anaru esi nasuke imi yake. Po mise lesire imi atetukesi kena saisa rebe Tuhane Iatetukele kai kena Eni hnaunaru.

Tamata makerike kai tamata rebe ipake tamata makerike

6:5-9

⁵Tamata makerika imi, suke imi ono lulu ile rebe imi kerike etei mei nusa meije eni pletare. Imi holmatei kai kerike etei titinai. Imi kerike eteije saka kerike titinai ete Kristuse rualje neka. ⁶Imi kerike ele mere batuke kena esi raka imire yake, leke imi supu isike bei tamata yake. Po suke imi kerike saka Kristuse Eni tamata makerike rebe ik-erike lulu Alla Eni sukare kena lale misete. ⁷Makerike rebe imi tamata maka makerike imi kerikele suke imi kerike kena lale ndinate, saka imi kerike ete Tuhane po ete tamata mo. ⁸Imi rekwa be pusue tamatare, masike tamata makerike pise tamata makerike mo, po iono yelu miseta hoko namake pine isupu hadia bei Tuhane.

⁹Kai imia rebe pake tamata makerike, suke imi ono ele mere loko imi tamata maka makerike lekwe, kai atausi yake. Imi nete! Imi tamata makerikaru esi

Tuhane kai imi Tuhane Indete surga. Ih-beike tamata mo.

Yelu bei Alla kena lisa kai ro tiaie

6:10-20

¹⁰Kwali betaya imi. Imi lene loko auku lepate pamuli meije! Imi esa kai Tuhane peneka, hoko suke imi ktili bei Eni ktiline rebe Irilukele. ¹¹Suke imi pake yelu bei Allare kena pele imi leke imi kele kuru kena balale ro tiaru esi elake elemake loko imire, saka solalu rebe ipake bola kai esi alata maka lisa maketaru pusulu leke ipele nanakwalai bei eni musure. ¹²Le ite lisa kai tamata mo, po lisa kai sie rebe kbasae nusa melene kai ro tiaru esi elake kai esi maka luluaru pususi, rebe esi kbasae lanite lebui meije. ¹³Bei mere hoko imi pake pusue yelu rebe Alla Irilukele leke kena petu rebe yelu tiaru uonore, imi kele kuru kena imi maka hlaleke peneka. Kai kena pusue meru liare, erimi ktili sa le imi pake yelu bei Allare pe.

¹⁴Suke imi kele kuru. Lulu hnaune rebe nkenale rame, mere saka maka bali akwa kena lisa, kai ono saisa rebe nkenale rame, mere saka lapune bei pesi kena lisa. ¹⁵Suke lalemi ere akneka kena keu lepae Sou Misete rebe eono tamata isupu rue mise kai Alla, mere saka spatu kena keu lepae Sou Misete. ¹⁶Suke imi hlaleke loko Tuhane ere ktili pela olase, mere saka akwene kena maka pele ro tiare esi lame rebe epake auwe. ¹⁷Hlamate rebe Alla Irilukele, pakele saka topi bei baja, kai Alla Eni lepataru, pakele saka sari nanuke bei Ro Misete. ¹⁸Ono pusue meru, kotie loko Alla leke Itapa. Kotie loko Alla rame lulu Ro Misete Ipletai imire. Etia neka kai kena sa-saisa neka, imi lalemi kena kotie loko Alla rame kai suke imi raka rame kai sele yake, kai kotie rame ete Alla Eni tamataru pususi.

¹⁹Kai kotie loko Alla ete au lekwe, leke kena au lepare, Alla Iono au lepae lepata rebe nkenale. Kai leke au nehe kena lepae Sou Misete rebe akmenare tamata irekwa mosa, po meije Alla Isibakele. ²⁰Le bei Sou Misete mere pine au supu ulake kena lepaele, eleki meije au supu kusu bui. Imi kotie loko Alla leke au nehe kena lepae Sou Misete mere, le Alla Isuka au lepaele.

Hlamate

6:21-24

²¹Iteki kwali Tikikuse rebe ite okini titinai, tamata makerike rebe ikerike titi-

nai ete Tuhane, namake ibeteke pusue rebe ukena aure ete imi leke imi rekwa au kai auku makerike. ²²Bei mere hoko au ulakeni loko imi, leke ibeteke saisa rebe ekena amire leke lalemi ndina.

²³Au kotie leke Alla Amate kai Tuhane Yesuse Kristuse Iono pusue imi rue mise kai Iono imi oki lomai kai hlaleke lokoI rame. ²⁴Au kotie leke Alla Iriluke Eni misete ete pusue tamata rebe esi oki iteki Tuhane Yesuse Kristuse raramere.

Hlamate bei ami, Pauluse

Pauluse eni Sulate ete Jemate Toini me Kota Pilipi

Lepate Menai

Kota Pilipire kota rebe tamata bokala esi rekwaē me otoi Makedonia. Kena Pauluse iluake me otoi Makedoniare, ikerike menai kena ilepae Sou Misete me kota Pilipi. Masike tamata bokala esi suka iatetuke mo, po lomei pamuli tamata bokala esi hlaleke loko Tuhane Yesuse (Ula. 16).

Kena Pauluse isiri bei jemate Pilipire, jemate Pilipi esi natue kepene rebai ilaru leke tapai kena eni makerike.

Bei kena Pauluse ilepae Sou Misete me kota Pilipire, lomei kasuke musuna 10 peneka, isupu kusue kena bui ndi kota Roma. Kena jemate Pilipi esi lene mere, esi natue kepene suike etei. Kepene mere Epafrodituse, ile sae bei jemate Pilipi ikerie. Epafrodituse iriluke kepene mere eleki irue me kota Roma kena ikerike tapa Pauluse. Lomei bulana ilaru eleki Pauluse iulake Epafrodituse kena ileu lopai kota Pilipi kai inatue sulate meije ete jemate Pilipi. Masike Pauluse ime bui lalei po laleije ndina rame kai ikotie jemate Pilipi lalesi ndina rame (1:4, 18, 25; 2:2, 17, 18, 28, 29; 3:1; 4:1, 4, 10).

Pauluse eni sulate esi tujuane kena ianete jemate Pilipi leke esi hidupe mise kai lomai kai ono sala ete lomai mo, leke tamata boka lesi lekwe esi hlaleke Tuhane Yesuse (1:27-2:18; 4:2-3). Ibetেকে etesi lekwe be ikusu buije bei ilepae Sou Misete. Masike ime bui lalei po tamata rebe esi lene Sou Misete esi tapa boka lesi (1:12-26). Ibetেকে be iulake Epafrodituse ileu suike loko jemate Pilipire, kai isuka ulake Timotiuse loko jemate Pilipire eni tujuane saisa (2:19-30).

Ibetেকে etesi be suke esi keta bei kuru neunaru, kai tamata rebe esi atate mise mo hoko esi ono neune saisa neka (3:1-2, 17-19).

Kai ikotie trima kasi boka titinai bei jemate Pilipi le esi tapai kena kepene rebe Epafrodituse ikerie eteije (4:10-18).

Isi

1. Hlamate (1:1-2)

2. Pauluse ikotie trima kasi bei Alla le jemate Pilipi, kai ikotie loko Alla lesi (1:3-11)

3. Masike ime bui lalei po tamata rebe esi lene Sou Misete esi tapa boka rame (1:12-26)

4. Pauluse ikotie beisi leke lalesi esa kai esi oki lomai kai tapa lomai, kai ono misete leke tamata bokala esi selusi kai esi hlaleke loko Tuhane (1:27-2:18)

5. Pauluse iisike Timotiuse kai Epafrodituse le esi makerike ete Tuhane (2:19-30)

6. Iatetukesi be suke esi keta bei kuru neunaru (3:1-21)

7. Ianetesi leke esi hidupe mise kai lomai kai hlaleke ktili loko Tuhane Yesuse rame (4:1-9)

8. Ikotie trima kasi le esi tapai kena natue kepene eteije (4:10-20)

9. Hlamate (4:21-23)

Hlamate

1:1-2

1 Kwali betaya pusumi rebe Alla Eni tamataya me kota Pilipi, rebe imi esa kai Kristuse Yesuse peneka. Kai imia rebe imi ono elake ete jemate toinu kai imia rebe maka layani jemate toinu lekwe.

Sulate meije bei au Pauluse, sakesa kai Timotiuse, amire Kristuse Yesuse Eni makerika. ²Ami kotie leke Alla Amate kai Tuhane Yesuse Kristuse Iriluke misete ete imi kai Iono imi rue mise.

Pauluse ikotie loko Alla ete jemate toini me kota Pilipi

1:3-11

³Pela au nete loko imi, au kotie trima kasi bei auku Alla. ⁴Kai pela au kotie loko Alla le imi pusumi au kotie kena lale ndinate. ⁵Au kotie trima kasi bei Alla le bei petu rebe imi hlaleke loko Alla memenai eti roma petu meije imi kerike sakesa kai au kena lepae Sou Misete bei Alla kena Yesuse peneka. ⁶Alla ruaI pine Iono makerike misete mere memenai ete imi kena sasaisa neka, hoko au hlaleke titinai be Iono loko makerike mere rame eti epela kena petu Kristuse Yesuse Iluake suike.

⁷Tinai, lalekue ndina le imire yele, le lalekue noa imi pusumi rame. Le imi supu misete sakesa kaiku kena kele le Sou Misete bei Alla kena Yesuse, masike kena au mei bui lalei meije pise au me muli, po imi tapa au. ⁸Alla Irekwa be Kristuse Yesuse Iono lalekue nete loko imi titinai.

⁹Au kotie loko Alla ete imi leke imi oki Alla kai oki tamata makete etapa rame, kai imi rekwa nkenale etapa rame kai imi noake saisare imi rekwa mise titinai. ¹⁰Ele mere hoko imi rekwa bei saisa rebe emise titinaije, leke kena petu rebe Kristuse Iluake suike imi nsalale sae mo kai imi supu tutuke le nsalale sasaisa mo. ¹¹Kai Yesuse Kristuse Iono imi hidupe batuke ono yelu rebe umise titinai. Eleki tamata maketa esi selu saisa rebe imi onoule hoko esi holmate Alla kai esi isikeNi.

Pauluse ikusu bui po ilepa Sou Misete rame

1:12-26

¹²Kwali betaya, au suka imi rekwa be yelu susata rebe uono kena au pende, mere eono tamata boka lesi leneka esi lene Sou Misete bei Alla kena Yesuse kai

esi hlaleke lokole. ¹³Le au supu kusu bui hoko pusue solalua maka raka kamale elake eni otoi maka ruere kai tamata maketa mei kota meije esi rekwa be au supu susate meije bei au lepae Sou Misete kena Yesuse. ¹⁴Kai au kusu bui meije eono tamata bokala bei sie rebe esi hlaleke loko Tuhane Yesuse mei kota meije esi hlaleke lokoI ktili lesi leneka eti esi nehe titinai kai rilasi mo kena esi lepae hnauna bei Allare.

¹⁵Tinai, sie leini beisi esi lepae loko Kristuse kena lale tiaie kai esi suka rare kai lomai leke lene loko au yake, eleyo sie leini me esi lepae loko Kristuse le lalesi mise ete au. ¹⁶Sie rebe esi lepae Sou Misete kena Yesuse kena lale miseta meru esi ono ele mere le esi oki Alla kai oki au, le esi rekwa be Alla Ibitike au peneka kena au aseluke be Sou Misete bei Alla kena Yesuse mere tinai. ¹⁷Eleyo sie rebe lale tiaru, esi lepae Sou Misete bei Alla kena Yesuse batuke kena nikwa nane neka. Esi ono ele mere le esi noake be au susa lesi mei bui lalei.

¹⁸Po mula mo! Laleku ndina le masike kena cara saisa neka; kena lale misete pise lale tiaie, po mahabe mere lepae Kristuse ete tamata makete neka.

Kai lalekue ere ndina rame. ¹⁹Le au rekwa be bei imi kotie loko Alla le au, kai Yesuse Kristuse Eni Ro Misete Itapa au hoko au supu siri bei bui meije. ²⁰Laleku titinai kai hlaleke titinaije be au kerike rame loko auku makerike rebe suke au kerikele saka akmenare, kai kena meije auru nehe rame kai rilaku mo, masike au kwana pise suke au mata po mula mo leke tamata esi isike Kristuse.

²¹Le au ruere batuke kena kerike ete Kristuse. Kai sepo au mata bei makerike meije, hoko mere auku untune le namake au rue kai Tuhane. ²²Po sepo suke auru rue mei nusa meije sa, au kerike ete Kristuse rame leke tamata boka esi lene Tuhane Eni lepataru. Hoko au rekwa mo

be andia pine mise lesire, suke au mata pise rue rame. ²³ Mere saka au supu neha bei otoi lua. Au kotie be sebeie au mata leke keu rue kai Kristuse, le mere mise titinai. ²⁴ Po bei pentine ete imi hoko mise lesire auru rue mei nusa meije sa. ²⁵ Le au hlaleke titinai be aukū nasite nanu sa. Hoko au rue kai imi pusumi rame sa leke au tapa imi kena imi hlaleke loko Tuhane etapa ktili kena lale ndianate. ²⁶ Hoko au luake loko imi suike, imi isike Kristuse Yesuse le Iono au luake loko imire pe.

Hnaune kena lepae Sou Misete rame

1:27-30

²⁷ Rebe pentine, kena meije suke imi hidupe lulu saisa rebe Sou Misete kena Kristuse ebetekele. Leke au luake loko imi pise au luake mo, au lene be imi kele kuru kena lalemi esa kai kerike sakesa mise loko tujuane esa. Tujuane esa mere, kele le Sou Misete bei Alla kena Yesuse. ²⁸ Suke imi nehe kai rilami le imi musuaru yake. Sepo imi rilami mo hoko esi rekwa be namake kena esi matare esi supu susate elake eti pela, yo imi supu hlamate bei Alla. Pusue meru Alla rual pine Ionolu. ²⁹ Le Alla Iriluke kbasā ete imire leke batuke imi hlaleke loko Kristuse mo, po imi supu susate lekwe kena imi lulu Kristuse. ³⁰ Kena meije imi supu susate sakesa kai au lekwe le imi musuaru esi atula ktili kena pele Sou Misete bei Alla kena Yesuse. Mere saka akmena kena au sakesa kai imi me kota Pilipire imi ruami selu au atula lele. Kai kena meije imi lene au supu susate kai kusu bui le Kristuse Eni mak-erike mei otoi meije au atula lele rame.

Hnaune leke kwakwae yake po lulu Yesuse Eni sifate

2:1-11

2 Imi ktili le imi esa kai Kristuse. Kai lalemi ndina le Kristuse Ioki imi! Ro

Misete Iono imi hidupe mise kai lomai kai imi oki lomai peneka. ² Ele mere hoko au kotie leke imi ono laleku ndina lesi kena andeu: suke imi lalemi esa, imi tapa lomai kai oki lomai, imi noake saisa-are sakesa, kai saisa rebe imi sukare suke imi suka sakesa. ³ Kena imi ono saisa-re noake imi ruami yake, pise kwakwae imi lele yake. Po suke imi ruami blake mpe lebu kai selu tamata makete ilei bei imi. ⁴ Kai selu loko saisa rebe tamata maketa esi perlure saka imi selu loko saisa rebe imi perlure neka.

⁵ Imi hidupe suke lulu Kristuse Yesuse Eni sifate kai Eni atate:

⁶ Tinai, Eni kbasare sakesa kai Alla, po Isuka tie Eni Ikbasa mere.

⁷ Hoko Irulu lomei nusa kai IonoI saka tamata makerike rebe eni kbasā sae mo.

⁸ KwakwaeNi mo po Ilulu Alla Eni pletare rame eti Imata.

Isuka mata kena ai tutine masike mere eono asomieNi titinai.

⁹ Mere eono Alla IbitikeNi nanu titinai, kai Iriluke kbasā elake titinai etel lesi bei kbasā maketaru.

¹⁰ Leke pusue rebe ndete surga kai rebe umei nusa meije kai rebe umpe tapele lebuije tatu kai holmate Yesuse.

¹¹ Kai namake pusue naku be Yesuse Kristuse mere Tuhane.

Naku ele mere, hoko mere be pusue holmate Alla Amate.

Ite ono saka hitate ndete lanite ehita nusare

2:12-18

¹² Kwali betaya rebe au okimi! Yesuse IonoI mpe lebu eti Imata kena ai tutine hoko imi lekwe suke lene lokoI. Kena au me kai imire imi lene lokoku rame. Meije lesi leneka, le ite lau bei lomai

peneka hoko suke imi lene lokoku rame! Alla Iono imi hlamate peneka hoko suke imi atula rame kena lulu Alla Eni sukare, saka tamata rebe Alla Iono esi hlamate pende. Kai kena imi ono meru suke imi holmate Alla. ¹³ Le Alla rua! kerike kena imi lalemi rame, leke Iono imi suka lene lokoI. Kai Iono imi tapa ktili kena ono saisa rebe eono laleIJe ndinare.

¹⁴ Kena imi ono sasaisa neka lale tiake lomai yake, kai rare kai lomai yake. ¹⁵⁻¹⁶ Sepo imi ono misete ele mere, hoko mere imi aseluke be imire Alla Eni nanae rebe nsalale sae mo, rebe imi atate mise kai imi nkena kena imi rue kai tamata rebe esi ono neune rame. Imi tiluke lalane misete bei imi hidupe nkenale saka hitate ndete lanite ehita nusare, le imi lepae Alla Eni lapata rebe uono tamata ihidupe leke esi rekwa. Sepo imi hidupe ele mere, namake kena Yesuse Kristuse Iluake suike, au supu alasane kena leleku ndina le imi. Mere easeluke be auku makerike supu hasile mise titinai.

¹⁷ Imi hlaleke loko Tuhane Yesuse peneka kai imi lulu Eni sukare. Mere saka tanei rebe imi riluke ete Tuhane. Kai au lekwe namake au supu bunu piseo, kai ponike auku lalakwe saka tanei rebe rilukele ete Tuhane, po au kotie trima kasi lele kai lalekue ndina sakesa kai imi. ¹⁸ Kai imi lekwe suke lalemi ndina sakesa kai au.

Timotiuse kai Epafrodituse

2:19-30

¹⁹ Au hlaleke be Tuhane Yesuse Itapa au leke au ulake Timotiuse loko imi sosoli neka, leke kena au supu sou bei imire lalekue ndina. ²⁰ Le batuke Timotiuse pine laleije sakesa kai au titinai kena noake loko imi misete. ²¹ Sie maketaru batuke esi nikwa saisa rebe pentine ete ruasi, yo esi nikwa Kristuse Yesuse Eni sukare mo. ²² Po imi ruami

rekwa Timotiuse eni misete peneka. Ik-erike ktili tapa au kena lepae Sou Misete bei Alla kena Yesuse peneka. Ami luare lupe kwetele kai amai neka. ²³ Ele mere hoko namake kena rekwa peneka be auku pakalare elika, pine au ulakeni loko imi. ²⁴ Au hlaleke be Alla laleI noa au hoko takwali moneka au ruaku lekwe luake loko imi.

²⁵ Iteki ebe Epafrodituse rebe hlaleke sakesa kai ite rebe imi ulakeni lokoku kena itapa aure, au noake be misete au ulake ilome loko imi suike. Ikerike ktili kai au sakesa peneka kena auku mak-erike kai itahane susate sakesa kai au lupe solaluaru esi tahane susate kena lisare. ²⁶ Laleije nete loko imi pusumi titinai, kai kaplalele le irekwa be imi rekwa kerakeine peneka. ²⁷ Tinai, kerakeni eti mahake imata. Po Alla laleIJe noai, kai batuke ruai mo po laleI noa au lekwe, leke kaplaleku lokoi kuate yake. ²⁸ Bei mere pine laleku titinai kena ulake ileu loko imi suike, leke lalemi ndina sepo imi tetueni kai au lekwe blake lalekue ndene. ²⁹ Hoko au kotie bei imi leke kena imi tetue Epafrodituse, imi trimai kena lale ndinate saka tamata sae kai eni ebe rebe luasi hlaleke sakesa loko Tuhane. Pusue tamata rebe lupe Epafrodituse suke holmatesi. ³⁰ Holmatei le mahake imata peneka le Ikerike Tuhane Eni mak-erike. Ikerike tapa au kena seli imia me kota Pilipire, rilai le matale mo masike esi susate elake.

Nkenale titinai

3:1-11

3 Eleki kwali betaya imi lene auku lepate meije! Suke imi lalemi ndina le imi esa kai Tuhane peneka. Kai au blake blulu mo kena beteke suike saisa rebe au lekie kena sulate ete imi pende, le sepo imi lulu auku hnaunaru hoko tamata esi supu ono neune ete imi moneka. ² Imi keta bei kuru neunaru. Esi ono saka asu

nketete rebe esuka sui tamatare. Esi suka paksa tamata kena sunate rebe tinai mo. Esi ono tiafe ete imi hoko esi ombe suke imi supu sunate kena tanda be imire Alla Eni tamata. ³Eleyo itea meiju pine Alla Itrima ite tinai peneka kena Eni tamata, po siere mo. Alla Eni Ro pine Itapa ite kena ite tatu loko Alla, kai ite isikeNi le ite hidupe esa kai Kristuse Yesuse peneka. Ite hlaleke tamata esi atate kena supu hlamate bei iteki dosaru moneka.

⁴Akmenare au noake sala sakaise neka. Esi noake be supu ono Tuhane Eni tamatare bei ono lulu agamare esi peraturane. Pusue meru au lululu kai onolu peneka, lesi bei pusue tamata. ⁵Au supu sunate kena auku petua kwalu. Aure tamata Israele, bei suku Benyamine, aure tamata Ibrani tinai. Aure ile sae bei golongane Parisi rebe lulu Alla Eni lepata rebe Musa ilekire titinai. ⁶Au nkwa kwa titinai kena lulu Alla Eni lepata rebe Musa ilekiule eti au keu loko tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane Yesuse kai tetasi kai ono susate etesi. Hoko lulu agama Yahudi esi atate, aure tamata rebe auku sala sae mo.

⁷Pusue rebe akmenare au noake be eono au supu hlamate, pamuli meije au rekwa be mere eono au supu hlamate mo, le au suka rekwa Kristuse leke au esa kaiNi. ⁸Batuke meru mo, po pusue rebe au onoule au noakele esi guna sasaisa ete au mo, le au nikwa rebe emise lesi titinaije. Rebe emise lesi titinai mere au rekwa Kristuse Yesuse auku Tuhane. Hoko au hleke pusue rebe eono untune sasaisa ete au more. Au noake pusue meru saka nounge ndopone neka, leke au supu Kristuse. ⁹Kai au suka esa kaiNi titinai. Auku hidupe emise me Alla oalje, bei au ruaku atula kena lulu Alla Eni lepata rebe Musa ilekire moneka. Pamuli meije auku hidupe mise me Alla oal le au hlaleke loko Kristuse. ¹⁰Rebe au suka titinaije au rekwa Kristuse, kai au

suka kbasae rebe eono Ikwana suike ekbasae lalekue. Au suka supu susate saka Isupure kai au suka mata saka Imatare. ¹¹Au hlaleke be namake Yesuse Iono au supu kwana suike bei matale lekwe.

Atula loko saisa rebe lale lokole saka maka balare iatulare

3:12-21

¹²Au beteke mo be au rekwa Yesuse titinai peneka, po au atula rame kena rekwa Yesuse titinai. Ele mere hoko Kristuse Yesuse Ikerike au kai Irana au etel peneka.

¹³⁻¹⁴Kwali betaya meije tinai neka, au noake mo be auku sifate kai hidupe mise peneka, po au ono ele meije rame neka. Saka tamata maka bala ibala ktli kai inete loko saisa rebe pamulire moneka, po ibala ktli rame loko saisa rebe lalei lokole neka leke isupu hadia. Au lekwe ele mere neka, au ktli rame leke au supu saisa rebe laleku lokole leke auku hidupe lulu Yesuse Eni hidupe titinai. Ele mere hoko tatike pine Tuhane Ikoti au kai au rue kaiNi ndete surga eti pela, mere bei saisa rebe Kristuse Yesuse Ionore, mere Eni matale.

¹⁵Ite pusuma rebe hlaleke loko Tuhane pende, ite hlaleke saka kwete tone moneka po hlaleke ktli kai hlaleke titinai peneka, hoko suke ite ono lulu saisa rebe au betekele. Po sepo bei imire leini esi noake makete bei mere, hoko namake Alla Iatetuke imi leke lulu lalane misete. ¹⁶Po imi nete loko meije mimise: Alla Eni hnaune rebe Iatetuke ete ite rebe ite lulue eti roma petu meije suke ite lulu rame.

¹⁷Kwali betaya imi, au kotie leke imi lulu auku atate. Ami aseluke atate misete ete imi peneka, hoko imi selu mimise kai ono lulu tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse rebe esi lulu amiki atate. ¹⁸Suke imi lulu ami le sie bokala me esi atate mise mo, le hnauna kena Yesuse

Kristuse Eni matale kena ai tutine le iteki dosaru esi suka lene mo. Mere au beteke ete imi rame neka, kai meije au beteke suikele au rani. ¹⁹Tamata rebe esi atate ele mere namake pamulire esi supu poie kena otoi susate titinaije. Le esi ono neune saisa neka lulu esi lale neune. Saisa rebe suke asomi lele, esi onore lalesi ndina lele. Esi ono saisa rebe Alla Isukare mo po batuke esi noake kena ono saisa rebe nusa meije sukare. ²⁰Po itere, ite rue kai Alla ndete surgu. Iteki Maka Hlamate Tuhane Yesuse Kristuse tatike pine Iluake bei mere. Ile mere pine ite namakeNi rame kai lale lokoI rame. ²¹Ite nanakwalama rebe namake pulue meije, Kristuse Ilielele lupe ruaI Eni nanakwalaI rebe esi kbasare saka hitate elake. Iono mere yele le Eni kbasame kena Iono sasaisa neka.

Hnauna pamuli

4:1-9

4 Kwali betaya rebe au oki imi titinai, kai rebe au suka tetue imi neka! Imi atate rebe nkenale le imi hlaleke loko Kristuse ktilire eono laleku ndina kai au isike Alla. Au beteke ete imi be suke imi hlaleke loko Tuhane titinai, hoko imi maka hlaleke loko Tuhane esele yake.

²Betaku Euodia kai Sintike! Au kotie bei luami titinai leke lalemi esa kai noake sakesa saka tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane esi maka noake.

³Auku ebe Sunsugose ale rebe akerike tapa au boka titinai. Au sukare atapa bina lua meru leke lalesi esa kai noake sakesa. Luasi kerike ktili kai au peneka kena lepae Sou Misete bei Allare, saka Klemense kai pusue tamata maketa rebe esi kerike tiktili kai aure. Esi nanaru lekilu peneka, me Alla Eni Buku kena leki tamata rebe esi supu rue kaiNi eti pelare peneka.

⁴Au kotie leke lalemi ndina rame le imi esa kai Tuhane peneka. Au beteke suike lekwe be, “Lalemi ndina noma!”

⁵Imi lalemi mise ete pusue tamata, kai sepo tamata esi ono neune ete imi, imi leliesi yake. Le lau mo Tuhane Iluake suike reneka. ⁶Kaplalemi le sasaisa yake, po kotie loko Alla le sasaisa neka. Saisa rebe imi perlure, kotiele bei Alla rame kai kotie trima kasi beiNi. ⁷Eleki Tuhane Iono imi lalemi ndene, kai Iraka imi maka noake le lalemi esa kai Kristuse Yesuse peneka. Namake tamata sae inati imi lalemi rebe ndene mere mo be le mula pine lalemi ndene ele mere.

⁸Kwali betaya, imi hnouke batuke rebe misete kena lalemi. Noake saisa rebe nkenale neka rebe eono imi supu isike. Molupe yelu rebe nkenalaru, yelu rebe holmatelu, yelu rebe tinai, yelu rebe umise titinai le dosa sae mo, yelu rebe eono tamata esi suka imi, kai yelu rebe eono laleu kera more. ⁹Imi ono lulu saisa rebe imi atetukele kai imi supu bei aure, rebe au beteke pise rebe au onoule hoko Alla rebe Iono supu rue misere, Ime kai imi.

Kotie trima kasi

4:10-20

¹⁰Au isike Tuhane le takwali peneka imi nete loko au po meije pine imi supu lalane kena tapa au kena kepene suike.

¹¹Au beteke meije bei auku sasaisa more mo, le au atetuke peneka be taneia boka pise boka mo au blake be mere panuhu peneka. ¹²Le taneia boka pise boka more au blake peneka. Kena andia neka, saka perlu saisa pela peture sae pise sae mo, taneia boka pise boka mo po laleku ndina lele. ¹³Kena andia neka, au ktili le Kristuse Iriluke kbasame ete au peneka.

¹⁴Po imi ono misete ete au peneka. Le kena au supu susate imi tapa au.

¹⁵Kwali betaya imi me kota Pilipi! Imi ruami rekwa be kena akmena au keu bei

me otoi Makedonia kena lepae Sou Mis-ete memenaije, jemate toini rebe maka tapa aure batuke imi neka, kai rebe tapa au kena kepene batuke imi neka. ¹⁶ Kai kena au ndi kota Tesalonikare au perlu kepene, imi natue kepene ete aure rebai esa moneka. ¹⁷ Au beteke ele meije natie yake be au suka imi tapa au suike. Po au sukare Alla Iriluke misete ete imi le imi tapa au peneka. ¹⁸ Yelu bokala rebe imi rilukele rebe imi natue ete aure, au supu pusulu bei Epafrodituse peneka, kai meije au supu miseta bei Alla boka peneka le yelu meru lesi peneka. Kena meije saisa rebe au perlure supulu mei peneka. Yelu rebe imi rilukelu meru saka boini ntelete bei tanei rebe palae ete Alla rebe Alla Itrimae kena lale ndinate. ¹⁹ Alla rebe au hlaleke lokoIje, rebe Eni tanei boka titinaije namake Iriluke pusue rebe imi perlure le imi esa kai Kristuse Yesuse peneka.

²⁰ Mai ite isike Alla Amate eti pela. Amine.

Hlamate mulini

4:21-23

²¹ Au kotie beteke auku holmate ete Alla Eni tamataru pususi, rebe esi esa kai Kristuse Yesuse. Iteki kwali betaya rebe esi mei kai au ete meije esi beteke holmate ete imi pusumi. ²² Alla Eni tamata mei kota meije pususi kai lesi lekwe sie rebe esi rue mei kamale elake Kaisare eni otoi maka ruere esi beteke holmate ete imi.

²³ Ami kotie leke Tuhane Yesuse Kristuse Iriluke misete ete imi pusumi!

Au Pauluse kai Timotiuse ami beteke hlamate ete imi pusumi. Pauluse

Pauluse eni Sulate ete Jemate Toini me Kota Kolose

Lepate Menai

Kota Kolose, eme propinsi Asia Tone, elau bei kota Epsuse mo. Pauluse ilepae Sou Misete me kota Epsuse musuna lua lesi. Eleki tamata Kristene bei kota Epsuse, esi keu lepae Sou Misete me kota Kolose, hoko tamata Kolose leini esi hlaleke loko Tuhane Yesuse. Eleki musuna ilaru lia bei mere, kena Pauluse ikusu bui le ilepae Sou Misete, ileki sulate meije eleki inatue ete tamata rebe hlaleke loko Yesuse me kota Kolosere.

Pauluse eni sulate ete tamata Kolosearu, ianetesi loko kuru agama rebe esi keri hnaune tinai more. Kurua meru esi beteke be sepo ite suka supu hlamate bei Alla hoko batuke hlaleke loko Yesuse saisa mosa, suke ite tatu loko yelu rebe kbasae lanite kai nusa meije, lupe malekate. Kai suke sunate lulu agama Yahudi esi hukume kai suke ite lulu aturana maketa lekwe. Pauluse iahnau tamata Kolosearu leke esi persaye hnauna nsalala meru yake. Ibeteke lokosi be, sepo ite hlaleke loko Yesuse hoko yele peneka, le batuke Yesuse pine Iono tamata isupu hlamate. Hnaune rebe kuru tinai more esi betecele batuke ekeri ite loko lalane tiae le esi hnaune mere bei Yesuse mo.

Isi

1. Hlamate (1:1-2)

2. Pauluse ikotie trima kasi bei Alla kai ikotie ete tamata Kolosearu (1:3-14)

3. Kristuse Eni kbasare ele lesi bei pusue yelu (1:15-23)

4. Pauluse eni makerike lepae Sou Misete (1:24-2:5)

5. Lepate pentine: Iteki atate suke etiluke be ite hlaleke loko Yesuse (2:6-7)

6. Lene loko hnaune rebe tebikele bei iteki maka hlaleke loko Yesuse yake (2:8-3:4)

7. Hleke iteki atate takwaline, ono atate beluke (3:5-17)

8. Hnaune ete bina kai mokwai rebe ikai pende, ete elake inai kai kwetelararu kai hnaune ete tamata makerike kai tamata rebe ipake tamata makerike (3:18-4:1)

9. Hnaune kena kotie loko Alla kai iteki atate ete tamata Kristene more (4:2-6)

10. Hlamate kai lepate mulini (4:7-18)

Hlamate

1:1-2

1 ¹⁻² Kwali betaya, imi jemate toini me Kolose rebe imi hlaleke titinai kai imi esa kai Kristuse rame! Sulate meije bei au Pauluse, rebe Alla Ibitike au kena Kristuse Yeusue Eni maka ulake lulu Eni sukare, kai iteki kwali Timotiuse. Ami hlaleke be Iteki Alla Amate Iriluke misete ete imi kai Iono imi rue mise.

Kotie loko Alla kai kotie trima kasi

1:3-14

³ Papela ami kotie loko Alla ete imire ami kotie trima kasi bei Alla, iteki Tuhane, Kristuse Yesuse AmaI, ⁴ le ami lene peneka be imi hlaleke loko Kristuse Yesuse kai imi oki pusue Alla Eni tamataru. ⁵ Imi hlaleke kai oki Alla Eni tamataru ele mere le imi tolae imi hidupe loko saisa rebe Alla Iaknekaele ete imi ndete surgare peneka. Mere imi lenele akmena peneka, kena imi lene Sou Misete rebe nkenale, ⁶ rebe lepaele ete imi pende. Sou Misete mere elei rame ete tamata bokala me pusue nusa, kai eliku misete ete tamata bokala peneka. Sakesa kai Sou Misete eliku misete ete imire neka, kena imi lene Alla Iono Misete ete tamatare kai imi noake lokole mise titinai. ⁷ Amiki ebe Epaprare rebe

ami okine, ilepae Sou Misete ete imi peneka. Ile mere Yesuse Eni makerike sakesa kai amire neka, rebe ikerike titinai loko saisa rebe epentine ete imire.⁸ Ile mere lekwe pine ibeteke ete ami be Ro Misete Ikbasa lelemi hoko imi oki lomai.

⁹Bei mere hoko kena ami lenele, ami kotie loko Alla ete imi rame. Ami kotie leke Eni Ro Misete Iono imi nati kai rekwa mise titinai, leke Alla Eni sukare imi rekwa mimise.¹⁰ Ele mere hoko imi hidupe elulu Alla Eni sukare, kai imi ono lalelje ndinake imi rame, leke imi ono misete rame kena sasaisa neka. Kai imi maka rekwa Allare, etapa rame.

¹¹Kai ami kotie leke Alla Eni kbasae elake titinai mere eono imi ktiti titinai, leke imi tahane lalemi kai lalemi kuru kena susate sasaisa neka.¹² Kai leke imi kotie trima kasi bei iteki Amate kena lale ndinate. Le Amate mere pine Ibitike imi kena supu saisa rebe Iaknekaele ete Eni tamataru pende, leke imi supue me Eni otoi maka pleta rebe ehita titinaije.

¹³Itie ite bei ro tiare esi kbasare peneka, kai Ikeri ite loko Eni Nanae rebe IokiNe Eni otoi maka pletare.

¹⁴Eni Nanae mere pine Iseli iteki dosaru peneka, hoko iteki dosaru supu ampune peneka.

Kristuse Eni kbasare lesi bei pusue kbasaru

1:15-23

¹⁵Kristuse seluI saka Alla rebe seluI more, kwetele mena, Ipentine lesi bei pusue yelu rebe Alla Itolaule.¹⁶ Le baueNi pine Alla Itolae pusue yelu, ndete surga kai mei nusa, pusue yelu rebe supu selue kai supu selu mo, kai pusue roa rebe ukbasa kai upletare. Pusue yelu, Kristuse Itolaule leke

isikeNi.¹⁷ Ime akmena peneka, kena sasaisa eme mosa, kai beiNi pine pusue meru me.

¹⁸Ile saka ulu bua, kai Eni jemataru saka Erini nanakwalaIje. Ile Alla Eni Nanae mena, kai Ile, Alla Iono Ikwana suike akmena, leke Ilesi bei pusue yelu.

¹⁹Le Alla Eni sukare pusue rebe ume kenalje, ume kena Eni Nanare lekwe.²⁰ Kai Alla Iteue peneka be baue Eni Nanae mere, Alla Iono pusue rebe mei nusa kai ndete surgare hidupe mise suike kaiNi. Iono mere baue Eni Nanare Eni lalakwe ponikele kena ai tutine eleki Imata kena Iseli ite pusuma.

²¹Akmenare imi lau bei Alla hoko imi ono musu kaiNi, le imi atate kai saisa rebe imi noakele batuke neune.²² Po pamuli meije, bei Eni Nanare Imata saka tamata piasare hoko Alla Iono imi mise suike kaiNi peneka. Leke namake kena Iono imi balaleIje, imi mise titinai le dosa sae mo kai nsalale sasaisa kwale mo.²³ Bei mere hoko suke imi hlaleke ktiti loko Yesuse Kristuse rame, kai suke imi tolai imi hidupe loko Sou Misete bei Alla rebe imi lene pende, imi kele kuru kenae kai hlaleke loko hnaune makete moneka. Sou Misete mere tamata esi lepaele ete tamata bokala me papelake otoi mei nusare peneka, kai au Pauluse maka layani jemate toini meije, auku mak-e-ri-ke, lepae Eni Sou Misete mere.

Pauluse ilayani jemate toini

1:24-2:5

²⁴Kena meije laleku ndina titinai le au supu susate kena ono saisa rebe epentine ete imi. Kai au supu susate, meije au sibae Kristuse Isupu susate ete Eni jemataru. Jemata meru saka Erini nanakwalaIje.[†]²⁵ Alla Iulake au peneka kena ono tamata maka layani jemate

[†]**1:24** Kena tapsirane makete beteke be: Le au supu susate makete lekwe leke au tanggunne susate rebe Kristuse Isupure kena nanakwalakue leke tapa tamata rebe esi hlaleke lokalje.

toini, hoko au lepaе pusue Alla Eni Lepataru ete imi lulu lulake aure.²⁶ Eni Lepate mere bei akmena titinai sa, musuna utune kena utune, anubu kena anubu, Alla Isibake mo, po meije Isibakele ete Eni tamataru peneka.²⁷ Saisa rebe kena akmena saе irekwa mo, rebe emise titinai kai ela titinai ete pusue tamatare, Alla Isuka sibakele ete Eni tamataru. Hoko rebe akmenare saе kuesa irekwa more emeije, “Kristuse Ime kena lalemi, hoko imi supu rue mise kai Alla me otoi rebe esi kbasare saka hitate elake.”

²⁸Kristuse mere pine ami lepaеNi ete papelake tamatare. Ami ahnau kai atetuke pususi pake amiki lale misete rebe bei Tuhane. Ami ono ele mere leke pusue tamata esi supu balale Alla kai esi atate mise titinai le esi esa kai Kristuse.²⁹ Mere pine eono au atula titinai lokole leke au supue. Au atula kena pusue auku ktiline rebe Kristuse Irilukele, kai Eni kbasare ekbasae pusue lalekue.

2 Au sukare imi rekwa be au atula ktili titinai ete imi, kai ete sie rebe esi me Laodikiare kai pusue rebe esi rena au mosare.² Au ono pusue meru leke lalemi kai lalesi kuru, kai imi pusumi oki lomai hoko imi lupu kena esa. Ele mere hoko imi pusumi blake be imi nati kai rekwa Kristuse titinai rebe akmenare Alla IsibakeNi mosare.³ Batuke baue Kristuse pine Iono ite rekwa pusue saisa rebe Alla Isuka onore, lalane makete saе mo.⁴ Au beteke meije leke imi keta bei tamata maka lemake rebe eni lepate mise titinaije.⁵ Le masike au lau bei imi, po auru nete loko imi rame. Kai laleku ndina titinai le au rekwa be imi lalemi esa kena hlaleke titinai loko Kristuse.

Hidupe lulu maka hlaleke

2:6-7

⁶Kwali betaya, imi naku peneka be Kristuse Yesuse iteki Tuhane, hoko suke imi hidupe lulu Eni sukare.⁷ Kai imi kele kuru leke imi esa kaiNi rame, kai imi hidupe lulu Eni lepate rame. Suke imi hlaleke lokoIje etapa ktili rame, lulu rebe atetukele ete imi pende, kai suke imi kotie trima kasi beiNi titinai.

Hnaune rebe elulu Yesuse Eni hnaune more, lulu yake

2:8-19

⁸Suke imi keta bei tamata rebe esi suka lemake imi kena hnauna rebe esi guna sasaisa more. Hnauna meru bei Kristuse mo po tamata esi noake kai bei roa rebe ukbasa mei nusare.⁹ Le kena Kristuse Iono tamatare, pusue rebe ume kena Allare ume kena Kristuse lekwe.¹⁰ Imi hidupe mise titinai peneka le imi esa kai Kristuse pe. Kristuse, elake bei pusue rebe ukbasa kai rebe upletare.

¹¹Imi esa kai Kristuse peneka hoko mere sakesa kai imi supu sunate peneka. Sunate rebe tamata iono mo, po sunate rebe Kristuse Ionoe, rebe etie imi bei atate tiaе rebe akmenare ekbasae imire.¹² Le kena imi supu baptise, mere saka imi mata kai hnouke imi sakesa kai Kristuse. Kai mere lekwe saka imi kwana suike bei matale sakesa kai Kristuse Ikwana suike, le imi persaye be Alla Eni kbasare eono Kristuse Ikwana suike bei matale.

¹³Akmenare, imire saka tamata matale neka le imi ono dosa rame, kai imi supu sunate mosa. Po pamuli meije Alla Iono imi, saka imi kwana suike sakesa kai Kristuse Ikwana suike. Kai Alla Iampune iteki dosaru pusulu

³2:8 Kena tapsirane makete beteke be: esi atetuke imi leke imi lulu atate kai peraturane rebe batute elepa loko nusa meije.

peneka. ¹⁴Kai iteki dosa kena hukume rebe Musa ilekire, rebe lekie kena sulate daftare rebe etutuke ite ktilire, Alla Ituli kai moneka. Ituli kai more baue Kristuse Eni matale kena ai tutine. ¹⁵Kena ai tutini rebe Kristuse Imata kenare, Alla Inabu pusue roa rebe upleta kai ukbasa mei nusare. Kai saka roa meru usupu lo eleki ukeu tutumulie Kristuse, leke tamata bokala mei nusare esi rekwa be Alla Iono roa rebe upleta kai ukbasa mei nusare utetu peneka.

¹⁶Bei mere hoko, imi lene loko tamata esi leuke sala ete imire yake. Esi leuke sala ete imi loko peratunane kena lake saisa rebe kanele pise kinure, pise petua kena kotie loko Alla pela musune, pise petua kena kotie loko Alla pela bulane beluke, pise petu plei pela mikure. ¹⁷Pusue peraturana kai atata meru batuke molupe saisa rebe namake eonore esi ninuije. Saisa rebe namake eonore, mere Kristuse. Imei peneka. ¹⁸Imi sebeie tamata rebe esi ono lele-make saka siere tamata rebe mpe lebu bei tamata makete, rebe esi tatu loko malekataru esi lemaka imi yake. Esi suka lemaka loko imi leke hadia rebe suke imi supure, imi supu yake. Sie meru esi kwakwaesi le esi maka noake bei nusa meije eleyo esi maka noake mere esi guna sae mo. Kai esi isike saisa rebe esi selulu kena kmanire, ¹⁹eti masike Kristuse Iono elake po esi lene lokoI mon-eka. Kristuse Iono elake hoko Alla Eni tamataru pususi esa kai Kristuse titinai, kai esi maka hlaleke etapa ktili rame lulu Alla Eni sukare.

**Mata kai kwana suike
sakesa kai Kristuse**

2:20-3:4

²⁰⁻²¹Kena Kristuse Imatare, imi lekwe molupe imi mata sakesa kaiNi peneka,

kai imi supu tie bei nusa meije esi aturane peneka.[¶] Hoko hnauna rebe ubeteke be, “Kerike meije yake, kane meije yake, nanakwalami kena meije yake,” pusue meru imi lulu yanoma. ²²Pusue meru batuke peraturane kena yelu rebe pakele eleki esi guna sa-saisa moneka. Mere batuke peraturane kai hnauna rebe tamata ionoe. ²³Tinai, peraturane ele mere selure saka misete titinai, le eono tamata esi tatu loko malekataru kai esi onosi saka esi mpe lebu bei tamata makete, kai ruasi ono nanakwalaisu kera. Po peraturana meru upakuna kena lake tamata bei atate neune rebe isuka onore mo.

3 Kwali betaya, pamuli meije molupe Alla Iono imi kwana suike bei matale sakesa kai Kristuse peneka, hoko imi supu hidupe beluke peneka, hoko suke imi lalemi loko saisa rebe Alla Iaknekae ete imi ndete surga, ndete otoi rebe Kristuse Ipleta sakesa kai Allare. ²Imi noake loko yelu rebe undete surgare neka, noake loko yelu rebe umei nusare yake. ³Le kena Kristuse Imatare, saka imi mata sakesa kaiNi peneka, kai imi supu hidupe beluke le imi esa kai Kristuse rebe Irue kai Allare. Imi hidupe beluke mere tamata sae iselu mosa. ⁴Sepo Kristuse rebe Iono imi supu hidupe beluke mere Iluake suike mei nusa, hoko kena mere lekwe imi me kaiNi kena Iaseluke Eni kbasa elake rebe ehita titinaije.

Hidupe takwaline kai hidupe beluke

3:5-17

⁵Bei mere hoko imi hleke bei lalemi loko yelu tiafe rebe elulu tamata eni sifate, molupe ono ntasite, lale loko maka ono ntasite rebe suke ono more, lale tiafe kena ono ntasite, kai lale loko taneia boka, le lale loko tanei bokare sakesa kai tatu loko tuhane tinai mo.

[¶]2:20-21 Tapsirane makete beteke be: imi supu tie bei roa rebe ukbasa nusa meije.

⁶Yelu meru pine eono Alla Inasuke tamata rebe esi lulu Eni pletare more.⁸
⁷Imi hidupe kena akmenare imi ono ele meru lekwe. ⁸Po pamuli meije suke imi hleke bei pusue neunaru: ono lomai yake, nasuke lomai yake, lale tiake lomai yake, tasie lomai yake kai lepae lepate tia rebe suke lepae more ete lomai yake. ⁹Imi lemaka lomai yake, le imi hidupe kai atate tia akmenare imi hleke peneka, ¹⁰kai meije imi supu hidupe beluke peneka, rebe Alla Iono etapa belu rame leke imi rekwa Alla mise titinai, eti imi atate mise saka Eni atate. ¹¹Alla Iono imi hidupe beluke mere peneka hoko imi maka noake be tamata andere tebikeni bei tamata andere sirike pusulu peneka. Tamata Yahudi more tebikesi bei tamata Yahudiaru moneka, tamata rebe esi sunate more tebikesi bei tamata rebe esi sunate moneka, tamata makerika rebe esi kbase sae more tebikesi bei tamata makerika more moneka. Masike tamata bei otoi makete pise tamata rebe esi rue me aiela uweije sakesa neka. Le tamata maka hlaleke loko Tuhane esi noake Kristuse Ipentine lesi bei sasaisa neka, kai pususi esa kaiNi.

¹²Kwali betaya, imire Alla Eni tamata. Alla Ioki imi titinai kai Ililake imi kena hlaleke lokoI. Bei mere hoko suke imi tapa lomai, lalemi mise ete tamata makete, kwakwae imi mo, imi mau loko tamata makete kai kena supu susate, tahane lalemi neka. ¹³Sepo lalemi tiake lomai hoko suke imi tahane lalemi kai imi ampune lomai. Tuhane Iampune imi peneka, hoko suke imi ampune lomai lekwe. ¹⁴Kai rebe pentine lesire: suke kwali betaya imi oki lomai, le sepo imi oki lomai hoko mere elupuke imi kena esa titinai. ¹⁵Kristuse pine Iono imi lalemi mise kai lomai. Hoko suke imi

lalemi mise kai lomai, le Alla Ikoti imire kena imi esa saka nanakwala esa. Kai suke imi kotie trima kasi bei Alla. ¹⁶Kristuse Eni hnaunaru suke imi nete loko rame, leke imi atetuke lomai kai ahnau lomai mimise kena imi maka rekware. Suke imi menanie lagu Masmuraru, kai lagu kena isike Alla kai lagu rohanian rebe Ro Misete Iono imi menaniele. Kena menanire lalemi kotie trima kasi bei Alla. ¹⁷Kai sasaisa neka rebe imi lepaele pise onore, lepae pise onoe kena Tuhane Yesuse Eni nane, kai kotie trima kasi bei Alla Amate baue Tuhane Yesuse.

Rue mise kai lomai saka tamata rebe hidupe beluke

3:18-4:1

¹⁸Binaya rebe imi kai pendu, suke imi lene loko imi mokwaiaru, le imi hlaleke loko Tuhane peneka hoko suke imi ono ele mere.

¹⁹Mokwaia rebe imi kai pendu, suke imi oki imi binaru, onosi kena ktiline yake.

²⁰Kwetela imi, suke imi lene loko imi elake inaiju kena sasaisa neka, le mere eono Tuhane lalaje ndina.

²¹Imi amataru, imi ono imi anaru lalesi kera yake, leke esi susa yake.

²²Imi tamata makerike ete tamata makete, suke imi lene loko tamata rebe imi kerike etesi mei nusa meije kena sasaisa neka. Imi lene lokoise batuke kena esi selu imire yake, kai batuke imi suka kena supu isike yake, po imi lene lokosi titinai kena lale misete saka imi lene loko Tuhane. ²³Sasaisa neka rebe imi onore, suke imi onoe titinai kena lale misete, saka imi onoe ete Tuhane po ete tamata mo. ²⁴Imi nete, namake imi supu misete bei Tuhane kena seli saisa rebe imi onore. Tatike saisa rebe Tuhane

⁸3:6 Lepate matai “tamata rebe esi lulu Eni pletaru more”, kena bukua akmenaru rebe leki Alla Eni lepataru kenaule lepate matai mere sae mo.

Iaknekae ete Eni tamataru, Iriluke ete imi. Le tamata rebe imi kerike eteije, esi tinaije mere Kristuse ruaI, rebe imi kerike eteI titinai kena lale misete. ²⁵Kai sire pine iono neune, isupu hukum lele, le Tuhane Ihbeike tamata mo.

4 Imia rebe pake tamata makerike, suke imi ono loko imi tamata makerikaru kena misete kai nkenale le imire tamata makerike ete Tuhane ndete surga.

Hnaune kena kotie loko Alla rame

4:2-6

²Kwali betaya, suke imi kotie loko Alla rame. Kai kotie trima kasi bei Alla.

³Kotie loko Alla ete ami lekwe, leke Itiluke lalane kena lepae Eni hnaunaru, leke ami lepae Kristuse rebe akmenare sae irekwaI mosare. Le bei ami lepae Alla Eni hnaunaru hoko meije esi kusue au kena bui. ⁴Hoko kotie ete au leke au supu lepae Alla Eni lepate titinai lulu Eni sukare leke tamata esi natie.

⁵Imi hubungane kai tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse more, suke imi hidupe mimise kai pake kesempatane mere kena aseluke tamata maka hlaleke loko Kristuse eni atate. ⁶Suke imi lepate eono lalesi ndina kai erana lalesi. Kai kena tamata esi tneu imire suke imi ralake tekwas.

Lepate mulini

4:7-18

⁷Kwali betaya, saisa rebe eono kena aure namake iteki kwali Tikikuse rebe ite okine, ibeteke ete imi. Ile Tuhane Eni makerike rebe ikerike mise titinai, amiki ebe rebe ikerike sakesa kai ami. ⁸Au ulakeni loko imi leke imi rekwa be kena meije ami elia, kai leke iono lalemi ktili. ⁹Au ulake ikeu sakesa kai iteki kwali Onesimuse rebe ihlaleke sakesa kai ite. Ile, bei kota esa kai imire neka, kai ik-

erike mise titinai kai ite okini. Namake luasi beteke pusue yelu rebe uono ete meije ete imi.

¹⁰Aristarkuse rebe imei bui lalei sakesa kai aure ibeteke hlamate ete imi. Kai Barnabase kwalini Markuse ibeteke hlamate ete imire neka. (Imi supu lepate kena Markuse peneka, hoko au kotie bei imi leke sepo iluake loko imi, imi trimai kena misete.) ¹¹Kai Yesuse rebe eni nane saere Yustuse ibeteke hlamate ete imi lekwe. Bei tamata Yahudia rebe esi hlaleke loko Tuhane Yesuse pende, batuke sie telua meiju pine esi kerike sakesa kai au kena Alla Eni makerike. Esi tapa au hoko laleku ndina.

¹²Epaprasede ibeteke hlamate ete imi ne. Ile bei kota esa kai imire neka, ile Kristuse Yesuse Eni tamata makerike rebe ikotie loko Alla ete imi rame, leke imi hlaleke ktili kai imi rekwa. Leke imi ono lulu Alla Eni sukare titinai. ¹³Au ruaku selui kerike peneka, ikerike ktili ete imi kai ete tamata rebe esi ndi Laodikia kai Hierapolise. ¹⁴Loktele Lukase rebe ite sukaije kai Demase luasi beteke hlamate ete imi lekwe.

¹⁵Imi beteke amiki hlamate ete tamata rebe esi hlaleke loko Kristuse ndi Laodikiare. Kai ete Nimfa kai jemate toini rebe esi ibada me eni lumare. ¹⁶Kena baise sulate meije ete imi peneka, atula leke baisele ete jemate toini ndi Laodikiare lekwe. Kai sulate rebe ete jemate toini ndi Laodikiare suke imi baise lekwe. ¹⁷Kai beteke kena Arkipuse be makerike rebe Tuhane Iulakeni kena ikerikele, suke ikerikele eti epela kena misete. ¹⁸Hlamate bei au Pauluse. Hlamate meije au lekie kena auruku balakue.

Nete, auru mei bui lalei sa! Tuhane Iriluke misete ete imi.

Hlamate bei ami, Pauluse

Pauluse eni Sulate Nomore Esa ete Jemate Toini me Kota Tesalonika

Lepate Menai

Meije Pauluse eni sulate memenai ete jemate toini me kota Tesalonikare.

Kota Tesalonikare, otoi Makedoniare Propinsi bei Kerajane Roma. Pauluse ieleke jemate toini me kota Tesalonikare, kena iheti bei kota Pilipire. Po takwali mo, tamata Yahudia rebe esi suka Pauluse more esi suka ilepae hnauna kena Kristuse ete tamata Yahudi more mo. Hoko Pauluse ikeu bei kota Tesalonika lopai kota Berea. Eleki kena iluake mpai kota Korintuse, iulake Timotiuse ikeu lolete kota Tesalonika kena iselu jemate Tesalonika. Eleki ileu, ibeteke jemate toini esi hidupe ete Pauluse. Kena Pauluse ilene Timotiuse ibeteke mere, eleki ileki sulate meije, rebe kotiele Pauluse eni sulate memenai ete jemate toini Tesalonika. Hoko Pauluse eni sulate meije iahnau jemate toini me kota Tesalonika leke esi maka hlaleke etapa ktili kai masike esi supu susate po tahane neka.

Pauluse ikotie trima kasi ete Alla le isupu sou kena esi hlaleke kai esi li loko lomaije. Ianetesi loko eni atate kena irue kaisi sare.

Eleki iralake jemate toini esi tneu loko saisa eono kena sie rebe esi mata peneka kena Tuhane Yesuse Iluake suike mosare. Sie meru supu rue kaiNi sa pibe moneka? Kai Tuhane Yesuse Iluake petu ila? Pauluse iahnau leke esi kerike loko esi makerike mimise rame kai esi hlaleke rame be Kristuse Iluake suike tinai.

Isi

1. Hlamate (1:1)

2. Alena loko Pauluse kai tamata Tesalonikare (1:2-3:13)

a. Pauluse ikotie trima kasi ete Alla le tamata Tesalonikaru kai iisike esi atate (1:1-10)

b. Pauluse ilepa le ruai, ilepa loko akmena eni makerike me Tesalonikare kai ianetesi be eni atate mise etesi (2:1-12)

c. Ibeteke be inetesi titinai kai lelei kena keu lokosi (2:13-3:13)

3. Pauluse iahnau kai atetuke tamata Tesalonikaru (4:1-5:24)

a. Iahnau leke esi atate mise saka maka lulu Tuhane Yesuse esi atate (4:1-12)

b. Iatetukesi loko saisa rebe eono kena petu Tuhane Yesuse iluake suike (4:13-5:11)

c. Iahnau leke esi hidupe mise kai sie maketa rebe maka hlaleke sakesare (5:12-22)

4. Hlamate mulini (5:23-28)

Hlamate

1:1

1 Kwali betaya imi.

Au Pauluse, au leki sulate meije ete imi jemate toini me kota Tesalonika. Imire Alla Amate kai Tuhane Yesuse Kristuse Eni tamata. Au, Siliwanuse kai Timotiuse ami kotie loko Alla be, “Ama, Aono misete elake ete jemate toini me kota Tesalonika kai lalesi ndene noma.”

**Jemate toini Tesalonikaru esi atate
kai esi hlaleke loko Allare mise titinai**

1:2-10

² Ami kotie trima kasi rame loko Alla le imi pusumi hlaleke lokoI rame. Kai kena ami kotie loko Allare ami sulapi imi nane rame. ³ Ami kotie trima kasi rame loko Alla le kena ami kotie loko Alla Amate ami nete imi kerike rame loko imi makerike elia le imi hlaleke loko Alla. Kai ami nete imi kerike mise leke tapa tamatare elia le imi okisi. Kai ami nete

imi tahane lale masike tamata esi ono susate eti esi teta imi le imi hlaleke titinai be iteki Tuhane Yesuse Kristuse Iluake kena hlamate imi. ⁴Kai kwali betaya imi rebe Alla lokimi, ami rekwa be Alla Ibitike imi kena Eni tamata rebe hlaleke lokoI.

⁵Le kena ami lepae Sou Misete bei Alla ete imire, batuke esiri bei ami biruma mo po ami lepa ktili le Ro Misete Iriluke ktiline ete ami. Kai Iono ami rekwa be Ikerike titinai ete imi baue Sou Misete bei Allare. Imi rekwa ami layani ktili kena ami rue sakesa kai imi leke ami tapa imire elia. ⁶Imi lulu amiki atate kai Tuhane Eni atate peneka kena tamata esi ono susate ete ami eti esi teta amire. Mere, masike imi supu susate boka titinai eti esi teta imi le imi hlaleke loko Sou Misete bei Alla kena Yesuse Kristuse hoko lalemi ndina sa, le Alla Eni Rore Iono lalemi ndina. ⁷Hoko imi ono conto misete ete pusue tamata rebe esi hlaleke loko Alla me otoi Makedonia kai otoi Akayare. ⁸Pusue tamata me otoi Makedonia kai Akaya esi selu kai lene be imi atate elia kai imi beteke elia kena Sou Misete bei Alla kena Yesuse peneka. Kai batuke tamata me otoi Makedonia kai Akaya mo po tamata rebe esi rue me pusue otoi maketaru lekwe esi lene imi hlaleke loko Allare mise. Hoko mahake ami keu kena lepae moneka. ⁹Le pusue tamata meru esi alenake imi li loko ami mise kuate elia kena akmena ami luake loko imire. Kai esi alenake loko imi hleke bei hlaleke loko tuhane tinai more eleki imi hlaleke loko Alla rebe Inkenare kai Ikwana kena imi luluI. ¹⁰Kai esi alenake imi hlaleke kai namake Alla Eni Nanare Iluake suike bei ndete surgare. Nanae mere Yesuse rebe Alla Iono Ikwana suike. Yesuse mere lekwe rebe tatike pine Iono hlamate ite kena Alla Inasu, Ihukume tamata rebe ono dosare.

Saisa rebe Pauluse ikerikele me kota Tesalonikare

2:1-16

2 Kwali betaya imi, imi ruami rekwa be ami luake loko imire kai rue kai imire leke ami lepae Sou Misete ete imire supu hasile. ²Imi rekwa be kena ami luake loko imi me kota Tesalonika mosare, ami lepae Sou Misete bei Allare mpai kota Pilipi. Mpai kota Pilipire ami supu teta kai esi lepa tiaf ete ami. Tamata bokala esi lake ami lepae Sou Misete. Masike ele mere po me kota Tesalonikare iteki Allare Iono ami rilama mo kena lepae Sou Misete bei Alla ete imi. ³Kena ami beteke hnauna ete imire, ami beteke saisa rebe tinai more mo, saisa rebe lalema ntoli more mo, kena ono tiaf ete imi mo, kai lemake loko imi mo. ⁴Eleyo, le Alla Iuji ami lalema kai Ipersaye ami kena ami lepae Sou Misete bei Allare hoko ami beteke hnaune saka ami lepae batuke saisa rebe tamata esi suka lenele mo po ami lepae saisa rebe Alla Isukare.

⁵Imi ruami rekwa be ami lepa ete imire kena ono lalemi ndina mo pise ami lemake imi kena supu sasaisa bei imi mo. Alla ruaI rekwa ami lalemaru titinai. ⁶Kai ami ono sasaisare kena ami suka supu isike bei imi pise tamata makete mo. Masike amire Kristuse Eni maka ulake hoko ami kotie imi isike amire yeI po ami suka supu isike mo. ⁷Po ami mau ete imi kena ami rue sakesa kai imire lupe inate iraka eni nanaru. ⁸Le Ami nete loko imire, lalema ndina titinai eti batuke ami lepae Sou Misete bei Alla ete imi mo po ami ono sasaisa neka kena ami tapa imi. Le ami oki imi titinai. ⁹Kwali betaya imi. Erimi nete ami kerike ktili titinai sare elia leke ami supu manane ete ami ruamare. Ami kerike pita kpetu leke imi li loko ami yake kena ami lepae

Sou Misete bei Alla kena Yesuse mere rame ete imi.

¹⁰Imia rebe hlaleke loko Allare, imi ruami rekwa kai Alla ruaI lekwe Irekwa ami ono dosa sasaisa ete imi mo, ami hidupe tinai ete imi kai sae ibeteke be ami ono sala ete imi mo. ¹¹Imi rekwa be ami tapa imi pusumi lupe amate itapa eni nanaru. ¹²Ami ahnau imi, ami aktili imi lalemi kai ami beteke ktili ete imi be suke imi hidupe lulu Alla Eni pleta rebe Eni tamataru suke esi onore leke Alla laleIje ndina. Le kena Alla Ipleta ite tamatare, Ikoti imi kena rue kaiNi kai selu Eni hitate elake.

¹³Kai makete lekwe rebe eono ami kotie trima kasi ete Alla rame le ami lepae Alla Eni lepataru ete imire, imi lene lokolu. Imi noake be mere lepata bei tamata mo po mere lepata bei Alla titinai. Alla Ipake lepata meru leke uono imi atate mise. Imire rebe hlaleke lokoIje. ¹⁴Kwali betaya imi. Susate rebe imi blakele mere, jemata toini mpai otoi Yudea rebe Kristuse Yesuse Ibitikese pende esi blakele neka. Imi supu susate bei imi tamataru ruami lulu loko conto jemata toini mpai otoi Yudea akmenare neka, esi supu susate bei tamata Yahudi-aru lekwe. ¹⁵Tamata Yahudia meru rebe akmena esi bunu nabi-aru, eleki pamuli meije esi bunu iteki Tuhane Yesuse kai meije esi ono susate ete ami. Alla Ionosi titinai. Esi rare kai pusue tamata. ¹⁶Esi lake ami leke ami lepae Sou Misete rebe eono tamata esi supu hlamate ete tamata makete rebe tamata Yahudi more yake. Esi lake ami ele mere esi tapa esi dosaru rame lesi bei batase rebe Alla Itahane laleI etesi peneka. Hoko pamuli meije mahake Alla Ihukumesi.

**Pauluse lalei kena ikeu loko
jemate toini Tesalonikaru suike**

2:17-3:13

¹⁷Kwali betaya imi, ami keu bei imi takwali mo po ami nete loko imi rame. Ami nete loko imi titinai peneka kai ami lalema titinai kena luake selu imi suike. ¹⁸Ami lalema kena luake loko imi suike peneka. Au Pauluse, au atula rebai ilaru peneka po ro tiaru esi elake eono ami supu keu loko imi mo, epele lalane bei ami. ¹⁹Laleku kena selu imi le imi pine ami hlalekemi kai imi ono ami lalema ndina. Le tatike pine Tuhane Yesuse Iluake, kai kena ite luake lokoIje, imi pine ono ami lalema ndina kai lalema ela. ²⁰Titinai, ami lalema ela kai lalema ndina titinai le imi.

3 Amiki lalema kena luake loko imire, ami tahane ruae moneka. Hoko ami teu lepate kena au, Pauluse, rue ruaku mei kota Atena neka, ²yo ami ulake kwali Timotiuse rebe ikerike ete Alla sakesa kai amire kena lepae Sou Misete kena Kristuse, ilome lokomi. Ami ulakeni lome leke iakbere imi lalemi kai itapa imi leke imi hlaleke loko Kristuse tapa ktili. ³Timotiuse itapa imi leke kena imi supu susate imi hlaleke loko Alla sa. Imi rekwa be Alla Isukare ami supu susate le ami hlaleke lokoI. ⁴Kena ami sakesa kai imire, ami beteke rame ete imi peneka be tatike pine ite supu susate bei tamata makete. Kai imi rekwa be susata meru ite supulu peneka. ⁵Au ulake Timotiuse ikeu lome loko imi le au tahane rua kaplaleku le imire moneka. Ikeu loko imi leke au rekwa be imi hlaleke loko Kristuse ktili sa pibe mo. Le au kaplaleku tinake ro tiaru esi elake ete-heke imi eleki imi hlaleke saisa rebe ami betekele ete imire moneka. Hoko saisa rebe ami kerikele esupu hasile sasaisa mo.

⁶Meije Timotiuse ileu loko ami peneka kai ialenake sou misete be imi hlaleke ktili loko Kristuse elia kai li loko lomaije elia. Kai ialenake be kena imi nete loko amire, imi lalemi ndina titinai. Kai lalemi kena tetue ami lekwe lupe ami lalema kena tetue imire neka. ⁷Hoko kwali betaya imi, masike ami supu susate kai supu kerare, po ami lalemaru ndina le ami lene Timotiuse ibeteke sou bei imire. Le imi hlaleke ktilire eono ami lalemaru ela. ⁸Sou mere eono ami blake ktili suike, mahabe imi hlaleke loko Tuhane rame. ⁹Ami kotie trima kasi boka titinai ete Alla le lalemaru ndina titinai le imi. ¹⁰Pita kpetu ami kotie ktili loko Alla rame leke ite tetue lomai suike. Eleki ami tapa imi kena atetuke saisa rebe imi rekwa mosare kena hlaleke loko Alla.

¹¹Ami kotie loko Iteki Alla Amate kai iteki Tuhane Yesuse be, “Ama kai Tuhane, Abuka lalane ete ami kena luake lokosi me kota Tesalonika noma. ¹²Onosi li loko lomai rame kai esi li loko pusue tamatare tapa ktili rame lupe ami li lokoise neka. ¹³Aakbere lalesi noma, leke Tuhane Yesuse Aluake suike sakesa kai Amu tamataru, kena mere sae ibeteke mo be esi ono sala kai esi mise le dosa sae mo me Ale Alla Amate oaMu.”

Atate rebe eono Alla lalelJe ndina

4:1-12

4 Eleki kwali betaya imi, imi atetuke bei ami peneka be imi hidupe kai lomaije elia, leke Alla lalelJe ndina. Ami rekwa be imi hidupe lulu mere peneka. Po meije hnauna ilaru me rebe ami beteke mosa. Tuhane Yesuse Iriluke kbasae ete ami kena ami uma imi leke imi hidupe kai lomaije mise lesi lekwe.

²Le imi rekwa saisa rebe ami pletae imi kena onore, mere iteki Tuhane Yesuse Ibeteke ete ami. ³Yelu rebe Alla Isukare elere: Imi hidupe mise titinai le

dosa sae mo. Hidupe mise titinai le dosa sae mo mere be imi ono ntasite yake. ⁴Po imi mokwaiaru suke imi ono loko imi binaru kena cara mise titinai le dosa sae mo kai kena cara holmate imi binaru leke Alla kai tamata laleisu ndina. ⁵Imi ono lulu lale tiae loko imi binaru yake, lupe tamata rebe esi rekwa Alla more esi onore. ⁶Imi ono sala ete kwali betaya imi jemate toini rebe esi hlaleke loko Kristuse yake pise lemakesi yake. Le akmenare ami pletae imi ktili peneka leke lalemi lokolu. Iteki Tuhane Ihukume pusue tamata rebe esi ono sala ele mere. ⁷Alla Ikoti ite hlaleke lokoIje kena ite ono ntasite mo po kena ite hidupe mise titinai le ono dosa sae mo.

⁸Hoko sire rebe isuka lulu hnaune meije more, batuke isuka tamata mo po isuka Alla mo lekwe rebe Iriluke Eni Ro Misete ete imire.

⁹Tamata rebe esi hlaleke sakesa kai imire, imi li lokosi eliare, ami lekie ete imi moneka. Alla ruaI Iatetuke imi kena li loko lomaije peneka. ¹⁰Mere tinai imi ono peneka, kena imi li loko kwali betaya imi jemate toini sakesa kai imi ruami me otoi Makedoniare. Po ami ahnau imi leke imi li lokosi mise lesi lekwe.

¹¹Imi keu keholi kena lepa ktili kai lomai yake, po kerike ktili loko ruami makerike mimise. Imi kerike kena supu manane ete imi ruami lupe akmena ami rue kai imire, ami pletae imi kerike. ¹²Imi hidupe mise kai ktili leke imi susae manane pise sasaisa mo kai leke tamata rebe esi hlaleke loko Kristuse more esi beteke be, “Tamata rebe esi hlaleke loko Kristuse, tamata misete.”

Iteki Tuhane Iluake suike

4:13-5:11

¹³Kwali betaya imi, saisa eono kena tamata rebe esi hlaleke loko Kristuse esi matare, ami suka titinai kena imi rekwa mimise leke imi susa lupe tamata makete

rebe esi hlaleke loko Alla mo kai esi hlaleke loko supu rue sakesa kaiNi more yake. ¹⁴Le ite hlaleke be Yesuse Imata kai Ikwana suike peneka. Yesuse Imata kai Ikwana suike eono ite hlaleke titinai be, tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi matare, Alla Iono esi kwana suike leke esi rue kai Yesuse.

¹⁵⁻¹⁷Tuhane Yesuse Iluake suike elere. Kena Tuhane Yesuse ruaI rulu bei ndete surgare, Ipleta kena kbsa elake. Kena mere lekwe malekate esi elake lepa kena nai elake kai hbue Alla Eni trompete, kai tamata rebe esi hlaleke loko Kristuse rebe esi mata pende esi kwana akmena. Eleki ite rebe mata mosare, supu bitike sakesa kaisi kena moputi kena tetue iteki Tuhane ndete udara. Eleki ite rue kaiNi eti pela. Hoko Ite rebe kwana sare, sae isupu bitike akmena mo bei tamata rebe esi matare pende. Saisa rebe ami betekele meije lulu iteki Tuhane Eni lepate. ¹⁸Imi umauke lomai kena lepate rebe au betekele meije leke lalemi ndina.

5 Kwali betaya imi, petu kena iteki Tuhane Iluake suike ami lekie ete imi moneka. ²Le imi ruami rekwa titinai peneka be iteki Tuhane Eni petu kena Iluake sae irekwa mo lupe ndeane iluake kena kpeture sae irekwai akmena mo. ³Tamata esi beteke be, “Nusa meije lisa sae mo kai susa sasaisa mo.” Eleki kena petu mere pususi supu susate sosoli, esi supu naiya moneka. Petu susate eluake sosoli lupe binaru esi blake kera kena esi ruele kwetele. ⁴Po kwali betaya imi, imi hidupe lupe tamata rebe ono dosare mo kai rebe esi lulu iteki Tuhane Eni pletare more mo. Hoko petu mere eluake ete imire lupe tamata ndeane iluake mo, rebe eono luma upuije hkutukeine. ⁵Kwali betaya, pusue imire tamata rebe lulu Alla Eni pleta. Imi kerike loko saisa rebe Alla Isukare. Ite hidupe lulu tamata rebe esi ono tiae kena kpeture mo. ⁶Hoko mai ite lupe tamata rebe rekwa

sasaisa eono more yake, lupe tamata rebe esi hlaleke loko Kristuse more esi rekwa more yake. Yo ite raka ruama rame kai ite tahane lale. ⁷Ite tahane lale rame le kena kpeture tamata esi ntulu kai esi nseli. ⁸Po itere tamata rebe lulu Alla Eni pletare, hoko suke ite tahane lale. Suke ite raka ruama baue hlaleke loko iteki Tuhane rame kai ite li loko tamata makete, mere lupe solaluaru esi lapune pesi kena epele lutike esi lereisu leke lakwai yake. Kai ite hlaleke rame be Alla Ihlamate ite, lupe solaru esi topi wajare epele lutike uluisu. ⁹Alla Ibitike ite kena Ihukume ite mo po Iono ite supu hlamate bei iteki Tuhane, Yesuse Kristuse.

¹⁰Kristuse Imata ete ite leke kena Iluake suike, ite eri rue sa pise ite mata peneka, ite hidupe kaiNi. ¹¹Hoko imi ahnau lomai kai akbere lale lomai. Imi tapa lomai leke imi hlaleke lokoI ktili lesi. Meije imi ono peneka.

Hnauna pamuli

5:12-22

¹²Kwali betaya imi, ami kotie bei imi leke sie rebe Alla Ibitikesi kai Iriluke kbsa kena esi ahnau imi kai lepae sou misete bei Allare, imi holmatesi. Esi kerike boka ete imi. ¹³Holmatesi mimise kai li lokosi mimise le esi tapa imi. Rue kai lomaije ono lomai yake.

¹⁴Kwali betaya imi, ami kotie be imi ahnau kwalimi kai betami lekwe. Leke tamata rebe esi suka kerike more imi lakesi mamau leke esi nkwakwa kena esi makerike. Ahnau tamata rebe rilaise leke rilasi moneka. Tapa tamata rebe lalesi ktili more. Tahane lale ete pusue tamata. ¹⁵Raka mimise leke sae iono neune ete imire leliele kena ono neune yake, po imi ono misete ete lomai rame kai ete pusue tamata.

¹⁶Lale ndina rame. ¹⁷Kai kotie loko Alla rame. ¹⁸Imi supu sasaisa neka imi

kotie trima kasi ete Alla. Le Alla Isuka imi rebe Kristuse Yesuse Eni tamatare.

¹⁹Sebeie Ro Misete Ikbasae imi. ²⁰Mere, lepata rebe tamata esi naku be Ro Misete Iulake esi betekele, imi malisi lele yake kai beteke be mere pakuna mo yake. ²¹Imi noake mimise be lepata meru lulu Alla Eni hnaunaru pibe mo, kai lene loko rebe misete. ²²Kai neune sasaisa neka imi ono yake.

Hlamate mulini

5:23-28

²³Ami kotie loko Alla rebe Iono iteki lalema ndenere be, “Amate, Aonosi leke esi mise titinai le dosa sae mo. Kai Arakasi mimise, raka esi roro kai esi nase kai nanakwalasi, leke amiki Tuhane, Yesuse Kristuse Iluake sae ibeteke be esi

ono sala mo.” ²⁴Alla Ibitike imi leke Iono imi mise titinai le dosa sae mo. Kai lalele kena Iono sasaisare Iono tinai. Hoko au rekware Iono rebe au beteke meije.

²⁵Kwali betaya imi, kotie loko Alla ete ami lekwe.

²⁶Imi beteke auku hlamate bei laleku titinai ete pusue imi jemate toini kena imi lupuke lomaije.

²⁷Tuhane Iriluke kbasae ete au kena pletae imi leke baise sulate meije ete imi pusumi rebe imi hlaleke sakesare.

²⁸Ami kotie loko iteki Tuhane Yesuse Kristuse ete imi pusumi be, “Tuhane, Aono misete elake ete pususi noma.”

Hlamate, Pauluse

Pauluse eni Sulate Nomore Lua ete Jemate Toini me Kota Tesalonika

Lepate Menai

Meije Pauluse eni sulate nomore lua ete jemate toini me kota Tesalonikare.

Jemate toini me kota Tesalonikare hkutukesi kai kaplalesi le esi nati mise mosi be Kristuse iluake suike lomei nusare petu ila kai elia. Ele mere hoko Pauluse inatue sulate memenaije etesi. Po esi noake boka sa hoko inatue sulate suike eteise meije.

Leini esi beteke be Kristuse iluake suike peneka. Pauluse iombe esi beteke mere tinai mo. Le kena Tuhane iluake suike lomei nusa mosare neune mei nusare tapa ktili tinaije neka. Neune mere ile sae ikbasaele rebe ibroka kai Kristuse. Ile mere tamata neune titinai.

Iahnau jemate toini me Tesalonika leke esi maka hlaleke etapa ktili kai masike esi supu susate po suke tahane neka.

Pauluse iahnauisi leke esi kerike loko esi makerike kena esi supu manane kai yelu ete luma toini lupe Pauluse kai eni ebea rebe kerike sakesa kaine. Kai iahnauisi leke esi ono misete rame.

Isi

1. Hlamate (1:1-2)

2. Pauluse ikotie terima kasi ete Tuhane le jemate toini me Tesalonikare kai iakbere laleisu leke masike esi supu aniaya po esi hlaleke loko Tuhane rame (1:3-12)

3. Iatetukesi loko saisa rebe eono ke Tuhane Yesuse iluake suike (2:1-17)

4. Ikotie jemate toini me Tesalonikare esi kotie loko Alla etei kai iahnauisi leke esi noso yake (3:1-15)

5. Hlamate mulini (3:16-18)

Hlamate 1:1-2

1 Kwali betaya imi, Au Pauluse, au leki sulate meije ete imi jemate toini kota Tesalonika. Imire iteki Alla Amate Eni tamata kai Tuhane Yesuse Kristuse Eni tamata. Siliwanuse kai Timotiuse lekwe esi mei sakesa kai au, luasi beteke hlamate etemi lekwe. ²Ami kotie loko Alla Amate kai iteki Tuhane Yesuse Kristuse ete imi be imi supu misete elake kai lalemi ndene noma.

Alla Iteu pakala ete tamata kena Kristuse iluake suike

1:3-12

³Kwali betaya imi, suke ami kotie trima kasi bei Alla le imi rame. Kai tinai, suke ami kotie trima kasi, le imi tapa hlaleke ktili loko Kristuse kai imi li loko lomaije tapa rame. ⁴Hoko kena ami keu loko Alla Eni jemata toini maketaru ami lalema ela titinai kena alenake imi etesi be masike imi supu susate eti supu teta rame kai supu susate rame po imi tahane kai hlaleke ktili loko Kristuse rame.

⁵Imi tahane kai hlaleke lokoI kena supu susate meije le imire Eni tamata. Mere aseluke ete ite tinai be Alla Iteu pakala ete pusue tamatare nkena. Mere, Ibeteke be Iholmate imi kena imi kusu otoi rebe Alla Ipletae ite tamatare kena ruaI Eni kbasa. ⁶Alla Iono susate ete sie rebe esi ono susate ete imire. Le Alla Iono sasaisare nkena. ⁷Kai Alla Iono imi rebe meije imi supu susate supu misete, leke imi supu susate sasaisa moneka kai ami supu susate sasaisa more neka. Mere eono kena Tuhane Yesuse Irulu bei ndete surga sakesa kai Eni malekata rebe esi kbasa elake kai Iaseluke ruaI kena auwe klitini. ⁸Irulu kena Ihukume tamata rebe rekwa Alla mo kai rebe lene loko Sou Misete kena iteki Tuhane

Yesuse more. ⁹Tamata meru esi supu hukumane elake titinai eti pela lulu esi ono neunaru. Esi supu susate eti pelare esi supu sui lau bei Tuhane oalje eti pela, kai esi blake Eni kbasu elake mon-eka. ¹⁰Kena Iluake suike, kena petu misete mere Eni tamataru pususi isikeNi kai pusue tamata rebe hlaleke lokoIje esi beteke herane. Kai imi sakesa kai tamata meru lekwe le imi hlaleke loko sou rebe ami lepaele ete imire pe.

¹¹Hoko ami kotie loko Alla le imi rame. Ami kotie be, “Amate, Aono esi atate mise. Kena mere Akotisi. Aono esi ktili kena hidupe lulu sasaisa rebe Asukare noma. Aono esi ktili kena esi ono misete le esi hlaleke loko Yesuse Kristuse.” ¹²Ami kotie loko Alla ele mere leke imi isike iteki Tuhane Yesuse kai Iono sisi isike imi lekwe. Le iteki Alla kai Tuhane Yesuse Kristuse Iriluke misete elake ete imi.

Tamata rebe lene loko hukume mo kai iono neune

2:1-12

2 Kwali betaya imi, meije kena iteki Tuhane Yesuse Kristuse Iluake suike kena Ilupuke ite leke lupuke lomai kaiNi ndete surgare. ²Ami kotie imi leke masike tamata sae ibeteke be, “Ro Misete Ibeteke Tuhane Iluake suike peneka”, pise ibeteke be, “Pauluse ilekie kena esi sulate be Iluake suike peneka.” Po hkutukemi kai kaplalemi sosoli yake. ³Sebei sae ilemake imi yake kena cara sasaisa neka! Kena petu Tuhane Iluake mosare, yelu bokala rebe uono akmenare elere: tamata bokala esi lene loko Alla moneka, kai tamata neune rebe ilulu Alla Eni hukume monde iaseluke ruai. Pusue yelu meru imi selulu. Tamata neune mere tatike pine isupu bunu bei Alla. ⁴Tamata neune mere isobue Alla kai inaku be iktili lesi bei pusue ro rebe tamata esi hlaleke lokoise. Kai ikusu

kena Tuhane Eni Lumare mpai lale kai irueke Alla Eni otoi maka ruere kai ibeteke ete tamata boka be ile ruaije Alla.

⁵Imi nete sa, kena au rue me kai imi me kota Tesalonika sare, pusue yelu rebe tatike pine uono meru, au betekele ete imi rame peneka. ⁶Kai imi ruami rekwa kbasu rebe epele tamata neune mere leke iaseluke ruai kena meije yake. Po tatike pine iaseluke ruai sa kena petu rebe Alla Iteure peneka. ⁷Meije ro tiaru esi elake emenai kena eono tamata neune iono neune andeneke peneka, po kbasu rebe epeleje epelei rame leke iaseluke ruai yake. Po tatike pine Alla Ihetie kbasu rebe epeleije. ⁸Eleki Alla Iono tamata neune rebe isuka Alla Eni atate more iaseluke ruai. Tuhane Yesuse Iono tamata neune mere eni kbasu sasaisa moneka, mere bei Ipletaeni kai Ibunui kena Eni kbasu elake titinai, Eni hitate elake kena Iluake. ⁹Tamata neune mere iluake isupu kbasu elake titinai bei ro tiaru esi elake. Eleki iono tanda herana bokala kai iono yelu rebe tebikelu kena lemaka tamata leke esi suka beteke be, “Eni kbasare bei Alla”. ¹⁰Ilemake tamata bokala rebe namake esi mata eleki rue kena otoi lau titinai bei Alla eti pelare. Le Sou Misete bei Alla esi suka lene loko mo hoko Alla Ihlamatesi moneka. ¹¹Bei mere hoko Alla Eni kbasare kena Iono tamata bokala rebe esi hlaleke lokoI more esi hlaleke loko sou rebe nkena more. ¹²Leke pusue tamata rebe hlaleke loko sou tinaije mo po suka ono neune, Alla Ihukumesi.

Alla Ibitike imi kena supu hlamate

2:13-17

¹³Po kwali betaya imi, rebe Tuhane Ioki imi, suke ami kotie trima kasi bei Alla le imi rame, le bei kena Alla Itolae nusa meije mosa, Ibitike imi rebe hlaleke loko Tuhane peneka kena supu hlamate

kai rue eti pela. Le Ro Misete Ibitike tebike imi ete Alla kai bei imi hlaleke loko soua nkenala bei Allare. ¹⁴Leke pusu meru uono ete imi, Alla Ikoti imi baue ami beteke Eni Sou Misete ete imire, leke imi aseluke hitate elake saka imi selu hitate elake bei iteki Tuhane Yesuse Kristuse. ¹⁵Hoko suke kwali betaya imi hlaleke tiktili kai hlaleke rame lulu loko lepata rebe ami atetukelu ete imi pende, rebe ami betekelu pise ami lekiule kena amiki sulate akmena ete imire.

¹⁶⁻¹⁷Ami kotie loko Iteki Tuhane Yesuse Kristuse kai iteki Alla Amate, rebe Ioki ite, kai Iakbere ite eti pela, kai Iono ite hlaleke loko saisa rebe misete rame, baue Yesuse Kristuse Iono mise ete itere. Ami kotie be, “Ama, Aakbere jemate toini me Tesalonika mina kai Aono batuke esi hlaleke saisa misete rame rebe Atalukele kai batuke esi lepa saisa rebe misete.”

Kotie loko Tuhane rame ete ami

3:1-5

3 Kena yelu maketa, kwali betaya imi, kotie loko Alla ete ami, leke tamata bokala esi lene hnaune kena iteki Tuhane Yesuse sosoli kai leke esi hlaleke lokolu lupe akmena imi lene lokoule. ²Kai imi kotie loko Alla ete ami leke iteki Tuhane Ibitike ami bei susate rebe tamata neuna titinaije esi ono ete amire, le pusu tamata esi hlaleke sou kena Tuhane mo.

³Po Iteki Tuhane Ituli kai ite hoko lene lokoI. Hoko ite rekwa be Tuhane Iono imi ktili kai Irakami rame leke ro tiare el- emake imi yake. ⁴Kai iteki Tuhane Iono ami rekwa kena imi be kena meije me imi lulu saisa rebe ami betekelu ete imire kai imi lulu saisa rebe ami betekelu rame sa.

⁵Ami kotie loko Tuhane Yesuse be, “Tuhane, Aono jemate toini Tesalonika esi rekwa be Alla Aokisi kai Aonosi ktili leke masike esi supu susate esi tahane rame saka Yesuse Krituse Atahane.”

Tamata nosone lupu kaisi yake

3:6-15

⁶Ami supu kbasa bei iteki Tuhane Yesuse Kristuse kena pletae imi. Kwali betaya imi, tamata rebe esi noso kai saisa rebe ami beteke etesi, esi ono lulu more, imi lupu kaisi yake. ⁷Imi ruami rekwa be suke imi hidupe mise saka amire elia lupe kena ami me kai imire, ami noso mo. ⁸Tamata esi riluke manane ete amire, ami selie. Pita kpetu ami kerike ktili, mahake tatike nana mon- eka leke ami ono susae sae bei imi yake. ⁹Masike amiki kbasa kena kotie tapa bei imi po ami suka kotie tapa mo. Ami kerike ktili kai kotie tapa bei imi mo leke ami tiluke lalane ete imi. ¹⁰Kena ami me kai imi sare ami pletae imi be, “Sire pine isuka kerike mo hoko ihlaleke yake be tamata makete esi riluke manane etei.”

¹¹Ami beteke ete imi ele meije le ami lene be bei imia meru leini me esi noso kai esi suka kerike moneka, po batuke esi kwale tamata maketa esi makerike. ¹²Iteki Tuhane Yesuse Kristuse Iriluke kbasa ete ami kena pletae tamata meru kai ahnausi leke esi kerike mimise kai ru- asi kerike saisa kena esi supu manane ete ruasi.

¹³Po kwali betaya imi, hleke bei ono misete yake. ¹⁴Amiki lepata rebe ami lekilu kena sulate meije pende, sae rebe ilulu more, imi keta beini kai lupu kaini yake leke iasomi. ¹⁵Po lalemi tiakeni saka imi musu yake, po imi ahnaui saka imi kwalimi ruami.

Hlamate mulini**3:16-18**

¹⁶ Au kotie loko Tuhane rebe Iono imi
lalemi ndenere be,

“Tuhane, Ale pine Aono jemate toini me
Tesalonika
lalesi ndene rame kena pusue sasaisa
neka.

Kai Asakesa kaisi
leke Arakasi rame.”

¹⁷ Kwali betaya imi, au Pauluse au
natue hlamate ete imi pusumi. Hlamate
meije ruaku lekie. Pusue aukū sulataru
auku cara lekire ele meije leke imi
rekwaē.

¹⁸ Ami kotie loko iteki Tuhane Yesuse
Kristuse be,
“Tuhane Aono misete elake titinai etesi
noma.”

Hlamate, Pauluse

Pauluse eni Sulate Nomore Esa ete Timotiuse

Lepate Menai

Timotiuse ihlaleke loko Yesuse. Eri belu sa kai irue me kota Epsuse kai ikerike ete Alla. Ile, Pauluse eni ebe kai ikerike sakesa kai Pauluse loko Pauluse eni makerike ete Allare peneka. Amaiye tamata Yunani kai inaije tamata Yahudi. Pauluse eni sulate memenai ete Timotiuse meije, ibeteke hnauna telu etei.

Memenaije, Pauluse iahnaui leke hnauna nsalala rebe esi atetukelu me kota Epsuse, esi lene lokolu yake. Hnauna meru esi toha tamata Yahudi kai tamata Yahudi more esi hnaunaru. Esi atetuke be pusue yelu mei nusare neune. Ele mere hoko, masike tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse Kristuse esi supu hlamate bei Allare, mere roma mosa, hoko suke esi rekwa hnauna maketa rebe esi atetuke mosare. Esi beteke be suke lulu hnauna molupe, “Kai yake, manana leini me kanelu yake.” Po hnauna meru tinai mo.

Hnaune suike, Pauluse iatetuke tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse Kristuse be esi isike Allare elia. Ibeteke jemate toini esi elakaru kai maka tapa jemate toini esi atate elia.

Hnauna pamulire, Pauluse iahnaui Timotiuse be iono Tuhane Eni tamata makerike misete elia, kai iatetuke hnauna rebe nkenale kai ikerike mise ete Yesuse Kristuse elia.

Isi

1. Hlamate (1:1-2)

2. Pauluse iulake Timotiuse leke ilake tamata keri hnaune tinai more (1:3-20)

3. Tamata Kristene esi atate misete, Pauluse ibetekele etei (2:1-3:16)

4. Pauluse iulakeni kena ibroka hnaune rebe tinai more (4:1-16)

5. Iatetukeni kena ili loko papelake tamata me jemate toine (5:1-6:2a)

6. Iahnaui leke eni atate lulu hnaune nkenale (6:2b-21)

Hlamate

1:1-2

1 Auku nanae, Timotiuse.

Au Pauluse, au leki sulate meije. Aure Alla kai Yesuse Eni maka ulake. Alla ihlamate ite. Kristuse Yesuse rebe ite hlalekeNi. ²Timotiuse, au leki sulate meije etemu. Alupe auku nanae le ahlaleke loko Yesuse peneka. Au kotie bei iteki Alla Amate kai iteki Tuhane Kristuse Yesuse be, “Amate, Ariluke misete ete Timotiuse. LaleMu noai kai laleije ndene noma.”

Aketa bei hnauna rebe tinai more

1:3-11

³ Au suka ara rue me kota Epsuse sa. Lupe au pletaemu kena au keu siba lori otoi Makedoniare, au ulake arue me kota Epsuse. Leke apletae tamata ilaru me kota Epsuse rebe esi atetuke hnaune rebe tinai more. Apletaesi leke esi hleke bei atetuke mere. ⁴Pletae sie meru leke esi hleke bei maka noake loko alena rebe tinai mo. Kai bei esi noake loko esi luma mataiju bei anubu kena anubu. Pusue yelu meru batuke uonosi rare kai lomai. Esi ono Alla Isukare ekeu mise mo. Esi rekwa Isukare bei esi hlalekeNi. ⁵Apletaesi saka au betekele meije leke tamata esi oki lomai. Esi oki lomai bei lalesi tinai. Esi oki lomai bei batuke lale misete rebe etiluke saisa rebe tinai kai tinai mo. Esi oki lomai bei esi hlaleke sou nkenale titinai. ⁶Sie ilaru esi suka saka meije moneka. Hoko esi lepa rame po esi hasile sae mo. ⁷Esi suka atetuke kena Alla Eni lepata rebe Musa ilekiule po ruasi rekwa mo. Masike esi ono ruasi saka esi rekwa po esi rekwalu mo. Esi lepa palani neka.

⁸Ite rekwa be Alla Eni lepata rebe Musa ilekiule mise sepo ono lululu mimise. ⁹Suke ite nete be Alla Eni lepata rebe Musa ibetekelu mere leki leke iatetuke sou bei Alla ete tamata nkenale mo. Po ete tamata ktolona rebe esi lene loko pleta mo, tamata tiaie, tamata nloene, tamata rebe esi suka lulu Alla mo, tamata rebe holmate Alla mo, tamata rebe dosa boka, tamata rebe ono Alla lalelje ndina mo, tamata rebe lulu loko agama mo, tamata rebe ibunu amai kai inai kai ete tamata maka bunu make-taru, ¹⁰ete tamata mokwai kai bina rebe esi ono ntasite, ete tamata mokwai rebe iono ebeke mokwai, ete tamata rebe rana tamata kena abelieni, ete tamata nloene, ete tamata rebe nloe kena sasike pakala kai ete tamata rebe iono sa-saisa neka rebe sou nkenale bei Allare elakeule. ¹¹Hnaune nkenale meije ite supu bei Sou Misete bei Alla. Alla Ih-lalekeku kai Iulakeku kena beteke Sou meije. Sou Misete mere bei Alla rebe Eni kbasare ela titinai kai suke Isupu isike bei ite rame.

Alla Iraka Pauluse rame

1:12-20

¹²Au kotie loko iteki Tuhane Kristuse Yesuse be, “Auku Tuhane Yesuse. Au kotie trima kasi eteMu. Ariluke kbasae eteku eti au layani Ale. Ahlalekeku kai ulakeku eti Abitike au kena Amu tamata makerike.” ¹³Kena au hlaleke loko Yesuse mosare, au lepa tiaie eteI. Au ono susate ete Eni tamataru. Au tasieNi. Masike ele mere po Alla lalelje noa au le au hlaleke lokoI mosa hoko au rekwa mo be saisa rebe au onolu mere mise mo. ¹⁴Iteki Tuhane Kristuse Yesuse Ioki au titinai kai Imise eteku rame leke au hlaleke lokoI kai au okiNi. ¹⁵Lepate matai ebeteke be, “Kristuse Yesuse Iluake lomei nusare kena Iono hlamate tamata rebe ono dosa.” Mere tinai kai

suke ite lene lokole. Au pine auku dosaru lesi bei pusue tamata. ¹⁶Po Yesuse Kristuse lalelje noa au. Masike au ono dosa boka lesi bei pusue tamata. Itahane lale bei au, mere eono conto kena aseluke ete pusue tamata rebe hlaleke lokoI, eleki rue eti pelare. Iatetuke Itahane lale eteise elia. Ihleke tahane lale etesi mo. Iatetukesi bei Itahane lale ete aure.

¹⁷Au kotie bei Alla be, “Ama. Au holmateMu kai isikeMu eti pela.

Ale kamale ete pusue anubu: bei anubu kena anubu maketa. Amata mo.

Ami seluMu mo kai batuke ruaMu Alla rebe tinai.

Amine!”

¹⁸Kuebe Timotiuse. Auku pleta ete ale meije. Au pleta ale loko saisa rebe akmena jemate toini esi elakaru esi beteke loko ale: esi ulakemu be alayani loko Allare elia. Ale lekwe arare kai kurua rebe tinai more saka solalu ilisa kai eni musure. ¹⁹Alelie kurua rebe tinai more, alene loko sou tinai kai aono batuke saisa rebe arekwa be entolire. Tamata ilaru esi uma kena ono ele mere hoko esi lene loko sou nkenale moneka. ²⁰Tamata lua bei sie meru, Himeneuse kai Aleksandere. Au sebeie ro tiaru esi elake kbasae luasi peneka, leke luasi rekwa be suke hleke bei lepa tiaie loko Allare.

Pleta kena ite isike Allare elia

2:1-15

2 Kena memenaije, au ahnau be imi rebe hlaleke loko Tuhane suke lepa kai Alla. Kai kotie trima kasi bei Alla ete pusue tamata. ²Kotie tapa bei Alla ete tamata rebe esi pletare kai pusue tamata elakaru leke ite rebe hlaleke loko Tuhane rue mise kai lisa sae mo. Ite suka ono batuke sasaisa rebe Alla Isukare rame kai ite holmatesi. ³Ite kotie

bei Alla ete tamata meru pususi, mere mise. Alla, iteki Maka Hlamate lalelje ndina. ⁴Le Alla Isuka be pusue tamata supu hlamate. Isuka pusue tamata rekwa sou nkenale. ⁵Kai le Allare esa, batuke ruaI. Kai Ile rebe Iono tamata imise kai Allare lekwe batuke esa, mere Kristuse Yesuse. Rualje, tamata lekwe. ⁶Ile tamata rebe Iriluke nanakwalaIje peneka leke Imata kai Iseli pusu tamata esi beline, mere pusu tamata esi dosaru. Hoko kena akmena Alla Isuka aseluke be Ihlamate ite pumumare Iaseluke peneka. ⁷Au pine Alla Ibitikeku leke au ahnau tamata Yahudi more kena sou bei Allare. Ibitike au kena Eni maka ulake etesi leke au atetukesi leke esi hlaleke lokoI tinai. Rebe au betekele meije tinai, au lemake mo.

⁸Au suka tamata mokwaiaru esi kotie loko Alla etia neka, esi kotie loko Alla kena esi bitike balaisu lokoI. Mokwaiaru esi ono dosa yake. Kotie lokoI kena lale misete po kena lale nasute pise nasuke lomai yake.

⁹Au suka binaru esi andolike nanakwalaisu eono mokwaiaru lalesi lokosi yake. Suke esi alike pakiane rebe easeluke holmate. Buare nanakele. Pake mase pise mutiara pise pake pakiane belini elake yake. Leke tamata maketaru esi noake be binaru esi mise bei esi andolikesi mise yake. ¹⁰Po au suka tamata binaru esi ono misete ete tamata makete. Pusue bina rebe esi isike Allare suke esi ono misete ete tamata makete. Esi ono ele mere leke maketaru esi noake be esi ono misete.

¹¹Kena imi rebe hlaleke loko Tuhane imi lupu kena isikeIne, tamata binaru suke ndene kai lene lokosi. ¹²Au suka kena binaru esi atetuke mokwai mo. Au suka esi pleta mokwai mo. Suke tamata binaru esi ndene. ¹³Le memenaije Alla Itola Adame pine Hawa.

¹⁴Adame isupu lemake bei ro tiare mo po binare pine isupu lemake bei ro

tiare eleki iono dosa, iono saisa rebe Alla Ilakele. ¹⁵Po binaru esi supu hlamate bei Alla bei esi ruele kwetele, sepo esi hlaleke loko Alla rame, kai sepo esi oki lomai rame, kai sepo esi ono dosa mo kai sepo esi raka mimise.

Pleta ete jemate toini esi elakaru

3:1-7

3 Lepate matai ebeteke be, “Sire rebe isuka kena iono jemate toini esi elake, lalei loko makerike misete titinai.” Mere tinai.

²Jemate toini esi elake suke batuke ikai bina esa. Suke itahane lalei. Suke isupu holmate bei tamata makete. Suke laleije mise kena terima tamata iluake me eni lumare. Suke irekwa mise kena atetuke tamata makete. ³Inseli yake, isuka rare kai lomai rame yake po suke intekwa kai isuka kena ono lomai mo. Kai lalei loko kepene yake. ⁴Suke ili loko eni bina kai eni nanaru leke esi lene lokoi kai esi holmatei. ⁵Sepo tamata irekwa bei maka li loko eni bina kai kwetelaru mise mo, hoko ete jemate toini lekwe ili lokosi tekwa more neka. ⁶Tamata rebe eki hlaleke loko Kristuse Yesuse resare, iono yake. Suke ihlaleke loko Kristuse Yesuse takwali peneka. Sepo mo hoko kwakwaeni eleki Alla Ihukumeni lupe akmena ro tiaru esi elake ekwakwaele kai Alla Ihukumele. ⁷Tamata rebe bitikeni kena elake ete jemate toine suke irue mise kai Alla, leke tamata toini rebe esi hlaleke Yesuse mosare esi holmatei kai esi lepa tiaie lokoi yake. Ele mere hoko ro tiaru esi elake elemakeni leke iono dosa lupe ite lemame binatane loko bole leke ebolele.

Pleta ete tamata maka tapa jemate toini

3:8-13

⁸Lupe jemate toini esi elakaru, tamata maka tapa jemate toine sakesa neka.

Suke isupu holmate bei tamata makete neka. Suke ilepa ntoli. Isuka kinu boka yake kai lalei loko kepene yake.

⁹Suke ihlaleke ktili loko sou kena Yesuse rebe Alla Iatetukeule. Akmenare Alla Iatetuke soua meru mosa, po pamuli meije Iatetukelu ete ite peneka. Suke ihlalekelu kai saisa rebe ionore bei lalesi rebe ntoli. ¹⁰Maka tapa jemate toini isupu bitike mosare, suke tehekeni mina. Sepo iono tiaie sasaisa mo pine bitikeni kena maka tapa kai ilayani jemate toini sa.

¹¹Eni binare lekwe sakesa kaini neka. Suke isupu holmate. Suke ilepa tiaie ete tamata makete mo. Suke ikinu anggure boka yake. Saisa rebe ibetekele suke iono loko rame. ¹²Maka tapa jemate toini suke eni bina esa kai ili loko eni bina kai eni nanaru kai eni luma toine mise. ¹³Le maka tapa jemate toine ili lokosi kena misete, isupu holmate kena misete sa. Kai inehe titinai kena ilepa loko hlaleke loko Kristuse Yesuse.

Pleta rebe Alla Ibunikelu

3:14-16

¹⁴Au leki sulate meije etemu, masike au hlaleke be takwali mo au lome lokomu reneka. Au lekilu ¹⁵leke masike au takwali po arekwa peneka be ite rue luma toini esa kai Allare elia. Ite luma toini rebe hlaleke loko Allare. Ile Alla rebe Ikwana sa. Ite, Eni tamata rebe hlaleke Eni lepata rebe nkenale. ¹⁶Eni souaru mise titinai ete pusue tamata. Akmenare Eni soua meru Iatetuke mosa po pamuli meije Iatetuke ite kenalu peneka. Iatetuke ite leke ite rue ono batuke saisa rebe Isukaule rame. Eni souaru mise le eatetuke ite kena Kristuse Yesuse:

Ile mere rebe Iono tamatare.

Rebe Ro Misete Iatetuke ite be Inkenare. Rebe IaselukeNi ete malekataru.

Rebe tamata esi lepa sou kenaIje ete pusu nusa toine.

Rebe tamata bokala mei nusa esi hlaleke lokoIje.

Rebe Alla Iono Ibiti lolete surga, Eni otoi rebe Eni kbasare ela titinaije.

Maka atetuke rebe atetuke sou nkenale mo

4:1-5

4 Alla Eni Rore Ibeteke mimise be na-make pine pamulire, tamata leini esi hleke bei hlaleke loko Kristuse Yesuse sa. Eleki esi lulu loko ro tiaie rebe el-emakesi. Le esi lene loko sou nkenale more. ²Ro tiaru uono maka atetukaru esi atetuke kena soua rebe nkenale more. Maka atetuka meru nloena. Esi lemake be esi atetukesi kena soua nkenala yo esi atetukesi kena soua nkenale mo. Tamata meru esi rekwa mo be esi ono dosa. ³Esi atetuke tamata be, “Imi kai yake. Manane leini me imi kane yake.” Eleyo Alla Iono manane meru ete ite jemate toini kena kanelu. Iono pusu manane ete ite rebe rekwa sou nkenale. Ite kane kotie loko Alla be, “Amate. Amise titinai.” ⁴Le pusue yelu rebe Alla Itolaelu meru mise. Yelu rebe ite suka more sae mo sepo ite beteke loko Alla be, “Amate. Amise titinai.” ⁵Ite kane manane sasaisa neka le Alla ruaI Ibeteke be pusue yelu meru mise kai ite kotie trima kasi lokoIje.

Pleta ete Timotiuse

4:6-16

⁶Sepo pusue pleta rebe au beteke pende aatetukele ete kwalia kai beta rebe esi hlaleke Kristuse hoko ale tamata rebe kerike mise ete Kristuse Yesuse kai ahlaleke lokoI ktili. Sepo alulu sou bei Alla rebe ite pusuma hlalekeule hoko ahlaleke lokoI ktili. Sou meru rebe alulu lokolu roma meije neka. ⁷Po lene loko alena rebe bei Alla more yake, pise lene loko alena palani yake. Aono batuke saisa rebe Alla Isukaule rame saka tamata rebe ilati rame leke nanakwalaije

ktili. ⁸Lepate matai ebeteke be, “Lati nanakwalare esi guna boka mo po sepo ite ono batuke sasaisa rebe Alla Isukaule mere guna boka lesi. Le ele mere ite supu misete kena ite rue petu meije kai rue petu susuike lekwe.”

⁹Mere tinai hoko ite lene loko pusulu.

¹⁰Hoko masike supu susate bokala po ite kerike ktili rame ete Alla. Le ite hlaleke loko Alla. Alla rebe Ikwanare Iriluke misete ete au. Ile mere pine Iono hlamate pusu tamata rebe hlaleke loko Kristuse Yesuse.

¹¹Atetukesi kai pletaesi leke esi lene loko auku hnauna meiju.

¹²Masike ara belu sa po asebei tamata sae isobuemu yake. Po aono conto misete ete tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane leke esi rekwa be suke esi rue mise elia. Aono conto kena amu lepataru, amu atate, aokisi, ahlaleke loko Eni souru titinai kai kena lalemu ntoli.

¹³Baise Alla Eni lepata rebe lekire rame ete tamata rebe hlaleke lokoI, lepae sou bei Alla etesi kai atetukesi kenae. ¹⁴Alla Iriluke Eni kbasare etemu baue jemate toini esi elakaru. Esi beteke be kerike ete Alla elia kai esi tola balasi ndete ulumu. Apake amu kbasare mere rame kena amu makerike ete Allare, hleke yake.

¹⁵Aono sasaisa rebe au pleta ele lokole. Anoake loko meru rame. Kerike loko meru leke pususi selu be ankwakwa titinai. ¹⁶Timotiuse, aketa. Aono dosa yake leke arue ntoli. Aatetukesi rame kena sou bei Alla rebe tinai. Lepata lua meiju suke aono loko rame. Le bei aono mere aono hlamate ruamu kai tamata rebe esi lene loko alere.

Pleta ete jemate toini

5:1-2

5 Alepa ktili loko tamata mokwai rebe esi mena beimu yake po ahnausi saka alepa loko amamu. Lepa loko tamata rebe imuli beimu saka alepa

loko kwalimu mena kai kwalimu muli. ²Alepa loko bina rebe imena beimu saka lepa loko inamu. Kai alepa loko bina rebe imuli beimu saka lepa loko betamu neka, lalemu lokoi yake.

Hnauna kena matabina baluaru

5:3-16

³Pletae jemate toini leke esi holmate bina balu rebe sae itapai more. ⁴Po sepo bina balu rebe eni nanae pise upui sae hoko sie meru suke esi holmate esi luma toini akmena. Mere esi li lokosi kena esi seli suike rebe akmena esi elake inai kai upuisi li lokoise. Esi ono ele mere eono Alla lalelje ndina. ⁵Bina balu rebe irue ruai titinai kai tamata sae kena li lokoi moneka batuke ihlaleke loko Alla. Pita kpetu ikotie loko Alla rame kena Itapai. ⁶Po bina balu rebe isuka rue batuke kena iono sasaisa rebe ruai isukare masike imata mosare po mere saka tamata matale neka. ⁷Pletae pusu jemate toini kena hnauna meije leke esi lene lokolu. Leke tamata sae ibeteke yake be esi ono sala. ⁸Le sepo sire rebe ili loko eni kwalitauaru mo, kai lesi lekwe ruai eni luma toini pine ili lokosi mo, hoko tamata mere lupe tamata rebe hlaleke loko Yesuse more neka. Ineu lesi bei tamata rebe hlaleke loko Yesuse more.

⁹Bina baluaru esi nane kusue pusulu kena daptare kena jemate toini esi tapaise yake. Sepo bina balu rebe eni musuna butu ne peneka kai ikai batuke mokwai esa, hoko aleki eni nane kena daptare. ¹⁰Suke pusue tamata esi rekwa be iono misete rame lupe: iraka eni kwetelaru mimise eti esi ela. Isuka tamu rebe esi luake me eni luma. Ili loko tamata rebe hlaleke loko Kristuse. Itapa tamata susate. Makerike saisa neka rebe mise ete tamata makete inkwakwa kena ikerike loko rame. ¹¹⁻¹²Aleki bina balu rebe erisi belu sare esi nanaru kena

daptare mere yake. Le lalesi titinai kena nikwa mokwai suike hoko esi kai suike sa. Akmenare esi naku be batuke esi kerike ete Kristuse. Po esi kerike etel moneka, hoko esi blake be esi ono sala etel. ¹³Rebai suike, esi noso. Esi keu hole me tamata makete esi luma. Kai tia lesi lekwe, esi lepa tamata makete kai tamata makete eni sasaisare suke esi ono lokole. Esi lepa loko saisa rebe lepa-ele mise more. ¹⁴Ele mere hoko au suka kena bina balu rebe belu sare esi kai suike leke esi supu kwetele kai esi li loko esi luma toini, leke sie rebe lalesi tiake itere esi supu lalane kena lepa tia loko ite yake. ¹⁵Au hnausi ele mere le bina balua sie ilaru esi kerike ete Kristuse moneka. Esi lulu ro tiaru esi elake.

¹⁶Ele mere hoko bina sae maka hlaleke loko Kristuse pine bei eni luma toine sesi esi ono bina balu peneka hoko suke itapasi. Luma toini maketa rebe esi hlaleke loko Kristuse tapa sie meru yanoma. Ele mere leke batuke esi tapa bina balua rebe esi rue ruaise.

**Hnauna ete tamata maka
hlaleke loko Allare esi elakaru**

5:17-25

¹⁷Jemate toini esi elaka rebe esi pleta misere suke esi supu holmate. Ete elaka rebe esi lepa loko sou bei Alla kai rebe esi atetuke, holmatesi mimise lakwai esa. ¹⁸Le, akmena sa Alla Eni lepa-ta rebe lekiule ebeteke be, “Sapi rebe ekeleke gandume kena sirie esi inaije, kopa esi biruije yake. Sebeie ekane.” Yesuse Ibeteke be, “Tamata rebe ikerike suke isupu seli.”

¹⁹Sae itutuke jemate toini esi elake, alene lokoi yake. Tamata lua pise telu esi tutukeine, esi beteke be iono sala kai mere tinai hoko alene lokole. ²⁰Elake rebe iono dosare suke alepa lokoi me jemate toini oasi leke elaka maketaru rilasi

le maka ono dosare. ²¹Au beteke meije, Alla, Kristuse Yesuse kai Eni malekata rebe bitikesi esi sasikele. Alulu pleta rebe au betekule leke ateu pakala kenai mosare, atneui mina. Kai teu pakalare nkena, nkena neka kai sala, sala neka. Lilake tamata yake. ²²Kai akmete kena atola balamu ndete tamata sae ulu babai leke abitikenai kena jemate toini esi elake yake. Namake takwali toto mina leke selu saisa rebe ionore elia. Le sepo iono dosa, hoko aono sala lekwe. Lalemu ntoli rame.

²³Kinu batuke kwele yake po tapa anggure kwelini toto. Le tibumu ekerai kai nanakwalamu ekerai sare pe.

²⁴Abitike jemate toini esi elake sosoli yake. Le tamata leini esi dosaru, tneusi mosare tamata makete esi rekwa peneka. Po tamata leini roma tneusi mina pine rekwa. ²⁵Sakesa kai tamata esi ono misete ete tamata makete, tamata boka esi rekwa po sie ilaru esi ono misete ndendene neka. Masike ele mere po ono misete mere ekbuni eti pela mo.

Hnauna ete tamata makerikaru

6:1-2a

6 Tamata makerike rebe esi hlaleke loko Kristuse suke esi noake be esi elaka rebe esi kerike eteise esi mise leke tamata makerika meiju esi holmatesi rame. Sepo esi holmate esi elakaru hoko tamata makete esi lepa tia loko Alla Eni nane mo. Kai esi lepa tia loko amiki hnaunaru mo. ²Tamata makerike rebe esi elakaru esi hlaleke loko Kristuse, esi kribu loko esi elakaru yake le esi maka hlaleke esakesa kai esi elakaru. Eleyo suke esi li loko esi elakaru mise lesi lekwe. Le esi elakaru esi hlaleke loko Yesuse kai Alla Iokisi. Elaka meru esi supu untune bei esi kerike eteise.

**Hnauna rebe ekeri
kena tiaie kai taneaia miseta**

6:2b-10

Aatetuke auku hnauna rebe au betekele ete jemate toini kai aumasi ktili leke esi lulu lokolu. ³Po sepo tamata rebe esi atetuke makete bei meiju, kai esi hlaleke be sou nkenale bei iteki Tuhane Yesuse Kristuse mo, kai esi suka hlaleke soua kena rue rame mo batuke ono sasaisa rebe Alla Isukaule mo, ⁴sie mere kwakwaesi. Esi rekwa sasaisa mo. Esi suka rare kai lomai rame. Hoko esi tiare, esi nikwa lepate kena eono rare kai lomai. Lale ndinake lomai mo, lepa tiaie loko lomai, kai noake lomaije mise mo. ⁵Kai hleke bei nasuke lomaije moneka. Le esi noake tiaie. Esi lulu loko sou matai nkenale moneka. Esi noake be, esi ono saisa rebe Alla Isukare batuke kena esi supu kepene boka.

⁶Sepo ite ono saisa rebe Alla Isukare rame, kai sepo ite supu saisa boka pise boka mo ite blake lesi peneka hoko ite lalema ndina saka tamata supu kepene bokare laleije ndinare. ⁷Le kena ruele ite mei nusa meije ite keru sasaisa mo, kai kena ite mata bei nusa meije lekwe ite keru sasaisa more neka. ⁸Hoko, sepo manane kai pakiane sae, suke ite blake elesi peneka. ⁹Po tamata rebe lalesi batuke kena esi supu tanei bokare, ro tiaru esi elake lemakesi leke esi ono dosa. Esi lulu lalesi eono esi supu tiaie, mere eonosi boro kena ono dosa boka. Tamata mere esi lupe binatangane rebe enikwa manane kai esupu lakwai kena busule neka. Esi lale boroke eonosi kena esi suka supu taneaia boka mere eono misete mo kai eatiasi. ¹⁰Le tamata rebe lalesi batuke loko kepene esi supu susate boka titinai. Kai le tamata leini esi atula batuke kena supu kepene, esi lulu hlaleke loko Kristuse esi hnauna rebe

nkenale moneka. Esi hlaleke lokoI moneka, kai esi supu susate boka titinai eti kaplalesi titinai.

Pauluse iriluke hnaune ete Timotiuse

6:11-21

¹¹Po Timotiuse, Ale Alla Eni maka ulake. Lalemu loko kepene yake po lalemu kena aono nkenale rame, ono sasaisa rebe batuke Alla Isukare, ahlaleke sou rebe nkenale, aokisi, atahane susate kai mau ete tamata makete. ¹²Lalemu kena lulu ahlaleke lokole rame lupe maka bala ibala kena pusue eni ktiline. Leke arue kai Alla eti pela. Arue kaiNi eti pela le mere Alla Italuke ete ale peneka. Kai bei alepa ete tamata bokala be ahlaleke lokoI mimisere elia. ¹³Au pletae ale, Alla kai Kristuse Yesuse esi sasikele. Alla mere Iriluke nasite ete pusue yelu. Kristuse Yesuse rebe Inaku titinai me elake Pontius Pilatus oaije. Au pletae ale be: ¹⁴Lulu loko pusue pleta meiju mimise leke tamata esi beteke aono sala sae yake. Lulu lokolu eti roma iteki Tuhane, Yesuse Kristuse Iluake suike. ¹⁵Alla Isukare namake Iulake Kristuse Iluake suike. Ile rebe suke ite isikeNi. Ile rebe Ikbasae ite. Ikbasae pusue kamala maketaru. Ile, Tuhane ete pusue maka kbasaru. ¹⁶Batuke ruaI pine imata mo. Irue kena hitate rebe tamata sae itehaikele mo. Kai tamata sae iselul mosa. Au hlaleke be pususi holmateI eti pela. Au hlaleke Eni kbasare ela eti pela. Amine.

¹⁷Pletae tamata rebe esi taneaia boka mei nusa meije leke kwakwaesi yake. Esi hlaleke loko taneaia bokala yake le esi rekwa mo be esi taneiaru roma petua ila mo. Po pletae leke esi hlaleke loko Alla le Iriluke pusue taneaia ete ite leke ite lalema ndina. ¹⁸Apletaesi leke esi ono misete rame ete tamata makete. Kai apletaesi leke lalesi mise kai suka kena pake poli taneaia kai tamata makete.

¹⁹Esi pake poli esi taneia saka au beteke meije. Eleki saka esi lupuke taneia misete kena esi hidupe pamuli, esi ono misete kena esi supu rue kai Alla. Mere hidupe esi titinaije.

²⁰Timotiuse, ahnouke soua bei Alla rebe Iulakemu lokole me lalumu mimise leke apletasi kenae. Alene loko alena rebe bei Alla more yeke. Alene loko tamata rebe suka lepa palani rebe esi natire sae more yake. Alene loko hnauna

rebe tinai more yake. Esi beteke be, “Hnauna meru uono tamata esi rekwa”. Po esi beteke mere tinai mo. ²¹Alene lokosi yake. Le tamata leini esi beteke be esi rekwa hnauna nkenale rebe ite hlalekelu po esi suka lulu mo. Au kotie ete imi pusumi be, “Tuhane, Araka pususi.”

Hlamate, Pauluse

Pauluse eni Sulate Nomore Lua ete Timotiuse

Lepate Menai

Pauluse eni sulate nomore lua ete Timotiuse meije, ileki hnauna boka kena iahnau Timotiuse. Timotiuse, Pauluse eni ebe kai ikerike loko Pauluse eni makerike peneka kai eri belu sa. Irue me kota Epsuse sa.

Pauluse iahnau Timotiuse leke itahane lale. Kai iahnau leke inkwakwa kena lepae hnaune kena Tuhane Yesuse Kristuse rame. Ilulu loko Alla Eni Lepata rebe nabiaru esi lekiule kai Sou Misete bei Allare. Kai leke masike Timotiuse Isupu susate kai supu nasuke po iono kuru kena lepae Sou Misete bei Allare rame. Pauluse iahnau Timotiuse leke Sou Misete bei Alla rebe ipersaye Timotiuse kena ilepaele, iatetuke makete bei yake.

Pauluse iahnau Timotiuse titinai leke rare palani loko yelu rebe esi nati sae more yake. Le lepata meru esi guna sae mo kai eono tamata rebe ilenere inoake sala.

Pusue meru, Pauluse iahnau leke ilulu Pauluse eni atate. Mere ihlaleke loko Kristuse elia, itahane lale elia, ioki Alla kai tamata makete elia kai masike isupu susate eti supu teta po itahane elia.

Kena sulate meije Pauluse ibeteke be lau mo isupu hukume matale reneka.

Isi

1. Hlamate (1:1-2)

2. Pauluse iahnau Timotiuse leke ihlaleke ktili (1:3-18)

3. Pauluse iakbere Timotiuse laleije leke ikerike Tuhane Eni makerike mimise (2:1-4:8)

4. Ikotie leke Timotiuse iluake loko nununu (4:9-15)

5. Masike Pauluse ime bui lalei kai lau mo isupu hukume matale neka, po ihlaleke loko Alla rame (4:16-18)

6. Hlamate mulini (4:19-22)

Hlamate

1:1-2

1 Auku nanae Timotiuse. Au okimu. Au Pauluse, au leki sulate meije. Alla Ibitike au kena Kristuse Yesuse Eni maka ulake lulu Alla Eni sukare. Au supu ulake kena lepae Alla Italuke be suke ite hlaleke loko Kristuse Yesuse leke supu rue kaiNi eti pela.

²Timotiuse, au okimu lupe auku nanae le ahlaleke Yesuse. Au kotie bei Alla Amate kai Tuhane Kristuse Yesuse be,

“Alla Amate kai amiki Tuhane Kristuse Yesuse,

ono misete elake ete Timotiuse.

LaleMu noai kai Aono laleije ndene noma.”

Pauluse iahnau Timotiuse leke ihalaleke ktili

1:3-18

³Au kotie trima kasi bei Alla le ahlaleke loko Kristuse Yesuse ktili. Au layani Alla meije kena lale ntoline saka akmena auku ntuana menaru esi layani etelje. Pita kpetu au netemu kena au kotie loko Allare au kotie trima kasi etel kai au sulapi amu nane rame. ⁴Laleku titinai kena tetumu le au nete loko ale kena aranire. Laleku titinai kena tetumu leke eono laleku ndina titinai. ⁵Au nete ahlaleke titinai loko Kristuse Yesuse, saka akmena lakwai esa kena ahlaleke lokoI mosare, upumu Loise kai inamu Eunike lekwe luasi hlaleke titinai lokoIje neka. Au rekware ale lekwe ahlaleke lokoIje neka. ⁶Hoko au anetemu leke ktiline rebe Alla Iono ete ale aono sa-saisa neka kai Ibitikemu kena atapa ktili rame bei meije. Amu ktiline mere Alla Ir-

ilukele etemu baue au kena au tolae balaku ndete ulume. ⁷ Aono loko amu makerike mere le Alla Iono Ro Misete kbasae ite peneka Iono ite rilama mo. Po Ro Misete mere Iono ite lalemaru ktili kena Eni makerike. Iono ite oki Alla kai tamata makete lekwe kai Iono ite tahane lale.

⁸ Hoko aasomi kena lepae hnaune kena iteki Tuhane ete tamata makete yake, kai aasomi le au rebe supu alese le lepae hnaune kenalje yake. Po mise lesi asupu susate sakesa kai au kena lepae Sou Misete bei Alla. Alla Eni kbasare eono atahane lale kena supu susate. ⁹ Alla Ihlamate ite kai Ibitike ite kena Eni tamata leke iteki dosa sae mo. Ihlamate ite kai Ibitike itere bei saisa rebe ite kerikele mo, po lulu laleI ruaI rebe Iono misete elake ete itere. Alla laleI kena Isuka ono misete elake ete ite baue Kristuse Yesuse kena nusa meije etola mosa.

¹⁰ Kai pamuli meije Alla laseluke Iono misete elake ete itere, baue Iono iteki Maka Hlamate Yesuse Kristuse Iluake. Yesuse Iono ite rilama le matale moneka le masike ite matare, po namake ite supu nanakwala beluke rebe eti pelare pulue moneka. Mere ite rekwa titinai bei Sou Misete.

¹¹ Ete aure, Alla Ibitike au kena Eni maka ulake kai kuru kena lepae Sou Misete mere. ¹² Hoko masike au supu susate le Sou Misete meije po au asomi mo le au rekwa Kristuse Yesuse titinai rebe au hlaleke lokoIje. Kai le au rekwa titinai be Sou Misete Irakae roma Iluake suike. Sou Misete mere Ipersaye au kena au lepaele. ¹³ Hnaune nkenale rebe alene bei au pende, alepaele rame. Kai ahlaleke lokoI kai oki Alla kai tamata saka Kristuse Yesuse Iono aktili kena onoe. ¹⁴ Araka Sou Misete rebe Alla Ipersaye ale kena alepaele leke tamata makete ono makete

bei yake. Arakae le Alla Eni Ro Misete Ikerike kena ite lalemaru.

¹⁵ Arekwa peneka be tamata bokala bei otoi Asia** rebe esi hlaleke loko Yesuse esi tuli kai au moneka. Pigeluse kai Hermogenese luaise bei sie rebe tuli kai au more neka. ¹⁶ Po Onesiporuse kai eni luma toini esi ono laleku ndina rebai boka peneka masike au mei bui lalei le au lepae Sou Misete bei Alla kena Yesuse. Hoko au kotie loko Tuhane leke laleIje noasi noma. Onesiporuse iasomi le au mo masike au mei bui lalei. ¹⁷ Eleyo kena iluake mei kota Romare, inikwa loko au rame eti itetueku.

¹⁸ Au kotie loko Tuhane be, “Tuhane, kena petu rebe Ateu pakala ete pusue ami tamatare, laleMu noa Onesiporuse noma.” Kai arekwa mise titinai peneka be me kota Epsuse ilayani tamata mise titinai.

Tahane susate kena lepae sou kena Kristuse Yesuse

2:1-13

2 Hoko Timotiuse ale, auku anae, asupu lale ktiline baue Alla Iono misete elake ete ale le lalemu esa kai Kristuse Yesuse. ² Alene hnauna kena Yesuse rebe akmena au atetukelu me tamata bokalaru oasi peneka kai esi beteke be hnauna meru nkenale. Suke aatetukelu ete tamata rebe esi kerike nkwakwa kai esi atetuke tekware. Aatetukesi leke esi atetuke hnauna meru ete tamata makete lekwe.

³ Kena alepae hnauna kena Kristuse Yesuse asupu susate, tahane neka lupe ami. Tahane lupe solalu misete itahane supu susate. ⁴ Solalu rebe eni petu kena ikerike eni makerike, ikerike loko ruai eni yelu pela petu mo, le isuka eni elake laleije ndina. ⁵ Kai tamata rebe ilulu klemane lekwe ilei mo, sepo iono lulu kle-

**1:15 Otoi Asia pamuli meije esi kotiele Asia Tone mere kai Turki lekwe.

mane esi lalane mo. ⁶Kai tamata maka andinu rebe ikerike ktilire, ile mere pine suke isupu ndinure esi hasile akmena. ⁷Hoko anete loko auku lepata meiju me lalemu mimise, le Tuhane Iono aktili kena anati pusulu.

⁸Anete loko Yesuse Kristuse rebe Imata kai Ikwana suike bei matale peneka. Irulu bei kamale Dauta. Mere Sou Misete kena Yesuse Kristuse rebe au lepaele. ⁹Bei au lepae Sou Misete meije eti au supu susate, kusu bui kai supu lo kena rante pesi saka tamata neune. Po atahane le masike au supu lo kena rante po esi lake rua au mo kena lepae Sou Misete bei Allare. ¹⁰Hoko masike saisa eono po au tahane kena supu susate leke au tapa tamata rebe Alla Ililakesi pende. Au tahane leke esi supu hlamate bei Kristuse Yesuse lekwe, kai esi supu rue sakesa kaiNi ndete otoi hitate elake eti pela. ¹¹Atahane rame le lepate matai nkenale sae be,

“Sepo ite lake ite ruamaki atate bei ono neune kena akmenare mere saka ite mata sakesa kaiNi kena Imatare peneka, hoko ite rue sakesa kaiNi lekwe. Kai le ite tahane lale kena supu susate, namake ite pleta sakesa kaiNi lekwe.

¹²⁻¹³Po sepo ite beteke be ite renal mo, hoko Ibeteke be Irena ite mo lekwe. Masike ite tuli kaiNi mo, po Ituli kai ite rame, le Ilelike Eni atate mo.” Lepate meije tinai hoko lene lokole.

**Pauluse iahnau Timotiuse kena
kerike loko eni makerike mimise**

2:14-26

¹⁴Aanete amu jemate toini esi maka atetukaru loko saisa rebe eku au betekelu. Sebei Alla Isasike be alakesi ktili leke esi rare kai lomai loko lepata mataiju yake. Rare loko lepata mataiju eono misete ete sae mo po batuke eono jemate toini esi hlaleke loko Alla mise moneka. ¹⁵Akerike loko amu makerike

ktili leke Alla Iakumu be amise. Suke aasomi le amu makerike yake lupe tamata rebe esi atetuke tekwa more esi asomire. Hnauna nkenala kena Kristuse aatetuke titinai ete amu jemate toini esi maka atetukaru. ¹⁶Lene loko tamata rebe suka lepa palani rebe natire sae more yake, kai lepa tiaf loko Alla yake. Le sie rebe esi lepataru mise more esi ono saisa rebe Alla Isuka more tapa rame. ¹⁷Lene loko tamata rebe esi lepataru mise more yake. Le esi lepata meru lei leke tamata bokala esi lenelu saka lakwai ekanoa ela. Bei sie meru Himeneuse kai Piletuse luaise tamata rebe lepa ele mere. ¹⁸Esi atetuke hnaune nkenale moneka, esi atetuke be Alla Iono tamata matalaru esi kwana suike peneka. Hoko esi ono iteki tamata ilaru suka hlaleke hnaune nkenale moneka. ¹⁹Po jemate toini esi hlaleke loko sou nkenale bei Allare sae isupu lelilele moneka. Jemate toini mere saka batu kena lukue lumare leke atia moneka. Kena batu mere leki lepate matai be, “Tuhane Irena Eni tamataru” Kai “Sie rebe esi koti Tuhane eni nane suke esi hleke bei ono neune.”

²⁰Luma elake esi pikanaru kai alata maketaru bokala mpe lale, leini esi ono bei mase kai perake, po leini lekwe esi ono bei ai kai tapele. Alata meru esi pake leini kena yelu pentine kai esi pake leini kena yelu piasa neka. ²¹Hoko ile rebe ihleke bei ono pusue neune, ile mere rebe ikerike ete Alla mise. Ilupe pikane misete lakwai esa rebe luma upuije batuke ipake kena yelu pentine. Tamata mere iguna kai mise ete Alla lupe pikane eguna ete luma upuije kai emise kena supu pake kena sasaisa rebe misete. ²²Ahleke bei ono neuna, rebe kwete belukaru esi suka onore. Po atula leke ono lulu rebe Alla Isukare, ono lulu Eni lepataru, oki Alla kai pusue tamata, kai hlaleke loko hnauna nke-

nale. Aono amu lalemu ndene sakesa kai tamata rebe esi kotie bei Alla kena lale ntoline. ²³ Alepa kai tamata nloene rebe esi rekwa sasaisa more yake. Tamata meru esi supu atetuke hnauna nkenale mise mimise mo. Le arekwa be batuke esi ono tamata esi rare kai lomai. ²⁴ Po iteki makerike ete Tuhane rare kai lomai yake. Suke ntekwa ete pusue tamata. Suke irekwa be aatetuke kena misete kai tahane lale kaisi, ²⁵ kai atetuke tamata ulu bua elakaru suke mamau leke kena petu makete Tuhane Iono lalesi kena esi hleke bei ono dosa, kai esi rekwa hnauna nkenale piseo. ²⁶ Atetukesi mamau leke esi noake mise suike kai esi supu tie bei ro tiafesi elake esi kbasare.

**Petua kena tehaike
Yesuse Iluake suike**

3:1-9

3 Anete be kena petua tehaike Yesuse Iluake suike, tamata neune esi ono susate boka titinai ete jemate toini leke esi susa kena hlaleke loko Yesuse rame. Anete mere mimise. ² Le tamata neuna meru esi nete ruasi kai lalesi loko kepene, esi lepare kwakwaesi kai esi suka alenake nloene. Esi lene loko elake inai moneka. Esi suka kotie trima kasi mo. Kai suka holmate tamata makete kai Alla mo. ³ Esi oki esi luma toini mo. Esi suka kotie sala moneka, esi suka lepae tiafesi loko tamata maketa, esi suka nasuke lomai. Esi ktolo kai ono misete sasaisa neka esi suka mo. ⁴ Esi suka riluke esi ebe ete tamata rebe lalesi tiafesi esi ebe mere. Esi ono sasaisare esi noake nanu mo. Kwakwaesi. Esi suka ono lalesi ndina lulu nusa meije esi misete lesi bei esi lulu Alla. ⁵ Kai masike esi ono lupe esi ono sasaisa rebe Alla Isukaule rame po tinai mo esi lemake. Esi ono sasaisa rebe Alla Isukaule bei lalesi titinai mo. Ono ebe kai tamata meru yake. ⁶ Le mokwaia leini bei sie meru esi umaue tamata

leke esi suka kusu me esi lumaru kai esi lemake loko bina rebe lalesi kuru more leke bina meru esi hlaleke loko sasaisa rebe esi betekule. Bina meru esi dosaru boka kai esi suka ono dosa lulu sasaisa rebe lalesi suka titinaije. ⁷ Kai masike bina meru esi atetuke rame, po esi supu rekwa saisa rebe tinai kai saisa rebe tinai more moneka. ⁸ Mokwaia meru esi lelie hnaune nkenale kena Alla, sakesa kai akmenare Yanese kai Yambrese lulasi lelie Musa loko hnaune nkenale neka. Esi noake batuke saisa rebe ktolone. Alla Isukasi mo le esi hlaleke loko saisa rebe nkenale more. ⁹ Po tamata meru esi supu umaue tamata boka mo. Le pusue tamata esi rekwa be tamata meru boroke lupe akmenare tamata esi rekwa be Yanese kai Yambrese luaise lekwe boroke neka.

Pauluse iahnau suike ete Timotiuse

3:10-4:8

¹⁰ Po aono lulu saisa rebe au atetukele, auku atate elia kai kena saisa rebe laleku kena suke au onore peneka. Arekwa be au hlaleke loko hnaune nkenale elia. Arekwa be au tahane lale ete tamatare elia kai au oki tamata make-taru pende elia. Arekwa au nasu nunu mo kai kena au supu susate beise au tahane. ¹¹ Mere, au tahane kena esi ono susate eti esi tetaku kai au supu susate peneka. Arekwa pusue susata rebe uono kenaku mpai kota Antiokiare, mpai kota Ikoniume kai mpai kota Listrare peneka. Po masike esi ono susate eti tetaku, au tahane, eleki iteki Tuhane Itapaku leke au mata yake. ¹² Tinai, pusue tamata rebe esi suka ono batuke saisa rebe Alla Isukare rame kai esi atate mise le esi hlaleke loko Kristuse Yesuse, esi supu susate eti supu teta. ¹³ Tamata neunaru kai tamata nloenaru esi neu tapa. Esi lemake tamata maketa, eleyo ruasi lekwe lemake lomaije neka. ¹⁴ Po

masike tamata neunaru esi ele mere, ete Timotiuse ale, suke ahlaleke rame loko hnauna nkenala rebe aatetukelu pende kai rebe ahlaleke lokole titinaije. Le arekwa be aatetukelu bei tamata rebe esi atetuke hnauna nkenalaru etemue. ¹⁵ Kai le ale kena tone sare arekwa Alla Eni lepata rebe lekire peneka. Alla Eni lepata meru eono anati leke asupu hlamate baue hlaleke loko Kristuse Yesuse. ¹⁶ Pusue Alla Eni lepata rebe lekilu meru, Alla Ikbasae nabiaru kai Iono esi lekilu etel. Baue lepata meru, Alla Iatetuke ite leke ite ono nkenale, Ilake ite kai Iantolike iteki nsalale, kai Iatetuke ite leke rekwa ono nkenale elia. ¹⁷ Leke Alla Iono tamata rebe ikerike etelje iaknekae kena sasaisa rebe suke iktili kena onore, le Iono iktili kena ikerike pusue rebe misetaru.

4 Le Kristuse Yesuse Iluake suike lomei nusa meije kena Iteu pakala ete pusue tamata kwanale kai matale. Kai le Iluake suike kai Ipleta nusa meije lupe kamale. Hoko au ulake ale, Alla kai Kristuse Yesuse esi sasikele. ² Au ulake ale be suke alepae hnauna nkenale etesi. Masike esi suka lene lokoe pise mo, aktili kena lepae hnauna nkenale rame leke tamata esi lulue. Sie rebe esi ono salare suke abeteke etesi be, “Imi ono sala kai ono sala suike yanoma.” Aate-tukesi kena saisa rebe suke esi onore. Aatetukesi kena lale maune. ³ Au ulake aono ele mere. Le, kena petua suike, tamata esi suka lene loko hnauna nkenalaru moneka. Po esi lupuke kurua tinai more bokala leke esi beteke batuke sasaisa rebe esi suka leneule. Esi lupuke kurua tinai more le esi ono lulu esi lale tiaru. ⁴ Esi suka lene loko hnauna nkenalaru moneka, po esi lene alena rebe tinai more. ⁵ Po suke atahane lale rame kena balale sasaisa neka. Asupu susate, tahane neka. Alepae Sou Misete bei Alla kena Yesuse ete tamata rebe esi lene

mosare. Kai amu makerike sasaisa ete Allare kai layani tamatare, suke onolu mimise.

⁶ Le au riluke auku nanakwalaku leke au mata neka lulu Alla Eni sukare. ⁷ Kena Sou Misete bei Alla kena Yesuse, au kerike ktili kena lepae peneka, saka tamata olaraga iklemake klemane sae eti pela kena misete. Saisa rebe Alla Isuka au onore au ono peneka, saka maka balare ibala eti roma otere. Au hlaleke loko Kristuse Yesuse rame roma meije peneka. ⁸ Hoko pamulire, Tuhane Iaknekae hadia juara eteku peneka. Hadia juarare Tuhane maka teu pakala nkenale, Irilukele eteku kena petu Tuhane Iteu pakala ete pusue tamatare, le auku hidupe eono Alla lalaelje ndina. Kai batuke au ruaku supu hadia mere mo, po pusue tamata rebe esi suka Tuhane Iluake suike titinaije, esi supu lekwe.

Pauluse ikoti Timotiuse iluake lokoi

4:9-18

⁹ Auku anae, suke aatula leke alomei lokoku nununu neka, ¹⁰ le Demase ikeu bei au peneka. Ikeu bei au le Isuka nusa meije esi misete kuate. Ikeu lopai kota Tesalonika peneka. Kai le au ulake Kreskese ikeu lopai otoi Galatia, kai Tituse ikeu lopai otoi Dalmatia. Hoko lusi keu peneka. ¹¹ Batuke Lukase ruai pine irue kai au. Alomei sakesa kai Markuse le imise kena kerike tapa au kena layani Alla. ¹² Luami lomei mina le au ulake Tikikuse ikeu lome kota Epsuse peneka. ¹³ Kena alomeije, aliku kai auku lapu musute nanuke rebe au tolae mpai kota Troase mpai Karpuse eni lumare. Kai aliku sulataru lekwe. Pentine lakwai esare anete liku sulata rebe lekilu kena binatang usaije.

¹⁴ Aleksandere, tamata maka ono tanei bei tembagare, iono susate elake ete au peneka. Namake iteki Tuhane Ihukumeni lulu eni neune rebe ionoe

ete aure. ¹⁵Hoko ale ruamu lekwe suke aketa beini, le saisa rebe ite atetukele ibrokae titinai.

¹⁶Kena au lepa le ruaku memenai, kena teu pakala ete aure, tamata sae ilepa tapa au mo. Pususi keu bei au. Po au kotie loko Alla be, “Tuhane Ahukumesi le mere yanoma.” ¹⁷Masike ele mere iteki Tuhane Iraka au. Iriluke ktiline eteku eti au ktili kena lepae pusue Sou Misete mere, leke pusue tamata Yahudi more esi lenele. Kai Tuhane Itapa au leke sie rebe lalesi tiake aure esi bunu au yake, lupe Irana au bei singare esi biruije leke ebunu au yake. ¹⁸Hoko Au rekwa be iteki Tuhane Itapa au rame sa kena esi ono tiaf ete aure, roma Itie au beisi kai Ikeri au sosoli kena misete lolete surga, otoi kena Alla Ipleta nusa meije. Mai ite isikeNi eti pela. Amine.

Hlamate mulini

4:19-22

¹⁹Abeteke auku hlamate ete Priskila kai Akwila kai Onesiporuse eni luma toine. ²⁰Erastuse ikeu sakesa kai au mo kai irue mpai kota Korintuse sa. Tropimuse, au sebeieni mpai kota Mile-tuse le kerakeni. ²¹Atula mise leke luake lomei lokoku kena ndirine talei mosare.

Ebuluse, Pudese, Linuse, Klaudia, kai tamata maketa rebe hlaleke loko Yesuse lekwe, esi beteke hlamate ete ale.

²²Au kotie loko Tuhane be, “Tuhane. Atapa Timotiuse. Kai Aono misete elake ete pusue sie rebe hlaleke loko Ale noma!”

Hlamate, Pauluse

Pauluse eni Sulate ete Tituse

Lepate Menai

Meije Pauluse eni sulate ete Tituse. Tituse tamata Yahudi mo po ihlaleke loko Yesuse. Eleki ikeu sakesa kai Pauluse leke ikerike tapa Pauluse. Sulate meije natue lokoi me nusa Kreta le Pauluse ikeu beini ete mere leke ili loko jemate toini mere. Pauluse ibeteke hnauna telu etei kena sulate meije.

Hnaune menaije, Pauluse ianetei loko jemate toini esi elakaru esi atate elia. Ibeteke hnauna meru ete Tituse leke ibeteke ete jemate toini esi elakaru le tamata me nusa Kretare esi atate neunaru bokala.

Hnaune suike, Pauluse iahnau Tituse leke ili loko jemate toini kai iate-tukesi. Ihnau leke iatetuke tamata ntuana matabinanaru elia. Pauluse ihnau loko iatetuke kwete beluke elia, kai atetuke tamata maka makerike elia.

Hnaune pamulire, iahnau loko jemate toini esi atate suke elia. Ihnau be, jemate toini suke mise kai lomai, suka oki lomai, lale tiake lomai mo, nasuke lomai mo kai tebi lomai mo.

Isi

1. Hlamate (1:1-4)

2. Tituse eni makerike me nusa Kretare (1:5-16)

3. Hnauna ete jemate toini kena rue mise (2:1-15)

4. Hidupe nkena (3:1-11)

5. Hlamate mulini (3:12-15)

Hlamate

1:1-4

1 Auku nanae, Tituse, Au Pauluse, au leki sulate meije. Aure Alla Eni tamata makerike kai Yesuse Kristuse Eni maka ulake. Ibitikeku leke au tapa tamata rebe Ililakesi leke esi hlaleke lokoI ktili. Ibitikeku leke esi rekwa

hnauna nkenala rebe utapasi kena rue ono batuke saisa rebe Alla Isukalu rame. ²Hnauna nkenala kena Kristuse mere esi hlaleke lokole. Hoko esi hlaleke be Alla Iono ite supu rue sakesa kaiNi eti pela. Italukele bei akmena lakwai esa sa kena nusa meije tolai mosa, kai Ilemake mo.

³Kena petu misete Alla Italuke mere eono peneka. Eni hnaune kena Kristuse mere Iatetuke ete tamata bokala baue Eni maka ulakaru. Kai Alla iteki Maka hlamate Ipersaye au leke au beteke Eni hnaune mere. Ile Alla rebe Ipletai au.

⁴Tituse, au leki sulate meije etemu. Alupe auku nanae le ahlaleke loko Yesuse Kristuse peneka saka aure neka. Au kotie bei iteki Alla Amate kai iteki Maka Hlamate Kristuse Yesuse be, "Alla kai Yesuse, raka Tituse kai ono laleije ndene noma."

Tituse eni makerike me nusa Kretare

1:5-16

⁵Au tolai ale me nusa Kretare leke apela makerike saisa rebe pela mosare. Kai au tolai ale ete mere leke abitike jemate toini esi elaka ete papelake kota lulu au beteke ete ale pende. Po au beteke ete ale suike be, ⁶Tamata rebe abitikenika kena jemate toini esi elake, suke tamata rebe iono tia sasaisa mo, kai suke batuke ikai bina esa kai isablia mo. Suke eni nanaru esi hlaleke loko Kristuse, tamata makete sae itutukeni mo le eni kwetelaru ulu bua sanute pise esi lene loko esi elake inaiju mo. ⁷Jemate toini esi elake mere ikerike ete Alla, hoko suke tamata makete sae supu beteke be iono sala mo. Isobue tamata makete mo, nasu nunu mo, inseli mo, isuka teta lomai mo pise lemaka le lalei loko kepene mo. ⁸Po suke laleije mise kena trima tamata iluake me eni lumare, isuka ono loko yelu rebe miseta. Itahane lale, inkena, iono dosa mo kai itahane lale kena ono dosa mo. ⁹Kai jemate toini

esi elake suke ilulu loko hnauna nkenala kena Yesuse Kristuse, rebe ite bisa hlaleke lokolu lupe ami atetukelu ete ale pende. Suke ilululu ktili leke irekwa kena hnau tamata makete rebe hlaleke loko hnauna nkenala meru. Kai leke iktili kena lelike tamata rebe esi lepa be hnauna meru nkenala more.

¹⁰ Le tamata bokala me esi rare kai jemate toini esi elakaru. Tamata makete lekwe esi suka lepa papalani. Kai tamata leini lekwe esi lemaka tamata leke esi lene loko esi lepataru. Bei tamata meru akmenare agama Yahudi pine esi lesi.

¹¹ Tamata rebe esi atetuke palani mere suke asou biruisu leke esi atetukesi papalani moneka. Le esi ono luma toini ilaru bei jemate toini kena esi hlaleke hnauna nkenale more baue esi atetuke rebe nkenala more. Esi atetuke meru batuke loko supu kepene bokala, cara nikwa kepene mere asomi titinai. ¹² Bei nabia rebe tamata Kretaru esi naokeise nabire, sae bei ruasi ibeteke lekwe be, “Tamata rebe esi rue mei nusa Kretare bei akmena sa esi lepa nloene rame. Esi suka lene loko hnauna nkenale mon-eka lupe binatang me aiela uei rebe nsolo kai ndasire. Kai esi noso.” ¹³ Saisa rebe nabi mere ibetekele tinai. Hoko alelikesi tiktili leke esi hlaleke loko hnauna nkenalaru. ¹⁴ Lelikesi leke esi lene loko tamata Yahudiaru esi alena rebe tinai more yake. Kai lelikesi leke esi lene loko pleta rebe tamata esi onore yake. Tamata meru esi lulu pleta nkenale mo.

¹⁵ Ete tamata rebe lalesi ntoli pusue yelu ndopo mo. Po tamata rebe lale tiaie kai rebe hlaleke loko Yesuse more esi saisa rebe tiare. Esi noake tiaie kai esi ono tiaie po esi blake be esi ono tiaie mo. ¹⁶ Esi naku be esi rekwa Alla po mere tinai mo le saisa rebe esi onore batuke tiaie. Lalesu mise mo titinai. Esi lene loko Alla Eni pletaru mo kai saisa rebe nkenare esi ono loko mo.

Hnauna ete jemate toini kena rue mise

2:1-15

2 Po Tituse, suke ahnausi lulu hnauna nkenale bei Allare. ² Abeteke ete mokwaia rebe esi ntua pende leke esi tahane lalesi bei nasute. Suke esi atate ele mere leke supu holmate bei tamata makete. Esi tahane lale leke ono tiaie yake. Ahnausi leke esi hlaleke loko hnauna nkenale titinai, kai leke esi oki tamata makete bei lalesi titinai. Kai ahnausi leke masike tamata esi lakesi po esi tahane.

³ Sae lekwe, bina rebe esi matabina pende, ahnausi leke suke esi ono dosa sae mo. Esi lepa tiaie ete tamata makete mo, esi suka kinu boka yake. Ahnausi leke saisa rebe misete suke esi atetukele.

⁴ Ahnausi leke esi ahnau bina belukaru leke esi li loko esi mokwaiaru kai esi nanaru mimise, ⁵ suke esi tahane lale mimise, lalesi ntoli, esi nkwa kwa kena kerike ete esi lumataka, lalesi mise kai lene loko esi mokwaiaru. Suke bina belukaru esi atate ele mere leke sae ibeteke tiaie ete hnauna bei Allare yake.

⁶ Ete tamata belukaru lekwe. Ahnausi leke esi tahane lale. ⁷ Kai ruamu lekwe, kena sasaisa neka atiluke lalane kena ono misete leke tamata makete esi selu jemate toini esi atate misere elia. Aono misete rame leke esi rekwa be esi rue nkenare elia. Ahnausi bei lalemu nkenale kai tiktili. ⁸ Ankwakwa kena atetuke hnauna rebe nkenale rame leke sie ila rebe esi lepa lelie ale, esi supu lepa tiaie ete ite kai ete hnaunaru mo, hoko esi asomi.

⁹ Kai tamata makerika rebe esi kbasasae more, aatetukesi leke suke esi lene loko elaka rebe esi kerike eteise. Kai kena sasaisa neka suke esi ono elakaru lalesi ndina. Esi lepape leliesi mo. ¹⁰ Kai ndeae esi taneiaru yake. Po aatetukesi

leke esi kerike nkwakwa. Hoko esi elakaru esi hlalekesi rame. Suke esi atate ele mere leke bei saisa rebe esi onoule pusue tamata esi rekwa be hnauna kena Allare umise, Alla mere Ihlamate ite bei dosa leke ite rue kaiNi.

¹¹ Suke aatetuke jemate toiniaru leke esi atate mise ele mere rame. Le Alla lalélje noa pusue tamata hoko Inatue Yesuse Kristuse lomei nusa meije peneka leke ite pusuma supu hlamate bei dosa. ¹² Le Alla Iono misete elake ete ite, Iate-tuke ite leke suke ite hleke saisa rebe Alla Isukalu more. Kai leke suke ite lalema loko yelu rebe tiaé mei nusa meije moneka. Kena ite rue mei nusa meije, ite tahane lale, ono saisa rebe nkena, kai ite ono Alla lalélje ndina rame. ¹³ Ite hidupe ele mere le ite namake petu misete rebe ite hlalekele eono lalema ndina titinai. Kena petu mere ite selu Yesuse Kristuse leke ite selu Eni hitate elake. Mere Iteki Alla rebe Eni kbasae elake kai iteki Maka Hlamate Yesuse Kristuse. ¹⁴ Iriluke nanakwalaIje kena Imata le ite. Imata leke Iseli pusue iteki dosaru. Imata le ite leke iteki dosa sae mo. Eni tamata kena ite kai ite nkwakwa kena ono misete rame.

¹⁵ Tituse, aatetuke pusue hnauna meru etesi. Pletaesi leke esi lulue kai alake sie rebe esi lulu more. Suke ahnau kai alake kena hokmate kai asebeie sae isobue ale yake.

Hidupe nkena

3:1-11

3 Aanete jemate toini meru leke esi lene loko tamata maka pleta me nusa kai kamala rebe esi kbasare kai suke esi suka kena kerike loko misete rame. ² Aanetesi leke esi lepa tiaé loko tamata makete yake, esi nasuke tamata makete yake, suke kwakwaesi yake kai mau ete pusue tamata. ³ Le kena ite hlaleke loko Kristuse mosare ite lekwe boro. Ite supu

lemake kai lene loko Alla Eni pletaru mo. Ite lalemaru ndinake rebe mise mo kai ite lulue. Ite lalema tia rame. Ite noake batuke ono tiaé, iteki lalema loko tamata maketa esi taneiya. Tamata maketa esi suka ite mo kai ite lekwe sukasi mo. ⁴ Po Alla, iteki Maka Hlamate laseluke be Intekwa kai loki ite, ⁵ Ihlamate ite bei dosa. Ihlamate ite bei ite rue nkenare mo po bei rual lalélje noa ite. Ihlamate itere Ro Misete Ikbasae ite lalema leke ite hleke bei ono dosa. Mere saka ruele ite suike kai ite hidupe beluke. Mere Alla Iono Ro Misete Iono lalemaru mise. ⁶ Alla Iono Ro Misete Ikbasae ite baue Yesuse Kristuse, iteki Maka Hlamate, Imata ete ite. ⁷ Alla Iono Ro Misete Ikbasae ite baue Yesuse Kristuse leke ite supu pusue yelu rebe iteki Ama Irilukele ete Eni nanaru, mere Irilukele ete ite. Hoko ite hlaleke be ite hidupe eti pela. Ite hidupe eti pela le Alla Iteu pakala mise le Iono misete elake ete ite. ⁸ Tituse, pusue lepata rebe au betekelu meiju tinai.

Hoko au suka kena abeteke ktili leke sie rebe esi hlaleke loko Alla pende esi lululu. Leke esi ktili rame kena ono misete kai rebe mise ete pusue tamata. Auku lepata meru misete kai utapa pususi. ⁹ Po ete ale, alau bei tamata rebe rare kai lomai loko sasaisa rebe esi untune sae more kai alenake loko luma mataiju bei anubu kena anubu yake. Nasuke lomai kai rare kai lomai le tamata Yahudi esi pletaru yake le pusue meru tapa tamata mo kai esi misete sasaisa mo. ¹⁰ Sepo tamata sae rebe iono kena jemate toini esi tebi lomai, ilulu loko hnauna nkenale moneka, kai iono tamata maketaru esi hlaleke hnauna nkenale moneka. Hoko alakeni leke ihlekele. Alakeni rebai esa pise lua suike lekwe po sepo isuka hleke mosa, aono ebe kai moneka. ¹¹ Arekwa be tamata saka mere isuka ono saesa rebe tinai mo. Hoko iono dosa rame.

Iono dosa mere etiluke be eni sala ete Alla.

Hlamate mulini

3:12-15

¹² Au ulake Artemase pise Tikikuse lome lokomu nununu hoko kena sae ilu-ake aatula kena alomei sosoli lokoku mei kota Nikopolise le au teu lepate peneka be au rue mei kota Nikopolise eti ndirine taleije elia. ¹³ Atapa Senase, maka rekwa hukume, kai Apolose mimise kena luasi keure leke me lalane luasi susae manane pise sasaisa makete yake. ¹⁴ Kai jemate toini me nusa Kretare suke esi ate-

tuke kerike makerike misete rame. Leke esi tapa tamata rebe esi manane sae more pise esi tanei sasaisa more. Kai leke esi hidupe guna ete ruasi kai tamata makete.

¹⁵ Tituse, pusue jemate toini rebe sakesa kai au ete meije esi natue hlamate ete ale. Kai abeteke amiki hlamate ete pusue jemate toini ete mere rebe esi oki amire.

Au kotie ete imi pusumi be,
“Tuhane, Aono misete elake ete pususi.”

Hlamate, Pauluse

Pauluse eni Sulate ete Pilemone

Lepate Menai

Pauluse inatue sulate meije ete eni ebe Pilemone. Pilemone mere, tamata Kristene sae me rebe irue me kota Kolose. Eni tamata makerike sae me eni nane Onesimuse. Onesimuse inaya bei Pilemone lolete kota Roma. Kena mere, Pauluse ikusu bui me kota Roma le ilepae Sou Misete. Ite rekwa be elia mo po Onesimuse itetue Pauluse me kota Roma kai bei Pauluse eni hnaune, eono Onesimuse iono Kristene.

Eleki Pauluse ibeteke loko Onesimuse leke mise lesire ileu loko elake rebe ikerike eteije. Po Onesimuse rilai kena leu loko Pilemone, inoake be Pilemone ihukumeni le inaya beine. Pauluse ibeteke lokoi be ihukumeni mo. Pauluse ileki sulate etei, kai ikotie beini leke iampune Onesimuse. Hoko, Pauluse eni sulate ete Pilemone meije, ikotie bei Pilemone leke iampune Onesimuse. Ikotie Pilemone itrima suike Onesimuse kena cara misete, iono lokoi saka tamata makerike moneka po iono lokoi saka kwalini rebe esi maka hlaleke esa.

Isi

1. Hlamate (ayate 1-3)

2. Pauluse ikotie trima kasi bei Alla le Pilemone kai ikotie etei (ayate 4-7)

3. Pauluse ikotie bei Pilemone leke irana Onesimuse (ayate 8-22)

4. Hlamate mulini (ayate 23-25)

Hlamate

1-3

1¹⁻² Auku ebe Pilemone, au Pauluse, au sakesa kai iteki kwali Timotiuse leki sulate meije etemu. Ale amiki ebe misete, kai ebe makerike kena layani Kristuse! Au leki lekwe ete iteki beta Apia kai ete iteki ebe Arkipuse rebe ilepae Sou misete ktili sakesa kai ite

kai ilayani loko Allare ktili lupe itere neka masike supu susate boka bei tamata maketa. Au leki lekwe ete jemate toini rebe esi lupu me amu lumare. Au supu alese meije le au lepae Sou Misete kena Kristuse Yesuse.

³ Ami kotie loko iteki Alla Amate kai ete Tuhane Yesuse Kristuse ete imi be, "Tuhane Iriluke misete elake rame etesi kai lalesi ndene noma."

Pauluse ikotie trima kasi bei Alla le Pilemone kai Ikotie etei

4-7

⁴ Pela au kotie bei Allare, au kotie ete ale lekwe, au kotie trima kasi ete Alla rame. ⁵ Le au lene be aoki pusue tamata rebe esi hlaleke loko Allare kai ahlaleke loko Tuhane Yesuse rame. ⁶ Kai au kotie le ale leke alayani mise sakesa kai tamata rebe hlaleke loko Allare hoko arekwa pusue yelu miseta rebe Alla Iriluke ete ite peneka le bei ahlaleke loko Kristuse. ⁷ Kwali, laleku ndina kai au supu akbere titinai peneka le aoki tamata rebe esi hlaleke loko Allare. Kwali, aakberesi peneka.

Pauluse ikotie bei Pilemone leke irana Onesimuse

8-22

⁸⁻¹⁰ Hoko auku ebe, au kotie bei ale leke aono misete ete Onesimuse. Ilupe auku anare neka le ihlaleke loko Yesuse Kristuse bei au atetuke Sou Misete etei kena au mei bui laleije. Masike au rekwa be bei auku kbasare au pleta kena aono saisa rebe suke aonore le aure Kristuse Yesuse Eni maka ulake, po lesi bei mere au pake auku kbasare mo. Au kotie bei ale leke aonoe le ite oki lomai kai ite oki tamata rebe esi hlaleke loko Allare. Au meije tamata ntuane, meije au supu alese lekwe le au layani Kristuse Yesuse.

¹¹ Kena akmenare ikerike tapa ale mise

mo le inaya bei ale po pamuli meije na-make ikerike tapa ite lua boka.

¹²Masike au okini titinaije po meije au ulakeni leu suike lokomu. ¹³Au suka irue kaiku ete meije leke iseli ale kena tapa au loko saisa rebe suke atapa au lokore, kena au mei bui lalei meije. Au supu alese le lepae Sou Misete. ¹⁴Po au suka itapa au ete meije mo, sepo lalemu nesa kai au mo. Au suka titinai, sepo lalemu suka titinai kena itapa au. Au suka paksa ale mo.

¹⁵⁻¹⁶Alla Isebeie Onesimuse ikeu bei ale toto mina piseu, leke ileu suike loko ale eti pela. Aranai batuke kena iono tamata makerike rebe kbasae sae mo ete ale moneka, po aranai lupe kwali rebe aokini. Au okini po suke aokini lesi leneka. Le ile amu tamata makerike kai ile tamata rebe Ioki Tuhane lupe ale neka.

¹⁷Hoko, sepo anoake au be amu ebe rebe kerike ete Kristuse sakesa kai ale hoko Onesimuse ileu loko ale, aranai neka, ali lokoi lupe ali loko aure neka.

¹⁸Sepo iono sala sasaisa ete ale, pise iutane sasaisa bei ale, abetekele eteku neka leke au seli etemu. ¹⁹Au ruaku lekie ete meije kena balaku be au Pauluse, pine seli pusue Onisimuse eni utanaru etemu. Anete be autane bei au lekwe, mere lesi bei Onesimuse niere,

rebe au tapa ale kena ahlaleke loko Yesuse. ²⁰Kwali Pilemone, au kotie bei ale leke atapa au mina le ite luare Tuhane Eni tamata. Aranai kai li lokoi mise lupe aakbere tamata jemate toini maketa lekwe, mere aakbere au le ite luare Kristuse Eni tamata. ²¹Au leki sulate meije etemu, au hlaleke titinai be, saisa rebe au kotie bei ale, aonoe. Kai au rekwa lekwe be aono boka lesi bei rebe au kotiele.

²²Kai au kotie bei ale leke aknekae amu lumare esi sokati sae eteku, le au hlaleke ktili be bei imi kotie le au loko Allare Ilenele, hoko Iono au supu siri bei bui meije kai leu suike loko imi.

Hlamate mulini

23-25

²³Epaprasede, rebe isupu alese mei bui lalei sakesa kai au le ilepae Sou Misete kena Kristuse Yesuse, ibeteke hlamate etemu. ²⁴Kai aukua ebea kena layani sakesa, Markuse, Aristarkuse, Demase kai Lukase lekwe esi beteke hlamate etemu lekwe.

²⁵Au kotie loko Tuhane Yesuse Kristuse be, "Tuhane, Aono misete elake etesi noma."

Hlamate, Pauluse

Sulate ete Tamata Ibrani

Lepate Menai

Ite rekwa sire rebe ileki sulate meije mo le ileki eni nane mo. Batuke ite rekwa be maka leki sulate meije, tamata Kristenaru esi elake kai irekwa Alla Eni lepate rebe lekie akmenare, irekwae titinai, po ilere Tuhane Yesuse Eni maka lulu mo (2:3).

Bei akmena sa sulate meije esi kotiele “Sulate ete tamata Ibrani.” Tamata Ibranire, tamata Yahudire neka pise tamata Isaraele neka. Sulate meije lekie ete siasi kai esi rue etiare, sae irekwasi mo. Sepo ite baise sulate meije, ite rekwa be sulate meije natue ete tamata Kristena rebe esi supu teta le esi maka hlakele. Lepa tia etesi, kusuesi kena bui kai leini esi rana esi taneiaru. Esi supu teta hoko sie leini esi hlaleke mise moneka. Sie leini esi ibada sakesa kai esi ebearu moneka. Leini esi suka leu suike loko esi maka hlaleke akmenare, mahake esi suka hlaleke loko Tuhane Yesuse moneka.

Tujuana telu kena leki sulate meije: suka kena atetukesi, suka kena ono lalesi kuru, kai suka kena ahnausi. Iatetukesi be Yesuse, Alla Eni Nanae rebe Ibeteke Alla Eni lepataru ete ite tamatare. Ik-basa lesi bei malekataru kai nabi Musa. Yesuse, iteki Imame Elake Eni makerike esi kbasare ela lesi Yahudiaru esi imame. Ikerike kena luma maka kotie loko Alla rebe mise titinai kai Ibeteke Alla Eni janji rebe mise titinaije.

Ile rebe ileki sulate meije iakbere laleisu leke esi lulu Tuhane Yesuse rame kai esi supu susate, esi tahane lale neka. Ianehe laleisu kena luake loko Alla le Yesuse ibuka lalane kena tetueNi. Iakbere lalesi leke esi supu rue sakesa kai Alla. “Hleke bei makerike kai rue sakesa kai Allare”, esi natire saisa? Sie leini esi

beteke be esi natire be sepo ite mata kai ite sa lolete surga, ite hleke bei iteki makerike mei nusa meije. Leini esi beteke be, ite riluke iteki hidupe ete Alla kai batuke hlalekeNi neka kena supu hlamate kai batuke hlaleke loko ite ruamaki makerike yake.

Ile rebe ileki sulate meije iahnausi leke esi sele bei esi maka hlaleke loko Tuhane Yesuse yake. Kena sulate meije, iahnausi ktiti titinai rebai lima. (2:1-4; 3:7-9; 5:11-6:12; 10:26-39; 12:18-29). Iahnausi mimise titinai kena ibeteke Alla Eni hukume saisa ete tamata rebe esi hleke esi maka hlaleke loko Yesuse.

Isi

1. Yesuse Eni kbasare ela lesi bei Alla Eni tamataru esi elaka akmenaru (1:1-10:18)

a. Memenai (1:1-3)

b. Yesuse Eni kbasare ela lesi bei malekataru (1:4-2:18)

c. Yesuse Eni kbasare ela lesi bei nabi Musa (3:1-4:13)

d. Yesuse, Imame Elake rebe ela lesi bei Yahudiaru esi imame elake (4:14-7:28)

e. Yesuse, iteki Imame Elake Eni makerike mise titinai lesi bei Yahudiaru esi imama elakaru esi makerike (8:1-10:18)

2. Ite hleke iteki maka hlaleke yake (10:19-12:29)

3. Lepate mulini (pasale 13)

Alla Ilepa kai tamata baue Yesuse

1:1-3

1 Kena akmenare Alla Ilepa rebai boka kai iteki ntuana menaru baue nabi-aru. Rebai sesi Ilepa kaise Ilepaie aturane, rebai sesi Ilepa loko Italuke, rebai sesi Iono tanda herane kai cara mamakete lekwe. ²Po pamuli meije rebe lau mo nusare koho nere Ilepa kai ite baue Eni Nanare. Alla Itolae nusare kai pusue taneiaru baue Eni Nanae mere. Kai Alla Iteu peneka be pusue taneiaru

Eni Nanae mere Enie. ³Eni Nanae mere pine Iaseluke be Alla Eni kbasare ela titinai. Eni atate sakesa kai Alla ruaIje neka. Ile lekwe pine Iraka nusare kai pusue yelu mei nusa meije kena Eni lepate rebe esi kbasare ktili titinaije, leke atia yake. Kena Iampune iteki dosaru peneka, pine Irue kena otoi maka kbasa ndete surgare, sapleuke Alla Maka Kbasa elake titinaije Eni makwanale.

**Yesuse Eni kbasare
ela lesi bei malekate**

1:4-14

⁴Alla Eni Nanae mere Isupu kbasa elake titinai, lesi bei malekate, kai Alla Iono Eni nane mere esupu holmate titinai, lesi bei Iono malekate eni nane.

⁵Alla Ibeteke loko malekate mo po Ibeteke loko Eni Nanare be,
“Ale Auku Anae.

Bei petu meije Aure Amamu.”^{††}

Kai Ibeteke lekwe be,
“Au meije AmaI, kai Auku Anae kenaI.”^{‡‡}

⁶Kai kena Alla Iulake Eni Nanae menare Ilomei nusa meije^{¶¶}, Iombe,
“Auku malekata,
suke pusumi tatu loko Auku Anae meije.”^{§§}

⁷Kai kena malekataru, Alla Ibeteke be,
“Au ulake malekataru esi tapa Au saka balate ehbuere
kai saka auwe klitine.”^{*}

⁸Po Alla Ibeteke loko Eni Nanae mere be,

“Ale Alla, Apleta saka Kamale rame eti pela.

Apleta kena nkenale kai Alemake mo.

⁹Asuka rebe nkenale titinai,
kai lalemu tiake rebe tiare.

Bei mere hoko Amu Alla Ibitike Ale kai Iono Asupu holmate bei tamata,
kai lalesi ndina

le Alere elesi bei Amu ebearu.”[†]

¹⁰Alla Ibeteke loko Eni Nanare lekwe be,

“Ale Tuhane, kena menaije Atolae nusare,

kai Ale ruaMu tolae lanite.

¹¹Pusue meru namake atialu kai umalabai

saka pakiane,

po Ale, Ara me rame.

¹²Nusare kai pusue rebe mei nusare namake Alouke saka lapune

rebe malabai peneka,

kai Aselie kena makete.

Po Ale, Aleli kwale mo,

kai Amu nasite pusu moneka.”[‡]

¹³Alla Ibeteke loko malekate mo po Ibeteke loko Eni Nanare be,

“Arue sapleuke Auku makwanale,

eti Au ono Amu musuaru

esi tatu lokoMu.”^{¶¶}

¹⁴Ele mere hoko esi tinaije malekataru saisa? Malekataru Alla Eni roa rebe esi layani Allare, kai esi supu ulake bei Alla kena tapa tamata rebe esi supu hlamate.

^{††}1:5 Isi. 2:7

^{‡‡}1:5 2Sam. 7:14

^{¶¶}1:6 Tapsirane makete ebeteke be luake suike lomei nusa meije.

^{§§}1:6 Isi. 97:7

^{*}1:7 Isi. 104:4 Natire be sepo Alla Iulake malekataru, esi lulul nunu saka balate ehbuere. Kai esi hukume tamata lulu esi dosaru saka auwe klitine.

[†]1:9 Isi. 45:7-8

[‡]1:12 Isi. 102:26-28

[¶]1:13 Isi. 110:1

**Hlamate bei Allare
suke nete loko rame**

2:1-4

2 Yesuse Eni kbasare ela lesi bei malekataru, hoko ite hlaleke ktili rame loko hnauna rebe ite lenelu pende, leke ite hleke bei iteki maka hlaleke lokoIje yake. ² Le Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekie, rebe malekataru betekele ete iteki ntuaana menaru tinai kai suke lulue, kai tamata rebe esi lulu more namake esi supu hukume lulu saisa rebe esi onore. ³ Sepo ite puli kai saisa rebe Alla Ionoe mise titinaije mo, rebe Iono hlamate itere hoko ite supu hukumane elake titinai. Le Tuhane Yesuse ruaI pine Ilepae hlamate mere memenai ete tamata, kai sie rebe esi lenele esi aselukele ete ite peneka be mere tinai. ⁴ Alla Iaseluke ete ite be sie meru esi lepataru tinai, hoko Iono tanda herane sasaisa neka rebe etiluke Eni kbasae elake. Iono Ro Misete Iriluke ktiline etesi lulu Eni sukare leke esi ktili kena kerike Eni makerike.

**Yesuse Iono tamata leke Impe
lebu bei malekataru**

2:5-18

⁵ Kwali betaya pusumi, namake kena nusa beluke rebe tatike pine eonore kai rebe ite mei lepaele meije, malekataru esi supu kbasae bei Alla kena esi kbasae mo, po ite tamata supu kbasae beiNi kena kbasaele. ⁶ Ite rekwa be mere tinai le Alla Eni lepata rebe lekie akmenare, lepate matai me eombe:
“Tamata mere saisa,
pine Alla Anete lokoise?
Tamatare[§] batuke esi ono tamata neka,

yo Aselu lokosi mise titinai!

⁷ Aono esi kbasare mpe lebu toto bei malekate,

mere takwali kuate mo,

po lomei Aono esi rue kena otoi

rebe esi kbasare ela titinai

kai rebe holmatele,

⁸ kai Aono pusue yelu tatu lokosi.”**

Ete meije ebeteke be Alla Iono pusue yelu tatu loko tamata, hoko saisa rebe tamata Ikbasaee more sae mo. Masike ele mere, po tamata ikbasae pusue yelu, ite selu mosa. ⁹ Po ite selu pusue meru kena Yesuse Eni hidupe, Alla Iono Impe lebu toto bei malekate, mere takwali kuate mo, leke Alla Eni lale misete eono Imata ete pusue tamata. Meije ite selu Alla Iono Irue kena otoi rebe esi kbasare ela titinai kai rebe holmatele, le Isupu susate eti Imata peneka. Kai Alla Ioki ite, hoko Yesuse Imata leke Iono Maka Hlamate ete pusue tamata.

¹⁰ Saisa rebe Alla Iteuele tinai! Pusue yelu mei nusare ruaI tolaelu kai pusulu eteI. Alla Iono Yesuse Isupu susate leke iono Maka Hlamate titinai. Alla Iono mere leke tamata bokala esi supu hlamate kai Eni nanae kenasi rebe holmatesi. ¹¹ Yesuse Iono ite tamatare iteki dosa sae moneka. Hoko Ile maka ono dosa sae moneka kai iteki Amate esa. Bei mere hoko Yesuse Ibeteke be kwaliNisi kai betaIisi kena itere, Iasomie mo. ¹² Kai ite rekwa be Yesuse Ibeteke loko Alla elere:

“Namake Au lepae saisa rebe Aonore ete kwaliKu kai betaKusi.

Kai Au isikeMu etesi kena esi lupuke lo-
maiye.”††

¹³ Kai Yesuse Ibeteke be:

“Au hlaleke loko Alla.”‡‡

§2:6 Kena tekse asli Yunanire lepate matai “tamatare” mere “tamata eni nanae”

**2:8 Isi. 8:5-7

††2:12 Isi. 22:23

‡‡2:13 Yes. 8:17

Kai Yesuse Ibetেকে লেখে বে:
 “Meije Au kai Auku tamata
 rebe Alla Irilukesi ete Au pende.”[¶]

¹⁴ Sie rebe Yesuse Ikotise Eni tamata meru, tamata rebe namake esi mata, hoko Yesuse Iono tamata sakasi kai Ihidupe saka tamata neka. Iono ele mere leke Eni matale eatia ro tiaru esi elake rebe ekbasae matale. ¹⁵ Iono ele mere leke Itie ite bei rila le matale rebe ekbasae iteki hidupe rame. ¹⁶ Hoko ite rekwa be Yesuse Itapa malekataru mo, po Itapa ite, Abrahame eni anubuaru.^{§§} ¹⁷ Ele mere hoko suke Alla Iono Yesuse Isakesa kai tamata kena sasaisa neka. Kai bei mere hoko Yesuse Isupu ono Imame Elake rebe Iono lulu saisa rebe Alla Isukare, kai Imaktekwa titinai. Leke Itie pusue ite tamata bei iteki dosaru kai Iono ite mise suike kai Alla.* ¹⁸ Kai bei ruaI supu teheke peneka kena ono dosa kai isupu susate peneka, hoko Isupu tapa tamata rebe esi supu teheke kena ono dosare.

Yesuse Iela lesi bei nabi Musa

3:1-6

3 Kwali betaya rebe Alla Eni tamata, rebe Alla Ikoti imi leke rue kaiNi ndete surgare. Suke imi noake mimise loko Yesuse! Ile maka lepae Alla Eni hnauna kai Imame Elake rebe Itapa ite loko saisa rebe ite hlalekele. ² Ilene loko Alla titinai rebe IbitikeIne hoko saisa neka rebe Alla IulakeNi kena Ionore, Iono loko titinai. Saka akmena Musare neka, iono lulu Alla titinai hoko eni makerike maka layani Alla Eni tamataru ikerike lokole titinai. ³ Po suke holmate Yesuse lesi bei holmate Musa, saka holmate tamata maka eleke lumare lesi bei

luma rebe ielekele. ⁴ Tinai neka, pusue lumare esi tamata me kena ielekele, po maka ono pusue taneia mei nusare batuke Alla ruaI. ⁵ Musa ikerike titinai loko eni makerike kena layani Alla Eni tamataru, saka tamata makerike sae ikerike titinai ete tamata rebe ikerike eteije. Kai saisa rebe Musa ionoule etiluke saisa rebe namake pamulire Alla Iaselukele. ⁶ Eleyo Kristuse tamata makerike lupe Musare mo po Alla Eni Nanae, Ilulu Alla Eni pletare titinai hoko Ili loko Alla Eni tamataru titinai. Alla Eni tamata kena ite, mahabe ite hlaleke ktili rame loko saisa rebe ite rekwa be namake ite supure.

Ite ulu buamaru ela saka iteki ntuna menaru yake

3:7-19

⁷ Bei mere hoko kwali betaya, lene loko Ro Misete Eni hnaune rebe eme Alla Eni lepate rebe lekire be,
 “Petu meije, sepo imi lene Ilepare
⁸ hoko ulu buaimu uela
 saka imi ntuna menaru yake,
 rebe kena esi ndete otoi nsekile,
 esi lene loko Alla mo
 kai esi tehekeNi be Itahane laleI lokosi
 roma etia.
⁹ Alla Ibetেকে be,
 ‘Imi ntuna menaru esi teheke Au ete
 ndetere,
 yo ruasi selu yelu rebe Au onolu etesi
 musuna butu atare peneka.
¹⁰ Bei mere hoko Au nasukesi
 kai Au noake mei laleKu
 be esi lene loko Au rame mo,
 kai esi suka ono lulu Auku pletaru mo.
¹¹ Hoko Au nasu kai Au la be:
 Esi supu kusu nusa mere

[¶]2:13 Yes. 8:18

^{§§}2:16 Tamata bokala esi noake ayate meije esi natire elere: Yesuse Itapa malekataru mo po itapa ite rebe ono Abrahame eni anubure le ite hlaleke loko Alla.

*2:17 Kena ayate meije betেকে Yesuse Eni makerike sakesa kai piasare tamata Yahu-diaru esi imamaru esi onore.

kena hleke bei makerike
kai rue sakesa kai Au mo.”[†]

¹² Kwali betaya, raka mimise! Yapine bei imire tamata me laleije tiae kai ih-laleke loko Alla ktili mo, hoko ihali mulini kai ilau bei Alla rebe Ihidupe eti pelare! ¹³ Lepate matai eombe, “Petu meije,” rebe natire be kesempatane mei sa, hoko suke imi ahnau lomai rame pela petu, leke sae kuesa bei imi yake isupu lemaka kena ono dosa le ulu buaije ela hoko ilene loko Alla mo. ¹⁴ Ite pumare esa kai Kristuse peneka, mahabe saisa rebe ite hlaleke lokole bei menai pende ite hlalekele rame eti pela. ¹⁵ Kwali betaya, suke imi ahnau lomai le lepate matai me Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be,

‘Petu meije, sepo imi lene Ilepare,
hoko ulu buaimu ela saka imi ntuana
menaru

esi lene loko Alla more yake.”[‡]

¹⁶ Siasi pine esi lene Alla Ilepare yo esi luluI more? Mere pusue tamata rebe Musa isiriesi keu bei nusa Mesire pibe moyo? ¹⁷ Siasi pine Alla Inasukesi musuna butu atare? Sie rebe esi ono dosa eleki esi mata ndete otoi nsekile pibe moyo? ¹⁸ Kai siasi pine Alla Ila etesi be esi supu kusu hena mere kena esi hleke bei makerike kai rue sakesa kaiNi more? Mere sie rebe esi lene loko Alla mise more pibe moyo? ¹⁹ Hoko meije ite rekwa peneka be esi supu kusu hena mere kena rue sakesa kai Alla mo, le esi hlaleke lokoI mo.

Hlaleke loko Alla leke supu rue kaiNi

4:1-13

4 Kwali betaya, Alla Italuke peneka be Iono ite supu kusu kena rue sakesa kaiNi. Kai meije Eri riluke kesempatane ete ite sa. Hoko suke ite raka mimise leke ite pusuma supu saisa rebe Alla Italukele. ² Le tamata Yahudia akmenaru esi lene Alla Eni lepate, saka pamuli meije, ite lene Sou Misete neka. Po eono esi supu misete sasaisa mo, le kena esi lenele esi hlaleke loko Alla Eni lepate mere mo. ³ Le batuke itea rebe hlaleke loko Allare pine supu kusu nusa mere kena hleke bei makerike kai rue sakesa kai Alla lulu Italukele. Po ete tamata rebe esi hlaleke loko Alla more esi supu mere mo, lulu Eni lepate rebe eombe:

“Au nasukesi kai Au la be
esi supu kusu kena hleke bei makerike
kai rue sakesa kai Au mo.”[¶]

Masike yelu rebe Alla Ionoule upela kena Itolae nusare sa, po Ibeteke ele mere. ⁴ Le Alla Eni lepate rebe lekie akmenare ebeteke be:

“Kena petu iture Alla Iplei bei pusue Eni makerike.”[§]

⁵ Kai ete mere ebeteke lekwe be:

“Esi supu kusu kena rue sakesa kai Au mo.”^{**}

⁶ Sie rebe esi lene Sou Misete mere akmenare esi supu kusu kena rue sakesa kai Alla mo, le esi lene loko Alla eni pletare mo. Hoko ite rekwa peneka be tamata maketa me pine esi supu kusu kena rue sakesa kai Alla. ⁷ Bei mere hoko Alla Italu petu makete me lekwe, rebe Ikotiele “Petu meije” leke tamata esi supu kusu kena rue kaiNi. Eleki takwali

[†]3:11 Isi. 95:7-11

[‡]3:15 Isi. 95:7-8

[¶]4:3 Isi. 95:11

[§]4:4 Atn. 2:2

^{**}4:5 Isi. 95:4

titinai mina pine Alla Ilepa lokole, rebe Dauta ilekire, lupe lepate matai sae akmenare be,

“Petu meije sepo imi lene Alla Ilepare, hoko ulu buaimu ela yake.”^{††}

⁸ Akmenare Yosua iono tamata meru esi supu kusu kena rue sakesa kai Alla lulu Italuke mosa, hoko Alla Ilepa loko petu sae makete leneka. ⁹ Hoko kwali betaya imi, kesempatane mei sa ete Alla Eni tamataru esi supu kusu kena rue sakesa kaiNi, saka petu nomore iture Alla Iplei bei Eni makerike. ¹⁰ Le sepo ite hleke bei makerike kai rue sakesa kai Alla, hoko mere ite plei bei pusue iteki makerike peneka, saka Alla Iplei bei Eni makerike peneka kena petu nomore iture. ¹¹ Bei mere hoko mai ite atula titinai, leke ite supu kusu kena rue sakesa kai Alla lulu Italukele, kai leke sae kuesa bei ite yake rebe isupu kusu mo lupe tamata akmenaru esi supu kusu mo, le esi lene loko Alla Eni pletare more.

¹² Le Alla Eni lepate esi kbasare ela titinai kai ektili. Entina lesi bei pusue saria rebe entina lei luare. Lepate mere ekusu roma tamata lalei, saka lasa kena sarire ekena roma lulini kai sunsune. Ere kwa pusue rebe tamata inoakele kai rebe isukare. ¹³ Sasaisa neka, esupu kbuni tekwa bei Alla mo. Isupu selu pusue tanei. Kai suke ite balale Alla kena naku pusue rebe ite onoule.

Yesuse Imame Elake rebe Iela lakwai esa

4:14-16

¹⁴ Kwali betaya imi, Yesuse Alla Eni Nanae, rebe Iono Imame Elake Lakwai esa ete ite. Ikusu surga leke ikotie ete ite me Alla oaIje. Bei mere hoko saisa rebe ite naku be ite hlaleke lokole, suke ite hlaleke loko rame. ¹⁵ Iteki Imame

Elake Lakwai esa mere Irekwa peneka be ite ktili kwale mo. Isupu teheke peneka kena sasaisa neka, saka ite supu teheke, po batuke Iono dosa mo. ¹⁶ Bei mere hoko mai ite nehe kena luake loko Alla me Eni otoi maka pleta ndete surgare, le Yesuse iteki Imame Elake Lakwai esa. LaleIje mise titinai kai Ioki ite. Hoko mai ite nehe kena luake lokoI leke Iriluke misete ete ite kena olase rebe ite perlure.

Alla Ibitike Yesuse kena Imame Elake Lakwai esa

5:1-10

5 Papelake Yahudiaru esi imame elake lakwai esa rebe lilakesi bei Alla Eni tamataru, esi supu bitike kena layani Alla, kena pentine ete Alla Eni tamataru. Esi makerike, riluke tamata esi taneaia kena kurbana ete Allare, leke dosare supu ampune. ² Imame elake lakwai esa mere ruai lekwe iktili mo kena yelu bokala lekwe. Bei mere hoko imau ete tamata rebe esi ono nsalale le esi rekwa sasaisa more. ³ Kai bei iktili more, hoko suke iriluke tanei ete Alla lekwe. Iriluke tanei ete Alla mere, batuke iriluke le Alla Eni tamataru esi dosaru mo, po eni dosaru lekwe.

⁴ Kai tamata rebe ibitike ruai kena imame elake sae mo. Tamata iono imame elake, sepo Alla Ikotini lokole lupe akmena Harune.

⁵ Kristuse lekwe ele mere neka. Ibitike ruaI kena Imame Elake Lakwai esa mo. Po Alla rua pine IbitikeNi kai Ibeteke lokoI be,

“Ale Auku Anae!

Bei petu meije, AmaMu kenaKu.”^{‡‡}

⁶ Saka Alla Eni lepate makete lekwe be,

“Ale Imame eti pela,

^{††}4:7 Isi. 9:7-8

^{‡‡}5:5 Isi. 2:7

saka akmena imame Melkisedeke.”⁷

⁷Kena Yesuse Imei nusa meije sa, Ikotie loko Allare Irani kai Ikloloe lokoI, le Irekwa be Alla Ikbasas kena ono Ihlamate bei matale. Kai bei Ilene loko Alla kai IholmateI titinai, hoko Alla Ilene Ikotie lokoIje. ⁸Masike Yesuse Alla Eni Nanae, po susate rebe Isupure eatetukeNi kena Ilene loko Alla titinai. ⁹Cara mere eono Eni hidupe mise titinai rebe Eni nsalale kai dosa sae kwale mo, kai Iono maka hlamate eti pela ete pusue tamata rebe esi lene lokoIje. ¹⁰Kai Alla IbitikeNi kena Imame Elake Lakwai esa, saka akmena imame Melkisedeke.

**Hlaleke ktili rame leke hali
bei imi maka hlaleke yake**

5:11-6:12

¹¹Kwali betaya, Yesuse Iono Imame Elake Lakwai esare esi yelu bokala me sa rebe ami suka lepaele ete imi, po susa kena lepaele mimise ete imi le imi natie nunu mo. ¹²Imi lulu Yesuse takwali peneka, hoko meije suke imi ono tamata maka atetuke peneka, eleyo mosa le suke imi atetuke suike Alla Eni hnaunaru esi dasare rame bei tamata makete sa. Imi ono saka kwete tone rebe batuke eri kinu susu sa le ikane tekwa manane kberele mosa. ¹³Tamata rebe eri kinu susu sare, mere kwete tone sa, hoko saisa rebe enkenale pise nsalale inati mo. ¹⁴Manane kberele mere ete elake inai. Mere natire be tamata rebe inoake loko hnaune nkenale mimise, hoko yelu rebe misete pise tiare irekwae.

6 Bei mere hoko, batuke ite lepa loko agama Kristene memenaije yake, molupe hnaune ete tamata rebe uke ihlaleke loko Kristuse resare, po mai ite atetuke Alla Eni hnaune mere tapa rame, rebe eatetuke tamata Kristene eni hidupe misere. Kai ite atetuke hnaune

rebe ite atetuke memenai rebe eatetuke tamata kena hleke bei ono yelu rebe esi guna sasaisa more yanoma. Atetuke yelu bokala meiju moneka saka atetuke hnaune kena maka hlaleke loko Alla, ²dasare kena baptise tamatare, tola bala kena tamata ulusi leke kotie Alla Iriluke misete etesi, tamata matale ikwana suike kai supu hukume eti pelare. ³Sepo Alla Isuka, hoko mai ite atetuke Alla Eni lepataru tapa rame!

⁴Le tamata rebe esi hali muli bei maka hlaleke loko Yesuse pende, atetukesi kena esi hleke bei ono dosare saisa mon-eka. Akmenare esi rekwa Alla Eni nkenale kai supu misete beiNi peneka, kai Ro Misete Ikbasaseni peneka, ⁵Alla Eni lepate misete mere esi rekwa peneka, kai miseta bei Alla rebe namake uk-basa kena nusa rebai suike esi blakele kena esi hidupe peneka. ⁶Po lomei esi teheke kena hali muli bei esi maka hlaleke loko Yesuse peneka. Hoko atetukesi kena hleke bei ono dosare saisa moneka. Mere sakesa kai esi paku Alla Eni Nanare ahlake ai bataije suike kai esi lepae tiae lokoI me tamata bokala oasi.

⁷Tapele rebe ehmoso kwele ulane rebe etetu rame kenare, tamata iandinukele, esi tnelaru esi hasile miseta. Tapele mere Alla Iriluke misete kenae. ⁸Po sepo tapele mere putune kai tapua lularu kusu kenae, hoko tapele mere esi guna sasaisa mo kai namake Alla Ikutukele, eleki busa pusulu kena auwe.

⁹Po kwali betaya rebe ami oki imi! Masike ami lepa ele mere po ami hlaleke bei imi yelu misete me hoko imire saka tapale rebe Alla Ikutukele mo. Ami rekwa be imi hidupe yelu me mise lesi lupe imi hlaleke loko Yesuse kai imi atate mise. Yelu meru piasare tamata rebe supu hlamate esi supue. ¹⁰Allare, Alla rebe nloene mo. Inete loko saisa

rebe imi kerike eteIje, kai Iselu imi ono misete eteI bei akmena eti meije baue imi oki kai tapa tamata rebe esi hlaleke lokoIje. ¹¹ Ami kotie bei imi titinai, leke papela tamatare iatula kena ono misete ele mere rame eti pela, leke isupu saisa rebe ihlalekele. ¹² Ami sukare imi noso mo. Suke imi atate saka tamata maka hlaleke loko Alla, rebe itahane lalei kena namake saisa rebe Alla Italukele.

Alla Italuke eleli mo

6:13-20

¹³ Kena Alla Italuke Abrahame, Ila be saisa rebe Italuke pende namake Ionoe. Alla Ila kena ruaI EriNi nane le sae iela lesi beiNi moneka. ¹⁴ Ila be, “Kena meije Au taluke ale be namake Au riluke misete ete ale boka titinai kai Au ono amu anubua boka titinai.” ¹⁵ Abrahame itahane lalei kena namake rame, hoko isupu saisa rebe Alla Italukele eteije.

¹⁶ Sepo tamata sae ila, hoko ila kena tamata makete rebe eni kbasare ela lesire eni nane. Hoko la mere eakurue saisa rebe ilepaele, kai sae ilelike suike moneka. ¹⁷ Alla lekwe ele mere neka, Isuka beteke titinai ete tamata rebe esi supu saisa rebe Italukele, leke esi rekwa be Ilelike suike saisa rebe Italukele moneka. Bei mere hoko Ila suike leke eakurue saisa rebe Italukele. ¹⁸ Alla Ilemake le saisa rebe Italukele mo, kai Ilemake le ilare mo. Alla Italuke kai ilare eleli moneka. Mere eono ite lalemaru ktili, le itea meiju tamata rebe Alla Iraka ite kai ite hlaleke be Iono ite hlamate. Hoko ite hlaleke ktili rame be namake Alla Iriluke saisa rebe Italukele ete ite. ¹⁹ Iteki maka hlaleke, ekuru saka kapale esi jangkare tahane kapale, kai eono ite lalemaru ndene. Maka hlaleke mere eono ite supu

luake loko Alla kena ite kotie lokoIje, saka ite supu kusu Tuhane Eni Lumare esi sokati rebe moli titinai, rebe rebae kena obite nurui nanuke elake. ²⁰ Yesuse Iono lalane lolete surga ete ite peneka, kai Irue ete ndetere peneka kena Iono Imame Elake Lakwai esa eti pela ete ite, saka akmena imame Melkisedeke.

Alla Eni Nanare kai imame Melkisedeke

7:1-10

7 Kwali betaya, mai ite lepa loko akmena Melkisedeke^{§§}. Melkisedeke, kamale kota Saleme. Kai iono imame rebe kerike ete Alla rebe Ikbasare. Kena Abrahame ileu bei lisa kai kamalaru, Melkisedeke ikeu sapai kena ikotie Alla Iriluke misete etei. ² Hoko Abrahame iriluke bei taneia rebe isupulu kena lisare sabokae lara butu esa ete Melkisedeke. Nane Melkisedeke natire “Kamale rebe nkenale.” Kai ile kamale kota Saleme, hoko eni nane lekwe esi nati saere “Kamale maka ono rue mise.”* Le Saleme natire lale mise kai lisa sae mo. ³ Kamale Melkisedeke mere, ite rekwa amai mo, inai mo kai ite rekwa irulu bei sire mo. Ruelei pise imatare, ite rekwa mo. Melkisedeke mere iono imame eti pela saka Alla Eni Nanare neka.

⁴ Selu! Melkisedeke tamata pentine titinai. Le Abrahame, iteki ntuane menare, iriluke tanei miseta titinai sabokae lara butu esa bei taneia rebe isupulu kena lisare ete Melkisedeke. ⁵ Lulu agama Yahudi esi hukume, pusue tamata Yahudi suke esi lupuke tanei sabokae lara butu esa bei taneia rebe esi supure ete imama rebe esi rulu bei Lewire. Hoko masike esi rulu bei Abrahame sakesa, po imama meru

^{§§}7:1 Melkisedeke mere kamale kai imame kena akmena sa irue roma Abrahame lekwe.

*7:2 Atn. 14:17-20.

esi kotie taneia rebe lara butu esa bei taneia rebe kwalisi kai betaisi ruasi supure. ⁶Melkisedeke mere irulu bei Lewi mo, po Abrahame iriluke taneia etei sabokae lara butu esa bei taneia rebe isupulu kena lisare. Kai masike Abrahame isupu taluke bei Tuhene Alla peneka po Melkisedeke ikotie Alla Iriluke misete ete Abrahame lekwe. ⁷Tinai, ite rekwa be tamata rebe isupu misete bei tamata makete, impe lebu bei tamata maka riluke misete. ⁸Imama rebe esi supu tanei bei taneia rebe lara butu esa meru, roma esi peture esi mata. Po Alla Eni lepata rebe lekie akmenare ebeteke be Melkisedeke rebe isupu tanei bei tanei rebe lara butu esa meru, irue eti pela. ⁹Imama rebe esi rulu bei Lewire esi rana taneia rebe lara butu esare bei esi tamataru lekwe. Po ite beteke elere yele: imama rebe esi rulu bei Lewire lekwe esi riluke tanei rebe lara butu esa ete Melkisedeke baue Abrahame, kena akmena Abrahame Irilukele ete Melkisedeke. ¹⁰Masike kena Melkisedeke ikeu sapa Abrahame, ruele Lewi mosa po Lewire Abrahame eni anubu, hoko sakesa kai Lewi ime kai Abrahame kena riluke taneiaru.

**Alla Ibitike Yesuse kena Imame
Elake Lakwai esa saka Melkisedeke**

7:11-19

¹¹Kena Alla Iriluke Eni hukume ete tamata Yahudiaru, Ibitike Lewi eni anubuaru kena imama rebe esi ple-tae tamata bokala leke esi lulu Eni hukume mere. Po imama meru esi ampune tamata esi dosaru eti esi nkena me Alla oalJe saisa mo, hoko suke imame makete sae sa, rebe isakesa kai akmena imame Melkisedeke. Imame mere irulu bei Lewi saka Harune mo. ¹²Sepo

seli imama rebe esi rulu bei Lewire esi carare, hoko suke seli agama Yahudi esi hukume lekwe. ¹³Rebe betekele meije, mere iteki Tuhane: Irulu bei Lewi mo po bei suku makete. Kai bei Eni sukure sae kuesa iono imame mosa. ¹⁴Pusue tamata esi rekwa be iteki Tuhane Ibei suku Yehuda. Kai Musa ilepa be bitike sae bei Yehuda eni anubuaru kena imame rebai sae mosa.

¹⁵Rebe ite mei lepaele, ite rekwa misese lesi leneka, le imame makete sae me saka Melkisedeke Iluake. ¹⁶Isupu bitike kena imame, bei tamata eni hukume mo, po bei Eni hidupe rebe ek-basa kai atia moneka. ¹⁷Le me Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be, “Ale Imame eti pela, saka akmena imame Melkisedeke.”†

¹⁸Hoko hukume rebe Musa ilekire, pamuli meije pake moneka, le ektili mo kai epakuna mo, ¹⁹le esupu ono ite nkena me Alla oal mo. Bei mere hoko saisa rebe ite hlalekele pamuli meije emise lesi bei saisa rebe ite hlalekele akmenare, le saisa rebe ite hlalekele akmenare eono ite nkena me Alla oal mo.

**Yesuse Eni kbasare lesi bei
tamata Yahudi esi imame elake**

7:20-28

²⁰Kai pusue meru Alla Ila lelu peneka. Eleyo kena Ibitike imama maketaru, Ila mo. ²¹Po kena Yesuse Isupu bitike kena Imame, Alla Ila leI. Alla Ibeteki lokoI be, “Aure Tuhane, Au la peneka, kai Au lelike Auku lepate moneka be: Ale mere Imame eti pela.”‡

²²Bei mere hoko ite rekwa be Alla Italuke beluke baue saisa rebe Yesuse Ionore ektili kai emise lesi bei saisa rebe akmena Alla Italukele ete tamata Yahudiaru.

†7:17 Isi. 110:4

‡7:21 Isi. 110:4

²³ Kwali betaya imi, sae lekwe, imama maketaru esi boka titinai. Le siere tamata matale hoko sepo sae imata, selini kena tamata makete. Hoko esi kerike loko esi makerike rame moneka.

²⁴ Po Yesuse Irue eti pela, hoko Eni makerike Imame eheti ete tamata makete mo. ²⁵ Bei mere hoko Yesuse Ikbasana kena Itie ite bei hukumane le iteki dosaru kai Iono ite hlamate titinai, mahabe ite balale Allare kena Eni nane. Le Irue eti pela kai Imei kai ite rame kena Ikotie loko Alla ete ite.

²⁶ Hoko Yesuse mere pine Imame Elake Lakwai esa rebe ite perlu titinai. Imise titinai le Eni dosa sae mo, Iono sala kai dosa kwale mo. Masike Ile tamata lekwe po Eni dosa sae saka tamata piyasare mo. Alla Iono Ibiti lolete otoi nanuke titinai peneka, lesi bei pusue rebe undete lanite. ²⁷ Isakesa kai imame elaka maketaru mo, rebe pela peture esi riluke tanei ete Alla le ruasi dosare mina, pine iriluke le Alla Eni tamataru esi dosaru sa. Yesuse Iriluke taneije, eti pelare batuke rebai esa neka. Mere, kena Iriluke rual Eni nanakwalaje saka tanei rebe rilukele ete Allare. ²⁸ Lulu hukume rebe Musa ilekire, bitike tamata dosa kena imame elake yele. Po pamuli lomei bei hukume mere, Alla Italuke suike, Ila lele kena Ibitike Yesuse kena Imame Elake Lakwai esa. Hoko Eni Nanae mere Iono Maka Hlamate titinai eti pela, rebe Eni dosa sae kwale mo.

Yesuse, Imame Elake beluke

8:1-13

8 Kwali betaya, pusue rebe ite lepaule, esi uweije meije: Ite supu Imame Elake Lakwai esa peneka. Irue sapleuke Alla Eni makwanale ndete surga leke

Ipleta sakesa kaiNi. ² Ikerike Imame Elake Lakwai esare eni makerike ndete surga, otoi moli titinai, rebe Tuhane rual onoe. Ikerike me Alla Eni otoi mei nusa meije mo, rebe tamata ionore.

³ Piasare papelake imame elake lakwai esare isupu bitike, kena iriluke tenei kai korbane ete Alla. Hoko Yesuse rebe Iono Imame Elake Lakwai esa ete itere ele mere lekwe. Iriluke tanei kena eono korbane ete Alla. ⁴ Sepo Imei nusa meije sa, Iono Imame Elake Lakwai esa mo. Le imame elaka lakwai esa me peneka kena esi riluke korbane ete Alla lulu hukume rebe Musa ilekire. ⁵ Imama meru esi kerike me Tuhane Eni Luma. Tuhane Eni Lumare saka conto bei saisa rebe endete surgare. Bei mere hoko kena akmena Musa Iono kena ikerike Alla Eni tendare, Alla Ibeteki lokoi elere, “Anete, pusue rebe akerikele, suke lulu yelu ndete surga rebe Au tilukele ete ale ndete ulate.” ⁶ Po makerike rebe iteki Imame Elake Lakwai esa Yesuse Ikerikele, emise lesi bei pusue imama elaka maketaru esi makerike, le Yesuse Iono ite mise suike kai Allare emise lesi. Kai saisa rebe Alla Ijanjie ete ite baue Yesuse emise lesi bei janjia akmena rebe Musa ilekire.

⁷ Sepo aturane akmenare epanuhu peneka hoko Tuhane Iriluke janji beluke moneka. ⁸ Tamata rebe esi supu aturane akmenare Alla Ileuke sala etesi sa le esi lulu mo. Ele mere hoko Tuhane Ibeteki be⁸,

“Lene loko Auku lepate meije!

Namake roma petu sae me Au ono janji beluke

ete tamata Yahudia bei suku Israele kai suku Yehudaru.

⁹ Janji mere lupe aturane rebe Au rilukele

⁸8:5 Sir. 25:40

⁸8:8 Kena tapsirane makete beteki be Alla Iselu hukume rebe Musa ilekire kurane sa hoko Ibeteki loko Eni maka luluaru be,

ete Yahudiaru esi ntuana menaru mo.
Kena Au rakasi kai siriesi bei Mesire.
Le kena mere esi lene loko aturane
rebe Au rilukele eteise mo
hoko Au tie balaKu beisi.

¹⁰ Po namake Au ono janji esa
kai pusue Israelaru esi anubuaru.
Au tolai Auku aturane me lalesi
kai Au lekie me esi maka noake
leke esi rekwa eleki esi lulue.
Au ono Tuhane etesi kai esi ono Auku
tamata.

¹¹ Hoko esi atetuke esi tamataru moneka
kai esi beteke ete kwalisi pise betaisi
leke rekwa Tuhane moneka.
Le tone elake, bina mokwai,
tanei boka, tanei sae mo,
pususi rekwa Au peneka.

¹² Le namake kena petu mere,
Au nete loko esi nsalalaru moneka
kai Au ampune dosaru.”**

Tuhane Ibeteke ele mere.

¹³ Hoko kwali betaya, Alla Ibeteke
janji beluke peneka hoko janji akmenare
suke selie le etakwali peneka. Hoko janji
takwaline mere hlekele kai selie kena
janji beluke.

Hnaune kena tenda rebe tamata Yahudiaru esi riluke tanei ete Allare

9:1-10

9 Kwali betaya, meije ite lepa loko
Alla Eni janji akmena rebe elepae
tatu loko Allare kai Tuhane Eni Luma
rebe tamata Yahudiaru esi onoe kena
esi kotie loko Alla kenare. ²Esi kerike
Tuhane Eni Lumare, esi pake obite kena
ono tenda, esi sokati lua. Sokati me
mukare esi kotiele sokati moli. Ete mere
esi tolai otoi maka tolai lampu kai meja.
Kai roti rebe piasare esi rilukele ete Al-
lare esi tolai kena mejare esi babaije.
³Esi sokati sae me lale lekwe, esi re-

bae bei sokati molire kena obite nurui
nanuke. Sokati mere esi kotiele sokati
moli titinai. ⁴Me sokati mere esi to-
lai otoi maka pala tanei boine ntelete.
Otoi mere onoe bei mase. Kai me sokati
mere lekwe, esi tolai peti perjanjiane
rebe sula pusue kena mase. Me peti
mere esi laleije tolai botole bei mase
rebe esi laleije kute mannare, Harune eni
toane buai rebe ehlulu pende kai batu
tulisa lua rebe Alla Ieki Eni hukuma
butu esare kenare. ⁵Me peti mere esi
babaije esi tolai patuna lua rebe selu
saka malekate. Kai patuna meru esi
natire, Tuhane rebe Ikbasare Iete mere.
Patuna lua meru esi balakibite etata lu-
tike peti mere esi uluije, me otoi maka
ampune tamata esi dosaru. Po pusue
yelu rebe ume tendare esi cara selue kai
cara kerike au alenakele kena meije saisa
mo.

⁶Esi ature pusue yelu kena esi lak-
waiju ele mere. Pela petu imamaru esi
kusu me sokati menare kena esi kerike.
⁷Po rebe kusu me sokati rebe moli titi-
naije batuke imame elake lakwai esa.
Ikusu ete mere rebai esa papela musune.
Kai pela ikusu otoi mere ikeri binatangane
esi lalakwe leke rilukele ete Alla le ruai
erini dosaru kai tamata bokala esi dosa
rebe esi rekwa mo be esi ono dosa
peneka. ⁸Imame elake lakwai esare ruai
layani ete mere, Ro Misete tiluke ete ite
be sepo sokati^{††} molire ere me sa hoko
ite kusu kena tetue Alla me sokati moli
titinaije saisa mo. ⁹Pusue meru batuke
eono conto ete ite tamata rebai meije.
Natire be, ite pala binatangane kai riluke
tanei ete Allarere eono ite nkena me oal
mo. ¹⁰Le aturane mere batuke eature
saisa rebe kanele kai kinue kai saisa rebe
tamata ionoe kena koa nanakwalare.

**8:12 Yer. 31:31-34

††9:8 Kena tapsirane makete beteke tenda, po sokati mo.

Esi lulu aturane mere eti Alla Eni janji beluke luake.

**Yesuse Imame Elake
Lakwai esa ndete surga**

9:11-28

¹¹ Po kena Kristuse Iluake, Isaka Imame Elake Lakwai esa rebe Ikeri misete bei Alla bei janji beluke. Kena mere Ikusu kena tenda rebe tamata esi onoe mei nusa meije mo po Ikusu kena tenda rebe mise lesi. Mere ikusu loko Alla me otoi rebe mise titinai rebe Tuhane rua! aknekaele ndete surgare.^{††} ¹² Kena Yesuse Ikusu otoi rebe moli titinai kena Itetue Allare saka Yahudiaru esi imame elake lakwai esare eni carare mo rebe ikeri pipire esi lalakwe pise sape tlaije esi lalakwe kena rilukele ete Allare mo, po Ikeri rua! Eni lalakwe kai ikusu batuke rebai esa neka. Eni lalakwe etie ite bei dosare, leke eti pelare dosare kbasae ite moneka. ¹³ Lalu Musa eni hukume, pipi tulene kai sape tulene esi lalakwe kai sape inai rebe tlai sa rebe palae eti esi tonui eleki esi lopone tolae kena tamata rebe esi kusu ibada mo le esi dosaru eandopoke nanakwalaisu, leke esi dosaru sae moneka. ¹⁴ Sepo domba kai sapere esi lalakwe esi pakele kena eono iteki nanakwalamaru puti hoko Kristuse Eni lalakwe lesi leneka! Eni lalakwe ektili lesi kena ekoa ite lalemaru bei dosa rebe ekeri ite kena matale, leke namake ite layani Alla rebe Ihidupe eti pelare. Kristuse rua! riluke nanakwala! rebe dosa sae more ete Alla le Ro Misete rebe eti pela Imere Irluke ktiline ete Yesuse.

¹⁵ Bei mere hoko Yesuse Kristuse Iono saka titane kena taluke beluke mere leke eti pelare tamata rebe Alla Ikotise, esi supu misete kai hlamate rebe Italukele

etesi pende. Pusue meru namake esi supue le Yesuse Imatare kena esi supu hlamate. Leke bei lalane mere Yesuse Itiesi bei dosa rebe esi onolu kena esi lulu aturane akmenare sare.

¹⁶ Kwali betaya, sepo tamata sae iono sulate be sepo imata, eni taneiaru ete eni anubuaru hoko sulate mere pakele sepo ile rebe iono sulate mere imata peneka. ¹⁷ Le sepo ile rebe iono sulate mere eri rue sa, sulate mere pake mosa. Po sepo imata peneka hoko sulate mere pake neka. ¹⁸ Ele mere hoko esi lulu janji akmena rebe Musa ibetekele suke sasaisa emata sa, hoko esi bunu binatane. Esi ono elere: ¹⁹ Memenaije Musa ilepae pusue aturane rebe Alla Irluke ete tamata Israelaru, eleki Irana sape tlaije esi lalakwe kai pipi tulene esi lalakwe eleki itoha kai kwele. Eleki irana tapua hisope kwatai kai dombare esi bulu lalakwe eleki ilutu kena lalakwe rebe toha kai kwele pende, eleki ilibukele kena buku reba Alla Eni aturane kenare kai ilibukele kena tamata Israelu lekwe. ²⁰ Kena Musa iono mere ibeteke be, "Pake lalakwe meije kena akurue Alla Italuke. Kai Tuhane Iulake imi pusumi lulu aturane meije." ²¹ Musa ilibuke lalakwe kena bukure pela eleki ilibuke kena Tuhane Eni Lumare ele mere lekwe kai libuke kena pusue taneia rebe pakelu me Tuhane Eni Luma kena kotie lokoIje. ²² Lulu agama Yahudiaru esi aturane, mahake pusue yelu ete meru onolu mise bei dosare pake lalakwe le batuke pake lalakwe kena ampune tamata esi dosaru.

²³ Bei mere hoko pusue yelu rebe pakelu me Tuhane Eni Luma kena kotie lokoIje, suke onolu mise bei dosare pake pipi pise sapere esi lalakwe. Pusue meru batuke lambane neka bei saisa rebe

^{††}9:11 Kena tapsirane makete beteke elere: Supu hlamate pamuli bei hukume rebe Musa ilekire. Buku leini beteke elere: Hlamate rebe pamuli meije ite supu pende.

ndete surgare. Po rebe pakele kena ono yelu ndete surgare mise bei dosare, pake lalakwe rebe mise lesi bei mere.

²⁴ Le Kristuse Ikusu me otoi moli rebe tamata ionore mo, rebe batuke conto bei otoi moli rebe tinaije. Po Ikusu kena otoi moli titinai ndete surgare. Kai meije lete ndetere, Ibalale Alla kena Itapa ite. ²⁵ Pela musune, imame elake ikusu otoi moli titinai me Tuhane Eni Lumare, ikeri sape pise pipire esi lalakwe. Po Yesuse Kristuse Ilulu imame elake ionore mo. Ikeu lolete surga kena Iriluke rua! Eni nanakwalaIje ete Alla, kai mere batuke rebai esa neka, susuike moneka. ²⁶ Le sepo pela musune, Iriluke nanakwalaIje hoko mere be Isupu susate susuike bei kena Alla Itolae nusa meije sa eti pela. Po ele mere mo! Le kena nusa rebai pamuli meije, ite selu Yesuse Iluake kena Iriluke nanakwalaIje kena ampune iteki dosaru kai batuke rebai esa neka. ²⁷ Saka Alla Ibeteke be tamatare imata rebai esa neka eleki namake pine Alla Iteu pakala etei. ²⁸ Kristuse ele mere neka, Imata rebai esa neka kena Iriluke nanakwalaIje kena tie tamata bokala bei esi dosaru. Kai namake Iluake suike kena tie tamata bei esi dosaru mo, po kena Ihlamate tamata rebe esi namake Iluake suike.

**Yesuse Iriluke nanakwalaIje
kena ampune iteki dosaru**

10:1-18

10 Kwali betaya, agama Yahudi esi aturane eono ite supu pusue misete bei Allare mo po mere batuke eono conto neka kena ite rekwa misete kai hlamate rebe supue bei Kristuse. Lulu aturane mere, pela musune tamata esi keu me Tuhane Eni Lumare kena tatu loko Alla kena keritane ete Alla, po esi ono mere eono esi nkena me Alla oal mo. ² Le sepo aturane mere eampune tamata esi

dosaru, hoko pela musune esi keritane ete Alla moneka. Batuke esi keritane rebai esa neka. Po mo, pela musune esi keritane kena rilukele ete Alla le esi blake be esi dosaru ampunelu mosa. ³ Po bei esi riluke tane ete Alla pela musune mere, pine eono tamata esi nete loko esi dosaru. ⁴ Le tinai, sape tulene esi lalakwe kai pipi tulene esi lalakwe eono tamata eni dosare supu ampune mo.

⁵ Bei mere hoko kena Yesuse Kristuse Iluake mei nusare Ibeteke loko Alla be, “Alla, Asuka tamata esi riluke binatang kai taneia makete ete Ale mo.

Po Aaknekae Au kena Au riluke nanakwalaKue ete Ale.

⁶ Tuhane, Akotie binatang rebe tamata esi palae

kena otoi maka pala tenei ete Alere mo, pise tane makete rebe esi rilukele ete Ale

kena eseli esi dosaru mo.

⁷ Eleki Au beteke lekwe be,

“Tuhane, Au meije! Au luake kena Au lulu Amu suka,

rebe lekie kena buku rebe lulukele

rebe ebeteke Aure.””^{¶¶}

⁸ Yesuse Kristuse Ibeteke loko Alla akmena peneka be, “Tuhane, binatang kai tane makete rebe tamata esi rilukele, pise binatang rebe esi palae kena otoi maka pala tane ete Alere, pise tane makete rebe esi rilukele seli esi dosaru, pusue meru uono laleuMe ndina mo.”

Masike Yesuse Kristuse Ibeteke ele mere lekwe po esi riluke pusue meru le esi lulu agama Yahudire esi aturane.

⁹ Eleki Yesuse Ibeteke be, “Tuhane, Au meije! Au luake kena lulu Amu sukare.”

Hoko Alla Ihleke pusue binatang rebe akmena esi rilukele eleki Iselie kena Yesuse Kristuse saka tane beluke rebe rilukele eteIje peneka. ¹⁰ Yesuse Kristuse Iono saisa rebe Alla Isukare peneka

^{¶¶}10:7 Isi. 40:7-9

eleki Iriluke rua! Eni nanakwala!je ete Alla rebai esa eti pela neka. Bei Iriluke nanakwala!je, mere eono itere Alla Eni tamata rebe dosa sae moneka.

¹¹Tamata Yahudiaru esi imamaru esi kele kena kerike esi makerike imame pela petu, kai esi riluke tanei rebe sakesa ete Alla susuike. Po taneia meru uono saisa mo kena ampune tamata esi dosaru. ¹²Po Yesuse Kristuse Iriluke rua! Eni nanakwala!je rebai esa kena ono tanei rebe rilukele ete Alla kena ampune iteki dosaru eti pela. Kena Iriluke rua! Eni nanakwala!je pela peneka eleki Irue sapleuke Alla Eni makwanale kena Ipleta sakesa kaiNi. ¹³Hoko menai bei petu mere Inamake petu kena Alla Inabu Eni musuaru. ¹⁴Yesuse Inamake neka le Iriluke nanakwala!je batuke rebai esa mere, iono hlamate ite bei iteki dosaru peneka kai ite nkena me Alla oaI, kai eti pelare ite susae sasaisa moneka.

¹⁵Ro Misete Ibeteke mere ete ite peneka, le Ibeteke be,

¹⁶“Namake Au ono janji kaisi kena petua susuike.

Namake Au tolai Auku aturane me laleisu

kai Au lekie me esi maka noake leke esi rekwaie eleki esi lulue.”

¹⁷Eleki Tuhane Ibeteke elere lekwe be, “Au nete loko esi dosaru kai esi neunarua moneka.”^{§§}

¹⁸Hoko kwali betaya, sepo Alla Iampune iteki dosaru peneka hoko riluke tanei ete Alla kena ampune iteki dosaru moneka.

Mai ite tehaike Alla

10:19-25

¹⁹Kwali betaya imi, pamuli meije ite nehe kena balale Alla peneka, mere saka ite nehe kena kusu otoi moli titinaije peneka le Yesuse Eni lalakwe

ponikele le itere pe. ²⁰Yesuse Ibuka lalane beluke mere ete ite, lalane mere pine ekeri ite loko hidupe. Ibuka lalane loko otoi rebe mise titinai mere baue Iriluke nanakwala!je kena supu bunu. Nanakwala!je saka obite nurui nanuke rebe me kena lalane loko otoi moli titinai me Alla Eni tendare peneka, rebe kahie kena nurui lua kena buka lalane. ²¹Hoko kwali betaya, meije ite supu Imame Elake Lakwai esa peneka rebe Ikbasae Alla Eni Luma ndete surgare. ²²Hoko mai ite balale Alla kena lale misete kai hlaleke lokoI titinai, le ite lalemaru supu koa kena Eni lalakwe peneka leke ite rekwa be iteki dosaru supu ampune peneka. Ite nanakwalamaru supu baptise kena kwele kena tanda be Iono iteki dosaru sae moneka. ²³Mai ite kele kuru kena saisa rebe ite nakue me tamata bokala oasi be ite hlaleke loko Yesuse. Le Alla Ibeteke peneka be saisa rebe Italukele, namake Ionoe. ²⁴Kai suke ite selu lomai leke ite lepa ete lomai kena misete, beteke loko tamata makete be suke ite oki lomai kai ite ono yelu rebe misete. ²⁵Mai ite nkwakwa kena kotie kai isike Alla sakesa kai tamata rebe esi hlaleke loko Allare. Ite lulu tamata rebe esi suka kena kotie kai isike Alla more yake. Po suke ite ahnau lomai rame le ite rekwa be takwali mo Tuhane Iluake suike reneka.

Imi maka hlaleke loko

Yesuse hleke yake

10:26-39

²⁶Suke ite ono ele mere. Le sepo sou nkenale bei Allare lepaele ete ite peneka po ite lalema kena ono dosa rame, kai ite ono saka ite nete loko sou nkenale mere mo, hoko tanei kena rilukele ete Alla kena eono sirike iteki dosare sae mon-eka. ²⁷Po sepo ite ono neune lupe mere

^{§§}10:17 Yer. 31:33-34

hoko batuke ite namake kai ite rilama le Alla Iteu pakala ntaute ete ite kena auwe klitini, rebe ekotu pusue tamata rebe esi lene lokoI more. ²⁸ Tamata rebe ilulu hukume rebe Musa ilekire mo, isupu hukume matale, sae laleije noai moneka, sepo sie luaya pise telu esi beteke be iono sala tinai. ²⁹ Sepo tamata rebe ilulu hukume rebe Musa ilekie mere mo isupu hukumane ele mere, hoko tamata rebe ihleke eni maka hlaleke, isupu hukume ela lesi bei mere lekwe. Le tamata mere isobue Alla Eni Nanare. Isobue Yesuse Eni lalakwe rebe Alla Italukele kena ampune eni dosaru. Kai isobue Ro Misete rebe Iokine. ³⁰ Le ite rekwa Alla Ibeteke be:

“Namake Au lelie suike etesi, kai Au hukumesi.”

Kai Ibeteke lekwe be,

“Namake Tuhane Iteu pakala ete Eni tamataru.”*

³¹ Ntau titinai neka, sepo ite supu Alla rebe Iruue eti pelare Eni hukumane mere.

³² Po kwali betaya, imi nete loko kena akmena imi trima Alla Eni Sou Misete. Kena mere imi supu susate po imi naya bei imi maka hlaleke mo. ³³ Rebai sesi tamata esi lepae tia lokomi, kai esi ono neune ete imi me tamata bokala oasi. Kai rebai sesi lekwe imi tapa sie rebe tamata esi ono susate etesi eti imi supu susate ele mere leneka. ³⁴ Kai imi blake malereke tamata rebe esi kusu buije, eleki imi tapasi. Kai kena tamata esi rana imi taneiaru, imi lepae sasaisa mo po lallemi ndina neka, le imi rekwa be imi tanei me rebe emise lesi bei rebe esi ranare. Tanei mere namake etahane eti pela.

³⁵ Hoko kwali betaya, imi hleke bei imi maka hlaleke yake. Le sepo imi hlaleke rame hoko namake imi supu ha-

dia elake. ³⁶ Hoko imi persaye rame leke imi supu ono lulu Alla Eni sukare. Kai bei mere hoko imi supu saisa rebe Alla Italukele. ³⁷ Imi ono ele mere le me Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be,

“Ile rebe namake Iluake, takwali mo Iluake reneka.

Petu kena Iluake Isisae mo.

³⁸ Auku tamata rebe esi nkenare, kena esi hidupe esi hlaleke rame.

Po sie rebe esi sele bei esi maka hlaleke namake Au sukasi mo.”†

³⁹ Po itea rebe hlaleke lokoI meije, itere tamata rebe sele bei iteki maka hlaleke mo hoko namake ite supu hukume bei Alla mo. Itere Alla Eni tamata rebe hlaleke lokoI kai namake ite supu hlamate.

Ite lulu tamata rebe esi hlaleke ktillire

11:1-40

11 Kwali betaya, meije ite lepae loko maka hlaleke loko Allare. Sepo ite hlaleke titinai, ite rekwa be tatike pine ite supu saisa rebe ite lalema lokole, rebe selu mosare. ² Bei tamata akmenaru esi maka hlaleke loko Allare, pine lalelje ndinakesi.

³ Bei iteki maka hlaleke loko Allare, pine eono ite nati be Alla Itolae nusa meije kena Eni lepate. Hoko saisa rebe selure Iono bei saisa rebe selu more.

⁴ Bei Habela eni maka hlaleke loko Allare, pine eono iriluke tanei ete Allare emise lesi bei Kaine iriluke. Bei Habela eni maka hlaleke loko Allare, pine eono Alla Ibeteke be inkena me oaI. Alla Iaseluke be Itrima Habela le Itrima tanei rebe irilukele. Habela imata peneka po iriluke hnaune ete ite roma meije baue iaseluke eni maka hlaleke rebe nkenale.

⁵ Bei Hanoke eni maka hlaleke loko Allare, pine eono imata mo po isupu

*10:30 Huk. 32:35-36

†10:38 Hab. 2:3-4

bitike lolete loko Alla. Sae kuesa itetueni moneka, le Alla Ibitikeni peneka. Me Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be kena Hanoke isupu bitike mosare iono Alla laleije ndina. ⁶ Sepo ite hlaleke loko Alla mo, hoko laleije ndinake ite mo. Le tamata rebe esi luake loko Allare suke esi persaye be Alla Ime kai Iriluke misete ete tamata rebe esi nikwaI titinaije.

⁷ Bei Nu eni maka hlaleke loko Allare, pine eono ilulu Alla Eni pletare. Alla Ibeteki pusue yelu rebe tatike pine eonore, hoko masike Nu iselu yelu meru mosa po ilulu Alla Eni pletare neka. Hoko iono kapale leke ile kai eni luma toine esi molo mo, eleyo pusue tamata mei nusare esi supu hukumane bei Alla. Kai bei eni maka hlaleke mere, hoko inkena me Alla oAl.

⁸ Bei Abrahame eni maka hlaleke loko Allare, pine eono ilulu Alla kena Ikotini kai Iulake ikeu loko tapele otoi elake sae rebe Italuke peneka be Iriluke ete Abrahame kai eni anubuaru. Hoko masike irekwa mo be namake ikeu etia, po ilulu Alla Eni lepate hoko ikeu neka. ⁹ Bei eni maka hlaleke mere, pine eono irue kena otoi rebe Alla Italukele eteije. Kai Tuhane Italuke ete Abrahame eni nanae Isake kai upui Yakupe ele mere lekwe. Masike otoi mere esie peneka po esi rue ete mere saka tamata makete, esi rue kena tenda. ¹⁰ Abrahame itahane kena hidupe ele mere le inamake kota beluke rebe Alla ruaI onoe lulu Eni rencanare, rebe esi dasare kuru titinai kai eti pelare klelike monde.

¹¹ Bei Abrahame eni maka hlaleke, pine masike intua titinai peneka kai Sara indote, po eono Abrahame isupu kwetele bei Sara. Abrahame ihlaleke titinai be saisa rebe Alla Italukele, namake Ionoe.[‡] ¹² Masike kena mere Abra-

hame isaka tamata rebe nanakwalaije emata peneka, po isupu anubua boka titinai, saka kmalea ndete lanite kai ume ndau laiuluije, eti sae ineheke tekawasi moneka.

¹³ Sie meru pususi hlaleke ktili rame eti esi mata, kai esi supu yelu rebe Alla Italukele mo. Batuke esi lene Alla Italuke kai lalesi ndina le esi rekware be pusue rebe Alla Italukele namake Ionolu sa. Bei mere hoko esi beteke be siere batuke tamata makete kai maka luake beluke mei nusa meije. ¹⁴ Tamata rebe esi beteke ele mere, etiluke be mere erisi nikwa titinai loko otoi rebe namake esi rue kena sare. ¹⁵ Kota rebe esi keleke beije esi nete loko mo, le sepo esi suka leu suike lokole, hoko esi leu suike peneka le esi kesempatana bokala. ¹⁶ Po mo le esi suka otoi rebe emise lesi bei nusa meije. Otoi mere ndete surga. Ele mere hoko Alla Iasomi mo kena esi beteke be esi Tuhane kena Alla, le Iaknekae otoi kena esi rue kena peneka.

¹⁷⁻¹⁸ Bei Abrahame eni maka hlaleke mere lekwe, pine kena Alla Itehekeine, iriluke Isake saka tanei rebe palae ete Alla. Abrahame isupu Isake peneka, rebe Alla Italuke eteije be, “Namake amu anae Isake isupu anubua boka lulu Au taluke ete ale.” Eleyo Abrahame iriluke eni nanae esane mere saka tanei rebe palae ete Allare. ¹⁹ Abrahame ihlaleke be Alla Ikbasu kena Iono Isake ikwana suike. Hoko mere molupe isupu Eni nanare suike peneka.

²⁰ Bei Isake eni maka hlaleke loko Allare, pine kena intua pende italuke misete rebe tatike bine Alla Irilukele ete lusi bobanu petuluare.

²¹ Bei Yakupe eni maka hlaleke loko Allare, pine kena imata nere, iktie Tuhane Iriluke misete ete Yusupe eni

[‡]11:11 Kena buku rebe akmenare ebeteke elere: bei Sara eni maka hlaleke loko Allare pine masike imatabina titinai pende po isupu ktiline kena iruele kwetele. Ihlaleke titinai be saisa rebe Alla italukele, namake Ionoe.

nana luaru, eleki itoa kena eni toane buaije leke itatu loko Alla.

²² Bei Yusupe eni maka hlaleke loko Allare, hoko kena imata nere, ibeteke loko tamata Israelaru be namake esi siri bei Mesire. Kai italukesi leke imatare esi ono loko mimise leke kena esi siri bei Mesire esi keri eni lulinaru.

²³ Bei Musa eni elake inaiju esi maka hlaleke loko Allare, pine eono esi bunike Musa bulana telu bei kena ruelei menaije. Le esi noake be me Tuhane oalje esi nanae mere inteki, hoko kamale eni pleta kena bunu tamata Israelaru esi kwete mokwaia rebe uke rueleise, rilasi le pleta mere mo.

²⁴ Bei Musa eni maka hlaleke loko Allare, hoko kena iela pende isuka mo be esi kotine kamale Mesire eni nanae binare eni nanae. ²⁵ Le isukare mise lesi isupu susate sakesa kai Alla Eni tamataru, bei rue kena lale ndinate le hidupe ono dosa, kai lale ndinate mere etakwali mo. ²⁶ Musa inoake be supu sobue le Maka Hlamate rebe Alla Italuke, mere mise lesi bei taneia rebe namake supue me Mesire. Le Musa ihlaleke peneka be namake bobanu petulua Alla Iriluke hadia etei.

²⁷ Bei Musa eni maka hlaleke, hoko isiri bei Mesire rilai le kamale Mesire inasure mo. Kena susate itahane rame le Alla rebe supu selu more, iselu peneka. ²⁸ Bei Musa eni maka hlaleke, iulake tamata Israelaru esi ono pesta kane roti rebe pake ragi more. Kai iulake esi libuke lakakwe kena eono tanda me tamata Israelaru esi lumaru esi metuuaru leke malekate maka bunure, ibunu tamata Israelaru esi kwete menaru yake.

²⁹ Bei tamata Israelaru esi maka hlaleke loko Allare, hoko esi sabu meite Lalakwe saka esi keue kmalane. Eleyo tamata Mesiraru esi sabure meite mere moloesi.

³⁰ Bei tamata Israelaru esi maka hlaleke, hoko esi keholi kota Yeriho petua itu, eleki kota mere esi tembokaru plekae pusulu.

³¹ Bei Rahape bina lalane mere eni maka hlaleke loko Allare, hoko kena tamata rebe esi lene loko Alla more esi supu bunure, isupu bunu sakesa kaisai mo, le itrima Israelaru esi tamata rebe esi line kotare kai itapasi.

³² Au beteke Gideone, Baraka, Simsone, Yefta, Dauta, Samuele kai nabi maketaru esi maka hlaleke loko Allare moneka le sepo au beteke pusu hoko namake takwali kuate. ³³ Po bei esi maka hlaleke loko Allare, eti esi nabu kerajanaru, esi ono saisa rebe nkenale, esi supu saisa rebe Alla Italukele eteise, esi ksobi singaru esi buruiju, ³⁴ esi hlamate bei auwe klitini elake kai esi supu hlamate bei tamata rebe esi suka bunusi kena sarire. Leini esi ktili mo po Tuhane Ionosi ktili suike. Leini esi ktili kena lisa kai esi nabu esi musua rebe esi luake bei negara makete. ³⁵ Bei esi maka hlaleke, hoko bina rebe eni nanare imata pende, isupu suiken le ikwana suike. Po leini esi suka kena supu teta kai supu susate eti esi mata, le esi noake be namake esi kwana suike esi hidupe mise lesi. ³⁶ Leini esi supu sobue, supu teta, supu lo kena rante pesi kai supu kusu bui. ³⁷ Leini esi supu raba kena batu eti mata. Leini esi supu kala kena kala siniti, leini esi supu bunu kena sari. Esi keu loko etika neka batuke esi alike pakiane bei domba usai kai pipi usai, kai esi susae manane, supu teta kai supu susate maketa lekwe. ³⁸ Esi naya me otoi nsekile kai ndete ulate kai esi rue kena liana benaiju. Po sie meru pine esi ono Tuhane lalaje ndina, hoko esi lesi bei tamata makete.

³⁹ Tuhane lalaje ndinakesi le esi maka hlaleke. Eleyo esi supu saisa rebe Alla Italukele eteise mosa. ⁴⁰ Le Alla Iaknekae saisa rebe mise titinai ete ite peneka.

Isukare ite kai sie meru, pusuma supu saisa rebe Italukele pende leke ite pusuma ono tamata nkenale me Tuhane oalje.

**Hnaune leke lulu Yesuse Eni
sifate kai saisa rebe Ionore**

12:1-13

12 Kwali betaya, tamata bokala me rebe esi hlaleke loko Tuhane akmenare esi aseluke ete ite peneka be esi hlaleke ktili. Hoko mai ite hleke bei ono dosa kai hleke yelu rebe pele ite kena hlaleke ktili loko Tuhane, leke ite atula titinai kena hlaleke ktili. Kai ono saisa rebe Tuhane Itiluke ite kena onore, saka tamata maka balare iatula titinai leke ikusu penese akmena. ²Suke ite lalema loko Yesuse rame le Ile pine Iono ite hlaleke ktili rame bei menai eti pela. Yesuse Itahane kena supu susate ndete ai tutine. Yesuse Imata kena ai tutine Iblake asomi mo. Batuke Inoake saisa rebe tatike pine Alla Irilukele eteI ndete surgare. Meije Irue sapleuke Alla eni makwanale kai Iplete sakesa kaiNi.

³Imi nete rame loko Yesuse Itahane neka kena Ibalale susate elake titinai bei tamata dosaru elia, leke imi ktili kai imi sele bei imi maka hlaleke yake. ⁴Le kena imi atula kena hleke bei ono dosare, sae kuesa eni lalakwe ponike saka Yesuse mosa.

⁵Kai imi nete loko Alla Eni hnaune moneka. Tuhane Ibeteke hnaune mere le Iselu imire saka Eni nanae. Ibeteke be, “Auku anae, asobue Tuhane Eni hnaune yake, kai sepo Iahnau ale hoko kaplalemu yake.

⁶Le tamata rebe Iokine, Iatetukeni. Kai Iteta tamata rebe Iselui saka eni nanare.”[¶]

⁷Hoko kwali betaya, sepo imi supu susate hoko imi tahane neka. Imi noake be mere Alla Iatetuke imi, saka elake inai iatetuke eni nanare neka. Kwete sire pine isupu ahnau bei eni elake inaiju more? ⁸Sepo imi supu ahnau sakesa kai pusue Tuhane Eni nanae maketaru mo, hoko imire Tuhane Eni nanae tumute mo. ⁹Iteki amate mei nusare iatetuke itere, iteta ite lekwe. Kena mere ite holmatei. Hoko ete iteki Amate ndete surgare ite holmateI lesi leneka kai lene lokoI leke ite supu hidupe. ¹⁰Iteki amate mei nusa meije, esi atetuke kai ahnau itere, esi lulu saisa rebe esi noakele nkenare, po mere etakwali mo. Po Alla Iatetuke ite, Isuka ite supu rebe misete leke iteki dosaru sae moneka, lupe Alla ruaI mise titinai le Eni dosa sae mo. ¹¹Kena ite supu hnaune pise supu tetare, ite lalemaru ndina mo le ite blake kera. Po namake pine bei hnaune mere iteki hidupe lulu Tuhane Eni sukare kai ite lalemaru ndina titinai.

¹²Ele mere hoko suke imi raka mimise kai hlaleke titinai. ¹³Imi lulu Tuhane, luluI ntontoli leke tamata rebe esi hlaleke ktili mosare esi tetu yake po esi maka hlaleke etapa ktili rame.

Ite hidupe mise titinai le dosa sae mo

12:14-29

¹⁴Atula leke imi hidupe mise kai pusue tamata. Kai atula leke imi hidupe mise titinai le dosa sae mo. Le sepo hidupe ele mere mo, hoko sae isupu selu Tuhane mo. ¹⁵Imi ahnau lomai leke imi maka hlaleke loko Tuhane rebe supue bei Eni lale misete, imi hleke yake. Raka mimise leke bei imire sae kuesa iono dosa yake eti eono susae jemate toini kai eono tamata bokala esi ono dosa yake. Tamata rebe iono ele mere, saka tapuane malete eono eti tapuana make-

[¶]12:6 Ayp. 5:17, Hna. 3:11-12

taru uono tapuane malete. ¹⁶Raka leke sae iono ntasite yake, pise ono saka Esau rebe Tuhane Iriluke misete eteije ituli kai more yake. Esau eni kbasa kwete mena rebe Alla Iriluke eteije, itukare kena batuke manane pikane toini esa bei kwalini. ¹⁷Imi rekwa peneka be pamuli lomei Esau lalei kena isupu misete mere suike bei amai, po amai suka moneka, kai kesempatane etei kena kotie salare sae moneka.[§] Masike irani kai iatula titinai kena supue po saisa moneka.

¹⁸Kwali betaya, akmenare Alla Ilepa loko tamata Israelaru bei ndete ulate Sinai. Ulate mere kerikele yele. Kena esi balale ulate mere, esi selu auwe klitini, auwe kweini, mailene kai sanute elake.

¹⁹Esi lene trompete tulei kai Alla nalje. Kena esi lene mere, esi kotie leke esi lene mere suike yanoma. ²⁰Le esi tahane kena lene na elake mere mo, rebe epletaesi be: "Pusue rebe kerike ulate meije, masike binatang pise tamata lekwe, suke supu raba kena batu eti mata."^{**} ²¹Saisa rebe tamata Israelaru esi selure, endila kuate eti Musa ibeteke be: "Rilaku kai rareleku!"^{††}

²²Po kwali betaya, imi balale ulate saka mere moneka. Le Alla Ilepa loko imi bei ndete surga baue Eni Nanare ruaI. Imi balale ulate Sione kai kota Yerusaleme rebe endete surga, otoi rebe Alla rebe Ikwana eti pelare Irue kenare. Kai imi tetue malekata boka titinai esi lupu kai isike Alla. ²³Imi tetue Alla Eni tamata rebe esi nanaru lekilu ndete surgare. Pusue Alla Eni tamataru saka Eni nanae menaru neka rebe esi supu mis-

ete bei Alla rebe mise titinaije. Kai imi balale Alla rebe Iteu pakala ete pusue tamatare. Kai imi tetue tamata rebe kena esi mei nusare esi hidupe nkena me Alla oalje, kai meije esi ono sala kwale mon-eka. ²⁴Imi balale Yesuse. Ile pine Iliku imi loko Alla Italuke beluke rebe eono tamata esi esa kai Allare. Kai imi hlaleke Yesuse Eni lalakwe rebe ponikele. Eni lalakwe esi kbasare ela titinai, lesi bei akmena Habela eni lalakwe.^{‡‡}

²⁵Bei mere hoko suke imi raka mimise, imi lene loko Alla Eni lepate rebe betekele ete imi kena meije. Akmenare sepo tamata Israelaru esi lene loko na elake rebe elepa lokosi ndete ulate Sinaije mo, esi supu hukume. Hoko itea meiju lesi bei mere leneka, sepo ite lene loko Alla rebe Ilepa loko ite bei ndete surgare mo, ite supu tie bei hukume mo. ²⁶Kena Alla Ilepa loko tamata Israelaru ndete ulate Sinaije, nalje eono tapele enlisu. Po meije Italuke be: "Namake rebai suike, Au ono tapele ruale nlisu mo po lanite enlisu lekwe."^{¶¶} ²⁷Lepate matai "namake rebai suike" meije natire be Alla Ilisuke kai latia nusa rebe Itolae meije, le nusa meije erue eti pela mo. Leke pusue rebe lulu Tuhane Eni sukare ruae rue eti pela le supu nlisu mo.

²⁸Hoko kwali betaya, suke ite kotie trima kasi bei Alla kai kotie lokoI lulu Eni sukare. Le ruaI pletae ite hoko ite supu lisuke mo. Suke ite holmateI kai ite tatu lokoI titinai. ²⁹Suke ite lene lokoI kai holmateI le Eni kbasa kena hukume tamatare saka auwe rebe ekoture.

[§]12:17 Kena tapsirane makete beteke elere: ihleke bei ono neune mo.

^{**}12:20 Sir. 19:12-13

^{††}12:21 Huk. 9:19

^{‡‡}12:24 Hebela eni lalakwe kotie leke lelie kwaline eni dosare (Atn. 4:8-10). Po Yesuse Eni lalakwe ekotie leke iteki dosaru supu ampenelu.

^{¶¶}12:26 Hag. 2:7

Ono Alla lalelJe ndinare elia

13:1-19

13 Kwali betaya, suke imi hidupe oki lomai le imire molupe kwali-toi rebe imi hlaleke loko Tuhane. ²Suke imi trima tamata rebe esi luake bei otoi makete. Imi nete! Kena akmenare tamata leini esi trima malekate me esi lumare, eleyo esi rekwa be mere malekate mo. ³Imi nete loko sie rebe esi me bui lalelje leke imi tapasi kai imi ono saka imi me bui lalei lekwe sakesa kaisi. Kai suke imi nete loko tamata rebe esi supu susate leke imi tapasi saka imi ruami supu susate ele mere lekwe.

⁴Pusue tamata suke holmate aturane rebe eature kai lomaije. Hoko mokwai pise binare, ono ebeke tamata makete yake le tamata rebe esi sablia pise ono ntasite, Alla rual teu pakala etesi. ⁵Imi hidupe lale loko kepene yake, po lalemi ndina le kepene rebe eme kai imire neka. Le Alla Ibeteke peneka be:

“Au sebeie ale ruamu mo,
pise Au keu bei ale mo.”^{§§}

⁶Ele mere hoko ite nehe kena beteke be,
“Tuhane Itapa au
hoko rilaku mo.

Masike tamata mei nusa meije esi ono
saisa ete au neka
po rilaku mo.”*

⁷Suke imi nete loko imi elaka rebe akmenare esi lepae Alla Eni Lepataru ete imire. Imi selusi be esi hidupe pela peture elia kai imi selu be esi hlaleke loko Allare elia leke imi lulue. ⁸Bei akmena, pamuli meije kai eti pelare Yesuse Kristuse Ileli mo.

⁹Hnaune rebe ekeri kena lalane tiare imi lulu yake kai rebe lulu iteki maka hlaleke more imi lulu yake. Agama Yahudire esi aturana bokala kena man-

ane, po aturane mere eono hlamate ete tamata rebe esi lulure mo. Mise lesire ite lalemaru ktili loko Alla Eni lale misete, le eono tamata esi supu hlamate. ¹⁰Yesuse Imata leke Iampune iteki dosaru. Bei Yesuse Iono ele mere hoko Iono saka Ilere iteki korbane me otoi maka pala tanei rebe riluke ete Allare. Po iteki korbana rebe ume otoi maka pala tanei rebe riluke ete Allare, imama rebe akmenare esi keru korbana kena riluke ete Alla me tenda maka kotie loko Allare, esi rana beije saisa mo.

¹¹Le binatane rebe ribi esi sele buine kena ampune dosare, esi lalakwe imame elake lakwai esare ikusuele me otoi moli titinaije, po esi nanakwalaije esi palae me kota mulini. ¹²Sakesa kai Yesuse neka: Eni Lalakwe pake kena ampune Eni tamataru esi dosaru, po Isupu susate eti Imatare me kota mulini. ¹³Ele mere hoko kwali betaya, saka esi keru Yesuse siri bei kotare kena esi sobuIne, hoko ite lekwe suke hleke bei iteki maka hlaleke makete, kai masike sae isobue ite po ite lulu Yesuse rame neka. ¹⁴Le mei nusare otoi kena ite rue kenae eti pelare sae mo, po otoi rebe namake ite rue kenare, ite mei nikwa lokole titinai sa.

¹⁵Hoko kwali betaya, bei Yesuse iono imame kena Ikotie loko Alla ete itere hoko ite supu lalane kena isike Alla. Hoko mai ite riluke tanei ete Alla. Rebe ite riluke tanei ete mere be ite isike Alla rame kai holmate Eni nane rame. ¹⁶Imi nete! Suke imi ono misete rame kai tapa lomai kena larake saisa neka ete tamata makete, le mere saka tanei rebe rilukele ete Alla rebe eono lalelJe ndinare.

¹⁷Suke imi lene loko imi elakaru esi pletare kai holmatesi le sie meru pine esi ono lalemi ktili rame kai esi balale Tuhane lele. Imi lene lokosi leke esi

§§13:5 Huk. 31:6,8; Yos. 1:5

*13:6 Isi. 118:6

kerike kena lale ndinate. Po mo hoko esi susa, kai esi muline imi misete rebe Tuhane Irilukele sirike bei imi.

¹⁸ Ami kotie bei imi leke imi kotie loko Alla ete ami rame. Ami rekware ami lalemaru mise me Tuhane oalje, le ami suka ono nkenale rame kena sasaisa neka. ¹⁹ Kai au kotie titinai bei imi, leke imi kotie loko Alla ete au, leke Alla Iono au luake loko imi suike nununu noma.

Kotie loko Alla rebe pamulire

13:20-21

²⁰ Alla Iono iteki Tuhane Yesuse Ik-wana suike peneka. Kai bei Eni matale, hoko meije Eni kbasare ela titinai kena Ipialae ite, Eni tamataru, saka tamata maka raka dombare iraka eni dombaru. Eni lalakwe ponikele eakurue saisa rebe Alla Italukele ete ite eti pelare. Hoko au kotie bei Alla maka ono rue misere, ²¹ leke Iriluke pusue misete rebe imi perlue kena ono saisa rebe Isukare. Kai au

kotie leke Alla Ikerike mei ite lalema baue Yesuse Kristuse leke ite ono saisa rebe eono lalelje ndinare. Mai ite isikeNi eti pela! Amine.

Lepata mulini

13:22-25

²² Kwali betaya, au kotie bei imi leke imi lene auku hnauna mejju mimise, le auku sulate meije enanu mo.

²³ Au beteke ete imi lekwe leke imi rekwa be iteki kwali Timotiuse isiri bei bui peneka. Sepo iluake loko au nunu, hoko kena au keu loko imire ikeu kaiku.

²⁴ Beteke auku hlamate ete imi elakaru pususi kai Alla Eni tamataru pususi lekwe. Iteki jemate toini bei Italiaru esi beteke hlamate ete imi lekwe.

²⁵ Au kotie leke Tuhane Iriluke misete ete imi pusumi ete mere ne!

Hlamate.

Yakobuse eni Sulate

Lepate Menai

Yakobuse eni sulate meije ionoe ete pusue Alla Eni tamata rebe esi rue papelake otoi mei nusare.

Yakobuse ileki sulate meije ipake lepate matai sasaisa neka kena cara tiluke lalane misete kai hnauna kena atate misete kai saisa rebe suke tamata Kristene ionore. Kena tamata Kristene esi hidupe, ibeteke sasaisa neka, molupe taneia boka kai tanei sae mo, supu teheke, atate misete, noake tia ete tamata makete, hlaleke loko Tuhane kai saisa rebe suke onore, raka lepate, rekwa mise titinai, nasuke lomai, kwakwae kai kwakwae mo, leuke sala ete tamata makete, lepa kwakwae, kai tahane lale kai kotie loko Alla.

Sulate meije eahnau be tamata Kristene eni atate suke elere: tamata rebe ihlaleke loko Tuhane suke eni hidupe Tuhane Iselue mise (1:27). Sepo sae ibeteke be ihlaleke loko Tuhane yo iono lulu Tuhane Eni pletare mo hoko mere esi guna sasaisa mo (2:14-26). Ite supu hnauna bokala kena sulate meije rebe eguna kena iteki hidupe pela petu.

Isi

1. Hlamate (1:1)
2. Hnaune kena hlaleke ktili kai tahane lale (1:2-18)
3. Lene kai onoe (1:19-27)
4. Hbeike lomai yake (2:1-13)
5. Hlaleke ktili loko Alla hoko ono saisa rebe nkenare (2:14-26)
6. Dosa bei lepate (3:1-12)
7. Maka rekwa mise titinai rebe bei Alla (3:13-18)
8. Hnaune kena lulu Alla, sobue lomai yake, kwakwae yake (4:1-17)
9. Hnaune ete tamata rebe esi taneia bokare (5:1-6)

10. Hnaune kena tahane lale, la yake kai kotie loko Alla (5:7-20)

Hlamate

1:1

1 Kwali betaya. Meije au Yakobuse, tamata makerike ete Alla kai ete Tuhane Yesuse Kristuse. Au beteke hlamate ete pusue imi, Alla Eni tamataya rebe rue papelake otoi mei nusa meije.

Hlaleke loko Alla ktilire eono ite rekwa mise titinai

1:2-8

²Kwali betaya, sepo imi supu susate sasaisa neka hoko imi susa yake po suke lalemi ndina neka. ³Le mere eono imi hlaleke ktili. Le ite rekwa peneka be masike ite supu susate po ite hlaleke loko Tuhane rame, hoko mere eono ite tahane lale titinai kena supu susate sasaisa neka. ⁴Sepo ite tahane lale rame hoko mere eono ite mise titinai kai Tuhane Iselu ite ono misete rame. ⁵Po sepo sae bei ite pine kena isupu susate irekwa mo be iono saisa, hoko suke ikotie loko Tuhane leke Iono irekwa mise titinai. Le Tuhane Imaktekwa hoko Isuka tapa tamata sae neka kena lale ndinate. ⁶Po mahabe kotie loko Tuhane suke hlaleke ktili lokoI. Kai noake be supu pise mo yake. Le tamata rebe inoake ele mere sakesa kai kohua ndau meite rebe balate ehbue lori lopaije. ⁷Tamata ele mere inoake be isupu sasaisa bei Tuhane yake. ⁸Le tamata ele mere iblake ndene mo kai laleije supu lisuke bei sasaisa neka saka tapuana rebe balate elisuke lori lopaije.

Tanei sae mo kai taneia boka

1:9-11

⁹Kwali betaya rebe imi hlaleke loko Tuhane. Masike imi tanei sae mo po imi susa yake. Eleyo suke lalemi ndina neka le Alla Ibtike imi kena Eni tamata

peneka. ¹⁰Kai rebe imi taneia bokalaru lekwe suke lalemi ndina le Tuhane Iono lalemi loko taneia bokala mo, eleyo lalemi batuke lokoI neka le Tuhane Iriluke imi taneia bokala. Le tamata rebe esi taneia bokare namake takwali mo esi sasaisa moneka saka tapuane esi labuije takwali mo pleluele. ¹¹Kena lemataije sa kai esi musute kena tapuane kai esi labuije eleki endulu eleki pleluele, hoko selu esi ntekite moneka. Sakesa kai tamata rebe esi taneia bokare neka, esi mata bei esi taneiaru kena esi nikwa untune bei esi abeli kenare.

Supu teheke kena susate

1:12-18

¹²Tamata rebe itahane kena supu teheke, namake isupu untune elake. Le sepo itahane kena supu teheke peneka hoko isupu rue kai Alla eti pela. Lulu Alla Italuke be Irilukele ete tamata sae neka rebe ioki Allare. Tamata mere isupu hadia saka tamata maka balare bala roma pusue leke supu hadiare.

¹³Sepo sae isupu teheke hoko ibeteke be isupu teheke bei Alla yake! Le sepo masike Alla Isupu teheke po Itetu mo kai ruaI lekwe Iteheke tamata mo. ¹⁴Po sepo tamata sae isupu teheke eleki itetu hoko mere itetu bei ruai eni sukare, le laleiye loko tiare peneka. Mere lupe iane supu kerike le ekane umpane lulu esi sukare. ¹⁵Kai sepo ilulu laleiye kena ono tiare hoko mere iono dosa, kai sepo dosa mere iono rame hoko imata kai lau bei Alla neka.

¹⁶Kwali betaya rebe au oki imi, imi raka leke supu lemake be Tuhane Imise mo yake. ¹⁷Le pusue misete kai hadia rebe ite supure, mere ubei Alla Amate ndete surga Irilukelu. Ile maka tolale pusue hitata ndete lanite. Kai Ile pine Eni misete ere rame Ilelike mo. Lupe lematai kai bulane rebe usa eleki usunire mo. ¹⁸Bei laleI ruaI pine Iulake tamata esi

lepae Eni Sou Misete mere ete ite, leke baue Sou Misete mere Ibitike ite kena Eni nanae. Iono ele mere leke ite supu bitike kai supu holmate lesi pusue yelu rebe Itolaelu mei nusare.

Lene kai onoe

1:19-27

¹⁹Kwali betaya rebe au oki imi titinai. Imi nete mimise! Suke ite pusuma nunu kena lene po nunu kena lepa kai nunu kena nasu yake. ²⁰Le tamata rebe inasu nunure iono saisa rebe misete lulu Alla Eni sukare mo. ²¹Ele mere hoko mai ite hleke pusue rebe tiare kai neuna meru. Ite kwakwama yake kena lulu Alla Eni lepata rebe ite rekwalu pende le Eni lepataru ktili kena eono ite supu hlamate.

²²Saisa neka rebe Alla Ibetekelu pende, batuke imi lene yake po suke imi ono lulue. Le sepo imi ono lulu mo hoko mere imi lemake imi ruami. ²³Le sire pine batuke ilene Alla Eni lepataru neka po iono lulu mo, ile mere lupe tamata rebe ililake oalaleije kena telminare. ²⁴Iselu oalaleije pela eleki ikeu kai inete moneka be oalaleije elia. ²⁵Ele mere hoko suke ite lalemaru ono lulu Alla Eni hukumaru mimise kai lene lokolu rame. Le Tuhane Eni hukumaru mise titinai kai ukbasae ite leke supu hlamate bei dosa. Hoko batuke lenelu yake kai nete mo sosoli yake. Suke ite ono lulu Eni hukumaru. Le ete tamata rebe iono lulue titinai, tatike pine Tuhane Iriluke misete etei.

²⁶Sire pine iaseluke be iono lulu eni agamare titinai, po iraka eni lepate mo hoko ilemake ruai kai iaseluke mere esi guna sasaisa mo. ²⁷Lulu iteki Alla Amate Eni sukare, ono lulu agamare titinaije elere: Tapa kwete kwasoia kai bina balua rebe esi supu susate, kai raka leke ite ruama lekwe tetu kena nusa meije esi neune yake.

Imi hbeike lomai yake

2:1-13

2 Kwali betaya rebe imi hlaleke loko iteki Tuhane Yesuse Kristuse rebe holmatel titinaije peneka, imi hbeike lomai yake. ²Conto ele meije: sepo ile sae rebe eni taneia bokala ialike sapuku mase kai lapune misete ikusu loko imi me otoi maka lupuke lomai, eleki ile sae rebe taneia sae more ialike lapune misete mo ikusu leneka. ³Eleki imi holmate ile rebe eni taneia bokala rebe ialike lapune misete mere kai imi beteke lokoi be, “Ntuane, mai rue kena otoi misete meije.” Yo ete tamata rebe eni tanei sae more imi beteke lokoi be, “Kele ete mpaije.” Pise imi beteke lokoi be, “Rue mpe uwe tehaike auku lelale.” ⁴Sepo imi ono ele mere imi hbeike lomai kai imi selu tamatare lulu imi lale neune.

⁵Kwali betaya rebe au oki imi titinai. Imi lene mimise! Alla ibitike tamata rebe eni tanei sasaisa mo mei nusa meije peneka kena esi hlaleke ktili lokoI kai esi supu rue kai Tuhane kena Ipleta tamatare lulu Italuke pende be Iono ele mere ete tamata rebe esi okiNe. ⁶Po imi ono tiaf ete tamata rebe esi tanei sasaisa more peneka. Eleyo tamata rebe esi taneia bokare esi ono tiaf ete imi kai esi keri imi me tamata maka teu pakalaru leke esi teu pakala ete imi. ⁷Kai sie rebe esi taneia bokala meru pine esi lepa tiaf ete Yesuse rebe holmatel titinaije. Kai imire Yesuse Eni tamata.

⁸Sepo imi ono lulu hukume rebe ela titinaije, rebe lekie kena buku rebe leki Alla Eni lepataru kenare be, “Oki tamata makete lupe imi oki ruami.” Hoko mere imi ono misete. ⁹Po sepo imi lilake tamata lulu eni taniaru, hoko mere imi ono dosa. Kai lulu hukume rebe Musa ilekire, imi ono sala kena hukume. ¹⁰Le sepo imi ono sala kena hukume esa bei hukuma meru, hoko mere imi ono sala

kena pusue hukumaru. ¹¹Le Alla ruai ibeteke elere, “Sablia yake.” Kai Ibeteke lekwe be, “Bunu tamata yake.” Hoko sepo imi sablia mo po imi bunu hoko imi ono sala kena hukume peneka.

¹²Bei mere hoko imi lepata kai imi onoule, pusue meru imi ono molupe tamata rebe Alla Imei teu pakala kenai lulu hukume rebe etie tamata bei dosa kai supu susate eti pelare. ¹³Ele mere le namake kena Alla Iteu pakala kena tamatare, imia rebe imi oki tamata makete more, Alla Ioki imi mo. Po imia rebe imi oki tamata makete, Alla Ioki imi hoko Inete loko imi neunaru moneka.

Imi hlaleke ktili loko Alla hoko ono saisa rebe nkenare

2:14-26

¹⁴Kwali betaya! Sepo sae ibeteke be ihlaleke ktili loko Alla, eleyo ikerike lulu Alla Eni pletaru mo, mere esi guna sasaisa mo. Hoko ihlaleke ktili loko Alla mere eono isupu hlamate mo. ¹⁵Sepo kwali pise beta sae eni pakiane sae mo kai eni manane kena pela peture sae mo, ¹⁶kai sae bei imi ibeteke lokoi be, “Akeu alike lapune ndirine kai kane pipila mina.” Po iriluke saisa rebe perlu ete tamata mere nanakwalaije mo, hoko eni lepate mere esi guna sasaisa mo. ¹⁷Sakesa kai hlaleke loko Allare neka. Sepo hlaleke ktili loko Alla po kerike lulu Eni pletaru mo hoko hlaleke ktili loko Alla mere esi guna sasaisa mo.

¹⁸Po tinake tamata leini esi beteke be, “Au hlaleke loko Kristuse neka yo tamata makete esi ono lulu Alla eni pletaru.”

Hoko au ralakeni be, “Aaseluke ete au be, tamata rebe ihlaleke ktili loko Alla po iaseluke kena eni atate mo. Kai au supu aseluke tamata rebe esi atate lulu Alla Eni pletaru rebe etiluke be esi hlaleke loko Alla.” ¹⁹Imi hlaleke be Allare batuke esa neka moyo? Mere mise.

Po ro tiaru lekwe uhlaleke ele mere neka kai rilaelu le Alla eti rareleulu po ululu Eni pletaru mo. ²⁰Hei, tamata boroka! Hlaleke ktili loko Alla po ono lulu Eni pletaru more esi guna sasaisa mo, petu ila pine imi nati sare? Hlaleke ktili loko Alla po kerike lulu Eni pletaru mo, hoko mere esi guna sasaisa mo. ²¹Imi selu! Iteki ntuane mena Abrahame, Alla iombe inkena me Alla oal le iono lulu Alla Eni pletare kena iriluke eni nanae Isake ete Alla me otoi maka pala tanei ete Allare. ²²Ele mere hoko imi selu leke imi hlaleke loko Allare esi guna sasaisa mo yake. Abrahame ihlaleke titinai loko Alla kai iono lulu Alla Eni pletaru, lualu keu nenesa. Iono lulu Alla Eni pletaru eono ihlaleke titinai loko Alla mere enkena me Tuhane oalje. ²³Alla Eni lepate rebe lekie be, “Abrahame ihlaleke loko Alla kai bei eni maka hlaleke mere eti Alla Iombe inkena.” Hoko Alla Eni lepate be Abrahame iriluke eni nanare kena korbane, eonore mere peneka. Bei mere hoko Alla Ikotie Abrahame Eni ebe. ²⁴Hoko meije imi rekwa Alla Itrima tamata rebe inkena mere batuke bei ihlaleke ktili loko Allare mo po iono lulu Alla Eni pletaru lekwe.

²⁵Sae lekwe, Rahape bina lalane, Alla iombe inkena le tamata Israele rebe esi supu ulake kena line musuaru esi kotare, Rahape ibunikesi me eni lumare kai itapasi naya loko lalane makete.

²⁶Kwali betaya imi, au beteke mere leke imi nati: sepo tamata ihlaleke loko Alla po iono lulu Alla Eni pletaru mo hoko maka hlaleke mere esi guna sasaisa mo. Mere sakesa kai nanakwala rebe esi ro sae more hoko emata peneka.

Dosa bei lepate

3:1-12

3 Kwali betaya, imi lene mimise! Au kotie bei imi leke imi ono kuru boka yake. Au beteke ele mere leke imi

nete suike be kena Alla Iteu pakala ete tamatare Iteu pakala ete kurure ktili lesi. ²Batuke kuru mo, piasare ite pusuma ono dosa bokala po sire pine eni lepate eono dosa mo, hoko ile tamata misete titinai kai irekwa kena iraka ruai.

³Ite bandine kai kudare. Sepo ite tolae mekute kena kudare esi biruije leke elulu iteki sukare, hoko pusue kudare esi nanakwalaije ite supu kbasaele. Eleyo mekute tone. ⁴Kai selu kapale, masike kapale elake kai sanute kerie lori lopai, po maka kerie kapale ibuli kemudire leke kapale keu lulu eni sukare. Eleyo kemudire tone. ⁵Kai selu aure, masike tone po esupu kotu aiela elakaru. Pusue meru sakesa kai iteki meimaru neka, masike tone po kwakwae le yelu elakaru. ⁶Ite meimaru sakesa kai auwere neka. Mei ite nanakwalamaru, ite meimaru pine esirie pusue rebe tiare rame, kai eono iteki hidupe mei nusare pusue supu tia. Sepo ite lepa tia eleki tamata makete esi lenele, mere saka auwe me otoi susate titinai eti pelare ekotu tamatare.

⁷Pusue binatang ktolonaru, manuaru, binatang rebe unesa mpe tapele kai binatang ndau meite tamata isupu onolu mau. Yele tamata isupu onolu mau peneka. ⁸Po ite meimaru, tamata sae isupu ono emau mo. Ite meimaru uono neune saka binatang ktolona rebe ite supu kbasae more pise niakwe esi sasune kena ebunu tamata.

⁹Ite pake iteki meimaru kena isike Tuhane, iteki Amate. Po ite pakele lekwe kena tosie tamata rebe Alla itolaesi mei nusa meije, rebe esi lulu Eni kbasare, kai lalaje kai Eni sifate. ¹⁰Ite meimaru isikeNi kai tosie tamata makete lekwe. Kwali betaya, imi ono ele mere yake. ¹¹Noake mimise! Kwele bolai esare esupu sirie kwele misete kai kwele nkale mo. ¹²Kwali betaya, arare esi buai saitune mo. Kai anggure lekwe esi buai ara mo. Sakesa neka, kwele bolai rebe

esirie kwele nkalene esupu sirie kwele misete mo.

Maka rekwa mise titinai rebe bei Alla

3:13-18

¹³ Sepo tamata sae bei imi pine irekwa mise titinai, hoko suke iono yelu rebe nkenala kai kwakwaeni mo leke rekwa be irekwa mise titinai. ¹⁴ Po sepo imi lalemi tiake tamata le eni sasaisa neka kai batuke imi nete loko ruami, hoko kwakwaeni imi kai lemaka be imi rekwa mise yake. Le mere eboka Alla Eni nkenale. ¹⁵ Rekwa mise titinai saka mere ebei Alla mo, po ebei mei nusa meije, bei tamata eni lale neune rebe ebei ro tiare. ¹⁶ Le sepo lalemi tiake tamata le eni sasaisa neka kai batuke imi nete loko ruami, hoko namake ekeri imi kena nasuke lomai kai ono neune sasaisa neka.

¹⁷ Po sire pine eni maka rekware ebei Alla, hoko eni hidupe enkena me Alla oal. Laleije ntoli, inasuke tamata makete mo, kai isuka ono mise suike kai lomai. Ile tamata maune kai isuka lene loko tamata. Ioki tamata makete kai isuka tapa tamata makete. Ililake tamata mo. Laleije ntoli kai iono saisare lelemake mo. ¹⁸ Tinai! Tamata rebe isuka ono mise suike kai lomaije, namake tamata bokala lekwe esi ono lului kai esi suka ono misete kai tamata makete. Saka tamata maka andinu, inkwakwa kena atnane me eni ndinure kai kena iulure esi hasila bokala.

Hnaune kena lulu Alla, lulu lale neune yake

4:1-10

4 Kwali betaya imi lene! Imi suka nasuke lomai kai suka teta lomai, mere ebei imi lale tia rebe esuka titinai kena supu nusa meije esi misetaru. Lalemi ele mere lulu Tuhane Eni sukare mo. ² Imi lalemi kena supu sasaisa po imi supu mo, eleki imi suka bunu tamata. Imi ono lo-

mai kai kai teta lomai. Imi supu sasaisa mo le imi kotie bei Alla mo. ³ Kai masike imi kotie bei Alla lekwe po imi supu sasaisa mo le imi kotire sala. Le saisa rebe imi kotiele batuke ete ruami. ⁴ Imire tamata rebe lulu Alla Eni hnaunaru rame moneka. Imi rekwa peneka be sire pine ilulu neune mei nusa sa, imusu kai Alla. Hoko sire pine iono lulu neune mei nusa meije, mere isuka leke imusu kai Alla. ⁵ Alla Eni lepata rebe lekire ebeteke be: Alla Iono Eni Ro Misete Ikbasaie ite lalamaru, Isuka ite lulu nusa meije mo, po Isuka leke ite tehaike Alla rame. Imi noake be Alla Eni lepate rebe lekire tinai mo yake. ⁶ Po Alla Iono ite lalamaru ktili leke ite lulu iteki lale tiare yake. Ele mere hoko Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke lekwe be: Tamata rebe kwakwaine Alla Itrimai mo, eleyo tamata rebe kwakwaeni more Alla laleije mise etei.

⁷ Hoko suke kwakwaeni imi loko Alla yake kai lulu Eni lapataru rame. Ele mere hoko imi lelie ro tiaru esi elake hoko enaya bei imi. ⁸ Imi tehaike Alla hoko Alla lekwe Itehaike imi. Imia rebe imi ono dosare hleke bei ono dosa kai lalemi batuke hlaleke loko Alla neka leke lalemi mise. ⁹ Suke imi blake sala titinai kai imi rani kai hnasike le imi ono dosare. Hoko mise lesi imi malite eseli kena tanite kai imi lale ndinate eseli kena lale susate. ¹⁰ Kwakwaeni imi loko Alla yake po tatu lokoI neka leke Ibitike imi kai Iono imi supu holmate.

Hnaune leke sobue lomai yake

4:11-12

¹¹ Kwali betaya, lene mimise! Imi sobue lomai pise leuke sala ete lomai yake le imire tamata Kristene. Sire pine isobue tamata kai ileuke sala ete tamata makete, mere sakesa kai isobue kai ileuke sala ete Tuhane Eni hukume. Hoko mere imi ono lulu hukume mo po imi kbasaele. ¹² Batuke ile esa pine

ikbasa kena iriluke hukume ete tamata kai iteu pakala ete tamata. Ile mere Alla rebe Ikbasa kena Iono hlamate kai Iatia tamata. Hoko imi leuke sala ete lomai yake.

**Hnaune leke noake loko saisa rebe
eono kwakwae imire yake**

4:13-17

¹³ Kwali betaya maka abelia, piasare imi beteke be, “Petu meije pise bobanu ami keu me kota ande kai imi rue musune inai ete mere kena abeli leke supu kepene.” Imi lene loko auku hnaune meije, ¹⁴ saisa eono kena imi hidupe bobanure, imi ruami lekwe rekwa mo. Imi hidupe batuke saka auwe kweini rebe selue po sanute hbuele kai esirikele neka. ¹⁵ Suke imi beteke elere, “Sepo Alla Asuka, hoko ami hidupe kai ami ono sasaisa neka.” ¹⁶ Po mo, kwakwae imi rame. Imi lepa kwakwae ele mere pusulu sala.

¹⁷ Hoko tamata rebe irekwa nkenale rebe suke onore, po iono mo hoko iono dosa.

**Hnaune ete tamata
rebe esi taneia bokare**

5:1-6

5 Kwali betaya rebe imi taneia bokala! Imi lene auku lepate meije. Suke imi rani le namake imi supu susate elake eti eono imi susa. ² Imi taneiaru tati ke pine supu atialu, kai takalare kane pusue imi pakeanaru. ³ Silane kane imi masa kai perakaru. Silane nkane-taru eono bukti kena petu rebe namake pine imi supu hukumane elake bei Alla le imi ono sala elake kena pake imi taneiaru kai Ihukume imi, hoko imi supu susa titinai, mere aure kotu pusue imi nanakwalaimu. Imi rani le imi lupuke taneia rame kena namake eti petu rebe pamulire. ⁴ Tamata rebe esi kerike ete imi me imi ndinure, imi selisi mo. Imi

lene esi kholoe le imi seli esi mak-erike beline mosa. Esi kholoe loko Alla rebe Eni kbasare Ela titinaije, kai Ilene esi kholoe lokalje peneka. ⁵ Imi taneia boka peneka, lalemi ndina le nusa meije esi hasile peneka. Imi sakesa kai binatane rebe pialaele leke enkopa eti esi petu kena esupu bunu kai kanele. ⁶ Imi hukume kai bunu tamata rebe esi sala sae mo, rebe esi lelie tekwa imi more lekwe.

Kena supu susate, tahane lale neka

5:7-11

⁷ Kwali betaya. Tamata rebe esi taneia bokala esi ono susate kai hukume imi, imi tahane lalemi kai namake neka eti Tuhane Iluake suike. Imi selu tamata maka andinure: tamata maka andinure itahane lalei kai inamake eti isupu ndinure esi hasile misete, rebe eono isupu manane. Inamake bei ulane talei kena atnane eti ulane talei suike kena tnanele bua. ⁸ Ele mere hoko imi tahane lalemi kai akbere lalemi neka, le petu kena Tuhane Iluake suike lau moneka.

⁹ Imi ono lomai yake kai leuke lomai yake, leke Alla Ihukume imi yake. Nete! Maka teu pakalare imere reneka.

¹⁰ Kwali betaya! Imi nete suike loko nabi akmenaru rebe esi lepae Tuhane Eni lepataru. Esi tahane lale kena supu susate elakaru. Suke ite ono lulusi ele mere neka. ¹¹ Tinai, ite beteke tamata ele mere tamata rebe lalesi ndina le esi tahane kena supu susate. Imi lene kena akmena Ayupe peneka moyo, kai imi rekwa peneka be eni susataru pusulu pelare Alla Iriluke misete etei. Le Alla Ioki tamata titinai kai lalélje mise.

La loko sasaisa yake

5:12

¹² Kwali betaya imi, rebe pentine lakwai esare imi la loko surga pise nusa meije yake, pise la loko saisa makete

yake. Sepo tinai hoko imi beteke be tinai, po sepo mo hoko imi beteke be mo, leke imi supu hukume bei Alla yake.

Kotie loko Alla kena sasaisa neka

5:13-20

¹³ Sepo sae kuesa bei imi isupu susate, hoko suke ikotie loko Alla! Kai sepo sae laleije ndina hoko suke imenani isike Alla! ¹⁴ Sepo sae bei imi kerakeni, hoko suke ikoti jemate toini esi penatuaru leke esi kotie loko Alla etei kai esi ahmulakeni kena leite kai lepa Tuhane Eni nane. ¹⁵ Kai kena esi kotie loko Allare suke esi hlaleke titinai lokoI, hoko namake Alla Iono tamata makerake imise bei eni makerake. Kai sepo eni dosa me, hoko Alla Iampuneni. Kai namake tamata mere imise suike bei eni makerake. ¹⁶ Ele mere hoko imi naku nsalale ete lomai, ampune lomai bei nsalae, kai imi kotie loko Alla ete lomai, leke Alla Iono imi mise bei makerake.

Tamata rebe ilulu Alla Eni sukare, ikotie loko Allare esi kbasare ektili titinai. ¹⁷ Imi nete akmena nabi Eliare. Ile tamata piasa lupe itere neka, po ikotie ktili titinai loko Allare leke ulane tetu yake, hoko ulane tetu mo musuna telu bulana ne. ¹⁸ Eleki ikotie suike loko Alla leke ulane, hoko lanite eono ulane tetu kai tapele sirie hasile ete tamata.

¹⁹ Kwali betaya, imi nete mimise! Sepo sae bei imi pine iono lulu Tuhane Eni hnaune nkenale moneka, po sae makete ilepa etei eleki iono nkenale suike, hoko tamata mere iono mise titinai peneka. ²⁰ Sire pine ilepa ete tamata maka ono dosa eleki ihleke bei eni nsalale kai ileu suike loko Alla kai Eni lepataru, hoko tamata maka lepa mere ihlamate eni ebe bei supu susate rame eti pelare peneka, kai Alla Iampuneni eni dosa bokalaru.

Hlamate ete imi pusumi, Yakobuse

Petruse eni Sulate Nomore Esare

Lepate Menai

Sulate meije Petruse ilekie, ile Yesuse Eni maka ulake sae bei eni maka ulaka sie butu esa lesini luaru. Inatue sulate meije ete tamata Kristena rebe tamata Yahudi mo rebe esi rue me otoi Asia. Tamata Kristena meru esi supu teta le esi hlaleke loko Yesuse. Sie leinisi supu susate bei tamata makete (2:11-12; 2:15; 3:16; 4:4). Tamata makerika leini esi supu teta bei tamata rebe esi kerike eteise (2:18-20). Bina leini esi supu teta bei esi mokwaiaru, le esi mokwaiaru esi hlaleke loko Yesuse mo (3:1, 6).

Bei mere hoko Petruse inatue sulate meije etesi kena aktilie esi maka hlaleke leke esi tahane kena supu susate. Petruse ibeteke be ite supu susate le supu tetare etapa ite hlaleke ktili (1:6-7; 4:12). Sepo ite supu teta le ite hlaleke loko Yesuse hoko suke ite lulu Alla kai suke ite ono misete (4:19). Hnauna bokala bei Petruse kena aktilie laleisu leke batuke esi hlaleke loko Alla neka, esi hidupe mise kai leke esi tahane kena supu susate.

Isi

1. Hlamate (1:1-2)
2. Ite hidupe hlalekeNi rame (1:3-12)
3. Hnaune kena ono misete le Alla Ibitike ite kena Eni nanae (1:13-2:10)
4. Hnaune kena lene loko latupati; hnaune ete tamata makerike, hnaune ete bina mokwai rebe kai lomaije, kai ete pusue tamata (2:11-3:12)
5. Hnaune ete tamata rebe esi supu susate le esi maka hlaleke loko Yesuse (3:13-4:19)
6. Hnaune ete agamaru esi elakaru kai ete tamata piasa (5:1-11)
7. Hlamate mulini (5:12-14)

Hlamate

1:1-2

1¹⁻² Kwali betaya, au Petruse, au leki sulate meije ete imi rebe luake kai rue me otoi Pontuse, Galatia, Kapadokia, Asia kai Bitinia. Imi rue ete mere saka tamata makete me kai tamata rebe esi rekwa Tuhane mosare. Yesuse Kristuse Ibitike au kena Eni maka ulake. Au kotie bei Alla leke Irluke misete ete imi kai Iono laleime ndene noma.

Kwali betaya, Alla Iono Amate ete ite pusuma, Ile pine Ibitike imi pusumi le imi ono Eni tamata lulu Eni rencana bei akmena sa. Baue Alla Eni Rore Iono imire, rua! Eni tamata leke imi lene loko Yesuse Kristuse. Kai ponike Yesuse Kristuse Eni lalakwe kena ampune imi dosaru.

Ite hidupe hlalekeNi rame

1:3-12

³⁻⁴ Kwali betaya, mai ite pusuma isike Alla. Ile, iteki Tuhane Yesuse Kristuse Eni Amai, kai Yesuse Kristuse lekwe Itatu lokoI. Ite isikeNi le lalelje noa ite titinai hoko Iono ite supu hidupe beluke le Iono Yesuse Kristuse Ikwana suike. Alla Iono misete mere eono ite hlaleke ktili. Iteki hidupe batuke hlalekeNi le namake Iono ite supu rue kai Alla eti pela. Rue kai Alla eti pela mere saka tanei rebe Alla Iaknekaele ete ite ndete surga peneka. Kai eono saka tanei rebe atia mo, pulue mo pise esi mataije sirikele mo. ⁵ Imi pusumi hlaleke loko Alla peneka hoko Ipake Eni kbasare kena raka imi eti nusare kohoe. Leke kena Yesuse Iluake kena Iono hlamate tamata bei dosare, imi supu hlamate lekwe.

⁶ Po masike meije kaplelemi toto le imi supu susate sasaisa neka po suke laleime ndina le imi nete loko hlamate rebe Alla Iaknekaele ete imire. ⁷ Imi supu susate sasaisa neka leke rekwa be

imi hlaleke loko Tuhane titinai pibe mo. Imi selu mase roma esi peture, atia sa. Mase tehekele kena auwe. Imi maka hlaleke lesi bei mase. Imi hlaleke loko Tuhane lesi bei Mase. Hoko susate rebe imi supue mere kena teheke imi maka hlaleke loko Tuhane be ktili pise ktili mo. Bei imi hlaleke ktilire, imi supu isike, supu sake kai supu holmate kena petu Yesuse Kristuse Iluake suike eleki pusue tamata esi selulje. ⁸Kwali betaya, akmenare masike imi selul mo po imi okiNi. Kai meije lekwe masike imi selul mosa po imi hlaleke lokoI kai lalemi ndina titinai, ⁹le imi supu hlamate. Imi supu hlamate bei imi hlaleke lokalje.

¹⁰Hlamate rebe Alla Iriluke ete imi meije, nabiaru esi beteke bei akmena sa. Misete rebe Alla Irilukele, akmenare nabiaru esi atetukele kai esi atula kena rekwa mimise, ¹¹le esi suka rekwa be Kristuse Isupu susate elia kai petu ila pine Isupu isike kai pusue tatu lokalje. Esi noake loko mere le Kristuse Eni Rore Ikbasaesi esi maka noake hoko esi rekwa be namake Kristuse Isupu susate mina pine pusue isikeNi kai tatu lokoI. ¹²Kena akmenare Alla Ibeteke hlamate mere ete nabiaru lekwe, Ibeteke be hlamate rebe Irilukele namake nabiaru esi supu mo po imi supue. Kai meije Ro Misete bei ndete surgare Ikbasaesi tamata kena lepae Sou Misete kena hlamate mere ete imi. Alla Eni malekataru esi selu meru bei ndete surga lekwe, esi suka nati hlamate rebe imi supue bei Allare.

Alla Isuka imi hidupe dosa sae mo

1:13-2:3

¹³Kwali betaya, Alla Iono pusue ete imi, hoko suke imi aknekaesi lalemi kena lulu Alla Eni Lepataru. Suke imi raka lalemi kai hlaleke loko hlamate rebe namake Alla Iriluke ete imi kena Yesuse

Kristuse Iluake suike. ¹⁴Suke Imi lene kai lulu Alla, imi Amate. Imi hidupe lulu imi sifate akmena kena imi rekwa Alla mosare yake rebe imi ono yelu rebe mise more yake. ¹⁵Po imi hidupe, dosa sa-saisa neka imi ono yake, leke saka Alla Eni sifate rebe dosa sae more. Rual pine lkoti imi kena Eni tamata rebe dosa sae mo. ¹⁶Ono dosa yake le kena Alla Eni lepata rebe lekire ebeteke be, "Imi ono dosa yake le Auku dosa sae mo."[†]

¹⁷Kena imi kotie loko Allare imi kotie Allare, Ama. Kai imi Ama mere Iteu pakala ete tamatare Iselu oalale mo po Iteu pakala ete saere lulu saisa rebe ionore. Hoko kena imi rue mei nusa meije suke imi rilami leI. Imi rue mei nusa meije takwali mo. ¹⁸Imi hidupe suke nkena le saisa rebe Alla Ipake kena seli imi leke imi siri bei hidupe rebe esi guna sasaisa mo rebe imi ntuana menaru esi tolaele ete imire, imi rekwa peneka. Kena seli imire, Alla Ipake mase pise perake rebe namake silane kanele mo. ¹⁹Alla Ipake yele rebe esi beline ela titinai, mere Kristuse Eni lalakwe. Yesuse rual Iono saka domba anai misete titinai rebe palae ete Allare. ²⁰Kristuse Isupu bitike bei Alla kena nusa meije tola mosa. Kai kena meije rebe lau mo nusare koho nere Alla IulakeNi lomei nusa leke Ihlamate imi. ²¹Alla pine Iono Yesuse Ik-wana suike, eleki IonoI sa lolete surga, otoi rebe nanu titinaije. Bei saisa rebe Yesuse Kristuse Ionoe ete imire, eono imi hlaleke loko Alla. Namake Alla Iono imi hlamate, hoko imi persaye kai hlaleke lokoI.

²²Kwali betaya, meije imi dosaru am-punelu peneka le imi lulu Sou Nkenale, hoko meije imi aseluke imi lale misete ete ete imi kwali betaya rebe imi maka hlaleke esare saka kwalitoi. Hoko au beteke ete imi leke imi oki lomai kena

[†]1:16 Im. 11:44,45; 19:2; 20:7

lale misete.²³ Le imi supu hidupe beluke meije bei tamata mei nusa meije mo rebe lau mo imata nere, po bei imi Alla Amate rebe Irue eti pelare Eni lepata ktiline mere kena hlamate imi. Le Eni lepate mere ehidupe kai erue eti pela.

²⁴ Le lupe Alla Eni lepata rebe lekire ebeteke be:

“Tamata mei nusa meije saka melate me ndinure

kai eni misete saka bunare,
le namake pusue mata kai pusue eni misete

saka melate rebe ndulure
eleki esi labuije tetu lope tapele.

²⁵ Po Tuhane eni lepate rue eti pela.”[‡]

Lepata meru Sou Misete rebe lepaeltu ete imire.

2 Imi lene saisa rebe Alla Ionoe ete imire peneka hoko imi ono neune yake, lemake yanoma, ono lelemake yake, lale tiake tamata makete yake kai lepa tiake loko tamata makete yake.² Imi nkwakwa kena lene Alla Eni lepate titinai saka kwete tone rebe rueleije resare inikwa susu kena isusure. Sepo imi lene Alla Eni lepate rame namake imi hlaleke tapa ktili rame kai imi supu hlamate.³ Kwali betaya, imi nkwakwa kena lene Alla Eni lepataru le imi rekwa Tuhane Eni misete ete imire peneka.

Yesuse Kristuse saka batu noite

2:4-10

⁴ Suke imi luake loko Yesuse Kristuse rebe Iriluke hidupe ete tamatare. Yesuse mere saka batu noite kena lumare esi pandasire rebe tukanaru esi poiele le esi noake be eguna mo po me Alla oalje, Iguna titinai. Alla ruaI pine IbitikeNi.⁵ Imi supu hidupe beluke peneka hoko

imire saka batu hidupe rebe tamata esi pakele kena eleke luma grejare le Ro Misete Ikbasae imi laleimu. Iono imi kena tamata rebe Alla Ibitike imi kena Eni tamata rebe imi makerike saka imamaru leke imi pala tanei eteI lulu Eni sukare. Tanei rebe imi rilukele, Itrimae baue saisa rebe Yesuse Kristuse Ionoe ete imire.⁶ Le me Alla Eni lepata rebe lekire ebeteke Yesuse saka bature elere:

“Au lilake batu inai sae me peneka rebe ekuru titinai,

eleki Au pake kena batu noite
me Auku otoi ndete Sione.

Sire rebe Ihlaleke lokoI,
hoko rilai kena hlalekeNi mo
le namake Iono saisa rebe Italukele pende.”[¶]

⁷ Ete imi rebe hlaleke lokoIje, Yesuse saka batu rebe esi beline ela titinai. Po sie rebe esi hlaleke lokoI more, namake esi supu susate le Alla Eni lepata rebe lekire ebeteke be:

“Batu rebe tukanaru esi pake kena pandasire mo

po esi poiele,
namake pine Alla Irana suikele
eleki Ipakele kena batu noite.”[§]

⁸ Sie rebe esi hlaleke loko Yesuse more namake esi supu saisa rebe Alla Eni lepate rebe lekire beteke be:

“Batu mere rebe pelesi eleki pahburuesi kenae
eleki esi koli.”^{**}

Pahburuesi kenae le esi suka lulu Tuhane Eni lepate mo. Mere rebe Iteu peneka be suke eono ele mere.

⁹ Po imire, Alla Ibitike imi peneka, kai imire saka imame rebe ilayani iteki Kamale Eni makerike. Imire, Alla Eni tamata rebe dosa sae mo leke imi lepa

[‡]1:25 Yes. 40:6-8

[¶]2:6 Yes. 28:16

[§]2:7 Isi. 118:22

^{**}2:8 Yes. 8:14-15

loko saisa rebe Iono pende leke namake tamata bokala esi isikeNi. Le Ikoti imi siri bei kpeture kusu hitate elake rebe keru pusue misete. ¹⁰ Akmenare Alla Eni tamata kena imi mosa po meije Alla Eni tamata kena imi peneka. Akmenare imi rekwa Alla Ioki imire mo po meije imi rekwa Alla Ioki imire peneka.

Imi hidupe saka Alla Eni nanai

2:11-12

¹¹ Kwali betaya, au oki imi! Imi rue mei nusa meije saka tamata maka luake rebe rue takwali mo hoko au kotie bei imi titinai leke imi hidupe lulu imi lale tiare yake. Le sepo mo hoko namake imi lulu Tuhane Inoake mo le imi lale tiare kai lale misete ubroka lomai rame. ¹² Suke imi atula leke imi hidupe mise. Leke tamata rebe esi rekwa Tuhane mosa, rebe esi leuke sala ete imire esi selu imi hidupe misete mere eleki esi isike Alla kena Tuhane Yesuse Iluake suike.

Suke ite lene loko sie rebe esi ono elake ete itere

2:13-17

¹³ Kwali betaya, au kotie imi lene loko pusue elaka mei nusare, leke bei saisa rebe imi onore, tamata esi isike Tuhane. Imi lene loko kamale rebe ino elake ete pusue elakaru. ¹⁴ Kai lene loko elaka rebe esi kbasae kerajanaru kai henaru rebe kamale ibitikesi kena hukume tamata rebe ono neune kai isike tamata rebe ono misete. ¹⁵ Le Alla Isukare imi ono misete leke tamata rebe ialenake boroke ialena moneka. ¹⁶ Imi hidupe suke lupe tamata rebe Alla Itiesi bei esi dosaru pende. Po imi noake yake be Tuhane Itie imi peneka hoko imi pakele kena ono dosa suike mula mo yake. Po imi hidupe saka Alla Eni tamata makerike. ¹⁷ Holmate pusue tamata, oki imi kwali betaya rebe esi hlaleke loko

Kristuse. Allare rilalei kai holmate kamale rebe iono elake ete imire.

Kristuse Isupu susate etiluke lalane ete ite

2:18-25

¹⁸ Kwali betaya rebe imi ono tamata makerike imi lene loko sie rebe imi kerike eteise kai holmatesi titinai. Batuke ete sie rebe lalesi mise kai esi maure mo po ete sie rebe esi ktolore lekwe. ¹⁹ Alla Iriluke misete ete imi sepo imi lulu Eni sukare kai masike esi ono imi papalaine po imi tahane. ²⁰ Le sepo imi tahane kena supu hukumane rebe suke imi supure mere esi untune sasaisa mo. Po sepo imi tahane kena supu hukumane le imi ono misete hoko Alla Iriluke misete ete imi. ²¹ Alla Ikoti imi kena imi supu mere le Kristuse rual lekwe Isupu susate le imi peneka. Mere Itiluke lalane ete imi leke imi lulu. ²² Saka Alla Eni lepate rebe lekire beteke be:

“Tono dosa kwale mo

kai sae ilene Ilemake kwale mo.”

²³ Kena esi tasieNi, Ilelie kena tasi mo. Kena esi tetalje, Iatau kena hukumesi mo batuke iliku Eni susate ete Alla, Maka teu pakala nkenale mere. ²⁴ Kristuse rual supu hukume le iteki dosaru kena Imata kena ai tutine, leke ite supu tie bei dosare esi kbasare kai ite hidupe lulu Alla Eni sukare. Kristuse Eni lakwaije kai Eni lalakwe pine eono ite mise bei makerake. ²⁵ Akmenare imi saka domba rebe sirikele. Po meije imi leu kena lulu Yesus, maka raka domba rebe Iraka imi hidupe peneka.

Hnaune ete bina kai eni mokwai

3:1-7

3 Saka tamata mekerike ilene loko tamata rebe ikerike eteije, ele mere lekwe imi binaru suke imi lene loko imi mokwaiaru. Leke sepo imi mok-

waiaru esi hlaleke loko Tuhane more, masike imi atetukesi kena Alla Eni lep-ataru more po esi hlaleke loko Tuhane le esi selu imi atate ²rebe misete kai imi lene lokoise. ³Imi ntekite batuke selu bei mei muli yake molupe andulike bua pise alike porole inai, sapuku kai bobale pise alike pakiane rebe esi beline elare yake. ⁴Mise lesire imi aseluke imi sifate misete. Imi mau kai nasuke lomai mo. Sifate ele mere etahane rame kai ete Allare emise. Makete bei oa lale ntekite rebe tatike pine nteki more. ⁵Hidupe ele mere saka akmenare bina rebe batuke esi hlaleke loko Allare esi lene loko esi mokwaiaru rame. ⁶Sara iono ele mere lekwe. Iholmate Abraham e ti ikotiNe “amate”. Kai imire, saka Sara lekwe sepo imi lulu eni sifate misete mere, kai masike rilami po imi sele muli mo.

⁷Ete imi mokwaiaru ele mere lekwe. Suke imi ono misete ete imi binaru le imi rekwa be esi ktili lupe imire mo. Suke imi holmatesi le namake imi supu hlamate sakesa le Alla Ioki imi. Imi ono tia e etesi yake leke kena imi kotie loko Allare imi noake mise.

**Ite ono misete ete lomai saka
ite lalema esa peneka**

3:8-12

⁸Meije au kotie imi leke lalemi esa, tamata rebe laleije susare imi ono laleije ela, imi oki lomai lupe imire kwalitoi. Lalemi noa lomai, imi holmate lomai kai lene loko lomai. ⁹Sie makete esi ono neune ete imire leliele kena ono neune yake pise esi tasie imi, leliele kena tasi yake po misete kotie loko Alla leke Iriluke misete etesi. Le Alla Ikoti imire kena imi ono ele mere kai namake imi supu misete beiNi, ¹⁰kai Alla Eni lepata rebe lekire ebeteke be:
“Tamata rebe isuka eni hidupe mise,

suke iraka biruije mimise,
ilepa neune yake pise nloene yake.

¹¹Suke ihleke sifate neune kai iono misete.

Kai iatula titinai leke nasuke tamata makete mo.

¹²Le tamata rebe esi ono nkenale,
Tuhane Ili lokosi.

Kai Ilene lokosi kena esi kotie lokoIje.
Po Imusu kai tamata rebe esi ono neune.”

**Hnaune ete tamata rebe esi supu
susate le esi hlaleke loko Yesuse**

3:13-22

¹³Kwali betaya, sepo imi atula kena ono yelu misete namake tamata esi ono neune ete imi mo. ¹⁴Po sepo imi ono misete pine imi supu susate, namake imi supu untune elake. Rilami le sae yake kai imi kaplalemi yake. ¹⁵Po imi nete loko Kristuse, Ile Tuhane hoko suke imi lene lokoI kai rilami leI. Kai suke imi akneka kena ralake sie rebe esi tneu imi loko Sou Misete rebe imi hlalekele. Po imi ralakesi kena maune kai holmatesi. ¹⁶Saisa rebe imi onore suke imi rekwa be mere nkenale. Leke tamata rebe esi lepa tia loko imi le imi sifate misete le imi hlaleke loko Kristuse, ruasi asomi le esi lepa tia loko imire.

¹⁷Sepo Alla Iature kena imi supu susate peneka le imi ono misete, hoko mere mise. Mahabe ite supu susate bei ite ono tiare yake. ¹⁸Le Kristuse rual matare le Iono misete. Rual matare le iteki dosaru rebai esa. Inkena po Imata le tamata bokala esi ono dosa. Iono ele mere, Ikeri ite loko Alla. Esi bunul po bei Tuhane Eni Rore Iono Ikwana suike. ¹⁹Bei Tuhane Eni Rore Eni kbasare, Yesuse Ikeu beteke Ilesire ete tamata rebe esi mata^{††} pende rebe meije aleseise leke namake Alla Eni hukume. ²⁰Roa

^{††}3:19 Kena tapsirane makete beteke: ro tia e

meru bei tamata rebe esi mata peneka, rebe esi lene loko Alla mo kena Nu eri rue sare. Kena Nu iono kapale, Alla Itahane lalel lokosi mamau leke Iselu be tamata esi hleke esi dosaru pibe mo. Po batuke sie kwalua pine Alla Iono esi hlamate. Esi kusu kena kapale mere eleki kapale elolo ndete kwele babai kena hlamatesi bei kwele elake mere.

²¹ Alena mere umpamae saka pamuli meije pake kwele kena baptise imire. Kwele elake mere saka kwele kena baptise imire. Pake kwele mere kena koa imi ndoponaru mo po natire kotie Alla kena ono imi lalemi mise. [†]Baptise mere pine ehlamate imi. Kai imi supu hlamate le Yesuse Kristuse Ikwana suike.

²² Isa lolete surga peneka. Pamuli meije Ikbasa sakesa kai Alla, kai ete ndetere Isupu holmate kai Isupu isike. Kai Ikbasa pusue malekataru, pusue rebe esi ktilire kai rebe kbasa mei nusa kai ndete surga.

Masike supu susate po tahane neka

4:1-6

4 Kwali betaya, Kristuse Isupu susate peneka. Hoko imi akneka kena supu susate ele mere lekwe. Ele mere hoko imi raka imi maka hlaleke. Le tamata rebe eni hidupe supu susate namake iono dosa moneka. ² Eleki imi hidupe mei nusa meije, imi lulu Alla Eni sukare peneka kai imi lulu suike imi hidupe tia rebe lulu imi lale neune moneka. ³ Kena akmenare imi ono yelu rebe piasare tamata rebe esi rekwa Tuhane more esi onore takwali peneka. Imi ono pesta rame, imi kinu nseli eti rekwa sasaisa moneka, imi aseluke atate tiare. Imi lulu imi lale tiare eleki imi ono palani. Imi tatu loko Tuhane tinai more po ono ele mere lulu Tuhane Eni hukume mo. ⁴ Po

pamuli meije tamata rebe esi rekwa Alla more hkutukesi le saisa rebe imi onoe meije eleki esi lepa tia loko imi kai esi malie imi. Le imi lulusi kena ono dosa bokala meru monde pe. ⁵ Po tatike pine esi naku esi dosaru ete Alla rebe lakneka kena teu pakala ete pusue tamata rebe esi mata pende kai rebe erisi kwana sare. ⁶ Ele mere eti Sou Misete lepaale ete pusue tamata matale leke masike esi supu hukume lupe pusue tamata esi supure po namake esi roru rue sakesa kai Alla ndete surga.

Oki lomai kena kbasa rebe Tuhane Irilukele

4:7-11

⁷ Kwali betaya, petu kena nusare kohore lau moneka. Hoko imi noake mimise, raka nanakwala mimise kai kotie loko Alla rame. ⁸ Rebe pentine suke imi oki lomai rame le sepo ite oki lomai hoko tamata esi sala bokalaru ite nete loko moneka. ⁹ Au kotie imi trima tamata bei otoi makete kena ntulu me imi lumare, lalemi tiakeni yake.

¹⁰ Kwali betaya, Alla Iriluke kbasa ete imi peneka kena kerike Eni makerike. Sebei sae kai eni kbasa. Hoko suke imi pusumi pake kbasa rebe imi supure kena tapa tamata makete. ¹¹ Sie rebe isupu kbasa kena lepae Alla Eni lepataru ete tamata makete, isuka kena beteke saisa rebe lulu Alla Eni lepataru rame. Kai sire rebe isupu kbasa kena tapa tamata rebe hlaleke loko Tuhane, suke ipake kbasa rebe Alla Irilukele mere kena tapa tamata makete. Ono ele mere namake tamata esi isike Tuhane le esi selu imi makerike. Alla Isupu isike baue Yesuse Kristuse, kai Ile ruaI rebe Ikbasa, Isupu isike eti pela. Amine.

[†]**3:21** Kena tapsirane makete ebeteke elere: baptise itere, ite noake be ite janji ete Alla bei ite lalema titinai.

**Supu susate le hlaleke loko Kristuse,
namake supu untune elake**

4:12-19

¹² Kwali betaya rebe au oki imi, meije imi supu susate kena rekwa be imi hlaleke titinai pibe mo. Imi supu susate ele mere hkutuke imi yake. Imi noake be imi hlaleke loko Tuhane peneka hoko supu susate mone yake. ¹³ Po kena imi supu susate saka susate rebe Kristuse Isupu pende, suke laleime ndina. Hoko tati ke kena Iluake suike eleki pusue tamata esi selu Eni ktiline kai hitate, lalemi ndina titinai. ¹⁴ Sepo tamata esi lepa tiae ete imi le imi lulu Kristuse, mere imi supu untune elake le Ro Misete bei Alla rebe Eni kbasare ela titinaije Ikbasae imi. ¹⁵ Po imi supu susate le imi bunu yake pise ndea yake pise ono neu yake pise lupu kai tamata makete kena hoha yake. ¹⁶ Po sepo imi supu susate le imire tamata Kristene hoko imi asomi yake. Po kotie trima kasi loko Alla le imi ono Kristuse Eni tamata.

¹⁷ Roma esi peture, Alla Iteu pakala ete pusue tamata nusa meije. Kai tamata rebe esi hlaleke loko Allare, Iteu pakala etesi akmena. Ite rebe hlaleke loko Allare, Iteu pakala ete ite akmena, hoko ete sie rebe esi hlaleke loko Sou Misete bei Alla more elia lekwe? ¹⁸ Kena Alla Eni lepata rebe lekire ebeteke be:

“Tamata rebe hidupe nkenare lekwe
suke supu susate mina pine supu
hlamate.

Ete tamata rebe ono dosa kai rekwa
Tuhane more
susa lesi leneka.”^{¶¶}

¹⁹ Hoko sepo imi supu susate le Alla Iature ete imi peneka, hoko imi hlaleke Alla neka rebe Itolae imire le Italuke peneka be Itie imi mo kai namake saisa rebe Italukele, Ionoe. Kai pela peture

suke imi ono batuke yelu rebe misete neka.

**Hnaune ete jemate
toini kai esi elakaru**

5:1-11

5 Au kotie bei imi rebe imi ono elake ete jemate toine, lene loko saisa rebe au betekele mei lopere. Sepo au leki meije eleki au rilukele ete imi, hoko au meije jemate toini esi elake lupe imire neka. Kai au ruaku selu Kristuse Isupu susate lekwe. Kai namake Iluake suike, Eni kbasare saka hitate elake tamata esi selue. Aure tamata sae bei sie rebe esi supu eni kbasare saka hitate elake mere lekwe. ² Kwali betaya, au kotie imi ono elake ete tamata rebe Alla Irilukesi ete imire, saka tamata rebe iraka domba bokala kai li lokolu mimisere. Imi tapasi le lalemi ndinake makerike mere le kerike ele mere eono Alla lalaje ndina. Kai saisa rebe imi kerikele kena nikwa untune yake po lalemi titinai kena li loko jemate toini. ³ Kwakwae imi yake eleki pletae jemate toine lori lopai yake po imi ono misete leke esi selue eleki esi lulu imi atate misete mere. ⁴ Imi ono ele mere, leke roma esi petu maka raka dombaru esi Elake Iluake, namake imi supu makota rebe ehita, kai esi hitaije eti pela sirike moneka.

⁵ Ele mere lekwe, ete kwete belukaru, lene loko sie rebe menaru. Kwakwae imi yake po imi holmate lomai le Alla Eni lepata rebe lekire ebeteke be:

“Alla Itrima tamata kwakwale mo
po Iriluke misete ete tamata rebe kwak-
waeni more.”

⁶ Hoko imi mpe lebu bei Alla rebe Ik-basa kena Iono hlamate imire, leke roma petu rebe Iteu pende Isake imi lolate.

⁷ Kaplalemi yake, po kena sasaisa neka bitike lalo loko Alla lele le Ioki imi.

⁸Imi raka lalemi mimise leke keta bei ro tiaru esi elake le mere imi musu. Iono saka singa rebe ekoti lori lopai kena enikwa esi manane. ⁹Imi lulu ro tiaru esi elake mere yake kai suke imi hlaleke ktili loko Tuhane le imi rekwa be pusue imi kwalia kai betaya tamata Kristene kena otoi sae neka mei nusa meije lekwe esi supu susate lupe imire neka.

¹⁰Masike kena meije imi supu susate po takwali moneka Alla rebe Iono misete ete tamatare, Iono imi mise titinai. Namake Iono imi ktili leke imi tahane kai hlaleke ktili. Baue saisa rebe Kristuse Ionore, hoko Alla Ikoti imi kena imi supu Eni kbasaka hitate elake rebe ehita eti pelare. ¹¹Ile pine Iplete eti pela! Amine.

Hlamate mulini

5:12-14

¹²Auku sulate rokone meije, kwaliku Silwanuse^{§§} rebe ihlaleke loko Alla titi-

naije, itapa au kena ilekie. Kena sulate meije, au akbere lalemi leke imi hlaleke ktili. Kena sulate meije lekwe au beteke Tuhane Eni lalane rebe tinai rebe Itiluke Eni lale misete ete itere. Imi kele kuru le imi maka hlaleke mere rebe imi supu bei Eni lale misete.

¹³Imi ebea jemate toini mei kota Babelere rebe Alla Ibitikeise, esi natue hlamate ete imi. Markuse inatue hlamate ete imi lekwe. Markuse mere lupe aukuanane rebe au okini titinai. ¹⁴Kwali betaya, au kotie imi beteke hlamate ete lo-maije bei lale rebe oki lomai.

Au kotie Tuhane Iono imi, rebe ono Kristuse Eni tamata pende, laleime ndene noma.

Amiki hlamate, Petrus

^{§§}5:12 Silwanuse eni nane saere Silase

Petruse eni Sulate Nomore Luare

Lepate Menai

Petruse eni sulate nomore lua meije inatuele ete tamata Kristena rebe tamata Yahudi more. Sulate meije esi laleije kena elelie kuru agamaru esi ono saisa rebe mise more kai esi atetuke saisa rebe nkenale more. Petrus ibeteke be: suke ite keta bei kuru tinai more esi nloene, kai iaktili ite kena lene loko Tuhane Yesuse kai lulu hnaune nkenale rame. Hnaune mere tamata rebe esi selue kai lene bei Yesuse Kristuse ruaIje, esi betekele.

Kuru tinai more esi beteke be Yesuse Iluake suike lomei nusa moneka, (3:3-4) hoko eono Petrus laleije kera. Petrus ibeteke be: Tuhane Yesuse Iluake suike mosa le Itahane laleI loko tamata neunaru (3:8-9). Po roma esi petu me Tuhane Yesuse Iluake kena Iatia nusa neune meije (3:10).

Isi

1. Hlamate (1:1-2)

2. Hnaune kena tapa iteki maka hlaleke kena sifate misete (1:3-21)

3. Hnaune leke ite keta bei kurua tinai more (2:1-22)

4. Yesuse Kristuse Iluake suike tinai (3:1-13)

5. Hnaune mulini (3:14-18)

Petruse ibeteke hlamate

1:1-2

1 Kwali betaya, imi hlaleke loko Yesuse Kristuse peneka, saka ami hlaleke neka. Yesuse Kristuse mere Alla kai iteki Maka Hlamate. Iono eti ite hlaleke lokoI le Iono nkenale.

Au meije, Simone Petrus, Yesuse Kristuse Eni maka ulake rebe Iulake au leke au beteke Eni lepate.

²Au Kotie leke Alla Iriluke misete boka ete imi kai Iono lalemi ndene le

imi rekwa Alla kai iteki Tuhane Yesuse peneka.

Iteki sifate misete eono eti ite hlaleke loko Tuhane etapa ktili

1:3-11

³Kwali betaya, ite rekwa Tuhane peneka. Hoko Ipake ruaI Eni kbasare kena Iriluke pusue rebe ite perlure, leke ite rekwa hidupe kai ono misete lulu Eni sukare. Tuhane Eni sifate misete lesi bei saisa neka hoko Ikoti ite leke ite ono Eni nanae tumute. ⁴Bei Eni sifate misete titinai mere hoko Italuke be Iriluke hlamate kai misete rebe beline elake ete ite. Hoko imi supu lalane kena supu sifate nkenale, mere Alla ruaI Eni sifate, kai imi supu lalane kena lalemi loko yelu neunaru moneka. Lale loko yelu neunaru eatia tamata rebe esi rekwa Alla mosare esi hidupe.

⁵Ele mere hoko suke imi atula rame leke imi hlaleke titinai loko Yesuse Kristuse, kai suke imi ono misete. Batuke mere mo po suke imi rekwa be andia nkenare kai andia salare. ⁶Kai imi raka nanami mimise. Batuke ono meije mo, po bei imi lulu Tuhane Eni sukare, ⁷rekwa bei ono misete ete tamata makete rebe esi hlaleke loko Tuhane kai oki pusue tamata lekwe. ⁸Le sepo bei petu kena petu imi ono sifate miseta meru, hoko mere be imi hidupe imi rekwa iteki Tuhane Yesuse Kristuse, namake esupu hasile. ⁹Po sepo imi atate lulu sifata miseta meru mo, hoko namake imi saka tamata rebe mataije selu mo, le imi nete mo be imi dosa akmenaru Tuhane Iampunelu peneka.

¹⁰Hoko kwali betaya, imi atula ktili lesi leke imi hidupe, ono atate kai sifate miseta meru easeluke be Alla Ikoti imi kai Ililake imi kena Eni tamata pende, tinai. Le sepo imi ono ele mere hoko namake imi maka hlaleke sirike mo. ¹¹Namake Alla Itrima imi kena lale misete

kena iteki Maka Hlamate Yesuse Kristuse Ipletare. Kai namake Ipleta eti pela.

**Petruse ilepa loko ileki
sulate meije le mula**

1:12-15

¹²Imi rekwa pusue meru peneka, kai imi persaye titinai loko hnaune bei Alla rebe imi lenele. Masike ele mere lekwe po au anete imi rame. ¹³Le kena auru rue kai imi mei nusa sare suke au anete imi lokolu. ¹⁴Le au rekwa be takwali mo au mata neka le iteki Tuhane Yesuse Kristuse Ibeteki ntolu ete au peneka. ¹⁵Hoko au atula kena beteki pusue meiju ete imi leke kena au mata pende, imi nete loko yelu meru rame.

Selu Kristuse Eni kbasae elake

1:16-21

¹⁶Kwali betaya, sepo ami lepa loko iteki Tuhane Yesuse Kristuse namake Iluake le Eni kbasare, ami lepae Eni kbasae rebe ami selue kena amiki matama ruama peneka. Ami lepae nloene kena aboro imi mo. ¹⁷Kena Alla Amate Iono Isupu isike kai Isupu holmate, ami me lekwe. Kena mere ami lene Maka Kbasae Elake Ibeteki be, "Meije Auku Ana rebe Au okiNi. Iono laleKue ndina!" ¹⁸Ami lene lepate mere bei ndete surga kena ami sakesa kaiNi ndete ulate rebe Tuhane Ililake pende.

¹⁹Kwali betaya, saisa rebe Alla Ibeteki ndete ulate, etiluke saisa rebe nabiaru esi betekele, rebe ekena Yesuse Kristuse mere tinai, hoko imi lene lokolu mimise. Le lepata meru tiluke lalane misete ete imi saka lampu rebe kliti kena melene. Etiluke lalane ete imi eti Yesuse Kristuse Ilukae suike, leke imi rekwa mimise. Iluake saka lemataije uke sa menaije kai kmale

kpitare ehitare. ²⁰Kwali betaya, rebe pentine bei pusue rebe au betekelu meije, imi nete loko nabiaru esi lepate me Alla Eni lepata rebe lekire, mere bei erisi laleisu mo po bei Alla.* ²¹Le nabiaru esi beteki hnaune, esi beteki lulu tamata eni sukare mo, po Ro Misete Ikbasae tamata leke esi lepae Alla rual Eni hnaunaru.

Kurua tinai mo

2:1-22

2 Kena akmenare nabia tinai more esi rue toha lomai kai tamata Israelaru. Kai ele mere lekwe, tatike pine kurua tinai more esi rue toha lomai kai imi lekwe. Namake esi atetuke tamatare esi ono saka tamata misete, eleyo mo le esi ono tamata esi keu sala lalane. Rebe esi atetukele namake eatia tamata. Namake kuru tinai mo meru esi suka Tuhane Yesuse mo, rebe Ikbasae kena ampune dosare. Hoko namake hkutuke yo esi mata peneka. ²Namake tamata bokala esi lulu kurua meru esi hidupe rebe penu kena atate tiare. Kai esi atate mere eono tamata esi lepae tiae loko Alla Eni hnaune nkenale. ³Kurua meru esi ndasi hoko esi alenake saisa rebe tinai mo rebe bei lalesi ruasi kena supu kepene bei imi. Po hukumane rebe tatike pine esi supure aknekaele takwali etesi peneka kai susate rebe tatike pine esi supure enamakesi peneka.

⁴Kwali betaya malekata rebe kena akmena esi ono dosare lekwe Alla Ihukumeise, esi supu poie kena otoi susate titinai. Esi supu lo kena otoi melene kena esi rue ete mere eti petu kena Alla Iteu pakala ete nusa meije. ⁵Ele mere lekwe, nusa akmenare Alla Ihukumesi lekwe. Kena mere Alla Iono ulane elake etetu nusa tamata neune

***1:20** Tamata leini esi beteki ayete meije esi natire elere: Nabiaru esi lepataru esi natire, tamata esi lepae lulu ruasi maka noake mo.

kena mere. Batuke Nu kai sie itua esi hlamate le Nu ilepae Alla Eni lepate ete tamata makete kai iahnausi leke esi lulu Alla Eni sukare. ⁶Sakesa kai kota Sodome kai Gomorare neka. Alla Ihukume kota lua meru kena auwe eti atia pusue leke ite rekwa be tamata rebe ilulu Tuhane Eni sukare more isupu hukumane elake. ⁷Po Tuhane Iono Lote ihlamate le ihidupe nkena. Lote susa titinai le tamata esi suka rebe nkenare mo. Bei esi lale tiare hoko esi atate tiae. ⁸Le Lote rebe eni hidupe nkena meije irue otoi esa kai tamata neunaru hoko pela peture iselu kai ilene esi ono neunaru hoko laleije susa titinai. ⁹Kwali betaya, bei pusue meiju ite selu be sepo tamata rebe esi lulu Tuhane Eni sukare esi supu teheke kai susate hoko Tuhane Ikbasa kena hlamatesi. Kai Tuhane Eni kbasa kena alese tamata neunaru leke Isiksasi kena petu Iteu pakala ete pusue tamatare. ¹⁰Tamata rebe esi ono dosare pusue supu hukume, po rebe supu hukume rebe ktili titinaije tamata rebe esi ono tiae lulu esi lale tiare, esi sifate neune, kai esi lepa tiae loko Alla Eni kbasa elake.

Kurua tinai mo mere esi nehe titinai kai kwakwaesi titinai eti kouesi mo kena lepa tiae loko saisa rebe ukbasa lesire.[†] ¹¹Po Tuhane Eni malekata rebe ktili kai kbasa lesi bei kurua tinai more noma yo esi lepae tiae loko saisa rebe ukbasa lesi me Tuhane oalje mo. ¹²Po kurua tinai mo mere esi lesi titinai peneka! Esi lepae tiae mere esi lepae saisa rebe esi boro kenare lekwe. Hoko esi saka binatang rebe enoake saisa mo po lulu esi sukare eleki kete lomai le saisa rebe urekwa more. Kai sakesa kai binatang rebe pi-alaele leke tatike pine kerikele eleki ribi

esi selere, namake kuru tinai more esi supu atia ele mere lekwe.

¹³Kuru tinai more, namake esi supu hukumane lulu neune rebe esi onore. Le masike pita lekwe po esi suka lulu esi lale tiare. Sepo esi kane sakesa kai imi, imi selu esi atate, imi asomi titinai le esi atate tiae mere. ¹⁴Mataisu li lulu bina le esi lale nkekute. Esi ono dosa rame. Esi ono loko tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane mosare mimise leke esi sala lalane. Kai esi ndasine tapa rame. Le pusue meru Alla Ikutukesi peneka. ¹⁵Esi lulu lalane ntoline mo po esi lulu Beore eni nanae nabi Bileame. Bileame mere batuke lalei loko kepene rebe isupue bei eni atate tiare. ¹⁶Po Bileame eni keledaije elepa kaini saka tamata kena ehkutui ktili le eni neune, hoko Bileame isupu lake bei atate boro mere.[‡]

¹⁷Kurua tinai mo meru, saka kwele bolai rebe ensekire, kai saka mohine rebe sanute hbuele, le esi lemake be sire pine ilulusi hoko isupu untune eleyo mo, esi supu untune sasaisa mo. Namake Alla Ihukumesi kena otoi rebe mele titinaije. ¹⁸Kwakwaesi kai esi lepae nloene sasaisa neka. Esi umaue tamata kena lulu esi hnaunaru, esi beteke be, "Ite lulu iteki suka rebe esiri bei iteki lale tiare." Hoko esi atia tamata rebe uke esi hleke bei esi maka lulu tamata rebe esi lulu lalane tiare. ¹⁹Kurua tinai mo mere esi atetuke tamatare elere, "Ite supu tie bei hukume peneka, hoko mai ite ono lulu ite ruamaki sukare." Po hidupe neune rebe eatiaise, ekbasaei peneka. Le saisa rebe ite lulu rame, mere pine ekbasae itere. ²⁰Tamata rebe esi rekwa iteki Tuhane Yesuse Kristuse rebe Ihlamate itere, eleki Alla Ihlamatesi bei nusa ndopone meije esi ktiline peneka, po tamata mere ileu suike loko nusa meije

[†]2:10 Saisa rebe ukbasa lesi mere: malekate pise roa maketa pise kbasa bei Tuhane.

[‡]2:16 Alena Bileame meije eme kitape Ntu. 22:4-35.

esi neune leneka. Tamata mere eni neune etia lesi bei akmenare leneka. ²¹ Ele mere hoko mise lesire esi rekwa lalane nkenale yanoma, bei esi rekwa eleki esi hali muli bei pleta misete eteise. ²² Kurua meru sepo esi hali muli suike loko esi dosaru hoko sakesa kai lepate matai eombe:

“Asure kane suike esi manane rebe eloele,
kai Apale rebe esobake pende esobake suike
kena sobale inaije.”^a

**Lene loko tamata rebe esi beteke be
Tuhane Iluake suike more yake**

3:1-13

3 Kwali betaya rebe au okimi! Meije aiku sulate suike ete imire. Kena aiku sulata lua meiju au atula kena ahnau imi leke imi noake mise. ² Au beteke ete imi leke imi nete loko lepata rebe akmena Alla Eni nabiaru esi betekele. Kai imi nete loko iteki Tuhane rebe Ihlamate itere Eni pleta rebe Eni maka ulakaru esi betekelu ete imire.

³ Rebe pentine kena suke imi netele, kena nusare koho nere, namake tamata rebe batuke ilulu eni lale tiare esi luake lekwe. Namake esi lepa tia loko Alla Eni lepataru. ⁴ Esi beteke be, “Tuhane Italuke be Iluake! Me Iria? Iteki ntuna menaru esi mata pususi peneka, po pusue yelu mei nusa meije eru lupe Alla Itolaelu meinaije neka.” ⁵⁻⁶ Sepo esi beteke ele mere, saka esi ono lelemake be esi nete loko akmenare Alla atia nusa meije rebai sae mosa. Le Alla Itolae nusa meije Ipake Eni lepate. Itolae nusa meije bei kwele kai Ipake kwele kena itolae nusa meije. Ele mere lekwe, akmenare, Iatia nusa meije kena kwele lolo nusare. ⁷ Kena akmenare Alla Ipake Eni lepate kena tolai nusa meije. Kai sakesa kai ak-

menare neka, Ipake Eni lepate kena raka nusa meije leke kena koho nere, Ipake auwe kena pala pusue nusa meije kai Ihukume pususe tamata neuna rebe esi lulu Eni sukare more.

⁸ Kwali betaya rebe au oki imi! Imi nete mimise. Tuhane Iselu petu esare saka musuna usate. Le petu esa kai musuna usate, ete Tuhane sakesa neka. ⁹ Hoko sepo ite eri namake sa hoko mere be saisa rebe Italukele, Itakwali le mo. Tinai sie leini esi noake ele mere. Po tinaije, Inamake sa le Isukare pusue tamata esi hleke bei ono dosa. Le Isuka sae kuesa isupu hukume eti pela mo. ¹⁰ Po namake Tuhane Iluake, saka tamata ndeane iluake. Kena petu mere, ite lene aware esi tulei ela titinai, pine lanite sirikele. Bulane, kmale kai lematai kotu pusue. Kai pusue sa-saisa neka me nusare sirike pusulu.

¹¹ Le pusue meru atiare Alla Ibetekelu peneka, hoko kwali betaya, namake imi hidupe elia? Imi lulu Tuhane Eni sukare, lupe Eni tamataru ruasi rebe piasare esi ono dosa more. ¹² Imi hidupe nkenena kena petua meiju rebe imi namake Yesuse Iluake suike rebe Alla Itoae esi petu pende. Kai imi kerike leke petu rebe imi namakele eluake nunu. Kena mere lanite kotu pusue. Lematai, kmale kai bulane unili le musu kuate. ¹³ Masike ele mere po ite namake nusa beluke rebe Alla Italukele ete ite pende. Nusa mere iteki otoi beluke kena rue. Kai batuke sie rebe lulu Allare, esi ono nkenale, esi rue ete mere.

**Petua kena imi namake
Yesuse Iluake suike**

3:14-18

¹⁴ Ele mere hoko kwali betaya rebe au oki imi, meije imi namake petu nusare kohore kai nusa beluke hoko suke imi

^a2:22 Hna. 26:11

atula titinai leke imi ono tamata rebe dosa sae mo, kai lulu Tuhane, imi sala sasaisa mo. Kai imi ono misete kaiNi. ¹⁵Imi nete! Sepo Tuhane Isebeie ite sa, mere sakesa kai Iriluke lalane ete ite leke ite hlamate. Iteki kwali Pauluse rebe ite okine, kena ileki sulate ete imire, ibeteke ete imi ele mere lekwe. Iteki sulata meru Alla Iono noake mise titinai. ¹⁶Kena pusue Pauluse eni sulataru, ibeteke hnaune meije. Tinai, yelu bokala me kena eni sulataru susa kena natie. Kai sie rebe esi rekwa sasaisa more kai esi hlaleke kuru more, esi nati otoi meru papalani. Imi herane mere yake le lepate leini bei Alla Eni lepata rebe lekire esi natie ele mere lekwe. Saisa rebe esi onore, mere kena eatia ruasi.

¹⁷Kwali betaya rebe au oki imi! Imi rekwa saisaisa rebe kuru tinai more esi onore peneka hoko imi raka mimise. Imi lulusi yake namake imi sala lalane. Ruasi pine esi broka saisaisa rebe nkenare. Kai sepo imi lulusi, namake imi hleke imi maka hlaleke eleki imi sala lalane. ¹⁸Hoko suke imi hidupe nkena leke iteki Tuhane Yesuse Kristuse rebe Iono Maka Hlamate, bei petu kena petu Iono misete ete imi rame. Namake imi atula leke imi rekwa! mimise. Mai ite isikeNi bei petu meije eti pela. Amine.

Amiki hlamate, Petruse

Yohanese eni Sulate Nomore Esare

Lepate Menai

Tamata Kristena akmenaru esi ombe sulate meije Yohanese ilekie me kota Ep-suse. Inatue sulate meije ete tamata kristena rebe esi rue me papelake otoi me Asia Tone. Ieki sulate meije kena intua peneka.

Kena Yohanese ileki sulate meije, nabia tinai mo esi atetuke hnauna rebe nkena mo. Nabia tinai more esi atetuke be: Kristuse Iono tamatare saisa mo le Ile Alla. Esi atetuke lekwe be: masike tamata esi neu po mula mo, le mere batuke nanakwalasi pine eneu po laleisu mo. Po Yohanese iatetuke be: Yesuse mere Alla Eni Nanae rebe Iluake, Iono tamata tinai. Sepo ami rekwa Alla hoko pasti ami hidupe sakaI: Ami hleke bei ono dosa, ami lulu Eni pletaru kai ami oki lomai titinai.

Yohanese ileki sulate meije esi tujuane sae me, kena pasale 5:13 eombe, “Au leki sulate meije ete imi rebe hlaleke loko Alla Eni Nanare leke imi rekwa titinai be imi supu rue kai Alla eti pela peneka.” Bei sulate meije ite supu rekwa yelu me rebe eono ite lalemaru kuru, leke ite rekwa be ite supu hidupe misete bei Alla peneka (2:3, 5-6; 3:10, 14, 24; 5:11-12, 18-20). Sepo ite hlaleke loko Tuhane Yesuse peneka, hoko me Alla oaIje ite rilama moneka, le Alla Ioki ite kai Iono yelu miseta ete ite (2:28; 3:19-22; 4:16-18; 5:14).

Isi

1. Lepate menai (1:1-4)

2. Ite mei kena Alla Eni hitaije (1:5-2:27)

a. Sepo ite rekwa Alla, hoko ite hleke bei ono dosa kai lulu Eni peraturanaru (1:5-2:17)

b. Ite persaye be Yesuse mere Maka Hlamate (2:18-27)

3. Itere Alla Eni nanae (2:28-4:6)

a. Iteki sifate sakesa kai tamata rebe esi suka ono neune mo (2:28-3:24)

b. Ite persaye be Tuhane Yesuse mere Maka Hlamate rebe Iono tamata (4:1-6)

4. Oki lomai kai hlaleke loko Tuhane (4:7-5:12)

a. Suke ite oki lomai (4:7-5:5)

b. Ite persaye be Tuhane Yesuse mere Alla Eni Nanae rebe Imata leke Iriluke hidupe misete ete ite (5:6-12)

5. Sulate meije esi tujuane kai hnaune mulini (5:13-21)

Yesuse, Alla Eni lepate rebe eono supu hidupe beluke

1:1-4

1 Sulate meije ebeteke Yesuse, Alla Eni lepate rebe eono ite supu hidupe beluke. Bei akmena lakwai esa kena nusa meije etola mosare Ime peneka. Po kena Iluake mei nusare ami lene Ilepare peneka, kai ami seluI peneka kena amiki matamaru ruama, kai ami kerikeNi kena amiki balamaru peneka. ²Kena Alla Iaseluke Yesuse rebe kotine Alla Eni Lepata, rebe ono ite supu hidupe beluke meije, ami seluI. Bei mere hoko ami alenake Eni nkenale kai beteke ete imi be Ile pine Iono rue kai Alla eti pela. Irue sakesa kai iteki Alla Amate bei kena nusa meije etola mosa. Akmenare Alla ItilukeNi leke Imei kai ami. ³Saisa rebe ami selu kai ami lene pende, mere pine ami betekele ete imire leke imi lulu ami, eleki ite pusuma esa kai Amate kai Eni Nanare, Yesuse Kristuse. ⁴Ami leki meije ete imi leke ite pusuma lalema ndina titinai.

**Ite naku iteki dosaru ete
Alla hoko Iampune ite**

1:5-10

⁵ Kwali betaya, sou rebe ami lenele bei Yesuse Kristuse kai rebe ami suka betekele ete imire elere: Alla Imise kai lalelje ntoli saka hitate. Iono dosa kwale moneka. ⁶ Sepo ite beteke be ite esa kaNi, eleyo ite ono yelu neuna sa hoko mere ite nloe kai ite lulu hnaune nkenale bei Allare mo. ⁷ Po sepo ite ono yelu nkenala saka rue kena hitate lupe Alla Iono nkenale rame, hoko ite esa kai tamata rebe esi hlaleke lokolje. Kai Alla Eni Nanae Yesuse Eni lalakwe ekoa iteki dosaru pusulu.

⁸ Sepo ite beteke be ite ono dosa mo hoko mere ite lemake ite ruama, kai ite tuli kai Alla Eni lepataru mo. ⁹ Po sepo ite naku iteki dosaru ete Alla, hoko Itie ite bei iteki dosaru kai Iampune ite. Itie ite bei iteki dosaru le saisa rebe Italukele Inete lokoe titinai kai batuke Iono saisa rebe nkenare. ¹⁰ Alla Ibeteke be ite ono dosa peneka. Hoko sepo ite beteke be ite ono dosa mo, hoko mere sakesa kai ite beteke be Alla Ilemake ite kai ite nete Eni lepataru me ite lalema mo.

Yesuse Kristuse Iampune iteki dosaru

2:1-6

2 Kwali betaya[§], au nete imi! Au leki kai natue hnauna meiju ete imi leke imi ono dosa yake. Po sepo sae iono dosa hoko rilami yake le iteki Ile sae me peneka kena Itapa ite. Ile mere Yesuse Kristuse, rebe Eni dosa sae mo. Namake Ile mere pine Ilepā le ite me AmaI oalje. ² Kai le ruaI matare ete iteki dosaru, Iono maka ampune ete ite leke Iampune ite bei saisa neune rebe ite onoule. Kai Iampune batuke iteki dosaru mo po

pusue tamata mei nusa meije esi dosaru lekwe.

³ Suke ite lulu Alla Eni lepataru rame, mere tanda be ite rekwaI titinai. ⁴ Hoko sepo tamata sae ibeteke be Irekwa Alla, po ilulu Alla Eni lepataru mo hoko tamata mere inloe kai inati Alla Eni lepataru mo. ⁵ Po sepo sae ilulu Alla Eni lepataru, hoko ile mere lalei titinai loko Alla. Hoko cara kena ite rekwa be ite esa kai Allare ele mere. ⁶ Sire pine ibeteke be iesa kai Alla, hoko suke iono lupe Yesuse Kristuse Eni hidupe.

**Sire rebe ioki tamata makete mere
tanda be Irue kena hitate**

2:7-17

⁷ Kwali bataya rebe au okimi! Au beteke ete imi be imi oki lomai. Rebe au lekie meije hnaune beluke mo. Meije hnaune takwaline rebe lepaele ete imi peneka, kena imi hlaleke loko Yesuse Kristuse menaije sa. ⁸ Masike ele mere po hnaune rebe au lekie meije beluke lekwe, le eku imi rekwa kena Yesuse Kristuse Eni hidupe kai tamata esi selue kena imi hidupe be hnaune meije nkena. Le imi ono dosa moneka po imi ono yelu nkenala saka keue lalane hitate. Mere sakesa kai melene sae moneka yo hitate eluake peneka.

⁹ Po tamata rebe ibeteke be ikeue lalane hitate, hoko iono dosa moneka, po iono neune ete eni ebea rebe esi hlaleke loko Tuhane hoko mere sakesa kai tamata rebe esi keue lalane melene, hoko iono dosa rame sare neka. ¹⁰ Tamata rebe ioki eni ebea rebe esi hlaleke loko Tuhane, mere ikeue lalane hitate. Hoko sasaisa rebe ionore, eono tamata makete iono dosa mo. ¹¹ Po tamata rebe laleije tiake eni ebea rebe esi hlaleke loko Tuhane, ile mere irue

[§]2:1 Kena sou Yunanire, ete meije ebeteke “auku anae”, natire kwali betaya rebe hlaleke loko Tuhane.

kena melene. Ikeue melene kai irekwa be ikeu lo etia mo le melene eono iselu mo.

¹² Imire saka ruaku anaru neka rebe hlaleke loko Alla. Au leki lepata meiju ete imi le Alla Iampune imi dosaru peneka baue Kristuse Iono ete imire.

¹³ Amata imi, au leki meije ete imi, le imi rekwa Yesuse Kristuse peneka. Yesuse Kristuse rebe kena nusa meije tola mosare Ime pende. Kwete beluka imi, au leki meije ete imi, le imi lesi ro tiaru esi elake peneka.

¹⁴ Kwetela imi, au leki meije ete imi, le imi rekwa Alla Amate. Amata imi, au leki meije ete imi, le imi rekwa Yesuse Kristuse peneka. Yesuse Kristuse rebe kena nusa meije tola mosare Ime pende. Kwete beluka imi, Au leki meije ete imi, le imi hlaleke ktili kai imi ono lulu Alla Eni lepataru kai imi lesi ro tiaru esi elake peneka.

¹⁵ Lalemi loko saisa rebe neune mei nusa meije yake. Le sepo lalemi loko neune hoko imi lalemi titinai loko Alla Amate mo. ¹⁶ Le taneia mei nusa meije kai pusue misete tamata iselulu rame eleki lalei lokolu. Kai tamata kwakwaini le saisa rebe ionore kai eni taneiaru. Pusue meru bei iteki Alla Amate mo po bei nusa meije. ¹⁷ Nusare kai pusue yelu rebe kenare, tamata lalei lokole atiare reneka. Po tamata rebe iono lulu Alla Eni sukare rame isupu rue kai Alla eti pela.

Hidupe lulu Yesuse Kristuse Eni hnaunaru rame

2:18-27

¹⁸ Kwali betaya imi, nusa meije atiare reneka! Imi supu atetuke peneka be namake pine ile sae rebe ineu titinai, imusu kai Yesuse Kristuse iluake kena petua meru. Pamuli meije tamata bokala rebe esi musu kai Yesuse Kristuse esi me peneka. Hoko mere tanda ete ite be tak-

wali mo nusare atiare reneka. ¹⁹ Sie rebe esi musu kai Yesuse Kristuse meru akmenare jemate toini kai itere neka po meije esi siri bei ite peneka. Siere jemate toine neka po esi hlaleke titinai mo. Le sepo esi hlaleke titinai hoko esi siri bei ite mo. Po esi ono ele mere etiluke be siere iteki jemate toini mo.

²⁰ Po Yesuse Kristuse rebe Eni dosa sae more Iono Ro Misete Ikbasae imi lalemi peneka, kai bei mere hoko imi pusumi rekwa hnauna nkenala beiNe peneka. ²¹ Hoko au leki sulate meije ete imire bei imi rekwa be Eni hnauna nken more mo, po bei imi rekwa peneka kai imi lekwe rekwa hnauna nkenalaru peneka kai imi rekwa be nloene ebei nkenale mo.

²² Sie rebe esi naku Yesuse mo, mere maka lemake. Sie meru esi beteke be Yesuse mere Kristuse rebe Alla ItalukeNi ete tamatare mo. Tamata mere imusu kai Kristuse le inaku Yesuse kai AmaI mo. ²³ Le sire pine inaku Alla Eni Nanare mo, hoko inaku Alla Amate mo lekwe. Po sire pine inaku Alla Eni Nanare, hoko inaku Alla Amate lekwe.

²⁴ Bei mere hoko hnauna nkenala rebe imi lenelu kena imi hlaleke memenaije, imi nete loko rame. Sepo imi ono lulu hnauna meru rame hoko imi hidupe esa kai Alla Amate kai Eni Nanare. ²⁵ Kristuse Italukele ete itere elere, ite supu rue kai Alla eti pela.

²⁶ Au leki meiju ete imi leke imi rekwalu kai keta bei sie rebe esi lemake imire. ²⁷ Po ete imire, Kristuse Iono Ro Misete Ikbasae imi rame peneka hoko imi koti tamata makete esi atetuke hnauna beluke ete imi moneka. Le Alla Eni Rore Iatetuke imi kena sasaisa neka kai saisa rebe Iatetukele enkena, lelemake mo. Ele mere hoko suke imi ono lulu Iatetukele kai imi hidupe esa kai Kristuse rame.

**Tamata rebe iono lulu Alla
Isukare, mere Alla Eni nanaya**

2:28-29

²⁸ Kwali betaya, suke imi hidupe esa kai Kristuse rame. Leke namake kena Iluake suike, ite nehe kena balaleI, kai ite asomi beiNi mo.

²⁹ Imi rekwa peneka be Kristuse Iono Alla Eni sukare. Bei mere hoko suke imi rekwa lekwe be pusue tamata rebe esi ono lulu Alla Isukare, sie meru Alla Eni Nanae.

**Tamata rebe iono Alla Eni
Nanare suke ono dosa mo**

3:1-10

3 Imi nete, Alla Amate Ioki ite titinai eti Inaku be Eni nanae kena ite. Tinai, Alla Amate Eni nanae kena ite. Tamata mei nusa meije esi nati mo be ite Alla Amate Eni nanae. Le esi rekwa Alla Amate mo. ² Kwali betaya rebe au oki imi! Alla Eni nanae kena ite peneka. Po namake pine ite ono eliare ite rekwa mosa: iteki sifate elia, iteki oalalemaru elia kai nanakwalamaru eliare, ite rekwa mosa. Po ite rekwa be sepo Kristuse Iluake, iteki atate kai selu ite mahake lupelje neka le ite seluI titinai. ³ Hoko pusue tamata rebe hlaleke be Kristuse Iluake suike eono ele mere, suke raka mimise leke dosa sae yake, saka Kristuse Imise titinai le Eni dosa sae mo.

⁴ Sire pine iono dosa rame hoko mere ilulu Alla Eni hukume mo le iono dosa rame. ⁵ Imi rekwa be Kristuse Iluake kena Iampune tamata esi dosaru, kai Iono dosa mo. ⁶ Bei mere hoko pusue tamata rebe esi esa kai Kristuse, esi ono dosa rame mo. Eleyo tamata rebe esi ono dosa ramere, Yesuse Eni hidupe eliare esi nati mo kai esi rekwaI mo.

⁷ Kwali betaya, imi lulu tamata rebe ilemake imire yake. Sire pine iono lulu Alla Eni lepataru, ile mere rebe inkena

me Alla oaI, saka Kristuse Inkena me Alla OaIje. ⁸ Sire pine iono dosa rame, ile mere ro tiaru esi elake esi nanae. Le ro tiaru esi elake eono dosa rame bei nusa meije tola menaije sa. Po Alla Eni Nanare Iluake kena latia pusue ro tiaru esi elake esi makerike.

⁹ Tamata rebe Alla Eni nanae kenai pende, iono dosa rame moneka le eni hidupe lupe Alla Eni hidupe peneka. Kai AmaI kena Alla hoko iono dosa rame moneka. ¹⁰ Ite rekwa tinai be Alla Eni nanae kena sire pise Ro tiaere esi elake eni nanae kena sire elere: sire pine iono saisa rebe misete me Alla oaI mo, mere Alla Eni nanae mo, kai sire pine ioki tamata rebe hlaleke loko Kristuse mo, mere Alla Eni nanae mo.

Suke ite oki lomai

3:11-18

¹¹ Kwali betaya, suke ite oki lomai. Meije lepate rebe lepaele ete imi kena imi ono tamata rebe lulu Kristuse menai sare. ¹² Ite ono lupe akmena Kaine yake. Kaine mere ro tiaru esi elake esi nanae kenai hoko ibunu kwalini ruai. Kaine ibunu kwaline le saisa rebe Kaine ionore sala, eleyo saisa rebe kwalini ionore nkena. ¹³ Hoko kwali betaya imi, huku-tuke imi yake sepo tamata rebe esi hlaleke loko Alla more lalesi tiake imi. ¹⁴ Ite rekwa peneka be ite supu tie bei matale esi kbasare kai ite supu rue eti pela peneka, le ite oki iteki kwali betaya rebe esi hlaleke loko Kristuse. Sie rebe esi oki kwalinisi pise betaisi rebe esi haleke loko Kristuse mo, esi supu tie bei matale esi kbasare mo. ¹⁵ Tamata rebe laleije tiake kwalini pise betai hoko ile mere sakesa kai maka bunure neka. Imi rekwa be tamata maka bunu isupu rue kai Alla eti pela mo.

¹⁶ Kristuse Iriluke nanakwalaIje kena tamata esi bunuI leke ite hlamate. Iono ele mere tiluke lalane ete ite leke ite

oki iteki kwali kai beta rebe hlaleke lokoI roma ite riluke nanakwalama kena bunu ite. ¹⁷Sepo sire pine eni yelu kena pakelu kai kanelu pela petu me pine iselu kwalinisi pise betaisi sasaisa mo po itapasi mo, hoko ibeteke be lalei titinai loko Alla yake. ¹⁸Kwali betaya! Batuke ite beteke be ite oki ite kwalima kai betama kena biru yake, po suke ite okisi titinai. Suke ite tapa lomai saka Alla Amate li loko itere.

Sepo ite oki tamata makete, eono ite nehe kena tetue kai Alla

3:19-24

¹⁹Sepo ite oki iteki kwali betaya rebe esi hlaleke lokoI, hoko mere ite rekwa be itere Alla Eni nanae rebe nkenala kai iteki lalemaru ndene me Alla oal. ²⁰Masike ite lalemaru tutuke ite loko iteki dosa rebe ite onoule, po Alla Irekwa sasaisa neka lesi bei rebe ite rekware hoko ite lalema ndene neka. ²¹Hoko kwali bataya rebe au okimi, sepo iteki lalemaru tutuke ite loko iteki salaru moneka hoko ite nehe kena kotie loko Alla. ²²Kai saisa rebe ite kotie beiNe ite supue le ite lene loko Eni pletaru kai ite ono saisa rebe eono lalélje ndinare pe. ²³Ipletae itere elere: suke ite hlaleke loko Eni Nanae, Yesuse Kristuse kai suke ite oki lomai lulu saisa rebe Kristuse Ipleta kena ite onoule. ²⁴Pusue tamata rebe esi lulu Alla Eni pletaru hoko esi esa kai Alla. Kai ite rekwa be Alla Iesa kai ite, le Iono Eni Ro Misete Ikbasae ite lalemaru peneka.

Suke ite rekwa hnaune rebe nkenale kai rebe salare

4:1-6

4 Kwali bataya rebe au oki imi! Kena tamata esi naku be Ro Misete Ikbasae, imi lene loko pususi sosoli yake, suke imi tehekesi mimise mina be Ro Misete bei Allare Ikbasae laleisu

tinai pibe mo. Le etia-etia neka mei nusare nabi tinai more bokala esi lemake tamata. ²Imi rekwa be mere Alla Eni Rore kbasae pibe more elere: tamata rebe inaku be Yesuse Kristuse Iono tamata kena luake lomei nusare, hoko ile mere Ro Misete Ikbasae. ³Po tamata rebe inaku be Yesuse Iono tamata kena luake lomei nusare mo, Ro Misete Ikbasae mo. Tamata mere ro makete rebe musu kai Yesuse, ikbasae. Imi lene hnaune rebe beteke be namake pine Kristuse Eni musuaru esi luake peneka. Kena meije esi luake mei nusa meije peneka.

⁴Po auku kwali betaya imi, imia meru Alla Eni nanae kena imi peneka. Imi lene loko nabia tinai more esi hnaunaru mo le Ro Misete rebe Ikbasae imire Eni kbasae ktili lesi bei ro rebe ekbasae tamata rebe esi hlaleke loko Alla more. ⁵Nabia rebe tinai more esi bei nusa meije. Hoko esi hnaunaru ebei nusa meije kai tamata rebe esi hlaleke loko Alla more esi lene lokosi kai lulu esi hnaunaru. ⁶Po kwali betaya, itere Alla Eni nanaya. Tamata rebe esi rekwa Allare esi lene kai lulu iteki hnaunaru. Tamata rebe Alla Eni nanae more, esi lulu iteki hnaunaru mo. Ele mere hoko ite rekwa tamata rebe Ro Misete Ikbasae kena iatetuke tinai pise ro tiaru esi elake ekbasae kena iate-tuke nloene.

Allare maka oki hoko ite lekwe suke oki lomai

4:7-21

⁷Kwali bataya rebe au oki imi! Mai ite oki lomai, le maka okire bei Alla. Tamata rebe ioki tamata makete, ilere Alla Eni nanae kai irekwa Alla. ⁸Tamata rebe ioki tamata makete mo, irekwa Alla mo le Allare maka oki. ⁹Alla Itiluke ete ite be Ioki ite le Iulake Eni Nanae esane Iluake lomei nusa, leke ite supu hidupe bei Eni Nanae mere. ¹⁰Cara tinai kena

oki tamatare elere: ite oki Alla mo po Alla Ioki ite, Iulake Eni Nanare Iluake leke baue Imatare, Iampune iteki dosaru kai Itie ite bei iteki hukumane.

¹¹ Kwali betaya rebe Au oki imi! Alla Ioki ite titinai. Ele mere hoko ite lekwe suke oki lomai. ¹² Tamata sae isupu selu Alla mosa. Masike ele mere po sepo ite oki lomai hoko Alla Iesa kai ite kai Iono ite oki tamata makete kai ite lalema titinai loko Alla lekwe lulu Eni sukare.

¹³ Alla Iono Eni Ro Misete Ikbasaie ite peneka. Hoko ite rekwa be iteki hidupe esa kai Alla peneka. ¹⁴ Kai ami ruami selu Alla Eni Nanare peneka, hoko ami alenake ete imi be Alla IulakeNi kena Ihlamate tamata mei nusa meije. ¹⁵ Hoko sire rebe inaku be Yesuse mere Alla Eni Nanae, hoko Alla Iesa kai tamata mere, kai tamata mere lekwe iesa kai Alla. ¹⁶ Kai ite rekwa kai hlaleke titinai be Alla Ioki ite.

Le Allare maka oki. Sire pine lalei titinai loko Alla kai ioki tamata makete hoko iesa kai Alla peneka. ¹⁷ Iteki kwali betaya rebe esi hlaleke loko Kristuse ite okisi titinai, leke kena petu Alla Iteu pakala ete tamatare, ite nehe kena tetueNi le iteki hidupe mei nusare saka Yesuse Kristuse Eni hidupe. ¹⁸ Sepo ite rekwa titinai be Alla Ioki ite hoko ite rilama bei Alla moneka. Ioki itere eakbere ite lalema leke ite rilama moneka. Sepo ite rilama be Alla Ihukume ite, mere be ite rekwa mosa be Ioki ite titinai.

¹⁹ Ite oki lomai le Alla Ioki ite akmena peneka. ²⁰ Sepo sae ibeteke be, "Laleku loko Alla titinai," po ioki kwalini pise betai mo hoko tamata mere ilemake. Le kwalini pise betai rebe iseluije, iokini mo, hoko Alla rebe iseluI more lekwe, laleije titinai lokoI mo. ²¹ Hoko kwali betaya, Alla Ipleta itere elere: sire rebe lalei titinai loko Alla hoko suke Ioki kwalini kai betai lekwe.

Tamata rebe esi hlaleke Tuhane, ro tiaru kbasaesi mo

5:1-5

5 Tamata rebe ihlaleke be Yesuse mere Maka Hlamate rebe Alla ItalukeNi, hoko tamata mere Alla eni nanae. Tamata rebe ioki amate sae hoko ioki eni nanare lekwe. ² Sepo ite lalema titinai loko Alla kai ite lulu Eni pletaru, hoko ite rekwa be mere ite oki Alla Eni nanaru. ³ Le sepo ite lalema titinai loko Alla, suke lulu Eni pletaru. Kai Eni pletaru susa kena ite lulu mo. ⁴ Le pusue Alla Eni nanaru esi ktili kena lesi ro tiaru esi kbasaru mei nusa neune meije, le esi hlaleke be Yesuse Alla Eni Nanae. ⁵ Tamata rebe esi lesi ro tiaie mei nusare esi kbasaru batuke sie rebe esi hlaleke be Yesuse Alla Eni Nanae.

Yesuse Iono tamata kai Iono tamata irue kai Alla eti pela

5:6-12

⁶ Yesuse Kristuse, Alla Eni Nanae rebe Iluake lomei nusare. Yohanese pembatise, ibaptiseNi kena kwele. Eni lalakwe esiri kena pakuI ahlake ai bataije. Iluake batuke baptiseNi kena kwele mo, po Isuka kena bunuI kai Eni lalakwe esiri bei nanakwalalje. Kai Ro Misete rual beteke yelu rebe nkenale kena Yesuse, le Ro Misete Ilemake mo. ⁷⁻⁸ Hoko rebe saksi kena Yesuse, saksia telu: Ro Misete, kwele kai lalakwe. Yela telu mere utiluke bukti kena Yesuse. ⁹ Piasare ite lene loko tamata telu esi sasike pakala esa, po Alla Isasike ektili lesi bei tamata esi saksire le Ile Alla. Kai Ilepae loko Eni Nanare rual. ¹⁰ Bei mere hoko tamata rebe ihlaleke loko Alla Eni Nanare, irekwa me lalei be Alla Isasike mere tinai. Po tamata rebe ihlaleke loko Alla more, ilene loko Alla Eni lepata loko Eni Nanare mo, hoko inoake be Alla Ilemake. ¹¹ Alla Eni lepate ete itere elere:

Alla Iono ite supu rue mise eti pela peneka, kai supu rue mise eti pelare bei hlaleke loko Eni Nanare. ¹²Tamata rebe iesa kai Alla Eni Nanare, namake isupu rue kai Alla eti pela. Tamata rebe iesa kai Alla Eni Nanare mo, namake isupu rue kai Alla mo eti pela.

**Ite nehe kena kotie loko
Alla ete iteki ebearu**

5:13-17

¹³Au leki sulate meije ete imi rebe hlaleke loko Alla Eni Nanare leke imi rekwa titinai be imi supu rue kai Alla eti pela peneka. ¹⁴Kai ite nehe kena kotie loko Alla, le ite rekwa be sepo ite kotie saisa rebe lulu Eni sukare hoko Irilukele ete ite. ¹⁵Hoko sepo ite rekwa ele mere, hoko ite rekwa lekwe be saisa rebe ite kotie beiNe, Iriluke ete ite peneka.

¹⁶Sepo imi selu kwalimi pise betami sae pine iono dosa rebe eono irue lau bei Alla mo, hoko suke imi kotie loko Alla etei, leke Alla Iono isupu hlamate kai irue mise eti pela. Imi ono mere ete sie rebe esi ono dosa rebe elikusi kena

matale more. Po dosa me pine tamata ionoe hoko irue lau bei Alla. Dosa mere, au beteke mo be suke imi kotie loko Alla lele. ¹⁷Pusue nsalalaru mere dosa, po dosa leini me supu ampunele leke supu rue kai Alla eti pela.

Lepate mulini

5:18-21

¹⁸Ite rekwa be tamata rebe Alla Eni nanae kenai pende, iono dosa rame mon-eka, le Alla Eni Nanare Irakai hoko ilei ro tiare esi kbasare.

¹⁹Ite rekwa be itere Alla Eni nanae, kai pusue nusa meije ro tiaru esi elake ekbasaele.

²⁰Ite rekwa be Alla Eni Nanare Iluake loko ite peneka kai Iatetuke ite peneka, leke ite rekwa Alla rebe nkenale. Ite kai Allare esa kai ite kai Eni Nanae Yesuse Kristuse esa lekwe. Ilere, Alla rebe nkenale kai rebe Iono rue mise eti pelare.

²¹Kwali betaya! Imi tatu loko Tuhane tinai more yake.

Hlamate, Yohanese

Yohanese eni Sulate Nomore Luare

Lepate Menai

Kena sulate meije Yohanese ileki, be sulate meije bei ruai. Ileki be: “Sulate meije bei au, jemate toini esi elake.” Kena pasale 1:1 Yohanese iombe sulate meije inatue ete matabinane sae kai eni nanaru. Po tamata bokala rebe esi atetuke Alla Eni lepataru esi ombe sulate meije esi tujuane ete matabinane pise inate mo po ete tamata Kristene toini: matabinane pise inate mere batuke umpama neka. Po tamata leini me esi ombe, “Tinai, Yohanese inatue sulate meije ete inai kai eni nanaru.”

Yohanese eni tujuane, sulate meije eono tamata Kristenaru lalesi leke esi oki lomai (ayate 6), kai iahnausi leke esi keta bei tamata maka rekwa Alla Eni lepataru, rebe esi atetuke hnaune nkenale more (ayate 7, 9).

Hlamate

1-3

1 Inate ale. Hlamate ete ale kai amu anaru. Alla Ibitikemu peneka.

Au Yohanese, au leki sulate meije. Aure jemate toini esi elake. Au oki pusumi titinai. Batuke ruaku oki imi mo po pusue tamata rebe esi rekwa hnauna nkenalaru esi oki imi lekwe. ²Le hnauna nkenalaru me ite lalema peneka kai ite lulu hnauna nkenala meru rame eti pela.

³Au kotie ete itea rebe lulu Alla Eni hnaune nkenale kai rebe oki tamata makete, leke Alla Amate kai Eni Nanae Tuhane Yesuse Kristuse esi riluke misete ete ite noma, lalesi noa ite kai esi ono ite lalemardu ndene noma.

Hlaleke loko Kristuse Eni hnaunaru rame

4-11

⁴Lalekue ndina titinai le au rekwa ina amu kwetelaru leini, esi ono lulu hnaune nkenale rebe Alla Amate Iahnau itere. ⁵Bei mere hoko au kotie bei ina ale, leke ite pusuma suke oki lomai rame. Meije pleta beluke mo. Pleta meije ite pusuma lene peneka kena ite hlaleke loko Alla memenaije sa. ⁶Oki lomaije elere: suke ite hidupe lulu Eni hnaunaru. Hnauna rebe imi lene kena imi hlaleke menai sare eombe imi ruere suke oki lomai.

⁷Au leki meije ete imi le tamata nloena bokala esi keu papelake otoi mei nusa peneka kena atetuke hnaune rebe tinai mo. Esi ombe Yesuse Kristuse Iono tamata kena Iluake mei nusare mo. Sie meru tamata nloene kai esi musu kai Kristuse. ⁸Bei mere hoko imi raka mimise leke imi hlaleke loko Tuhane Yesuse hleke yake. Sepo mo hoko ami lepae Sou Misete ete imire esi guna sae mo. Raka mimise leke Alla riluke pusue misete rebe Italukele ete imire.

⁹Tamata rebe iono lulu Kristuse Eni hnaunaru rame mo po lulu hnaune makete, tamata mere iesa kai Alla mo. Tamata rebe iono lulu Kristuse Eni hnaunaru rame hoko iesa kai Alla Amate kai Eni Nanare lekwe. ¹⁰Hoko sepo tamata esi luake, esi atetuke hnauna makete bei rebe Kristuse Iatetukele, imi trimai me imi luma yake pise beteke hlamate etei yake. ¹¹Le sire pine ibeteke hlamate ete tamata ele mere, hoko iono neune sakesa kai tamata mere lekwe.

Lepate mulini

12-13

¹²Au suka lepae bokala ete imi sa, po au noake, lepae kena sulate yake. Au suka titinai kena keu loko imi kai ru-

aku lepa kai imi, leke ite lalemaru ndina
sakesa titinai.

Hlamate, Yohanese

¹³Inate, kwalimu rebe Alla Ibitikni
kena Eni nanae pende eni nanaru esi
beteke hlamate ete ale.

Yohanese eni Sulate Nomore Telure

Lepate Menai

Sulate meije Yohanese, jemate toini esi elake sae inatue ete eni ebe Gayuse. Yohanese iisike Gayuse le itapa tamata Kristena rebe esi lepae Sou Misete bei Alla kena Yesuse.

Po Yohanese lekwe itutuke ile sae me eni nane Diotrefese le kwakwaeni kuate kai isuka lulu Yohanese eni hnaunaru mo.

Hlamate

1-4

1 Kwaliku Gayuse. Au Yohanese, au leki sulate meije ete ale. Aure, jemate toini esi elake. Au okimu titinai. ²Kwaliku! Au kotie loko Alla Amate leke ara mise kai ktili kena sasaisa neka, saka ahlaleke ktili loko Tuhane. ³Au beteke meije le lalekue ndina titinai le tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse sie ilaru esi luake, esi beteke eteku be ahlaleke hnauna nkenalaru rame kai aono lulu hnauna nkenala meru rame. ⁴Kena au lene aukw kwetelaru rebe hlaleke loko Tuhane esi ono lulu hnauna nkenalaru, laleku ndina titinai. Saisa makete eono laleku ndina lesi bei mere moneka.

Li loko tamata rebe esi lepae Yesuse Eni hnaunaru

5-8

⁵Kwaliku! Au okimu. Laleku endina titinai le iteki kwali betaya rebe esi hlaleke loko Yesuse, rebe esi keu papelake hena kena lepae Yesuse Eni hnaunaru, alayanisi rame. Masike sie leini arenasi mosare, ali lokosi lekwe. ⁶Iteki kwali betaya meru esi alenake ali lokoise ete ami jemate toini meije peneka be ali lokosi mise. Au kotie bei ale leke atapasi

rame kai kena esi keure ali lokosi kena sasaisa neka leke esi layani Tuhane eni makerike rame, le mere eono Alla lalelje ndina. ⁷Le iteki kwali betaya meru esi keu kena beteke Yesuse Kristuse Eni hnaunaru ete tamata rebe esi hlaleke mosare. Kai esi supu sasaisa mo bei tamata rebe esi hlaleke Tuhane mosare. ⁸Bei mere hoko ite rebe hlaleke loko Yesuse, suke li loko sie rebe esi keu lepae Yesuse Eni hnaunaru leke ite ono ele mere, ite sakesa kaisi kena lepae Alla Eni hnauna nkenala meru lekwe.

Yohanese ibeteki Diotrefese eni tiaru eleyo iisike Demetriuse

9-12

⁹Au natue sulate rokone ete jemate toini ete mere peneka po Diotrefese isuka lulu au mo le isuka ono elake ete jemate toine. ¹⁰Hoko namake kena au luake, au beteke eni atate tiaf mere ete jemate toini leke esi rekwa be ialenake amire tinai mo. Batuke mere mo po kena iteki ebearu esi luake kena lepae Yesuse Eni hnaunaru, itrimasi mo. Kai sepo iteki ebea makete esi trimasi hoko ikeu lakesi kai iulakesi siri bei jemate toini.

¹¹Kwaliku Gayuse ale! Au okimu. Alulu atate tiare yake po lulu atate misete. Tamata rebe eni atate misere, Alla Eni nanae. Po tamata rebe iono yelu tiare, mere tiluke be esi rekwa Alla mosa.

¹²Po kwali, iteki kwali Demetriuse, pusue tamata esi isikeni le ilulu hnauna nkenalaru. Ami isikeni lekwe. Kai arekwa lekwe be saisa rebe ami betekele tinai.

Lepate mulini

13-15

¹³Au suku beteke yelu bokala ete ale po au noake be betekele baue sulate yake. ¹⁴Au hlaleke be takwali moneka ite tetue lomai leke ite alena kai lomai.

¹⁵ Au kotie loko Tuhane leke Iono arue
mise kai lalemu ndene noma.

Amu ebea ete meije lekwe esi natue
hlamate ete ale. Kai abeteke auku hla-

mate ete papelake tamata rebe esi
hlaleke loko Tuhane ete mere.

Hlamate, Yohanese

Yudase eni Sulate

Lepate Menai

Sulate meije Yudase ilekie. Yudase mere Yakobuse kwalini. Yudase kasuke Tuhane Yesuse kwalini (Matiuse 13:55). Kena sulate meije, iahnau pusue tamata rebe esi baise sulate meije leke keta bei tamata rebe esi lepae hnaune tinai more kai rebe esi ono neune. Yudase iakbere ite lalemaru leke ite lulu hnaune tinaije mimise, hlaleke loko Tuhane Yesuse titinai. Yudase eni sulate meije mahake esakesa kai Petruse eni sulate nomore luare.

Isi

1. Hlamate (ayate 1-2)
2. Keta bei kuru tinai more (ayate 3-16)
3. Hnaune kena tapa iteki maka hlaleke (ayate 17-23)
4. Isike Alla (ayate 24-25)

Yudase eni hlamate

1-2

1 Kwali betaya, imi pusumi rebe Alla Ikoti imi kena Eni tamata! Imi rebe iteki Alla Amate Ioki imi le imi esa kaiNi peneka. Kai Iraka imi leke imire Yesuse Kristuse Enie rame.

Sulate meije bei au Yudase rebe au layani Yesuse Kristuse kena Eni tamata makerike. Kwaliku kena Yakobuse.

²Au kotie bei Alla leke Iaseluke Eni lale misete kai Eni maka okire ete imi rame, leke Iono imi rue mise kai laleimu ndene.

Keta bei kuru tinai more

3-16

³Kwali betaya pusumi rebe au oki imi. Akmenare laleku kena leki sulate ete imi kena au lepae loko hlamate rebe ite supu pende. Po meije au lel原因 laleku kena ahnau imi loko kurua rebe tinai

more. Hoko au ono sulate meije ete imi leke imi kele le Alla Eni lepate rebe imi hlaleke loko pende. Alla Iriluke Eni lepate ete imi peneka. Kai Eni lepate mere ere rue rame bei lepaele menai ete Eni tamataru eti roma pela. Hoko saisa rebe imi supu pende tie yake. ⁴Au ahnau imi le sie leini esi ono lelemake be esi mise, eleyo esi lene loko Alla mo. Sie meru pine esi lepae Alla Eni hnauna loko Eni misete ete imire papalani. Esi beteke be bei Alla Eni misete ete itere, hoko sepo ite ono ntasite, namake Tuhane Ihukume ite mo. Tuhane Yesuse Kristuse mere iteki Tuhane, po Ikbasae pusue yelu mei nusa meije, esi akue mo. Bei akmena sa Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke peneka be namake esi supu hukumane.

⁵Kwali betaya pusumi rekwa saisa rebe tamata akmenaru esi supure peneka. Po au anete imi loko lekwe. Tuhane Ihlamate tamata Israelaru bei Mesire, po Tuhane Ihlamatesi mina pine Iatia leini bei sie rebe esi hlaleke lokoI more. ⁶Imi nete lekwe loko malekata rebe pake sala esi kbasare eleki esi keu bei esi otoi maka ruere. Alla Ilo malekata meru kena rante kurule kena otoi melene mere rame. Esi supu tahane ete mere eti nusare kohoe eleki esi supu hukume. ⁷Imi nete loko kota Sodome kai Gomora, kai kota maketa rebe utehaikele. Saka malekata meru lekwe, tamata me kota Sodome kai Gomorare esi ono yelu rebe tiaie titinai le esi sablia, ono yelu ntasite, mokwai esi ono loko mokwai hoko Alla Ipalasi kena auwe, leke pusue tamata esi nete loko Alla Eni hukume elake kena auwe elake rebe kliti eti pelare. Tamata neune namake esi supu hukume ele mere.

⁸Tamata rebe esi luake kai esi lupu kai imi pende, esi ono yelu rebe tiaie ele mere lekwe. Esi lemaka imi be esi kmani be Alla Isuke esi atate mere, hoko esi ono atate tiare rebe lulu laleisu ruale.

Sie meru esi lene loko sie rebe esi ela lesi beise mo kai esi suka lepa tiae loko malekate rebe kbasa saka hitate elake.**

⁹Po Mikaele, malekataru esi elake ilepa tiae ele mere rebai sae mo. Kena inasuke lomai kai ro tiaru esi elake loko sire pine tatike isupu Musa eni mayate, Mikaele inehe kena lepa tiae loko mo. Mikaele batuke ibeteke be, "Tatike pine Tuhane Ionomu!" ¹⁰Po tamata rebe esi luake loko imire, esi lepa tiae loko yelu rebe esi natilu mo. Rebe esi natiule, batuke esi ono atate saka binatane rebe enoake more. Esi dosa meru pine eono esi supu hukumane ela titinai.

¹¹Namake esi supu hukumane! Le esi lulu Kaine rebe iono tiae ete kwaline. Esi supu kepena kena lalane tiae saka Bileame neka. Kai esi supu susate saka Kora rebe akmenare ibroka sie rebe esi kbasare.††

¹²Kena imi lupuke lomai kena kane sakesare, kuru tinai more esi me kai imi lekwe. Me pestare esi noake imi mo pise Alla moneka. Esi atate kane, palani laleke. Esi namake lomai moneka. Esi tapa tamata makete mo batuke esi li loko ruasi. Esi atate eatia imi kane sakesa mere.‡‡ Esi saka sanute ekeri mohine lomei po ulane mo, le esi ono untune sasaisa mo. Ele mere lekwe, esi saka ai rebe endulu pende hoko ebua mo eti esupu bori. ¹³Esi keu lori lopai, kai esi hidupe kena ono asomi saka meite esare eleki esi busele sa ndete meite babaije. Esi naiya bei saisa rebe enkenare saka kmalea ndete lanite keu lulu esi lalane moneka. Alla Iaknekae otoi etesi peneka

me kena otoi rebe mele titinaije eti pelare.

¹⁴Henoke, Adame eni anubu rebai iture, akmenare ibeteke tamata meru peneka. Ibeteke be, "Selu, Tuhane Iluake kai Eni malekata"¶ boka titinai rebe esi dosa sae mo, ¹⁵kena teu pakala ete pusue tamata. Tuhane Ihukume tamata rebe esi lene loko Eni pletare more, le esi ono saisare lulu Tuhane Eni sukare mo. Kai Ihukume tamata rebe esi ono dosare kai rebe rare kaiNi kai lepa tiae lokoIje." ¹⁶Nabia tinai more esi muruke kai esi leuke sala ete tamata makete. Esi hidupe batuke lulu esi lale tiare. Kwakwaisi kai esi lepa mise leke esi supu saisa rebe lalesi lokore.

Hnaune kena maka hlaleke ktili

17-23

¹⁷Po kwali betaya pusumi, lalekue nete imi. Iteki Tuhane Yesuse Kristuse Iulake Eni maka ulakaru esi keu loko imi. Imi nete loko saisa rebe esi beteke be namake eonore. ¹⁸Esi beteke elere, "Kena lau mo nusare koho nere, tamata rebe esi sobue Alla Eni lepataru esi luake lekwe. Batuke esi nete loko yelu rebe neunaru rebe Alla Isukare more." ¹⁹Sie meru pine esi ono tamata esi tebi lomai. Sie meru Alla Eni Rore kbasaisi mo, po batuke lalesi loko yelu mei nusa meije.

²⁰⁻²¹Po kwali betaya rebe au oki imi, Alla Ioki imi hoko suke imi hidupe nkena leke Alla Iaseluke Eni lale misete ete imi rame. Imi atula rame leke imi hlaleke loko Alla Eni lepate tapa ktili rame, le Alla Eni lepate rebe ite hlaleke

**1:8 Tamata leini esi noake be rebe esi lepa tiae loko tamata rebe esi kbasaisi mei nusare pise esi lepa tiae loko kbasaisi tiaru. Po tamata bokala esi noake be lepa tiae loko malekate.

††1:11 Alena Kaine eme Atn. 4:3-8. Alena Bileame eme Ntu. pasale 22. Alena Korare eme Ntu. pasale 16.

‡‡1:12 Esi natire elere: esi atia tamata makete saka karane ndau meite eono kapalaru molore.

¶1:14 Kena tapsirane makete beteke elere: Eni maka luluaru.

lokore mise titinai. Imi ono Alla Eni Rore kbasae imi kena imi kotie loko Allare, kai namake misete rebe iteki Tuhane Yesuse Kristuse Irilukele ete ite kena Iluake suike. Rebe Irilukele ete itere, hidupe misete eti pela.

²² Sepo imi supu tamata rebe esi hlaleke ktili mosare, imi okisi kai tiluke lalane misete etesi. ²³ Imi hlamate tamata rebe esi lulu kuru tinai more, saka nehasi bei auwe. Sie maketaru imi tapasi lekwe po keta leke imi ono dosa sakaise yake, saka pakia lale rebe endopo pende sae inehe kena kerikele more.

Isike Alla

24-25

²⁴⁻²⁵ Mai ite isike kai tatu loko Alla. Ikbasas kena Iraka imi leke imi ono dosa

yake kai namake Itolae imi me oalje, imi dosa sae moneka kai laleime ndina titinai. Kai namake imi rue kaiNi kena otoi rebe mise titinai rebe hita. Allare batuke ruaI, kai rebe Ihlamate ite le ite hlaleke iteki Tuhane Yesuse Kristuse. Mai ite isekeNi kai holmateI le Ikbasas, Iktili kai Iela titinai. RuaI kbasas bei kena nusare tola mosa, roma meije kai eti pela. Amine.

Hlamate, Yudase

Alla Iaseluke yelu rebe tatike pine uonore ete Yohanese

Lepate Menai

Buku meije, ebeteke loko yelu rebe Yesuse Kristuse Isibakelu ete Yohanese. Yesuse rua! pine Isibake pusue meru. Memenaije Yohanese iselu ile sae me, selui saka Tamata Eni Nanare. Mere Yesuse. Ialike lapu nanuke roma lelale. Kai lereije balie kena maka bali akwa bei mase ime otoi maka tolae lampuaru esi tlelaru (1:12-16). Eleki iselu Domba Anai. Mere Yesuse. Ikele tehaike Alla Eni otoi maka rue ndete surgare (5:6-14). Eleki ile sae isa kuda putile iakneka kena lisa. Mere Yesuse. (19:11-16). Eleki pamulire iselu Domba Anai rebe Ipleta sakesa kai Alla me kota misete Yerusaleme beluke (21:22-23; 22:1-5).

Buku meije lekie kena tamata rebe hlaleke loko Kristuse esi supu susate le esi esi hlaleke ktillire pe. Kena mere tamata rebe tamata Romaru esi kbasaesi esi supu pleta kena tatu loko Kaisare, tamata Romaru esi kamale. Tamata rebe hlaleke loko Kristuse Esi supu bunu le esi suka tatu loko Kaisare mo. Esi beteke be, batuke Yesuse pine esi Tuhane. Kaisare esi Tuhane mo hoko esi tatu lokoi mo. Po sie leini esi sele bei hlaleke loko Kristuse le rilasi le Kaisare. Hoko hnauna kena buku meije, eono laleisu ktilli leke esi sele bei hlaleke loko Yesuse Kristuse yake.

Buku meije ebeteke yelu rebe Yohanese iselulu. Yelu rebe lepae batleiyele kena buku meije, tamata rebe hlaleke loko Kristuse kena mere esi natie. Po ite pamuli meije ite natie misere, saisa mo. Masike ele mere, tujuane utama kena yelu rebe selulu kai yelu rebe lepae batleyelu natie be, tamata rebe hlaleke loko Kristuse,

namake supu susate mei nusa meije po sele bei hlaleke loko Tuhane Yesuse yake le namake pine Inabu pusue musuru kai Ipleta eti pela (11:15). Kai ite rebe lululje, ite pleta sakesa kaiNi.

Yelu rebe selulu pine lekie kena buku meije, ebeteke kota itu kai Alla Eni Roa itu (1:4, 11); Miseta itu bei Alla (1:3; 14:13; 16:15; 19:9; 20:6; 22:7; 22:14); Lepata itu kena isike Allare (5:12; 7:12); otoi maka tolae lampua itu (1:12), kai yelu bokala makete lekwe (selu 1:16; 5:1, 6; 8:2; 12:3; 15:6-7; 17:9). Nomore 7 esi natire kurane sasaisa mo, pusue me.

Isi

1. Lepate menai kai hlamate (1:1-8)
2. Yelu rebe Yohanese iselue memenaije (1:9-3:22)
 - a. Tamata Eni Nanae ime otoi maka tolae lampuaru esi tlelaru (1:9-21)
 - b. Sulata ete jemate toini me kota ituaru (pasale 2-3)
3. Yelu rebe Yohanese Iselulu nomore luare (4:1-16:21)
 - a. Domba Anai rebe Ikele tehaike Alla Eni otoi maka rue ndete surgare (pasale 4-5)
 - b. Domba Anaije Ibara segela ituaru (6:1-8:5)
 - c. Hbue trompeta buai ituaru (8:6-11:19)
 - d. Tanda iture, esi natire susata itu kai yelu makete rebe tatike pine uonore (pasale 12-16)
4. Yelu rebe Yohanese iselue nomore telure (17:1-21:8)
 - a. Yohanese iselu bina ntasite, eni nane Babele (17:1-19:10)
 - b. Yesuse, Isa kuda kai Inabu pusue Eni musuaru (19:11-21:8)
5. Yelu rebe Yohanese Iselue nomore atare: Iselu bina rebe ikai kai Domba Anaije. Bina mere eni nane Yerusaleme beluke (21:9-22:5)
6. Yesuse Iluake suike (22:6-21)

**Alla Ibetেকে সাইসা রেবে
তাতিকে পিনে উনোরে**

1:1-3

1 Buku meije, ebeteke loko yelu rebe Yesuse Kristuse Isibakelu ete tamata rebe esi layani Eni makerike. Alla rual lulake Yesuse Kristuse Iaseluke pusue meru etesi leke esi rekwa yelu rebe suke uono nere. Yesuse Kristuse Iulake Eni malekate iaselukelu ete au, Yohanese, rebe kerike loko Eni makerike. ² Eleki au Yohanese, au alenake pusue Alla Eni hnaune rebe Yesuse Kristuse Iaselukelu rebe au selulu kena matakuruakue.

³ Sire rebe ibaise buku meije kai sie rebe esi lene kai esi lulu lepata meiju, esi supu misete bei Alla le pusue yelu rebe betekelu mei buku meije lau mo uono reneka.

**Yohanese ibeteke hlamate ete
jemate toini itu me otoi Asia**

1:4-8

⁴⁻⁵ Au Yohanese, au leki sulate meije ete imi jemata toini itu me otoi Asia tone. Au kotie loko Alla ete imi leke Iriluke misete ete imi kai lalemi ndene noma. Imi supu misete kai lalemi ndene mere bei Alla, Ro Misete kai Yesuse Kristuse. Alla rebe bei akmena sa Ime peneka, kena meije Eri me kai eti pela Eri me. Ro Misete mere kotiNe Roa Itu^{§§} rebe ume Alla oalje. Yesuse Kristuse mere saksi rebe Ibetেকে Alla Eni nkenale kena lalelje titinai kai Ikwana akmena bei tamata matalaru kai Ikbasae pusue kamala mei nusa meije.

Yesuse Ioki ite hoko Eni lalakwe ponikele kena tie ite bei iteki dosaru. ⁶ Kai Ilupuke ite kena bangsa esa. Ibitike ite kena imame rebe layani Alla, Yesuse

AmaIje. Mai ite IsikeNi le Ikbasae eti pela. Amine.

⁷ Imi lene mimise! Namake Yesuse Iluake kena moputi

kai pusue tamata esi seluI.

Kai tamata rebe akmenare esi sipalje lekwe esi selulje neka.

Kai tatike pine pusue tamata mei nusa esi rani hnasike Yesuse.

Tatike pine eono ele meije tinai. Amine.

⁸ Tuhane Alla Ibetেকে be, “Aure Alfa kai Omega.* Le Akmenare Au me peneka, kena meije Auru mei kai eti pela Auru meije neka.” Au pletae nusa meije kai lanite.

**Yelu rebe Yohanese
iselulu me nusa Patmose**

1:9-20

⁹ Kwali betaya pusumi, au Yohanese. Ite pusumare esa kena hlaleke loko Yesuse Kristuse eti ite supu susate po ite tahane lale neka. Itere, Alla Ikbasae ite saka kamale. Kai ite lalema ktili kena namake Yesuse. Au supu hetie mei nusa Patmose le Au lepae Alla Eni lepata rebe Yesuse Ibetekelu ete aure. ¹⁰ Petu mere Tuhane Eni petu. Ro Misete Ikbasae au eleki au lene saisa na elake titinai me mulikue, lupe trompete. ¹¹ Nai mere eombe, “Saisa rebe aselure alekie kena buku kuesa eleki natuele ete jemate toini itua me kota itua meiju: Epsuse, Smirna, Pergamuse, Tiatira, Sardise, Piladelpia kai Laodikia.” ¹² Eleki au hali loko mulikue kena selu sire rebe Ilepa loko au mere. Kena au halire au selu otoi maka tola lampu, buai itu ono bei mase. ¹³ Kena otoi maka tola lampu meru esi klelare, au selu Ile sae me seluI saka Tamata Eni Nanare, Ialike lapu nanuke roma lelele. Kai lerelje balie kena maka

^{§§} **1:4-5** Nomore iture, tamata Yahudiaru esi noake mere manea. Hoko kena ayate meije Roa iture natire Ro Misete Irekwa sasaisa neka.

* **1:8** Alfare sou Yunani esi hurupe menaije yo Omegare hurupe pamulire.

bali akwa bei mase. ¹⁴Eni buare puti lakwai esa saka loine labui kai mataIje hita saka auwe klitini. ¹⁵Eni lelale hita saka tembagare pala kena auwere pine ehitare. NaIje sakesa kai kwele elake etetu lapate esi tuleije. ¹⁶Eni bala makwanale lalake kmalea itu kai sari nanuke entina leilua esiri bei birulIje kai oalaleIje ehita saka lematai hkwatate esi hitaije.

¹⁷Eleki kena au selulIje klolike au me oalaleIje saka tamata rebe imata peneka. Po Itolae Eni bala makwanale kena au eleki Ibeteke loko au be, “Rila yake! Aure Yesuse rebe akmena kai rebe pamuli. ¹⁸Kai rebe kwana eti pela. Au mata peneka po meije Au kwana eti pela. Kai matale Au kbasaele kai tamata matale esi otoi maka ruere Au kbasaele neka.

¹⁹Hoko aleki pusue saisa rebe aselure, rebe aselue meije kai rebe tatike pine aselure. ²⁰Kmalea itu rebe aselue kena auku bala makwanale mere esi natire jemata toini ituaru esi malekata ituaru. Kai otoi maka tolai lampua itu rebe ono bei mase, esi natire jemata toini ituaru.”

Sulate ete jemate toini me kota Epsuse

2:1-7

2 Eleki Yesuse Ibeteke ete au be, “Aleki ete malekate rebe iraka jemate toini me kota Epsuse be,

‘Meije lepata bei Au rebe lalake kmalea itu kena Auku bala makwanale kai Au keu me otoi maka tolai lampua ituaru esi lelale rebe ono bei mase esi kklelare.

²Au rekwa pusue imi makerike, imi kerike ktili titinai loko Auku makerike, imi supu susate po imi tahane. Au rekwa be imi sebeie tamata neunaru mo. Kai tamata rebe esi beteke ruaise Auku maka ulake, yo siere Auku maka ulake mo, imi

tehekesi eleki imi rekwa be esi nloe. ³Au rekwa tamata esi ono susate ete imi po imi tahane kena kerike loko Auku makerike rame le imi hlaleke loko Au. ⁴Po Au lake imi le pamuli meije lalemi titinai loko Au lupe akmenare moneka. ⁵Ele mere eti Au beteke ete imi be nete suike imi atate akmenare, kai leu suike lokole le imi atate pamuli meije lau bei akmenare peneka. Hleke imi atate pamuli meije, rebe ekeri imi kena dosare. Sepo mo, hoko Au luake bori imi otoi maka tolai lampure bei esi otoiIje. ⁶Po imi hidupe mise toto me le imi suka tamata rebe esi lulu Nikolause eni hnaunaru[†] esi atate mo rebe Au lekwe suka more neka.

⁷Sire rebe ilene meije peneka, hoko inete loko saisa rebe Alla Eni Rore Ibetekele ete jemata toinu.

Sire pine ihlaleke loko Kristuse rame eti imata, hoko Au ono ikane ai bui rebe eriluke hidupe rebe eme otoi rebe Alla Irue kenae rebe kotiele Firdause.”

Sulate ete jemate toini me kota Smirna

2:8-11

⁸Eleki Yesuse Ibeteke ete au be, “Aleki ete malekate rebe iraka jemate toini me kota Smirnare be,

‘Au meije rebe akmena kai pamuli, rebe mata peneka po kwana suike. Au beteke be, ⁹Au rekware tamata esi ono susate ete imi kai imi tanei sasaisa mo, po lulu Allare imi tanei boka. Au rekware tamata esi lepae tiae ete imi. Kai masike esi betekise tamata Yahudi, po esi atate lupe tamata Yahudi mo, siere maka lulu ro tiaru esi elake. ¹⁰Rilami le susate rebe lau mo imi supue bei ro tiaru esi elake yake! Ro tiare esi elake eono sie ila bei imi esi kusu bui kena teheke be imi hlaleke ktili pibe mo. Kai imi supu

[†]2:6 Nikolause eni hnaunaru be ono neune epengaru kena supu hlamate mo le esi noake be nanakwala kai jiware tebikele.

susate petua butu esa. Suke imi tahane rame kena lulu Au eti esi bunu imi hoko Au riluke hidupe misete ete imi eti pela. Mere hadia le imi lesi.

¹¹Sire pine ilene meije peneka, hoko inete loko saisa rebe Alla Eni Rore Ibetেকে ete jemata toinu.

Sire pine ilei hoko imata suike mon-eka rebe esi kotiele mata rebai luare.”[‡]

Sulate ete jemate toini me kota Pergamuse

2:12-17

¹²Eleki Yesuse Ibetেকে ete au be, “Aleki ete malekate rebe iraka jemate toini me kota Pergamuse be,

‘Au rebe kerike sari nanuke rebe ntina leiluare, beteke ete imi be: ¹³Au rekwa imi ruere, imi rue me otoi kena ro tiaru esi elake ekbasaele. Po imi luluKu rame. Kai masike Antipase Auku saksi rebe nkwakawate esi bunui me imi kota rebe ro tiaru esi elake ekbasaele mere, imi lemaka le imi hlaleke loko Aure mo. ¹⁴Po Au lake imi le oani ilaru meiju. Sie ilaru bei imi, esi lulu Bileame eni hnaunaru. Bileame ianauke Balake leke ilemake loko tamata Israelaru leke esi supu dosa le iumaukesi kena kane manane rebe rilukele ete tuhana tinai more kai leke esi sablia. ¹⁵Kai leini bei imi lekwe esi lulu Nikolaus eni maka lulu-aru esi hnaune. ¹⁶Meije au beteke loko imi leke imi hleke bei ono dosa. Sepo mo hoko takwali mo Au luake loko imi leke Au lasasi kena sari nanuke rebe mei biruKue.

¹⁷Sire rebe ilene meije peneka, hoko inete loko saisa rebe Alla Eni Rore Ibetেকে ete jemata toinu.

Sie rebe esi lesire, Au suka kena esi kane manane rebe kotiele manna rebe bunikele kai Au riluke batu putile papelakesi. Kena batu mere leki nane

beluke, rebe tamata makete esi rekwa mo batuke sie rebe esi supure pine esi rekwa.”

Sulate ete jemate toini me kota Tiatira

2:18-29

¹⁸Eleki Yesuse Ibetেকে ete au be, “Aleki ete malekate rebe iraka jemate toini me kota Tiatirare be,

‘Au meije Alla Eni Nanae. Matakue kliti saka Auwe klitini kai Auku lelale ehita saka tembagare kena auwere. Abetেকে etesi be,

¹⁹Au rekwa pusue rebe imi onore. Au rekwa imi oki lomai. Imi hlaleke loko Au rame. Imi kerike ktli kai tahane kena supu susate. Au rekwa be pamuli meije imi kerike loko Auku makerike ktli lesi bei akmenare. ²⁰Po Au blake mise ete imi mo le imi sebeie Isabele rebe inaku be ile nabire iatetuke Auku tamataru kena esi sablia kai esi kane manane rebe rilukele ete tuhane tinai more. ²¹Au betেকে ete Isabele leke ihleke bei maka ono dosare po isuka hleke bei maka sabliare mo kai bei riluke manane ete tuhane tinai more mo. ²²Imi lene mimise. Tatike pine Au blaukeni eti kerakeni kena otoi maka ntulure kai tamata rebe esi sablia lupeije esi supu susate elake sepo esi hleke bei maka ono yelu neuna kai bina mere mo. ²³Kai eni nanaru Au bunusi leke pusue jemate toini esi rekwa be Au rekwa saisa neka rebe eme tamata laleisu. Kai Au lelie ete imire lulu sae erini nsalale. ²⁴Hnauna neuna rebe tamata esi atetukelu meru esi lemaka be mere ro tiaru esi elake esi hnauna rebe bunikelu sa. Po ete imi maketa me kota Tiatira rebe imi lulu ro tiaru esi elake esi hnauna meru more, Au betেকে ete imi be Au riluke pleta makete ete imi rebe eono susae imire moneka,

[‡]2:11 Selu 20:14.

²⁵ batuke saisa rebe imi supu pende imi lulue eti Au luake.

²⁶⁻²⁷ Kai sie rebe lesi kai esi ono saisa rebe Au sukare eti pela hoko Au riluke kbasae etesi lupe Au supu bei AmaKue leke esi kbasae pusue bangsaru. Esi ple-tae tamata kena toane buai bei pesi^f kai esi atia tamata saka reru tau inaije kosae ooaie. ²⁸ Kai Au riluke kmale pitare etesi kena tanda be esi supu untune. ²⁹ Sire pine ilene meije peneka, hoko inete loko saisa rebe Alla Eni Rore Ibetekele ete je-mata toinu.”

Sulate ete jemate toini me kota Sardise

3:1-6

3 Eleki Yesuse Ibeteke ete au be, “Aleki ete malekate rebe iraka jemate toini me kota Sardise be,

‘Meije lepata bei Au rebe lalake Roa itu bei Alla kai kmalea itu. Au rekwa saisa rebe imi onore peneka. Tamata makete esi beteke be imi kwana sa. Po tinaije imi matare reneka le imi hlaleke loko Alla ktili moneka. ² Raka mimise! Saisa rebe eme sare rebe lau mo emata nere aktilini lele. Le imi hidupe Au selu sae emise ete Alla mo. ³ Hoko lene mimise, saisa rebe imi selue kai imi leneule, ono lulue kai hleke bei ono dosa! Le sepo imi raka mo, Au luake saka tamata ndeane kai imi rekwa mo be Au luake loko imire kena petu andia. ⁴ Po bei imi me Sardise leini esi raka esi hidupe mimise leke esi ono dosa yake saka esi raka mimise leke esi pakianaru ndopo yake. Tatike pine esi keu sakesa kai Au, kai esi alike pakiane putile le esi supu bitike bei Alla. ⁵ Sie rebe esi lesire, esi supu alike pakiane putile lupe mere. Kai esi nanaru Au bunu bei buku kena leki tamata rebe esi supu hlamate esi

nanaru mo. Po Au naku esi nanaru me AmaKu oal kai ete Eni malekataru. ⁶ Sire rebe ilene meije peneka, hoko inete loko saisa rebe Alla Eni Rore Ibetekele ete je-mata toinu.”

Sulate ete jemate toini me kota Piladelpia

3:7-13

⁷ Eleki Yesuse Ibeteke ete au be, “Aleki ete malekate rebe iraka jemate toini me kota Piladelpiare be,

‘Meije lepata bei Au rebe mise titinai le Auku dosa sae mo kai nkenale. Auku kbasare lupe akmena kamale Dauta eni kbasare. Kbasae meije lupe kuncire. Sepo Au baeke meture hoko sae makete isupu kobue mo kai sepo Au kobue meture hoko sae makete isupu baeke mo. Hoko Auku kbasare lesi bei kbasae makete. ⁸ Au rekwa saisa rebe imi onore. Selu Au baeke meture ete imi peneka, rebe tamata sae isupu kobue mo. Au rekwa, bei imire batuke sie ilaya esi hlaleke loko Au, po imi lulu Auku lepataru, kai masike tamata esi ono susate ete imi po imi hlaleke loko Aure imi hleke mo. ⁹ Imi lene mimise! Sie ilaru rebe esi lulu ro tiaru esi elake esi kbasare, sie meru esi betekeise Auku tamata, po esi atate lupe Auku tamataru esi atate mo. Tatike pine Au ono esi lulu imi. Au ulake esi luake kai esi tatu me imi lelalaru kai esi naku be Au oki imi. ¹⁰ Le imi lulu Auku ple-taru leke masike imi supu susate po imi hlaleke loko Au rame, hoko Au raka imi bei petu teheke kena supu susate rebe eluake ete pusue nusa kena etehe pusue tamata rebe esi rue mei nusa meije. ¹¹ Lau moneka Au luake reneka hoko tahane neka leke sae makete irana hadia rebe imi supure bei imi yake.

2:26-27 Kena sou Yunanire pleta kena toane buai bei pesire natire pleta kena ktolone.

¹²Sire rebe ilesi, Au ono irue kena Tuhane Eni Lumare rame saka lili rebe kurule. Hoko namake irue kena Tuhane Eni Lumare, isiri bei ete mere moneka. Kai Au leki Auku Alla Eni nane kai Auku Alla Eni kotare esi nane kai Auku nane beluke kena nanakwalaije. Kota mere Yerusaleme beluke rebe erulu bei ndete surga bei Auku Allare.

¹³Sire rebe ilene meije peneka, hoko inete loko saisa rebe Alla Eni Rore Ibeteketele ete jemata toinu.”

**Sulate ete jemate toini
me kota Laodikia**

3:14-22

¹⁴Eleki Yesuse Ibetekete ete au be, “Aleki ete malekate rebe iraka jemate toini me kota Laodikiare be:

‘Meije lepata bei Au rebe kotie Aure Amine[§]. Au sasike rame kena beteke Alla kena laleKue titinai leke tamata esi rekwa mere tinai Alla Itolae nusa kai lan-ite meije baue Au. ¹⁵Au rekwa pusue imi hidupe. Au rekwa be imi hlaleke loko Aure imi hleke mo. Po imi hlaleke ktili mo hoko imi sakesa kai kwele rebe ndiri mo po musu mo. Au sukare imi ndiri, ndiri neka pise imi musu, musu neka. ¹⁶Po imi ndiri pise musu mo hoko namake Au suka imi mo. ¹⁷Imi beteke be imi taneia boka kai imi lupuke tanei boka ete imi peneka kai imi susae sasaisa moneka. Po imi rekwa mo be imi sakesa kai tamata rebe esi sasaisa more neka, le imi pakiane sae moneka eti imi kalaku kai imi selu mo kena imi jiware. ¹⁸Hoko Au ahnau imi leke imi sebeie au hlamate imi bei imi dosaru leke lulu Aure, imi dosa sae moneka saka imi sabe mase bei Au. Kai sebeie Au ono imi nkena leke lulu aure imire tamata nkenale saka imi sabe pakiane putile bei Au leke

imi alike pakiane kena obi nanakwalami rebe kalakure kai rebe eono asomire. Kai imi sebeie Au ono laleimu rekwa Au titinai saka imi sabe obate kena ekoa matami leke imi selure. ¹⁹Sire rebe Au okini, Au lakeni kai Au tetai. Ele mere hoko imi nkwakwa rame kai hleke bei ono dosa noma. ²⁰Lene mimise! Au namake imi koti Au kena lupu kai imi leke Au rue sakesa kai imi kai ite lalema ndina sakesa. Mere saka Au kele me metu uluije kai Au lakae meture, sepo sire ilene naKue kai ibaeke meture, hoko Au kusu lokoi kai luama kane sakesa. ²¹Sire rebe ilesi, Au ono irue sakesa kai Au** kena Auku otoi maka rue kena pletare lupe Au lesire, Au rue sakesa kai AmaKu kena Eni otoi maka rue kena pletare.

²²Sire rebe ilene meije peneka, hoko inete loko saisa rebe Alla Eni Rore Ibeteketele ete jemata toinu.”

**Tanei kwanala ata utatu
loko Tuhane ndete surga**

4:1-11

4 Eleki bei mere au selu sae leneka. Au selu metu sae ebaeke ndete surga. Eleki au lene suike nai rebe akmena elepa loko au pende rebe esi tuleije lupe trompete, ebeteke be, “Sa lomei leke Au aseluke saisa rebe tatike pine eonore.”

²Eleki Alla Eni Rore Ikbasae au sosoli eleki au selu otoi maka rue kena pleta sae me surga kai Ile sae Irue me otoi maka rue mere. ³Ile mere seluI hita saka batu yaspise kai sardise rebe esi belini elake kai tabalakwe ekeholi lutike otoi maka rue mere selue saka batu samrute rebe esi belini elake. ⁴Eleki keholi otoi maka rue mere, otoi maka rue kena pleta butu lua lesini ata me kai kena otoi maka rue butu lua lesini ata meru elaka sie butu lua lesini ata esi rue kenae. Esi alike

[§]3:14 Yesuse Ibeteketele “Amine” natire be Iankenae pusue rebe Alla Italukele.

^{**}3:21 Rue sakesa ete meije natire kbasae sakesa.

lapu putile kai kena uluisu, esi alike liute bei mase. ⁵Kai bei otoi maka rue mere silane ehita beie kai kla elake titinai esi tulei beie, kai obora itu ukliti me otoi maka rue mere esi oaije. Mere Roa itu bei Allare. ⁶Kai me otoi maka rue mere esi oaije, oani sae me selu saka meite bei kaca pise kristale selu siba.

Kena otoi maka rue mpe tlare esi leini keholi selu tanei kwanala ata, esi oalaleiju kai esi mulinu penu kena matainai. ⁷Tanei kwanale nomore esare selue saka singa, eleki nomore luare selue saka sape tulene, eleki nomore telure esi oalaleije selue saka tamata kai nomore atare selue saka manu lusire eribure.^{††} ⁸Kai tanei kwanala ata meru esi balakibiti ne papelakelu. Esi matai kena nanakwalaiju kai balakibitu pusulu. Kai tanei kwanala meru pita kai kpetu umenani rame be:

“Isike Tuhane Alla. Isike Tuhane Alla, le Eni kbasare ela titinai.

Tuhane Imisete titinai le Eni dosa sae mo,

misete titinai le Eni dosa sae mo,

misete titinai le Eni dosa sae mo.

Tuhane bei akmena Amei peneka,

kena meije Amei kai eti pelare Amei lekwe.”^{‡‡}

⁹Tanei kwanala ata meru umenanie lagu maka isike Alla kai holmate kai kotie trima kasi bei Ile rebe Irue kena otoi maka rue kena pletare kai eti pelare Imere. Umenani ele mere. ¹⁰Eleki elaka sie butu lua lesini ata meru esi tatu roma tapele loko Ile rebe Irue kena otoi maka rue mere eleki esi holmate Ile maka rue eti pela mere. Eleki esi tolare esi liuta me uluisu kena otoi maka rue mere kai esi beteke be,

¹¹“Tuhane Ale amiki Alla, Asupu kbasa kena supu isike kai holmate.

Tuhane Amu kbas,

le Atolae pusue yelu,

kai lulu Amu sukare pine pusue yelu utola

eleki ume.”

Buku rebe lulukele kai Domba Anai

5:1-14

5 Eleki au selu Ile rebe Irue me otoi maka rue kena pleta mere Eni bala makwanale lalake buku rebe lulukele. Buku mere leki kena esi muline kai esi laleije kai tolare segela itu kenae. ²Eleki au selu malekate sae me iktili titinai ik-loloe be, “Sire isupu kbasa kena bara segelaru bei buku rebe lulukele kai buka bukure leke baisele?” ³Po sae bei sie rebe esi ndete lanite pise sie rebe esi mei nusa meije pise tamata matale rebe esi mpe nusa meije esi lebuije lekwe, sae kuesa ikbasas kena ibuka buku rebe luluke mere kai iselu esi laleije mo. ⁴Hoko au rani hneteketu le sae isupu kbasas kena buka buku rebe lulukele mere kai selu esi laleije mo. ⁵Eleki ile sae bei elaka meru ibeteke loko au be, “Arani yake! Aselu, Yesuse rebe kotiNe Singa bei suku Yehuda, Dauta eni anubu rebe elake, Ilesi peneka. Hoko Isupu kbasas kena Ibara segela itu meru kai Ibuka buku rebe luluke mere.”

⁶Eleki au selu Domba Anaije kele tehaike otoi maka rue mere. Mere Yesuse. Kai tanei kwanala ata meru kai tamata elaka meru esi keholie. Domba Anai mere bunui peneka po Ikwana suike, Ikele, Eni sepai itu kai Eni matai itu. Eni matai itu mere Alla Eni Roa itu

^{††}4:7 Tanei kwanala meiju natire be: singare ekbasas, sapere ektili, tamata irekwa titinai, manu lusire eribu nunu roma etika neka.

^{‡‡}4:8 Yes. 6:2-3, Yeh. 1:18, 10:12

rebe Iulakesi keu pusue nusare.^{¶¶ 7} Eleki Domba Anai mere Ilomei rana buku rebe lulukele mere bei Ile rebe Irue kena otoi maka rue mere Eni bala makwanale.⁸ Kena Domba Anaije Irana buku rebe lulukele mere, taneia ata meru kai elaka sie butu lua lesini ata meru esi tatu me Domba Anai mere oalje roma tapele. Kai pususi lalake kecapi kai oba mase rebe penu kena leite boini ntelete kemenyane. Kemenyane esi natire tamata rebe esi ono Alla Eni tamata pende esi kotie loko Allare.

⁹ Kai esi menani lagu beluke be:
 “Asupu kbasa kena rana buku rebe luluke mere
 kai bara esi segelaru.
 Le Asupu bunu kai ponike Amu lalakwe ete pusue tamata mei nusa^{§§}
 bei papelake tamata mei nusa.
 Asabe pususi kena Arilukesi ete Alla.*

¹⁰ Alupukesi kena bangsa toini esa kai bitikesi kena imame
 kena layani iteki Alla
 kai riluke kbasa etesi kena esi pletae nusa meije.”[†]

¹¹ Mere pela, au selu kai au lene malekata bokala esi menani kena na elake. Pususi kele keholi otoi maka rue mere, tanei kwanala ata meru kai elaka meru. Malekata meru boka titinai, lihune kena lihune, sae ineheke ruasi moneka. ¹² Pususi menani kena na elake be,
 “Domba Anai rebe Imata pende Ilayake kena Isupu kbasa,
 ite alenake be Eni tanei boka,
 ite alenake be Irekwa mise titinai,

ite alenake be Iktili,
 ite holmateI,
 ite ono Eni nane ela,
 kai ite isikeNi!”

¹³ Kai au lene pusue tanei kwanala ndete surgare kai rebe mei nusare kai tamata matala mpe nusa meije esi lebuije kai yelu ndau meite pususi menani be,

“Ile rebe Irue kena otoi maka rue kena pletare
 kai ete Domba Anaije,
 ite isikesi, ite holmatesi,
 ite ono esi nane ela,
 kai ite alenake esi kbasaru
 eti pela!”

¹⁴ Eleki tanei kwanala ata meru beteke be, “Mere tinai.” Kai elaka meru esi tatu eleki esi nobo loko Domba Anaije kai Alla.

Domba Anaije Ibara segela ne menaije

6:1-17

6 Mere pela eleki au selu Domba Anai mere Ibare segele nomore esa bei segela itu rebe tola kena buku rebe lulukele kai au lene tanei kwanale nomore esa bei taneia ata meru elepa be, “Mai!” Esi naije ela saka kla. ² Eleki au selu kuda putile[‡] sae me kai tamata rebe isa kenare ilalake busule kai isupu riluke liute kena ulure etei. Imaju saka Ilesi kena lisare. Irulu lope nusa kena lisa kai lesi rame.

³ Mere pela, Domba Anai mere Ibara segele nomore luare. Eleki au lene tanei kwanale nomore luare ebeteke be, “Mai!” ⁴ Eleki kuda inai makete esiri,

^{¶¶}5:6 Sepaije esi natire Domba Anaije Eni ktiline. Eni matai iture esi natire Irekwa pusue yelu mei nusa kai ndete surgare.

^{§§}5:9 Kena sou Yunanire ebeteke be pusue suku, sou, nusa kai bangsare, natire pusue tamata mei nusa. Meije sakesa kai ayata me, 7:9, 10:11, 11:9, 13:7, 14:6 kai 17:15.

^{*}5:9 Isi. 33:3, 98:1, Yes. 42:10

[†]5:10 Sir. 19:6

[‡]6:2 Kuda putile esi natire tamata rebe ileksi kena lisare.

kuda mere elala[¶] titinaije neka kai ile rebe isa kenare isupu kbasa kena ono tamata esi bunu lomai eti sae irue mise kai lomai mei nusa moneka. Hoko isupu riluke sari nanuke elake.

⁵ Eleki Domba Anai mere Ibara segele nomore telure eleki au lene tanei kwanale nomore telure ebeteke be, “Mai!” Eleki au selu kuda inai metene[§] kai tamata rebe isa kenare ilalake beule kena ukure manane le manane roma mo. ⁶ Kena kuda metene mere sirire au lene lepate bei tanei kwanala ata meru esi tlelare be, “Gaji petu esare batuke panuhu sabe gandume cupa esa pise sabe gandume oani makete cupa telu. Po atia saituna ainaru yake kai atia ndinu anggure yake!”

⁷ Eleki Domba Anai mere Ibara segele nomore atare eleki au lene tanei kwanale nomore atare ebeteke be, “Mai!” ⁸ Eleki au selu kuda inai porole^{**}. Tamata rebe isa kenare eni nane Matale. Kai ile sae ikeu lulu muline eni nane Tamata Matale Esi Otoi. Kai esi supu kbasa kena esi bunu tamata mei nusa meije. Esi bunu tamata kena lisa, kena tia seneta, makerake kai binatanaru bunusi. Tamata rebe esi matare sabokae lara atake (1/4) tamata mei nusare.

⁹ Mere pela eleki au selu Domba Anai mere Ibara segele nomore limare. Eleki au selu tamata bokala esi jiwaru kena otoi pala tanei kena rilukele ete Allare esi lebuije. Mere tamata rebe bunusi le esi lepae Alla Eni lepataru kai sie rebe esi naku be Yesuse esi Tuhane sele bei more esi jiwaru. ¹⁰ Kai esi kloloe be, “Tuhane rebe Kbasa Ela Titinai, rebe mise titinai le dosa sae mo kai nkenale. Roma petua ila sa pine Ateu pakala ete tamata

rebe esi bunu ami rebe rue mpe nusare kai Ahukumesie?” ¹¹ Kai Alla Iriluke lapune nanuke putile etesi kena esi alikele. Kai Alla Ibeteke lokosi be, “Namake totonai lekwe eti imi ebea rebe hlaleke loko Tuhane rebe esi layani Au sare, esi supu bunu lupe imire mina. Le sie rebe esi supu bunu le layani Aure, Au Iteu peneka.”

¹² Eleki au selu kena Domba Anai mere Ibara segele nere, isu elake titinai sosoli. Kai lemataiye emete saka buete kai bulane elala saka lalakwe. ¹³ Kai kmalea ndete lanite utetu lope nusare lupe balate elake elibuke arare pine esi buai matanaru pleluelu. ¹⁴ Eleki lanite eluluke lori lopai lupe paille rebe luluke eleki sirikele kai ulataru kai nusaru uhetei bei esi lakwaije.

¹⁵ Kai kamala mei nusare, tamata elakaru, solaluaru esi elakaru, tamata rebe esi taneia boka, tamata rebe esi kbasa, tamata makerike kai tamata rebe kerike ete sae makete mo pususi kbuni kena liana benai kai batua ndete ulataru esi tlelaru. ¹⁶ Kai esi beteke loko ulataru kai batu karana meru be, “Ulata nanuke kai batua! Koli sepe ami leke bunike ami bei Ile rebe Irue kena otoi maka ruere kai bei Domba Anai rebe Inasu mere. ¹⁷ Le petu elake kena Alla kai Domba Anaije hukume papelake tamatare meije peneka kai sae isupu hlamate bei hukumane mere mo.”

**Tuhane Eni tamata sie usate
utune esa butu ata lesini ata**

7:1-8

7 Eleki suike bei mere au selu malekata sie ataya esi raka pusue nusa meije esi pele balataru leke ehbue ndau meite yake kai nda kmalane yake

[¶]6:4 Kuda lalakwe esi natire lalakwe rebe ponike kena lisare.

[§]6:5 Kuda metene esi natire tamata mata manane.

^{**}6:8 Kuda porole esi natire matae hukumane.

kai ehbue aiaru yake. ²Eleki au selu malekate makete iluake bei sapleuke lemataije sa. Ikeri Alla rebe Eri mere Eni segele kai ikoloe kena na elake loko malekata ata rebe esi supu pleta kena atia meite kai kmalane. ³Ikoloe be, “Atia meite pise kmalane kai aiaru yamina, namake eti ami tolae tanda kena tamata rebe esi kerike ete Allare oalaleisu pela mina!” ⁴Kai au lene tamata rebe tolae tanda kenaise, sie 144.000 (usata utune esa butu ata lesini ata) rebe lilakesi bei pusue tamata Israellaru esi anubuaru.

⁵Hoko bei papela anubuaru rana sie 12.000 (usata butu esa lesini lua).

Mere anubua bei Yehuda, Rubena, Gate,

⁶bei Asere, Naptali, Manase,

⁷bei Simone, Lewi, Isakare,

⁸bei Sebulone, Yusupe kai Benyamine.

Tamata boka titinai

7:9-17

⁹Eleki bei mere au selu tamata boka titinai sae ineheke tekwasu moneka, sie meru bei pusue tamata mei nusa^{††} esi kele balale otoi maka rue kena pleta mere kai Domba Anaije. Esi alike lapu nanuke putile kai esi lalake kurma loini.

¹⁰Kai esi kholoe be,

“Ite supu hlamate bei Alla iteki Tuhane rebe Irue kena otoi maka ruere kai bei Domba Anaije!”

¹¹Kai pusue malekataru, elaka meru, tanei kwanala ata meru esi kele keholi otoi maka rue mere. Eleki pususi tatu pine esi nobo bei Alla. ¹²Kai pususi beteke be,

“Amine!

Ite isike iteki Tuhane mere Alla,

ite ono Eni nane ela,

ite alenake Irekwa titinai,

ite beteke prima kasi eteI,

ite holmateI,

Ite neheke suike Eni ktiline,

kai Eni kbasare, eti pela!

Amine!”

¹³Kai ile sae bei elaka meru itneu au be, “Siasi rebe esi alike lapu nanuke putila meru, kai esi luake bei etia?”

¹⁴Eleki au beteke loko be, “Ntuane, au rekwasi mo. Ntuane ruamu pine arekwasi.”

Eleki ntuanere mere iombe, “Sie meru rebe esi supu susate elake po elia beisi peneka. Kai esi koa esi lapu nanukaru puti kena Domba Anaije Eni lalakwe. Mere saka tamata esi tetake lapune, Alla Iampune iteki dosaru kena Yesuse Eni lalakwe. ¹⁵Bei mere eti esi kele me Alla oal me Eni otoi maka rue kena pletare kai esi layaniNi rame pita kpetu me Tuhane Eni Luma. Kai Ile rebe Irue kena otoi maka rue mere Irue kaisi leke Irakasi. ¹⁶Esi tiasi sene kai kmalakesi moneka kai lematai musute kenasi moneka. ¹⁷Le Domba Anai rebe me otoi maka rue mere esi leine Irakasi lupe maka raka dombare iraka dombaru, Ikerisi loko kwele bolai rebe eriluke hlamate. Kai Alla Isebeie esi supu susate sasaisa moneka hoko esi rani kwale moneka.

Segele nomore iture

8:1-5

8 Kena Domba Anai mere Ibara segele nomore iture, hoko ndete surgare ndene lakwai esa kasuke olase ului kwatai.

²Eleki au selu malekata itu rebe esi kele me Alla oalje esi supu riluke trompete buai esa papelakesi.

³Eleki malekate makete iluake kai ikele tehaike otoi maka pala tanei ete Al-lare. Ilalake otoi maka pala kemenyane bei mase kena ipala kemenyane kenae. Kai isupu riluke kemenyana bokala kena

^{††}7:9 Selu 5:9 esi catatane kakire.

irilukele ete Alla sakesa kai Alla Eni tamataru esi kotie lokoIje. Eleki ipalae kena otoi maka pala tanei ete Alla bei mase rebe eme Alla oalje. ⁴Eleki malekate rebe ilalake kemenyane, ipala kemenyane mere. Eleki kena mere esi kweine esa loko Alla. Kai Alla Eni tamataru esi kotire roma Alla oalje. ⁵Eleki malekate mere irana otoi maka pala kemenyane mere eleki irana auwe bei otoi maka pala tanei rebe rilukele ete Allare kena kutele kena otoi maka pala kemenyane mere. Eleki ipoiele lope nusare. Kena mere neka kla elake titinai sakesa kai silane baeke kai isu elake sosoli.

Malekate hbue trompeta buai ata menaije

8:6-13

⁶Mere pela malekata sie itua rebe esi lalake trompete mere esi ono kena esi hbue trompete.

⁷Eleki malekate nomore esare ihbue eni trompete eleki ulane ese sakesa kai auwe utetu kai lalakwe. Pusue meru utetu lope nusare. Eleki nusare kotue, esi elake lara teluke (1/3) nusare. Kotu aiaru kai malataru, esi elake lara teluke (1/3) aiaru kai melataru.

⁸Eleki malekate nomore luare ihbue eni trompete, saisa lupe ulate elake ek-liti esupu poie lorau meite sosoli. Meite eono lelie lalakwe, esi elake lara teluke (1/3) meite. ⁹Hoko binatangana rebe undau meite umata, esi bokalaru lara teluke (1/3) binatangana rebe me meite kai soa buini kai kapalaru lekwe atialu, esi bokalaru lara teluke (1/3) pusue soa buinu kai kapalaru.

¹⁰⁻¹¹Eleki malekate nomore telure ihbue eni trompete, kmale elake esi nane Nkatile etetu bei ndete lanite sosoli, ek-

liti saka obore etetu, esepe kwelearu kai kwele bolaiju, esi bokalaru lara telukelu (1/3) hoko unkati. Hoko tamata bokala esi mata le esi kinu kwele nkatile mere.

¹²Eleki malekate nomore atare ihbue eni trompete, saisa ekena lemataije, bulane kai kmalearu esi elake lara teluke (1/3) lemataije, bulane kai kmalearu. Eti esi hitaiju kurane esi ktiline rebai telu. Hoko kena pitare, lara teluke (1/3) olase kpitare selue mele kai kena kpeture, lara teluke (1/3) olase kpeture selue mele titinai.

¹³Eleki au selu manu lusi inai sae me eribu kai au lene ekoti kena na elake be, "Atia! Atia! Atia pusue tamata rebe esi mpe nusare kena malekata telu lesinaru esi hbue esi trompetaru."

Trompete nomore limare

9:1-12

9 Eleki malekate nomore limare ihbue eni trompete eleki au selu kmale sae me emei nusare. Etetu bei ndete lanite. Eleki esi riluke kunci ete kmale mere. Kunci mere matale esi benaije rebe nanu titinai^{††}, sae isupu esi uweije more esi kuncire. ²Eleki ebaeke matale esi benai mere eleki auwe kweine siri bei benai mere saka auwe kweine bei auwe elake titinai. Hoko lemataije kai lanite emele. ³Kai kwauaru usiri bei auwe kweini mere kena nusare kai usupu kbasu lupe kalajenkinaru. ⁴Kai kwaua meru supu lake bei Alla leke uatia tapuana pise tnela kai aiya mei nusare yake. Batuke ono susate ete tamata rebe tanda bei Alla sae kena oalaleije more. ⁵Po kwauwa meru usupu lake lekwe leke bunu tamata yake. Batuke usupu ulake kena onosi supu kera titinai bulana lima. Kwaua meru kete tamatare, esi kerale saka kala-jengkine kete tamatare. ⁶Kena bulana

^{††}9:1 Benai nanuke titinai mere ro tiaru supu alese ete mere eti roma petu kena usupu hukumane.

lima mere tamata esi nikwa lalane leke mata le esi blake kera kuate hoko esi noake be mise lesi esi mata noma, po saisa mo le teu esi nasite mo.

⁷ Kwaua meru selulu saka kuda rebe aknekaele kena keu lisare kai kena esi uluiju saisa kenae saka liute kena ulure. Ono bei mase. Kai esi oalaleiju lupe tamata oalaleije. ⁸ Kai esi buaru nanu saka binaru esi buaru kai esi niseiju ntina saka singare esi niseije. ⁹ Kai esi lereiju kopa kena saisa me saka lapune bei pesi. Kai esi balakibitu esi tuleiju saka kuda bokala uneha keretare unaya kena lisare. ¹⁰ Kai sasune kena esi alui rebe untina saka kalajenkine. Hoko uono susate ete tamata bulana lima. ¹¹ Kai kamale rebe ipletaule, mere malekate bei otoi matale esi benaije. Eni nane kena sou Ibranire, Abadone kai kena sou Yunnanire, Apolione. Esi natire maka atia.

¹² Susate elake nomore esare lia peneka. Eleki susata lua uluake suike.

Trompete nomore nere

9:13-21

¹³ Eleki malekate nomore nere ihbue eni trompete eleki au lene lepate esiri bei otoi maka pala kemenyane bei mase esi siuti ataru. Otoi maka pala kemenyane mere eme Alla oalje. ¹⁴ Lepate mere beteke loko malekate nomore nere be, “Tie malekata sie ataya rebe esi supu lo me kwele elake Efrate esi leine.” ¹⁵ Eleki itie malekata ata meru. Malekata ata mere aknekaesi kena olase, petu, bulane kai musune rebe teu peneka kena esi bunu bei tamata sabokae lara teluke (1/3) pusue tamatare. ¹⁶ Kai au lene lepate be, “Solalua rebe esi sa kuda kena lisare sie lihuna utuna lua (200.000.000) esi lupuke lomai peneka.

¹⁷ Hoko au selu be kударu kai tamata rebe esi sa kenalu lereisu kopa kena lapu pesi mata lalakwe lupe aure, malae kai porole saka belerane. Kuda meru esi

uluje saka singa. Auwe, auwe kweini kai belerane kweini siri bei esi biruiju. ¹⁸ Auwe klitini kai esi kweine kai belerane kweini rebe siri bei kudare esi biruije eono tamata mei nusare esi mata. Tamata rebe matare esi bokalaru lara teluke (1/3) tamata mei nusare. ¹⁹ Kuda meru esi ktiline kena esi biruiju kai esi aluiju. Esi aluiju saka niakwe hoko uono susate ete tamata.

²⁰ Po tamata makete rebe esi mata kena susate mere more, esi hleke bei ono neune mo. Esi hleke bei hleke loko ro tiaru mo kai tuhane tinai more, rebe esi onoe bei mase, perake, tembaga, batu kai ai rebe uselu pise ulene pise ukeu more mo. ²¹ Kai esi hleke bei maka bunu mo, bei atia tamata mo, bei ono ntasite mo kai bei ndeane mo.

Buku tone ere baeke

10:1-11

10 Eleki au selu malekate makete ktiline irulu bei ndete surga, moputire kopai kai tabalakwe ndete ulu babaije kai oalaleije hita saka lemataije ehitare kai eni lelale ehita saka auwe klitini rebe elake esi hitaije. ² Ilalake buku tone kena balaije ere baeke. Eni lelale makwanale ekele ndau meite babai kai eni lelale mapale ekele nda kmalane. ³ Kai ikloloe lupe singare enalare. Eleki kena ikloloe pelare kla toini itu uela titinai ulelelie na elake mere. ⁴ Eleki kena kla toini itu meru lepa pela, au suka kena lekie po au lene lepate bei ndete surga be, “Saisa rebe kla toini itu meru betekele asibake yake kai aleki yake!”

⁵ Kai malekate rebe eni lelale kele ndau meite babaije kai nda kmalane mere ibitike eni bala makwanale lolete lanite. ⁶ Kai ila kena Alla rebe Irue eti pelare Eni nane. Alla rebe Imei eti pelare, rebe Itolae lanite kai pusue yelu rebe ndete lanite kai pusue yelu rebe umei nusare. Malekate mere ila

be “Tinai, Tuhane Isoae petu moneka!
⁷Le kena malekate nomore iture ihbue
 eni trompete, saisa rebe Alla Italukele
 peneka po akmenare tamata esi rekwa
 mosare, Alla Ionoe. Alla Ilulu saisa rebe
 Ibetekele baue Eni tamata makerikaru,
 mere Eni nabiaru.”

⁸Kai lepate rebe bei ndete surga loko
 aure elepa suike lokoku be, “Keu rana
 buku tone rebe eme kena malekate
 rebe ikele kena meite kai kmalane eni
 balaije.”

⁹Eleki au keu loko malekate mere kai
 au kotie beini leke iriluke buku mere
 ete au. Ibeteke loko au be, “Aranae kai
 kanele. Eme birumue, enkoto saka maka
 kinu tuae kwelini po eme tibuimue, es-
 ene. ¹⁰Eleki au rana buku mere bei
 malekate mere eni balaije, eleki au
 kanele. Ekena birukue, enkoto saka
 maka kinu tuae kwelini po kena au kane
 pela tibukue esene. ¹¹Eleki ibeteke loko
 au be, “Suke alepa Alla Eni lepataru
 suike lekwe ete pusue tamata mei nusa”[¶]
 kai ete kamalaru.”

Alla Eni maka saksia sie luaya

11:1-14

11 Mere pela eleki au supu riluke ai
 buai esa saka maka suere, eleki
 lepate loko au be, “Akeu, sue Tuhane Eni
 Lumare kai otoi maka pala tanei rebe
 rilukele ete Allare. Kai aneheke tamata
 rebe esi ibada me Tuhane Eni Lumare esi
 laleije. ²Po Tuhane Eni Lumare esi ueije
 keholi sue yake le mere ete tamata bei
 nusa maketa rebe esi hlaleke lokoI more
 peneka. Kai tatike pine esi kbasae kota
 misete titinai le Alla Irue kenae mere
 musuna telu bulana ne (bulana 42).”

³Kai Au ulake Auku maka sasike
 sie luaya leke esi beteke Auku lepate
 musuna telu bulana ne (petua 1.260).

Kai esi alike pakiane rebe etiluke be esi
 susa le tamata esi doar. ⁴Maka sasika
 lua meru, saka ai saitune batai lua kai
 maka tola lampu buai lua rebe ume
 Tuhane rebe Ikbasae nusa meije oalje.
⁵Sepo tamata esi tehe kena ono sasaisa
 tiaie etesi hoko aure siri bei biruisu kai
 ekotu pusue esi musuru. Hoko sie rebe
 ono tiaie eteise esi supu bunure ele mere.
⁶Esi kbasae kena obi lanite leke kena esi
 beteke Alla Eni lepataru ulane tetu yake.
 Kai esi kbasae pusue kwelaru kena esi
 ono ulelie lalakwe, kai esi ono susate
 bokala ete nusa meije lulu esi sukare.

⁷Kai kena esi lepae Alla Eni lepataru
 pela, binatangane rebe siri bei matale esi be-
 naije elisa kaisi. Elesi kai eburnusi. ⁸Kai
 lua nanakwalaisu balila me kota elake
 rebe paku esi Tuhane ahlake ai bataije
 kenare esi mahpaite. Kota mere saka
 Sodome pise Mesire neka le tamata me
 kota mere esi neu kuate. ⁹Tamata bei
 pusue nusa^{§§} meije esi selusi petua telu
 kai kwatai kai sae isuka kena hnouke lu-
 asi kena liane benai mo. ¹⁰Tamata nusa
 meije esi lalesi ndina le maka sasika lua
 meru esi matare. Esi ono pesta kai esi
 riluke tanei ete lomai le nabia lua meru
 esi ono susate bokala ete tamata mei
 nusare peneka.

¹¹Eleki petua telu kai kwataije elia
 eleki Alla Iono luasi kwana suike eleki
 luasi kele hoko pusue tamata rebe esi
 selu luaise rilasi titinai. ¹²Eleki nabia
 lua meru esi lene koti loko luasi kena
 na elake bei ndete surga be, “Mai,
 sa lomei!” Eleki luasi sa lolete surga,
 moputire kopa luasi kai luasi musuaru
 esi kele selu luasi.

¹³Eleki kena mere neka isu ela titinai
 hoko kota mere robie esi elake lara butu
 esake (1/10) kota mere hoko tamata us-
 ata itu (7.000) esi mata le isu mere.

^{¶¶}10:11 Selu 5:9 esi catatane kakire.

^{§§}11:9 Selu 5:9 esi catatane kakire.

Kai tamata maketaru rilasi titinaije neka
eleki esi isike Alla rebe Indete surgare.
¹⁴Susate nomore luare lia peneka. Selu
susate nomore telure luake reneka.

Trompete nomore iture

11:15-19

¹⁵Eleki malekate nomore iture ihbue
eni trompete, eleki ami lene malekata
ndete surgare esi koloee be,
“Kena meije, iteki Tuhane kai Ile rebe
Tuhane IulakeNi
kena hlamate tamatare Ikbasae nusare.
Namake Ikbasae eti pela!”

¹⁶Kai elaka sie butu lua lesini ata rebe
esi rue kena esi otoi me Alla oalje, esi
tatu kai holmate Alla. ¹⁷Esi beteke be,
“Tuhane, Alla rebe Amu kbasae elake,
rebe bei akmena Ame peneka kai meije
Ame lekwe;

ami kotie trima kasi eteMu
le Apake Amu kbasae elake peneka.
Kai Apleta menai lupe kamale peneka,
¹⁸kai pusue tamata rebe esi hlaleke loko
Ale more
esi nasukeMu,
po petu kena Anasue meije peneka
kai petu kena teu pakala
ete tamata matale meije peneka.
Kai petu kena pusue Amu tamata
makerika
tone pise elake pususi
supu misete bei Ale lulu saisa rebe esi
onore.

Sie meru nabiaru, kai tamata makete
rebe esi dosa sae mo
rebe esi hlaleke loko Alere.
Kai petu kena Aatia sie
rebe esi atia tamata mei nusare.”
¹⁹Eleki Tuhane Eni Luma ndete surgare
ebaek
hoko selu peti rebe hnouke Alla Eni
hukume kenae,
rebe me Tuhane Eni Luma mere.

Eleki silane baeke kerike kena lomai
kai kla ela titinai
kai isu elake
kai ulane ese etetu ela titinai.

Bina kai naga

12:1-6

12 Eleki au selu tanda elake ndete
lanite. Selu tebikete titinai. Bina
sae me ialike lapune rebe ekliti saka
lemataije kai ikele kena bulane, kai
kmalea buai butu esa lesini lua uhita ke-
holi liute me uluije. ²Ikeu blublulu kai
petu kena iruere reneka hoko ibiue le
iblake kera titinai.

³Eleki au selu tanda makete ndete lan-
ite. Selu tebikete titinaije neka. Naga
lalakwe ela titinai esi ului itu kai esi
sepai butu esa. Liute, papela esi uluiju.
⁴Kai esi aluije eneha lara teluke (1/3)
kmalea ndete lanite, epoiele lope nusare.
Naga mere ekele me bina rebe iono
kena iruele kwetele mere oaije leke
elelu kwetele. ⁵Eleki bina mere iruele
kwetele mokwai rebe tatike pine ipletae
pusue tamata mei nusa meije kena toane
bua pesire*. Po malekate ihnakwetele
mere bei binare eleki ikerini loko Alla
me Alla Eni otoi maka rue kena pletare.
⁶Eleki bina mere inaya lolete otoi nsek-
ile loko otoi rebe Alla Iaknekaele eteije
leke pialaeni ete mere musuna telu bu-
lana ne (petua 1.260).

Nagare kala

12:7-9

⁷Eleki lisa elake ndete lanite.
Malekataru esi elake Mikaele kai eni
malekataru esi lisa kai naga mere. Kai
naga elake mere supu tapa bei esi
malekataru. ⁸Po Mikaele ilesi naga
mere. Eleki Alla Isuka naga mere kai
eni malekataru esi rue ndete lanite
moneka. ⁹Naga elake mere kai eni

*12:5 Selu catatane kaki 2:26.

malekataru esi supu poie bei lanite lope nusare. Naga mere niakwe ntuanane rebe esi nane ro tiare esi elake pise litare esi elake rebe elemake tamata mei pusue nusare.[†]

Lagu lesi

12:10-12

¹⁰Kena nagare kai esi malekataru supu poie lope nusare, au lene na elake bei ndete surga be,

“Meije petu kena Alla Ihlamate tamata rebe hlaleke lokoIje.

Kai meije Alla Itiluke Eni kbasare leke Ikbasa tamata saka kamale.

Kai meije lekwe Kamale rebe Alla ItalukeNi

kena Ihlamate tamatare ItilukeNi kbasare,

le naga rebe pita kpetu itutuke tamata rame

rebe esi hlaleke loko Tuhane me Alla oalje,

esupu poie bei ndete surga lope nusare peneka.

¹¹Iteki tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane

esi lesi ro tiaru esi elake peneka

le Domba Anaije Imata

kai Eni lalakwe ponikele kena iteki dosaru.

Kai le rilasi le matale mo

po esi ktili lesi kena lepae Alla Eni lepataru

kena Yesuse.

¹²Ele mere hoko pusue rebe rue ndete surgare

suke lalemi ndina.

Po yelu mei nusare supu susate

le ro tiaru esi elake erulu lokomi peneka kena lale nasute titinai

le irekwa be petu

kena eono neune lau mo pusure reneka.”

Nagare sui binare

12:13-18

¹³Kai kena naga mere erekwa be esupu poie mei nusare peneka, esui bina rebe iruele kwete mokwaije. ¹⁴Po bina mere isupu riluke balakibiti saka manu lusi elake esi balakibite leke iribu loko otoi sae me otoi nsekile. Bina mere isupu raka ete mere musuna telu bulana ne leke lau bei naga mere. ¹⁵Eleki naga mere eblutue kwele boka titinai loko bina mere leke kwele emanui. ¹⁶Po nusare tapa bina mere, hoko enana eleki ehmoso kwele rebe nagare eblutuele bei esi biruije. ¹⁷Eleki naga mere enasuke bina mere, eleki ekeu lisa kai bina mere eni anubua maketaru. Mere sie rebe esi lulu Alla Eni pletaru kai rebe esi alenake yelu rebe Yesuse Ionoule. ¹⁸Eleki naga mere ekele ndau laiului.

Binatane rebe esiri bei meite

13:1-10

13 Eleki au selu binatane sae esiri bei meite, esi sepai butu esa kai esi ului itu. Kai liute buai butu esa kena esi sepaiju kai papela esi uluiju leki lepate tiae loko Alla le ebetekele Alla. ²Binatane rebe au selue mere selue saka macane tutule. Esi lelale saka beruane esi lelale kai esi biruije saka singare esi biruije. Kai naga minare eluake loko binatane mere kai eono binatane mere ektili saka nagare kai eono binatane mere esupu kbasare elake lupe kamale saka nagare esi kbasare. ³Binatane mere esi ului sae esi lakwai elake mahake emata po lakwai mere mutu peneka. Hoko pusue tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse more esi lulu binatane mere le esi heranele. ⁴Kai esi tatu loko naga mere le eono binatane mere ekbasa lupe nagare. Kai

[†]12:9 Ro tiare esi elake kena sou Ibranire, ‘maka tutuke’, yo litare esi elake kena sou Ibranire ‘musu’.

esi tatu loko binatangane mere lekwe le esi noake be binatangane mere Tuhane Alla. Kai esi beteke be, "Sae iktili lesi bei binatangane meije mo, kai sae ilisa kai binatangane meije mo!" ⁵ Binatane mere esupu kbasa kena lepae yelu rebe kwakwale kai lepa tiae loko Alla Eni nane. Kai Tuhane Isebeie ekbasamei nusare musuna telu bulana ne (bulana 42). ⁶ Eleki elepa tiae loko Alla, le ebeteke rualle Alla, kai elepae tiae loko Eni otoi maka rue kena pletare kai elepae tiae loko pusue sie rebe esi rue ndete surgare. ⁷ Eleki Alla Isebeie elisa kai tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane kai elesisi. Kai esupu kbasa kena epletare pusue tamata mei nusa.[‡] ⁸ Kai tamata rebe esi rue mei nusare esi tatu loko binatangane mere. Batuke sie rebe esi nanaru lekilu me Domba Anai rebe bunure Eni bukure esi tatu loko mo. Kai kena Alla Itolae nusa meije mosare leki sie rebe supu hlamate esi nanaru kena buku mere peneka. ⁹ Hoko sepo imi suka lene hoko lene tita meije mimise,

¹⁰ "Tuhane Alla Iteu sie ilarua peneka kena esi supu alese kai sie ilaya maketa esi supu bunu kena sari. Hoko tinai, tatike pine sie ilaru esi supu alese kai sie ilaru esi supu bunu kena sari.

Ele mere hoko tamata rebe ihlaleke loko Allare suke itahane lale kena susate sasaisa neka kai hlaleke loko Alla titinai rame."

Binatane rebe esiri bei nusa meije

13:11-18

¹¹ Kai au selu binatangane makete esiri bei kmalane kai esi sepai lua saka domba anaije esi sepaije kai esi naije saka nagare esi naije. ¹² Binatane akmenare eono binatangane nomore luare esupu kbasame binatangane akmenare esi oaije hoko

euma pusue tamata mei nusare kena esi tatu loko binatangane akmenare rebe esi lakwai elake mise pende rebe mahake ematare. ¹³ Binatane nomore lua mere eono tanda herana bokala kai me tamata bokala meru oaisu eono auwere erulu bei ndete lanite kena nusare. ¹⁴ Kai elmake pusue tamata rebe esi rue mei nusare kena tanda herana rebe eonore ye le me binatangane akmenare esi oaije. Kai eulake pususi kena esi eleke binatangane lakai lupe binatangane akmena rebe esupu lakwai bei sarire po ere kwanare leke esi tatu lokole. ¹⁵ Kai esupu kbasa kena eono binatangane lakai mere enasi kai elepa leke eulake bunu pusue tamata rebe esi tatu loko binatangane lakai mere more. ¹⁶ Kai pusue tamata elake pise tone, tamata rebe esi tanei boka pise esi tanei sae mo kai tamata rebe esi kerike ete tamata makete pise mo, binatangane nomore luare eumasi kena esi supu tanda kena esi bala makwanalaru pise esi oalaleisu. ¹⁷ Kai binatangane nomore luare elake tamata esi sabe pise abeli mo batuke sie rebe esi supu tanda mere. Le tanda mere pine etiluke binatangane akmenare esi nane pise nomore rebe etiluke esi nane. ¹⁸ Pentine ete meije suke rekwa mise titinai leke neheke binatangane meru esi nomore rekwa, le nomora meru etiluke be ile tamata. Kai esi nomore utuna ne butu ne lesini ne (666)[¶].

Domba Anai kai tamata rebe Ihlamateise

14:1-5

14 Mere pela eleki au selu Domba Anaije Ikele ndete Ulate Sione sakesa kai tamata sie usata utune esa butu ata lesini ata (144.000). Kai Domba Anaije Eni nane kai Ama Eni nane lekie kena oalaleisu. ² Eleki au lene lepate bei

[‡]13:7 Selu 5:9 esi catatane kakire.

[¶]13:18 Nomore 666 tamata Yahudiaru esi noakele manea kwale mo.

ndete surga esi tulei saka kwele elake etetue lapate kai lupe kla elake titinai. Au lene naise saka tamata esi klemake alate musike boka titinai rebe pake snare rebe esi nane kecapire esi tuleije. ³ Eleki sie usata utune esa butu ata lesini ata (144.000) meru esi menani lagu beluke sae me Alla oaI, kai tanei kwanala ataru kai elaka rebe esi keholi Alla Eni otoI maka rue kena pleta mere oaisu. Lagu mere tamata maketa esi rekwa mo batuke sie usata utune esa butu ata lesini ata meru neka. Sie meru bei nusa meije rebe Yesuse Irubusi bei esi dosaru. ⁴ Sie meru tamata rebe esi hlaleke titinai leke esi tatu loko tuhane tinai more yake. Mere saka tamata rebe sablia kai bina mo. Esi lulu Domba Anaije loko etia neka lulu ikeure. Bei pusue tamatare, sie meru rebe Yesuse Irubusi leke onosi kena korbane akmena ete Alla kai ete Domba Anaije. ⁵ Esi lemake mo kai esi ono sala sasaisa moneka.

**Malekata telu rebe
beteke lepata bei Allare**

14:6-13

⁶ Eleki au selu malekate makete iribu ndete lanite. Malekate mere ikeri Sou Misete rebe eti pela sae ilelikele more leke ibetekele ete pusue tamata mei nusare.[§] ⁷ Kai ikloloe kena na elake be, “Rila le Alla kai isikeNi, le petu kena Iteu pakala ete tamatare meije peneka. Kai tatu loko Ile rebe Itolae nusare kai pusue yelu rebe umei kenare.” ⁸ Eleki malekate makete nomore luare itutumulieni kai ibeteke be, “Babele kota elake supu atia peneka. Le tamata rebe esi ete mere esi umaue pusue bangsaru leke hlaleke Alla yake saka bina neune rebe iinuke mokwai leke lalesi lokoije.”

⁹ Eleki malekate makete nomore telure itutumulie malekata lua meru kai ik-

loloe kena na elake be, “Sopo sire itatu loko binatang kai binatang lakai mere kai isupu tanda kena oalaleije pise kena balaije, ¹⁰ hoko tamata mere ikinu Alla Eni anggure rebe nkati titinai rebe toha kwale moneka. Mere isupu nasu bei Alla titinai. LaleIje noasi kwale moneka. Kai isupu susate kena auwe kai belerane kweini me malekata miseta le dosa sae mo meru kai Domba Anaije esi oaisu. ¹¹ Hoko auwe kweini rebe ono susate eteise esa lolete eti pela, kai pita kpetu esi supu susate rame. Sie meru rebe esi hlaleke loko binatang akmenare kai esi lakaije kai rebe esi supu tanda rebe etiluke binatang akmenare esi nane.” ¹² Kwali betaya, pentine ete meije Alla Eni tamata rebe esi lulu Eni pletaru kai esi hlaleke loko Yesuse rame, suke tahane kena supu sasaisa neka. ¹³ Eleki au lene lepate bei ndete surga be, “Leki meije be bei petu meije tamata rebe esi mata le esi hlaleke loko Tuhane esi supu misete elake peneka.”

Eleki Alla Eni Rore Ibeteke be, “Tinai! Esi hleke bei susate kena esi kerike ete Tuhane le esi supu misete lulu esi makerike.”

Ulu nusare esi hasile

14:14-20

¹⁴ Eleki au selu moputi. Ile sae irue kena moputi mere esi babaije selui saka Tamata Eni Nanare Ialike maka kopa ulu bei mase kena uluije kai ilalake sabite ntinale. ¹⁵ Eleki malekate makete isiri bei Tuhane Eni Luma rebe ndete surgare kai ikloloe kena na elake loko ile rebe irue kena moputire esi babaije be, “Bitike Amu sabite kena ahukume pusue tamata mei nusare, saka rana ndinu rebe esi hasile plisi kena ranare.”

¹⁶ Kai Ile rebe Irue kena moputire esi

[§]14:6 Selu 5:9 esi catatane kakire.

babaije Ihloie Eni sabite loko nusare kai Ihukume pusue tamata mei nusare.

¹⁷Kai malekate makete isiri bei Tuhane Eni Luma rebe ndete surgare kai ilalake sabite ntinale sae lekwe.

¹⁸Kai malekate makete rebe ikbasae auwe me otoi maka pala tanei rebe riluke ete Allare iluake, kai iulake kena na elake loko malekate rebe ilalake sabite ntinale mere leke ekeu hukume pusue tamata me nusa rebe esi hlaleke loko Tuhane more, saka tamata esi tete anggure buaije bei esi aine. ¹⁹Eleki malekate mere ihloie eni sabite loko nusare kai itete anggure mpe nusare esi buaije kai ipoiele kena otoi maka keleke anggure kena rana esi kweline, ele mere lekwe malekate hukume tamata meru le Alla Inasu titinai. ²⁰Anggure buai meru kelekele me kota mulini. Lupe tamata esi keleke anggure kena otoi maka keleke anggure, esi kweline ponikele kai ebele lau titinai. Ele mere lekwe, tamata rebe hlaleke lokoI more esi supu bunu, esi lalakwe ebele saka kwele salaue kilometera utuna telu, kai esi nanuke mahake metera lua.

Malekata ituaru kai hukumane itu bei Allare

15:1-4

15 Mere pela eleki au selu tanda tiae ndete lanite. Tanda tiae kai tebikela titinaije neka. Au selu malekate sie itua rebe esi kbasae susata itu rebe pamulire. Mere Tuhane Alla Eni hukuma itu pamulire. ²Kai au selu saisa me saka meite ela titinai po selu siba saka kaca, toha kai auwe. Au selu tamata rebe esi lesi le esi tatu loko binatang mere kai binatang lakaije more kai esi naku mo kena tolai nomore rebe etiluke binatang mere esi nane kena oaleisu more. Tamata rebe esi lesi mere esi kele me meite mere esi leine. Kai esi lalake alate musike rebe pake snare esi nane ke-

capi rebe Alla Irilukele eteise. ³Eleki esi menanie lagu rebe Musa, Alla Eni mak-erike imenaniele kai lagu rebe Domba Anaije Imenaniele. Lagu mere be, “Tuhane, Alla Maka Kbasae elake titinai. Amu makerikaru pusulu ela kai tebikelu, Kamale ete pusue bangsa, Amu cara kena tapa Amu tamataru nkena kai tinai!”

⁴Tuhane, sire rilai le Ale mo kai iisike Amu nane more? Le batuke Ale pine Amise titinai le Amu dosa sae mo, Le pusue bangsa esi luake kai esi tatu kai holmate Ale. Le saisa rebe Ateure enkena.”

Malekata sie itua kai obai buai itu kena Alla Eni hukumane

15:5-8

⁵Eleki au selu Tuhane Eni Luma ndete surgare. Esi meture baeke eleki au selu otoi mise titinai empai lale rebe to-lae Alla Eni hukumaru kenare. ⁶Kai malekata itu rebe esi kbasae susata itu-aru esi siri bei mpai Tuhane Eni Luma laleije. Pususi alike lapune putile rebe eputi kai ehita. Kai esi alike maka kopa lere bei mase. ⁷Eleki sae bei tanei kwanala ata meru eriluke oba masa buai esa papelake malekata itu meru. Oba mere epenu kena hukumana le Alla Inasu. Mere Alla rebe Ime eti pelare. ⁸Kai Tuhane Eni Luma mere auwe kweine soue. Auwe kweini mere esi natire Alla Eni hitate elake kai Ik-basa. Sepo hukumana bei malekata itu mere pela mosa, tamata sae ikusu kena Tuhane Eni Luma mere mo.

Hukuma itu rebe Alla Ionoe

16:1-21

16 Eleki au lene na elake bei mpai lale Tuhane Eni Lumare loko malekata itu meru be, “Keu honike yelu bei oba itu meru kena nusare.”

Mere natire Alla Eni hukuma itu kena nusare. ²Eleki malekate nomore esare ikeu honike eni obare esi laleije lope nusare. Eleki pusue tamata rebe esi pake tanda bei binatane mere kai esi hlaleke loko esi lakaije esi supu usie rebe ntaute rebe kera titinai. ³Kai malekate nomore luare ihonike eni obare esi laleije lope meite eleki kwele elielie lalakwe lupe tamata rebe isupu bunure eni lalakwe. Eleki pusue yelu rebe urue kena meite umata pusulu. ⁴Kai malekate nomore telure ihonike eni obare esi laleije lope kwelearu kai kwele bolaiju eti pusulu lelie lalakwe. ⁵Kai au lene malekate rebe ikbasae kwele mere ibeteke be, “Ale rebe Aono hukume meije Ankena, Ale rebe bei akmena sa Ame peneka, Amise titinai le Amu dosa sae mo. ⁶Le esi bunu nabiaru kai Tuhane Eni tamata maketaru.

Hoko Aonosi kinu lalakwe. Aonosi supu hukumane ele mere panuhu!”

⁷Kai au lene lepate bei otoi maka pala binatane rebe rilukele ete Allare be, “Alla Amu kbasare ela titinai. Saisa rebe Ateure tinai kai nkena.”

⁸Kai malekate nomore atare ihonike eni obare esi laleije kena lemataije. Eleki lemataije supu kbasae kena kotu tamata. ⁹Tamata rebe esi supu kotu bei lemataije esi lepae tiae loko Alla rebe Ikbasae kena ono esi supu hukumane elake Eni nane. Yo esi hleke bei ono dosa mo kai esi isike Alla mo. ¹⁰Kai malekate nomore limare ihonike eni obare esi laleije kena binatane mere kai pusue rebe ekbasaele hoko pusue kpetu. Kai esi kete maisu le esi blake kera kuate. ¹¹Kai esi lepa tiae loko Alla ndete lanite le kera kuate kai esi usiaru po esi hleke bei esi ono neunaru mo.

¹²Kai malekate nomore nere ihonike eni obare esi laleije kena kwele elake

kwele Eprate, eleki enseki leke kamala rebe esi luake bei sapleuke lemataije sare esi supu keuele. ¹³Kai au selu ro tiae telu saka lotu. Sae esiri bei nagare esi biruije, sae esiri bei binatane esi biruije kai sae esiri bei nabi tinai more biruije. Nabi tinai mo mere binatane nomore luare. ¹⁴Ro tiae meru, ro rebe uono tanda herana. Kai esi keu loko pusue kamala mei nusare leke esi lupukesi kena esi lisa kena petu rebe Alla rebe Eni kbasae elake Ihukume Eni musuaru.

¹⁵“Lene mimise! Au luake sae irekwa mo, saka tamata ndeane iluake. Hoko nete, raka imi atate kai saisa rebe imi onore mimise leke imi supu misete. Imi ono saka tamata rebe intulu mo po ialike eni pakiane leke ikalaku yake, leke tamata esi seluije iasomi mo.” ¹⁶Eleki ro tiae meru esi lupuke kamala meru kena otoi sae me esi nane kena sou Ibranire Harmagedone.

¹⁷Eleki malekate nomore iture ihonike eni obare esi laleije kena lanite. Kai na elake bei otoi maka rue kena pleta me Tuhane Eni Lumare esi laleije eombe, “Alla Eni hukumana ete tamata neune upelare reneka.” ¹⁸Eleki silane baeke kerike kena lomai kai kla elake titinai kai isu elake titinai neka. Bei kena Alla Itolae tamata kena nusare isu ele mere rebai sae mosa. ¹⁹Eleki kota elake Babele setele kena telu kai bangsaru esi kotaru atia pusulu. Alla Inete loko kota elake Babele esi dosaru rame. Hoko Iono tamata kota meru esi kinu bei oba rebe epenu kena Alla Eni hukumane. Alla Ihukume kota elake Babele ele mere. ²⁰Kai pusue nusaru sirikelu kai ulataru sae moneka. ²¹Kai ulane ese esi blulute kiloa butu lima etetu bei ndete lanite kena tamata. Kai tamata esi lepae tiae loko Alla le susate bei ulane ese mere kai susate mere ktili kuate.

Teu pakala ete kota Babele

17:1-18

17 Eleki ile sae bei malekata itu rebe esi lalake oba meru iluake loko au kai ibeteke be, “Mai au tiluke ete ale loko hukume ete kota elake Babele rebe tolai me kwele bokala esi leinu. Kota elake mere esi atate saka bina lalane rebe ineu titinai. ²Kamala mpe nusare esi ono lulu Babele esi agamare mere saka esi ono ntasite kai bina mere peneka. Kai pusue tamata mei nusare lulu esi atataru saka esi nseli le esi kinu bina lalane mere eni anggure.”

³Eleki Alla Eni Rore ikbasae au eleki malekate mere ikeri au loko otoi nsekile. Eleki au selu bina sae irue kena binatane inai sae me mahmelane rebe leki lepate tiaie loko Alla Eni nane penu esi nanakwalaije. Binatane mere esi ului itu kai esi sepai butu esa. ⁴Bina mere ia-like kamale eni pakiane mahmelane kai lalakwe lakwai esa kai andulikeni kena taneia bei mase, permata kai mutiara. Kai ilalake oba bei mase rebe epenu kena atate tiaie rebe supue bei bina mere ia-beli nanakwalaije kai itatu loko tuhane tinai more esi lakaije. ⁵Kena oalaleije leki nane sae me rebe esi nana bunike esi natire sa. Nane mere, “Babele kota elake! Kota rebe atetuke pusue tamata mei nusa

leke esi sablia kai ono tiaie rebe Tuhane Isuka kwale moneka.”

⁶Eleki au selu bina mere laleije ndina titinai kena isuka bunu Alla Eni tamata rebe esi dosa sae mo, rebe esi lepae Yesuse Eni hnaunaru saka tamata rebe isuka titinai kena kinu anggure eti inseli.

Kena au selu bina mere au herane titinaije neka. ⁷Eleki malekate mere ibeteke loko au be, “Aherane yake! Saisa rebe rekwa mo bei bina mere kai sasaisa

rebe rekwa mo bei binatane rebe esi ului itu kai esi sepai butu esa rebe irue kenae mere, au betekele ete ale. ⁸Binatane rebe aselue mere, akmenare eme peneka po pamuli meije emata peneka. Takwali mo esiri bei matale esi benaije. Kena esirire, namake pusue tamata rebe kena Alla Itolae nusa meije mosare, esi nanaru lekilu mo kena Buku Tamata Kwanale, esi herane binatane mere. Le binatane mere akmenare me peneka kena meije me moneka po tatike pine eluake suike. Masike ele mere po tatike pine atiae.

⁹Sire rebe irekwa titinai, namake inati binatane mere. Binatane esi ului itu meru, natire ulata itu rebe bina mere irue kenalu. Kai esi ului itu meru lekwe natire kamala itu. ¹⁰Lima bei kamala meru esi mata peneka, esa eri pleta sa kai esa lekwe iluake mosa. Sepo tatike pine iluake hoko ipleta po Alla Iteu peneka be suke ipleta takwali mo. ¹¹Kai binatane rebe akmenare eme po meije me monde namake iono kamale nomore kwalure. Ile mere sae bei kamale sie ituaru neka rebe ibetu suike iono kamale nomore kwalure. Namake atiae.

¹²Kai sepai butu esa rebe aselu pende mere kamala butu esa rebe esi pleta mosa. Po esi supu kbasas kena pleta saka kamale sakesa kai binatane mere olase ului esa. ¹³Esi lene loko lomai kai esi lalesi esa, esi ktiline kai esi ono binatane mere supu kbasas. ¹⁴Esi lisa kai Domba Anaije. Po Domba Anaije kai Eni maka lulua rebe esi lului rame rebe Ikotisi kai Ibitikeise esi lesi kamala meru le Ile Elake lesi bei elaka maketaru kai Kamale lesi bei kamala maketaru.”

¹⁵Eleki ibeteke loko au be, “Pusue kwele rebe aselu bina lalane mere irue kenare, mere pusue tamata mei nusaru.” ¹⁶Kai sepai butu esa rebe aselure, meru kamala butu esare. Na-

**17:15 Selu 5:9 esi catatane kakire.

make esi sakesa kai binatane mere, lalesi tiake kota Babele kai esi atiae. Mere saka esi rana pusue bina lalane eni pakiane leke ikalaku, kai esi kahi pusue tinaiju kai esi poiele kena auwe. ¹⁷ Le Alla Iono lalesi esa peneka lulu Eni sukare leke esi ono binatane mere supu kbasa leke epleta eti saisa rebe Alla Ibetেকে eono. ¹⁸ Kai bina lalane rebe aseluije, mere kota elake rebe epletae pusue kamala mei nusare.”

Kota Babele atiae

18:1-20

18 Eleki au selu malekate makete irulu bei ndete surga. Eni kbasare ela titinai kai eni hitate elake eono nusare pusue ehita. ² Eleki ikloloe kena na elake be,

“Babele kota elake atia peneka! Pamuli meije ro tiaru esi otoi maka rue peneka.

Kena esi laleiye manua rebe ndopona kai rebe tamata esi suka more urue kenae.

³ Kota Babele atiae le esi atate lupe bina lalane neune

rebe iinuke mokwai kena anggure leke esi sablia kaini.

Ele mere lekwe, tamata rebe esi rue me kota Babele

esi umauke pusue tamata mei nusa kena ono dosa kai nsalale

kai esi tatu loko tuhane tinai more esi lakaiju.

Kamala mei nusaru lekwe esi sakesa kai tamata Babelaru

esi ono dosa kai esi ono ntasite lupe mokwai isablia kai bina lalane.

Maka abeliaru esi supu taneia boka le tamata Babelaru lalesi loko taneia boka.”

⁴ Eleki au lene Alla Ilepa bei ndete surga be,

“Tamata rebe imi hlaleke loko Aure imi siri bei kota mere.

Leke imi ono dosa lulu tamata ete meru yake.

Kai leke susate rebe esi supure ekena imi yake.

⁵ Le esi dosaru tebabake lomai roma ndete lanite peneka,

hoko meije Au atiae.

⁶ Au ulake malekate keu atia Babele mere

saka tamata Babelaru esi onoe ete Auku tamata

rebe esi hlaleke loko Aure.

Saisa rebe tamata babelaru esi onore

au leliele etesi ktili lesi bei saisa rebe esi onore.

Babelaru esi hukumane meije saka oba rebe penu

kena sasune rebe rilukele

ete tamata Babelaru leke esi kinue,

esi ktiline rebai lua bei tamata Babelaru esi rilukele ete tamata makete esi kinure.

⁷ Babele esupu hukumane elake saka esi kwakwale kai saka epake libuke taneia boka.

Le bina neune Babele mere inoake be ile tamata elake. Namake iono bina balu moneka kai irani moneka.

⁸ Hoko masike batuke petu esa isupu manane mo,

po irani titinai kai imata peneka.

Kai namake kotui. Le Au ruaku pine Au kbasa.

Au ruaKu teu pakala kena eni dosaru.”

⁹ Tamata Babela esi taneiaru eono kamala mei nusaru esi taneia boka le pususi ono dosa kai sala, sakesa kai mokwai rebe intulu kai bina lalane le lalesi lokoije, pususi rani hnasike le kota Babele elake mere kotu pusu peneka eleki auwe kweine sou pusue. ¹⁰ Esi kele bei lauke esi limese kota mere koture, le rilasi le supu hukumane mere lekwe. Kamala meru esi beteke be,

“Malere, malere titinai!

Kota elake rebe tamata bokala esi rekwaē,
rebe ktiline, yo sasare atia peneka.”

¹¹ Kai tamata maka abeli me nusare esi rani hnasike kai esi beteke be,
“Malere!

Tamata me kota Babele esi luake loko ite kena sabe iteki taneiaru moneka.

¹² Namake iteki mase, perake, permata, mutiara,

obite misete titinai kai obite mahmelane, obite lalakwe,
aia rebe esi boinu ntele,

taneia bei gaja nelini, taneia bei ai rebe esi beline elake, bei tembaga,
pesi kai bei batu karane rebe kberele kai selua kliti,

¹³ kai ai nkotone usai, bumbua, tanei boini ntelete,
tanei boini ntelete mure
kai kemenyane, anggure, leite,
tepone kai gandume, sapi, domba, kuda kai kereta.

Tamata makerike rebe eni kbasa sae mo kai tamata rebe esi supu kerike kena lisare.

Pusue meiju tamata Babelaru esi sabelu moneka.”

¹⁴ Tamata maka abelia meru esi susa loko kota Babele titinaije neka, esi beteke be,

“Tamata kota Babele, taneia rebe imi nikwalu

kena imi pakelu leke eono imi tanei bokare

atia pusulu peneka.”

¹⁵ Tamata maka abelia rebe esi tanei boka le piasare tamata Babelaru esi sabe esi taneiaru, rilasi hoko esi kele bei lauke le esi noake be yapine esi supu hukumane mere lekwe. Esi rani hnasike kota Babele rebe ebui mere pende. ¹⁶ Esi beteke be,

“Malere! Kota elake rebe tamata bokala esi rekwaē mere atia pusulu peneka.

Kota mere saka kamale eni bina rebe selui kliti

le eni pakianaru bei obite misete titinai, obite mahmelana kai lalakwe
rebe esi beline ela titinai kai mase, permata kai mutiara.

¹⁷ Po batuke sasare yo kota Babele esi tanei bokala meru atia pusulu peneka.”

Kai pusue maka keri kapale, tamata rebe esi sa kapale kai makerike me kapalaru kai pusue tamata rebe esi mak-e-rike ndau meite esi kele bei lauke kena selu kota mere. ¹⁸ Pususi kloloe le aure kotu pusue kota mere. Esi klolo be,
“Ayo! Mei nusa meije kota sae makete esakesa kai kota Babele meije mo.”

¹⁹ Eleki esi rana lopone eleki esi libuke kena uluisu le lalesi susa kai esi rani hnasike kota mere lekwe. Esi beteke be,
“Malere, Kota Babele rebe tamata bokala esi rekwaē meije esupu susate elake peneka.

Bei kota meije pine pusue tamata rebe esi kapalaru esi taneia boka.
Po sasare yo kota meije esi taneiaru atia pusulu peneka.”

²⁰ Eleki lepate sae eombe,
“Pusue imi ndete surgare suke lalemi ndina

le kota elake meije atiare.
Hei! Pusue Alla Eni tamata,
Yesuse Eni maka ulake kai nabia,
suke lalemi ndina! Le Alla Iono huku-
mane elake mere

kena seli saisa rebe tamata Babelaru esi onoe ete imire.”

Babele ebetu suike moneka

18:21-24

²¹ Eleki malekate sae me iktili titinaije neka ibitike batu sae me esi elaka saka batu maka giline gandume rebe ela titinaije. Eleki ipoiele kena meite kai ibeteke be,

“Sakesa kai kota Babele rebe elake mere neka,
poie lope tiktili leke atiae.

²² Pusue yelu rebe tamata Babelaru esi onore sae moneka.

Kai maka klemake kecapiaru kai maka menaniaru,

kai maka hbue suline kai tabuli, sae ilene naisu

me kota mere moneka.

Kai tamata makerike rebe irekwa titinai, sae itetuesi kena kota mere moneka, kai sae ilene batu maka giline gandume esi tuleije moneka.

²³ Kai tamata esi selu lampuaru kliti

kena kota mere moneka

kai sae ilene tamata naisi kena totliba

kena kota mere moneka.

Namake kota elake mere supu hukumane ele mere

le tamata maka abelia rebe esi rue

ete mere esi tanei boka lesi

bei tamata makete mei nusaru,

kai tamata me kota mere esi ono palmane

ete pusue tamata mei nusare

esi supu lemake.

²⁴ Tamata Babele esi supu hukume elake titinai

le esi bunu nabiaru kai Alla Eni tamata maketaru.

Mere esi bunu pusue tamata

rebe esi sala sae mo me Alla oalje.”

Pusue sie ndete surgare lalesi ndina

19:1-5

19 Eleki au lene na elake ndete surga saka tamata bokala esi kloloe be, “Isike Alla. Iteki Allare rebe Ihlamate ite. Ile rebe Ikbasaa kai Ihita titinai.

² Isike Alla le Eni hukume nkena kai tinai.

Iteu hukumane ete kota elake,

rebe sakesa kai bina lalane

rebe piasare isablia kai mokwaiaru.

Tamata me kota mere esi uma pusue tamata mei nusa

leke esi ono dosa kai tatu loko tuhane tinai more

esi lakaije.

Tuhane ihukume Babele le tamata rebe me Babele

esi bunu Alla Eni tamata makerikaru.”

³ Kai sie bokala ndete surgare esi kloloe suike be,

“Isike Alla! Ite isike Tuhane suike!

Auwe rebe Tuhane Iono ekotu kota elake mere

kai auwe kweine bei kota mere

eti pelare sirike moneka.”

⁴ Kai elaka sie butu lua lesini ata meru

kai binatana ata meru tatu kai holmate

Alla rebe Irue kena otoi maka ruere kai esi beteke be,

“Amine! Mai ite isike Alla.”

⁵ Eleki nai sae bei otoi maka rue kena pleta mere eombe,

‘Pusue imi rebe Tuhane Eni tamata makerikaru

rebe tone kai elake,

kai rebe tatu lokolje,

pusumi IsikeNi!”

Domba Anaije Eni pesta kaije

19:6-10

⁶ Eleki au lene tamata bokala naisi

lupe kwele elake etetu lapate esi tuleije kai lupe kla elake esi tuleije be,

‘Isike Alla! Le iteki Allare, Eni Kbasaa ela titinai

kai Ipleta pusue tamata.

⁷ Mai ite lalema ndina kai ite holmate Tuhane!

Le petu kena Domba Anaije Ikaije emeiije peneka.

Kai eni bina rebe kaije ialike ⁸ pakiane mise titinai

rebe kliti rebe Alla Irilukele eteije peneka.”

Pakiane misete titinai rebe kliti mere esi natire saisa rebe Tuhane Eni

tamataru esi mei nusare lulu Tuhane enkena.

⁹ Eleki malekate mere ibeteke loko au be, “Aleki elere, “Tamata rebe esi supu koti kena pesta Domba Anaije Ikaije, esi supu misete bei Alla.” Kai malekate mere ibeteke lokoku lekwe be, “Meije sou tinai bei Alla.”

¹⁰ Eleki au tatu me eni lelale kena au holmatei, po ibeteke loko au be, “Ono ele mere yake! Le aure tamata makerike sakesa kai ale kai amu kwalia rebe esi lulu sou nkenale rebe Yesuse Ibetekule neka. Tatu loko Alla! Le saisa rebe nabiaru esi betekele kai saisa rebe au betekele ete ale, mere rebe Yesuse Ibetekule.”

**Yesuse Inabu pusue Tuhane Eni
musua me pusue nusaru**

19:11-21

¹¹ Eleki au selu surga baeke eleki au selu kuda putile. Kai ile rebe sa kenare eni nane, Nkenale kai Persayai le iono lulu Alla Eni lepataru rame. Iteu pakala kena nkenale kai ilisa kena nkenale.

¹² Kai matalje selu saka auwe klitini kai ndete ululje liuta boka titinai kai leki nane sae kenae rebe tamata makete esi rekwa mo, batuke rual. ¹³ Kai lalike lapune nanuke rebe penu kena lalakwe. Kai kotiNe “Alla Eni Lepate.” ¹⁴ Kai pusue solaua ndete surga esi keu luluI, esi sa kuda putile kai esi alike lapune putile misete titinai. ¹⁵ Kai sari nanuke ntinale esiri bei biruIje kena lasa pusue tamata mei nusa. Kai Ipletaesi kena toane bua pesi^{††}. Ikeleke Eni musuaru saka tamata esi keleke anggure buaije kena otoi maka keleke anggure kena rana esi kweline. Tamata mei nusare esi ono dosaru boka kuate, hoko Alla rebe Ikbasare Iaseluke Eni nasute etesi ele mere. ¹⁶ Kena Eni lapu nanuke kai ain-

uelje lekite matai be Aure Kamale lesi bei kamala maketaru kai Aure Elake lesi bei elaka maketaru.

¹⁷ Eleki au selu malekate sae me ikele kena lemataiye esi hitaije kai ikoloe kena na elake loko pusue manua rebe uribu ndete lanite be, “Mai lomei kai lupuke sakesa kena Alla Eni pesta elake meije. ¹⁸ Leke imi kane pusue kamalaru esi tinaisu, pusue solaluaru esi elakaru esi tinaisu, pusue tamata maka lisaru esi tinaisu, kudaru esi tinaiju kai tamata rebe esi sa kenare esi tinaisu, kai tamata rebe esi kerike ete tamata makete mo pise tamata makerike esi tinaisu kai tamata elake pise tone esi tinaisu.” ¹⁹ Kai au selu binatangane mere kai kamala me nusare kai solalua esi lupuke lomai leke esi lisa kai Maka sa kuda putile mere kai Eni solaluaru. ²⁰ Eleki binatangane akmenare esupu kerike sakesa kai nabi rebe tinai mo mere. Nabi mere binatangane nomore lua rebe eono tanda herana me binatangane akmenare esi oaije. Kena tanda herana meru, binatangane mere elemake tamata rebe esi pake tanda binatangane mere kai esi tatu loko binatangane mere esi lakaije. Eleki binatangane mere kai nabi tinai more esi supu poie kena auwe elake lupe meite rebe kliti kena belerane po erisi kwana. ²¹ Kai pusue tamata maketaru esi supu bunu kena sari nanuke rebe esiri bei Maka sa kuda putile biruIje. Kai pusue manuaru upilae tinaisu.

Petua musune usate esa

20:1-6

20 Eleki au selu malekate sae me irulu bei ndete surga ikerike matale esi benaije esi kuncire kai ilalake rante elake. ²⁻³ Eleki ikerike naga rebe ntua titinai peneka. Naga mere ro tiaru esi elake pise litare esi elake. Kai iloe eleki ipoiele lope matale esi benaije kai

^{††}19:15 Selu catatane kaki 2:26-27.

ikuncie kai itola segele kenae leke naga mere elemake tamata mei nusare mon-eka salaue musuna usate esa. Musuna meru pela mina pine esupu tie suike po takwali mo.

⁴ Eleki au selu otoi maka rue kena pleta kai tamata rebe esi rue kenare, esi supu kbasa kena teu pakala. Kai au selu tamata rebe esi supu bunu le esi suka tatu loko binatangane neune mere mo kai binatangane mere esi lakaije mo. Kai esi pake binatangane mere esi tandare kena oalaleisu pise esi balaisu mo. Po esi saksi rame kena Yesuse kai esi lepae Alla Eni hnaunaru, hoko esi selearu supu ribi kai uluisu supu tete. Po meije esi kwana suike peneka eleki esi kbasa saka kamale sakesa kai Maka Hlamate rebe Tuhane ItalukeiNe kai esi kbasa musuna usate esa. ⁵ Po kena musuna usate esa mere, tamata matala maketaru sae ikwana suike mosa. Tamata matala esi kwana suike menaije meije. ⁶ Sie rebe esi kwana suike kena rebai menaije esi supu misete. Esi ono Alla Eni tamata. Esi mata rebai lua moneka. Mata rebai luare supu poie kena auwe saelae meite. Esi ono imama ete Alla kai imama ete Kristuse. Kai esi pleta sakesa kaiNi musuna usate esa.

Ro tiare supu hukume

20:7-10

⁷ Eleki kena musuna usate esa mere liare ro tiaru esi elake tiele bei matala esi benaije. ⁸ Eleki ikeu umauke tamata me pusue nusare rebe kotise Goke kai Magoke. Ro tiare esi elake lemakesi kai lupukesi leke esi lisa. Tamata meru esi boka titinai sabokae ume ndau meite. ⁹ Eleki esi luake bei pusue otoi mei nusare kena esi keholi tamata rebe esi lulu Allare me kota rebe Alla Iokire. Po aure erulu bei ndete lanite ebunu pususi. ¹⁰ Eleki ro tiaru esi elake rebe ilemake sie meru namake isupu poie kena auwe

elaka kai belerane saka meite mere. Binatane akmenare kai nabi tinai more esi supu poie akmena ete mere peneka. Nabi tinai mo mere binatangane nomore luare. Esi blake kera titinai pita kpetu eti pela.

Hukume rebe pamulire

20:11-15

¹¹ Eleki au selu otoi maka rue kena pleta rebe putile elake kai Ile rebe Irue kenare. Lanite kai nusare sirikele bei oaije le atia pusulu peneka. ¹² Kai au selu tamata matala elake tone esi kele me otoi maka rue mere esi oaije. Eleki bukuaru baেকে. Eleki buku makete me baেকে, buku mere Buku Tamata Kwanale. Eleki tamata matalaru esi supu hukumane lulu saisa rebe esi onoe, rebe lekie me bukuaru. ¹³ Hoko tamata rebe esi mata ndau meite kai tamata rebe esi mei tamata matala esi otoi maka ruere lekwe esi supu hukumane lulu saisa rebe esi onore lekwe. ¹⁴⁻¹⁵ Tamata rebe esi nane kena buku tamata kwanale more poiesi kena auwe saelae meite mere. Mere pela eleki Matala kai Nusa tamata matala sae moneka le pusue tamata rebe esi kusu nusa beluke more esi supu poie kena auwe saelae meite peneka. Auwe saelae meite mere esi kotiele mata rebai luare.

Lanite kai nusa beluke

21:1-8

21 Eleki au selu lanite beluke kai nusa beluke. Lanite akmenare kai nusa akmenare sirikele kai meite lekwe selu moneka. ² Eleki au selu kota moli, rebe kotiele Yerusaleme beluke kai erulu bei ndete surga, mere Alla Ionoe. Kota mere ehita kena hitate elake bei Tuhane Alla saka bina rebe selui hita le eni pakianaru le iono kena ikai kai mokwai sae me. ³ Eleki au lene na elake bei otoi maka rue kena pleta mere be, “Kena meije Alla Irue sakesa kai tamata. Hoko

siere Alla Eni tamata kai batuke esi tatu lokoI. ⁴ Iono esi supu susate sasaisa mon-eka hoko esi rani kwale moneka. Sae imata moneka. Sae isusa moneka pise kerake moneka le yelu rebe akmena ite supure, pamuli meije sae moneka.”

⁵ Eleki Ile rebe Irue kena otoi maka rue mere Ibeteke be, “Kena meije Au ono pusulu belu!” Ibeteke lokoku lekwe be, “Leki pusue lepate meije le tinai hoko namake tamata esi lene lokole.

⁶ Meije Au ono pelae yelu rebe Au taluke pende! Aure Alfa kai Omega, rebe memenai kai rebe pamuli. Sire rebe ioki Au, irue kai Au eti pela. Saka tamata rebe kmalakeni, Au ono ikinu bei kwele rebe eboboke kai iseli mo. ⁷ Sie rebe esi lesi ro tiaru esi elake le esi tatu lokoi mo kai esi hlaleke titinai loko Au tatike pine Au riluke misete rebe Au talukele ete imi pusuime. Kai Au ono Alla etesi kai esi kotie Aure Ama. ⁸ Po tamata rebe esi sele le rilasi, kai rebe esi hleke bei hlaleke loko Yesuse, rebe esi ono atate rebe eandopoke nanakwalaisu, tamata maka bunu, tamata maka ono ntasite, tamata rebe pake-pake, tamata maka hlaleke loko tuhane tinai mo kai pusue tamata nloene, esi supu poie kena auwe saelae meite kai belerane rebe ekliti rame mere. Mere mata rebai luare.”

Yerusalem Beluke

21:9-22:5

⁹ Malekate esa bei malekata itu rebe esi lalake yelu rebe kute susata itu pamulire iluake loko au kai ibeteke be, “Mai! Au tiluke bina rebe iono kena ikaije etemu. Bina mere Domba Anaije Eni bina.” ¹⁰ Eleki Alla Eni Rore Ikbasae malekate mere leke ikeri au lolete ulate nanuke titinai. Iaseluke Yerusalem kota

molire ete au. Kota mere erulu bei ndete surga, mere Tuhane Alla Ionoe. ¹¹ Kota mere ehita kena hitate elake bei Alla. Kota mere ehita saka batu hitate permata rebe nteki titinai, saka batu permata yaspise rebe li siba lupe kacare. ¹² Temboke rebe keholire nanu kai ela. Kai esi metua butu esa lesini lua kai malekata butu esa lesini lua esi raka metua meru. Nusa tamata Israela butu esa lesini luaru esi nanaru kena metua meru. Papelake meture suku esa esi nane. ¹³ Metua telu balale lemataije sa, telu ubalale lemataije sa sapleuke makwanale, telu balale lemataije sa sapleuke mapale kai telu balale lemataije suni. ¹⁴ Batua inai butu esa lesini lua ulukue temboke mere. Domba Anaije Eni maka ulake sie butu esa lesini luaru esi nanaru kena batua meru. Papelake bature Domba Anaije Eni maka ulake esa eni nane.

¹⁵ Malekate rebe ilepa kai au mere ikerike toane buai maka sue bei mase kena sue kota mere, esi metuaru kai esi temboke. ¹⁶ Kota mere esi nanuke kai esi lebare sakesa. Eleki malekate mere isuele kena toane buai maka sue mere. Hoko esi nanuke kiloa usata lua utuna ata (2.400) ^{‡‡}. Esi lebare kai esi nanuke loletere sakesa kai esi lori lopaije nanuke neka. ¹⁷ Eleki kena malekate mere isue esi temboke, esi nanuke loletere metera butu ne ^{¶¶}. Malekate esi alate maka suere sakesa kai tamata eni alate maka suere neka. ¹⁸ Kota mere esi temboke bei batu misete permata yaspise kai kotare ruale bei mase misete titinai, li siba saka kaca. ¹⁹ Batua rebe kena kota mere esi uweije kerikelu bei batu misete permata. Batu nomore esare batu malae rebe kotiele batu yaspise, batu nomore

^{‡‡}21:16 Kiloa usata lua utuna atare (2.400) sakesa kai stadia usata butu esa lesini lua (12.000).

^{¶¶}21:17 Metera butu ne (60) sakesa kai hastaya utune esa butu ata lesini ata (144).

luare batu malae rebe kotiele batu nil-ame, batu nomore telure batu malae rebe kotiele batu mira, batu nomore atare batu malae rebe kotiele batu sam-rute. ²⁰ Batu nomore limare batu lalakwe kai putile rebe kotiele batu uname, batu nomore nere batu lalakwe rebe kotiele batu sardise, batu nomore iture batu porole rebe kotiele batu ratna cempaka, batu nomore kwalure batu malae rebe kotiele batu berile, batu nomore sikware batu porole rebe kotiele batu krisolite, batu nomore butu esare batu malae rebe kotiele batu krisoprare, batu nomore butu esa lesini esare batu malae rebe kotiele batu lasuardi kai batu nomore butu esa lesini luare batu mahmelane rebe kotiele batu kecubune. ²¹ Kai metua butu esa lesini lua meru bei mutiara butu esa lesini lua, metu esare ono bei mutiara esa. Lalane me kota mere ono bei mase misete titinai kai selue hita saka kacare.

²² Au selu Tuhane Eni Lumare kena kota mere mo le Alla Maka Kbsa elake kai Domba Anaije esi me kota mere hoko tamata esi tatu me oalsu neka. ²³ Kota mere perlu lematai pise bulane ehita moneka, le Alla Eni hitate elake ehita kai Domba Anai mere Iono saka lampu ete kota mere. ²⁴ Hitalje ehita pusue tamata bei nusa kai kamala bei nusa rebe esi luake keru taneiaru me kota mere. ²⁵ Kota mere esi meturu ebaeke rame sae ikobue moneka le ete mere kpeture sae mo. ²⁶ Pusue tamata esi keru esi taneiaru leke esi rilukelu ete Alla kena esi holmateI. ²⁷ Po tamata rebe esi ono yelu rebe uandopoke nanakwalare, pise tamata rebe esi tatu loko yelu rebe Tuhane more, esi supu kusu kota mere mo. Tamata rebe supu kusu kota mere esi laleije batuke tamata rebe eni nane lekie me Buku Tamata Kwanale, Domba Anaije Eni bukure.

22 Malekate mere iaseluke kwele rebe eono tamata ikwanare lekwe. Kwele mere endina titinai saka kaca. Ebele bei Alla Eni otoi maka rue kena pleta kai Domba Anai mere, ² ekeue lalane esi tlaije me kota mere. Me kwele mere esi leine, aia rebe uono tamata ikwanare ukusu ndi teba mpai teba. Musune esare aia meru ubua rebai butu esa lesini lua. Hoko bulane esare rebai esa. Esi tetuiju eono obate ete pusue tamata mei nusa. ³ Me kota mere Alla Ikutuke sasaisa moneka. Alla kai Domba Anai mere Esi otoi maka rue kena pletare namake pine eme kota mere. Kai Eni makerikaru esi tatu lokoI, ⁴ kai esi seluI. Kai Eni nane lekie me oalalesi sapleuke matabului babaisu. ⁵ Esi perlu lampu kai kabalane moneka le kpeture sae mo le Tuhane Alla rual hitasi. Tatike pine sie rebe esi hlaleke lokoIje esi pleta sakesa kaiNi eti pela.

Yesuse Iluake suike

22:6-17

⁶ Eleki malekate mere ibeteke lokoku be, “Pusue lepata meiju rebe lepaell peneka kena aselulu pende tatike pine tinai, lemame mo kai tatike pine tamata rebe esi hlaleke lokoIje esi lene lokole. Alla rebe Iriluke Eni Rore ete nabiaru Iulake Eni malekate kena itiluke saisa rebe eonore nere ete Eni makerikaru peneka.

⁷ Yesuse Ibeteke be, ‘Au luake renaka. Sie rebe esi lulu lepata rebe mei buku meije esi supu misete.’”

⁸ Au Yohanese, au lene kai au selu pusue meiju peneka. Eleki kena au lene kai au selu pusue meru pelare, au tatu loko malekate rebe iaseluke meru ete aure, ⁹ po ibeteke loko au be, “Yake, tatu loko au yake! Po tatu loko Alla! Le aure makerike lupe ale neka kai pusue kwali betaya rebe nabiaru kai rebe esi lulu hnauna mei buku meije neka.”

¹⁰ Eleki ibeteke lokoku leneka be, “Bunike lepata mei buku meije yake, le takwali moneka pusue meiju uono reneka. ¹¹ Sie rebe esi ono tiare kai sie rebe esi tatu loko tuhane tinai more esi lakaiju, sebeie esi ono ele mere rame. Po sie rebe esi ono saisa rebe nkenale kai sie rebe batuke esi tatu loko Allare esi ono ele mere rame eti pela.”

¹² Imi nete Yesuse Eni hnaune meije: “Takwali mo Au luake suike reneka kena Au lelie ete pusue tamata lulu saisa rebe esi onore. ¹³ Aure rebe Alfa kai Omega le Aure menai kai pamuli.

¹⁴ Alla Iono tamata rebe esi tetake esi lapu nanukaru eti uputire lalesi ndina le esi supu kbasu kena kusu kota mere esi meture leke esi kane ai rebe eono tamata ikwanare esi buaiju. ¹⁵ Po tamata rebe esi ono ndopone kai tamata maka atiaru, tamata lalanaru, tamata maka bunu, tamata maka tatu loko tuhane tinai more esi lakaiju kai tamata maka lemaka rame, sie meru esi rue me kota mere esi mulini.

¹⁶ Au meije Yesuse, Au ulake Auku malekate lokomi peneka leke ibeteke saisa rebe epentine ete jemate toini rebe esi hlaleke Tuhane. Au rulu bei kamale Dauta, Aure kmale pita rebe esi hitai elake.”

¹⁷ Alla Eni Rore kai Domba Anaije Eni bina rebe iono kena kaije^{§§} esi koti

be, “Mai!” Sire rebe ilene, suke ibeteke lekwe be, “Mai!” Kai sire rebe kmalak-eni, lomei! Kai sire isuka, irana kwele rebe eono tamata ikwana eti pelare, kwele mere seli mo.

Lepate mulini

22:18-21

¹⁸ Sire rebe ilene loko lepata kena buku meije, au Yohanese, au ahnau be, “Imi tapa sasaisa kena lepata meiju yake, mo hoko Alla Itapa imi hukumane kena susata elaka

rebe lekilu kena buku meije ete imire.

¹⁹ Kai imi hleke sasaisa bei lepata meiju yake,

mo hoko Alla lekwe Iono imi kusu kota misete titinaije mo, kena ikane ai buai rebe eono tamata ikwanare,

rebe lekie mei buku meije.”

²⁰ Ile rebe Ibeteke lepata mei buku meije Iombe,

“Tinai, Au suka luake reneka!”

Au Yohanese, au ralake be,

“Tinai! Tuhane Yesuse, Aluake noma!

²¹ Ariluke misete ete pusue tamata rebe hlaleke loko Allare noma! Amine.”

Hlamate, Yohanese

^{§§}**22:17** Domba Anaije Eni bina ete meije natire pusue tamata rebe hlaleke loko Tuhane.